

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

IDEOLOGIES LINGÜÍSTIQUES A LA PREMSA DISTRIBUÏDA A CATALUNYA: ANÀLISI DELS
CANVIS, RELACIONS I ESTRATÈGIES

TESI DOCTORAL

Rosa-América Urtasun Gorriz

Director: Salvador Cardús i Ros

Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia

Programa de doctorat en Sociologia

2015

Índex

Introducció	9
 Capítol 1: Marc teòric	
1. Introducció al model d'anàlisi.....	15
1.1. El <i>gir lingüístic</i>	18
1.2. L'estudi del llenguatge quotidià: <i>els jocs del llenguatge i els actes de parla</i>	22
1.2.1. Els jocs del llenguatge.....	23
1.2.2. La teoria dels actes de parla.....	26
1.3. Teoria de l'argumentació en la versió de la <i>nova retòrica: introducció</i>	32
2. Model d'anàlisi.....	39
2.1. L'anàlisi crítica del discurs: breu introducció als orígens i característiques comunes.....	40
2.2. El model d'anàlisi crítica del discurs de Norman Fairclough.....	43
2.2.1. Justificació de la tria.....	43
2.2.2. Plantejament general del model.....	45
2.2.3. El discurs com a text, com a pràctica discursiva i com a pràctica social.....	47
2.3. Incorporació de la teoria de l'argumentació al model d'ACD de Fairclough.....	65
2.3.1. Aspectes generals del model.....	65
2.3.2. L'anàlisi crítica del discurs polític i enfocaments en teoria de l'argumentació....	71
2.3.3. El model pragma-dialèctic de Frans Eemeren i Rob Grootendorst.....	74
2.4. Referents en teoria social integrats al model d'anàlisi crítica del discurs.....	79
2.4.1. La relació entre estructura i agència a la teoria de l'estructuració de Giddens....	80
2.4.2. Bourdieu: els conceptes d' <i>habitus</i> , camp, capital i poder simbòlic.....	85
2.4.3. Aproximació al context mediàtic.....	101

2.5. Formes genèriques de construcció de sentit a través dels textos.....	110
2.5.1. Individus, grups i fenòmens socials.....	113
2.5.2. Causalitat.....	125
2.5.3. Metàfora.....	131

Capítol 2: Metodologia

0. Introducció.....	139
1. Recollida de dades.....	141
2. Prova del procediment d'anàlisi.....	146
3. Categories d'anàlisi.....	150
3.1. Categories “temàtiques” i “relacionals”; contingut implícit dels textos.....	150
3.2. Esquemes d'argumentació.....	159
3.2.1. Arguments quasi lògics.....	162
3.2.2. Arguments basats en l'estructura d'allò real.....	167
3.2.3. Enllaços que fonamenten l'estructura d'allò real.....	171
4. Aplicació del procediment d'anàlisi.....	173
5. Preguntes i hipòtesis de treball.....	180

Capítol 3: Anàlisi empírica

1. Anàlisi d'editorials publicats amb la Llei de Política Lingüística.....	187
<i>Inici del procés de negociació i principals eixos de debat a la premsa.....</i>	187
“La segunda ley del catalán”, El Periódico, 9-2-1997.....	191
“La nova llei del català”, Avui, 10-2-1997.....	192

“La ley del catalán”, ABC, 20-2-1997.....	193
“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997.....	195
“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997.....	197
<i>Context: esdeveniments a l’abril</i>	199
“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997.....	202
“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997.....	207
“Convivència”, Avui, 21-4-1997.....	214
“Vuelve la moda de firmar manifiestos”, El Periódico, 30-4-1997.....	219
“Bilingüismo”, ABC, 13-5-1997.....	223
“Lengua y comercio”, ABC, 23-5-1997.....	226
“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997.....	229
<i>Context després l’estiu</i>	231
“Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997	236
“La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-1997.....	238
“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997.....	243
“En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-1997.....	248
“Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-1997.....	251
“Una ley innecesaria: una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-1997.....	256
“Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997.....	259
“La llei i els reglaments”, Avui, 30-12-1997.....	264
“Núvols negres per la Llei del català”, El Periódico, 31-12-1997.....	266
“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997.....	268
“¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-1997.....	272
“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998.....	275

2. Contrastació de les hipòtesis	281
Hipòtesi 1	281
Hipòtesi 2	304
Hipòtesi 3	364
Conclusions	387
Bibliografia	403
Annexos	
Annex 1: llistat d'editorials del corpus d'anàlisi.....	413
Annex 2: taules de distribució dels editorials en el temps.....	416
Annex 3: il·lustracions.....	417
Annex 4: textos editorials i manifestos.....	423
“La llei del català”, Avui, 7-4-1983.....	425
“Una normativa que intenta equiparar el catalán al castellano”, El País, 7-4-1983.....	426
“La ley del catalán”, La Vanguardia, 9-4-1983.....	428
“Sant Jordi”, El Periódico, 23-4-1983.....	430
“Un conflicto evitable”, El Periódico, 21-7-1983.....	431
“El mal somni ja es realitat”, Avui, 21-7-1983.....	432
“Una impugnación gratuita”, El País, 23-7-1983.....	433
“Contra la decisió del Parlament”, Avui, 27-6-86.....	434
“La ley sigue siendo la ley”, El Periódico, 28-6-86.....	436
“La batalla de las lenguas”, El País, 26-6-86.....	437
“La lengua: absuelta”, La Vanguardia, 24-12-1994.....	438
“Una sentencia sensata”, El Periódico, 24-12-1994.....	440

“La ratificació d’un pacte”, Avui, 24-12-1994.....	440
“En favor del bilingüismo”, El País, 24-12-1994.....	442
“Ley de Normalización Lingüística”, El Mundo, 24-12-1994.....	443
“TC: Luces y sombras”, ABC, 24-12-1994.....	444
“La ley del catalán”, ABC, 14-1-97.....	445
“La segunda ley del catalán”, El Periódico, 9-2-1997.....	446
“La nova llei del català”, Avui, 10-2-1997.....	447
“La ley del catalán”, ABC, 20-2-1997.....	449
“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997.....	450
“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997.....	450
“Quotes necessàries”, Avui, 25-2-1997.....	452
“Instrumentalización del catalán”, ABC, 18-4-97.....	454
“Falsa crispació”, Avui, 19-4-97.....	454
“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997.....	456
“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997.....	457
“Convivència”, Avui, 21-4-1997.....	458
“Lengua y convivencia”, El País, 22-4-97.....	460
“Una feria de abril de puertas abiertas”, El Periódico, 27-4-97.....	461
“Vuelve la moda de firmar manifiestos”, El Periódico, 30-4-1997.....	462
“Bilingüismo”, ABC, 13-5-1997.....	463
“Lengua y comercio”, ABC, 23-5-1997.....	464
“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997.....	465
“Dos lenguas propias”, ABC, 28-9-1997.....	466
“Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997.....	467
“La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-1997.....	468

“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997.....	469
“En català, si us plau”, El Mundo, 8-2010-1997.....	471
“Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-2010-1997.....	472
“Una ley innecesaria: una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-1997.....	473
“Màxim consens per al català”, El Periódico, 27-11-1997.....	474
“La llei i els reglaments”, Avui, 30-12-1997.....	475
“Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997.....	477
“Núvols negres per la Llei del català”, El Periódico, 31-12-1997.....	479
“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997.....	480
“¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-1997.....	482
“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-98.....	483
“Sí al fomento del Catalán, no a su imposición obligatoria”, El Mundo, 8-1-.....	484
“Lo último de Hernando”, El País, 12-1-2006.....	486
“Una lengua española”, La Vanguardia, 13-1-2006.....	487
“Serial anticatalà: ara, la llengua”, Avui, 13-1-2006.....	488
“El Estatut y la disuasión lingüística”, ABC, 31-1-2006.....	489
“Castellano por vía judicial”, El Mundo, 02-02-2006.....	490
“La llengua i l'ensenyament”, El Periódico, 3-2-2006.....	492
“Lenguas de España”, La Vanguardia, 12-2-2006.....	492
“Sin discriminación alguna”, La Vanguardia, 12-2-2006.....	494
“Mariano Rajoy i el català”, El Periódico, 15-02-2006.....	495
“Sempre les mateixes mentides”, Avui, 16-02-2006.....	496
“El modelo social del Estatut”, ABC, 16-2-2006.....	497
“Apoyemos la enmienda 6.1”, El Mundo, 27-2-2006.....	499
“Una claudicación del PSOE que no tiene vuelta atrás”, El Mundo, 10-3-06.....	500

“El desorbitado impulso del catalán”, El Mundo, 25-3-06.....	501
“Que hablen las urnas”, La Vanguardia, 29-6-2010.....	502
“Lo pactado obliga”, El Periódico, 29-6-2010.....	505
“De l'Estatut dels catalans no se'n toca ni una coma”, Avui, 29-6-2010.....	506
“Aval al Estatut”, El País, 29-6-2010.....	508
“Una gran chapuza jurídica que debilita a España”, El Mundo, 29-6-2010.....	509
“Zapatero, ante su último fracaso”, ABC, 29-6-2010.....	510
“El Supremo avala la normalización”, La Vanguardia, 24-12-2010.....	512
“CiU y PSC se rebelan contra el Supremo”, El Mundo, 23-12-2010.....	513
“Manifiesto de los 2.300”, 25-1-1981.....	515
“Per a un nou estatut social de la llengua catalana”, 17-4-1997.....	520
“Documento sobre el uso de las lenguas oficiales de Cataluña”, 29-4-1997.....	524

Introducció

Aquesta tesi tracta sobre l'anàlisi de discursos publicats a la premsa en relació amb l'elaboració de lleis de política lingüística a Catalunya. S'analitzen editorials publicats en el període comprès entre l'aprovació de la Llei de Normalització (abril de 1983) i la Sentència dictada pel Tribunal Constitucional al juny de 2010. El principal objectiu del treball és observar la legitimitat atribuïda a les llengües catalana i castellana en el context de l'elaboració de lleis lingüístiques. L'anàlisi dels textos es realitza des del punt de vista de les estratègies d'argumentació i els raonaments utilitzats a les línies editorials dels diaris, observant també les relacions entre els continguts i les possibles variacions en els discursos al llarg del període.

S'analitzen textos editorials publicats per diaris d'informació general, editats a Catalunya (La Vanguardia, El Periódico i l'Avui) i de difusió estatal (El País, El Mundo i l'ABC). El corpus d'anàlisi està format per una seixantena d'editorials publicats per aquests diaris coincidint amb diversos esdeveniments: l'aprovació de la Llei de Normalització l'any 1983, el recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Govern de l'Estat uns mesos després i la posterior Sentència del Tribunal Constitucional (1986), la Sentència del Tribunal Constitucional sobre el model educatiu català dictada l'any 1994, el procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística produït al llarg de l'any 1997, la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats (començament de 2006) i la Sentència sobre l'Estatut dictada pel Tribunal Constitucional a l'any 2010. Com a hipòtesi de treball es parteix de les següents idees: un predomini en aquesta premsa d'una deslegitimació de la legislació lingüística orientada a estendre el català, una naturalització de les lleis estatals i la instauració del consens com a idea legitimadora de les polítiques lingüístiques a Catalunya.

L'elaboració d'aquest treball s'ha centrat en dos objectius. Per una banda, es proposa un model d'anàlisi del discurs a partir de la integració de teories de diversos autors. Per l'altra, s'analitzen les ideologies lingüístiques aparegudes a la premsa llegida a Catalunya. El model d'anàlisi té el seu origen en el treball de recerca del doctorat, el qual incorpora algunes de les teories exposades en aquesta tesi: principalment la teoria

de l'argumentació en la versió del que s'anomena la *nova retòrica* (Perelman i Olbrechts-Tyteca 1989) i la concepció del diari com a actor polític (Borrat 1989) i com a escenari de la part pública de la política (Cardús 1995). La teoria de l'argumentació, en la versió de Chaïm Perelman i Lucie Olbrechts-Tyteca, recupera la visió de la retòrica tal com va ser definida pels clàssics, com “la facultat de considerar en cada cas allò que pot ser convincent” (Aristòtil, *Retòrica*, 1355b). Del tractat d'aquests autors es fan servir principalment els esquemes d'argumentació com a categories d'observació i anàlisi dels textos. Per a l'observació dels textos editorials es parteix de les teories d'Héctor Borrat i Salvador Cardús sobre la premsa. Borrat defineix els diaris, no només com a narradors o transmissors d'informació, sinó com a actors que prenen part activa en els conflictes. Cardús porta aquest plantejament més enllà afirmant que la part pública de la política (aquella que no correspon a les comunicacions “a porta tancada”) “es fa en una proporció altíssima des de les pàgines dels diaris” (Cardús 1995, 17. Cursives a l'original).

El segon objectiu del treball correspon a la part empírica i tracta sobre les ideologies lingüístiques aparegudes a la premsa escrita. L'objectiu en l'anàlisi dels textos és observar la legitimitat atribuïda a les llengües catalana i castellana a les línies editorials dels diaris, en relació amb l'elaboració i implementació de lleis lingüístiques a Catalunya. La noció de legitimitat, tal com s'entén en aquest treball, fa referència al reconeixement d'un estat de coses. Com a reconeixement, és un fet social i pot aparèixer als discursos de manera implícita o explícita. La legitimitat implícita es correspondria amb aquella realitat donada per descomptada, que es considera com a forma normal, amb el reconeixement tàcit d'un ordre o la manca de reconeixement de la seva arbitrarietat. Aquesta realitat implícita comportaria un cert nivell de naturalització en el sentit de concepció de la realitat que obvia els processos socials que contribueixen a la seva construcció, reproducció o canvi. Més enllà d'allò pressuposat, donat per descomptat o no conscient, ens trobem amb l'afirmació explícita, en la qual la legitimitat pot aparèixer amb diverses formes. Per exemple, una idea o una norma es pot invocar com a recurs en l'argumentació per donar suport a altres idees, sense ser justificada en sí mateixa. Aquest seria el cas, per exemple, de valors que tenen un alt grau d'acceptació a la nostra cultura, com ara la llibertat o la igualtat. Un alt nivell de legitimitat es pot expressar també a través d'allò que es considera normal, de sentit comú, lògic o evident. També es pot apel·lar a la forma “normal” a través de les nocions

d'“abús” i de “mancança”, amb les quals la norma o allò considerat com a normal - malgrat no ser del tot evident- encara funciona com a criteri de valoració sobre la realitat. La legitimitat pot prendre diferents formes d'expressió, aparèixer de forma implícita o explícita, o amb diversos graus d'elaboració discursiva. Però, tal com s'entén i com serà observada en aquest treball, fa referència a allò que els autors dels discursos afirmen sobre *com són* i *com haurien de ser* les coses.

Aquest treball s'organitza en tres capítols: el primer es dedica al marc teòric, el segon capítol aborda la metodologia i el tercer capítol es dedica a l'anàlisi empírica. Al capítol del marc teòric s'exposa el model d'anàlisi, després d'una introducció a mode de contextualització en què es presenten alguns plantejaments fets des de la filosofia del llenguatge que han contribuït a considerar el llenguatge com un dels mitjans per obtenir coneixements sobre la realitat. El model proposat parteix del model d'anàlisi crítica del discurs elaborat per Norman Fairclough. De la mateixa manera que el desenvolupament més recent d'aquest autor, incorpora la teoria de l'argumentació a l'anàlisi crítica del discurs, en aquest cas a través de la teoria de l'argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca. De l'obra d'aquests dos últims autors es fa servir la part de l'anàlisi de tipologies d'arguments (que ells anomenen esquemes o enllaços d'argumentació), els quals s'utilitzen com a categories d'anàlisi dels textos. Per aquest motiu els esquemes d'argumentació s'exposen al capítol corresponent a la metodologia, encara que alguns aspectes epistemològics d'aquesta teoria i aspectes de caire més teòric d'algunes tipologies d'arguments s'introdueixen al capítol del marc teòric.

El gruix del capítol dedicat a la metodologia consisteix en l'exposició de les categories d'anàlisi dels textos. També s'hi expliquen molt breument alguns aspectes relacionats amb els processos de recollida de dades i d'aplicació del model sobre el corpus d'anàlisi. El capítol de metodologia conclou amb la formulació de les hipòtesis de treball.

El tercer capítol està dedicat a l'anàlisi empírica i té dos apartats. El primer d'ells consisteix en l'anàlisi dels editorials del corpus corresponents al procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística produït al llarg de l'any 1997. El segon apartat està dedicat a la contrastació de les hipòtesis i en aquest cas es parteix de l'observació del

corpus en el seu conjunt. Finalment, el capítol dedicat a l'anàlisi empírica ve seguit de les conclusions del treball, en les quals es fa una síntesi de les tendències generals observades a l'apartat dedicat a la contrastació de les hipòtesis.

Capítol 1: Marc teòric

1. Introducció al model d'anàlisi

El marc teòric d'aquest treball es construeix al voltant del model d'anàlisi crítica del discurs de Norman Fairclough. El model d'aquest autor s'ha triat com a referent en l'anàlisi crítica del discurs en ser un model que incorpora plantejaments importants de teoria social, com ara l'observació del canvi social, les relacions de poder i la integració dels nivells de l'estructura i de l'acció individual.¹ L'autor estructura el seu model en tres dimensions que anomena *pràctica social*, *pràctica discursiva* i *text*.² L'estructura bàsica d'aquest model -interpretada com a dimensió estructural, interrelació entre els continguts dels textos i dimensió textual-, s'ha utilitzat per organitzar els apartats del marc teòric i una part important de les preguntes i hipòtesis.

El marc teòric s'organitza en dos blocs: un primer, que serveix com a contextualització del model d'anàlisi, i un segon bloc en què s'exposa la part teòrica del model. El segon bloc està format, a grans trets, per l'exposició del model d'anàlisi crítica del discurs de Fairclough, per la seva ampliació posterior integrant la teoria de l'argumentació i per la incorporació al model de teories d'altres autors referents a aspectes socials i textuals.

Al primer bloc es fa una introducció al model observant, des d'una perspectiva històrica, alguns plantejaments teòrics i epistemològics que van portar a considerar l'anàlisi del discurs com un dels recursos disponibles en l'obtenció de coneixement sobre la realitat. La visió històrica d'aquest procés, anomenat amb posterioritat *gir lingüístic*,³ fa de contextualització de dues perspectives d'observació dels textos que formaran part dels pressupòsits bàsics de l'anàlisi crítica del discurs: la concepció que el discurs (el text parlat o escrit) és una de les possibles formes d'acció i la importància del context en la determinació del significat dels textos. En el primer cas s'exposen molt breument algunes de les principals idees de la *teoria dels actes de parla* de John Austin

---

¹ Com a principal referència en l'exposició del model es pren l'obra *Discourse and social change*, complementada en alguns punts amb *Analysing discourse*. Per a la integració de l'anàlisi dels arguments es fa referència a la seva obra més recent, *Analysing political discourse*.

² Els aspectes referents a la pràctica social i a la pràctica discursiva s'observen a través de l'anàlisi dels textos. La pràctica social es refereix al conjunt de normes i convencions socialment compartides que connecten elements de l'estructura social amb l'esdeveniment concret. La pràctica discursiva és la forma particular que pren en cada cas un tipus de pràctica social.

³ L'expressió *gir lingüístic* comença a popularitzar-se a l'àmbit acadèmic a partir de finals de la dècada dels anys '60 del segle XX, sobretot a partir de l'antologia *The linguistic turn* publicada pel filòsof Richard Rorty l'any 1967. En aquesta obra es debat i es qüestiona el propòsit de crear un llenguatge per a la ciència totalment allunyat del llenguatge quotidià (Íñiguez 2003).

i del que es considera el seu continuador, John Searle. Es fa una breu al·lusió al concepte de *jocs del llenguatge* de Ludwig Wittgenstein com a autor que contribueix de forma important a destacar la rellevància del context a determinar el significat dels termes i les expressions. Aquesta primera part del marc teòric finalitza amb una introducció al plantejament epistemològic de la teoria de l'argumentació de Chaïm Perelman i Lucie Olbrechts-Tyteca. La teoria de l'argumentació, de la mateixa manera que la teoria dels actes de parla o les Investigacions filosòfiques de Wittgenstein, suposa un trencament o una revisió dels pressupòsits bàsics del neopositivisme. Els procediments, tècniques o esquemes d'argumentació d'aquesta teoria s'utilitzen com a categories d'anàlisi dels textos, motiu pel qual alguns aspectes de la teoria s'exposen en diferents apartats del marc teòric i de l'apartat metodològic.

El segon bloc del marc teòric està format per l'exposició de gran part del model d'anàlisi i constitueix el gruix del capítol. Està organitzat a grans trets en quatre parts: l'exposició del model d'anàlisi crítica del discurs de Fairclough, la incorporació posterior de la teoria de l'argumentació al model que fa l'autor, com a segona part, i una tercera i quarta parts en què, de cara a aquest treball, s'afegeixen teories d'altres autors sobre aspectes socials i textuals.

A la primera part d'aquest segon bloc, després d'un breu repàs dels orígens i característiques de l'anàlisi crítica del discurs, es fa una exposició sintètica del model d'anàlisi de Fairclough, seguint la seva estructura del discurs com a text, com a pràctica discursiva i com a pràctica social.

Un cop explicat el model d'anàlisi en la seva vessant teòrica, es dedica la segona part d'aquest bloc a la incorporació que fa l'autor de la teoria de l'argumentació a l'anàlisi crítica del discurs polític.⁴ En aquesta part també es revisen, des d'una perspectiva molt

---

⁴ A la primera part es prenen com a referència les obres de *Discourse and social change* i *Analysing discourse*. Posteriorment, a l'obra *Analysing political discourse*, l'autor juntament amb Isabella Fairclough adapta el seu model a l'anàlisi de l'argumentació pràctica, aplicada a l'anàlisi crítica del discurs polític. En aquesta obra els autors utilitzen, principalment tot i que no de forma exclusiva, la teoria de l'argumentació en la versió de la pragma-dialèctica, enfocament que ofereix un model que defineix procediments i regles genèriques que idealment hauria de seguir un intercanvi argumentatiu per tal d'arribar a resoldre les diferències d'opinió. Norman i Isabella Fairclough integren aquest model per analitzar el discurs polític des del punt de vista de l'argumentació pràctica, d'aquella argumentació dirigida a l'acció. En les primeres etapes d'elaboració d'aquest treball, també havia plantejat integrar la teoria de l'argumentació al model de Fairclough, en concret, incorporant les tipologies d'arguments (esquemes d'argumentació) que ofereix la teoria de Chaïm Perelman i Lucie Olbrechts-Tyteca. Els

general, les principals branques teòriques en la teoria de l'argumentació.⁵ Finalment es fa una síntesi del model pragma-dialèctic de Frans Eemeren i Rob Grootendorst, model que se centra en el procediment de resolució de diferències d'opinió i que ofereix una sèrie de procediments i de regles ideals d'un intercanvi argumentatiu entre interlocutors (component pragmàtic) que portaria a la resolució de les diferències d'opinió (component dialèctic). Aquest model és utilitzat com a referència principal en la incorporació de la teoria de l'argumentació a l'anàlisi crítica del discurs polític que fan Norman i Isabella Fairclough. La perspectiva pragma-dialèctica també s'exposa com a complement de la perspectiva retòrica,⁶ que posa l'èmfasi en l'anàlisi de les estratègies o els recursos d'argumentació utilitzats per l'autor d'un text per tal de convèncer i/o de persuadir un auditori; per incentivar, mantenir o incrementar l'adhesió de l'auditori a una tesi (conclusió de l'argument) o opinió concretes.

El model de Fairclough integra referents en teoria social i en teoria política amb aspectes lingüístics. Tanmateix, en aquest treball s'ha volgut aprofundir més en els aspectes socials. Per aquest motiu s'incorporen els conceptes d'*habitus*, *camp*, *capital* i *poder simbòlic* de Pierre Bourdieu, autor que ha treballat la relació entre llenguatge i poder. Com que el corpus d'anàlisi està constituït per articles de premsa (editorials), es dedica un apartat a explicar la perspectiva amb què s'observa el context mediàtic. En aquest sentit s'incorporen les teories d'Héctor Borrat del diari com a actor polític i del diari com a escenari de la part pública de la política de Salvador Cardús. En aquesta secció del marc teòric, també es fa una breu referència a la teoria de l'estructuració de Giddens, en constituir una de les referències del model de Fairclough i en contribuir a fer explícita la relació entre elements de caire més estructural i l'acció individual, una de les característiques bàsiques del model.

L'última part del marc teòric està dedicada al que en aquest treball considerem formes genèriques de construcció de sentit a través dels textos. Aquesta part del marc teòric

---

esquemes d'argumentació d'aquesta teoria els havia utilitzat al treball de recerca del doctorat en l'observació d'alguns textos editorials. En el present treball els arguments es conceben des del punt de vista de la convicció i de la persuasió, dels recursos o estratègies d'argumentació que s'utilitzen per mantenir o incrementar l'adhesió a unes conclusions, opinions o punts de vista concrets.

⁵ Una d'aquestes branques és la perspectiva retòrica, a dins la qual la teoria de l'argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca constitueix un dels principals referents.

⁶ Per aquest motiu també es fa una breu exposició del model pragma-dialèctic, explicant el plantejament general, els procediments o passos a seguir en l'argumentació en la seva interrelació amb els actes de parla (tal com ho expressen els autors d'aquest model) i una exposició sintètica de les regles que idealment s'haurien de seguir en el procés d'intercanvi d'arguments.

inclou esquemes d'argumentació que, pel seu contingut, estan relacionats amb aspectes sociològics: la construcció discursiva i qualificació de grups socials, la qualificació (o construcció de la imatge pública) de persones, la modificació (o creació) del que es considera característic de diversos fenòmens socials, i algunes variants d'arguments que utilitzen la causalitat. També s'incorpora l'analogia i la metàfora com a procediments habituals en la construcció o modificació del sentit dels termes. Aquests esquemes, referents a persones, grups i fenòmens socials, causalitat, analogia i metàfora, són complementats amb observacions o teories d'altres autors.⁷

1.1. El *gir lingüístic*

Al llarg del segle XX es produeix a la filosofia i a les ciències socials i humanes un creixent interès pel llenguatge, fenomen que es coneix com a *gir lingüístic* (Ibáñez 2003). Aquest renovat interès per l'estudi del llenguatge ve acompanyat d'un canvi en la concepció de la naturalesa del coneixement i d'una creixent centralitat atorgada al llenguatge en els esdeveniments i en els processos socials. Tot i que el canvi es produeix al llarg del segle XX amb l'aportació de diversos corrents teòriques, disciplines i enfocaments, la filosofia i la lingüística es consideren les principals impulsores d'aquest fenomen. A dins la lingüística, el primer canvi important es produeix al començament del segle XX amb les lliçons impartides per Ferdinand de Saussure, moment en què s'assenten les bases de la lingüística moderna. Fins aleshores la tradició filològica s'havia centrat en l'estudi comparatiu de les llengües i en la seva evolució. El treball de Saussure inicia la lingüística moderna i dota aquesta disciplina d'un programa i d'uns conceptes i una metodologia més rigorosos. L'èxit de les investigacions fetes des de la lingüística va provocar que aviat es convertís en un exemple per a altres àmbits del coneixement. En el cas de les ciències socials, la lingüística moderna va mostrar una influència notable, portant a plantejaments estructuralistes en treballs com ara el de Levi Strauss a dins l'antropologia. Disciplines

---

⁷ Per exemple, a l'apartat de qualificació d'individus i grups, i de construcció discursiva de grups o fenòmens socials, s'incorporen algunes reflexions de Bourdieu sobre la relació entre llenguatge i poder simbòlic. En el curs d'elaboració d'aquest treball vaig observar relacions entre reflexions de Bourdieu i dels autors de la teoria de l'argumentació (sobretot referent a individus i grups). Aquestes relacions arriben al punt que crec que, fins i tot, algun dels exemples que posa Bourdieu en relació al poder simbòlic podria servir com a il·lustració d'alguns dels trets dels esquemes de la teoria de l'argumentació que fan referència a individus o grups socials.

o conjunts de teories i metodologies posteriors, com ara la sociolingüística, la lingüística crítica o anàlisi crítica del discurs, parteixen de replantejaments o crítiques a la teoria de Saussure, fet que mostra la seva rellevància i influència com a referent teòric.

A més de la lingüística, la filosofia -i en concret la filosofia del llenguatge- va constituir l'eix central del que es coneix com a gir lingüístic. Els canvis en el pensament filosòfic, sobretot en l'àmbit de la filosofia del coneixement o epistemologia, mostren una forta influència en les ciències socials i humanes. El creixent interès pel llenguatge que experimenta la filosofia al llarg del segle XX, incideix de forma important en els supòsits epistemològics i en els plantejaments teòrics i metodològics d'aquestes disciplines. Per una banda, canvia la mateixa concepció del llenguatge i el seu paper en el coneixement. Per l'altra, el llenguatge deixa de ser un mer instrument de comunicació i s'incorpora com a element més d'observació i d'anàlisi.

En l'àmbit de la filosofia, hi ha tres moments en què aquest canvi en la concepció del llenguatge va rebre impulsos importants. El primer moment rellevant va ser el progressiu abandonament del paradigma de la filosofia de la consciència. Amb l'abandonament d'aquest paradigma, l'interès es va traslladar de la ment de l'individu al llenguatge com a fenomen públic i objectivable. El neopositivisme del Cercle de Viena també va fer aportacions importants a aquest canvi. En primer lloc, va atorgar un paper fonamental al llenguatge en el coneixement científic i filosòfic. La segona aportació important del neopositivisme no procedeix dels seus èxits sinó dels seus fracassos. La demostració de la impossibilitat dels seus objectius, juntament amb les crítiques als seus postulats, van alliberar les ciències socials de la imposició d'un únic mètode científic, la qual cosa va legitimar una major diversitat metodològica. D'altra banda, les crítiques al neopositivisme van mostrar els condicionaments socials a què també es troben sotmeses les teories i les investigacions científiques, reduint la separació entre coneixement científic i coneixement quotidià. Per últim, l'abandonament del paradigma de la filosofia de la consciència i dels postulats neopositivistes dona pas a l'estudi del llenguatge en el seu ús, del llenguatge quotidià. Les idees derivades de l'estudi del llenguatge en el seu ús influeixen en les ciències socials i humanes i potencien el sorgiment de nous enfocaments teòrics i metodològics, i d'estudis multidisciplinaris. Aquest últim impuls, l'estudi del llenguatge en el seu ús, esdevé una referència

important en diverses disciplines, com ara la pragmàtica, la sociolingüística, l'etnometodologia o l'anàlisi crítica del discurs.

Des de l'inici de la filosofia moderna amb l'obra de Descartes (1596-1650) i al llarg de dos segles i mig, el procediment utilitzat pels filòsofs occidentals per arribar al coneixement del món era la introspecció. El coneixement s'assolia a través de la reflexió individual, a través de l'escrutini de la ment amb la finalitat d'obtenir idees clares i veritables. S'estableix d'aquesta manera una dicotomia a partir de la qual se sustenta tot l'edifici teòric: la dicotomia subjecte/objecte, intern/extern, l'anomenada *res cogitata* (ment) i *res extensa* (cos pertanyent al món exterior). Un cop es pren com a punt de partida la separació entre intern i extern, s'ha de poder explicar quina és la relació que s'estableix entre aquests dos components. D'aquest propòsit sorgeixen una part important de les controvèrsies entre autors i corrents de pensament entre aquells autors que atorguen un paper primordial als sentits (empiristes) i els que consideren la raó com a font del coneixement (racionalistes). Però malgrat les discrepàncies, tant els empiristes com els racionalistes parteixen d'un acord previ: de l'acceptació de la dicotomia intern/extern. Aquesta dicotomia comença a diluir-se amb els supòsits i el programa del neopositivisme, corrent filosòfica amb què el focus es trasllada de la ment al llenguatge.

El neopositivisme, com a corrent de pensament, s'identifica amb els filòsofs del Cercle de Viena, les idees dels quals es basen principalment en el *Tractatus Logico-Philosophicus* de Ludwig Wittgenstein publicat l'any 1921 i en els treballs de Gottlob Frege i Bertand Russel sobre lògica moderna. Pels neopositivistes, l'origen dels problemes de la filosofia i de la ciència es trobava en el llenguatge. El llenguatge comú era un instrument ambigu i imperfecte i, per aquest motiu, inadequat per als objectius del coneixement filosòfic i científic. Part dels desacords entre filòsofs eren en realitat malentesos originats per una utilització poc rigorosa del llenguatge. El problema de la filosofia era en realitat un problema del llenguatge. La solució era construir un llenguatge formal precís i rigorós, desproveït de les ambigüitats i de les imprecisions inherents al llenguatge comú. La creació d'un llenguatge formal, perfecte des del punt de vista lògic, serviria pels propòsits de la ciència. Els filòsofs neopositivistes van voler depurar el llenguatge quotidià aplicant tècniques de la lògica moderna, de manera que els enunciats es transformessin en proposicions.

Amb el neopositivisme el problema del coneixement se situa en el llenguatge. Per tant, el focus d'atenció es desplaça de la ment al llenguatge, de l'interior de l'individu al llenguatge extern i objectivable. La relació entre intern/extern se substitueix per la relació entre el llenguatge i el coneixement, entre la forma de representar la realitat i la mateixa realitat. En aquest punt, el coneixement ja no es troba en les idees que ens fem del món exterior, sinó en els enunciats que construïm per representar-lo. El llenguatge ja no és simplement un instrument per representar la realitat, sinó que informa sobre la naturalesa de la realitat.

El programa del neopositivisme aviat va començar a mostrar les seves febleses. El mateix Wittgenstein, autor de l'obra que va mostrar una major influència sobre els filòsofs del Cercle de Viena, el *Tractatus*, va abandonar el propòsit de construir un llenguatge formal perfecte des del punt de vista lògic i el va substituir per l'objectiu de descriure el llenguatge quotidià. Les seves *Investigacions filosòfiques*, publicades l'any 1953, són la principal obra del que es coneix com el "segon Wittgenstein". Juntament amb obres d'altres filòsofs adscrits en la seva majoria a la universitat d'Òxford, van impulsar l'estudi del llenguatge quotidià, del llenguatge en el seu ús. El pensament d'aquests filòsofs, entre els quals es pot destacar l'obra de John Austin o de Paul Grice, a més de la de Wittgenstein, va assentar les bases de la pragmàtica com a branca de la lingüística que estudia el llenguatge en el seu ús.

Els filòsofs del llenguatge d'Òxford, al contrari que els neopositivistes, no buscaven acabar amb les imperfeccions del llenguatge elaborant un sistema perfecte des del punt de vista lògic, ni acceptaven que l'única funció del llenguatge fos descriure o representar el món. Parteixen de la base que el llenguatge té més funcions que la representativa. Una de les majors aportacions d'aquesta branca de la filosofia analítica és que amb el llenguatge es poden fer coses. La *teoria dels actes de parla* d'Austin va més enllà de la funció representativa i mostra, no només que amb el llenguatge es poden fer accions, sinó que hi ha tota una sèrie d'accions que no es poden realitzar sense el llenguatge. D'aquesta manera, la teoria dels actes de parla, a més d'impulsar el desenvolupament de la pragmàtica, va contribuir al desenvolupament de corrents de pensament constructivistes i va generar un renovat interès sobre la retòrica com a procediment d'argumentació. El llenguatge no es limita a representar la realitat; hi ha

accions que es fan a través del llenguatge, algunes de les quals constitueixen una via per incidir sobre les persones, per exercir una acció sobre elles. Per tant, el llenguatge no només representa sinó que genera realitat social.

1.2. L'estudi del llenguatge quotidià: els jocs del llenguatge i els actes de parla

L'estudi del llenguatge en el seu ús i l'anàlisi del context de producció formen part dels plantejaments teòrics i metodològics d'una varietat d'estudis interdisciplinaris que s'han donat a les últimes dècades del segle XX. Tota la transformació iniciada amb l'abandonament de la filosofia de la consciència i l'èmfasi posat en el llenguatge, juntament amb l'abandonament del programa neopositivista, són alguns components esquemàtics del procés de transformació portat a terme principalment per la filosofia al llarg del segle XX i que va ser conegut posteriorment com a gir lingüístic. L'estudi del llenguatge quotidià, del llenguatge en el seu ús, va portar a un canvi en la concepció de la naturalesa del llenguatge i del seu paper en els objectes d'estudi a diferents disciplines de les ciències socials.

A meitats del segle XX es va produir un interès per l'estudi del llenguatge en el seu ús per part de filòsofs del llenguatge. Entre els autors que van desenvolupar aquesta branca de la filosofia analítica, cal destacar la *teoria dels actes de parla* iniciada amb l'obra d'Austin i les *Investigacions filosòfiques* del "segon Wittgenstein". Com s'ha observat, les obres d'aquests autors, juntament amb altres representants de l'estudi del llenguatge quotidià, van portar a un canvi en la concepció del llenguatge. Per una banda, Austin va defensar que hi ha accions que es realitzen mitjançant el llenguatge o en les quals el llenguatge té un lloc fonamental. Per l'altra, Wittgenstein, en un replantejament important de la principal obra de referència del neopositivisme del Cercle de Viena, el *Tractatus Logico-Philosophicus*, va posar de manifest la importància del context de producció, el context d'ús, en la determinació del significat dels termes. El pensament del Wittgenstein de les *Investigacions filosòfiques* i la *teoria dels actes de parla* d'Austin són dues obres cabdals que obren la via a l'estudi de la parla com a pràctica o com a acció social, i que subratllen la importància dels contextos de producció en la determinació dels significats. L'obra d'Austin introdueix una concepció que esdevé la base de totes aquelles perspectives d'estudi que observen el llenguatge lligat al context

de producció i als processos socials. Les *Investigacions filosòfiques* de Wittgenstein, publicades l'any 1953, dos anys després de la mort de l'autor, no només són “el màxim exponent de l'anomenat ‘gir pragmàtic’ en la reflexió sobre el llenguatge”, sinó que originen “una nova visió del llenguatge i de la comunicació que ha influït poderosament...en gairebé tots els camps del pensament contemporani” (Terricabras 1996, 20).

1.2.1. Els jocs del llenguatge

Hi ha dues obres de Wittgenstein que marquen un abans i un després en el pensament a la filosofia del segle XX: el *Tractatus Logico-Philosophicus* i les *Investigacions filosòfiques* (Terricabras 1997). Aquestes dues obres, publicades respectivament l'any 1921 i l'any 1953, reflecteixen l'evolució del pensament de l'autor. Les *Investigacions*, tot i mostrar algunes connexions amb l'obra anterior, suposen una revisió important dels plantejaments del *Tractatus*. Les diferències “formals i de fons” entre aquestes dues obres (Ibíd., 7) fan que sovint es parli del “primer” i del “segon” Wittgenstein, en referència respectivament al pensament del *Tractatus* i al de les *Investigacions*. Però aquesta distinció no vol dir que les dues obres no mostrin connexions entre sí. El mateix Wittgenstein afirma que les *Investigacions* són una revisió crítica d’“errors greus” del *Tractatus*, de manera que el pensament de les dues obres forma una unitat. Com afirma el mateix autor, els “pensaments...nous [les *Investigacions*]...només podrien quedar correctament il·luminats per oposició a -i amb el rerefons de- la meua forma de pensar més antiga [el *Tractatus*]” (Wittgenstein 1983, 50).

Una de les diferències importants entre el *Tractatus Logico-Philosophicus* i les *Investigacions filosòfiques* es resumeix en el fet que, així com al *Tractatus* Wittgenstein va fer “una investigació dels fonaments de la realitat del llenguatge”, a les *Investigacions* el propòsit és “fer una investigació en els fonaments” (Terricabras 1997, 16. Cursives a l'original). És a dir, mentre que en el primer cas es tracta de trobar, de crear les bases del coneixement científic, en el segon es parteix de les bases establertes per les disciplines del coneixement i l'objectiu de la filosofia consisteix a fer una descripció que contribueixi a aclarir conceptualment l'ús del llenguatge. Ambdós plantejaments, amb les seves diferències fonamentals, tenen en comú el fet de

considerar el llenguatge com a font de confusions i malentesos, i en conseqüència, comparteixen també l'objectiu de trobar maneres de clarificar-lo. La diferència rau en el procediment utilitzat per arribar-hi i en els supòsits sobre els quals se sustenta cada procediment.

L'objectiu del *Tractatus* és fer “una investigació dels fonaments...del llenguatge” (Ibídem). Aquesta és una obra que tracta de donar resposta al problema filosòfic de la fonamentació del coneixement. Però Wittgenstein no concep aquest objectiu com el fet d'arribar a una única afirmació universalment vàlida, com faria per exemple Descartes. Per Wittgenstein, la tasca de la filosofia no és aportar teories sinó contribuir a clarificar el coneixement científic. Per aquest motiu analitza les proposicions des del punt de vista lògic, examinant la seva estructura i les condicions necessàries perquè tinguin sentit. No busca el sentit de proposicions concretes sinó el sentit de qualsevol proposició. Al *Tractatus* defensa la tesi de l'existència de proposicions elementals. La proposició elemental és aquella forma a la qual s'arriba a reduir una proposició un cop se li ha aplicat l'anàlisi lògica. A les proposicions elementals es troben “els últims elements”, els objectes simples (Terricabras 1997, 8). El pensament del *Tractatus* es fonamenta a suposar l'existència d'aquests objectes simples i en “la relació reproductiva entre el llenguatge i el món” (Ibídem). De l'acceptació del postulat que existeix una “relació reproductiva entre el llenguatge i el món” es dedueix que els “estats de coses” (les unions dels objectes simples) “han de tenir la mateixa forma lògica que les proposicions (unions de noms: 4.22, 4.221) que els reproduïxen” (Ibídem).⁸ L'anàlisi lògica de les proposicions que permet arribar a les proposicions elementals formades per objectes simples és la via utilitzada al *Tractatus* per clarificar el sentit del llenguatge. L'anàlisi feta al *Tractatus* es basa a considerar que existeixen uns fonaments o unes causes últimes a les quals pot ser reduïda la realitat i que la filosofia és l'encarregada de construir aquests fonaments últims.

A les *Investigacions filosòfiques* s'abandona aquest plantejament. Els fonaments provenen de la mateixa realitat i la filosofia s'encarrega de descriure'ls: “es tracta de fer una investigació en els fonaments” i no de construir els fonaments del llenguatge (Ibíd., 16). De l'explicació del llenguatge *a priori* a través de l'anàlisi lògica es passa a la descripció del llenguatge en el seu ús i de les regles que governen els diferents usos del

---

⁸ “4.22, 4.221” és la referència de “unions de noms” al *Tractatus*.

llenguatge. Tot i les considerables diferències que comporta el pas de l'explicació lògica del llenguatge a la descripció dels mecanismes del llenguatge en el seu ús, Wittgenstein manté, tant al *Tractatus* com a les *Investigacions*, la idea que el problema principal de la filosofia del llenguatge és la determinació del significat. Però, en el cas de les *Investigacions*, les paraules i les expressions ja no tenen un únic significat, sinó múltiples, i aquests significats es troben en relació amb la utilització que es faci d'elles: “el significat d'una paraula és el seu ús en el llenguatge” (Wittgenstein 1983, 82; citat a Terricabras 1997, 23). Allò que dóna significat a les proposicions no és la seva lògica interna, sinó “una xarxa de ‘jocs del llenguatge’, feta de paraules, però també d'accions, usos, costums i institucions” (Terricabras 1997, 19). A les *Investigacions filosòfiques* el significat del llenguatge, és a dir, la correspondència entre el signe lingüístic i el significat, procedeix de la pràctica social: “la manera comuna d'actuar dels homes és el sistema de referència a través del qual trobem la interpretació d'una llengua ...” (Wittgenstein 1983, 168). El significat del llenguatge queda determinat en el context de producció; s'obté observant el llenguatge en el seu ús.

A l'expressió *jocs del llenguatge* hi ha associades concepcions que suposen un replantejament important del pensament de Wittgenstein en relació al *Tractatus*: el llenguatge no té només un significat ni una sola manera de funcionar. Per tant, per tal d'arribar a conèixer el significat i la funció, s'ha d'observar el llenguatge en el seu ús. Les paraules, com les “caixes d'eines” (Ibíd., 61), serveixen per a múltiples usos en diferents contextos. De la mateixa manera que les eines, les paraules es poden utilitzar per fer coses diferents, poden tenir diferents funcions. Per tant, el significat concret del llenguatge prové de la seva utilització a cada context. Per arribar a explicar el significat de les paraules, s'ha d'observar la seva utilització en cada context particular.

L'expressió joc del llenguatge trenca amb la creença que es pot arribar a definir l'essència dels significats d'un concepte. Els jocs del llenguatge no constitueixen en si mateixos una teoria del llenguatge, ni aporten un model d'interpretació i de classificació de la realitat. Tampoc són “unitats clares, fixes i ben tipificades” (Terricabras 1996, 56). Més aviat és un enfocament que fa èmfasi en la importància d'observar el llenguatge en el seu ús, en el fet que, per a entendre el seu paper a la vida social, s'ha d'observar el llenguatge en moviment, en procés. Els jocs del llenguatge són processos simplificats de l'ús del llenguatge, extrets de la realitat o construïts. No és una categoria que

constitueixi l'estructura interna de la realitat; és un instrument d'anàlisi, un recurs, una tècnica, “que ajuda a aconseguir l'objectiu basic de tota filosofia: l'aclariment conceptual” (Terricabras 1990, 64). Són per tant mecanismes utilitzats per interpretar i explicar la realitat. Són simplificacions que ajuden a explicar una realitat molt més complexa. El concepte de joc del llenguatge no ofereix un model únic d'interpretació; no requereix com al *Tractatus* un procediment únic d'anàlisi. És un recurs que, a través de la simplificació i la comparació amb la realitat, pot ajudar a entendre l'ús del llenguatge a la vida quotidiana.

Les *Investigacions filosòfiques* ressalten la importància d'observar els processos que s'esdevenen en una pràctica social, processos que estan integrats per llenguatge i acció. D'aquí la importància d'observar el context d'ús del llenguatge per tal d'entendre el seu funcionament, per “examinar el ‘joc’ que dona, el paper que fa” (Ibíd., p. 61). L'observació del context d'ús es considera un element imprescindible per tal d'arribar a la seva interpretació. Aquesta perspectiva de descripció del llenguatge que reprèn la importància del cas particular davant l'abstracció, té l'efecte de situar en el centre de l'observació el context social on es produeix la comunicació.

1.2.2. La teoria dels actes de parla

La concepció del llenguatge com una de les possibles formes d'acció va ser formulada a mitjan segle XX per John Austin i aprofundida posteriorment per John Searle. Al seu llibre *Cómo hacer cosas con palabras*, Austin intenta donar resposta a un problema filosòfic que havia generat molt de debat. Els filòsofs del llenguatge es trobaven davant el problema de l'existència de proposicions de les quals no es podia determinar la veritat o falsedat. La solució a aquest embull teòric es va produir amb la revisió dels pressupòsits sobre els quals se sustentava la teoria, amb el qüestionament de les seves premisses bàsiques. El nucli de la teoria d'Austin consisteix a defensar que no es pot afirmar la veritat o falsedat de determinades proposicions, perquè aquestes proposicions no serveixen per representar la realitat del món exterior, sinó que serveixen per realitzar accions. És el que aquest autor anomena *actes realitzatius* (*performative acts*) o el que es coneix com a *actes de parla* (*speech acts*), expressió utilitzada posteriorment per Searle. Prometre, demanar, ordenar, apostar, inaugurar, preguntar, argumentar o

aconsellar, són només alguns exemples dels actes que es realitzen mitjançant el llenguatge.

A l'època en què Austin va pronunciar les seves conferències, la idea que qualsevol enunciat podia ser considerat verdader o fals estava molt estesa entre els filòsofs del llenguatge. Però hi havia proposicions que no s'ajustaven a aquest requeriment. En aquests casos la proposició era considerada un pseudoenunciat. Aquelles proposicions considerades com a pseudoenunciats van constituir l'objecte d'estudi d'Austin. La idea central de la seva teoria és que amb aquests "pseudoenunciats" que ell anomena *expressions realitzatòries* o *realitzatives*, no només s'expressen coses, sinó que també es fan coses: la seva funció principal no és construir enunciats sobre la realitat, sinó realitzar accions. Amb enunciats com ara "vindràs?", "t'ho prometo", "t'aposto que ho farà", "juro dir la veritat", "et dono això", no s'afirma la veritat o falsedat de fets o d'estats de coses, sinó que es realitzen accions com preguntar, prometre, apostar, jurar o donar (Austin 1971). L'expressió realitzativa no es limita a descriure, sinó que mitjançant la seva pronunciació, es fa alguna cosa.

A les expressions realitzatives el tipus d'acció pot aparèixer de manera explícita o implícita. En la forma explícita, l'acció queda reflectida per un verb a la mateixa sentència, com ara "et prometo", "t'aconsejo", "t'aposto" o "et llego". Però l'acte de parla també pot aparèixer de forma implícita. En aquests casos, són les circumstàncies les que defineixen o donen pistes sobre l'acció que s'està produint: per exemple l'expressió "fa fred", segons el context concret, pot no ser una afirmació d'un estat de coses, sinó una petició de tancar la finestra. Per tant, es considera que els actes realitzatius incorporen tota la situació que envolta l'enunciat. Però el context de l'acte de parla no només informa sobre l'acció que s'està realitzant quan l'acte no apareix de forma explícita a l'expressió verbal. El context també incorpora les condicions i els procediments necessaris perquè l'acte es porti a terme. Els actes realitzatius depenen, en major o menor grau, d'unes condicions per a la seva realització sense les quals l'acció no es produeix, i, de la mateixa manera que la resta d'accions, estan exposats a tots els possibles obstacles que puguin intercedir en el seu desenvolupament. Austin considera que les condicions bàsiques necessàries perquè els actes realitzatius es produeixin són l'existència d'un procediment convencional que inclogui l'emissió d'algunes paraules i l'adequació de les persones i de les circumstàncies a l'acció concreta que s'estigui

realitzant. En alguns casos, els requeriments perquè es produeixi l'acció poden ser menors o més accessibles. Per exemple, per bromejar, pot ser suficient amb la disposició dels interlocutors. En canvi, en altres casos, els requeriments perquè es produeixi l'acció poden ser més estrictes. Pot ser necessari pronunciar un enunciat d'una determinada manera, seguir una seqüència de passos específica o complir unes condicions concretes: per exemple, perquè l'enunciat "declaro inaugurada la sessió" faci que la sessió sigui efectivament inaugurada, caldrà, entre d'altres coses, que el context institucional sigui l'apropiat i que la persona que pronuncii l'enunciat tingui l'autoritat per fer-ho. Si aquest mateix enunciat el pronuncies una persona sense autoritat, l'acció no es produiria i per tant l'acte -en la terminologia d'Austin- es consideraria *nul*. La realització de l'acte necessita per tant d'un procediment convencional i que les persones i les circumstàncies siguin les adequades. Un procediment convencional, així com succeeix amb la resta d'accions, implica compartir uns coneixements sobre el món. Les circumstàncies de l'acte realitzatiu poden incloure components físics o mentals: per exemple, no es pot llegir alguna cosa simplement pronunciant "t'ho llegeixo" si no s'està donant res material. Tampoc no es pot realitzar una aposta simplement pel fet de formular l'enunciat si la persona amb qui es vol apostar no està disposada a participar-hi, és a dir, si el seu estat mental no es correspon amb la intenció d'apostar. Els elements materials i les intencionalitats es troben interrelacionades amb els enunciats. Tots ells formen part de l'acte realitzatiu.

Per tal de verificar que un acte de parla s'hagi fet realment, no és suficient amb la seqüència de paraules, sinó que s'ha de comprovar que les circumstàncies en què s'ha emès són les adequades; s'ha de prendre en compte la situació total de l'acte lingüístic. Austin anomena *infortunis* a aquelles circumstàncies que fan que l'acte no es produeixi. Com la resta d'accions, els actes realitzatius també estan exposats a totes aquelles peculiaritats que intercedeixen en la seva consecució, com l'error, l'accident o la manca de sinceritat en les intencions. Però el grau de sinceritat amb què es realitza l'acte no canvia la seva naturalesa, és a dir, la veracitat de les intencions no és un factor que determini el fet que l'acte es realitzi o no: per exemple, si una persona promet fer una cosa amb la intenció de no fer-la, la no correspondència entre el que diu i el que pensa no significa que l'acció no s'hagi realitzat, igual que somriure sense tenir cap inclinació amistosa cap a una persona, no fa que l'acte de somriure ho s'hagi produït si la persona

interpreta el somriure com a sincer. El grau de sinceritat o canvis posteriors en la intencionalitat no modifiquen el fet que s'hagi produït una acció social.

Austin diferencia els enunciats *constatatius* dels *realizatius*. Anomena enunciats *constatatius* a aquelles expressions que tenen una funció enunciativa, és a dir, aquelles expressions que tenen la funció de comunicar fets o estats de coses. Els enunciats *constatatius*, en fer referència a fets o a estats de coses, poden ser considerats veraders o falsos; per exemple, la veritat de l'enunciat "està plovent" dependrà de si efectivament plou o no. Però la manera o el context en què es pronuncia un enunciat *constatatiu* pot derivar en diverses accions; per exemple, un mateix enunciat que comunica fets o estats de coses pot servir per realitzar accions com informar, asseverar, argumentar, demanar o expressar intencionalitats. En aquests casos, els fets enunciats poden ser els mateixos, però la funció que exerceixin en la interacció variarà segons el tipus d'acció que es realitzi.

Els *actes realizatius* són aquells en què la veritat o falsedat de l'enunciat no depèn del seu contingut. L'acte *realizatiu* no es considera verader o fals, sinó afortunat o desafortunat. L'acte serà afortunat quan les condicions necessàries per a la seva producció s'hagin complert. Una acció realitzada a través del llenguatge haurà d'ajustar-se a unes convencions socials, siguin verbals, procedimentals o situacionals, de manera que l'acció pugui ser compresa com a tal: què es diu, la manera com es diu, el llenguatge corporal que acompanya al verbal, les circumstàncies de l'expressió, així com la identitat social de qui pronuncia l'enunciat, són alguns dels elements que formen part de les convencions que condicionen la interpretació de les expressions *realizatives*.

El pensament d'Austin va ser aprofundit posteriorment pel filòsof del llenguatge John Searle, a través de la teoria dels *actes de parla* (*speech acts*). Searle defensa que una teoria del llenguatge forma part d'una teoria de l'acció, ja que "parlar un llenguatge és una forma de conducta governada per regles" (Searle 1986, 26). Parteix de la hipòtesi que, en parlar davant qualsevol interlocutor, no s'està simplement construint sentències amb significat, sinó que s'està realitzant una acció intencional, i que, per tal que es pugui realitzar aquesta acció, s'han d'acomplir alguns requisits i condicions prèvies. L'anàlisi que realitza aquest autor té com a objectiu argumentar aquesta hipòtesi: l'acte

de parla és una acció perquè es troba governada per regles. Si els actes de parla són accions intencionals governades per regles, aleshores l'anàlisi es centrarà en explicar la comprensió d'un acte de parla en termes d'aquestes regles: com afecten les regles als components de l'acte de parla, que fa que cada acte correspongui amb un gènere o tipus, o com reconeix l'oient que és davant un tipus concret d'acte de parla. La hipòtesi no cerca evidències sinó que tracta de fonamentar una teoria que parteix de la concepció del llenguatge com una "conducta intencional governada per regles" (Ibíd., 25).

A la teoria de Searle, un acte de parla està format per tres components: l'*acte d'emissió*, l'*acte proposicional* i l'*acte il·locucionari* o *il·locutiu*. L'*acte d'emissió* és la realització de seqüències de paraules integrades en oracions. Aquestes seqüències generalment tindran un significat i es podran correspondre amb la realitat, tot i que no sempre de forma necessària: es poden emetre seqüències de paraules sense sentit, de la mateixa manera que moltes seqüències amb sentit podran no correspondre's amb la realitat. Els actes proposicionals i els actes il·locucionaris són emissions de seqüències de paraules en un context i situació concretes i amb unes intencionalitats per part del parlant. L'*acte proposicional* es conforma per dos elements: la referència i el predicat. La referència és "l'objecte, entitat o particular" (Ibíd., 35) del qual diem alguna cosa (persona, situació, acció, objecte...), mentre que el predicat és allò que diem de l'element referenciat. L'*acte il·locucionari* o *il·locutiu* és on es troba pròpiament el tipus d'acció que s'està realitzant mitjançant la proposició. Alguns exemples d'actes *il·locutius* serien afirmar, enunciar, desmentir, descriure, preguntar, prometre, criticar, defensar, aconsellar, argumentar, sentenciar o inaugurar. El contingut de l'acte il·locucionari no és el mateix que el contingut proposicional d'aquest acte.⁹ Dos actes de parla poden tenir diferent nombre de components en comú. Per exemple poden tenir en comú l'acte d'emissió i l'acte proposicional, però comportar diferent acte il·locutiu: a les proposicions "Pere corre", "Pere corre?", "Pere, corre!", els actes d'emissió i proposicionals són idèntics però cadascú presenta un acte il·locutiu diferent (respectivament, una afirmació, una pregunta i una ordre).

---

⁹ Searle il·lustra la necessitat de diferenciar entre l'acte proposicional i l'acte il·locucionari a través dels conceptes de negació interna i externa d'una proposició. En el següent exemple, la negació proposicional comporta un significat diferent a la negació il·locucionaria: la proposició "prometo assistir" es pot expressar en les formes negatives, "prometo no assistir" (negació proposicional) i "no prometo assistir" (negació il·locucionaria). A la negació proposicional de l'exemple, l'acte il·locucionari, l'acció de prometre, es manté igualment. En canvi, a la negació il·locucionaria l'acte és exactament l'oposat; s'afirma la no intencionalitat de prometre alguna cosa.

Els tres components de l'acte de parla (l'acte d'emissió, l'acte proposicional i l'acte il·locutiü) es condicionen entre si i tots tres són presents a l'acte de parla. Això implica que amb tot acte de parla es realitza una acció, és a dir, que no es pot dir alguna cosa (predicat) sobre un element (referent) i limitar-se només a fer això. L'acte d'emissió i l'acte proposicional vindran sempre acompanyats d'un acte il·locucionari, ja sigui una afirmació, una constatació, una pregunta o un altre tipus d'acció. L'acte proposicional, dir alguna cosa sobre un referent, no és possible sense l'acte d'emissió, però tampoc ho és sense l'acte d'il·locució. Per tant, les expressions constatatives, és a dir, aquelles expressions que enuncien fets o estats de coses i que per aquest motiu poden ser considerades verdaderes o falses, també es consideren accions a la teoria dels actes de parla. Constitueixen accions en què es comunica una visió de les coses amb diferents intencionalitats (afirmar, sostenir, confirmar, reiterar, al·legar...) i en diferents situacions. Són actes de parla que expressen concepcions o creences sobre la realitat.

Amb la teoria dels actes de parla es va donar resposta a un dels problemes amb què s'enfrontava la filosofia del llenguatge. Es va explicar per què alguns enunciats no podien ser considerats verdaders o falsos. Però també va tenir uns efectes importants en la forma de concebre el llenguatge. Amb aquesta teoria, parlar passa a ser considerat com una forma d'acció. A través del llenguatge es realitzen accions, ja que parlar és una conducta intencional governada per regles.

L'abandonament dels postulats del neopositivisme va donar pas a concepcions sobre el llenguatge que actualment es poden considerar bàsiques o fins i tot de "sentit comú", com ara la influència del context d'ús en la delimitació dels significats dels termes i el fet que mitjançant el llenguatge es realitzen accions. Un altre exemple d'abandonament dels postulats neopositivistes produït a meitats del segle XX va ser la teoria de l'argumentació coneguda com a *nova retòrica*, teoria amb què s'analitzen procediments o estratègies d'argumentació en la forma d'enllaços o esquemes d'argumentació. L'origen i alguns dels plantejaments generals d'aquesta teoria s'exposen al següent apartat.

1.3. Teoria de l'argumentació en la versió de *la nova retòrica*: introducció

L'any 1958, Chaïm Perelman i Lucie Olbrechts-Tyteca publiquen el *Traite de l'argumentation: la nouvelle rhétorique*. En aquesta obra, entre d'altres aspectes, s'analitzen procediments genèrics d'argumentació com a esquemes o procediments d'enllaç entre les premisses i la conclusió d'un argument.¹⁰ El Tractat de l'argumentació suposa una proposta alternativa als postulats del neopositivisme, no com un rebuig de la seva aplicació a algunes ciències, sinó com a complement aplicat a àrees del coneixement que, tot i no adequar-se als seus requeriments, utilitzen també el raonament i la demostració. Com afirmen Perelman i Olbrechts-Tyteca a la introducció del Tractat, la seva teoria de l'argumentació suposa un trencament amb la concepció de la raó i el raonament post-cartesià. Els autors expliquen com des del pensament de Descartes - que afirmava que s'havia de considerar “quasi fals tot allò que no era més que versemblant”-¹¹ fins a l'assimilació de la lògica a la lògica formal sota la influència dels lògics-matemàtics i l'equiparació de la veritat amb “la conformitat amb els fets” de les ciències experimentals i inductives, el sentit de “racional” s'havia acotat a allò que s'adequava al mètode científic, bé mitjançant els procediments deductius de la lògica formal, o bé a través dels procediments inductius de les ciències experimentals (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 31). Aquesta interpretació de la raó fa, segons els autors, que la raó vegi “limitada cada vegada més la seva competència”, observació a partir de la qual interpel·len:

“¿d'aquesta evolució de la lògica i dels progressos incontestables que ha realitzat, hem de concloure que la raó és totalment incompetent en els camps que escapen al càlcul i que, allí on ni l'experiència ni la deducció lògica poden proporcionar-nos la solució d'un problema, només ens queda abandonar-nos a les forces irracionals, als nostres instints, a la suggestió o a la violència?” (Ibíd., 32-33).

---

¹⁰ Aquests esquemes d'argumentació (que també inclouen la dissociació de nocions) s'utilitzen en aquest treball com a part fonamental de les categories d'anàlisi dels textos. Alguns dels aspectes teòrics i epistemològics de la teoria s'exposen en diversos apartats del capítol del marc teòric, la síntesi dels esquemes d'argumentació es troba al capítol de metodologia i els esquemes d'argumentació també apareixen a l'anàlisi empírica, com a categories d'anàlisi.

¹¹ Extracte del *Discurs del mètode* de Descartes, citat al *Tratado de la argumentación*: “la primera parte del *Discours de la Méthode* consistía en tener *presque pour faux tout ce qui n'était que vraisemblable* (casi por falso todo lo que no era más que verosímil)” (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 31).

És a partir d'aquest plantejament que els autors elaboren la seva teoria de l'argumentació com l'aplicació del raonament a allò que no és ni evident ni necessari, però sí versemblant, plausible, probable.

El Tractat de l'argumentació és una de les primeres obres de referència als estudis en teoria de l'argumentació elaborats a partir de meitats del segle XX. L'àmbit dels estudis en teoria de l'argumentació és divers. Frans Eemeren i Rob Grootendorst, dos dels autors de referència en aquest camp, afirmen que no existeix una teoria de l'argumentació que sigui acceptada com a teoria general, sinó una varietat d'enfocaments teòrics. Tanmateix, els autors, des d'una perspectiva general, diferencien quatre focus d'interès: “els elements implícits al discurs argumentatiu, les estructures argumentatives, els esquemes d'argumentació i les fal·làcies” (Eemeren, Grootendorst 2011, 14). Al primer focus d'interès general, les premisses implícites són de particular rellevància. Les premisses implícites són habituals al discurs argumentatiu, ja que, com expliquen aquests autors, les argumentacions generalment inclouen una premissa tàcita o sobreentesa. En el cas del segon focus d'interès, l'estructura argumentativa, s'observa com es relacionen les premisses: per exemple, si són independents entre sí o si, en canvi, mantenen algun tipus de relació, com ara formar una cadena en la qual una dona suport la següent en una estructura subordinada o presentar una estructura paral·lela en la qual es reforcen mútuament. Amb el tercer focus d'interès assenyalat pels autors -els esquemes d'argumentació- s'analitzen els mecanismes de defensa d'una tesi, és a dir, la relació que existeix entre la premissa explícita i la tesi o conclusió defensada. Amb l'esquema es busca que l'acceptació de la premissa per part de l'auditori sigui transferida a la conclusió de l'argument a través de l'esquema o procediment d'argumentació. Per aquest motiu els esquemes són procediments d'enllaç convencionals, ja que l'acceptació de la relació, mecanisme o tipus d'enllaç entre els dos components de l'argument (premissa -o premisses- i conclusió) contribueix a aquesta transferència.¹² Per últim, l'anàlisi de les fal·làcies es realitza des del marc de la lògica i considera fal·làcia aquell procediment que segueix només en aparença un raonament lògic.

Com assenyalen Eemeren i Grootendorst, no hi ha una teoria de l'argumentació que es consideri central, però sí que es pot trobar un punt en comú en el fet que els autors

---

¹² L'obra de Perelman i Olbrechts-Tyteca s'ubicaria en aquest focus d'interès.

clàssics (grecoromans) constitueixen “les fonts del pensament teòric modern sobre argumentació” (Eemeren, Grootendorst, Snoeck 1996, 29).¹³ Els autors clàssics, i sobretot l’obra d’Aristòtil i Ciceró, encara constitueixen un referent important als estudis sobre argumentació ja que “són una part integral dels fonaments de les eines hermenèutiques i crítiques que estan actualment disponibles per a l’anàlisi i l’avaluació del discurs i dels textos argumentatius” (Eemeren, Grootendorst 2011, 51). En el cas de la teoria de l’argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca, les obres clàssiques són una referència important, sobretot l’obra d’Aristòtil, que revela en alguns aspectes paral·lelismes amb aquesta teoria de l’argumentació (Eemeren, Grootendorst 2011),¹⁴ i que va donar respostes als problemes epistemològics que es plantejaven els autors (Bedoya 1989).¹⁵

Aristòtil va diferenciar tres tipus d’argumentació que es corresponen amb la lògica, la dialèctica i la retòrica (Eemeren, Grootendorst, Snoeck 1996, c. 2). A la seva classificació dels arguments, Aristòtil considera arguments *lògics* (que anomena *apodictics* o *demonstratius*) aquells que atorguen certesa absoluta i que, per tant, porten a un coneixement fiable. Els arguments *dialèctics* porten a conclusions, punts de vista o opinions probables o acceptables de forma general. Són el tipus d’arguments que, en paraules d’Aristòtil, són acceptables per a “tots els savis o la majoria o els més famosos o distingits entre ells” (Aristòtil, *Topics* 100b, 23; citat a Eemeren, Grootendorst, Snoeck 1996, 32). Per últim, els arguments *retòrics* són aquells que resulten convincents per a una audiència específica. Als tres tipus d’arguments s’utilitzen procediments deductius i inductius, en la forma de sil·logisme deductiu i sil·logisme inductiu.¹⁶ La diferència es troba en el grau de certesa; mentre que la certesa de la

---

¹³ Text en anglès: “the sources for modern theoretical thinking on argumentation”.

¹⁴ Eemeren i Grootendorst es refereixen en concret a la “classificació de les premisses” que fan Perelman i Olbrechts-Tyteca classificació que, de la mateixa manera que en Aristòtil, es fa d’acord amb el nivell d’acceptació per part de l’auditori (destinatari/s del discurs); Eemeren i Grootendorst també fan referència a la inclusió d’alguns esquemes d’argumentació apareguts als *Tòpics* d’Aristòtil i a la utilització del procediment d’inducció retòrica d’aquest autor en alguns esquemes d’argumentació (Eemeren, Grootendorst 2011, 57).

¹⁵ Bedoya assenyalava els *Tòpics*, la *Retòrica* i les *Refutacions sofístiques* com a obres en què es troba “allò essencial de la teoria perelmaniana de l’argumentació” (Bedoya 1989, 24).

¹⁶ El sil·logisme deductiu és un tipus de raonament en què, partint d’unes premisses, necessàriament es dedueix una conclusió: per exemple, de les premisses “tots els humans són mortals” i “tots els grecs són humans”, es dedueix la conclusió “tots els grecs són mortals” (exemple d’Aristòtil estret d’Eemeren, Grootendorst, Snoeck 1996). En el cas del sil·logisme inductiu es parteix de l’afirmació de casos individuals, que es generalitzen en una conclusió: per exemple, partint de les premisses “el timoner entrenat és el millor” i “l’auriga entrenat és el millor” es dedueix la conclusió “l’home entrenat generalment és el millor en el seu camp” (Ibidem).

conclusió és absoluta en el cas dels arguments lògics, la conclusió es considera acceptable en termes generals en el cas dels arguments dialèctics i convincent en el dels arguments retòrics. Una diferència remarcable entre els arguments dialèctics i els retòrics és que aquests últims han de ser convincents de cara a audiències concretes, mentre que els dialèctics ho han de ser per a la majoria o per a persones considerades com les més adequades per valorar-los (pels “savis...la majoria o els més famosos o distingits entre ells”).¹⁷

Perelman i Olbrechts-Tyteca situen la seva obra més a prop de la retòrica clàssica,¹⁸ per raó de voler “subratllar el fet que *tota argumentació es desenvolupa en funció d’un auditori*” (Perelman, Olbrechts-Tyteca, 1989, 36. Cursives a l’original). Tanmateix, la consideració d’una diversitat d’auditoris, fa que es contemplin també els raonaments probables o plausibles que es podrien trobar en diferents disciplines del coneixement. Per als autors l’objectiu d’una argumentació pot ser tant el de persuadir, en el sentit de generar una acció, com el de convèncer, en el sentit de resultat dirigit al pensament previ a l’acció que presenta un caràcter racional. El nivell d’elaboració d’una argumentació dependrà del tipus d’auditori al qual es dirigeix el discurs. La diversitat dels tipus d’auditoris, que pot anar des d’aquells que requereixen proves menys elaborades fins als que demanen raonaments més rigorosos,¹⁹ o des d’auditoris presencials, passant per textos escrits fins arribar a la reflexió individual, fa que amb aquesta teoria es contempli tant la persuasió com el convenciment. El grau d’elaboració dels arguments o el tipus d’apel·lació (més orientada a estereotips, emocions, o a raonaments versemblants o plausibles) sempre vindrà determinada pel tipus d’auditori al qual es dirigeix l’argumentació.

---

¹⁷ El requeriment del raonament dialèctic exposat per Aristòtil es podria comparar amb l’argument de l’autoritat en els esquemes d’argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca, argument amb què s’apel·la a la majoria, als experts o a altres tipus d’agents individuals o col·lectius que compten amb un reconeixement per part dels altres.

¹⁸ El subtítol del Tractat (la nova retòrica) ja revela la intencionalitat per part dels autors d’atorgar a aquesta disciplina un significat diferent a aquell utilitzat de forma habitual. La retòrica va ser entesa durant segles com un conjunt de tècniques estilístiques dirigides a l’embelliment del discurs; com una mena de floritura que havia anat incorporant al seu significat les connotacions d’artifici, aparença, buidor conceptual i, fins i tot, d’intencionalitat d’engany. Però aquest no va ser el sentit originari que van donar els autors clàssics a la disciplina retòrica. Al període que va de Quintilià a la publicació del Tractat de l’argumentació l’any 1958, es van obviar les dues primeres parts de la *Retòrica* d’Aristòtil i es va posar l’èmfasi en la tercera, la “Poètica”, dedicada a l’embelliment del discurs. Amb el Tractat de l’argumentació o nova retòrica, es reprèn el sentit originari, de manera que el significat de retòrica incorpora el conjunt de tècniques d’argumentació utilitzades per, partint d’unes premisses, aconseguir provocar l’adhesió de l’auditori a unes tesis concretes. Es rehabilita el significat de retòrica com “la facultat de considerar en cada cas allò que pot ser convincent” (Aristòtil, *Retòrica*, 1355b).

¹⁹ En aquest sentit els autors fan referència als filòsofs.

L'obra d'Aristòtil va donar respostes als problemes epistemològics que es van trobar els autors, principalment a l'àmbit de la filosofia del dret.²⁰ El *Traite de l'argumentation: la nouvelle rhétorique* es va publicar l'any 1958 després d'una dècada de treball. L'origen del projecte va derivar de la intenció de donar resposta a problemes de l'àmbit del dret i amb aquest propòsit Perelman i Olbrechts-Tyteca van analitzar “els mitjans de prova dels quals se serveixen les ciències humanes, el dret i la filosofia... [examinant] les argumentacions presentades pels publicistes en els periòdics, pels polítics en els discursos, pels advocats en els al·legats, pels jutges en els considerants, pels filòsofs en els tractats” (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 43).

Al llarg dels anys '40, Perelman havia estat investigant qüestions de filosofia del dret que li van portar a abandonar el positivisme. L'autor va arribar a la conclusió que en dret era necessària la referència a judicis de valor. La raó es trobava en el fet que, per tal de tractar de forma igualitària als individus, s'havien d'establir criteris per determinar si aquests es trobaven en circumstàncies comparables. Per Perelman els criteris utilitzats a llei formal²¹ per establir si la gent es troba en circumstàncies comparables estaven basats en última instància en judicis de valor. A l'època en què va realitzar aquests treballs sobre la llei formal, Perelman s'havia proposat seguir la filosofia de l'empirisme lògic.²² En l'empirisme lògic o neopositivisme, la utilització de judicis de valor en una teoria feia que aquesta es considerés “insostenible i injustificada”, que implícitament es considerés com a no racional (Eemeren, Grootendorst, Snoeck 1996, 94). Per Perelman aquesta conclusió no era acceptable, ja que considerava que una decisió, encara que no fos racional en el sentit de l'empirisme lògic, no volia dir que no fos raonable. Per altra banda, Perelman va observar que els filòsofs tampoc no acotaven la demostració de les seves tesis a raonaments estrictament lògics. Més aviat buscaven justificar-les i per Perelman aquestes justificacions podien ser raonables. El fet que un raonament no s'adeqüés als requeriments de la lògica o de l'empirisme no volia dir que les decisions

---

²⁰ La formació acadèmica d'aquests autors se situa en la filosofia del dret i les ciències socials. Perelman va ser professor de lògica, ètica i metafísica a la universitat de Brussel·les. Es va formar en dret i filosofia, doctorant-se amb una tesi sobre Frege, autor que es considera el “fundador de la lògica formalitzada” (Bedoya 1989, 14). Per la seva banda, Olbrechts-Tyteca es va formar en ciències socials i economia (Eemeren, Grootendorst, Snoeck 1996).

²¹ La llei formal és aquell àmbit del dret que regula “la manera en què la llei material [la que regula els drets i obligacions dels ciutadans] és administrada” (Eemeren, Grootendorst, Snoeck 1996, 94).

²² L'autor coneixia la lògica formal, ja que la seva tesi doctoral versava sobre el treball de Gottlob Frege, considerat un dels fundadors de la lògica moderna i iniciador (o “el pare”) de la filosofia analítica.

sobre valors s'havien de deixar en mans dels interessos, els prejudicis o les emocions. Per aquests autors, la justificació es troba en la racionalitat i complementa els arguments estrictament formals. El propòsit del Tractat és crear una teoria en què s'analitzin procediments de justificació que, tot i no seguir una lògica estricta, puguin ser considerats com a arguments raonables, probables o plausibles. Els autors s'oposen al “dualisme de la raó i la imaginació, de la ciència i l'opinió ... de l'objectivitat universalment admesa i la subjectivitat incomunicable...” (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 767) en el convenciment que “només l'existència d'una argumentació, que no sigui no urgent ni arbitrària, li dóna un sentit a la llibertat humana, la possibilitat de realitzar una elecció raonable” (Ibíd., 773).²³

---

²³ Text en castellà: “Sólo la existencia de una argumentación, que no sea no apremiante ni arbitraria, le da un sentido a la libertad humana, la posibilidad de realizar una elección razonable”.

2. Model d'anàlisi

El model d'anàlisi utilitzat en aquest treball s'organitza a partir del model d'anàlisi crítica del discurs elaborat per Norman Fairclough (principalment en la versió de l'obra *Discourse and social change*, publicada l'any 1992). Vaig triar el model d'anàlisi crítica del discurs de Fairclough en ser un model teòric i metodològic que incorpora plantejaments o objectius que considero importants i que crec que s'adeqüen a una perspectiva sociològica: l'anàlisi del canvi social, l'observació de les relacions de poder entre grups i la integració d'elements estructurals amb l'acció individual, a més d'incorporar una perspectiva crítica en el sentit d'explicitar elements del discurs que potser no es consideren del tot evidents.²⁴ L'estructura del model de Fairclough (la diferenciació entre les dimensions del text com a acció discursiva, de la pràctica discursiva i de la pràctica social, dimensions que l'autor considera interrelacionades) ha sigut la referència per a la concreció de les hipòtesis, que observen aspectes socials estructurals, relacions entre continguts dels textos i elements textuais, principalment en forma de raonaments. El model també estructura els apartats del marc teòric, ja que partint d'alguns dels trets generals d'aquest model s'incorporen teories d'altres autors. Aquesta incorporació s'organitza d'acord amb les dimensions de la pràctica social, la pràctica discursiva i el text, en la seva interpretació com a aspectes estructurals, context d'interacció i argumentacions presents als textos. En aquest sentit, he incorporat de forma sintètica algunes idees de la teoria de l'estructuració d'Anthony Giddens, ja que és un dels principals autors de referència en sociologia que desenvolupa una teoria en què s'integra estructura i agència, plantejament que considero com un dels eixos bàsics del model de Fairclough.²⁵ Atès que la teoria de l'estructuració de Giddens podria resultar massa abstracta pels objectius de la recerca, he inclòs altres teories que integren aspectes estructurals de menor abast, més propers a l'acció i interacció discursiva entre agents, individuals o col·lectius, i que permeten donar una visió més ajustada al context d'observació d'aquest treball. Ja que una part important del corpus d'anàlisi està format per textos editorials, he triat com a referents del context de la premsa escrita les teories del diari com a actor polític d'Héctor Borrat i del diari com a escenari de la part pública

---

²⁴ Aquests aspectes s'exposen més endavant amb una mica més de detall, com a justificació de la tria d'aquest model.

²⁵ L'obra de Giddens és un dels referents que utilitza Fairclough, per exemple en l'observació dels seus treballs sobre la modernitat tardana des de la perspectiva del llenguatge (Chouliaraki, Fairclough 1999, c.5) o com a referent en teoria social ("pensament social i polític"), tal com ho expressa l'autor a la Introducció de *Discourse and social change*.

de la política de Salvador Cardús. Aquest context d'interacció (interacció entesa principalment com a relació entre els continguts dels textos) es complementa amb els conceptes d'*habitus*, *camp*, *capital* i *poder simbòlic* de Bourdieu, autor que també va treballar una aproximació sociològica al llenguatge. Algunes de les seves reflexions s'inclouen a l'apartat que es correspondria amb la dimensió del discurs com a text del model de Fairclough. Per últim, aquesta dimensió del text es complementa amb esquemes o procediments d'argumentació de la teoria de Perelman i Olbrechts-Tyteca.²⁶ Els procediments o esquemes d'argumentació exposats al marc teòric són complementats amb teories o reflexions d'altres autors.²⁷

2.1. L'anàlisi crítica del discurs: breu introducció als orígens i característiques comunes

L'obra de Norman Fairclough constitueix un dels principals referents a dins l'anàlisi crítica del discurs. L'anàlisi crítica del discurs (ACD) és una perspectiva d'estudi que engloba teories i metodologies d'anàlisi molt diverses (Wodak, Meyer 2003).²⁸ Tot i aquesta diversitat de plantejaments, un dels objectius d'aquests tipus d'estudis és analitzar, des d'una perspectiva crítica, aspectes de la relació entre el discurs i les relacions de poder existents entre diferents grups socials.

L'anàlisi crítica del discurs sorgeix com una branca de la lingüística, la *lingüística crítica*, denominació que fins fa poc temps s'ha vingut utilitzant com a sinònim. A

---

²⁶ Els esquemes d'argumentació, juntament amb altres eines conceptuals d'anàlisi s'exposen a la part metodològica. Però, donat l'interès que considero que comporten algunes de les reflexions d'aquests autors al voltant d'esquemes específics i, en algun cas, la seva associació amb aspectes de teoria social, vaig decidir incloure algunes d'aquestes observacions a l'apartat del marc teòric com a procediments genèrics de construcció de sentit a través del llenguatge.

²⁷ En aquest punt és on s'incorporen, entre d'altres, algunes de les reflexions de Bourdieu sobre el llenguatge, en concret en l'atribució de qualitats a individus o grups i en la construcció d'allò que es considera propi o característic de fenòmens socials.

²⁸ Teun van Dijk, un altre dels representants d'aquest tipus d'estudis multidisciplinaris, explica que l'anàlisi crítica del discurs no és un mètode d'anàlisi o d'investigació. Insisteix en aquest punt afirmant que aquest és un dels errors més freqüents. L'autor defineix l'anàlisi crítica del discurs com "un moviment acadèmic d'un grup d'acadèmics política i socialment compromesos, o des d'un punt de vista més individual, una actitud crítica a l'hora d'estudiar o analitzar el discurs" (Definició estreta de la pàgina web de l'autor [<http://www.discursos.org/>], secció "Recursos". Recuperat de: <http://www.discursos.org/resources/teachyourself/Unlearn%20misconceptions.html>). Així, van Dijk cita com alguns dels mètodes utilitzats, l'anàlisi dels torns conversacionals, l'anàlisi formal de la sintaxi, mètodes procedents de la psicologia cognitiva centrats en la producció i comprensió dels textos, anàlisis de les estructures narratives, de les estructures argumentatives o de les estratègies retòriques.

banda de la lingüística crítica, altres disciplines que van mostrar una influència sobre l'anàlisi crítica del discurs van ser la sociolingüística, la retòrica clàssica i la pragmàtica. El sorgiment de l'anàlisi crítica del discurs es pot ubicar al començament dels anys '80 quan un grup de lingüistes (Teun van Dijk, Norman Fairclough, Günther Kress, Theo van Leeuwen i Ruth Wodak) van posar en comú els seus respectius enfocaments teòrics i les metodologies d'anàlisi desenvolupades en anys anteriors. Des d'una perspectiva històrica, es considera que l'autor que va tenir una major influència sobre els primers analistes del discurs va ser el lingüista Michael Halliday, a través de les teories de la gramàtica sistèmica funcional i la semiòtica social (Blommaert 2005). Molts dels primers teòrics de l'anàlisi crítica del discurs han utilitzat i continuen mostrant influències de les categories analítiques elaborades per aquest autor. Les categories de Halliday estudien la relació entre els discursos i els significats socials i se centren en l'observació dels coneixements, les identitats i les relacions socials.

Es considera que l'anàlisi crítica del discurs es comença a desenvolupar a partir dels anys '80. Però l'observació d'aspectes relacionats amb els textos, més enllà del lèxic, la gramàtica o la sintàctica, ja havia començat dècades enrere. Des del començament del segle XX, les corrents dominants a dins la lingüística s'havien basat en la teoria de Ferdinand de Saussure i posteriorment, a la segona meitat de segle, en la gramàtica generativa de Noam Chomsky. Aquests dos autors estudien el llenguatge com un sistema de signes abstracte, desvinculat de qualsevol procés o fenomen social. Després de la segona guerra mundial comencen a sorgir reaccions que critiquen aquesta manca d'observació de les dimensions socials i culturals del llenguatge. Una d'aquestes primeres reaccions vindrà de la mà de la sociologia del llenguatge, disciplina que sorgeix als anys '60 a partir dels treballs de Joshua Fishman. En aquesta mateixa dècada, els estudis literaris van recuperar l'obra del començament del segle XX del filòsof del llenguatge i crític literari Mikhaïl Bakhtin. Bakhtin, com a reacció crítica a allò que considerava una manca d'observació del context social als estudis de comunicació, havia elaborat una teoria sobre la presència de diferents veus a dins d'un mateix text (Fairclough 1992, 101).

Malgrat la seva diversitat, els estudis d'anàlisi crítica del discurs tenen en comú el fet d'observar les relacions de poder entre grups socials. A més comparteixen dues concepcions bàsiques: la consideració del text com una pràctica social i la importància

del context en la construcció del significat dels textos. El discurs, és a dir, qualsevol tipus de text oral o escrit, es considera una pràctica social. És una forma d'acció social que forma part de processos més amplis i estructures socials més complexes. Com ja havia assenyalat Austin a les conferències recollides a l'obra *Cómo hacer cosas con palabras*, hi ha accions que es realitzen mitjançant el llenguatge. Searle, autor que es considera continuador de l'obra d'Austin, defensa la hipòtesi que una teoria del llenguatge forma part d'una teoria de l'acció. L'acció que comporta l'ús del llenguatge i que respon a normes i convencions socials, l'acte de parla, es considera com una de les possibles formes d'acció. Aquesta idea, present als plantejaments inicials i bàsics de la pragmàtica, és incorporada també pels autors adscrits a l'anàlisi crítica del discurs.

La segona concepció bàsica que tenen en comú les anàlisis crítiques del discurs, és que el context social es considera un component essencial en la delimitació dels significats dels textos. El concepte de context, més enllà del context textual, pot incloure una infinitat de fenòmens socials. Partint d'un enfocament multidisciplinari, l'anàlisi crítica del discurs observa els textos com a part d'una interacció social que es troba relacionada amb elements com la ideologia, les desigualtats socials derivades de les relacions de poder, l'hegemonia, i els coneixements, les identitats i les relacions socials establertes d'acord amb categories, normes i convencions socials. L'anàlisi crítica del discurs s'aplica a contextos i situacions socials on són presents el conflicte, les lluites pel poder, les relacions de dominació,²⁹ l'hegemonia o la discriminació. Des d'aquesta perspectiva, es considera que els textos constitueixen una part important dels mecanismes de dominació i que formen part dels processos de creació, modificació, reproducció i legitimació de les relacions de poder entre grups socials.

---

²⁹ El terme dominació pot presentar connotacions negatives. Amb una finalitat analítica, en aquest treball es vol diferenciar entre l'existència de relacions de poder asimètriques entre agents individuals i/o grups socials i la valoració que en cada moment es fa sobre la legitimitat d'aquestes relacions. Es parteix de considerar que en tota societat existeixen relacions de dominació entre grups en el sentit de relacions asimètriques de poder, com ara totes aquelles relacions derivades de l'aplicació de lleis i/o normes de comportament que regulen les institucions socials i que atorguen poder diferencial a individus adscrits a una funció o a un rol social. L'existència de relacions de poder asimètriques es diferencia del fet que aquestes siguin valorades de forma positiva o negativa. D'altra banda, també es considera que la valoració que es fa es troba relacionada amb el grau de visibilitat, en el sentit que aquelles relacions de poder asimètriques que no es percebin com a tals per part dels agents socials, seran les que comptin amb un major nivell de legitimitat, ja que no seran qüestionades, formant part d'aquella realitat social "donada per descomptat". Perquè una relació sigui percebuda com a relació de poder asimètrica o de dominació, primer ha de ser comunicada o explicada. Part de la perspectiva de l'anàlisi crítica del discurs es dirigeix a explicitar els mecanismes discursius sobre els quals se sustenten les relacions entre grups socials, que potser no es contempen de forma majoritària com a relacions de poder.

2.2. El model d'anàlisi crítica del discurs de Norman Fairclough

2.2.1. Justificació de la tria

El model d'anàlisi crítica del discurs elaborat per Norman Fairclough s'ha pres com a referent teòric en l'anàlisi dels textos en ser un model que incorpora plantejaments de teoria social que considero importants, com ara l'observació del canvi social, les relacions de poder i la integració dels nivells de l'estructura i de l'acció individual. Fairclough parteix del camp de la lingüística, però el seu model mostra la influència o la referència explícita a teòrics socials com Antonio Gramsci, Michel Foucault, Anthony Giddens, Pierre Bourdieu o Louis Althusser, de manera que els camps de l'anàlisi lingüística i l'anàlisi social són integrats a dins d'un model teòric i metodològic.

A la part lingüística, partint d'obres d'autors que observen aspectes socials com els coneixements, les identitats i les relacions socials als textos, Fairclough incorpora elements estructurals més enllà del context de la interacció, centrats en la ideologia, l'hegemonia i les relacions de poder. L'autor fa èmfasi en la presència d'aquests elements a l'esdeveniment social concret, en la necessitat d'observar i analitzar, des d'un punt de vista crític, aquells elements del discurs associats amb la ideologia i les relacions de poder. D'aquesta manera l'anàlisi va més enllà del context de la interacció, per observar i analitzar la presència d'aquests elements estructurals.

A la part de teoria social, la contribució d'aquest autor com a lingüista, es troba en connectar la teoria social més abstracta o general amb l'observació dels textos, en oferir procediments i eines que tradueixin plantejaments i conceptes teòrics en instruments d'observació i anàlisi. Per tant, el model integra aquests dos camps, el de la teoria social i el de l'anàlisi dels textos, de forma que la teoria social pugui ser traduïda en l'observació directa dels textos i l'anàlisi dels textos incorpori l'observació d'elements que van des del nivell text, passant pels contextos d'interacció, fins arribar a elements estructurals com la ideologia, l'hegemonia o les relacions de poder entre grups socials.

A més de la integració d'aspectes de teoria social amb l'observació dels textos, hi ha altres raons que em van portar a prendre aquest model com a referència: la concepció dialèctica de la relació entre acció/interacció i estructura social, l'èmfasi en el canvi

social com a objectiu d'observació i l'assumpció d'una perspectiva crítica. Un dels principals eixos que ha diferenciat corrents teòriques, escoles o autors a dins la sociologia, ha sigut el debat entre aquells plantejaments que posen l'èmfasi en aspectes estructurals i aquells que ho fan en aspectes individuals, generant crítiques, respectivament, de sobredeterminació de l'estructura i de sobrevaloració de la llibertat de l'individu. Entre les diverses propostes teòriques que, a dins la sociologia, han buscat integrar aquestes dues perspectives d'observació, el model de Fairclough es pot situar a prop dels plantejaments generals de la teoria de l'estructuració de Giddens, ja que la relació dialèctica entre estructura i agència és una constant al llarg del model. La interdependència entre aspectes estructurals i l'acció discursiva es troba integrada a cadascun dels components del model: a l'acció o interacció realitzada a través del text, a les pràctiques socials com a convencions socialment compartides, als recursos amb què compten els individus, a les identitats i les relacions socials, a les relacions de poder o a conceptes com la ideologia o l'hegemonia. Es considera que cadascun d'aquests elements, observats a través dels textos, es troba interrelacionat amb la resta.

Un altre objectiu de partida del model és el d'analitzar el canvi social. L'observació del canvi s'incorpora des del punt de vista textual a través del concepte d'*intertextualitat*, el qual incorpora la idea que tot text forma part d'una cadena de textos, ja que integra veus i idees de textos passats, al mateix temps que pot respondre a una previsió de textos futurs. Des del punt de vista social es pot observar que la mateixa relació dialèctica entre estructura i acció incorpora una concepció diacrònica; aspectes estructurals com ara normes i convencions socials condicionen l'acció en esdeveniments socials concrets, al mateix temps que les accions contribueixen a la transformació, la reproducció o al canvi social.

L'últim aspecte a destacar del model és la perspectiva crítica, que consisteix en explicitar idees o relacions que no es mostren del tot evidents per als participants en la interacció. En aquest sentit, la perspectiva crítica deriva de l'observació d'aspectes estructurals, presents al text a través dels coneixements, les identitats i les relacions entre els participants en la interacció (relacions de poder, ideologia, hegemonia, normes i convencions socials).

2.2.2. *Plantejament general del model*

El model d'anàlisi crítica del discurs de Norman Fairclough (1992)³⁰ és una proposta teòrica i metodològica orientada a l'anàlisi del canvi social i cultural. Deriva del propòsit d'elaborar un model que integri teoria social amb eines aplicables a l'anàlisi dels textos; en una revisió dels treballs existents fins al moment de la publicació, Fairclough troba que les obres examinades se centren, bé en aspectes textuals sense observar -o sense fer-ho suficientment- els aspectes socials, o bé en aquests segons prestant poca atenció a les característiques lingüístiques dels textos. L'autor és partidari de la integració d'aquests dos camps del coneixement en un únic model teòric i metodològic. Per una banda, argumenta que els efectes del discurs no es poden observar de forma satisfactòria si no s'explica què està passant a nivell social quan es produeixen els textos, quan la gent parla o escriu. En aquest sentit l'observació ha d'incorporar elements socials com ara les identitats i les relacions socials, els recursos de què disposen els participants, les normes i les convencions que condicionen i donen sentit a l'acció discursiva, la ideologia, o les relacions de poder entre grups socials. Per l'altra, l'anàlisi del discurs ha de comptar amb un model teòric i metodològic que permeti i faciliti el treball amb el material textual. Les teories socials han de ser traduïdes en eines d'anàlisi que es pugin aplicar a l'observació directa dels textos. Per Fairclough l'anàlisi del discurs ha d'oscil·lar entre aquests dos focus, entre el text i els components socials, entre formes socials d'estructurar el llenguatge i pràctiques socials.

Fairclough es fixa quatre objectius que creu hauria d'oferir un model d'anàlisi del discurs dirigit a l'estudi dels canvis socials. Considera que el model ha de ser multidimensional, multifuncional i que ha d'incorporar una perspectiva històrica i una perspectiva crítica. El model ha de ser multidimensional en el sentit d'observar simultàniament els nivells del text, de la pràctica discursiva i de la pràctica social. Les propietats específiques de cada text o discurs han de ser relacionades amb elements socials presents a la pràctica discursiva, al mateix temps que la pràctica discursiva es considera com un cas particular ("instance") d'un tipus de pràctica social. La relació

---

³⁰ Principalment es pren com a referència la formulació del model que fa l'autor a *Discourse and social change* (1992), tot i que també s'incorpora alguna matisació apareguda a *Analysing discourse* (2003). La incorporació de la teoria de l'argumentació de cara a l'anàlisi del discurs polític s'explica a l'apartat 2.3. d'aquest capítol i es fa basant-se en el seu treball *Analysing political discourse*, publicat al 2012 de forma conjunta amb Isabela Fairclough.

entre les dimensions de la pràctica social i de la pràctica discursiva és dialèctica; les pràctiques socials, com a conjunt de possibilitats, constitueixen les condicions de realització de la pràctica discursiva, al mateix temps que aquesta contribueix a reproduir o a transformar les pràctiques socials.

El segon requeriment del model és la multifuncionalitat. La concepció de l'anàlisi multifuncional es basa en l'obra de Michael Halliday i consisteix en observar la interrelació entre els textos, i els coneixements, les relacions i les identitats socials;³¹ els canvis en els discursos contribueixen a produir canvis en aquests elements, de la mateixa manera que els coneixements, les relacions i les identitats socials condicionen la producció i la interpretació dels textos.

El tercer requeriment del model, la perspectiva històrica, fa que el model s'orienti cap a l'observació dels processos i els canvis socials. A la dimensió del text aquests processos es poden observar a través de la manera en què aquest es troba relacionat amb textos anteriors: mitjançant la *intertextualitat*, noció que fa referència a la presència de fragments de text en altres textos.

Per últim, l'anàlisi també ha d'incorporar una perspectiva crítica, en el sentit de mostrar o explicitar connexions que no són del tot evidents per a les persones implicades en la interacció. Amb la perspectiva crítica, també hi ha el propòsit de matisar la concepció unidireccional amb què el canvi discursiu s'exerceix de dalt a baix, contemplant la influència en sentit contrari, produïda per les lluites i resistències dels agents als condicionaments estructurals.

---

³¹ Els coneixements, les identitats i les relacions socials es corresponen respectivament amb les funcions *ideacional*, *identitària* i *relacional*. La *funció ideacional* comprèn els sistemes de coneixement i de creences. A la funció ideacional s'observa la manera en què els textos donen sentit a la realitat: als processos i a les entitats i les relacions socials. La *funció identitària* fa referència al complex de categories socials o rols presents als discursos. A la *funció relacional* s'observen els processos de negociació d'aquestes categories socials produïts a la interacció. De la mateixa manera que amb les diferents dimensions del model (text, pràctica discursiva i pràctica social), es considera que aquestes tres funcions es troben interrelacionades.

2.2.3. El discurs com a text, com a pràctica discursiva i com a pràctica social

El model de Fairclough presenta tres dimensions: el text, la pràctica discursiva i la pràctica social. A la dimensió del text es busca relacionar el text amb “proprietats socials dels esdeveniments discursius com a instàncies de la practica social” (Fairclough 1992, 8).³² La dimensió de la pràctica discursiva se centra sobretot en dos aspectes: en els processos de producció, distribució i consum de textos i en la noció d’intertextualitat. Els processos de producció, distribució i consum de textos variaran segons el tipus de pràctica social realitzada i d’acord amb factors socials. A dins d’aquests processos, l’autor dóna més rellevància a la producció i sobretot al consum o interpretació dels textos. La tercera dimensió del text, la pràctica social, se situa entre la pràctica discursiva i el nivell més general de l’estructura social, on es troben sistemes socials més abstractes.³³ Les pràctiques socials són conjunts de convencions socials relativament estables, que són incorporades a la dimensió de la pràctica discursiva a través dels coneixements dels parlants. Exemples de pràctica social serien la pràctica educativa, la pràctica de gestió en diferents tipus d’organitzacions, la pràctica periodística o la pràctica comercial. Les pràctiques socials són convencions relativament estables i socialment compartides que delimiten els usos o els elements socials (coneixements, relacions, identitats, etc.) que es consideren rellevants de cara a la

---

³² Text en anglès: “[My three-dimensional approach enables relationships between discursive and social change to be assessed, and detailed properties of texts to be related systematically to] social properties of discursive events as instances of social practice”.

³³ El model parteix de la idea que el discurs presenta diferents dimensions que van des del text fins a l’estructura social. Per aquest motiu, tant els elements lingüístics com els socials es poden trobar a cadascuna de les dimensions (Fairclough 2003). L’estructura social es refereix a entitats d’un alt nivell d’abstracció. A la vessant purament lingüística trobaríem la llengua, en el sentit del conjunt de normes i convencions gramaticals o del conjunt de possibilitats d’expressió de què disposen els parlants (aquest plantejament es pot vincular amb la concepció de Giddens de l’estructura com a regles i recursos que condicionen al mateix temps que possibiliten l’acció; vegeu c.1, 2.4.1.). A la vessant social trobaríem els sistemes més generals, com ara l’estructuració social sobre la base de classes, gènere, edats o d’altres categories socials. Els nivells més generals de l’estructura i la pràctica discursiva es troben relacionats a través de les pràctiques socials. A la vessant textual de la pràctica social trobem els “ordres del discurs”, concepte que l’autor pren de Foucault i que defineix com a “configuracions completes de les pràctiques discursives en institucions particulars, o fins i tot en el conjunt d’una societat” (Fairclough 1992, 9. Text en anglès: “total configurations of discursive practices in particular institutions, or indeed in a whole society”). Els ordres del discurs determinen pautes que mostren una pervivència en el temps, al mateix temps que són susceptibles al canvi. A la dimensió de la pràctica discursiva trobem els discursos, és a dir, qualsevol text produït de forma oral o escrita. La influència de factors socials és present als tres nivells, però es fa més palesa conforme ens anem apropant a la interacció, on les ideologies i les relacions de poder s’expressen a través de maneres de representar la realitat, a través dels recursos dels parlants en la forma de coneixements, identitats i relacions socials.

interacció, o des d'un altre punt de vista, constitueixen el conjunt de possibilitats de les quals disposen els participants en la interacció.³⁴

El discurs com a text

Fairclough situa la seva concepció del text contraposant-la amb la lingüística estructural i fent una revisió crítica de les primeres formulacions fetes des de la sociolingüística. La lingüística estructural, tal com la va delimitar Saussure, parteix de la distinció entre *llengua (langue)* i *parla (parole)*. La *llengua* és el sistema signes contemplat des d'un punt de vista abstracte, és a dir, independentment dels contextos de producció. La *parla* és l'ús que fan els parlants d'aquest sistema de signes que constitueix la llengua. A la lingüística estructural es considera que la *parla* no pot ser estudiada, ja que l'ús que fan els parlants de la llengua, en respondre a desitjos individuals, és imprevisible. Per aquest motiu l'objecte d'estudi de la lingüística tradicional és la llengua com a sistema de signes. La crítica a aquest plantejament realitzada des de l'anàlisi crítica del discurs o des de disciplines com la sociolingüística o la pragmàtica, va dirigida principalment a la no inclusió del context d'ús en l'anàlisi de la llengua.

La sociolingüística s'oposa a la concepció sausseriana segons la qual la llengua en el seu ús no pot ser estudiada de forma sistemàtica. En un primer moment, aquesta disciplina es va dedicar, entre d'altres aspectes, a observar la variació en l'ús del llenguatge en relació amb variables socials com la relació entre les persones que participen en la interacció, les seves intencionalitats o el tipus d'esdeveniment social en què es produeix.³⁵ Per Fairclough, l'anàlisi crítica del discurs, a més de la situació

---

³⁴ Cada tipus de pràctica social delimita un conjunt de possibilitats, la qual cosa no vol dir que les convencions no es puguin modificar o que es trobin clarament delimitades, definides o explicitades. La convenció social igualment serà present en aquells casos en què els participants no en siguin del tot conscients o en aquells que, intencionalment, no la segueixin, ja que el trencament o la variació pren el seu significat en relació amb la convenció.

³⁵ Fairclough afirma que aquests primers treballs representen un pas important en introduir aspectes socials en l'estudi del llenguatge. Tanmateix, observa alguns aspectes addicionals a tenir en compte. El primer d'ells és l'observació bidireccional de les variables en lloc d'observar-les de forma unidireccional. L'ús lingüístic es pot explicar a través de la situació en què es produeix la interacció, de les relacions existents entre els participants i de les seves intencionalitats. Però l'ús del llenguatge també ha de ser observat en el sentit invers, és a dir, en la manera en què la parla contribueix a crear la situació, a establir la relació entre els participants i a construir les seves identitats socials. El segon aspecte a tenir en compte és l'observació de factors estructurals presents a la interacció. Segons aquest autor, amb l'observació de la

social, les relacions i les intencionalitats dels agents, hauria d'observar aspectes estructurals, contemplant elements com ara la pertinença dels participants a categories i grups socials, juntament amb les relacions de poder que deriven d'aquesta pertinença. Aquests aspectes també s'han d'analitzar des d'una perspectiva històrica, en la seva contribució als processos socials de reproducció, transformació o canvi social.

Com a principal referent en l'estudi del llenguatge, Fairclough parteix de la teoria de la Lingüística sistèmica funcional de Michael Halliday. La Lingüística sistèmica funcional defensa que els textos presenten de forma simultània tres tipus de funció: la funció *textual*, la funció *interpersonal* i la funció *ideacional* (Fairclough 1992). Fairclough parteix de les funcions de Halliday per identificar tres tipus de significat presents als textos: l'*acció*, la *representació* i la *identificació* (Fairclough 2003). Considera que aquests tres tipus de significat es poden trobar tant als fragments de text més petits com al text en la seva totalitat. El primer dels tipus de significat, l'*acció*, incorpora la funció textual de la teoria de Halliday i es trobaria a prop del que aquest autor diferencia com a funció interpersonal. L'*acció*, com a tipus de significat dels textos, incorpora el plantejament general dels actes il·locutius de la teoria dels actes de parla. En comparació amb la funció de Halliday, el plantejament de Fairclough se centra en l'acte. D'aquesta manera es posa l'èmfasi en el fet de considerar el discurs com una de les possibles maneres d'interactuar entre persones a dins d'esdeveniments socials.³⁶ La *representació*, com a segon tipus de significat present als textos, fa referència a la concepció del món material i social, representat bé com a realitat externa o objectiva, o bé com a realitat interna o subjectiva; com a "món mental" (Ibíd., 27). La representació es correspondria amb la funció ideacional del model de Halliday. El tercer tipus de significat és la *identificació*. Fairclough interpreta aquest significat associant-lo al concepte d'*habitus* de Bourdieu, a les disposicions a l'acció adquirides i orientades cap a la pràctica i susceptibles d'actualització.³⁷ En el cas dels discursos, l'*habitus* es traduiria en disposicions a parlar o a escriure de maneres determinades. La identificació

---

situació i de les relacions i intencionalitats dels participants, s'estaria observant les "característiques de superfície" (Ibíd., 63; text en anglès: "surface features").

³⁶ Tot i posar l'èmfasi en l'acció, els continguts relacionals (els continguts que es correspondrien amb la funció interpersonal de Halliday) no es deixen de considerar, ja que l'observació del context de l'acció incorpora el tipus de relació que existeix entre els participants en la interacció. Per exemple, l'acció d'informar a l'interlocutor sobre unes expectatives incorpora diferents tipus de relacions entre els participants en el cas d'una situació familiar o en el cas d'una entrevista de treball. Per la seva banda, les relacions socials entre els participants estan influenciades per pràctiques socials i sistemes més generals de l'estructura social, on entren en joc els rols i categories socials i les relacions de poder.

³⁷ El concepte d'*habitus* de Bourdieu s'exposa amb major deteniment a l'apartat 2.4.2. del marc teòric.

reflecteix l'adscripció de la persona a opinions, judicis, idees, que al mateix temps es relacionen amb grups o corrents socials de pensament o opinió.

La dimensió del text incorpora també aspectes formals. Els aspectes formals no es limiten a una qüestió d'estil sinó que aporten informacions rellevants sobre el context social de producció del text. De cara a l'anàlisi dels textos, Fairclough ressalta la importància d'evitar la separació entre forma i contingut. Abordar l'anàlisi d'aquestes dues categories per separat pot portar a conclusions errònies, ja que la forma no és només l'aparença externa sinó que contribueix a construir el sentit dels textos. La forma que adopten els textos és un indicador important d'elements socials de la interacció, com ara la situació, els rols i identitats socials dels agents que intervenen, i les seves relacions. Aquests elements contextuals es veuran reflectits en l'estil i en l'organització dels textos, informant sobre el tipus de pràctica social que es realitza mitjançant la pràctica discursiva

El discurs com a pràctica discursiva

La pràctica discursiva s'ubica a l'esdeveniment social concret i és la forma particular que pren en cada cas un tipus de pràctica social o convenció social relativament estable. La pràctica discursiva fa referència als elements textuals, que poden tenir més o menys presència segons el tipus de pràctica social que s'estigui realitzant:

“en alguns casos, la pràctica social pot estar constituïda en la seva totalitat per la pràctica discursiva, mentre que en altres pot implicar una barreja de pràctica discursiva i no discursiva” (Fairclough 1992, 71);³⁸ “per exemple, mentre que la parla té sens dubte un paper en un partit de futbol ....., és un element relativament marginal, i la major part de l'acció és no lingüística. En canvi, la major part de l'acció en una conferència és lingüística. És una representació corporal, així com una representació lingüística” (Fairclough 2003, 21-22).³⁹

---

³⁸ Text en anglès: “In some cases, the social practice may be wholly constituted by the discursive practice, while in others it may involve a mixture of discursive and non-discursive practice”.

³⁹ Text en anglès: “For example, while talk certainly has a part in a football match....., it is a relatively marginal element, and most of the action is non-linguistic. By contrast, most of the action in a lecture is linguistic. It is a bodily performance as well as linguistic performance”.

A la dimensió de la pràctica discursiva, la relació entre els agents i els elements estructurals es considera dialèctica. Els agents són socialment constrets, al mateix temps que tenen una certa llibertat en la determinació dels textos; es troben subjectes a normes, convencions i coneixements socialment compartits, però també tenen influència sobre els discursos, és a dir, la casualitat sobre els textos no pot ser reduïda a les convencions associades a cada tipus de pràctica social. Des del punt de vista de l'ús del llenguatge, l'agent té constriccions estructurals, com la gramàtica o el lèxic, que el condicionen en la utilització de la llengua. Segons el context en què esdevé la pràctica discursiva, serà més adient la utilització d'un registre o un altre: en una conferència s'utilitzarà un tipus de lèxic o una manera d'estructurar el discurs que no es farà servir en un context informal, o almenys, no amb el mateix ús i sentit.

La situació social en què es produeix el discurs comportarà unes normes d'ús referents a aspectes com l'estil, el registre, l'organització del text o la tria del lèxic, i farà que entrin en joc diferents aspectes dels coneixements, les identitats i les relacions socials existents entre els participants. Tanmateix, aquest condicionament no vol dir que només existeixi un ventall tancat de formes d'actuar. Els agents poden seguir les convencions socials, o poden canviar-les o modificar-les, fet que, potencialment i depenent d'altres factors socials, pot portar a processos de transformació o de canvi social.

La dimensió de la pràctica discursiva se centra principalment dos aspectes: els processos de *producció*, *distribució* i *consum* de textos, i la *intertextualitat*, concepte que al·ludeix a la relació existent entre els continguts de diferents textos. Depenent dels tipus de textos, els processos de producció, distribució i consum variaran, i ho faran d'acord amb el tipus de pràctica social que s'estigui realitzant: per exemple, no serà igual el procés de producció d'un article periodístic que el d'un article acadèmic, el procés de distribució d'un document oficial que el d'un rumor, o el procés de recepció d'un text publicitari que el d'un diagnòstic mèdic. Els processos de producció, distribució i consum de textos es troben condicionats pel tipus de pràctica social realitzada i pels recursos dels participants. Els recursos es refereixen a la interiorització d'estructures socials, com ara coneixements, normes i convencions socials, que també es consideren el resultat de pràctiques discursives anteriors. Amb els processos de producció, distribució i consum de textos, Fairclough se centra en la creació del text (*producció*) i

sobretot en la seva interpretació (*consum*). En el procés d'interpretació dels textos, l'autor diferencia entre els processos que es produeixen de baix a dalt i els que ho fan en sentit contrari, de dalt a baix. Aquests dos sentits s'apliquen tant al context textual com al context situacional. Al context textual la interpretació es realitza simultàniament en els dos sentits i cadascun d'aquests processos actualitza i condiciona l'altre. En el sentit de baix a dalt, les paraules s'agrupen en frases, aquestes en paràgrafs i aquests últims en unitats majors. Tanmateix, la interpretació també es produeix de dalt a baix, ja que el sentit de fragments anteriors condiciona el de fragments posteriors en reduir el ventall de possibilitats d'interpretació. Al context situacional també es produeix la interpretació en ambdós dos sentits. En el sentit de baix a dalt, el discurs aporta informació sobre el tipus de pràctica social que se està realitzant. En el sentit invers, la identificació del tipus de pràctica social condicionarà la interpretació de la pràctica discursiva que s'està produint a l'esdeveniment concret. Un aspecte important de la interrelació entre aquests dos sentits és que tenen l'efecte de reduir les múltiples opcions d'interpretació dels textos.

El context situacional i el context textual responen a una diferenciació analítica que en la pràctica mostra interdependències. Al procés d'interpretació del text, els participants identifiquen el context situacional com a tipus de pràctica social. La identificació del context situacional es realitza en base pistes o indicis presents al text i a coneixements adquirits sobre la realitat social. Els coneixements de l'ordre social utilitzats per interpretar l'esdeveniment, tenen l'efecte d'emfatitzar uns elements i donar menys rellevància o obviar d'altres, i de relacionar-los de formes diferents; segons la interpretació del tipus de context situacional, seran rellevants uns tipus d'estil, lèxic o formes d'organització del discurs, de la mateixa manera que els diferents aspectes de la identitat social dels participants prendran més o menys rellevància de cara a la interpretació del discurs.⁴⁰ La interpretació dels textos també posa de rellevància aspectes de la relació entre grups socials o implicacions de determinats rols o categories socials. Per exemple en els contextos d'una classe o d'una conversa familiar, una seqüència pregunta/resposta mostrarà implicacions diferents: en el context d'una classe

---

⁴⁰ Basant-se en les observacions que realitza Michael Foucault sobre els contextos situacionals, Fairclough afirma que no tots els contextos de producció dels discursos incideixen de la mateixa manera en la interpretació dels textos o en els recursos que els participants consideren rellevants de cara a la interacció. Per exemple, hi haurà aspectes de la identitat social, com ara l'edat, l'ètnicitat o el gènere, que no condicionaran la interpretació dels textos de la mateixa manera en un context d'interacció informal, que en un context d'interacció acadèmic.

el requeriment de resposta serà molt més fort que en el d'una conversa informal, la qual cosa implica en el primer cas una relació de poder asimètrica. Els dos sentits de la interpretació, de baix a dalt i de dalt a baix, i els seus condicionaments mutus, ajuden a entendre la manera en què els contextos textuais i situacionals redueixen l'ambivalència dels textos i les múltiples opcions d'interpretació.

A banda dels processos de producció, distribució i consum de textos, un altre dels conceptes bàsics a la dimensió de la pràctica discursiva és el d'*intertextualitat*. La *intertextualitat* fa referència a la propietat que tenen els textos d'incorporar fragments d'altres textos. La idea d'intertextualitat va ser formulada pel filòsof del llenguatge i crític literari Mikhaïl Bakhtin. Posteriorment, als anys '60, va ser adoptada per la filòsofa, crítica literària i sociòloga Julia Kristeva i encunyada amb el terme d'"intertextualitat". Als seus escrits Bakhtin denunciava la manca d'estudi per part de la lingüística dominant de les funcions comunicatives dels textos, en concret de la manera en què els textos són conformats per textos anteriors. Amb la noció d'intertextualitat es considera que tot text, sigui escrit o parlat, forma part d'una cadena de textos. Els tipus de relacions existents entre els diferents textos poden anar des de la negació o la resposta fins l'assimilació, la combinació o la integració amb altres fragments, passant per la ironia o la paròdia. Un text forma part d'una cadena de textos per raó que la seva elaboració parteix de textos anteriors, al mateix temps que pot estar anticipant possibles textos futurs. Per exemple, és freqüent que, a dins d'un mateix text, l'exposició d'una opinió es construeixi basant-se o partint d'un enfocament, mitjançant la referència literal, la reinterpretació o la combinació o integració d'altres opinions. També es freqüent que un text, sobretot un text amb intencionalitat argumentativa, ofereixi contrargumentacions a possibles respostes futures. En aquest sentit la noció d'intertextualitat incorpora una perspectiva històrica o diacrònica del text, ja que es considera que cada text forma part d'un context d'interacció que esdevé al llarg del temps. Aquesta perspectiva històrica incorporada a través del concepte d'intertextualitat facilita l'observació de la reproducció, la transformació i el canvi social.

Seguint als analistes del discurs francesos, Fairclough introdueix la distinció entre *intertextualitat manifesta* i *constitutiva*. La primera d'elles es refereix als continguts manifestos, que estan formulats de forma explícita als textos. La intertextualitat manifesta inclou les cites, però també les respostes a altres textos, és a dir, qualsevol

mena d'al·lusió. En canvi, la *intertextualitat constitutiva* fa referència a les convencions socials que presenta un text en la seva elaboració i interpretació. Les convencions responen a un tipus concret de pràctica social. Algunes formes d'intertextualitat manifesta serien la *representació*, la *pressuposició*, la *negació*, el *metadiscurs* o la *ironia*.

La noció de *representació* fa referència a l'assignació del text o de fragments de text a diferents veus, de forma explícita o implícita. La representació incorpora la idea que allò que es comunica és el resultat d'una tria entre diferents opcions. Amb la noció d'intertextualitat s'explicita el fet que en un mateix text es troben diferents veus. Però la manera en què aquestes veus son representades pot variar. Un aspecte important d'aquestes variacions és la forma en què s'estableixen els límits entre les veus presents al text: per exemple, si el text informa clarament de la seva presència, si es presenten com a veu de l'autor, o si l'autor del text incorpora visions pròpies a la representació d'altres veus. En altres casos la visió de l'autor del text es pot amagar darrera la representació de les declaracions d'un altre actor social, buscant expressament l'ambigüitat en l'autoria.

El terme *pressuposició* s'utilitza per fer referència a proposicions que es prenen com a donades per part del productor del text. En el model de Fairclough el significat del terme pressuposició es troba acotat per la noció d'intertextualitat, de manera que, com assenyala l'autor, es puguin eliminar interpretacions que podrien resultar confuses. Amb la delimitació del sentit de la pressuposició a través del concepte d'intertextualitat, la referència es concep com la incorporació de fragments de textos anteriors. Un tipus especial de pressuposició seria la negació. Una interpretació de l'acte de negar una idea és que la simple negació implica l'existència de la idea que es nega, ja que per negar alguna cosa se n'ha de fer referència, de manera que allò negat pren una certa concreció a través del llenguatge. La negació entesa des de la noció d'intertextualitat delimita l'existència de la idea que es nega al fet d'aparèixer a textos anteriors, de forma que es puguin resoldre possibles contradiccions de sentit a dins d'un enunciat. Per exemple, amb l'enunciat "l'amenaça soviètica és un mite", no s'estaria acceptant l'existència d'una "amenaça soviètica", sinó que s'estaria fent referència a l'aparició d'aquesta idea en textos anteriors (Fairclough 1992, 120). La concepció de la pressuposició des de la intertextualitat mostra una de les possibles vies de manipulació quan, com observa

l'autor, l'atribució incorrecta i intencionada d'una idea pot aparèixer en la forma de pressuposició. La força d'aquesta forma de manipulació es troba en el fet que les atribucions a altres autors no apareixen de forma explícita.

El *metadiscurs* es refereix a discursos en què l'autor es distancia del text, situant-se fora o per sobre del discurs. Un recurs en la producció de metadiscursos és realitzar valoracions d'allò que s'està dient. Aquest distanciament fa que s'estableixin diversos nivells a dins d'un mateix text. El metadiscurs és un recurs per, aparentment, transmetre un major control sobre els continguts del text, en el sentit d'una major objectivitat o capacitat d'autocrítica.

La *ironia* és una forma d'intertextualitat manifesta que no pot donar-se sense una relació amb textos anteriors, d'aquí que Fairclough parli de "la naturalesa intertextual de la ironia" (Ibíd., 123). En el sentit tradicional, la ironia és la no correspondència entre el significat literal i el significat real. Amb la ironia no només es transmet el significat real, la intenció del parlant, sinó que el sentit concret de la proposició es conforma per l'observació simultània dels significats literal i real. Perquè hi hagi una ironia s'ha de contraposar i comparar allò que hauria de ser, allò que s'esperaria, que seria normal (sentit literal) amb allò que està passant (sentit real). La naturalesa intertextual de la ironia es troba en el fet que el sentit literal, aquell a partir del qual es conforma el sentit real, procedeix de la utilització d'un mateix enunciat (o un de semblant) en textos anteriors.

La *intertextualitat constitutiva*, o també anomenada per l'autor com *interdiscursivitat*, fa referència a les normes o convencions socials que condicionen l'elaboració i la interpretació del discurs, del text parlat o escrit. Aquestes normes o convencions es poden trobar a diferents nivells o dimensions, "el discurs a nivell de la societat, l'ordre institucional del discurs, el tipus de discurs, i fins i tot els elements que constitueixen tipus de discurs" (Ibíd., 124).⁴¹ Les normes o convencions socials en l'elaboració i en la interpretació dels discursos tenen una certa permanència en el temps. Però no només es reproduïxen en el temps a través de cada nova interacció, sinó que aquestes normes i convencions també són el resultat de processos de lluita o de negociació entre els

---

⁴¹ Text en anglès: "the societal level of discourse, the institutional order of discourse, the discourse type, and even the elements which constitute discourse types".

participants que porten a processos de transformació i de canvi. La interdiscursivitat o intertextualitat constitutiva deriva del concepte d'*ordre del discurs* de Foucault. Fairclough defineix aquest concepte foucaultia com “la totalitat de les pràctiques discursives dins d’una institució o la societat, i les relacions entre elles” (Ibíd., 43).⁴² Els ordres del discurs es troben relacionats entre ells a nivell de les institucions o de la societat en el seu conjunt i constitueixen “regles de formació” en el sentit de “condicions de possibilitat” d’un tipus particular de discurs (Ibíd., 38).⁴³ Les regles de formació o condicions de possibilitat es consideren variables socio-històriques (no únicament lingüístiques) que determinen el fet que uns enunciat i no d’altres siguin possibles en un lloc, temps o ubicació institucional concreta. Al pensament de Foucault, els ordres del discurs com a regles de formació o condicions de possibilitat, determinen els *objectes del coneixement*, és a dir, la definició de conceptes a dins diferents disciplines del coneixement, com per exemple, “bogeria”, “nació”, “raça” o “llibertat” (Ibíd., 41). Fairclough parteix del concepte d’ordre del discurs de Foucault, però l’utilitza en un sentit diferent (Fairclough 2003). Per Fairclough, l’ordre del discurs constitueix la part discursiva de la pràctica social. Les variacions i les diferències entre diversos ordres del discurs es troben estructurades per aspectes socials. En termes generals la concepció de Fairclough té punts en comú amb la de Foucault, com la visió històrica o l’observació de coneixements, identitats i relacions socials des del punt de vista de les relacions de poder. Però varia en dos aspectes importants. En primer lloc, Fairclough, de la mateixa manera que Foucault, incorpora la idea segons la qual el discurs influeix en la construcció dels coneixements, de les identitats dels subjectes i de les relacions socials. Però fa èmfasi en la necessitat de concebre la relació entre els discursos i aquests elements socials com una relació dialèctica. És a dir, el discurs influeix en la construcció de coneixements, identitats i relacions socials. Però les pràctiques discursives no es produeixen en el buit, sinó que hi ha una realitat material prèvia, amb subjectes, coneixements i relacions socials preexistents que influeixen en la producció i la interpretació del discurs. El discurs podrà incorporar la referència a aquests elements socials preexistents, fet que contribuirà a la seva reproducció; també podrà combinar-la amb noves aportacions o mostrar plantejaments completament diferents, la qual cosa obrirà la possibilitat a la transformació o el canvi. La segona

---

⁴² Text en anglès: “the totality of discursive practices within an institution or society, and the relationships between them”.

⁴³ Text en anglès: “...”conditions of possibility”...”rules of formation”...” (Robin, R., *Histoire et linguistique*, p.83; citat a Fairclough 1992, 38).

diferència amb relació al concepte d'ordre del discurs té a veure amb la pràctica foucaultiana. En comparació amb altres autors, com Foucault, que han estudiat el discurs des de la teoria social, el model de Fairclough està més orientat a l'anàlisi de textos, a l'aplicació de metodologies d'anàlisi de textos que integrin teoria social i anàlisi lingüístic. L'"anàlisi del discurs orientat textualment" ("TODA"),⁴⁴ integra la teoria social, és a dir, l'observació de factors sociohistòrics, amb el treball d'anàlisi de material textual. En comparació al plantejament de Foucault, aquesta és una diferència de caire més general que influeix directament en la manera d'observar els ordres del discurs. Fairclough defineix l'ordre del discurs com "una combinació o configuració particular de *gèneres*, *discursos*, i *estils* que constitueixen l'aspecte discursiu d'una xarxa de pràctiques socials"⁴⁵ (Fairclough 2003, 220. Cursives a l'original).⁴⁶ Els gèneres, els discursos i els estils, com a significats dels textos, es corresponen respectivament amb les accions, les representacions i les identitats.⁴⁷

El *gènere* se situa a la part discursiva de la pràctica social i es refereix a l'acció que es realitza mitjançant o amb l'ajuda del text. Exemples de gèneres serien un poema, un article científic, una entrevista de treball, la compra en una botiga, o el xat informal (Fairclough 2003, 126). Hi ha gèneres de tipus més abstracte o més específic. A un nivell més abstracte podríem trobar gèneres com la narració, l'informe, el consell o

---

⁴⁴ TODA, com a acrònim de "textually...oriented discursive analysis" (Ibid., 32).

⁴⁵ L'*estil* es refereix als trets de la identitat de l'individu que es poden observar a través dels textos, es corresponguin aquests trets amb aspectes de la identitat social basada en categories i rols socials, o a aspectes de la identitat individual). El terme *discursos*, utilitzat en un sentit específic, fa referència a la representació, a les diferents maneres en què la realitat és representada a través dels textos.

⁴⁶ Text en anglès: "a particular combination or configuration of genres, discourses and styles".

⁴⁷ Els gèneres, els discursos i els estils es podrien considerar com una reinterpretació de les funcions relacional, ideacional i identitària aparegudes a la formulació del model a *Discourse and social change*. Posteriorment, a l'obra *Analysing discourse*, Fairclough diferencia les accions, les representacions i les identitats com a tipus de significats dels textos. Si considerem les accions, les representacions i les identitats com a reinterpretació posterior de les funcions relacional, ideacional i identitària, es produirien modificacions en dos aspectes: el canvi de funció per significat i de relació per acció (en aquest cas l'èmfasi passa de la relació entre els participants en la interacció a focalitzar l'atenció en l'acció que es realitza, en el tipus de gènere del discurs). En relació al primer aspecte, desapareix el concepte de funció que és substituït pel concepte de significat del text. Això podria comportar el fet que possibles implicacions associades al concepte sociològic de funció desapareguessin, almenys explícitament, del model. Els coneixements, les identitats i les relacions ja no són pensades com a elements que aconsegueixen una funció sinó com a significats o continguts dels textos. La segona variació respecte a la formulació inicial del model (basada en les funcions del text de la teoria de Halliday) es troba en els aspectes relacionals del discurs. En un principi, Fairclough parla de funció relacional per passar posteriorment a centrar-se en l'acció realitzada mitjançant el text. Aquest no és tant un canvi del concepte com una variació en l'èmfasi. En tots dos casos (funció relacional primer i gèneres del discurs després per referir-se a l'acció) es contempen els dos elements: l'acció realitzada i les relacions entre els participants. La diferència es troba en l'èmfasi, inicialment posat en la relació (Fairclough 1992) i posteriorment en l'acció mitjançant el concepte de *gènere* (Fairclough 2003).

l'entrevista. A un nivell més específic, prenent l'exemple de l'entrevista, podríem trobar diferents tipologies, com ara una entrevista de treball, una entrevista periodística, una entrevista televisiva, una entrevista clínica o una entrevista d'investigació. El gènere són conjunts de convencions relativament estables que es troben associades a un tipus d'activitat o pràctica social. Cada pràctica social incorpora característiques pròpies com ara pautes de comportament o seqüències d'acció i, depenent del tipus de pràctica, pot condicionar o reflectir la posició social dels participants d'acord amb identitats socials i a les relacions que s'hi deriven. Com a convencions socialment compartides, els gèneres del discurs afavoreixen unes pautes determinades en relació als processos de producció i d'interpretació dels textos. Però Fairclough no considera que els gèneres marquin un patró rígid de conducta, sinó més aviat que ofereixen possibilitats d'actuació que poden ser reproduïdes o transformades. El fet que aquestes convencions siguin relativament estables implica que la seva estabilitat procedeix de la reproducció a través de les accions i interaccions individuals. Tanmateix, cada innovació o alteració produïda al llarg d'una interacció concreta té, potencialment i sempre depenent de factors socials, possibilitats d'incidir en el canvi de les convencions associades a un tipus de pràctica social. Si els gèneres es refereixen a la part textual de l'acció, el terme *discursos*, utilitzat en un sentit específic, fa referència a l'acte de representació, a les diferents maneres en què la realitat pot ser representada a través dels textos.⁴⁸ L'últim dels tipus de significat dels textos del model de Fairclough és l'*estil*. L'estil es refereix als trets de la identitat de l'individu que es poden observar a través dels textos, siguin aquests trets aspectes de la identitat social d'acord amb categories i rols socials o aspectes de la identitat individual.⁴⁹

L'ordre del discurs estructura socialment el llenguatge, de manera que fa adients unes formes d'utilització o, des d'un altre punt de vista, ofereix un conjunt de possibilitats d'ús del llenguatge en els seus gèneres (accions), discursos (representacions) i estils (identitats). Els conceptes de gènere, discurs (en el sentit específic de representació) i

---

⁴⁸ En aquest treball s'utilitza la teoria de l'argumentació en la versió de "nova retòrica" com a mitjà per observar les maneres en què els autors dels discursos observen la realitat. Una part d'aquestes formes de representació s'explica a l'apartat "2.5. Formes genèriques de construcció de sentit". La resta dels esquemes d'argumentació són exposats com a eines conceptuals d'anàlisi a la part metodològica.

⁴⁹ Fairclough considera que la identitat està formada per la identitat social i la identitat personal i que aquestes dues es troben interrelacionades. La identitat social s'adquireix a través de processos de socialització i d'assimilació de categories i de rols socials i es produeix tant a les primeres etapes com en estadis posteriors. La relació entre la identitat social i la identitat personal és dialèctica: l'individu anirà incorporant o assimilant la seva identitat social d'acord amb la identitat personal, però també pot, com a agent social, contribuir al canvi dels rols i de les identitats socials.

estils, serveixen per delimitar les diferents formes a través de les quals cada tipus d'ordre del discurs (com a component textual de la pràctica social) condiona la pràctica discursiva. Els gèneres, els discursos i els estils són categories analítiques que ajuden a comparar els diferents ordres del discurs. Però aquestes tres categories no són exactament iguals. Els gèneres, en trobar-se més prop del concepte de pràctica social, mostren més autonomia que els estils i sobretot, en mostren més que les representacions. Això és degut principalment al fet que el tipus de pràctica social i la interrelació existent entre les diferents pràctiques determinen els estils (identitats) i els discursos (representacions). A cada tipus de pràctica social, existiran unes convencions genèriques comunes, relativament estables i sempre subjectes a canvis o a transformacions. Els gèneres, els discursos i els estils són instruments per portar a una major concreció la noció d'ordre del discurs.⁵⁰ Tanmateix, l'autor alerta sobre una utilització d'aquest marc analític de manera massa rígida. D'altra manera, una utilització poc flexible d'aquestes categories portaria a perdre la complexitat present a cada text.

Els elements del model situats a la dimensió de la pràctica discursiva -els processos de producció, distribució i consum de textos i la intertextualitat manifesta i constitutiva-, s'observen des de la perspectiva dels processos de reproducció, transformació o canvi. Aquests processos es troben condicionats per les relacions de poder existents entre grups socials, de manera que sovint esdevenen "processos de lluita per l'hegemonia en l'esfera del discurs" (Fairclough 1992, 103). Les relacions de poder i la delimitació de les nocions d'ideologia i hegemonia, són tractades a la dimensió de la pràctica social.

El discurs com a pràctica social

Com ja s'ha exposat en apartats anteriors, la pràctica social es refereix al conjunt de normes i convencions socialment compartides que connecten elements de l'estructura social amb l'esdeveniment concret. El conjunt de possibilitats que dona la pràctica social és relativament estable i té una certa continuïtat en el temps, depenent sempre de

---

⁵⁰ Amb aquest model l'autor no es proposa oferir un catàleg de tipus de gèneres, discursos i estils, els quals, encara que relativament estables, estan subjectes a constant transformació. Omplir de contingut aquestes categories seria més aviat resultat d'aplicar el model a la recerca.

la influència dels esdeveniments socials: de si aquests contribueixen a la reproducció, la variació o el canvi de les respectives pràctiques socials. De la mateixa manera que es considera que existeix una relació dialèctica entre les diferents dimensions del text, les pràctiques socials també es troben interrelacionades: per exemple es poden diferenciar tipus de pràctica educativa (basant-se en grups d'edats, tipus de coneixements transmesos o d'altres variables) que mostraran connexions, i que es trobaran més properes o llunyanes unes d'altres d'acord amb aquests i altres aspectes.

Per construir teòricament la dimensió de la pràctica social, Fairclough integra en el model les nocions de discurs, poder, ideologia i hegemonia. A *Discourse and social change*, aquesta part del model es basa principalment en les teories de Foucault, Gramsci i Althusser, amb una important revisió crítica d'alguns plantejaments d'aquest últim autor.

La relació entre discurs, poder i societat es construeix principalment a partir del pensament de Foucault. L'obra d'aquest autor no ha passat desapercebuda tant per partidaris com per detractors. Si bé molts dels seus plantejaments han sigut objecte de crítica, també és cert que les seves intuïcions han constituït un impuls important en la introducció de noves perspectives. El discurs, juntament amb el poder, van ser alguns dels temes d'interès d'aquest autor. La contribució de Foucault als estudis d'anàlisi crítica del discurs es concentra bàsicament en tres aspectes: la relació que s'estableix entre discurs i poder, la "construcció discursiva dels subjectes socials i del coneixement", i el paper del discurs en el canvi social (Ibíd., 38).⁵¹

Respecte a la relació entre el discurs i el canvi social, Foucault considera que qualsevol pràctica discursiva es defineix en la seva relació amb altres textos. Les pràctiques discursives produïdes a dins la societat o en una institució s'observen en el marc de les pràctiques anteriors; un text sempre fa ús d'idees o de conceptes de textos anteriors, transformant-los. Per tant, la concepció del discurs de Foucault és històrica.

La noció dels *limits del discurs* és un dels aspectes fonamentals de la relació entre discurs i societat al pensament de Foucault. Aquesta noció parla de les condicions de possibilitat dels discursos, és a dir, d'aquells sistemes de regles que fan que sigui

---

⁵¹ Text en anglès: "...the discursive construction of social subjects and knowledge...".

possible la realització d'unes afirmacions i no d'altres, en un lloc, una institució o una situació social concreta. Els límits del discurs o les condicions de possibilitat dels discursos s'ubiquen en espais socials. L'espai social integra les relacions entre diversos elements; és el conjunt de relacions entre institucions, processos socials i econòmics, entre tècniques i sistemes de classificació, i entre de normes o patrons de comportament. La interrelació entre aquests elements a cada espai social és el que determina les condicions de possibilitat en la construcció dels discursos.

Les regles de formació dels discursos fan possibles alhora que condicionen els *objectes* i els *subjectes* socials. Segons la terminologia que utilitza Foucault, els *objectes* són els conceptes construïts per diferents disciplines del coneixement. Es parteix de la idea que els discursos no simplement es limiten a reflectir la realitat, sinó que amb la creació d'un concepte s'està construint una forma de delimitar-la. Els discursos, per tant, produeixen i transformen els objectes del coneixement. Aquesta transformació és continua ja que Foucault considera que cap enunciat mai no deixa d'actualitzar els precedents.

El concepte de *subjecte social* es troba lligat al de *modalitat enunciativa*. La *modalitat enunciativa* fa referència a les diverses activitats discursives que es troben associades a la posició social que ostenta l'individu que realitza el discurs. Exemples de modalitats enunciatives serien descriure, ensenyar, elaborar regulacions o formular hipòtesis, entre d'altres. Aquesta associació entre un tipus d'acció realitzada mitjançant el discurs i la posició d'un individu a dins d'una institució social, pot presentar algunes similituds amb el context dels actes de parla de la teoria d'Austin. Però Foucault afegeix una perspectiva diferent a la de la pragmàtica. Per una banda, considera que el parlant és una funció de l'enunciat. En aquest sentit seria l'enunciat allò que posiciona als subjectes a dins d'una institució. Per tant, considera que el discurs té un paper important en la construcció de les identitats dels subjectes. Per l'altra, la idea del subjecte social es troba lligada amb les relacions de poder, ja que tant l'accés a una activitat discursiva a dins d'una institució social, com l'accés als processos d'apropiació d'una modalitat enunciativa, és desigual entre els individus i els grups socials. Existeix un accés diferencial entre grups socials al "dret a parlar", a "l'habilitat d'entendre" o al dret a

utilitzar “el corpus dels enunciats ja formulats” (Ibíd., 48).⁵² Partint d’aquest plantejament, la descripció d’un enunciat consisteix en explicar quina posició ocupa el subjecte que ho realitza de manera que pugui o hagi de realitzar aquell enunciat. Per tant, els discursos realitzats pels subjectes es contemplen des de la perspectiva de les relacions de poder.⁵³

Fairclough parteix del pensament de Foucault com a referent bàsic en establir la relació entre discurs i societat i en l’observació de les relacions de poder des d’una perspectiva històrica, al mateix temps que fa una revisió crítica dels seus plantejaments. Les mancances que troba a la teoria de Foucault són, principalment, el fet de no observar directament els textos i de donar un pes excessiu a la influència que poden tenir els discursos fets des d’instàncies del poder davant la capacitat d’oposició dels grups dominats.

Fairclough es proposa construir un model d’anàlisi que incorpori teoria social, però que també sigui aplicable a l’anàlisi de textos concrets. El treball de Foucault, tot i formular una teoria sobre el discurs, “no inclou l’anàlisi discursiu i lingüístic de textos reals” (Ibíd., 56).⁵⁴ Tanmateix, Fairclough considera que el plantejament de Foucault proporciona les bases d’una investigació més sistemàtica dels textos. Troba diverses intuïcions teòriques en els treballs d’aquest autor que constitueixen “un valuós conjunt d’afirmacions teòriques i d’hipòtesis per tractar d’incorporar i operacionalitzar” (Ibídem).⁵⁵ El discurs té en Foucault un paper important en la constitució dels subjectes socials i dels objectes del coneixement. La seva naturalesa és política, ja que el discurs és l’instrument i l’objectiu de les lluites pel poder; la “lluita pel poder es produeix en i

---

⁵² Text en anglès: “...“right to speak”...“ability to understand”... “the corpus of already formulated statements”...” (Foucault, M., *The archaeology of knowledge*, p. 68; citat a Fairclough 1992, 48)

⁵³ Foucault considera que, a les societats modernes, el poder es troba lligat a la gestió de poblacions i que el seu èxit procedeix de la seva capacitat d’amagar els seus mecanismes de funcionament. Considera que el poder es troba implícit a les pràctiques socials de cada dia i que s’exerceix a institucions socials mitjançant “microtècniques” com el consell o l’entrevista. El llenguatge juga un paper fonamental en l’exercici del poder mitjançant les pràctiques realitzades a cada institució. Per una banda, és el mitjà a través del qual s’esdevenen aquestes pràctiques. Per l’altra, les pràctiques es realitzen sobre la base dels coneixements, que es construeixen i transformen a través del discurs. Això fa que l’anàlisi de les institucions des de la perspectiva de les relacions de poder impliqui l’anàlisi de les pràctiques discursives, situant el llenguatge al centre de les pràctiques i dels processos socials.

⁵⁴ Text en anglès: “does not include discursive and linguistic analysis of real texts”.

⁵⁵ Text en anglès: “...a rich set of theoretical claims and hypotheses to try to incorporate and operationalize”.

sobre el discurs” (Ibídem).⁵⁶ Per altra banda, Foucault considera que la naturalesa del poder i del canvi social és discursiva. En el primer cas, considera que el poder a les institucions s’exerceix a través de pràctiques discursives. En el segon, afirma que el canvi a les pràctiques discursives és un factor que contribueix al canvi social. Per tant, respecte al treball amb els discursos, tot i observar que alguns conceptes de Foucault no es troben del tot precisats com per aplicar-los al treball amb textos concrets, Fairclough considera que el plantejament de Foucault proporciona les bases d’una investigació més sistemàtica dels textos. Veu la concepció del discurs de Foucault com un complement a aproximacions en l’estudi del discurs que observen la manera en què les identitats socials condicionen l’ús del llenguatge, però que deixen de banda el sentit contrari, és a dir, la manera en què el llenguatge contribueix a formar les identitats dels individus en aspectes com ara la procedència social, l’edat, el gènere, les actituds o les creences. Fairclough defensa que la relació entre el discurs i les identitats socials és dialèctica: els individus es troben influenciats per convencions socials en la construcció dels textos, però a al mateix temps tenen la capacitat de reestructurar i de contribuir a modificar aquestes convencions. Amb relació a aquest últim aspecte, Fairclough assenyala la importància de no sobreestimar la capacitat del llenguatge en la construcció de la realitat. El discurs contribueix a la construcció de les categories i les identitats socials, però no les determina. Partint de la realitat material i factual, existeixen marges de variació que possibiliten diferents opcions en la representació d’aquesta realitat. Però aquests marges no han de ser sobrevalorats, ja que el conjunt d’opcions de representació és limitat per aquesta mateixa realitat. El discurs construeix i modifica permanentment els objectes del coneixement i els subjectes a dins les institucions socials. Aquesta és la part creativa del discurs, aquella que genera canvis i transformacions i que, com recorda Fairclough, ha de ser equilibrada amb l’observació d’una realitat material preexistent de la qual parteix l’acció discursiva.

Un altre dels autors de referència a la dimensió de la pràctica social és Antonio Gramsci. Fairclough pren del treball de Gramsci la definició del concepte d’*hegemonia*. L’*hegemonia* es defineix com el poder que ostenta un grup, delimitat en termes socioeconòmics, en aliança amb altres forces socials. Les aliances fetes amb altres grups socials són temporals i no exemptes de contradiccions. És per aquest motiu que el poder hegemònic es troba sempre en equilibri inestable; l’hegemonia sempre és objecte de

---

⁵⁶ Text en anglès: “power struggle occurs both in and over discourse”.

lluita en la construcció, reproducció o trencament d'aliances. Els llocs de lluita per l'hegemonia inclouen institucions de la societat civil, com ara l'educació, els sindicats o la família. El poder hegemònic no utilitza la dominació com a mecanisme de control; els seus mecanismes són la creació de consens i d'aliances amb altres grups socials a través de la concessió de recursos i el lideratge assolit mitjançant aquestes concessions o a través de construccions ideològiques.

La *ideologia* és un altre dels conceptes bàsics del model a la dimensió de la pràctica social.⁵⁷ Fairclough delimita una part d'aquest concepte a través de la revisió crítica del pensament d'Althusser, autor que va tenir una destacable influència en el debat acadèmic sobre la relació entre discurs i ideologia. Fairclough pren com a punt de partida tres idees clau del pensament d'aquest autor, que s'incorporen al model buscant un equilibri entre la influència dels elements estructurals sobre l'acció, per una banda, i la capacitat dels individus de canviar la realitat per l'altra. Si amb Foucault assenyalava la necessitat de no sobrevalorar la capacitat del discurs de canviar la realitat, en el cas d'Althusser destaca la necessitat de no caure en el determinisme estructural. El fet de posar un excessiu èmfasi en els processos de reproducció de la ideologia dominant pot portar a obviar o a reduir la importància de les contradiccions i dels processos de lluita i de transformació. Una de les nocions bàsiques que Fairclough pren d'Althusser és que la ideologia té una traducció material a través de les pràctiques realitzades a dins les institucions socials. La ideologia no és només un conjunt més o menys delimitat d'idees expressades mitjançant el llenguatge, sinó que determina la manera en què es constitueixen les institucions socials i condiona les accions que es desenvolupen a dins d'elles. Per altre banda, la ideologia té la capacitat d'interpel·lar als subjectes. L'adscripció dels individus a unes idees i la traducció d'aquestes idees en accions fa que

---

⁵⁷ La ideologia es troba a cada dimensió, des de les pràctiques socials fins la materialització en el text. A nivell del text, la ideologia es pot observar a través de la idea de coherència. La coherència és una qualitat atribuïda als textos que depèn de la interpretació. Un text es considera coherent quan les seves parts es troben relacionades entre si de manera que el text com a conjunt tingui sentit. Aquestes connexions de sentit entre diferents parts del text, com ara frases o paràgrafs, no tenen per què aparèixer de forma explícita a través de connectors que estableixin relacions explicatives. Les connexions i inferències que es realitzen entre fragments de text o a partir d'ells i amb les quals es crea sentit, es basen en suposicions o coneixements sobre la realitat. Aquestes suposicions es troben tant en els processos de producció com en els d'interpretació dels textos. Tot i així l'observació de rastres d'ideologia no ha de ser sobrevalorada. Les convencions en la construcció dels textos o en els significats dels termes, són producte de pràctiques discursives anteriors, de processos a través dels quals s'han anat materialitzat coneixements, identitats o relacions socials. Però, com observa Fairclough, no es pot extraure una "medició" exacta de la ideologia present als textos, ja que estan oberts a nombroses interpretacions i això impossibilita que es pugui afirmar quina és *la* ideologia concreta d'un text.

la ideologia tingui un paper en la constitució dels subjectes. Per últim, Fairclough incorpora la idea segons la qual els aparells ideològics de l'estat (institucions com l'escola, la família, la religió, els sindicats, la cultura o els mitjans de comunicació) són al mateix temps el lloc i l'objectiu de les lluites pel poder.

El plantejament d'Althusser pot presentar alguns problemes o limitacions, com la sobredeterminació de l'estructura sobre les accions individuals i sobre els processos de canvi, o problemes com les possibles contradiccions entre aquesta sobredeterminació de l'estructura i la concepció de les institucions com a lloc de lluita de classes. Però els processos i els mecanismes de reproducció també han de ser observats juntament amb els processos de transformació i canvi social en un model que els integri i els consideri tots ells com a processos possibles. Un model que no contempli també els processos de reproducció pot portar a sobreestimar la capacitat dels discursos o d'altres formes d'acció social en modificar la realitat. Atenent als processos de reproducció, es pot observar la manera en què els elements estructurals condicionen la interacció.

Els individus i els grups estan condicionats per components ideològics presents a la societat a nivell estructural de la mateixa manera que tenen la capacitat per canviar-los. Però aquesta distinció analítica entre estructura i agència forma un tot interrelacionat que en l'observació ha de ser traduït en un anivellament de les dues dimensions -la pràctica social i la pràctica discursiva- i de les seves interrelacions. Depenent de les situacions, dels contextos socials, dels agents que participen en la interacció i de les seves relacions, una dimensió pot ser considerada més rellevant, o pot aparèixer de manera més explícita. Però el punt de partida de l'observació és la concepció dels textos com a producte d'ideologies i com a generadors de processos de reproducció, transformació o canvi.

2.3. Incorporació de la teoria de l'argumentació al model d'ACD de Fairclough

2.3.1. Aspectes generals del model

L'any 2012 Norman i Isabela Fairclough publiquen un treball en què incorporen la teoria de l'argumentació al model d'anàlisi per tal d'aplicar-la a l'anàlisi crítica del

discurs polític. Els autors integren en el model la teoria de l'argumentació, en considerar el discurs polític principalment com una forma d'argumentació pràctica. Amb argumentació pràctica es refereixen al fet que, en els processos de presa de decisions polítiques, els agents implicats contempen les raons a favor i en contra d'una o més propostes d'acció; argumenten i deliberen sobre la manera d'arribar a un objectiu o també, en alguns casos, sobre l'establiment del mateix objectiu. El raonament pràctic és un tipus d'argumentació dirigida cap a l'acció: "... és un raonament referent a què fer. Sorgeix com a resposta als problemes pràctics .... [a diferència del] raonament teòric (o epistèmic) [que tracta] sobre què és o no és veritable (Fairclough, Fairclough 2012, 35)".⁵⁸ Es genera a partir de qüestions que prenen una d'aquestes dues formes: què s'hauria de fer? i/o de quina manera s'hauria de fer?; quin és l'objectiu buscat i quina és la millor manera per arribar-hi.

Norman i Isabela Fairclough justifiquen la inclusió de la teoria de l'argumentació al model d'anàlisi crítica del discurs polític afirmant que "la política tracta fonamentalment sobre prendre decisions sobre com actuar en resposta a circumstàncies i objectius, tracta de l'elecció de polítiques, i aquestes decisions i les accions que se'n deriven estan basades en l'argumentació pràctica" (Ibíd., 1).⁵⁹ Aquest enfocament de l'anàlisi del discurs polític, observa els textos des del punt de vista dels arguments i considera les formes de representació de la realitat com la base a partir de la qual s'estableixen raons per a l'acció. En aquest sentit, els autors desplacen el focus principal d'atenció de la representació a la presa de decisions per a l'acció política. El concepte d'actor polític inclou aquells polítics, ciutadans, institucions i organitzacions que es troben involucrats en esdeveniments i processos polítics. Els autors consideren que aquests actors formen part d'un context institucional que, no només inclou espais de relació com el Govern o el Parlament, sinó també fòrums d'expressió i d'intercanvi d'opinions produïdes a través de publicacions, trobades o vies de comunicació on es tracten qüestions relacionades amb la presa de decisions polítiques.⁶⁰ És a dir, el context institucional inclou tots aquells espais d'intercanvi -en temps real o diferits,

---

⁵⁸ Text en anglès: "... is reasoning concerning what to do. It arises in response to practical problems... theoretical (or epistemic) reasoning concerning what is or is not true".

⁵⁹ Text en anglès: "politics is most fundamentally about making choices about how to act in response to circumstances and goals, it is about choosing policies, and such choices and the actions which follow from them are based upon practical argumentation".

⁶⁰ Els autors posen com a exemple de vies de comunicació els fòrums de discussió a Internet.

físics o virtuals- on es produeixin debats sobre drets, obligacions i compromisos orientats a l'acció política.

Norman i Isabela Fairclough defineixen l'estratègia política com “un pla d'acció per aconseguir un objectiu particular” (Ibíd., 24).⁶¹ L'estratègia implica relacions entre mitjans i objectius. L'objectiu és un estat de coses futur assolit mitjançant l'acció política i que parteix d'una situació real que generalment és percebuda com a problemàtica. L'estratègia política té un “caràcter parcialment discursiu” i aquest caràcter discursiu es troba en el procés de deliberació previ a l'acció (Ibídem).⁶² En el context polític, el paper de l'argumentació és donar raons als agents perquè actuïn en un sentit determinat i perquè puguin imaginar amb antelació aquest estat de coses futur. En aquest sentit l'argumentació es contempla com una “activitat social, en què les persones tracten de criticar o justificar reivindicacions” (Ibíd., 23).⁶³

El model d'un procés de deliberació d'argumentació pràctica presenta, idealment, diferents requeriments normatius. Com assenyalen els autors, una argumentació pràctica hauria de considerar com a mínim les raons per a no realitzar l'acció defensada. També hauria d'examinar les raons a favor i en contra d'altres alternatives. Examinar les raons a favor o en contra d'altres alternatives implica fer una previsió de les conseqüències positives o negatives de cada proposta i observar les limitacions o restriccions que podrien intercedir en l'acció, determinant allò que és permès i allò que seria necessari o imprescindible. En la valoració de les raons a favor i en contra d'altres alternatives, l'argumentació pràctica ha d'examinar les raons d'altres propostes, però, com indiquen els autors, aquestes raons s'han d'examinar *realment*. Això implica que un agent polític (persona o col·lectiu) no ha de presentar les opcions diferents a la seva des d'un punt de vista que sigui favorable a l'opció que ell defensa. El requeriment de valorar les raons a favor i en contra de cadascuna de les opcions es dona generalment en el context d'un debat, quan hi ha dos o més interlocutors que defensen propostes d'acció diferents. Però pot ser absent quan hi ha només un interlocutor. En aquests casos l'autor del discurs pot aparentar que examina les raons a favor o en contra de les altres opcions, però presentar-

---

⁶¹ A *Analysing political discourse* Norman i Isabela Fairclough puntualitzen que no consideren l'estratègia com una categoria a dins del discurs, sinó com una categoria a dins d'una teoria de l'acció; amb el terme estratègia es refereixen al pla d'acció política, no a l'objectiu de canviar l'estat de coses a dins del discurs. Text en anglès: “a plan of action for achieving a particular goal”.

⁶² Text en anglès: “a partly discursive character”.

⁶³ Text en anglès: “social activity, in which people attempt to criticize or justify claims”.

les en realitat d'una manera que faci que sembli més racional prendre l'opció que ell defensa.

L'estructura de l'argumentació pràctica que desenvolupen Norman i Isabela Fairclough inclou els següents elements: el *context*, els *objectius*, els *valors* i els *mitjans*. La descripció del *context* és un element essencial del discurs que, en aquest model, abasta des de la interacció immediata fins a elements de caire més estructural. Els *objectius* i els *mitjans* es consideren dos dels quatre components de l'estructura del model. Però els autors assenyalen que en el procés de deliberació de l'argumentació pràctica els objectius sovint ja estan marcats i que l'argumentació tracta principalment d'examinar les possibles vies d'acció per tal d'assolir aquests objectius. De les dues qüestions que genera l'argumentació pràctica (què s'hauria de fer i com s'hauria de fer), els autors consideren més habitual la segona, és a dir, el procés de deliberació en què es tria la manera d'arribar a uns objectius prèviament marcats. Tanmateix, segons els casos, l'argumentació també podrà ser una deliberació sobre els objectius mateixos o sobre els valors que sustenten aquests objectius.

Aquesta estructura, com expliquen Norman i Isabela Fairclough, parteix de les propostes d'autors com Robert Audi o Doug Walton, propostes a partir de les quals introdueixen algunes modificacions. Norman i Isabela Fairclough presenten un esquema simplificat de la proposta d'Audi amb tres components principals: una premissa *motivacional* (què és el que vol l'agent), una *premissa cognitiva* instrumental en què l'agent valora les conseqüències previsibles de l'acció i una conclusió o un *judici pràctic* que fa l'agent com a resposta a una situació problemàtica.⁶⁴ Partint d'aquest model, Norman i Isabela Fairclough introdueixen algunes modificacions. Un dels problemes que consideren que presenta aquest esquema és la identificació dels objectius amb els desitjos de l'agent. Els autors observen que no sempre els desitjos dels agents coincideixen amb els seus objectius. Aquest seria, per exemple, el cas de les accions que deriven d'una obligació. És en aquest sentit que diferencien entre *raons internes* i *raons externes*. Les *raons internes* es refereixen als desitjos de l'agent. Inclouen aquelles accions que constitueixen un mitjà per arribar a un objectiu desitjable, com ara en

---

⁶⁴ Aquesta és una estructura "motivacional-cognitiva" en què els agents expressen les seves motivacions i els coneixements instrumentals per assolir-los (Ibid., 40). L'estructura d'aquest esquema presenta similituds amb l'esquema de l'acció racional, conformat també per tres components: els desitjos (les motivacions per a l'acció), les creences (les informacions, verídiques o no, que té l'individu) i l'acció.

l'exemple que posen els autors, fer reciclatge. Amb les raons internes l'acció pot ser explicada en termes d'un objectiu desitjable i uns coneixements que actuen com a mitjà per assolir-lo.⁶⁵ Les *raons externes* per a l'acció es refereixen a aquelles raons que deriven de l'obligació o la coacció externa. Un agent pot no desitjar realitzar una acció, per ella mateixa o perquè constitueix un mitjà per assolir alguna cosa (en l'exemple anterior, reciclar per millorar el medi ambient), però fer-la per alguna coacció externa.

Ampliant d'aquesta manera la premissa dels desitjos de la proposta d'Audi al diferenciar entre raons internes i externes, els objectius de l'argumentació poden ser de diferents tipus. Poden estar promoguts per desitjos, poden ajustar-se amb els valors que defensa l'agent, o poden respondre a l'acompliment de lleis. Per exemple, dir la veritat pot constituir un objectiu promogut per un desig d'evitar un sentiment de culpabilitat, per l'adequació amb un valor com pot ser l'honestedat o perquè no dir la veritat és sancionat en un context concret; com exemplifiquen els autors, un venedor pot no voler enganyar a un client perquè va en contra dels seus interessos (si el client ho descobreix), perquè no seria moral o perquè ho prohibeix la llei.

Aquesta distinció entre raons internes i externes segueix el plantejament que fa Searle respecte a l'anàlisi de les institucions socials,⁶⁶ quan l'autor "critica la visió internalista

---

⁶⁵ Continuant amb els paral·lelismes amb la teoria de l'elecció racional, aquest exemple del reciclatge com a raó interna, presentaria similituds amb les "preferències de segon ordre" amb les quals l'individu no obté recompenses o beneficis immediats, sinó que es posposen en el temps. Exemples d'aquests tipus de preferències serien anar al dentista malgrat que pugui resultar desagradable, o fer dieta o exercici encara que comporti un esforç d'autocontrol.

⁶⁶ Searle sintetitza la creació d'una institució social en la presentació formal "X compta com a Y en el context C" (Searle 1997, 46). Aquesta fórmula resumeix alguns dels requeriments en la formació de les institucions socials; la clau del procés es troba en el pas conceptual "compta com". Prenent com a exemple el cas de la institució del diner, a un objecte físic X (paper, moneda o altres), li és assignat un *estatus* i una *funció* en relació amb aquest estatus (l'estatus diner i la funció de servir de mitjà de canvi). És a dir, l'objecte físic "compta com a" Y en el context C. Searle considera la creació de les institucions socials com un procés que necessita de l'aprovació, l'acceptació o el reconeixement social. Les institucions socials es mantenen en el temps perquè "doten als agents *racionals* lliures (agents que poden triar actuar de diferents maneres) amb raons per a l'acció" (Fairclough, Fairclough 2012, 73. Text en anglès: "provides free *rational* agents (agents that could choose to act in different ways) with reasons for action). Searle defensa que les regles de les institucions no són seguides per part dels agents de forma inconscient (buscant refutar la tesis presentada en alguns àmbits de la lingüística i de la ciència cognitiva), però tampoc no ho són de forma totalment conscient, com poden defensar teories de la decisió a dins del marc de la teoria de l'elecció racional (Searle 1997). Searle fa servir el concepte de *rerefons* per buscar una major comprensió d'aquestes raons externes, ni completament conscients ni tampoc inconscients, i que donen motius per actuar de determinada manera encara que l'acció no es correspongui amb els desitjos de l'agent. L'autor defineix el *rerefons* com un "conjunt de capacitats no intencionals o preintencionals" que engloben "habilitats, disposicions, tendències i, en general, estructures causals" i que constitueixen "estructures neurofisiològiques que funcionen causalment en la producció de...fenòmens intencionals" (Searle 1997, 141). El rerefons ofereix informació sobre com esdevenen generalment les

(Humeana) que equipara la motivació amb raons internes com ara desitjos” (Fairclough, Fairclough 2012, 73).⁶⁷ Les raons externes deriven del reconeixement de la funció de les institucions socials. No són equiparables als desitjos però, tot i derivar de la coacció de les institucions socials, són resultat d’una tria davant altres alternatives.

A banda de la distinció entre raons internes i raons externes, i com a ampliació de la proposta d’Audi, Norman i Isabela Fairclough proposen establir una diferència entre *premissa circumstancial* i *premissa normativa*. La *premissa circumstancial* inclou els fets del context de l’acció, les informacions que exposa l’agent sobre una situació que generalment es considera problemàtica. La *premissa normativa* es conforma amb les raons internes i les raons externes exposades anteriorment; inclou els desitjos però també els valors i les coercions externes a l’agent. Fetes aquestes puntualitzacions, l’estructura del model d’argumentació que presenten Norman i Isabela Fairclough es compon de cinc elements: la *connexió entre mitjans i objectius*, els *objectius*, els *valors*, les *circumstàncies* i la *demanda de l’acció*. La *connexió entre mitjans i objectius* és una afirmació realitzada a mode d’hipòtesi, ja que l’agent creu que a través d’una acció s’assolirà l’objectiu que busca però no té certesa sobre el resultat de l’acció, en cas que aquesta es realitzi. Els *valors* tenen una influència directa sobre els *objectius*, que es refereixen a l’estat de coses futur promogut a través de l’argumentació. Els valors són allò amb què es troba compromès l’agent o es veu obligat a estar compromès.⁶⁸ Les *circumstàncies* són els fets “naturals, socials o institucionals” que pertanyen al context de l’acció (Ibíd., 45). Aquests cinc components de l’esquema de l’argumentació pràctica s’articulen de manera que es parteix d’uns fets (*circumstàncies*) i d’uns *valors* que determinen uns *objectius*, a partir dels quals es fa una previsió dels *mitjans* per assolir-los, previsió que porta cap a una *demanda d’acció*. La *connexió entre mitjans i*

---

coses a dins d’una seqüència narrativa i en situacions com ara anar a un restaurant o a un supermercat. El rerefons també pot ajudar a interpretar el context de l’acció; per exemple en la utilització del mateix verb “tallar un pastel”, “tallar la gespa” o “tallar una tela”, el rerefons aportaria informació sobre els instruments -ganivet, tallagespa o tisores- necessaris per realitzar l’acció (Ibíd., c.6). Per tant, el rerefons és el conjunt de capacitats que proporcionen coneixement sobre el funcionament del món i les seves institucions. Aquests coneixements contribueixen a la creació d’expectatives, al mateix temps que serveixen per comparar la mesura en què la realitat s’adequa amb aquestes expectatives.

⁶⁷ Text en anglès: “Searle criticizes the internalist (Humean) view that equates motivation with internal reasons such as desires”.

⁶⁸ En aquest punt s’incorpora l’ampliació a la proposta d’Audi exposada anteriorment, en què es prenen en consideració les raons internes i les externes, de manera que també s’incorporen aquelles decisions voluntàries que deriven d’una obligació, un deure o una coacció externa. Com s’ha explicat, és en aquest sentit que Norma i Isabela Fairclough modifiquen l’estructura del model d’Audi, en el sentit de no equiparar els desitjos amb els objectius sinó els valors amb els objectius.

objectius, els objectius, els valors, les circumstàncies i la demanda de l'acció, són els components de l'estructura d'un model per a un interlocutor, estructura que pot ser estesa a més interlocutors.

2.3.2. *L'anàlisi crítica del discurs polític i enfocaments en teoria de l'argumentació*

A l'anàlisi del discurs polític, Norman i Isabela Fairclough centren l'atenció en els processos de deliberació.⁶⁹ Norman i Isabela Fairclough comparteixen la postura d'alguns autors en considerar complementàries les perspectives *lògica*, *dialèctica* i *retòrica* de l'àmbit d'estudi de teoria de l'argumentació.⁷⁰ La perspectiva de la *lògica informal* busca la validesa racional d'un argument establint tres criteris: l'*acceptabilitat*, la *rellevància* i la *suficiència* de les premisses (Fairclough, Fairclough 2012, 52). L'*acceptabilitat* de les premisses és un criteri menys fort que el de veritat en un sentit científic. A diferència del criteri de veritat, que estableix una relació entre les premisses i el món, l'*acceptabilitat* ho fa entre les premisses de l'argument i l'audiència. El segon criteri és que les premisses han de ser *rellevants* per al tema tractat.⁷¹ El tercer criteri determina que les raons exposades han de ser *suficients* per recolzar la conclusió; per exemple, en argumentacions de caràcter inductiu, es pot donar el cas que les premisses es considerin acceptables i rellevants, però que no s'aporti suficient evidència com per sustentar la conclusió.

En el segon tipus de perspectiva a dins la teoria de l'argumentació, la perspectiva *dialèctica*, l'argumentació es concep com un diàleg o un intercanvi entre dos o més interlocutors que parteixen d'una diferència d'opinions. Un dels principals enfocaments a dins d'aquesta perspectiva és el model pragma-dialèctic de Frans Eemeren i Rob Grootendorst. El model pragma-dialèctic d'Eemeren i Grootendorst estableix unes condicions generals que hauria d'acomplir un intercanvi dialèctic per poder arribar a

---

⁶⁹ A *Analysing discourse*, obra publicada al 2003, Norman Fairclough havia considerat la deliberació com un tipus de *gènere* del discurs, on gènere faria referència a la part discursiva d'una pràctica social (vegeu c.1, 2.2.3.).

⁷⁰ En la defensa d'aquesta perspectiva, els autors citen un article de J. Anthony Blair on es defensa la complementarietat dels tres enfocaments (Eemeren, Blair, Willard, Snock-Henkemans 2003).

⁷¹ Un exemple de manca de rellevància és el que s'anomena com la fal·làcia (raonament incorrecte) *ad hominem*, en la qual, per rebutjar un argument es desqualifica la persona que ho defensa. En aquest cas, la informació sobre la persona no es consideraria rellevant, ja que seria independent de la veritat de la seva afirmació.

una resolució de les diferències d'opinió. Aquest model és normatiu en el sentit que l'argumentació es contempla des del punt de vista de la seva adequació al model. No es parteix del pressupòsit que l'argumentació hagi de portar a la resolució de les diferències d'opinió, sinó que s'examinen els casos reals en la seva comparació amb el model.

Per últim, la perspectiva *retòrica* tracta sobre procediments o tècniques d'argumentació que busquen convèncer un auditori. El seu punt de vista és l'efectivitat dels arguments. Com ja s'ha exposat en aquest escrit, la retòrica, igual que la lògica i la dialèctica, es remunten als clàssics i, sobretot, a l'obra d'Aristòtil, autor que encara constitueix una referència important en els estudis d'argumentació (Eemeren, Grootendorst, Snoeck 1996). A dins la perspectiva retòrica, les obres del binomi Chaïm Perelman i Lucie Olbrechts-Tyteca i de Stephen Toulmin, constitueixen els principals referents (Ibidem).⁷²

Norman i Isabela Fairclough prenen en consideració obres d'autors subscrits a aquestes tres corrents, donant preferència a una "aproximació pragma-dialèctica que subordina les consideracions retòriques a una perspectiva principalment dialèctica" (Fairclough, Fairclough 2012, 63).⁷³ Expliquen com la retòrica històricament ha estat carregada de consideracions negatives que van des de Plató fins a Foucault, en ser utilitzada com a defensa de raonaments contraris (crítica de Plató) o com a construcció retòrica de la veritat en l'exercici del poder (crítica de Foucault). Però hi ha altra concepció de la retòrica que reprèn la tradició aristotèlica. Aristòtil va concebre la retòrica com a tècnica de raonament que pot ser utilitzada el mateix per causes bones o dolentes. L'obra de Perelman i Olbrechts-Tyteca, publicada l'any 1958, es considera una referència bàsica en la represa de la retòrica, no com a sinònim de buidor o de manipulació, sinó en el sentit donat originàriament per Aristòtil. Aquest autor havia definit la retòrica com "la facultat de considerar en cada cas allò que pot ser convincent" (Aristòtil, *Retòrica*,

---

⁷² Els principis epistemològics de la teoria de Perelman i Olbrechts-Tyteca han sigut exposats a l'apartat "Teoria de l'argumentació en la versió de la nova retòrica: introducció" (vegeu *supra*). Per la seva banda, l'esquema del model de Toulmin està constituït per uns *fets* ("date") que es presenten com a recolzament d'un punt de vista o *conclusió* ("claim") i per una *justificació* ("warrant"), que permet passar dels fets a la conclusió i que generalment es tracta d'una regla general i implícita. En cas de ser necessari, l'argumentació també pot incloure una afirmació addicional ("backing") com a suport de la justificació (Eemeren, Grootendorst 2011, 55).

⁷³ Text en anglès: "dialectical approach, which subordinates rhetorical considerations to a primarily dialectical perspective".

1355b). Perelman i Olbrechts-Tyteca troben en la retòrica, tal com l'entenien Aristòtil, una referència a partir de la qual elaborar una teoria que analitzi aquells arguments que no són necessaris (des d'un punt de vista lògic) ni evidents (en un sentit empíric), però si probables o plausibles.⁷⁴ Quan Norman i Isabela Fairclough parlen d'incloure la retòrica en una perspectiva principalment dialèctica, ho fan en la interpretació de la retòrica en el sentit que un argument pot ser “retòricament eficaç...[i] al mateix temps dialècticament acceptable o raonable” (Fairclough, Fairclough 2012, 58).⁷⁵ En aquesta concepció, la persuasió, l'efectivitat retòrica de l'argument, es combina amb una “preocupació per la racionalitat” dels arguments (Ibídem).⁷⁶ De la perspectiva dialèctica els autors prenen alguns plantejaments bàsics del model pragma-dialèctic d'Eemeren i Grootendorst: “la definició de l'*objectiu* general o argumentació, com aquella que comporta la *solució raonable d'una diferència d'opinió*, així com la concepció crítica de la pragma-dialèctica de la *raonabilitat*” (Ibídem., 63. Cursives a l'original).⁷⁷ El model d'anàlisi d'Eemeren i Grootendorst especifica les condicions generals que ha d'acomplir l'argumentació per poder resoldre desacords d'una forma raonable. Com afirmen aquests autors, el seu és un model que es pot aplicar, entre d'altres, al context polític.⁷⁸ En relació amb els aspectes normatius del model pragma-dialèctic en la seva aplicació al context dels debats polítics, Norman i Isabela Fairclough aclareixen que entenen la resolució de desacords com una “orientació normativa de l'activitat argumentativa” (Fairclough, Fairclough 2012, 111).⁷⁹ És a dir, el debat ha d'anar dirigit cap a la resolució de discrepàncies, la qual cosa no vol dir que aquesta resolució sigui necessària

---

⁷⁴ Vegeu c.1, 1.3.

⁷⁵ Text en anglès: “Argumentation that is rhetorically effective can nevertheless be, at the same time, dialectically acceptable, or reasonable”.

⁷⁶ Els autors especifiquen que entenen aquesta “preocupació per la racionalitat” en el sentit del que Eemeren i Grootendorst anomenen la “maniobra estratègica” (Ibídem., 57). En aquest tipus d'estratègia dialèctica, les parts, partint de l'objectiu de resoldre les diferències d'opinió d'una manera raonable, es comprometen també a resoldre-les al seu favor. És a dir, la maniobra estratègica combina “*efectivitat amb raonabilitat*” (Ibídem. Cursives a l'original). L'objectiu en la perspectiva retòrica és que l'argumentació sigui efectiva, que aconsegueixi convèncer l'auditori. Depenent del tipus d'auditori, l'argumentació serà més o menys elaborada o haurà d'acomodar-se a criteris de raonabilitat més o menys estrictes. Per aquest motiu, des d'un enfocament retòric la raonabilitat no sempre és necessària; tot dependrà del tipus d'auditori a què es dirigeixi l'argumentació. És en aquest sentit que Norman i Isabela Fairclough afirmen que supediten la perspectiva retòrica a la dialèctica, observant sempre la retòrica en la seva versió d'arguments raonables o acceptables racionalment.

⁷⁷ Text en anglès: “the definition of the general *goal* or argumentation, as involving the *reasonable resolution of a difference of opinion*, as well as the pragma-dialectical critical conception of *reasonableness*”.

⁷⁸ Altres àmbits citats són les “activitats lingüístiques més o menys institucionalitzades, com els procediments legals, els tractats científics [o] els documents sobre polítiques públiques” (Eemeren, Grootendorst 2011, 66).

⁷⁹ Text en anglès: “[Let us reiterate that disagreement resolution is] a normative orientation of argumentative activity”.

en tots els casos, que tothom implicat en una argumentació sigui convençut de la tesi defensada. Aquest seria el cas dels debats parlamentaris, on, encara que l'acord no sempre sigui possible, l'intercanvi de raons per a l'acció es dirigeix cap a l'objectiu de resoldre les diferències d'opinió d'una manera raonable. D'altra banda, i des d'un punt de vista realista, els autors puntualitzen que el procediment pragma-dialèctic és un ideal normatiu donada la “manera antidemocràtica en què sovint funciona realment política en les democràcies liberals” (Ibíd., 34).⁸⁰ En aquest sentit el model d'anàlisi és l'ideal normatiu cap al qual seria desitjable que s'apropés el debat polític perquè esdevingués més democràtic.

2.3.3. El model pragma-dialèctic de Frans Eemeren i Rob Grootendorst

El model pragma-dialèctic és una referència fonamental en la incorporació de la teoria de l'argumentació al model d'anàlisi crítica del discurs de Fairclough. Eemeren i Grootendorst defineixen l'argumentació, des d'un punt de vista general, com una “activitat verbal, social i racional” (Eemeren, Grootendorst 2011, 13), és a dir, com una forma d'acció realitzada a través del discurs que involucra a dos o més interlocutors als quals es pressuposa la capacitat d'anàlisi crítica. L'argumentació és una activitat social que té com a objectiu convèncer un públic raonable d'un punt de vista concret, justificant la pròpia posició i refutant posicions contràries. Es diferencia d'altres formes d'expressió per la funció que aconsegueix, per la intencionalitat de convèncer.

L'enfocament pragma-dialèctic estableix un procediment genèric d'argumentació per arribar a la resolució de diferències d'opinió i examina la qualitat d'una l'argumentació d'acord amb aquest procediment. El procediment es concep com un diàleg raonat entre el defensor i l'oponent d'una tesi. La finalitat és comprovar si la tesi pot respondre de forma positiva a les crítiques. Aquell que defensa la tesi pot respondre a través d'un contraatac o bé utilitzant les concessions prèviament atorgades per l'oponent, és a dir, utilitzant aquelles afirmacions que l'oponent ha acceptat com a vàlides. El defensor de la tesi farà servir les concessions de manera que deixi a l'oponent en una situació en què hagi d'admetre la tesi inicial.

---

⁸⁰ Text en anglès: “undemocratic way in which politics often actually works in liberal democracies”.

Els principals referents teòrics de l'enfocament pragma-dialèctic, com indiquen els mateixos autors, són el racionalisme crític de Karl Popper i Hans Albert, els actes de parla de John Austin i John Searle, la teoria dels intercanvis verbals racionals de Paul Grice i, sobretot, la teoria de la dialèctica formal d'Else Barth i Erik Krabbe. La pragmàtica té una influència important en l'enfocament pragma-dialèctic, així com en el model d'anàlisi crítica del discurs de Norman i Isabela Fairclough. Eemeren i Grootendorst consideren l'argumentació com "un acte de parla complex", orientat a justificar o a refutar una proposició i a assolir com a resultat que un interlocutor raonable i amb una actitud crítica accepti el punt de vista involucrat (Ibíd., 22). Definint l'argumentació com un acte de parla complex, els autors volen adoptar un enfocament descriptiu alhora que normatiu. Veuen la dicotomia descriptiu/normatiu problemàtica ja que consideren aquests dos enfocaments com a complementaris. Al model pragma-dialèctic l'aspecte descriptiu s'introdueix amb la pragmàtica: en considerar l'argumentació com un tipus d'acte de parla (Austin, Searle), li són atribuïdes les mateixes propietats pragmàtiques que a altres actes de parla, en els quals s'observen les situacions i els contextos específics. Per als autors, el component descriptiu aportat per la teoria pragmàtica compensa el normatiu. El component descriptiu fa que es tingui en compte la pràctica argumentativa, de manera que el model no incorpori procediments excessivament idealitzats. L'aspecte normatiu es troba en el requeriment d'un públic o d'uns interlocutors raonables.⁸¹ Aquesta condició introdueix una perspectiva crítica, ja que es pressuposa que l'altra part dubta del punt de vista defensat o té un altre de diferent i ha de ser convençuda a través de l'argumentació.

El model d'anàlisi d'Eemeren i Grootendorst consisteix en un procediment d'argumentació general que consta de regles i d'una sèrie d'etapes. El no seguiment de

---

⁸¹ La part normativa de la teoria d'Eemeren i Grootendorst té com a referent important els treballs d'Else Barth i d'Erik Krabbe. Barth i Krabbe treballen un enfocament que es coneix com "dialèctica formal". Aquests dos autors desenvolupen un procediment formal concebut com un diàleg raonat entre el defensor i l'oponent d'una tesi. La finalitat del procediment es comprovar si la tesi pot respondre de forma positiva davant la crítica sistemàtica. El defensor de la tesi pot defensar-la a través d'un contraatac a les respostes de l'oponent o pot utilitzar les concessions que l'oponent li ha anat atorgant al llarg del procés, de manera que deixi a l'oponent en una situació en què hagi d'admetre la tesi inicial. La principal diferència entre els treballs de Barth i Krabbe i el model d'Eemeren i Grootendorst és que aquest últim inclou també la perspectiva de la pragmàtica. En considerar l'argumentació com un tipus d'acte de parla complex, el model inclou també l'observació de la situació, el context i el rerefons històric-cultural específic en què es produeix l'argumentació.

les regles establertes constitueix una fal·làcia.⁸² El principal objectiu de l'argumentació és arribar a la resolució de les diferències d'opinió, situació que els autors consideren diferent al fet d'arribar a un acord per tancar una discussió, sigui a través d'una votació o de la decisió d'un tercer extern. Les etapes de discussió són la *confrontació*, l'*obertura*, l'*argumentació*, i la *clausura*. A la *confrontació* s'expressa, de forma explícita o implícita, que hi ha una diferència d'opinió; ja sigui perquè l'oponent té dubtes sobre el punt de vista defensat per l'altre interlocutor o perquè hi troba contradiccions. A l'etapa d'*obertura* els oponents comproven quins són els aspectes sobre els quals troben un acord i fins a quin punt. L'etapa d'*obertura* sovint pot romandre implícita. Però, tot i així, els autors la consideren fonamental, ja que en aquesta etapa els interlocutors es reconeixen com a parts i “determinen si existeix una base per a un intercanvi significatiu” (Ibíd., 67). En aquesta etapa almenys un dels participants ha d'estar disposat a prendre el rol de protagonista, de defensor d'una tesi, i un o més participants han de prendre el rol d'oponents i donar resposta crítica a les intervencions del defensor. A l'etapa d'*argumentació* els participants defensen els seus punts de vista intentant superar els dubtes del contrari i refutant les seves crítiques. La/es part/s oponent/s examinen críticament les intervencions del defensor per comprovar si són convincents i presenten els seus dubtes i contrarèpliques; contrarèpliques que han de ser respostes amb més arguments. A l'etapa de *clausura* s'estableix si les parts han arribat a resoldre les diferències d'opinió, bé perquè el punt de vista original és acceptat per l'oponent en desaparèixer tots els dubtes inicials o bé perquè s'ha hagut de retirar en no haver superat les crítiques plantejades.

El model d'Eemeren i Grootendorst, de la mateixa manera que el model d'anàlisi crítica del discurs polític de Norman i Isabela Fairclough, incorpora les tipologies genèriques d'actes de parla que diferencia Searle: els actes *assertius*, *directius*, *compromissoris*, *declaratius* i *expressius*. Els actes *assertius* o *representatius* comprenen tota la sèrie d'accions verbals amb què s'afirma un estat de coses, com ara explicar, negar o asseverar. Amb els actes *directius* se sol·licita o es demana alguna cosa a algú; el parlant tracta que l'altra persona faci o deixi de fer una acció. El prototip dels actes directius seria l'ordre, però també entren en aquesta categoria les preguntes, les recomanacions,

---

⁸² En aquest sentit els autors fan servir una concepció més ampla del terme fal·làcia que el significat utilitzat a la lògica, on una fal·làcia constitueix un argument fals. Eemeren i Grootendorst consideren la fal·làcia com un fals moviment o moviment incorrecte en l'argumentació.

les prohibicions o les súpriques. L'acció característica dels actes *compromissoris* seria la promesa de fer o no alguna cosa. Però també es poden trobar a dins d'aquesta tipologia accions realitzades per l'altra part en la interacció, és a dir, l'acte d'acceptar el compromís o altres modalitats de pacte, com ara consensuar, conciliar o coordinar. Els actes *declaratius* depenen d'un context institucional que assigna rols a determinats agents. Aquest seria el cas de veredictes judicials, qualificacions acadèmiques, assignació d'estat civil o altres accions verbals que depenen d'algun tipus d'autoritat. Els actes *expressius* fan referència a aquelles accions en què el parlant expressa les seves emocions o estats d'ànim. Els actes expressius generalment no tenen rellevància de cara a l'argumentació crítica, però Eemeren i Grootendorst indiquen que això no significa que no puguin tenir algun efecte en la resolució d'una diferència d'opinió en casos en què, per exemple, un dels interlocutors expressa la seva insatisfacció envers el procés o amenaça amb desviar la seva atenció a altres assumptes.

Els actes de parla més rellevants de cara a l'argumentació són els actes assertius, els actes directius i els compromissoris. A la primera etapa, l'etapa de confrontació, s'expressen els punts de vista (acte assertiu) i es pren el compromís d'acceptar o no el punt de vista del defensor (acte compromissori). A la segona etapa, l'etapa d'obertura de la discussió, es repta al defensor de la tesi a argumentar el seu punt de vista (acte directiu) i aquest es compromet a fer-ho (acte compromissori). A més, en començar la discussió, es produeix un acord entre les dues parts (acte compromissori). A la tercera etapa (etapa d'argumentació) es produeixen aquests tres tipus d'acte. Es demana que el defensor de la tesi inicial argumenti el seu punt de vista. Però en aquesta etapa l'oponent també pot prendre momentàniament el rol de defensor d'una posició. A l'etapa d'argumentació també es realitzen afirmacions o asseveracions (acte asseveratiu). Per últim, i com a acte imprescindible a dins el procediment d'aquest model d'anàlisi, a l'etapa d'argumentació es prenen compromisos acceptant o no part dels arguments (acte compromissori). L'acte compromissori té una importància cabdal, ja que el mitjà a través del qual el defensor porta a l'oponent a l'acceptació de la seva tesi és les petites concessions atorgades per l'oponent al llarg de l'argumentació. Per últim, a la quarta etapa del procediment, l'etapa de clausura, s'estableix el resultat de la discussió en el moment en què el defensor manté o es retracta del seu punt de vista (acte assertiu) i l'oponent accepta o rebutja aquest punt de vista (acte compromissori).

Les regles del model pragma-dialèctic responen a interlocutors que volen arribar a la resolució de diferències d'opinió. L'interlocutor que ha posat en qüestió una afirmació sempre té el dret (encara que no l'obligació) de demanar al seu defensor que la justifiqui (Regla 2). Aquest, per la seva banda, està obligat a fer-ho, a no ser que qui posa en qüestió l'afirmació no estigui disposat a seguir les regles de la discussió (Regla 3). A més de les regles que incorpora aquest model d'argumentació, abans de començar els discutidors acorden regles referides a la manera en què el defensor (protagonista) defensa la tesi i el detractor (antagonista) l'ataca, i en quins casos la defensa i l'atac s'aborden amb èxit. Aquestes regles acordades entre els interlocutors a l'inici del procés s'han de mantenir fins al final de la discussió (Regla 5). Abans de començar el procés d'argumentació, també s'han d'haver assignat els rols de defensor (protagonista) d'un punt de vista i de detractor (antagonista). Els rols de protagonista i antagonista han de ser acceptats per ambdues parts (acte compromissori de l'etapa d'obertura -vegeu *supra*-) i es mantenen fins al final de la discussió (Regla 4). Els únics tipus d'actes de parla que s'accepten a l'etapa d'argumentació són els assertius, els compromissoris i els directius. El protagonista defensa el seu punt de vista a través d'arguments (actes assertius), l'antagonista es compromet a acceptar-los, o a rebutjar-los en cas que no els consideri convincents (actes compromissoris), i en aquest últim cas, el protagonista pot demanar l'antagonista (acte directiu) d'oferir noves argumentacions (Regla 6). Altres regles fan referència a l'èxit per part del protagonista en la defensa del seu punt de vista o de l'antagonista en el seu atac, quan cadascú, als respectius rols, el defensa o ataca exitosament. Aquest èxit es pot manifestar a través dels resultats positius en l'aplicació correcta de procediments com ara el "procediment d'identificació intersubjectiva" (Regla 7; *Ibíd.*, 146),⁸³ o el "procediment de prova intersubjectiu" (*Ibíd.*, 148).⁸⁴

La defensa o l'atac que fan, respectivament, el protagonista i l'antagonista es valora com a conclouent, tant des del punt de vista del contingut de les proposicions utilitzades

---

⁸³ El procediment d'"identificació intersubjectiva" es refereix a un escrutini que fan conjuntament el protagonista i l'antagonista en què valoren si les proposicions defensades pel primer es corresponen amb aquelles proposicions (referents a "fets, veritats, noms, valors o jerarquies de valors" [*Ibíd.*, 144]) que prèviament han acceptat com a vàlides ambdues parts. L'escrutini es realitza a petició del protagonista i si el resultat és positiu, l'antagonista ha d'acceptar el contingut de les proposicions defensades pel protagonista.

⁸⁴ Aquest procediment té a veure amb la validesa atorgada conjuntament pel protagonista i l'antagonista a cadascun dels esquemes d'argumentació utilitzats. El protagonista i l'antagonista han d'haver acordat prèviament quins són els tipus d'esquemes d'argumentació que accepten com a vàlids i quines són les seves condicions d'aplicació (per exemple quins requeriments o en quines situacions es considera vàlid un tipus de connexió entre dues proposicions).

al llarg del procés com de la seva força de justificació (Regla 9). Al llarg de tota la discussió, l'antagonista té el dret de qüestionar i el protagonista de defensar, tant el contingut proposicional de l'atac o la defensa com la força de l'atac o de la justificació (Regles 10 i 11). Per la seva banda, el protagonista sempre pot retractar-se d'algun argument expressat anteriorment, de manera que quedi exempt de l'obligació de defensar-lo (Regla 12). Amb l'objectiu de cercar l'eficiència, a la discussió no han de repetir-se actes de parla anteriors i un cop un argument hagi sigut defensat amb èxit sobre la base de les regles acordades, l'atacant no pot tornar a demanar justificacions addicionals (Regla 13). Quan el punt de vista inicial ha sigut defensat de forma concloent, l'antagonista es troba obligat a retractar-se dels seus qüestionaments; contràriament, si l'antagonista ataca de forma concloent el punt de vista inicial del defensor, aquest es troba obligat a retractar-se de la seva tesi, sempre que (i en tots dos casos) s'hagin respectat totes les regles de la discussió per part dels interlocutors (Regla 14).

Aquestes regles, exposades de forma molt sintètica, corresponen a un model ideal ideat per a la resolució de diferències d'opinió per part d'interlocutors raonables i amb capacitat crítica. En l'aplicació del model a l'observació de situacions reals, s'analitza en quina mesura l'argumentació s'adequa a aquestes regles i etapes, les quals expliciten els requeriments que idealment hauria d'acomplir un intercanvi perquè els interlocutors puguin arribar a resoldre les seves diferències d'opinió.

2.4. Referents en teoria social integrats al model d'anàlisi crítica del discurs

La concepció del text com a pràctica social i l'anàlisi de les relacions de poder són dues característiques que comparteixen la diversitat de models teòrics i metodològics ubicats a dins l'anàlisi crítica del discurs. Des de la perspectiva d'aquest conjunt de teories i metodologies, el text es considera una forma de pràctica social. Les pràctiques socials es defineixen com a diferents maneres en què la gent aplica els seus recursos "materials o simbòlics" per "actuar junts al món" (Chouliaraki, Fairclough 1999, 21). El doble significat del terme pràctica, com a acció situada en un espai i un temps concret i com a forma genèrica d'actuar, permet establir les connexions entre l'esdeveniment particular i

un tipus d'activitat social, institucionalitzada en la forma d'hàbits, costums, normes o convencions socialment compartides.

L'anàlisi crítica del discurs no es limita a aspectes lingüístics. El seu plantejament va més enllà del text, buscant analitzar les relacions existents entre el discurs com a acció i aspectes socials. Entre els diferents autors que utilitza Fairclough com a referents en teoria social, en aquest treball s'ha posat l'èmfasi en idees d'Anthony Giddens i de Pierre Bourdieu. Del primer es pren com a referència el model dinàmic de relació entre estructura i agència. De cara a aquesta recerca, el model de Giddens constitueix un referent teòric -situat en el nivell més abstracte o general- que explicita una concepció en què l'estructura s'ubica en la reiteració d'accions concretes i en què l'estructura es considera al mateix temps el mitjà i el resultat de l'acció (*dualitat de l'estructura*). Aquesta concepció de l'espai social com a mitjà i com a resultat de l'acció s'aborda a través d'un marc teòric més proper a l'observació empírica: mitjançant el concepte de camp de Pierre Bourdieu, i amb l'observació del context mediàtic a través de les teories del diari com a actor polític i com a escenari de la part pública de la política (Borrat 1989 i Cardús 1995). El concepte de camp de Bourdieu s'exposa juntament amb altres nocions que formen part del marc teòric d'aquest autor (*habitus* i *capital*), fent un especial èmfasi en el capital i el poder simbòlic,⁸⁵ que tenen un paper important en la construcció de representacions de la realitat a través del discurs.

2.4.1. La relació entre estructura i agència a la teoria de l'estructuració de Giddens

La teoria de l'estructuració de Giddens presenta un model dinàmic de relació entre estructura i agència que es tradueix, en el cas del discurs, en la concepció d'una relació dialèctica entre el text, com a pràctica discursiva, i aspectes estructurals. La teoria de l'estructuració de Giddens considera l'estructura social com a mitjà i com a resultat de

---

⁸⁵ L'exposició d'aquests conceptes clau de Bourdieu serveix també com a marc d'interpretació d'idees d'aquest autor introduïdes en apartats posteriors. Bourdieu va dedicar treballs com *La economía de los intercambios lingüísticos* o *Language and symbolic power* a l'anàlisi del llenguatge des d'una perspectiva sociològica. Algunes de les seves observacions són incorporades a l'apartat 2.5. d'aquest capítol, apartat en què s'exposen aspectes d'alguns dels procediments o esquemes d'argumentació utilitzats en aquest treball.

l'acció.⁸⁶ Les nocions d'estructura i d'agència resumeixen alguns dels trets fonamentals de la teoria de l'estructuració. La noció d'*estructura* es refereix a les regles i recursos que intervenen en la reproducció de *sistemes socials*.⁸⁷ L'estructura social se situa a les pràctiques dels agents. Això comporta que no constitueix en si mateixa una entitat externa reificada sinó que existeix com a actualitzacions recurrents realitzades mitjançant l'acció.

L'estructura es concep com un procés dinàmic. Aquest procés s'expressa a través de la noció de *dualitat de l'estructura*, amb què es considera que l'estructura condiciona l'acció, al mateix temps que és el resultat de la conducta dels agents. L'estructura es considera al mateix temps “constrictiva i habilitant” (Giddens 1995, 61); les *propietats estructurals* dels sistemes socials (les regles i els recursos) condicionen la conducta dels agents, al mateix temps que la possibiliten. Les regles i els recursos es reproduïen mitjançant pràctiques recursives, recurrents, és a dir, mitjançant pràctiques que es repeteixen un nombre indeterminat de vegades en el temps. Les regles són propietats dels sistemes socials i es defineixen com a “tècniques o procediments generalitzables que s'apliquen en l'escenificació/reproducció de pràctiques socials” (Ibíd., 57). Per Giddens la noció de regla és molt més oberta del que la seva possible associació amb el significat de regla de joc podria suggerir, ja que les regles sempre es troben subjectes al canvi i a les transformacions socials.

---

⁸⁶ Aquest autor anomena “dualitats” als “dualismes” o “oposicions” de l'individu i la societat, dualismes que “són fonamentals en altres escoles de pensament social” (Giddens 1995, 193). En aquest sentit Giddens és contrari a la dicotomia microsociològic/macrosociològic, ja que implica una oposició de la qual deriva la necessitat d'una tria entre perspectives, per una banda, i per l'altra, incorpora associacions com l'observació de “les activitats de l'agent lliure” a la microsociologia i “dels constreïments estructurals” a la macrosociologia (Ibíd., 170-171). Per aquest motiu l'autor defensa una perspectiva sociològica en què la macrosociologia es construeixi “sobre microfonaments radicalment empírics” (Ibíd.). El dualisme individu/societat “es reconceptualitza com la dualitat entre obrar i estructura” (Ibíd., 193). D'aquesta manera es considera que les propietats estructurals estan situades en les conductes dels agents socials.

⁸⁷ A la teoria de l'estructuració, el concepte d'estructura es refereix a les regles i recursos socials; fa referència als aspectes socials més perdurables al llarg del temps. Però, per Giddens, el terme estructura en si mateix es troba “fora del temps i de l'espai” tret de les seves actualitzacions en l'acció; “es caracteritza per una “absència de subjecte” (Giddens 1995, 61). Les activitats portades a terme pels agents socials es troben incloses a dins del concepte de *sistema social*. Els *sistemes socials* es defineixen com les “relacions reproduïdes entre actors o col·lectivitats” i “inclouen les activitats situades d'agents humans”, és a dir, les activitats que esdevenen en un espai i un temps concret (Ibíd.). Les regles i recursos que conformen l'estructura són *propietats estructurals dels sistemes socials*. Les *propietats estructurals* es defineixen en termes generals com els “aspectes institucionalitzats, que ofereixen “solidesa” per un temps i un espai” (Ibíd., 60). Les *propietats estructurals* es troben situades a les pràctiques socials, a la reproducció o a l'actualització d'unes pràctiques socials que orienten la conducta dels agents. Aquelles pràctiques que mostren una major pervivència a l'espai-temps són les que es poden considerar com a institucions.

Les regles estan lligades a l'acció social, a la consciència pràctica dels agents. A la teoria de l'estructuració es considera que els éssers humans són agents socials "experts" (Ibíd., 58) en un saber de tipus pràctic, que apliquen a les seves interaccions quotidianes. Són "agents entesos" (Ibíd., 307) que disposen d'un ampli coneixement de les condicions i de les conseqüències de les seves accions. En aquest sentit les regles es corresponen amb un coneixement de tipus metodològic, ja que ajuden a entendre els procediments i els hàbits o rutines de la vida quotidiana. Constitueixen un tipus de coneixement orientat a la pràctica, ja que capacita als agents per a respondre a les diferents circumstàncies socials que es poden trobar en el seu dia a dia. Aquesta "consciència pràctica" (Ibídem) generalment no s'expressa de forma discursiva, tot i que potencialment els agents podrien fer-ho. La raó es troba en el fet que normalment aquests no es veuen apel·lats a explicar o a justificar uns coneixements pràctics socialment compartits. En aquest sentit, la racionalització de la conducta mitjançant l'expressió discursiva d'aquesta consciència pràctica generalment es produiria quan l'acció no s'adeqüés a les convencions socials o als hàbits de la persona o del grup.

L'agència és l'altre concepte bàsic en la teoria de l'estructuració de Giddens. Per aquest autor, el model de l'agència es conforma amb tres components fonamentals: el *registre reflexiu de l'acció*, la *racionalització de l'acció* i la *motivació de l'acció*. Els límits d'aquests tres components es troben en les *condicions inadvertides (unacknowledged conditions)* i les *conseqüències no buscades (unintended consequences)* de l'acció. Les condicions inadvertides de l'acció fan referència a causes individuals no conscients que influeixen en l'acció i les conseqüències no buscades als efectes de l'acció no esperats o no prevists per l'agent.

El primer component del model, el *registre reflexiu de l'acció (reflexive monitoring of action)*, es refereix al fet que els éssers humans són agents informats que coneixen les condicions i les conseqüències de les seves accions i que són capaços de descriure-les i d'explicar-les. Els agents socials observen i registren el curs de les seves activitats i les dels altres, però també aspectes socials i físics dels contextos en què es mouen. Segueixen les activitats dels altres alhora que esperen que els altres facin el mateix amb les seves. El coneixement dels agents és de tipus complex i es troba integrat a la consciència pràctica en les accions del dia a dia. La major part de les accions

quotidianes es corresponen amb activitats rutinàries que, de cara a l'agent, tenen l'efecte de donar-li seguretat, en reduir l'ansietat que pot comportar la presa de decisions i la incertesa sobre el comportament dels altres.

A més d'observar el curs de les seves accions i de les dels demés, i d'esperar reciprocitat, Giddens afirma que els actors socials les racionalitzen. La *racionalització de l'acció* per part dels agents implica la “comprensió teòrica” (Ibídem) de les bases de la seva activitat. Els agents són capaços d'explicar la majoria de les seves accions. Però la capacitat d'explicar una acció pròpia no es refereix a donar raons sobre components particulars de la conducta, ni al fet que aquestes raons puguin ser sempre expressades de forma discursiva. Giddens considera que comprendre la pròpia acció no és sinònim d'explicar discursivament les raons per a cadascun dels “ítems particulars de conducta” (Ibíd., 43). Tanmateix, es pressuposa que els agents podran donar compte de les seves accions si se'ls requereix. Aquest tipus de requeriment generalment no es produirà en el transcurs de les activitats quotidianes, sinó en aquelles conductes que no segueixin les convencions socials o els “modes habituals de conducta” d'una persona (Ibíd., 307).

El tercer component del model d'agència de Giddens és la *motivació*. A diferència de la *consciència pràctica* (aquella que dona a l'agent coneixements sobre allò que es pot fer) i de la *consciència discursiva* (aquella que permet l'agent expressar verbalment les condicions socials de la seva acció), els motius no poden ser explicats pels agents amb la mateixa claredat que les intencions o les raons de la seva acció. La *motivació* es refereix al desig que mou l'acció. Denota el potencial de l'acció, però no la manera en què l'acció serà portada a terme. Les accions actualitzen permanentment l'estructura social i responen, segons els casos, a les motivacions dels agents; en el cas dels hàbits quotidians, la motivació té una presència limitada, ja que “gran part de la nostra conducta del dia a dia no està directament motivada” (Ibíd., 6).

La reflexivitat de les pràctiques quotidianes i la intervenció del llenguatge en aquest fet són aspectes que Fairclough incorpora al marc teòric de l'anàlisi crítica del discurs (Chouliaraki, Fairclough 1999). Les representacions que es fa l'agent de les seves pràctiques i de les pràctiques dels altres formen part “d'un món pre-interpretat”⁸⁸ subjecte a permanent actualització. La reflexivitat de les pràctiques inclou el llenguatge

---

⁸⁸ Cita de Giddens (1976, 170) estreta de Chouliaraki, Fairclough (1999, 26).

en el seu ús, però també el paper del llenguatge en la construcció de sentit, en la representació o interpretació del món: “la reflexivitat de la pràctica implica que totes les pràctiques tenen un aspecte discursiu irreductible, no només en el sentit que totes les pràctiques impliquen l’ús del llenguatge fins a cert punt ..., sinó també en el sentit que les construccions discursives de pràctiques són elles mateixes parts de pràctiques” (Chouliaraki, Fairclough 1999, 26).⁸⁹

La reflexivitat de les pràctiques socials, aquesta construcció de sentit al voltant de les pròpies accions i les dels altres, forma part d’un món predeterminat que es troba en constant actualització. En aquest sentit, des de l’anàlisi crítica del discurs, se subratllen els processos de lluita entre grups socials per a la construcció d’interpretacions favorables als propis interessos. El coneixement reflexiu de les practiques socials depèn de la posició dels agents a dins la xarxa de relacions de poder⁹⁰ i en aquest sentit són “coneixements situats, coneixements generats a partir de les posicions particulars a dins d’una pràctica o fora d’ella...i són el mateix recursos per i interessos en lluita” (Ibídem).⁹¹ Des d’aquesta perspectiva en què “les construccions discursives de pràctiques” es troben condicionades per la posició dels agents a dins la xarxa de relacions de poder, s’incorpora el concepte d’ideologia en la versió de John Thompson, com a construccions de sentit que sustenten les relacions de dominació (Ibídem).⁹²

La teoria de l’estructuració de Giddens parteix de la interrelació dinàmica entre estructura i agència. L’estructura, com a regles i recursos que condicionen i possibiliten l’acció, es considera el resultat de l’agència. Per la seva banda, els agents són éssers

---

⁸⁹ Text en anglès: “the reflexivity of practice entails that all practices have an irreducible discursive aspect, not only in the sense that all practices involve use of language to some degree ..., but also in the sense that discursive constructions of practices are themselves parts of practices”.

⁹⁰ La posició de l’agent dins aquesta xarxa de relacions de poder i la incidència d’aquesta posició en les seves accions es contemplen a través dels conceptes de *camp*, *capital* i *habitus* de Bourdieu, que s’explicaran a l’apartat següent. Aquests conceptes també els incorpora Fairclough, autor que assenyala que la capacitat de Bourdieu per connectar allò abstracte amb allò empíric pot aportar un marc d’anàlisi més concret a teories que utilitzen el concepte o la idea d’espai social, de manera que “teories socials més generals de l’espai-temps, com ara les de Harvey i Giddens ... poden ser explorades en termes concrets i sobre la base de dades empíriques” (Chouliaraki, Fairclough 1999, 114. Text en anglès: “more general social theories of time-space, such as those of Harvey and Giddens ... can be explored in concrete terms and on the basis of empirical data”).

⁹¹ Text en anglès: “positioned knowledges, knowledges generated from particular positions within a practice or outside it...and they are both resources for and stakes in struggle”.

⁹² Thompson es refereix al concepte d’ideologia com “les maneres en què el significat transmès per les formes simbòliques serveix per *establir i sostenir* relacions de dominació” (Thompson 1990, 58. Text en anglès: “the ways in which the meaning mobilized by symbolic forms serves to *establish and sustain* relations of domination”).

informatos que tenen coneixements pràctics sobre les condicions i les conseqüències de les seves accions. Els aspectes més rutinaris de l'acció i les seves connexions amb estructures socials constituïdes d'acord amb les relacions de poder existents entre individus i grups socials, s'observen a través del concepte d'*habitus* de Bourdieu. Aquest autor observa les bases d'aquestes relacions de poder des d'un punt de vista crític, mostrant les interrelacions entre les relacions de poder i la capacitat per construir realitat social a través del llenguatge.

2.4.2. Bourdieu: els conceptes d'*habitus*, *camp*, *capital* i poder simbòlic

Les principals nocions del pensament de Bourdieu, com assenyala el mateix autor, s'expliquen de forma "sistèmica". És el cas dels conceptes d'*habitus*, *camp* o *capital*, que es poden definir de forma aïllada, però que necessiten fer al·lusió als altres en algun aspecte de la seva delimitació. El concepte d'*habitus* es refereix a aquelles disposicions a l'acció que l'agent va adquirint o modificant al llarg de la seva trajectòria vital a partir de les seves experiències a cada *camp*; el *camp* és l'espai social de relacions de força entre agents, on les relacions s'estableixen sobre la base de la distribució desigual dels diferents tipus de *capital*; els *capitals* són aquells recursos, materials o immaterials, que són considerats com a valuosos a dins d'un camp concret. Les principals connexions entre aquests tres conceptes deriven del fet que l'*habitus* s'adquireix a dins dels camps socials i que cada camp s'estructura d'acord amb la distribució desigual dels diferents tipus de capital. L'*habitus*, el camp i els diferents tipus de capital, són conceptes clau al pensament de Bourdieu.

Habitus

Bourdieu defineix el concepte d'*habitus* com un "sistema d'esquemes adquirits que funcionen en estat pràctic com a categories de percepció i d'apreciació o com a principis de classificació, al mateix temps que com a principis organitzadors de l'acció" (Bourdieu 1988a, 26). Les disposicions a l'acció i els esquemes mentals que constitueixen l'*habitus* s'adquireixen socialment i es constitueixen de manera social. L'*habitus* és al mateix temps un principi generador de pràctiques i un principi que

classifica i dóna sentit a aquestes pràctiques; no només les produeix sinó que constitueix un esquema de percepció i d'apreciació que interpreta i dóna sentit a les pràctiques socials. L'habitus és producte de les condicions d'existència del subjecte, al mateix temps que condiona la manera en què aquest percep el món social. El sistema de categories de percepció i apreciació i de disposicions a l'acció que constitueix l'habitus és producte de la divisió de classes, és a dir, de la incorporació de les relacions de poder objectives existents entre els diferents grups socials.

El concepte d'habitus es troba molt lligat al de camp. És un concepte situat a la pràctica de l'agent; són disposicions cap a l'acció, tendències a actuar que l'agent ha anat adquirint al llarg de la seva experiència als diferents camps. El camp es defineix com a "espai de relacions objectives entre posicions" socials, i es constitueix sobre la base de les relacions de poder derivades de la possessió desigual de diferents tipus de capital. L'habitus, en la seva interrelació amb el camp, es defineix com "els diferents sistemes de disposicions [a l'acció] que han adquirit [els agents] a través de la interiorització d'un tipus determinat de condicions socials i econòmiques, i que troben l'ocasió d'actualitzar-se més o menys favorablement en una trajectòria definida a l'interior del camp considerat" (Bourdieu 1994, 81-82).

L'habitus fa referència a disposicions adquirides en el passat, però també és objecte de permanent actualització. És resultat de les experiències de l'agent viscudes als diferents camps al llarg de la seva trajectòria vital; es forma d'acord amb vivències passades. Però també s'actualitza a mesura que les experiències presents i futures de l'agent són diferents a les experiències anteriors: el "sistema de disposicions... adquirides amb l'experiència" que constitueix l'habitus és variable "segons els llocs i els moments" (Bourdieu 1988a, 22). L'habitus permet generar "infinitat" de respostes pràctiques a "infinitat" de situacions i per aquesta raó l'habitus no s'assimilaria a la noció de regla, per molt complexa que aquesta pugui ser (Ibidem). En aquest sentit, Bourdieu afirma que l'habitus també té una capacitat de generar: les disposicions a l'acció que constitueixen l'habitus mostren una "capacitat "creadora", activa, inventiva" (Ibid., 25). Com a resultat de les experiències de l'agent als diferents camps, l'habitus es forma a base de vivències passades. Però també s'actualitza en la mesura que les experiències presents de l'agent són diferents a les anteriors.

L'origen del concepte d'habitus es troba en donar compte de la paradoxa que una persona pot estar actuant amb una finalitat sense ser del tot conscient. Bourdieu considera que filòsofs com Husserl o Heidegger obren la via al concepte d'habitus en presentar una anàlisi de la relació entre l'agent i el món que no és “ni intel·lectualista ni mecanicista”, és a dir, que no és ni plenament conscient i voluntària, ni completament determinada (Bourdieu 1988a, 23). La noció d'habitus respon al propòsit d'evitar l'estructuralisme per una banda i la filosofia del subjecte per l'altra. Busca “donar compte de la lògica real de la pràctica” (Ibídem). Per Bourdieu el principi de representació de l'acció es troba en el fet que el subjecte, a cada circumstància concreta, adequa allò que vol o que voldria amb les condicions objectives de la seva situació, amb allò que es troba a la realitat. L'acció quotidiana no és fruit d'un determinisme estructural, no és el resultat de causes mecàniques. Però tampoc no és enterament racional. L'habitus no és una “tendència conscient” en què, partint del coneixement de les condicions objectives de l'acció, els fins es presentin de forma explícita (Ibídem). L'acció resultant de l'habitus, tot i que externament pot semblar una acció racional, no ho és del tot en el sentit que no té la raó per principi. En el moment de l'acció es presenten condicions que no es corresponen amb el càlcul racional, com ara tenir informació limitada o disposar de poc temps per pensar l'acció. Per aquest motiu, tot i que una acció es pot interpretar o explicar a posteriori com l'efecte d'un càlcul racional, els requeriments d'acció immediata i la informació limitada redueixen la incidència del càlcul racional en les accions quotidianes.

Els processos d'adquisició i d'actualització de l'habitus es troben en l'acumulació de petits gestos i situacions de la vida quotidiana. Són el resultat d'un continuu d'experiències que creen i actualitzen els esquemes mentals de l'agent, esquemes que predisposen a actuar d'una forma determinada i que condicionen la manera en què l'agent concep, percep i aprecia la realitat. Com que formen part del continuu de l'experiència quotidiana i es troben en els aspectes més inapreciables de les coses, aquests processos d'adquisició i d'actualització generalment passen desapercebuts per a l'agent; generalment no són processos conscients. El fet de formar part del continuu de l'experiència quotidiana contribueix a la seva invisibilitat; no hi ha un factor clar i ben delimitat que sigui determinant, sinó petits gestos inserits en la pràctica quotidiana que s'acumulen al llarg del temps. La tendència a la no consciència i la invisibilitat del procés d'adquisició dificulta el reconeixement per part dels altres agents. El no

reconeixement és un factor determinant en la reproducció de les relacions de poder a través de l'habitus. Per Bourdieu, "... les instruccions més determinants per a la construcció de l'habitus es transmeten sense passar pel llenguatge i la consciència, a través de suggestions inscrites en els aspectes aparentment més insignificants de les coses, de les situacions o de les pràctiques de l'existència comuna: així, la modalitat de les pràctiques, les formes de mirar, de comportar-se, de guardar silenci i fins i tot de parlar ("mirades desaprovadores", "tons" o "aires de retret", etc.) estan carregades de comminacions. Comminacions que si resulten tan poderoses i difícils de revocar, és precisament per ser silencioses i insidioses, insistents i insinuants" (Bourdieu 1985, 25-26).

Camp

Bourdieu defineix el concepte de camp com l'"espai de relacions objectives entre posicions" socials (Bourdieu 1994, 90). La noció de camp posa l'èmfasi en les relacions existents entre els agents socials, vincles que són contemplats des de la perspectiva de les relacions de poder. Les posicions socials poden fer referència a agents individuals o a organismes. Es defineixen objectivament a través del poder relatiu d'aquests agents o organismes, que deriva de la possessió de diferents tipus de capital, és a dir, de recursos (materials o immaterials) considerats valuosos a l'interior del camp o espai social de relacions. El poder relatiu derivat de la possessió de diferents tipus de capital permet o facilita l'accés a nous recursos o avantatges que es troben en joc en cada camp. Alguns exemples de camp serien "el sistema escolar, l'Estat, l'Església, els partits polítics o els sindicats" (Ibíd., 79).

L'estructura del camp es constitueix sobre la base de les relacions de força que existeixen a cada moment entre els seus integrants. Les relacions de força determinen la posició dels agents a l'interior del camp i són producte de la distribució diferencial de capital. Al pensament de Bourdieu, la perspectiva estructural i la individual, el camp i l'habitus, constitueixen dos aspectes d'una mateixa realitat. L'habitus és el resultat, variable al llarg del temps, de la incorporació de l'estructura de cada camp. El camp, com a xarxa de relacions socials, és producte de les accions dels agents a l'interior del camp, accions que es troben condicionades per l'habitus. En aquest sentit, l'anàlisi de

les estructures dels diferents camps va lligada a l'anàlisi de les estructures mentals dels agents i de les seves disposicions a l'acció. Per Bourdieu, l'estudi de la xarxa de relacions que constitueix el camp té primacia sobre l'estudi de l'individu. Des de la perspectiva del camp, l'individu és un agent socialment constituït que produeix efectes al camp on actua. L'autor assenyala com els mateixos conceptes d'individualitat, d'idiosincràsia o d'originalitat, prenen el seu sentit per la diferència que s'estableix respecte a les formes normals o majoritàries a dins d'un camp social: "és...a partir del coneixement del camp en què estan inserits [els agents], que es pot captar millor el fet de la seva singularitat, la seva originalitat, el *seu punt de vista*...la seva visió particular del món" (Ibíd., 84. Cursives a l'original).

El camp és un espai social dinàmic. És una xarxa de relacions on es produeixen lluites per a la transformació o per a la reproducció de les relacions de força o relacions de poder. Les lluites produïdes a l'interior del camp potencialment fan d'aquest un espai social de canvi permanent. La noció de camp busca superar l'oposició entre estructura i història, entre els processos de reproducció i els processos transformació social. La constitució d'un camp en un moment concret és el resultat de les lluites produïdes al llarg del temps i aquestes lluites s'expliquen a través de l'anàlisi de les posicions que ocupen els agents. Els agents socials interioritzen l'estructura del camp a través de l'habitus, que reflecteix les relacions de força o de poder presents al camp. A les lluites per la reproducció o per la transformació de les relacions de poder, els agents parteixen d'un habitus associat a la seva posició a la xarxa de relacions, d'unes estructures mentals i d'unes predisposicions a l'acció. Són aquestes lluites les que determinen la transformació de l'estructura del camp o xarxa de relacions. A la noció de camp, l'estructura social i la història es troben entrelaçades en el sentit que, per arribar a comprendre la dinàmica d'un camp concret, s'ha d'observar la seva estructura i per a entendre l'estructura d'un camp s'ha de fer una anàlisi de la seva constitució. Des d'aquesta perspectiva, "cada estat successiu de l'estructura" observada, seria el resultat de les lluites anteriors per conservar o per transformar el conjunt de relacions que constitueixen l'estructura del camp; al mateix temps, cada moment o estadi de l'estructura explica les transformacions posteriors, al mostrar "les contradiccions, tensions i relacions de força que la constitueixen" (Ibíd., 68-69). Història i estructura s'entrellacen en "encadenaments relativament autònoms de fenòmens independents" (Ibíd., 69)

L'anàlisi del procés de constitució del camp i de les seves dinàmiques ha d'observar aspectes interns, però també externs; ha d'observar les tensions i les lluites internes produïdes entre les diferents posicions, però també les tensions entre el camp objecte d'observació i altres camps. Bourdieu assenyala que, en parlar de relació entre diferents camps, es podria arribar a comparar aquest concepte amb la teoria de sistemes. Però a diferència d'aquesta, el camp no es considera producte d'un sistema. De la mateixa manera, tampoc no es considera que els diferents camps presentin funcions comuns, cohesió interna, que s'autoregulin o que cada camp estigui format per "parts" o "components" (Ibíd., 81). La funció aparent d'un camp, per exemple la reproducció del camp del poder per part de les escoles d'elit, no és allò que genera la seva estructura. La funció aparent del camp deriva dels conflictes i de les lluites dels agents per mantenir o millorar les seves posicions. Els camps no tenen funcions comuns però sí que presenten algunes característiques similars derivades de les relacions de força. Es considera que a tots els camps existeixen posicions de dominadors i dominats, així com lluites i mecanismes per a la conservació o per a la transformació de les regles de joc que condicionen el repartiment diferencial dels recursos. Les diferències entre cada camp es poden trobar en la forma concreta que prenen aquestes posicions de dominadors i de dominats, en les diferents regles del joc que hi poden operar i en els mecanismes o estratègies de conservació o de subversió d'aquestes regles.

El camp és un concepte teòric pensat per a l'aplicació empírica. Els conceptes o les categories que es constitueixen sobre la base de les relacions socials poden presentar problemes o ambigüitats de cara a la seva delimitació; quan es parla d'un grup o d'un col·lectiu, els límits són molt més difusos i variables en el temps que en el cas, per exemple, d'un individu. El camp és un espai social relativament autònom, al mateix temps que mostra interconnexions amb altres camps; és un "terreny de joc potencialment obert, els límits del qual són *fronteres dinàmiques*" (Ibíd., 81. Cursives a l'original); és un espai social de relacions "fluid i complex" (Ibídem). Tanmateix, la seva delimitació és necessària de cara a la investigació, com també ho és contemplar les interrelacions amb altres camps i les variacions, els fluxos i els intercanvis existents entre els camps. Bourdieu considera que "els límits del camp se situen just on s'acaben els efectes del camp" (Ibíd., 77). Per aquest motiu les fronteres del camp no s'han d'establir a priori sinó a través de la investigació, que revelarà on es redueixen o

desapareixen els efectes d'un camp concret. Respecte a la relació entre els camps, tampoc no existeix cap llei o formulació genèrica a priori, motiu pel qual les relacions han de ser estudiades en cada cas. La recerca empírica és la que permet determinar fins on arriba la influència del camp i establir qui en forma part, d'acord amb uns criteris de pertinença o d'adhesió. En molts casos són els mateixos participants en el camp els que intenten establir, "imposar" o "fer reconèixer" uns criteris concrets de pertinença (Ibídem). Els criteris de pertinença a un camp es materialitzen en posseir "una configuració particular de propietats...de *capital específic*" (Ibíd., 84. Cursives a l'original).

Una altra característica del camp a tenir en compte de cara a la recerca empírica és que, donada la seva naturalesa dinàmica, aquesta xarxa de relacions, un cop hagi sigut analitzada, no es mantindrà invariable al llarg del temps. Les posicions de dominadors i dominats no són estàtiques, ja que les relacions de poder "fomenten alhora la resistència a la dominació i la resistència a la subversió" (Ibíd., 67). A dins d'un camp, aquells agents que comptin amb més recursos, els que es trobin en una posició de dominadors, tindran majors possibilitats d'incidir sobre el manteniment o la transformació de les regles del joc. Però, per Bourdieu l'efecte sobre el camp es pot exercir pel sol fet de pertànyer: "els dominats ... sempre són capaços d'exercir una certa força: la pertinença a un camp implica per definició la capacitat de produir-hi efectes (ni que sigui provocant reaccions d'exclusió per part dels qui hi ocupen les posicions dominants)" (Ibíd., 59). Els conflictes d'interessos entre els agents potencialment podran portar a canvis a les regles del joc i a la distribució dels diferents tipus de recursos o capitals. Per aquest motiu les lluites internes fan del camp un espai dinàmic, el coneixement del qual a través de la recerca empírica aporta informacions sobre un interval de temps concret

Bourdieu diferencia tres passos en l'anàlisi del camp, un cop s'han delimitat les seves fronteres en el sentit abans esmentat, és a dir, en el sentit de fronteres fluides, dinàmiques i variables. En primer lloc, s'ha d'ubicar la relació del camp concret a analitzar amb el camp del poder. Aquesta relació es pot establir de forma genèrica en termes de posició dominant, dominada o de variants que s'apropin a un equilibri de poder. Pel que fa a l'estructura interna, com a segon pas, s'han de descriure les posicions objectives dels agents. Aquestes venen determinades per la possessió diferencial de recursos considerats com a capital a dins del camp. Un cop explicades les

relacions externes i internes, s'ha d'especificar l'habitus dels agents, que serà el resultat de la interiorització de la seva posició al llarg de la seva trajectòria al camp observat. Les posicions al camp i les pràctiques i expressions dels agents s'analitzen de forma conjunta. Bourdieu assenyala que un dels objectius de la investigació és “fer transparent l'estructura de la distribució de recursos” del camp (Ibíd., 90), és a dir, explicitar quins són els tipus de capital que constitueixen un recurs al camp concret i com es reparteixen entre els agents. L'estructura de distribució de recursos determinarà les relacions de força o de poder a dins del camp.

Capital

La possessió de capital, com ja s'ha exposat, determina la xarxa de relacions que constitueix el camp. El capital es refereix a aquells bens materials o immaterials que són considerats com a recursos a dins d'un camp, que donen poder a dins la xarxa de relacions i que es poden acumular al llarg del temps. Les principals espècies de capital a dins el pensament de Bourdieu són el *capital econòmic*, el *capital social*, el *capital cultural* i el *capital simbòlic*. El *capital econòmic* es refereix als recursos transformables en diners, recursos que es troben institucionalitzats en els drets de propietat. El *capital social* es troba constituït per aquells recursos adquirits o que potencialment es poden adquirir i que deriven de la possessió i del manteniment al llarg del temps d'una xarxa de relacions, de la pertinença a un o més grups. El *capital cultural* inicialment va ser una hipòtesi de treball en l'explicació de l'èxit diferencial al sistema escolar sobre la base de la classe social de procedència. Aquest tipus de capital fa referència als coneixements adquirits per l'agent i n'hi ha de tres tipus: el *capital cultural incorporat* com a disposicions durables a la ment i al cos i adquirides al llarg del procés de socialització, el *capital cultural objectivat* com la materialització del capital incorporat en la forma d'objectes com ara “escrits, pintures, monuments, instruments, etc”, i el *capital cultural institucionalitzat* com l'objectificació del capital cultural en la forma de qualificacions i acreditacions acadèmiques (Bourdieu 1986). Per últim, el *capital simbòlic* es basa en el prestigi i el reconeixement i es refereix a la possessió de qualsevol qualitat que es consideri valuosa. A més de les principals espècies de capital (econòmic, social, cultural i simbòlic), existeixen subespècies a dins cada tipus genèric de capital; per exemple, en el cas del capital cultural es poden diferenciar “subespècies

com [el] capital literari, [el] capital científic i [el] capital jurídic-econòmic” (Bourdieu 1988b, 80).

El capital és aquell recurs que “és eficient en un camp determinat”, en el sentit que permet a qui n’és possessor exercir una influència sobre el camp concret (Bourdieu 1994, 74). Hi ha recursos que constitueixen un capital a tots o a la majoria dels camps, mentre que n’hi ha d’altres que ho són només en camps específics: per exemple, el coneixement en biologia molecular pot constituir un recurs en els camps de la física aplicada o de la docència, però no ho serà en el camp del negoci immobiliari. El capital dóna poder d’acció a dins del camp. La interrelació entre capital i camp fa que l’observació empírica del primer concepte comporti la delimitació del camp on els bens es consideren recursos. Fins i tot Bourdieu afirma que és la mateixa “cosa determinar què és el camp, és a dir, quins en són els límits, i el determinar quines espècies de capital hi actuen” (Ibídem). En termes generals, es poden observar tres dimensions en relació al capital. La primera és la del volum total de capitals amb què compta un agent. En segon lloc es pot observar l’estructura del capital en el seu conjunt, estructura en què es distingeix el pes específic de cadascun dels tipus de capital. Per últim es pot observar l’evolució d’aquest capital al llarg del temps, tant en el volum (la suma de tots els capitals) com en la seva estructura (el pes relatiu de cada tipus de capital).

El capital defineix, al mateix temps que és el producte de les relacions de força. El capital es va adquirint i modificant al llarg de la trajectòria vital de l’agent d’acord amb les posicions que va ocupant a cada camp. Però aquesta distribució de capitals a dins la xarxa de relació de forces, mai no és estàtica. Els agents, en la cerca dels seus interessos poden lluitar, bé per una distribució més profitosa dels capitals, o bé perquè els recursos al seu abast passin a ser considerats com a capital; per canviar els criteris que determinen què constitueix un recurs. Poden seguir diferents estratègies d’acció; poden fer “moviments més o menys arriscats...prudents...subversius o conservadors” (Ibíd., 75). El tipus d’acció realitzada dependrà, en cada moment, dels recursos propis i dels recursos dels altres. Però també de “*l’evolució en el temps*” del seu capital (Ibídem. Cursives a l’original) i dels sistemes de disposicions a l’acció o habitus adquirits i transformats al llarg de la trajectòria de l’agent. Aquestes són observacions o punts de partida generals, ja que no es pot donar per descomptat que tots aquells agents que disposin d’un volum elevat de capital a dins d’un camp han de ser necessàriament

conservadors ni que els que disposin de poc capital siguin necessàriament revolucionaris o transgressors. En general, els agents poden utilitzar estratègies per millorar la seva posició individual i/o col·lectiva. Les seves estratègies estaran condicionades, per una banda, per la distribució objectiva dels capitals a dins del camp, i per l'altra, per la percepció que tinguin els agents de la seva posició a dins la xarxa de relacions.

Capital simbòlic

El capital simbòlic és una de les principals espècies de capital en el pensament de Bourdieu i, juntament amb el poder simbòlic, té una importància cabdal en la construcció de representacions a través del discurs. Bourdieu defineix el capital simbòlic com “qualsevol espècie de capital (econòmic, cultural, escolar o social) quan és percebut segons unes categories de percepció, uns principis de visió i de divisió, uns sistemes de classificació, uns esquemes classificadors, uns esquemes cognitius que són, al menys en part, fruit de la incorporació de les estructures del camp considerats, és a dir de l'estructura de la distribució del capital en el camp considerat” (Bourdieu 1999a, 151). El capital simbòlic es pot mostrar en una forma més difusa, a través de reconeixement col·lectiu o pot prendre la forma de “capital simbòlic objectivat” quan aquesta distinció es materialitza en lleis. És un tipus de capital immaterial, la base del qual és cognitiva (Ibíd., 112). Està basat “en el coneixement i el reconeixement” (Ibíd., 152).

La noció de capital simbòlic, com apunta el mateix autor, està relacionada amb el concepte de carisma de Weber.⁹³ El capital simbòlic fa referència a la possessió de qualsevol tipus de capital, de propietat o qualitat personal (força física, riquesa, qualitat moral...) que sigui reconeguda pels agents socials com a font de valor i que es percebi com a eficient en un camp. El capital simbòlic depèn d'un coneixement o unes creences socialment compartides, de la representació que es fan els agents socials sobre el valor d'una qualitat, d'un tipus de comportament o sobre una altra mena de propietat. El

---

⁹³ Per Weber el carisma depèn del reconeixement. Aquest reconeixement, en la forma extrema d'autoritat carismàtica com un dels tres tipus de dominació (racional, tradicional, carismàtica), es dona quan un individu és “qualificat per raons de confiança personal en la revelació, heroïcitat o exemplaritat, a dins del cercle en què la fe en el seu carisma té validesa” (Weber 1944, 173).

capital simbòlic, en la forma de reconeixement per part dels altres o de capital simbòlic objectivat a través d'una llei, depèn del fet que els agents socials comptin amb unes categories de percepció i de valoració que assignin valor a unes propietats concretes; les propietats que constitueixen capital simbòlic, en cada cas, responen a “unes expectatives col·lectives” “socialment constituïdes”, a unes creences compartides (Bourdieu 1999a, 173). El fet d'estar constituït sobre creences, fa que l'acció o els efectes sobre el capital simbòlic es produeixin sense contacte físic, com “una mena d'acció a distància” (Ibidem). Per altra banda, en basar-se en el coneixement i el reconeixement, el llenguatge juga un paper important en la seva constitució: com afirma l'autor, “totes les formes de capital simbòlic -prestigi, carisma, encant-... són particularment vulnerables als efectes destructius de les paraules” (Bourdieu 1991, 128).⁹⁴

El capital simbòlic és compartit pels membres d'un mateix grup i es conforma en base a la correspondència entre estructures mentals i propietats posseïdes pels agents. A nivell cognitiu es produeix quan s'estableix una relació entre unes categories de percepció, com ara “a dalt/a baix, masculí/femení, gran/petit” i les propietats dels agents, de manera que es “constitueixen i estableixen” categories socials: “els de dalt/els de baix, els homes/les dones, els grans/els petits” (Bourdieu 1999a, 174). El capital simbòlic és el resultat de la incorporació de principis de divisió com ara “fort/feble, gran/petit, ric/pobre, cult/incult” (Ibid., 108). La construcció de sentit de la qual deriva aquest tipus de capital es troba entrelaçada amb allò físic, material. Les relacions socials són al mateix temps relacions de força material i construccions simbòliques que expliquen, legitimen o naturalitzen aquestes relacions de força. Les relacions d'igualtat o de dominació es tradueixen en un repartiment dels recursos materials, però també en “unes estructures cognitives, unes formes i unes categories de percepció, uns principis de visió i de divisió” a través de les quals “els agents socials construeixen el món social” (Ibid., 115-116). Per raó d'aquesta relació amb estructures objectives, les categories de percepció i valoració tendeixen a presentar una gran estabilitat. D'altra banda, les estructures mentals no només són construccions de sentit relacionades amb estructures objectives, sinó que també es materialitzen a través del cos, a través de l'habitus de l'agent com a disposicions a actuar de formes determinades. Part de la

---

⁹⁴ Text en anglès: “...all the forms of symbolic capital -prestige, charisma, charm-.... are particularly vulnerable to the destructive effect of words...”.

resistència de l'ordre simbòlic es deu al fet que aquestes estructures mentals, com a categories de percepció i d'apreciació, es troben en consonància amb les estructures objectives del món social i són incorporades de forma pràctica a través de l'habitus.

El capital simbòlic és al mateix temps un instrument i un objectiu en les lluites o les estratègies per mantenir-lo o augmentar-lo, o per reproduir o modificar els criteris de percepció i de valoració sobre els quals es fonamenta. Aquestes estratègies poden comportar la cerca d'aliances amb grups que el posseeixen o la cerca activa d'una diferenciació respecte a aquells grups que manquen d'aquest tipus de capital; per exemple, un grup que compta amb un cert prestigi a dins un camp pot buscar signes de diferenciació respecte a aquells que no posseeixen aquesta mena de prestigi, a través de comportaments, costums, atributs o qualitats personals, o possessions materials.

El capital simbòlic, com a forma de capital, mostra les característiques de la resta de capitals: atorga poder a dins un camp, pot ser acumulat i també pot estar subjecte a processos de transferència. Exemples de moviment de capital simbòlic acumulat serien el nomenament d'un càrrec, "el veredict del jutge o del professor, els procediments de registre oficial, actes o atestats, els actes destinats a produir un efecte de dret, com les actes de l'estat civil, naixement, matrimoni o defunció, o les actes de venda" (Ibíd., 114). L'Estat, o segons els casos un organisme supranacional, és en última instància el poder que atorga el capital simbòlic i allò que permet aquests moviments o transferències de capital. És el que "a mode de banc de capital simbòlic, garanteix tots els actes d'autoritat" (Ibídem). Per tal que un acte social sigui simbòlicament eficient, ha de ser realitzat per una posició social que ostenti algun tipus d'autoritat formal o informal. És en aquest sentit que Bourdieu es mostra contrari a la descontextualització que troba en teories com les de Saussure, Austin o Habermas. Per Bourdieu, la teoria d'Austin té el valor d'haver explicitat les propietats de certes expressions per incidir sobre la realitat social. Però mostra el seu desacord en situar la font de la capacitat per transformar la realitat en les expressions mateixes. Més aviat la situa en les condicions institucionals que organitzen la producció i la recepció d'aquestes expressions verbals. Bourdieu defensa que l'autoritat per pronunciar un acte de parla i que aquest efectivament es realitzi ve de fora del llenguatge i que el llenguatge "com a màxim representa aquesta autoritat, la manifesta i la simbolitza" (Bourdieu 1991, 109). Per tal d'exercir el seu efecte, el discurs ha de ser reconegut com a discurs d'autoritat,

reconeixement que generalment es dona per descomptat. S'han d'acomplir unes condicions per al seu ús legítim: ha de ser pronunciat en la situació adequada, seguint les formes estipulades i per la persona considerada com a legítima. Els actes de parla necessiten d'aquestes condicions perquè l'acte efectivament es produeixi, perquè sigui "afortunat".⁹⁵ Però Bourdieu assenyala que l'observació hauria d'anar més enllà de les condicions formals necessàries per a la producció de l'acte i incloure "les condicions que produeixen el reconeixement d'aquest ritual" (Ibídem).⁹⁶ La legitimitat del ritual se sustenta en el no reconeixement de la seva arbitrarietat, ja que "el llenguatge de l'autoritat mai no governa sense la col·laboració dels seus governats, sense l'ajuda dels mecanismes socials capaços de produir aquesta complicitat, basada en la manca de reconeixement, que és la base de tota autoritat" (Ibídem).⁹⁷

Les característiques formals aparegudes als discursos de persones que formen part d'una institució, com ara jutges, polítics, metges, mossens o professors, deriven de la posició que ocupen al camp corresponent, posició que delega una forma d'autoritat a la persona que pronuncia el discurs: "és l'accés als instruments legítims d'expressió, i en conseqüència la participació en l'autoritat de la institució, allò que marca (tota) la diferència - irreductible al discurs com a tal" (Ibídem).⁹⁸ Per aquest motiu la cerca de "l'eficàcia simbòlica" a dins d'un camp basada únicament en la lògica interna del llenguatge, en les diferents "formes d'argumentació, retòrica i estil" no pot establir les connexions entre les propietats de la persona que pronuncia el discurs i les propietats de la institució que li autoritza a pronunciar-lo (Ibíd., 111). L'autoritat no resideix en el discurs mateix, sinó "en les condicions socials de producció i reproducció de la distribució entre les classes del coneixement i reconeixement del llenguatge legítim" (Ibíd., 113).⁹⁹

---

⁹⁵ Vegeu c.1, 1.2.2. per a una introducció general o 2.3.3. per a la classificació dels tipus d'actes de parla.

⁹⁶ Text en anglès: "...the conditions which produce the recognition of this ritual".

⁹⁷ Text en anglès: "...the language of authority never governs without the collaboration of those it governs, without the help of the social mechanisms capable of producing this complicity, based on misrecognition, which is the basis of all authority."

⁹⁸ Text en anglès: "It is the access to the legitimate instruments of expression, and therefore the participation in the authority of the institution, which makes all the difference –irreducible to discourse as such"

⁹⁹ Text en anglès: "...in the social conditions of production and reproduction of the distribution between the classes of the knowledge and recognition for the legitimate language".

Poder simbòlic

El poder simbòlic es refereix, de forma molt genèrica, a la capacitat d'incidir sobre la construcció de sentit. És la capacitat de contribuir a la creació de realitat social. Aquest tipus de poder es basa en el coneixement i en el reconeixement per part dels altres, i és un tipus de poder que defineix allò que es considera socialment legítim.

El poder simbòlic, com a traducció de la possessió de capital simbòlic, és en si mateix objecte de lluita entre classes i grups socials. Els agents i grups que ostenten una porció d'aquest poder participen en lluites i conflictes per a la construcció de representacions de la realitat que siguin favorables als seus interessos materials i immaterials. Com assenyala Bourdieu, els aspectes culturals i econòmics es troben lligats als intercanvis simbòlics. Les diferents representacions de la realitat no es limiten només a l'àmbit de les idees, sinó que tenen conseqüències materials en condicionar l'accés als diferents tipus de capital. En aquest sentit “no s'ha d'oblidar que aquestes relacions de comunicació per excel·lència que són els intercanvis lingüístics són també relacions de poder simbòlic on s'actualitzen les relacions de força entre els locutors i els seus respectius grups” (Bourdieu 1985, 11). El llenguatge té un paper central en els intercanvis simbòlics. Amb l'exercici del poder simbòlic, el subjecte té la capacitat de contribuir a la creació de realitat social a través de l'enunciació. Bourdieu assenyala com amb aquesta forma de poder es produeix un “desplaçament”, en el sentit que les relacions de força no s'expressen a través de mitjans materials, sinó a través de relacions de sentit (Bourdieu 1999b, 71).

L'exercici del poder simbòlic com a construcció de realitat social necessita del reconeixement dels altres, de l'acceptació de la seva legitimitat. Aquest reconeixement generalment ve acompanyat del desconeixement de la seva arbitriietat; el poder simbòlic “no s'exerceix sinó ell és *reconegut*, és a dir, desconegut com a arbitrari” (Ibíd, 68). El poder simbòlic no té el seu origen en les institucions socials sinó en els agents que reconeixen la seva legitimitat. Per aquest motiu Bourdieu afirma que la força il·locucionària a què fa referència Austin a la teoria dels actes de parla es troba en la relació que s'estableix entre aquells que exerceixen el poder i els que són objecte d'aquest exercici, en l'estructura del camp derivada de la possessió relativa de capital: “el que fa el poder de les paraules i les paraules d'ordre, poder de mantenir l'ordre o de

subvertir-lo, és la creença en la legitimitat de les paraules i de qui les pronuncia, creença la producció de la qual no és competència de les paraules” (Ibíd., 72). Per l’autor, l’eficàcia del discurs no se situa en la força il·locucionària a què fa referència Austin, ni en la personalitat carismàtica que analitza Weber, sinó en les disposicions del grup que ho autoritza: “la creença de tothom, que preexisteix al ritual, és la condició per a l’eficàcia del ritual” (Bourdieu 1991, 126).¹⁰⁰

Un dels actes a través del qual s’exerceix el poder simbòlic és el que l’autor anomena ritual social. Al ritual els agents realitzen formes estereotipades d’actuació que comporten una significació socialment compartida. Alguns exemples de ritual es poden trobar a cerimònies o actes de designació de càrrecs, de designació de l’estat civil, o a actes de reconeixement, com ara el lliurament de premis o condecoracions. Els rituals constitueixen realitat social. Per tal que la realitat social sigui constituïda mitjançant l’acte del ritual és necessari el reconeixement de la seva legitimitat. Aquest reconeixement pot ser o no conscient i es dona per descomptat en situacions que aconsegueixen les condicions que defineixen l’ús legítim. El ritual, i el llenguatge que li acompanya, ha de ser pronunciat per la persona legitimada per realitzar un tipus de discurs concret: “un capellà, un professor, un poeta, etc.” són interlocutors legitimats en els respectius contextos i situacions, i “davant receptors legítims” per enunciar discursos “d’acord amb les formes legítimes (sintàctica, fonètica, etc.)” (Ibíd., 113).¹⁰¹ Encara que el reconeixement no sigui conscient, el poder simbòlic necessita d’aquest acte de reconeixement per tal que pugui ser exercit: el poder simbòlic “només pot ser exercit amb la complicitat dels que no volen saber que estan sotmesos a ell, o fins i tot que ells mateixos ho exerceixen” (Ibíd., 164).¹⁰² L’Estat se situa generalment en l’origen d’aquest tipus de poder que atorga el reconeixement legítim i que es realitza a través d’accions verbals i no verbals en situacions específiques i per agents legitimats. L’Estat és el que transfereix poder als “actes d’autoritat”, a actes en què s’anomena un càrrec, s’expedeix un certificat o es pronuncia un discurs autoritzat: a actes com “el veredicte d’un jutge o del professor, els procediments de registre oficials, [les] actes o atestats, els actes destinats a produir un efecte de dret, com els actes de l’estat civil,

---

¹⁰⁰ Text en anglès: “The belief of everyone, which pre-exists ritual, is the condition for the effectiveness of ritual”.

¹⁰¹ Text en anglès: “... according to the legitimate forms (syntactic, phonetic, etc.)”

¹⁰² Text en anglès: “... symbolic power ... can be exercised only with the complicity of those who do not want to know that they are subject to it or even that they themselves exercise it”.

naixement, matrimoni o defunció, o els actes de venda, tenen la capacitat de *crear* (o d'instruir)" (Bourdieu 1999a, 114. Cursives a l'original). Les persones o organismes que generen aquest moviment de capital simbòlic ho poden fer al llarg de tota la xarxa de relacions de reconeixement en què operen els efectes del camp en concret.

Un tipus de ritual social rellevant de cara a la construcció de sentit és el que Bourdieu anomena *ritus d'institució*. En aquest tipus d'acte social s'assigna la pertinença d'un individu a un grup o a una categoria social. Els ritus d'institució, com a exercici del poder simbòlic, tenen el poder d'actuar sobre la realitat en el sentit d'actuar sobre la representació que es fa de la realitat. Són actes socials, processos d'inclusió i d'exclusió en què es consagra una diferència i on es crea i es legitima una separació entre tipus d'individus, una frontera que és arbitrària. El ritus d'institució naturalitza unes fronteres que poden correspondre's en més o menys grau amb diferències existents, consagra una diferència que pot existir amb anterioritat o no; el ritus d'institució "diu: aquest home és un home -fet que implica que ell és un home de veritat, la qual cosa no sempre és immediatament òbvia" (Bourdieu 1991, 119).¹⁰³ Partint d'una diferenciació física, no sempre del tot evident, s'estableix una correspondència amb unes qualitats que es consideren pròpies d'un grup o d'una categoria social. A l'exemple de l'autor, en assignar a l'home (persona física) el qualificatiu d'"home" (característiques que li són pròpies en un context històric i cultural determinat), "es tendeix a fer del més petit, més feble, en una paraula, de l'home més efeminat, un home veritablement viril, separat per una diferència en naturalesa i essència de la dona més masculina, de la dona més alta, més forta, etc." (Ibidem).¹⁰⁴

Amb els ritus d'institució es legitima un estat de coses, un ordre social. Són actes o cerimònies socials que donen entrada a nous membres, al mateix temps que implícitament queden exclosos aquells que no reben l'entrada. En aquest tipus d'actes socials que determinen o reafirmen la pertinença o l'exclusió d'un grup, el fet de centrar l'atenció en el ritual -en l'acte estereotipat, comú o normal- fa que l'atenció es desviï del fet que aquestes fronteres són socialment instituïdes i per tant arbitràries: "el procés

---

¹⁰³ Text en anglès: "It says: this man is a man -implying that he is a real man, which is not always immediately obvious".

¹⁰⁴ Text en anglès: "... It tends to make the smallest, weakest, in short, the most effeminate man into a truly manly man, separated by a difference in nature and essence from the most masculine woman, the tallest, strongest woman, etc".

d'institució del ritus fa passar com a naturalesa natural una assignació de propietats que és de naturalesa *social*" (Ibídem).¹⁰⁵ El poder simbòlic dóna a conèixer i contribueix a promoure el reconeixement i la legitimitat d'un ordre social.

2.4.3. Aproximació al context mediàtic: les teories del diari com a actor polític i com a escenari de la part pública de la política

En aquesta investigació s'observen els discursos produïts entorn dels processos de negociació i aprovació de lleis de política lingüística. El corpus d'anàlisi és format per textos editorials de diaris editats a Barcelona (La Vanguardia, El Periódico i l'Avui) i a Madrid (El País, El Mundo i l'ABC). En l'observació del context es parteix de considerar interrelacionades la premsa escrita i la part pública de la política a través de la concepció del diari com a actor polític (Borrat 1989) i del diari com a escenari de la part pública de la política (Cardús 1995). Borrat concep el diari com un actor polític que no es limita a narrar o a transmetre la informació sinó que pren part activa en els conflictes. En la seva intervenció el diari pot prendre els papers de narrador, comentarista o actor, amb implicacions com a part principal o com a tercer no directament involucrat, però amb expectatives de guanys. En la concepció del diari com a escenari de la part pública de la política, el diari no només se situa en el terreny de joc de la política, sinó que es considera que aquesta "es fa en una proporció altíssima des de les pàgines dels diaris" (Cardús 1995, 17). El diari constitueix un *camp* de joc on els combats es lliuren mitjançant les paraules. Les pàgines dels diaris són l'escenari de declaracions d'intencions, filtracions, tantejos i desmentiments, on es produeix la propagació de crítiques o de rumors, i on les intencions sovint es llegeixen entre línies. La interrelació entre els diaris observats i el *camp* de la política es concep des de la perspectiva de les teories de Borrat i Cardús. En aquest sentit s'observa la premsa escrita com un *camp* (Bourdieu) complex constituït en base a interrelacions entre individus i grups no exemptes de contradiccions i de conflictes, i en el qual existeixen relacions de dependència mútua entre premsa i els poders econòmics i polítics.

---

¹⁰⁵ Text en anglès: "...the process of institution consist of assigning properties of a *social* nature in a way that makes them seem like properties of natural nature...".

A la teoria del diari com a actor polític, Borrat observa la política com un escenari al qual els diaris entren a formar part, participant de forma activa en els conflictes. La presa de posició per part dels diaris pot mostrar diversos nivells d'intervenció en els papers de narrador, comentarista o actor amb implicacions com a part principal o *tertius gaudens*.¹⁰⁶ El diari pot situar-se al mig d'un conflicte, contribuint a generar-lo o participant en la seva gestió amb diversos graus d'implicació; o pot mostrar un paper més extern, però igualment parcial, amb la publicació d'uns fets prèviament filtrats a través de la selecció i jerarquització dels continguts.¹⁰⁷ El diari articula la informació d'acord amb la visió que vol donar de cada esdeveniment o de cada conflicte. En la seva intervenció en el paper d'actor polític pot recórrer a la demanda de consens quan vol reforçar les relacions de força existents o en canvi, utilitzar els seus recursos per mirar de capgirar una situació. Pot contribuir a generar conflictes o reaccionar davant les accions d'altres diaris o mitjans de comunicació: el diari intervé en els conflictes mitjançant l'“acció, a iniciativa pròpia, o per reacció davant la iniciativa d'altres” (Borrat 1989, 16). El diari es troba a dins un camp de relacions de forces on les diferents parts utilitzen els seus recursos en la defensa dels seus interessos; es troba “inserir en una vasta xarxa de conflictes, bilaterals uns, multilaterals altres, enfrontant-se amb un elenc molt ample i variat d'antagonistes” (Ibídem).

Partint de la selecció i la jerarquització de fets, esdeveniments i conflictes socials el diari construeix una narrativa. Enllaça les notícies en el temps enfocant o centrant-se en alguns dels seus aspectes. Per exemple, pot establir diferents tipus de nexos o relacions entre esdeveniments que succeeixen en diferents moments temporals, ja sigui en

---

¹⁰⁶ Borrat utilitza el terme *tertius gaudens* en el sentit donat per Georg Simmel, com “el tercer [que] no està directament involucrat en el conflicte, però tracta d'aprofitar-se d'ell” (Borrat 1989, 21). Alguns exemples serien posar en contra una part davant l'altra part en benefici propi, guanyar el favor d'una en detriment de l'altra o oferir recolzament a canvi de la millor oferta.

¹⁰⁷ En el procés d'elaboració d'una notícia no es pot evitar el fet de seleccionar continguts, d'articular-los d'una forma determinada i d'haver de triar un lèxic per expressar-los, tria que comportarà connotacions de sentit per l'ús dels termes en diferents contextos. El diari necessàriament ha de seleccionar les notícies que apareixeran a la publicació i ha d'atorgar-les una importància relativa (portada, primeres pàgines, nombre de caràcters, situació dins la pàgina...), de la mateixa manera que ha de prendre decisions respecte a l'enfocament de l'esdeveniment, tant pel que fa a la selecció dels fets i a la seva articulació al llarg del text, com a la tria del lèxic. La importància relativa atorgada a l'esdeveniment es reflecteix en l'espai i recursos dedicats: en el tipus d'article (editorial, crònica, informació...) o en l'autor de l'article (periodista de plantilla, cap de secció, articulista, col·laborador extern...); en el lloc a dins del diari i en la ubicació a dins la secció (secció de política, cultura, societat; ubicació a les primeres o a les últimes pàgines del diari o de la secció), o en l'espai i recursos destinats (situació a dins la pàgina, nombre de paraules, fotografies, grandària del titular...). La selecció i jerarquització dels continguts contribueix de forma inevitable a mostrar una visió parcial de la realitat. Però partint d'aquest marge de parcialitat, els agents que participen en la presa de decisions a cada diari poden buscar apropar-se a una major objectivitat o, en canvi, intervenir de forma activa en els conflictes.

l'associació de fets passats amb aquells ocorreguts en el present, o en la previsió de fets futurs, partint circumstàncies presents. Pot buscar causes, preveure conseqüències, valorar mitjans i objectius, intencionalitats o altres tipus de relacions entre esdeveniments no simultanis en el temps.¹⁰⁸ El diari, en la construcció de les seves narratives, també pot articular elements que no se succeeixen en el temps, principalment en atribuir qualificatius o en assignar propietats a persones o a grups socials, però també en definir, delimitar o assenyalar allò que considera propi o característic de fenòmens, com ara esdeveniments, situacions, rols, processos o institucions (des de diferents tipus d'organitzacions fins a normes i convencions socials).¹⁰⁹ Mitjançant la selecció d'elements de la realitat i la seva l'articulació, bé com a articles de premsa puntuals o bé despleats al llarg dels dies o de períodes més llargs de temps, el diari construeix narratives que inevitablement o de forma més o menys intencionada, constitueixen interpretacions de la realitat.

Però la relació entre la política i la premsa escrita no es limita només al paper del diari com a actor polític. Cardús, en una anàlisi de les interrelacions entre premsa i poder polític a Catalunya al període 1981-1992, defensa la tesi que els diaris són el principal escenari on esdevé la part pública de la política.¹¹⁰ La tesi principal d'aquesta perspectiva d'anàlisi és que “la política no és només *explicada* a través de la informació

---

¹⁰⁸ Per més informació sobre les formes d'associar fenòmens que esdevenen en diferents moments temporals, vegeu c.1, 2.5.2. i c.2, 3.2.

¹⁰⁹ Vegeu c.1, 2.5.1. i c.2, 3.2.

¹¹⁰ Com afirma l'autor, la televisió és un altre mitjà de comunicació que recull declaracions d'actors polítics. La televisió “té la força de la representació, de la presència” i pot tenir molt més impacte que la premsa (Cardús i Ros 1995, 18). Però és un mitjà en què, per raó dels temps televisius, no es pot produir un intercanvi i on no es crea un “discurs permanent” (Ibídem). És en aquest sentit que afirma Cardús que la televisió “no podria reemplaçar la premsa, sense que es possessin en perill els mecanismes de producció de discurs polític”, i una prova d'això és que, mentre que els polítics podrien prescindir de “reculls de telenotícies”, no ho podrien pas fer dels reculls de premsa (Ibídem). La contraposició de l'impacte de les notícies televisives respecte al desenvolupament d'un discurs de referència als diaris, també el podem trobar a altres estudis sobre els mitjans de comunicació. A la televisió, la quantitat de temps dedicat a una notícia “depèn menys dels seu argument que del seu mode de presentació” (Golding, Elliot 1979, 138; citat a Wolf 1987, 239). En aquest mitjà de comunicació “la valoració de la noticiabilitat d'un esdeveniment depèn també de la possibilitat que aquest proporcioni ‘bon material’ visual” (Wolf 1987, 240), del fet de comptar amb enviats especials, imatges de qualitat, entrevistes o informacions exclusives. Els diaris, en canvi, poden constituir una referència per a la resta de mitjans de comunicació, establint “paràmetres professionals”, com per exemple el New York Times i el Washington Post als EEUU (Ibíd., 245). Les imatges i els missatges verbals breus de la televisió poden produir una impressió més vívida en la consciència. La televisió té la força de l'impacte, de la presència a través de la imatge, però és un mitjà amb temps molt limitats per a l'anàlisi. Com a contrapartida de la seva eficàcia, a la televisió es desenvolupa un discurs restringit a aspectes considerats clau o condicionats per la disponibilitat de material visual, a diferència de la premsa on, tot i les limitacions d'espai, s'aprofundeix més en l'anàlisi de la situació i en exposar, raonar o justificar motius per a la defensa d'una opinió o d'un posicionament ideològic. És en aquest context on la part pública de la política (els agents polítics que hi tenen accés) troba un terreny de joc més favorable per el seu desenvolupament.

periodística, sinó que la política es *fa* en una proporció altíssima des de les pàgines dels diaris” (Cardús 1995, 17. Cursives a l’original). En la defensa d’aquesta tesi, Cardús prèviament desemmascara la capacitat real d’influència de la política en modificar els trets estructurals de la societat. La política és una “acció social de caràcter més aviat epidèrmic, sense grans conseqüències pel que fa als canvis en les estructures profundes de la mateixa societat, per molt que tingui la tendència a autopresentar-se de manera transcendental” (Ibíd., 10). Partint d’aquesta concepció de la política, els diaris són l’escenari on es visualitza i es produeix una part important de la vessant pública de la política. Les pàgines dels diaris són l’escenari a través del qual els agents polítics i socials reben una part important de les declaracions d’altres agents, on interpreten les seves intencions, l’escenari que poden utilitzar, quan hi tenen accés, per temptejar les reaccions que produiria determinada acció, per fer córrer rumors, informacions; o contràriament, per desmentir-los. Als diaris es visualitza públicament una selecció d’allò que succeeix a la política i a la societat, però els diaris mateixos també constitueixen una part del terreny de joc on els agents fan servir diversos recursos i estratègies discursives. El poder relatiu de cada diari al camp mediàtic dependrà de la possessió relativa de diferents tipus de capital; no només de capital econòmic (empresa editorial, empreses anunciants, nombre de lectors) o de capital social (per exemple, relacions amb agents polítics com a fonts d’informació), sinó també de capital simbòlic en la forma de reconeixement (derivat, per exemple, del rigor informatiu, de la trajectòria passada del diari o del prestigi dels col·laboradors).

El diari, com a escenari de la part pública de la política, pot fer de plataforma de comunicació i d’intercanvi entre actors socials i polítics davant un públic lector. El diari pot prestar les seves pàgines a les estratègies dels actors polítics o socials¹¹¹ a través d’insinuacions, temptejos, rumors o desmentits; sobretot si aquestes estratègies conflueixen amb la seva línia editorial. Els diaris també són una font important d’informació de cara als actors polítics; la seva lectura pot ser un “cop d’ull a l’estat del

---

¹¹¹ Amb “actors polítics” faig referència a aquells agents que tenen la política com a professió, siguin persones individuals o entitats com ara partits, govern o oposició. En canvi, l’expressió “actors socials” la identifico amb l’expressió “societat civil”, com aquelles “dimensions de la vida social que... representen *allò privat públic*: és a dir, la intervenció de ciutadans lliures, des de l’esfera particular, que s’associen lliurement per realitzar un fi solidari, a favor de l’interès comú” (Giner 2008). Es considera que la societat civil treballa no només pel benefici propi, a diferència de “la resta d’institucions privades constituïdes entorn de la promoció d’interessos particulars” (Ibídem). Com assenyala Giner, no és una “distinció categòrica”, més aviat “es tracta ... d’un continu” que aniria des d’aquelles associacions independents del poder polític i econòmic, fins a aquelles que mantenen relacions a través de subvencions, donatius o relacions personals en benefici mutu.

camp de batalla abans de començar a moure les peces del joc” (Cardús 1995, 19). Un actor polític pot fer declaracions públiques sabent que arribaran al destinatari en qüestió; pot escenificar la seva relació amb altres actors amb l’objectiu de reforçar-la o modificar-la; pot manifestar, insinuar, corregir o desmentir la seva actitud davant els esdeveniments, a títol individual o en representació d’un grup. En aquest sentit els diaris són una guia de cara als actors polítics que els permet tenir coneixement o intuir les intencions de la resta d’actors.

Als mitjans de comunicació existeix una tendència a la homogeneïtzació de continguts (Bourdieu 1997). Això generalment es produeix a causa de qüestions de competència i de credibilitat: els diaris tendeixen a no deixar de publicar notícies que apareixen a la resta de mitjans. Però, a dins d’aquesta tendència general, els diaris poden decidir dedicar més recursos a aquells esdeveniments que s’ajustin més als seus interessos i ideologia, incidint en la seva major o menor visibilitat i contribuint a presentar els agents polítics i socials conforme als seus interessos. En la selecció de fets que realitzen els diaris, l’omissió d’informació és tant o més reveladora que el volum d’informació dedicat a un esdeveniment (Cardús 1995, 17). Només la selecció i la jerarquització dels continguts ja estableix en el lector un missatge normatiu, en contribuir a definir quins són els temes més importants de la vida social i en quina mesura ho són.¹¹² Fent servir aquesta capacitat per incidir en la importància relativa assignada als fets, el diari pot crear expectació o magnificar la seva importància. A través de la focalització i de la reiteració d’idees, els diaris poden contribuir a la visibilitat o a la rellevància assignada a esdeveniments, conflictes, situacions o agents socials; o, contràriament, poden fer disminuir la seva presència fins arribar a fer-los desaparèixer per ommissió de l’opinió pública o “opinió publicada”.

Els diaris generalment presenten una línia ideològica que els situa més a prop o més lluny d’altres actors polítics, socials o mediàtics, segons el grau de coincidència en la valoració de processos socials, polítiques, esdeveniments o aspectes concrets de la

---

¹¹² Aquesta observació es correspon amb la teoria de l’“agenda-setting”, la qual sosté que “com a conseqüència de l’acció dels diaris, de la televisió i dels altres mitjans d’informació, el públic és conscient o ignora, para esment o descarta, emfatitza o passa per alt, elements específics dels escenaris públics. La gent tendeix a incloure o a excloure dels seus propis coneixements el que els mitjans inclouen o exclouen del seu propi contingut. El públic a més tendeix a assignar a allò que inclou una importància que reflecteix l’èmfasi atribuït pels mass media als esdeveniments, als problemes, a les persones” (Shaw 1979, 96; citat a Wolf 1987, 163).

realitat. Al mateix temps es troben immersos en una complexa xarxa de relacions de poder i de dependència. Des d'un punt de vista general, presenten els objectius globals de lucrar i influir (Borrat 1989) i per tal d'assolir-los disposen de diversos graus de capital econòmic, de capital simbòlic i de prestigi (Cardús 1996).

En l'àmbit econòmic, el diari forma part d'una complexa xarxa d'interrelacions. Té unes necessitats i unes expectatives que el situen en una relació de dependència respecte a l'empresa editorial i els clients (empreses anunciantes) per una banda, i respecte als lectors per l'altra. Els objectius econòmics se superposen amb la cerca de rigor, credibilitat o prestigi, atributs que condicionen al mateix temps la seva capacitat de construcció simbòlica de la realitat. Els recursos econòmics i els simbòlics sovint són objecte de contradiccions, ja que les accions dirigides a maximitzar els primers poden anar en detriment dels segons i a l'invers. Les empreses anunciantes, com a clients que aporten part del finançament, poden contribuir a condicionar la tria dels esdeveniments o dels continguts de les notícies: si unes informacions posen en perill els interessos de les empreses anunciantes, aquestes podrien retirar la publicitat, reduint els recursos econòmics del diari. També és pot produir el cas que persones de la direcció o accionistes del diari formin part d'altres empreses i que busquin afavorir aquestes empreses o indirectament el sector, publicant o donant prioritat a notícies favorables o, sobretot, excloent informacions que puguin resultar contraproductives pels seus interessos (Argemí 2012). Comptar amb recursos econòmics i buscar ampliar-los és, en general, un dels principals objectius en la supervivència o la maximització de beneficis de l'empresa editorial. Però, al mateix temps, la credibilitat del diari i el seu rigor es basa en l'exercici de la llibertat d'informació. Els codis deontològics utilitzats a la premsa requereixen independència i rigor informatiu, qualitats de les quals deriva el seu reconeixement i prestigi social i, per tant, el seu *poder simbòlic* (Bourdieu) com a capacitat per incidir sobre la construcció de la realitat. D'altra banda, l'empresa editorial funciona amb estratègies de mercat, com ara la reducció de costos, que es pot traduir en una disminució de la qualitat de la informació, la qual cosa tindria efectes directes en el prestigi del diari. El diari pot estar interessat a estendre o a reforçar una visió concreta de la realitat, sobretot si aquesta redunda en costos o en beneficis per a la seva empresa.¹¹³ Però al mateix temps la línia editorial del diari també ha de tenir en compte

---

¹¹³ Un exemple concret relacionat amb aquest treball seria, en el cas dels diaris que publiquen en castellà, l'elaboració de lleis que estableixin subvencions o quotes de català als mitjans de comunicació.

els punts de vista dels seus lectors i, en cas que la ideologia dels lectors entrés en contradicció amb els interessos del diari, aquest haurà de buscar la manera d'introduir-los de forma atenuada, amb matisos o plantejant la situació des d'un altre punt de vista.¹¹⁴

D'acord amb el seu prestigi i quota de mercat, el diari pot mantenir diversos tipus de relacions amb els actors polítics, que poden anar des d'una major dependència -per exemple a través de les subvencions públiques- fins una situació de relatiu poder, derivat de la capacitat del diari per incidir en l'elaboració d'una part important del discurs públic. Els actors que formen part del camp de la política i del camp mediàtic poden tenir interessos en mantenir unes relacions fluides. Des del punt de vista del diari, els polítics constitueixen una font valuosa d'informació, en virtut de la posició dels actors individuals a dins del partit i del seu capital social traduïble en accés a informacions reservades. Per la seva banda, els agents polítics poden fer servir la plataforma de difusió que constitueix el diari per enviar missatges o insinuacions, o per fer arribar les seves opinions a altres actors polítics i socials o a possibles electors. Les relacions fluides, o fins i tot de confiança, entre actors del camp de la premsa i del camp de la política poden reportar beneficis a ambdues parts. Però al mateix temps, el coneixement públic d'aquestes relacions pot resultar contraproductiu. El diari pot perdre prestigi quan és associat amb la línia ideològica d'un partit, quan es considera que ho afavoreix o quan es donen a conèixer relacions personals o de confiança entre polítics i periodistes. Aquestes associacions també són contraproductives per als actors polítics, ja que el fet que les informacions del diari responguin a interessos polítics concrets, fa que aquestes informacions perdin credibilitat. Una informació sempre tindrà majors probabilitats de veure's com a fiable quan es consideri que aquell que la realitza no té cap interès personal. En aquest sentit, les relacions entre el periodista i el polític poden ser profitoses en certs aspectes (com a font privilegiada d'informació o com a accés a un mitjà de difusió), però també es poden traduir en relacions de confiança que funcionin en direcció oposada al rigor informatiu.

---

¹¹⁴ Es pressuposa que cada diari té una línia editorial a la qual se ceneixen els treballadors en menor o major mesura, des d'aquells que tenen la responsabilitat de prendre decisions (director, subdirector, caps de secció...), fins als treballadors de plantilla o temporals. Tanmateix, depenent dels objectius del diari, aquesta línia editorial pot mostrar marges més o menys variables, en incorporar punts de vista més propers o més llunyans a la línia editorial del diari a través dels col·laboradors, els quals poden matissar o fer de contrapès a la ideologia del diari. La inclusió d'opinions diferents pot ser un recurs per incrementar el prestigi del diari, en mostrar una imatge de pluralitat.

Un dels objectius del diari és augmentar la seva capacitat d'influència i per fer-ho pot utilitzar diferents estratègies. El diari ha de filtrar i organitzar la informació que arriba a la seva redacció; ha de seleccionar i jerarquitzar els continguts, i en la realització d'aquest procés compta amb un temps limitat. L'existència d'uns condicionaments de producció, de processos de selecció i de jerarquització de la informació inevitables, pot contribuir al fet que les intencionalitats passin més desapercebudes. En el grau de parcialitat d'una informació o d'una opinió poden influir tant la rutina i la reproducció de prejudicis i estereotips com l'aplicació d'una estratègia conscient i planificada. Davant una planificació deliberada sempre es poden adduir raons relacionades amb els condicionants de producció. A partir de certs nivells, la parcialitat es pot tornar evident, fet que dependrà principalment de la distància ideològica del lector vers al diari. Els interessos dels lectors i dels actors polítics, socials i econòmics, poden contribuir a dibuixar un mosaic d'expectatives diverses i canviants respecte a la imparcialitat o al grau d'intervenció de cada diari. En aquest sentit, el nivell de parcialitat assignat al diari es tornarà més o menys evident en la mesura en què les seves opinions s'allunyin o s'apropin de l'opinió majoritària. Els condicionaments de producció poden contribuir a fer menys visible la intervenció del diari sobre la representació de la realitat, però aquesta intervenció també pot trobar complicitats en el seu públic; generalment els lectors es decantaran per aquelles publicacions que millor s'adeqüin als seus punts de vista (en el seu conjunt o en aquells aspectes que els lectors considerin rellevants).

Les línies editorials dels diaris comporten una ideologia, una perspectiva dels esdeveniments associada a valors o principis d'actuació genèrics. En la seva pràctica diària, els diaris reproduïxen aquesta perspectiva amb una selecció i una jerarquització dels continguts i amb una tria en les formes d'expressió dels textos. Els diaris poden mostrar uns marges de parcialitat, variables segons el nivell de prestigi buscat per cada mitjà a través del rigor informatiu. Els marges de parcialitat acceptats pel públic poden estar condicionats per l'actuació dels diaris en el seu conjunt a dins d'un mateix sector de mercat (per exemple premsa d'informació general, comarcal, gratuïta, especialitzada...). És a dir, l'existència de diaris considerats com a referents per raó del seu rigor informatiu, pot contribuir al fet que la competència redueixi els seus marges de parcialitat en la cerca d'un major prestigi o reconeixement; o, contràriament, si disminueix el nivell de rigor i independència de la premsa en el seu conjunt (o mai no es

dóna) i els lectors s'hi avenen, potser els diaris ja no tinguin incentius per buscar majors nivells d'objectivitat. En aquests casos, el preu de disminuir el rigor pot ser relativament baix en relació als avantatges derivats d'afavorir interessos propis i d'agents polítics, econòmics o socials. Dins aquests marges de parcialitat, els diaris poden desplegar estratègies d'actuació a llarg termini o en esdeveniments concrets, amb l'objectiu d'estendre una perspectiva concreta de la realitat. Es poden prestar com a intermediaris parcials i interessats dels actors polítics, socials, econòmics o culturals. L'actuació dels seus competidors, la resta de diaris i mitjans, no els és aliena. L'opinió pública es construeix entre els mitjans de comunicació en el seu conjunt, amb diversos nivells d'incidència en aquesta construcció depenent de la seva difusió i el seu prestigi. A nivell de les opinions hi pot haver un cert grau d'interacció o de relació entre els diaris. Aquestes relacions poden prendre la forma de posicions afins que, anant en la mateixa direcció, reforcin un pensament majoritari, normal o “de sentit comú”. Però els continguts dels diaris també es poden trobar relacionats en posicionaments contraris on es nega, es critica o es contraargumenta al voltant de les perspectives, l'afirmació de fets o l'expressió d'opinions. D'altra banda els continguts també es poden relacionar a través de posicions teòricament neutres, amb una hipotètica sortida del camp de joc en l'exercici del paper d'àrbitre o d'analista extern; o mostrant una actitud d'indiferència, que suposaria l'assumpció o l'acceptació del posicionament de la majoria o d'aquella ideologia que no es considera com a tal, ja que forma part del sentit comú o d'aquella realitat que es dóna per descomptat.

Algunes de les possibles formes de relació entre els continguts dels diaris s'exposen com a “categories relacionals” al capítol de metodologia, on també es fa una breu síntesi dels esquemes d'argumentació de la teoria de Perelman i Olbrechts-Tyteca. Aquests esquemes o enllaços d'argumentació tipifiquen formes genèriques d'articular una selecció de fenòmens. Depenent dels casos, els autors de la teoria de l'argumentació apunten possibles contrarèpliques a grups d'esquemes o enllaços concrets,¹¹⁵ introduint

---

¹¹⁵ Per exemple, tots els esquemes que els autors agrupen sota la designació de “quasi-lògics”, en comportar una reducció de la realitat a aquells elements que es consideren primordials, sempre estan oberts a la crítica de no haver inclòs elements essencials o d'haver observat d'altres de circumstancials o accessoris. O en el cas de l'enllaç o esquema d'argumentació que els autors anomenen “la persona i els seus actes” (enllaç que consideren prototip de tots els “enllaços de coexistència” a dins del grup d'esquemes que anomenen “basats en l'estructura d'allò real”), una contra-argumentació habitual pot estar basada en reduir o trencar les transferències de sentit que es produeixen entre els dos elements de l'esquema -la persona i les accions- procediments que els autors anomenen “tècniques de frenat i de ruptura”.

possibles vies de relació entre continguts, en aquest cas arguments.¹¹⁶ Donada l'amplitud d'idees i d'observacions que fan els autors d'aquesta teoria en molts dels esquemes d'argumentació i del fet que alguns d'ells es troben especialment lligats a aspectes socials (per exemple al reconeixement o a l'estigmatització de persones i grups socials, o a la construcció de rols o de representacions de fenòmens socials), he fet una selecció d'esquemes que he considerat que poden aportar observacions teòriques útils de cara a l'anàlisi del discurs i que podrien quedar fora d'una exposició dels esquemes d'argumentació al capítol de metodologia, ja de per si extensa. Aquesta selecció no pretén ser exhaustiva i considero que és una entre altres opcions. La tria s'ha fet tenint en compte la freqüència d'aparició d'aquests tipus d'esquemes a l'anàlisi de textos editorials feta a la tesina, i en part ha estat motivada per l'interès personal per algunes de les observacions que fan els autors de la teoria de l'argumentació i el que he considerat la seva proximitat a idees d'alguns autors de teoria social.

2.5. Formes genèriques de construcció de sentit a través dels textos

El model d'anàlisi crítica del discurs de Fairclough exposat més amunt conforma l'estructura del marc teòric, que s'organitza a partir de les dimensions del model d'aquest autor: la dimensió de la practica social, de la pràctica discursiva i del text. Aquestes tres dimensions s'interpreten en aquest treball en el sentit que el text, com a acció discursiva, es produeix en un context d'interacció (el terreny de joc de la premsa escrita com a escenari de la part pública de la política [Cardús 1995, Borrat 1989]) constituït sobre la base de la relació de forces entre els diferents actors (Bourdieu 1985, 1988a, 1991 o 1999a; Bourdieu i Wacquant 1994) i que aquesta acció discursiva produïda en el camp de la premsa escrita es troba, com la resta de les accions socials, en interrelació amb l'estructura social, en el sentit que l'estructura se situa a les pràctiques discursives, al mateix temps que les possibilita i les condiona (Giddens 1995).

---

¹¹⁶ Intrínsecament, l'argument és una acció verbal dirigida a la interacció, sigui aquesta simultània o diferida. Sense la divergència d'opinions que comporta un intercanvi de parers i sense aquesta interacció en el sentit de relació entre continguts, l'argument no té raó de ser, ja que un argument sempre pren la forma de justificació o de crítica (o d'ambdues): pot ser una justificació del propi punt de vista o una crítica d'opinions diferents.

El model de Fairclough és el nucli que estructura i organitza la part teòrica, però aquest model també s'ha complementat amb altres propostes. A la dimensió del text, el principal complement al model de Fairclough són els esquemes d'argumentació de la teoria de Perelman i Olbrechts-Tyteca. El *Tratado de la argumentación* és una obra que presenta continguts epistemològics, teòrics i analítics, a més de les nombroses cites de textos com a il·lustració dels esquemes d'argumentació. En aquest treball els esquemes d'argumentació són utilitzats com a categories d'anàlisi dels textos i es troben sintetitzats al capítol de metodologia. Tots els esquemes d'argumentació poden ser utilitzats per construir (crear, reproduir o transformar) representacions la realitat social mitjançant el llenguatge. Però hi ha alguns esquemes que, no només poden ser aplicats a aquest tipus de realitat, sinó que, per la seva definició, se situen a la realitat social mateixa. És el cas dels esquemes anomenats pels autors com “la persona i els seus actes”, “el grup i els seus membres”, “l'acte i l'essència” i diverses formes de connexió causal. Aquests esquemes poden ser utilitzats respectivament per assignar atributs a agents socials individuals,¹¹⁷ per delimitar grups socials en sentit genèric,¹¹⁸ per construir el que es considera propi, característic o essencial d'institucions, processos, rols, esdeveniments o d'altres fenòmens socials,¹¹⁹ i per relacionar fenòmens o esdeveniments produïts en diferents moments temporals.¹²⁰

Entre els esquemes que analitzen els autors de la teoria de l'argumentació també s'ha volgut incloure en aquest apartat la metàfora. La metàfora no només forma part del llenguatge quotidià (Lakoff i Johnson 1986), sinó que també condiciona el marc d'interpretació, per raó que el terme metafòric es concep des del punt de vista del terme originari. És a dir, allò que es considera característic del terme originari és el que determina la perspectiva sota la qual s'observa el terme o expressió metafòrica.

---

¹¹⁷ Per exemple, per a la construcció discursiva de la imatge pública d'una persona: esquema d'argumentació “la persona i els seus actes”.

¹¹⁸ Els grups poden ser de diversos tipus, des d'agrupacions o aliances puntuals, passant per grups més estables en el temps, com ara col·lectius, associacions o plataformes, fins arribar a la construcció de categories socials: esquema d'argumentació “el grup i els seus membres”.

¹¹⁹ Per exemple conceptes com “la família”, “la globalització”, “el polític”, “les eleccions” indiquen allò que es considera propi o característic d'un fenomen i, per extensió, allò que no es correspon amb la forma normal, amb allò que s'esperaria que fos (vegeu c.1, 2.5.1., nocions d'abús i de manca, a dins l'esquema d'argumentació “l'acte i l'essència”).

¹²⁰ Assignació de causes o previsió d'efectes en les diferents formes d'enllaç causal que presenten els autors de la teoria de l'argumentació (vegeu c.1, 2.5.2.).

Tots aquests esquemes (la persona i els seus actes, el grup i els seus membres, l'acte i l'essència, la relació causa/efecte i la metàfora), igual que la resta d'esquemes d'argumentació, tenen en comú el fet de simplificar la realitat. La creació i utilització de models i categories és inevitable en qualsevol tipus de coneixement. Sense la simplificació i l'agrupació d'elements que implica un procés de categorització, la nostra capacitat de percepció i la nostra memòria no podria abastar tota la complexitat de la realitat (Lippmann 1932). La simplificació és un procediment bàsic en la nostra interacció amb la realitat quotidiana, en el sentit que determina la manera en què percebem, pensem, construïm i modifiquem la realitat social a través del llenguatge. Un recurs molt habitual en la simplificació de la realitat social és la creació de grups i categories socials, i la caracterització d'aquests grups; és a dir, l'assignació d'atributs, propietats o qualitats considerades pròpies del grup o d'algun dels seus membres. A les *pràctiques discursives* (Fairclough) es reproduïxen, modifiquen, reinterpreten o es construeixen noves representacions referents a grups socials o a agents socials individuals.

La construcció de grups o categories socials i l'assignació d'atributs a aquests grups o a individus fa referència a les persones. Però la realitat social també es construeix a través d'altres fenòmens, com ara processos socials, institucions o esdeveniments. En aquests casos, fenòmens complexos són observats -a través del llenguatge- des de la perspectiva d'uns atributs o unes qualitats que es consideren pròpies, característiques o essencials.

Un altre dels procediments que s'ha considerat bàsic en la representació de la realitat és la connexió causa/efecte. Mentre que la construcció i modificació de grups o categories socials permet abastar -a través de la simplificació- realitats més complexes esdevingudes de forma sincrònica, la relació causa/efecte associa fenòmens que esdevenen en diferents moments temporals, explicant l'origen, el per què, derivant conseqüències futures, o associant dos fenòmens diacrònics a través de la relació causa efecte.

La construcció de grups i categories socials, l'assignació d'atributs a aquests grups o a individus particulars, o les diferents formes en què es pot presentar la relació causa/efecte, són accions que es realitzen a través del llenguatge. Però el llenguatge mateix és també un sistema de categories que simplifica la realitat física i social. Les

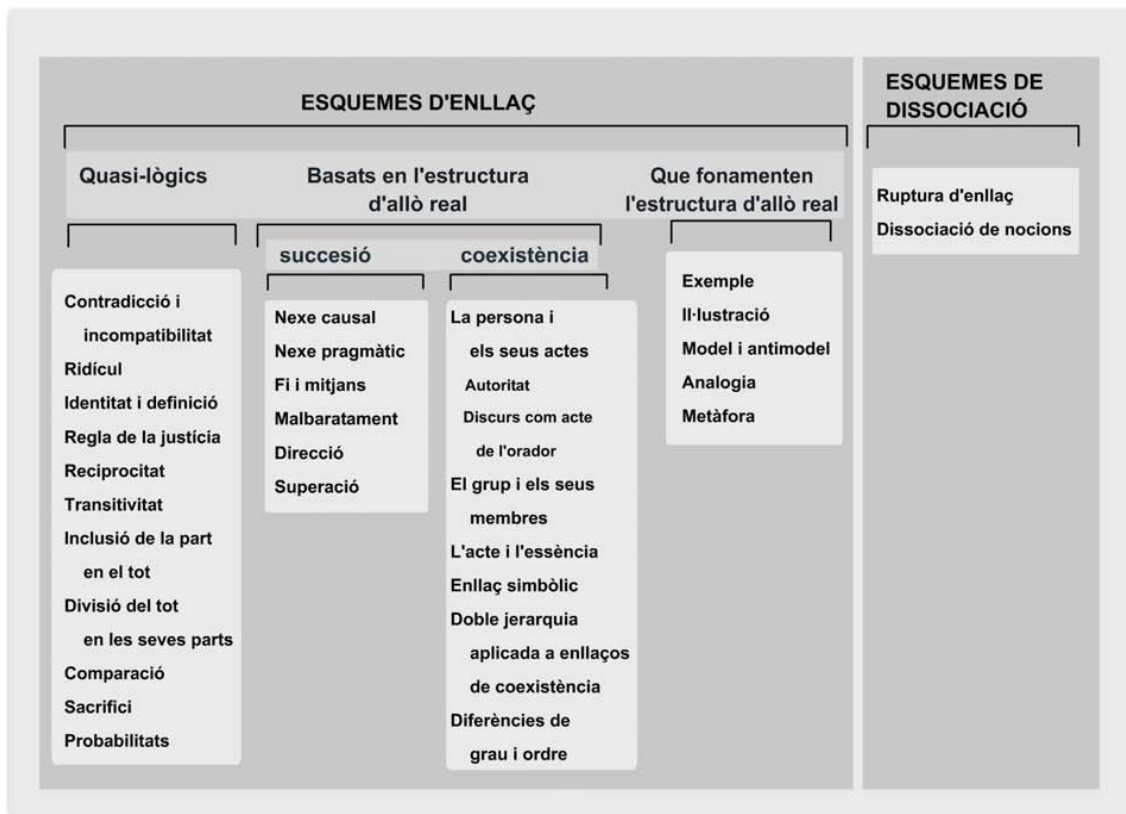
paraules agrupen objectes materials, accions o esdeveniments concrets, però també donen compte d'elements més abstractes, no materials o no directament observables. La comprensió de fenòmens no directament observables es realitza amb l'ajuda d'altres més manifestos, visibles o tangibles. Aquest procediment en què un element es contempla a través o des de la perspectiva d'un altre és la base de la metàfora. El llenguatge quotidià es troba ple de metàfores. Generalment no som conscients del fet que molts dels termes que utilitzem en el llenguatge són ampliacions de sentit o deriven d'altres termes, la materialitat dels quals ens ajuda en la comprensió i representació dels primers; amb l'afegit que una part del sentit del terme originari es transfereix al concepte metafòric. Però el procediment metafòric no es troba només al llenguatge estandarditzat, sinó que també pot ser utilitzat en contextos i situacions particulars no codificades i regulades a dins d'una comunitat de parlants. La metàfora és rellevant de cara a la construcció de sentit, ja que el fet d'entendre un element en termes de o des de la perspectiva d'un altre, implica que el segon rebrà connotacions de sentit procedents del primer.

En el següent apartat es tracten alguns dels esquemes de la teoria de l'argumentació que, sense pretensió d'exhaustivitat, s'han considerat procediments bàsics en la construcció de sentit a través dels textos. Com ja s'ha exposat, aquests procediments són la construcció de grups o categories socials i l'assignació d'atributs a aquests grups o a persones individuals; la determinació d'allò que es considera propi o característic de diversos fenòmens socials; la relació entre esdeveniments diacrònics a través de l'explicació de les causes o la previsió dels efectes, i la utilització de metàfores a través de l'ús del llenguatge estandaritzat o de la creació de noves metàfores aplicades a esdeveniments puntuals. L'exposició d'aquesta selecció d'esquemes d'argumentació es complementa amb algunes observacions i propostes teòriques d'altres autors.

2.5.1. Individus, grups i fenòmens socials

A la classificació que fan Perelman i Olbrechts-Tyteca de les tècniques d'argumentació, la construcció de grups o categories socials, l'assignació d'atributs a un individu i la relació causa/efecte, són esquemes d'argumentació que es corresponen amb el grup

d'arguments "basats en l'estructura d'allò real". Els esquemes d'argumentació basats en l'estructura d'allò real se subdivideixen al mateix temps en dos grups: els enllaços de coexistència i els enllaços de successió.

Als enllaços de successió, els dos elements relacionats mitjançant l'esquema d'argumentació es produeixen en diferents moments temporals. En aquest grup es troba el nexe causal, que pot prendre al mateix temps diferents formes (argument pragmàtic, fi i mitjans i argument de la direcció). En contraposició als enllaços de successió, l'ordre temporal no és un factor de primer ordre en el cas dels enllaços de coexistència. En aquest cas es vinculen dos elements asimètrics, on un d'ells és més fonamental que l'altre, es troba més estructurat. Al grup dels enllaços de coexistència trobem l'esquema de "la persona i els seus actes", "el grup i els seus membres" i "l'acte i l'essència". L'esquema de "la persona i els seus actes" és considerat pels autors com a paradigmàtic a dins d'aquest grup de procediments d'argumentació "basats en l'estructura d'allò real": "és lícit considerar que la connexió entre la persona i els seus actes, amb totes les argumentacions que pot suscitar, sigui el prototip d'una sèrie de vincles que donen lloc a les mateixes interaccions i es presten a les mateixes argumentacions" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 494). Els arguments basats en l'estructura d'allò real utilitzen

elements de la realitat per “establir una solidaritat entre judicis admesos i d’altres que s’intenta promoure” (Ibíd., 402); és a dir, partint d’idees acceptades per l’auditori, s’intenta que aquest accepti com a veritat altres idees: allò acceptat fa de “punt d’ancoratge” de l’altre element de l’esquema d’argumentació. Els autors de la *nova retòrica* diferencien diversos procediments d’argumentació que treuen la seva força de persuasió d’aquesta vinculació entre elements menys definits o més efímers i fets acceptats o judicis admesos. A l’esquema de la persona i els seus actes, la persona és l’element de l’esquema que es troba més estructurat; la major consistència de la persona, la seva persistència en el temps, contribueix a donar més solidesa a l’esquema. De la mateixa manera, la persona és l’element que dóna cohesió a actes que esdevenen al llarg del temps i que són seleccionats i interpretats per l’autor del text: “en l’argumentació, la persona -considerada suport d’una sèrie de qualitats, l’autor d’una sèrie d’actes i judicis, l’objecte d’una sèrie d’apreciacions- és un ser durador al voltant del qual s’agrupa tot un enfilall de fenòmens als quals dóna cohesió i significació” (Ibíd., 454-455).

Amb l’esquema de “la persona i els seus actes” es produeix un vincle entre la persona i les seves accions de manera que l’una és interpretada en el context de l’altra i a l’invers; els actes defineixen la idea que es té de la persona, al mateix temps que la persona dóna cohesió als actes. La persona, a més de ser l’element unificador de les qualitats que li són atribuïdes, també constitueix el context d’interpretació de les seves accions. Però el fet que un dels elements de l’esquema faci de context d’interpretació de l’altre no vol dir que el primer es limiti només a ajudar a donar sentit al segon. L’enllaç de la persona i els seus actes sempre comporta una transferència de sentit entre els dos components de l’esquema; a no ser que es facin servir recursos per reduir o evitar aquestes transferències de sentit.¹²¹ La interpretació d’un acte pot anar dirigida a modificar la idea que es té de la persona o, en sentit contrari, la concepció de la persona pot ser utilitzada per modificar la interpretació de l’acte.

L’acció actualitza la concepció de la persona: pot reforçar l’atribució d’unes certes qualitats, modificar-les o reduir la seva importància. Però la transferència de sentit entre la persona i les seves accions també pot ser utilitzada per pronosticar, interpretar i

---

¹²¹ S’exposen algunes de les “tècniques de frenat i de trencament” de transferència de sentit entre la persona i les seves accions al capítol de *Metodologia*, apartat “esquemes d’argumentació”.

valorar accions futures. En aquests casos la persona és l'element que atorga coherència als judicis, l'element que actua de "corretja de transmissió" enllaçant els actes presents amb la previsió i valoració d'actes futurs. Les transferències de sentit poden ser utilitzades en vistes a un futur o envers accions passades. Una acció present pot fer reinterpretar actes anteriors: quan un acte es considera suficientment rellevant, les accions passades poden ser reinterpretades sota una nova perspectiva; o en altres casos, accions que abans es consideraven característiques d'una persona, poden passar a ser interpretades com a circumstancials, accidentals o accessòries. Exemples de transferències de sentit de la persona als actes es poden trobar en el cas dels prejudicis positius o negatius. Prejudicis positius o negatius, com el reconeixement o l'estigmatització, poden modificar la interpretació d'una acció que en altres casos podria rebre una valoració diferent. Amb l'enllaç de la persona i els seus actes i, per extensió, amb el del grup i els seus membres,¹²² es produeix una distinció entre el que es considera important, propi o característic de la persona o del grup i allò que es considera eventual o transitori. Tret dels casos que es busqui una concepció negativa, en general es tendeix a construir una imatge de la persona o del grup que no mostri contradiccions internes. Per aquest motiu una acció present que entri en contradicció amb accions passades obligarà, bé a considerar l'acció present com a irrellevant o bé a modificar els actes passats per adequar-los a la concepció present de la persona. Per la seva banda, un individu que mostri conductes o opinions diferents o contràries al grup, podrà portar, bé a modificar les atribucions fetes a aquest, bé a una desvinculació de l'individu respecte al grup (per part del mateix individu, dels altres membres del grup o de tercers externs) o bé a buscar explicacions que minimitzin les contradiccions, com ara considerar l'acció com a circumstancial o derivada de l'adscripció de l'individu a altres grups.

La selecció d'un o més actes i la seva associació amb la persona que els realitza mitjançant l'esquema d'argumentació, serveix per caracteritzar-la i, segons els casos, per justificar l'assignació d'un atribut. Des d'una perspectiva social i depenent del *poder simbòlic* (Bourdieu) posseït per l'autor del discurs, l'acte d'assignació d'un atribut pot comportar un cert nivell d'imposició en el sentit de definir parcialment per part dels altres què és una persona: "l'establiment d'una identitat, que pot ser un títol de

---

¹²² Com s'ha indicat anteriorment, els autors situen l'enllaç de la persona i els seus actes com a prototip de la resta d'enllaços de coexistència. Els paral·lelismes es troben especialment accentuats en el cas de l'esquema del grup i els seus membres, el qual presenta moltes similituds amb el de la persona i els seus actes.

noblesa o un estigma (“no ets més que un ...”), és la imposició d’un nom, és a dir, d’una essència social. Instituir, assignar una essència, una competència, és imposar un dret de ser que és una obligació de ser-ho (o d’arribar a ser-ho). És *indicar* a algú què és i en conseqüència com s’hauria de comportar” (Bourdieu 1991, 120. Cursives a l’original).¹²³

Donades les transferències de sentit entre la persona i els seus actes, la concepció que es tingui d’una persona influirà en la forma d’interpretar o de valorar una acció. Quan una persona compta amb un cert prestigi, un reconeixement per part dels altres (*capital simbòlic*), la concepció de la persona podrà contribuir a una valoració positiva de les seves accions. Això esdevindrà en determinats espais socials, en aquells contextos en què determinades qualitats constitueixin un recurs, un tipus de *capital* (Bourdieu). Quan una persona, a dins l’estructura d’un camp determinat, compta amb capital simbòlic en la forma de reconeixement social (formal o informal), ens trobaríem -en termes de la teoria de l’argumentació- davant l’argument de l’autoritat, que constitueix una variant de l’esquema de la persona i els seus actes: “[l’argument de l’autoritat] utilitza actes o judicis d’una persona o d’un grup de persones com a mitjà de prova a favor d’una tesi” (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 470). Des d’un punt de vista social, la persona o el grup de persones apel·lades amb aquest esquema d’argumentació disposen d’un reconeixement, d’un capital simbòlic que fa que es produeixi una transferència de valor positiva als seus actes. Per Bourdieu el discurs d’autoritat depèn del reconeixement. El reconeixement es caracteritza perquè es dona per descomptat, es dona per fet, i és un component fonamental de les condicions que defineixen l’ús legítim. Com assenyalen Perelman i Olbrechts-Tyteca, l’argument de l’autoritat ha sigut una de les formes d’argumentació més atacades, ja que simplement apel·la a l’afirmació feta per una persona o un grup. Però aquest desprestigi es troba històrica i culturalment condicionat. En certes èpoques, el rebuig d’una autoritat és en realitat el rebuig dels fonaments que sustenten aquesta autoritat, que es troben en procés de substitució per altres de diferents. Un exemple d’aquest procés de substitució és el pas de l’autoritat teològica a la científica. Hi ha formes d’autoritat molt diferents que reflecteixen diverses formes de reconeixement. Per exemple, l’apel·lació a l’autoritat es pot trobar en referència a

---

¹²³ Text en anglès: “The institution of an identity, which can be a title of nobility or a stigma (“you’re nothing but a...”), is the imposition of a name, i.e., of a social essence. To institute, to assign an essence, a competence is to impose a right to be that is an obligation of being so (or to be so). It is to *signify* to someone what he is and how he should conduct himself as a consequence.”

diferents categories d'homes: "... "els científics", "els filòsofs", "els Pares de l'Església", "els profetes"..."; en l'autoritat dels experts, bé en persones concretes o en autoritats impersonals: "...la física", "la doctrina", "la religió"..."; o també pot aparèixer en la forma de la majoria: "...l'opinió unànime" o "l'opinió comú..." (Ibíd., 472). L'argument de l'autoritat depèn del prestigi i aquest de la xarxa de relacions, de l'estructura del camp social. En aquest sentit es poden trobar tantes formes d'autoritat com tipus de reconeixement.

Les interaccions o transferències de sentit que es produeixen entre la persona i les seves accions presenten similituds amb les interaccions que es produeixen a l'esquema del grup i els seus membres. A l'enllaç d'"el grup i els seus membres", per grup es pot entendre qualsevol tipus d'agrupació d'individus, des de categories socials genèriques (edat, sexe, nivell econòmic, professió, religió, ètnia, etc.), fins a diferents tipus d'agrupació social, des d'aquelles més institucionalitzades, fins a aquelles relacions més informals. En la interacció entre la persona i els seus actes, el prestigi d'un individu contribuirà a la interpretació positiva de l'acte; en el cas del grup, el prestigi d'aquest contribuirà a la valoració positiva dels seus membres. El mateix procés de transferència trobaríem amb els estigmes associats a un grup social, que es transfereixen als individus que el conformen. En sentit contrari, igual que la interpretació positiva o negativa d'un acte pot modificar la concepció de la persona, l'acció o la valoració d'un individu particular pot contribuir a modificar la valoració del grup.

Una de les principals diferències entre l'esquema de la persona i els seus actes i del grup i el seus membres és que la delimitació del grup no és tan clara com en el cas de la persona. Els límits del grup sempre es troben subjectes a diferents interpretacions, motiu pel qual la seva delimitació sovint és objecte de disputa. Això es produeix en gran part per raó del fet que les "fronteres" dels grups generalment no es troben definides sinó que són fluides i variables. La construcció discursiva dels límits d'un grup pot tenir traducció material de diverses magnituds segons els casos i les situacions; per exemple la magnitud de les conseqüències serà molt diferent en el cas de l'adscripció d'un individu a la categoria d'aficionat al futbol, que a la categoria de ciutadà. En general, aquelles representacions simbòliques que es troben en procés de lluita per a la seva definició no es limiten al plànol de les idees, sinó que responen a interessos individuals i col·lectius, constituint un dels recursos en l'obtenció de diferents tipus de *capital*. A

banda de les variacions en el temps o de la permeabilitat dels seus límits, la definició del grup també presenta dificultats o constitueix un focus de controvèrsies, ja que una mateixa persona pot pertànyer a diferents grups. Si en el cas de l'enllaç de la persona i els seus actes poden aparèixer contradiccions internes respecte a l'assignació dels atributs, la idiosincràsia dels membres del grup afegirà més varietat als intents d'una construcció homogènia. Però, precisament, la mateixa inestabilitat en la construcció del grup fa que aquest tipus d'enllaç tingui una "importància cabdal" (Ibid., 496), ja que la seva indefinició fa del grup un objecte de controvèrsia en les lluites simbòliques per a la seva construcció i legitimitació a nivell discursiu. Amb relació a les tècniques d'argumentació, la major indefinició del grup fa que les argumentacions dirigides a disminuir o a fer desaparèixer les transferències de sentit entre l'individu i el grup no hagin de ser tan elaborades com en el cas de l'enllaç de la persona i els seus actes.

Tanmateix, i malgrat que aquestes i altres diferències entre els enllaços de la persona i els seus actes, i del grup i els seus membres, també existeixen similituds, sobretot amb relació a les formes de transferència de sentit en ambdues direccions i als recursos argumentatius utilitzats. Les transferències de sentit entre el grup i els seus membres es poden produir en ambdós sentits: la concepció de la persona influeix en la imatge del grup i a l'invers: la concepció del grup influeix en la de la persona que hi pertany. En la relació entre l'individu i el grup, qualsevol d'aquests dos components de l'enllaç pot ser utilitzat per devaluar o revaloritzar l'altre. En ocasions la intenció pot anar dirigida a modificar les valoracions d'un grup en sentit positiu o negatiu a través d'un dels seus membres, en considerar-lo representant o portador de les característiques essencials atribuïdes al grup. Un immigrant parlant català o mostrant una actitud favorable cap a aquesta llengua pot contribuir a trencar prejudicis atribuïts a aquest grup. En altres ocasions, quan el grup compta amb un cert prestigi, la pertinença o l'autoassignació pot ser utilitzada per atribuir-se implícitament certes qualitats. Si, en el cas de la persona, el prestigi pot ser utilitzat en l'argumentació per influir en la valoració de l'acte, amb el grup, el reconeixement també incidirà en la valoració dels seus membres. El prestigi o el reconeixement, com a formes de capital simbòlic, depenen de la xarxa de relacions socials, de l'estructura del camp, que determina una interpretació que en altres contextos podria resultar diferent. Per Bourdieu el prestigi atorgat a un grup social a través d'una institució social i, en conseqüència, el prestigi atorgat als individus que hi pertanyen, pot arribar a l'extrem d'obviar o passar per alt les evidències pràctiques: "El poder del

judici categòric de l'atribució, realitzat a través de la institució, és tan gran que és capaç de resistir totes les refutacions pràctiques [...] si l'estudiant d'una institució d'elit com l'*École Polytechnique* mostra que és inútil en matemàtiques, es donarà per fet que ho està fent a propòsit o que ha invertit les seves energies intel·lectuals en altres coses més importants” (Bourdieu 1991, 24).¹²⁴

L'assignació d'atributs a una persona i la constitució i atribució de qualitats a grups són procediments habituals de construcció, reproducció o modificació de representacions a través del discurs. Un altre procediment molt comú en aquests processos de construcció de realitat és la definició d'un concepte. De la mateixa manera que en el cas de les persones i les seves accions i dels grups i els seus membres, en la construcció o la modificació d'un concepte es fa una selecció d'elements de la realitat, posant l'èmfasi en allò que es considera característic i obviant allò observat com accessori, transitori o accidental. A la teoria de l'argumentació els procediments de construcció de sentit de conceptes es trobarien relacionats amb l'enllaç que els autors anomenen “l'acte i l'essència”. En aquest tipus d'enllaç, igual que amb el del grup i els seus membres, es pren com a model l'esquema de la persona i els seus actes. L'enllaç de “l'acte i l'essència” incorpora aquells “esdeveniments, objectes, éssers, institucions” que “s'agrupen de forma comprensiva [i que]...es consideren característics d'una època, un estil, un règim, una estructura” (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 501). La idea d'essència s'utilitza cada vegada que esdeveniments, éssers, objectes, institucions, o altres elements s'agrupen en construccions que tracten d'associar-los com si aquests elements particulars, concrets, fossin la manifestació d'una essència.¹²⁵

---

¹²⁴ Text en anglès: “The power of the categorical judgment of attribution, realized through the institution, is so great that it is capable of resisting all practical refutations [...] if the student at an elite institution like the *Ecole Polytechnique* shows that he is useless at mathematics, it will be assumed that he is doing it on purpose or that he has invested his intellectual energies in other, more important things”.

¹²⁵ El terme “essència” pot presentar connotacions negatives segons els contextos d'ús. En una part del discurs públic existeix una valoració negativa del terme essència, en vincular-lo a un acte de construcció d'una realitat que no es considera “natural”, “espontània” o, fins i tot, real. La construcció d'essències, entesa com a construcció de conceptes a través de la simplificació de la realitat i de la identificació dels trets comuns dels fenòmens subsumits sota una mateixa designació, es considera en aquest treball com un procés inevitable en qualsevol tipus d'aproximació, coneixement o, fins i tot, d'interacció amb la realitat. Com que no podem abastar tota la complexitat de la realitat, fem ús de simplificacions que agrupen fenòmens que presenten similituds entre ells. El llenguatge mateix és un sistema de categories que ens permet fer referència a una realitat la qual, per raó de limitacions físiques i cognitives, no podem copsar en tota la seva complexitat. Des d'aquesta perspectiva (considerant que el procés de simplificació o la “creació d'essències” és un procés inevitable, intrínsec al llenguatge), es fa una diferenciació entre el fet de simplificar la realitat (amb la construcció, en el sentit d'arbitrarietat i d'interpretació, que això implica) i els possibles desacords en valorar si aquesta simplificació o interpretació és òptima, si seria millor una

Els autors de la teoria de l'argumentació assenyalen com a través "d'un procediment anàleg" a l'esquema de la persona i els seus actes (quan partint d'actes característics s'assigna un atribut "estabilitzant els aspectes d'una persona") "s'aconsegueix, partint d'un verb, un adjectiu o una expressió que designa una relació, formar essències ("el jugador", "el patriota", "la mare"), que caracteritzen certes classes d'éssers el comportament del qual expliquen" (Ibíd., 502). Aquests conceptes, conformats a través de la selecció i agrupació de certs comportaments o accions que es consideren característics o la forma normal i que són compartits per una comunitat, constitueixen rols en el sentit de "comportaments" que defineixen el paper que "cal jugar en el context de cada institució" (Berger, Luckmann 1996, 99). Com observa Bourdieu, l'assignació d'un atribut a una persona comporta un cert nivell d'imposició derivada de les expectatives dels altres.¹²⁶ En el cas dels rols, l'agent social no només coneix les pautes de comportament que corresponen al rol, sinó que també sap que els altres les coneixen. D'aquesta manera, en el moment que un agent assumeix un rol, "llur comportament adquireix automàticament un caràcter d'obligatorietat" (Berger, Luckmann 1996, 99).

La idea d'essència marca allò que es considera característic, la forma normal. L'establiment de la forma normal implica també l'establiment d'allò que no ho és; com tota forma de delimitació o concreció, en donar pautes per diferenciar quins són els elements que es corresponen amb un concepte (què es considera com a "manifestació d'una essència") també s'està indicant implícitament allò que no es correspon.¹²⁷ A la teoria de l'argumentació, Perelman i Olbrechts-Tyteca conceben la idea d'essència com allò que es considera "característic" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 501), "la forma normal en què es presenten les coses" (Ibíd., 503). Sobre aquesta idea d'essència és on prenen sentit les nocions d'*abús* i de *mancança*. L'acusació d'abús o de mancança, com observen els autors, es fonamenta sobre una essència implícitament suposada, que serveix com a criteri d'avaluació. Es produeix quan es vol preservar la idea atribuïda a

---

construcció alternativa, si presenta biaixos o si respon a interessos concrets. Es diferencia l'existència d'aquest procés de simplificació dels possibles desacords sobre els continguts.

¹²⁶ V. n. 123.

¹²⁷ Aquest tipus de deducció presenta paral·lelismes amb la fal·làcia lògica de la negació de l'antecedent, que formalment s'expressaria "si p, llavors q; no p, llavors no q": "si tinc els ulls oberts estic despert; no tinc els ulls oberts llavors no estic despert". En lògica aquest tipus de raonament deductiu es considera erroni, ja que porta a afirmacions falses (tinc els ulls tancats, llavors estic dormint). Però el mateix fet que s'assenyali com a fal·làcia indica que és un tipus de raonament habitual en contextos o situacions on no es requereix o no es demana l'aplicació de la lògica formal.

l'essència, quan no es vol modificar l'ordre conceptual o material de coses. La definició d'allò que es considera normal contribueix a la reproducció de l'ordre social. La legitimitat d'aquest ordre, com assenyala Bourdieu, es troba en el reconeixement implícit de categoritzacions i, sobretot, en el no reconeixement de l'arbitrarietat dels seus fonaments. La permanència en el temps de l'ordre social procedeix en gran part de la correspondència entre els esquemes mentals de percepció i de classificació de la realitat per una banda, i les estructures objectives de relacions de poder entre grups, per l'altra: "Sabem que l'ordre social deu part de la seva permanència al fet que imposa esquemes de classificació que, sent ajustats a les classificacions objectives, produeixen una forma de reconeixement d'aquest ordre, del tipus implícit en la manca de reconeixement de l'arbitrarietat dels seus fonaments: la correspondència entre les divisions objectives i esquemes classificatoris, entre les estructures objectives i les estructures mentals, sustenta un tipus d'adhesió elemental a l'ordre establert" (Bourdieu 1991, 127).¹²⁸

Les mateixes nocions d'abús o de manca assenyalades pels autors de la teoria de l'argumentació són vies per a la reproducció i la preservació de l'ordre establert. Quan un comportament no es correspon amb la norma, perquè mostra característiques que no li són pròpies (noció d'abús) o perquè manca d'elles (noció de manca), s'està qüestionant només parcialment la idea d'essència, ja que allò considerat com a normal és la referència sobre la qual s'observa la desviació del model. Tanmateix, el sol fet de recórrer a les nocions d'abús o de manca, amb la seva al·lusió implícita o explícita a la forma "normal", indica que aquesta forma normal ja no forma part d'allò donat per descomptat, d'allò que no és qüestionat, d'aquella realitat que, donada la seva obvietat, no cal explicitar-la.

L'establiment d'allò que es considera normal, com a coneixement compartit per una comunitat i part d'un ordre institucional, té una certa permanència a través del temps. Però la definició i la reproducció d'allò que es considera normal o característic no és aliena als interessos i conflictes produïts entre grups socials ni a les accions dirigides a

---

¹²⁸ Text en anglès: "We know that the social order owes some measure of its permanence to the fact that it imposes schemes of classification which, being adjusted to objective classifications, produce a form of recognition of this order, the kind implied by the misrecognition of the arbitrariness of its foundations: the correspondence between objective divisions and classificatory schemes, between objective structures and mental structures, underlies a kind of original adherence to the established order".

mantenir o augmentar els recursos (materials o simbòlics) en els espais socials de relació de forces. Els termes o expressions que designen allò característic o propi d'“esdeveniments, objectes, éssers, institucions” (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 501) es troben subjectes a modificacions o reinterpretacions. Les relacions de força i els interessos dels agents individuals i col·lectius, determinen la reproducció, variació o canvi del significat o el sentit d'un concepte o la creació de nous. Aquestes lluites discursives sovint se centren en termes clau per les seves implicacions o traduccions materials (elaboració de lleis, distribució de recursos, etc.). En molts casos els termes objecte de disputa presenten un grau d'abstracció que dóna marge a diverses construccions de sentit, interpretacions o apropiacions adequades a interessos. Seria el cas, per exemple, de conceptes com ara llibertat, democràcia, igualtat, cohesió, consens i molts altres conceptes que, a diferència d'aquells que tenen referents materials directament observables (sabata, cantonada, saludar...), presenten un nivell d'abstracció que permet i afavoreix les lluites per a la construcció d'interpretacions o sentits favorables als propis interessos. El nivell d'abstracció dels termes també pot contribuir a la seva indefinició o a definicions que quedarien allunyades de situacions pràctiques, de manera que puguin incloure, de forma simultània, interpretacions diverses o fins i tot antagòniques. En aquests casos, davant d'un conflicte d'interessos, es pot recorre al “llenguatge neutralitzat” (Bourdieu) com a via per assolir un consens pràctic entre grups socials amb propostes d'acció o visions divergents. Aquest recurs apareix a l'àmbit polític “però també a les transaccions i a les interaccions de la vida quotidiana” (Bourdieu 1985, 14). El consens pràctic basat en la indefinició dels conceptes claus d'un acord (formal o informal) pot tenir diverses aplicacions o conseqüències, depenent dels contextos i dels desenvolupaments posteriors; per exemple pot contribuir a desencallar una situació quan implicacions previstes per les parts no es produeixen mai, pot allargar en el temps o ajornar per a un futur la resolució d'un conflicte o pot traslladar la concreció dels termes als contextos o situacions concretes, entre d'altres moltes derivacions o conseqüències.

Les construccions de sentit de termes del llenguatge poden ser al mateix temps l'instrument i l'objectiu de lluites en la reproducció o variació de la distribució de recursos, o en la modificació dels criteris que fonamenten aquesta distribució. Les accions discursives dirigides a l'extensió del significat d'un terme poden formar part d'una estratègia en la lluita per millorar els recursos. Però la interpretació o l'apropriació

dels significats per part de diferents grups socials també és una conseqüència de l'estandardització de la llengua. És en l'estandardització, en l'extensió d'una llengua codificada de manera que sigui compartida per una comunitat, on es pot trobar una raó del per què de les connotacions o significats diferents que poden prendre els conceptes: “en una societat diferenciada, els noms anomenats comuns, treball, família, mare, amor, reben en realitat diferents significacions, significacions fins i tot antagòniques, a causa del fet que els membres de la mateixa ‘comunitat lingüística’ utilitzen, millor o pitjor, la mateixa llengua i no vàries llengües diferents -la unificació del mercat lingüístic és així causa del fet que cada vegada hi hagi més significacions per als mateixos signes-” (Bourdieu 1985, 14).

En contextos en què el rigor requereix una definició precisa o fins i tot unívoca dels termes, les variacions en el significat són una limitació que cal reduir o evitar. Però allò que en certs contextos pot representar una trava o una feblesa del llenguatge és el que facilita la seva extensió en una comunitat de parlants, atès que la flexibilitat en adaptar els significats a les idiosincràsies de grups específics fa possible la integració de la diferència en un estàndard compartit. Fins i tot en casos en què un acte de transgressió constitueix un objectiu en si mateix, aquest estàndard compartit (estès i sancionat través de diverses institucions i organismes) és el que possibilita el mateix acte, ja que sense una referència (l'estàndard, la norma) l'acte de negació no és possible. L'apropiació que fan els grups socials del significat de les paraules mostra informacions sobre els seus punts de vista, de la mateixa manera que les connotacions que adquireixen els atributs assignats a un grup dona pistes sobre la seva posició a dins d'una xarxa social de relacions. En una il·lustració sobre la variació en la significació dels termes, Bourdieu assenyala com l'adjectiu “curós”,¹²⁹ terme amb connotacions positives per a la petita burgesia francesa, comportava connotacions negatives per als intel·lectuals, que associaven aquest terme amb la petita burgesia i amb els qualificatius de “pobre, mesquí” (Ibídem). El coneixement d'aquestes connotacions pot aportar informacions sobre els valors dels diferents grups, les seves posicions relatives a dins d'un camp, les formes de capital (o les formes d'obtenció d'aquests capitals) considerades valuoses. D'altra banda, la manca d'univocitat, la imprecisió del llenguatge comú, o, des de l'altre punt de vista, la seva capacitat d'adaptació, també permet respondre al canvi social, a les noves situacions que encara no s'han produït i que es produiran en un futur. Els

---

¹²⁹ Text en castellà: “esmerado”.

canvis socials poden anar acompanyats de la creació de nous termes, però també de la reinterpretació dels existents. Si el significat dels termes del llenguatge fos unívoc, si allò que es considera característic no pogués adaptar-se a les noves realitats, el llenguatge quedaria obsolet davant els canvis socials.

2.5.2. Causalitat

Uli Windisch, en l'estudi del pensament i el llenguatge quotidià des de la sociologia de la comunicació, considera l'explicació causal com a pràctica d'una importància cabdal en les maneres en què la gent explica la realitat quotidiana. Com afirma l'autor, "l'assignació de causes és una dimensió constitutiva del pensament social" (Windisch 1990).¹³⁰ Per aquest motiu estudia la causalitat com a formes genèriques d'explicació dels fenòmens socials que es poden trobar a la vida quotidiana. Partint de l'anàlisi d'entrevistes, l'autor identifica diferents tipus d'explicació causal, que resumeix en cinc categories. L'objectiu d'aquestes categories, com afirma l'autor, no és explicar la causalitat en si mateixa, sinó estudiar les formes en què s'expressen els raonaments causals com un dels elements fonamentals que expliquen el pensament i el llenguatge quotidià.¹³¹ Aquestes cinc categories d'explicació causal són la *causalitat segmentada*, la *causalitat circular*, la *causalitat contingent*, la *supersaturació causal* i la *causalitat múltiple*.

L'autor situa la *causalitat segmentada* en el pensament associatiu. La causalitat segmentada es refereix a un tipus d'explicació en què apareix una juxtaposició de temes, que no presenten cap tipus de connexió raonada. Aquest tipus d'explicació causal es pot trobar quan el parlant canvia de rumb al mig del discurs passant d'un tema a un altre de diferent. La forma habitual en què es pot trobar aquest tipus d'explicació és la seqüència de parelles d'elements. En aquests casos, la relació entre els elements adjacents es pot atribuir a algun tipus de connexió o imputació causal, però el discurs no conté cap raonament que enllaci temes no adjacents. La característica externa de la causalitat segmentada és el canvi temàtic. Com afirma l'autor, sembla que el parlant no està

---

¹³⁰ Text en anglès: "the assignment of causes is a constitutive dimension of social thought".

¹³¹ Els tres elements triats per l'autor en la comprensió del pensament i el llenguatge quotidià són el funcionament cognitiu, l'explicació causal a través del llenguatge i la percepció del temps.

interessat a defensar cap posició; el discurs acompanya el pensament espontani.¹³² A la causalitat segmentada, l'explicació és una síntesi de part de la realitat viscuda pel parlant en què l'experiència forma un tot sense divisió en temes o categories analítiques i on no es destria allò contingent d'allò determinant. És un tipus d'explicació que es troba molt lligada a la visió subjectiva del parlant.

La *causalitat circular* es refereix a aquella explicació causal en què la relació entre dos fenòmens s'explica a partir del cas contrari. L'afirmació de la relació causal en aquest cas es fonamenta en la validesa que el parlant atorga a la relació oposada; per exemple *si p, llavors q* es basa en *si no p, llavors no q*. Per la seva banda, la relació causal oposada (*si no p llavors no q*) es recolza en la relació causal que s'ha afirmat originalment (*si p llavors q*), de manera que la primera es fonamenta en la segona i la segona en la primera.¹³³ En un exemple de l'autor extret d'una entrevista, l'interlocutor, per tal de fonamentar l'afirmació que en Suïssa hi ha menys robatoris perquè la gent té diners, posa l'exemple de la relació causal oposada: a França hi ha més robatoris perquè la gent no té diners i va a robar. En aquest tipus d'explicació causal, ambdues afirmacions presenten la mateixa lògica, el mateix tipus de relació entre causa i efecte, sense que es faci explícit el funcionament d'aquesta lògica, el per què o el mecanisme que enllaça la causa amb l'efecte. Com observa l'autor, amb l'absència de contraexemples empírics, la causalitat circular és un tipus de raonament que pot ser utilitzat per explicar qualsevol fenomen.

---

¹³² En un dels exemples en què Windisch il·lustra la causalitat segmentada, l'entrevistat passa d'opinar sobre el resultat d'un referendun sobre la "nova legislació contra 'l'excés d'estrangers'", a explicar la seva intenció de vot, per continuar amb les seves dificultats en trobar feina, els problemes dels treballadors majors de 50 anys i de les dones solteres, acabant amb el funcionament del sistema polític (Windisch 1990, 76). A l'exemple citat, la seqüència d'encadenaments no presenta cap fil conductor. Més aviat es produeix una juxtaposició d'opinions sobre diversos temes. En un altre exemple d'entrevista explicat per l'autor, la mera menció de les "autoritats" en relació amb l'oposició de part de la joventut a l'armada, fa que l'entrevistat associï aquesta menció amb la política d'immigració, qualificant les autoritats de lladres ("crooks"). Segons l'autor, aquesta associació directa entre "les autoritats" i "lladres" es basa en l'hostilitat de l'entrevistat cap a la política d'immigració. Fent referència a un context geogràfic i temàticament més proper a la perspectiva de la investigació, es pot citar a mode d'hipòtesi l'associació entre llengües no castellanès i el qualificatiu de nacionalisme (en sentit pejoratiu) o fins i tot de la llengua basca amb terrorisme ("zulo", "kale borroka", "abertzle"... [traduït al català, respectivament "forat", "lluita al carrer", "patriota/nacionalista"]), vinculació que apareix també en mitjans de comunicació. Són casos en què una associació entre dos temes, repetida al llarg del temps, fa que la vinculació es consideri un fet natural o de sentit comú.

¹³³ Aquest tipus d'explicació causal es correspondria formalment amb allò que es coneix a dins la lògica com la fal·làcia de negació de l'antecedent (V. n. 127.): si p, llavors q; no p, llavors no q: si neva llavors fa fred; no neva, llavors no fa fred.

El tercer tipus d'explicació causal, la *causalitat contingent*, es refereix a aquella explicació que estableix connexions causals entre fenòmens que apareixen simultàniament en la consciència del parlant. Aquest tipus d'explicació es pot produir en situacions en què dos fenòmens esdevenen al mateix temps. En aquests casos la simultaneïtat o la proximitat temporal contribueix a relacionar causalment els fenòmens.

La *supersaturació causal* és aquella en què s'expliquen tota una sèrie de fenòmens socials a través d'un nombre reduït de causes. En el cas més extrem s'arribaria a explicar una multiplicitat de fenòmens a través d'una única causa. Aquest tipus d'explicació causal és habitual en casos d'estigmatització social o quan es vol demonitzar un estat de coses, ja que a tots els problemes se'ls atribueix un mateix origen. A la supersaturació causal els fenòmens considerats com a efecte d'una o d'un nombre reduït de causes, presenten una distància temporal que fa que l'explicació no es correspongui amb la causalitat contingent (tipus d'explicació en què la proximitat temporal entre els fenòmens fa que se'ls atribueixi una relació causa-efecte). En el cas de la supersaturació causal, la distància entre els fenòmens implica una estructura causal més profunda que la simple associació d'idees. L'estructura causal pot incloure causes intermèdies com a mecanismes que connecten la causa principal amb una diversitat d'efectes.

Allò oposat a la supersaturació causal seria la *causalitat múltiple*. En aquest cas un fenomen és explicat a través d'una multiplicitat de causes, que no estan organitzades de forma jeràrquica. Això fa que les causes siguin independents les unes de les altres. Des d'un punt de vista analític, la causalitat múltiple es podria considerar com el tipus d'explicació causal que ofereix un major grau d'elaboració, ja que un únic fenomen s'observa des de diferents perspectives.

Com apunta Windisch, l'explicació causal és un element fonamental del pensament i del llenguatge quotidià que va més enllà de l'establiment d'un nexa entre causa i efecte. És una pràctica social que respon a una intencionalitat. L'atribució d'una causa es troba condicionada pels objectius i els interessos del parlant; "l'explicació és sempre explicació per a alguna cosa" (Windisch 1990, 132).¹³⁴ Per aquest motiu, l'explicació

---

¹³⁴ Text en anglès: "explanation is always explanation for something".

causal ha de ser entesa amb la lògica d'altres practiques socials que envolten el subjecte; ha de ser observada en el seu context social.

Observant la causalitat des del punt de vista de les tècniques o els recursos d'argumentació, trobem a dins la teoria de l'argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca (1989) alguns "enllaços de successió" o tipus de connexió entre elements que succeeixen en diferents moments temporals. Aquests enllaços o esquemes d'argumentació són l'*argument pragmàtic*, l'*argument del fi i els mitjans* i l'*argument de la direcció*. L'argument pragmàtic és un tipus d'enllaç causal en què es valora una causa a partir de les seves conseqüències. Aquest tipus de raonament necessita d'un acord previ en la valoració positiva o negativa de les conseqüències, ja que en cas contrari l'argument perd força. Els efectes poden ser observats o previstos, és a dir, es poden haver produït o poden formar part d'una predicció. En el primer cas, quan l'efecte ja s'ha produït, la valoració positiva o negativa de l'efecte repercuteix en la valoració de la causa: per exemple, una conducta, una acció o una política que hagi reeixit provocarà una transferència de sentit positiva sobre aquells que l'han promoguda o l'han realitzada. En alguns casos, l'èxit de la conseqüència es podrà presentar com una prova de la necessitat de la causa ("no hi havia cap altra opció"), o com a prova a posteriori dels seus atributs positius o del fet que aquella decisió (causa) era la millor opció. Com assenyalen els autors de la teoria, l'èxit com a criteri de validesa apareix en filosofies, religions i tradicions variades "des d'aquella per a la qual es reconeix la millor causa en el triomf del seu paladí, fins al realisme hegelian que santifica la història, conferint-li el paper de jutge últim." (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 413). Si la història pot presentar-se com a jutge en la valoració retroactiva de fets passats, la naturalesa també pot ser utilitzada per legitimar un estat de coses. En l'aplicació de l'argument pragmàtic sobre fets ja produïts, l'èxit es la prova del valor atribuït a la causa. En el segon cas, quan l'argument pragmàtic s'aplica a propostes d'acció, la previsió de conseqüències positives s'utilitzarà per promoure l'acció defensada. En aquest sentit, l'argument pragmàtic respon a la lògica conseqüencialista davant la lògica deontològica; és a dir, l'acte es valora per les seves conseqüències, no sobre la base del seguiment d'uns valors. Corrents filosòfiques com l'utilitarisme o el pragmatisme situen l'argument pragmàtic com a principal criteri de valoració.

Un altre esquema que presenta un tipus de relació causal és l'enllaç del fi i els mitjans. La relació entre fi i mitjans generalment evoca la discussió de si el fi justifica els mitjans. Deixant de banda els raonaments aplicats en aquest sentit i a circumstàncies concretes, l'esquema d'argumentació del fi i els mitjans té algunes implicacions en la forma en què s'explica una realitat. L'argumentació del fi i els mitjans estructura el discurs de manera que a un dels elements, el fi, se li atorga major importància que a l'altre, el mitjà per aconseguir l'objectiu. Aquesta jerarquitització entre elements pot ser utilitzada per anteposar un objectiu a un altre: "s'ha de menjar per viure, no viure per menjar" (Ibíd., 426). Les diferències en la valoració de cada component de l'esquema fan que aquest argument pugui ser utilitzat per incrementar el valor atorgat a una acció, quan aquesta passa de ser el mitjà a ser el fi, o, en sentit contrari, per a la seva devaluació, quan un fi passa a ser considerat com a mitjà per assolir un altre objectiu. Convertir un mitjà en fi o un fi en mitjà comporta la revaloració o devaluació d'una acció. L'argumentació del fi i els mitjans, a més d'estructurar de forma jeràrquica els dos elements de l'enllaç, implica una valoració i una transferència de sentit cap al fi, que procedeix de l'atribució d'intencionalitats. Un fi pot passar a ser considerat de forma negativa si s'observa que la intenció no és verdadera, legítima, raonable o adequada. La intencionalitat, per altra banda, té un paper fonamental en el reconeixement o l'atribució de responsabilitats. En una relació explicada en termes de causa/efecte, a diferència de la relació mitjans/fi, la manca d'intencionalitat situa fora de discussió l'atribució de responsabilitats o, segons els casos, de reconeixement. Explicar la relació entre dos fenòmens com a causa/efecte fa que les conseqüències es considerin inevitables i per tant fora de discussió. En aquests casos es pot fer una construcció de la situació que comporti tal complexitat que es descarti tota mena d'intervenció per infructuosa; també es pot argumentar que una intervenció es troba en contradicció amb valors considerats importants i que, per tant, s'hauria de deixar que els esdeveniments seguissin el seu curs. Contràriament, una situació concebuda en termes de mitjans/fi, situa automàticament els mitjans o, segons els casos, els objectius, en el centre de la discussió. Com ja s'ha comentat,¹³⁵ en el procés d'argumentació per a la presa de decisions polítiques, Norman i Isabela Fairclough consideren que les argumentacions generalment es produeixen al voltant dels procediments a seguir per arribar a un objectiu -és a dir, en els mitjans-, tot i que en ocasions també es poden produir sobre els fins mateixos. Donada l'existència de diferents alternatives o mitjans i de possibles

---

¹³⁵ Vegeu c.1, apartat 2.3.

desacords al voltant dels fins, l'argumentació del fi i els mitjans pot incorporar altres argumentacions que recolzin l'opció defensada: “la determinació del mitjà millor és un problema tècnic, que exigeix l'aplicació de dades diverses i el recórrer a argumentacions de tota índole” (Ibíd., 428). En molts casos l'argumentació en la presa de decisions versarà sobre els mitjans per assolir un objectiu que presenten un consens social, com ara mantenir o millorar el nivell de benestar. En altres casos, un acord sobre uns mitjans procedimentals, com ara un consens sobre mecanismes estàndards en el procés de presa de decisions (votacions o tràmits estipulats en el procés), pot ser un indicador d'un desacord en els fins o objectius.

Un argument que presenta similituds amb l'enllaç del fi i els mitjans és l'*argument de la direcció*. Les diferències entre aquests dos esquemes se situen principalment en el fet que en el cas de l'argument de la direcció els mitjans es troben dividits en etapes i sempre hi ha una valoració negativa de les conseqüències. L'argument de la direcció presenta la situació de manera que una acció determinada vindrà seguida d'una cadena d'esdeveniments que portaran a conseqüències negatives. La representació de la realitat sobre la base de l'argument de la direcció comporta dues assumpcions. La primera és la cadena de successos amb conseqüències negatives que comporta l'acció. La segona és que aquest procés, un cop iniciat, no es pot aturar.¹³⁶ Els autors de la teoria de l'argumentació anomenen el “procediment de les etapes” a aquella tècnica en què l'autor del discurs, davant un possible rebuig per part de l'auditori, no presenta la tesi directament, sinó que divideix el interval en petites etapes, de manera que quan arribi a la tesi defensada l'auditori tingui una altra perspectiva del fenomen. Aquest procediment també es pot trobar a l'àmbit polític, quan decisions que inicialment podrien provocar un fort rebuig són dividides en petits passos que porten de forma més gradual cap a l'objectiu final, de manera que cada pas generi menor oposició que l'acompliment de l'interval sencer.¹³⁷ En aquests casos, l'argument de la direcció pot ser un recurs per advertir contra el “procediment de les etapes”.

---

¹³⁶ El nucli de l'argument de la direcció, també anomenat argument del “pendent relliscós”, és l'afirmació que no es pot aturar la cadena d'esdeveniments que porta a conseqüències negatives; un cop oberta “la caixa de pandora” l'acció inicial, aparentment inofensiva o poc rellevant, desencadena un efecte de “bola de neu” que porta a conseqüències no desitjables.

¹³⁷ Per exemple, una mesura que inicialment pot comportar un fort rebuig social, com ara una privatització de serveis públics, pot ser aplicada de forma gradual, per exemple a través d'una externalització progressiva de serveis.

Altres variants de l'argument de la direcció són l'*argument de la propagació*, l'*argument de la vulgarització* i l'*argument de la consolidació*. L'argument de la propagació avisa sobre fenòmens que mitjançant mecanismes naturals o socials tendeixen a la seva propagació, extensió, o multiplicació, transformant-se en elements nocius. L'argument de la vulgarització alerta davant una propagació d'allò limitat, secret, poc freqüent i, per tant, distintiu, que el transformi un tret en comú, ordinari o vulgar.¹³⁸ L'argument de la consolidació adverteix davant la possibilitat que allò que era considerat com una fantasia, un esbós sense importància, pugui esdevenir, mitjançant la seva repetició, una cosa normal, acceptada o plena de significació. Aquestes variants de l'argument de la direcció incorporen un canvi qualitatiu, com ara quan “el pas del munt de blat al munt menys un gra, sempre renovat, desemboca en allò que ja no es un munt” (Ibid., 442).

2.5.3. *Metàfora*

La metàfora generalment s'associa amb la seva utilització com a recurs literari, però és un procediment molt comú en el llenguatge. A *Metàforas de la vida cotidiana*, George Lakoff i Mark Johnson expliquen com el llenguatge quotidià es troba en gran part constituït per metàfores. Com defensen els autors, “la major part del nostre sistema conceptual ordinari és de naturalesa metafòrica” (Lakoff, Johnson 1986, 40). La metàfora condiciona el pensament, la manera en què entenem i interpretem la realitat. Com a procediment constitutiu del llenguatge, modela la manera en què pensem el món. La idea que el llenguatge comporta una visió del món ja havia sigut explicada per Robert Hodge i Gunther Kress a la seva obra *Language as a ideology*. Aquests autors descriuen el llenguatge com un sistema de classificació que constitueix la base del pensament. En aquest sentit, les persones pensem i aprenem a través del sistema de classificació que constitueix el llenguatge, tot i que generalment no som conscients del procés de construcció que ha experimentat la llengua que fem servir diàriament, com tampoc dels seus principis de classificació, que es basen en assumpcions sobre la realitat. Aquests principis de classificació són arbitraris i es donen per descomptat en la seva utilització diària. En l'ús quotidià del llenguatge generalment no som conscients

---

¹³⁸ Les mateixes connotacions negatives dels termes ordinari i vulgar (del llatí *vulgus* o multitud) reflectirien una oposició a aquest procés.

del fet que aquest sistema de categories “imposa un ordre sobre allò que es classifica” (Hodge, Kress 1993, 64).¹³⁹

Per a Lakoff i Johnson la metàfora no es limita al sistema de conceptes que constitueix el llenguatge, sinó que contribueix a donar forma al pensament i a l'acció. Els conceptes que fem servir diàriament “estructuren el que percebem, com ens movem pel món, la manera en què ens relacionem amb altres persones” (Lakoff, Johnson 1986, 39). Tret dels hàbits (que també poden ser el resultat de decisions passades), de les accions reflexes o d'accions fruit de l'atzar, el component cognitiu és essencial en la presa de decisions. La representació que els agents es fan de la realitat també és un dels principals components que originen les emocions, que al mateix temps juguen un paper en el condicionament de l'acció. John Elster, en el seu estudi sobre racionalitat i emocions, identifica els *antecedents cognitius* i els *objectes intencionals* com dos dels components que caracteritzen les emocions (Elster 2002, 330).¹⁴⁰ La metàfora, com a procediment constitutiu del llenguatge quotidià, té una importància cabdal en la forma en què pensem la realitat i actuem; la metàfora és present en el sistema conceptual de categories que constitueix el llenguatge i en aquest sentit, contribueix de forma important a modelar el coneixement del món del qual fem ús a l'hora d'actuar.

La metàfora és un procediment en què un element és comprès en termes d'un altre. En l'associació feta a través de la metàfora, hi ha una sèrie de qualitats o de connotacions que es transfereixen al nou concepte, el que fa que aquest sigui enfocat des de la perspectiva de l'altre. En moltes ocasions fem ús d'analogies amb realitats físiques per crear conceptes i idees abstractes, de manera que la materialitat de la realitat física torni el nou concepte més tangible i la seva representació ens resulti més senzilla.

---

¹³⁹ Text en anglès: “imposes order on what is classified”.

¹⁴⁰ Els *antecedents cognitius* es refereixen a les informacions que té l'individu sobre fets o estats de coses, es corresponguin o no aquestes informacions amb la realitat. Els *objectes intencionals* són coses, persones, col·lectius o situacions cap a les quals va dirigida l'emoció. Elster es fixa en tres aspectes per tal d'elaborar el seu model: els trets intrínsecs de l'experiència emocional, els atributs cognitius i el que l'autor anomena atributs viscerals comuns a altres estats, com ara el dolor, la gana o la set. Basant-se en aquests tres aspectes, la caracterització de les emocions, a més dels antecedents cognitius i de l'objecte intencional, inclou la sensació qualitativa (“tret fenomenològic...de com se senten”), l'excitació (com “la varietat de canvis fisiològics que acompanya a les emocions...”), l'expressió fisiològica (com per exemple “la postura corporal, el to de la veu...”), la valència (l'experimentació com agradables o desagradables), i les tendències a l'acció (Elster 2002, c.4). Les tendències a l'acció es defineixen com a “estats de disposició a portar a terme un determinat tipus d'acció...amb un caràcter de necessitats o impulsos” no presents a totes les emocions o no de manera immediata, com seria el cas de l'orgull, la humilitat, l'alleugeriment, el remordiment, la decepció, la tristesa, la pena i la major part de les emocions estètiques (Frijda 1986, 70, 78; citat a Elster 2002, 340).

Lakoff i Johnson fan una classificació de les metàfores que organitzen en tres grups: les *metàfores orientacionals*, les *metàfores ontològiques* i les *metàfores estructurals*. A les *metàfores orientacionals* es fan servir ubicacions espacials com ara “a dalt/a baix, a dins/a fora, davant/darrera, profund/superficial...” per a entendre conceptes o idees (Lakoff, Johnson, c.4). Una característica de les metàfores orientacionals és que no es limiten a conceptes aïllats sinó que hi ha una sistematicitat que dona coherència al conjunt d’associacions. Per exemple, a la dicotomia “a dalt/a baix”, a dalt es considera bo i a baix dolent, i aquesta valoració s’aplica a diferents aspectes de la realitat; per exemple, un d’aquests aspectes és l’associació d’a dalt amb benestar i a baix amb el contrari, d’on trobaríem expressions metafòriques com aixecar l’ànim, tenir l’ànim per terra o estar deprimat. Part del sentit d’aquestes associacions ve donat per característiques que experimentem físicament i per associacions culturals. En el cas d’a dalt/a baix, la hipòtesi de l’associació és la postura dreta en estats d’ànim positius i a l’invers: l’energia que pot contrarestar físicament la força de la gravetat també pot influir en l’estat d’ànim, de la qual cosa pot derivar l’associació. Altres associacions de dalt/baix són conscient/inconscient,¹⁴¹ més/menys¹⁴² o estatus social alt/baix.¹⁴³

Un altre tipus de metàfores que analitzen els autors són les *metàfores ontològiques*. Amb les metàfores ontològiques, les entitats abstractes o no clarament delimitades són enteses com a objectes o substàncies. D’aquesta manera els nostres coneixements sobre la realitat física són utilitzats per a comprendre conceptes abstractes. Les metàfores ontològiques construeixen entitats discretes, separades o diferenciables unes d’altres i internament homogènies, de forma que aquests conceptes abstractes o no delimitats

---

¹⁴¹ A totes les associacions citades, els autors identifiquen possibles raons, a mode d’hipòtesi. En aquest cas l’associació d’a dalt/a baix amb conscient/inconscient pot derivar del fet que quan estem drets estem desperts i quan dormim estem estirats. Alguns dels exemples d’aquesta associació que posen els autors són “*Aixeca’t. Desperta*” o “*va caure dormit*” (Ibíd., 51. Cursives a l’original).

¹⁴² Per Lakoff i Johnson, el per què de l’associació més/menys amb a dalt/a baix es pot trobar en el fet que els objectes afegits en pila s’acumulen de manera ascendent. D’aquesta associació deriven expressions com “el nombre de llibres impresos....segueix a l’alça” o “els seus ingressos *van disminuir*” (Ibíd., 53. Cursives a l’original).

¹⁴³ La principal raó de l’associació d’estatus social amb a dalt/a baix es pot trobar en el fet que “el poder (físic) és a dalt” (Ibíd., 53). Una posició físicament elevada facilita el control per raó d’una major visibilitat. Altre factor podria derivar del pensament religiós o de la ubicació d’elements imprescindibles per a la vida, com el sol o la pluja. Expressions com estar “*per sobre* de la situació”, tenir “*sota*...control”, estar “en una posició *superior*” o “*caure* del poder”, expressen aquesta associació (Ibíd., 52. Cursives a l’original).

poden ser categoritzats, quantificats, agrupats o separats.¹⁴⁴ Amb les metàfores ontològiques, allò que pot formar part d'un continu o d'idees abstractes es divideix en entitats que permeten pensar i raonar sobre conceptes.

El tercer tipus de metàfores que identifiquen els autors són les *metàfores estructurals*. En aquest cas, un concepte s'estructura en termes d'un altre formant un sistema conceptual, és a dir, la metàfora no apareix només en referència a un únic concepte, sinó que existeix tota una xarxa conceptual de naturalesa metafòrica. Un dels exemples explicats per Lakoff i Johnson és el del temps. El concepte temps s'interpreta a la nostra cultura en analogia amb el diner. Aquesta concepció es pot resumir en l'afirmació "el temps és diner" (Ibíd., 44). Entendre un concepte en termes d'un altre comporta ressaltar certs aspectes i obviar uns altres. El diner, en general, es considera un recurs valuós, limitat i quantificable. El temps es percep, es pensa i en conseqüència comporta accions que es corresponen amb la seva consideració com a recurs (font de valor) limitat i mesurable (amb exactitud i detall). D'aquesta concepció del temps deriven expressions metafòriques que "es refereixen específicament al diner (gastar, invertir, calcular, profit, costar)...a recursos limitats (usar, esgotar, tenir suficient, terminar), i ...a coses valuoses (tenir, donar, perdre, agrair)" (Ibíd., 45).

Lakoff i Johnson afirmen que generalment no som conscients que molts dels termes que fem servir diàriament són de naturalesa metafòrica. Les metàfores del llenguatge que han deixat de ser percebudes com a tals s'anomenen a la teoria de l'argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca *metàfores adormides*. Aquests autors defineixen la metàfora com una "analogia condensada" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 611). Això vol dir que la metàfora es considera una analogia a la qual s'han suprimit alguns dels components. Perelman i Olbrechts-Tyteca consideren l'analogia com aquell esquema d'enllaç que presenta, en la seva variant més senzilla, l'estructura A és a B el que C és a D. A l'analogia la relació entre dos elements (A i B) es contempla des de la perspectiva de la relació entre altres dos elements (C i D), de manera que A i B es conceben en termes de C i D: per exemple "la vellesa és a la vida com la tarda al dia" (Ibídem).¹⁴⁵ A dins d'aquest esquema els autors anomenen *tema* als components A i B i

---

¹⁴⁴ Alguns dels exemples que posen els autors són "serà necessària molta paciència" ("quantificar"), "la brutalitat de la guerra" ("identificar aspectes"), "ho va fer mogut per la còlera" ("identificar causes") o "va venir...a la cerca de fama i fortuna" ("establir metes i motivacions") (Ibíd., 65).

¹⁴⁵ Exemple dels autors, pres de *La Retòrica* d'Aristòtil.

forum a C i D. El *tema* és la idea que es vol transmetre (a l'exemple anterior vellesa i vida) i el *fòrum* allò que serveix per sostenir el raonament (a l'exemple anterior, tarda i dia). A l'analogia, el fòrum (la relació entre C i D), s'utilitza per a estructurar el tema (A i B), de forma que la relació entre A i B s'observa des del punt de vista de la relació entre els termes del fòrum. Amb l'analogia, la relació entre A i B queda situada en un marc conceptual en què són destacats aspectes concrets presents al fòrum (C i D). Des del punt de vista de la construcció de sentit, el principal tret a assenyalar de l'analogia és que amb aquest procediment es produeix una transferència de sentit del fòrum al tema, ja que es condiona de forma important la perspectiva sota la qual s'observaran els termes del tema. Partint d'aquesta explicació de l'analogia, Perelman i Olbrechts-Tyteca conceben la metàfora com una analogia condensada. La metàfora seria el resultat de la fusió d'un dels elements del fòrum amb un dels elements del tema. De l'exemple anterior d'analogia, "la vellesa és a la vida com la tarda al dia", derivaria la metàfora la "tarda de la vida" (Ibidem), metàfora en què els significats del camp de sentit i les connotacions associades a la paraula dia, es transfereixen a la paraula vida.

Una metàfora estableix una relació entre dos fenòmens de manera que un es concep en termes d'un altre. Quan la relació es presenta per primer cop o no s'utilitza de forma habitual, l'excepcionalitat farà que la metàfora es percebi com a tal. Però quan la metàfora passa a ser una relació d'ús habitual al llenguatge, tendeix a passar desapercibuda. Aquest és el cas de les "metàfores adormides" (Ibid., c. III, § 88). A les metàfores adormides la transferència de sentit que es produeix entre el terme original i l'expressió metafòrica es troba més encoberta que en el cas d'altres metàfores.

Una metàfora adormida pot tornar-se activa quan és desenvolupada, és a dir, quan altres elements del camp originari són utilitzats de forma metafòrica. Per exemple, l'expressió metafòrica "llançar llum" pot ser ampliada amb altres termes associats a la llum que són utilitzats com a noves metàfores: "[Hume] no va llançar llum alguna sobre aquesta espècie de coneixement [metafísic], però va fer que saltés l'espurna amb la qual s'hauria pogut tenir llum, si aquesta espurna hagués arribat a una metxa inflamable el foc de la qual s'hagués mantingut i avivat" (Kant, *Prolegomenes à toute métaphysique future*, p. 10; citat a Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 620). Una metàfora adormida també pot tornar a ser percebuda com a metàfora quan s'utilitza en un altre context o amb un altre significat; per exemple el terme "apagar-se lentament" podria cridar més l'atenció com

a metàfora en l'expressió "apagar-se súbitament" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 623). El sentit metafòric d'algunes expressions populars també es posa de manifest quan es fa la traducció d'una llengua a una altra.¹⁴⁶ Pels autors de la teoria de l'argumentació les metàfores adormides tenen un poder persuasiu considerablement major quan són activades al discurs. La raó es troba en el fet que en aquests casos les metàfores ja parteixen d'associacions acceptades culturalment. Les transferències de sentit o la concepció d'un fenomen en termes d'altre, pròpia de l'analogia i de la metàfora, rep en aquests casos el recolzament de l'hàbit, del sentit comú o d'allò donat per descomptat.

---

¹⁴⁶ En paraules dels autors: "sovint, un text estranger, llegit en la llengua original, causa, si aquesta no és del tot familiar al lector, una impressió de vida i de moviment...que procedeixen del fet que es capta com a metàfora viva el que potser era únicament una metàfora adormida" (Ibídem). En aquest sentit, podem trobar un exemple al context de parla catalana en un text difós per Internet a l'octubre de 2012, en què expressions populars catalanes eren traduïdes literalment al castellà, de manera que les metàfores tornaven a prendre el seu sentit literal. Expressions com "hay para alquilar sillas", "sueña-tortillas" o "las piernas me hacen higos", posaven un to còmic a una crítica dirigida a unes declaracions fetes pel ministre d'educació espanyol en què afirmava la intenció del Govern de l'Estat d'espanyolitzar els nens catalans. La naturalesa metafòrica d'aquestes expressions era recuperada de forma sobtada, de manera que l'expressió apareixia com una incongruència, per raó de l'associació de camps diferents -o fins i tot molt llunyans- que l'ús quotidià havia fet habitual. El sentit còmic de la incongruència s'utilitzava per ridiculitzar la declaració del ministre.

Capítol 2: Metodologia

0. Introducció

La metodologia emprada en aquest treball es basa en l'anàlisi qualitativa de textos. El corpus d'anàlisi és format per editorials de premsa, tot i que també s'ha tingut en compte algun manifest. Les unitats d'anàlisi s'organitzen per esdeveniments. Els esdeveniments triats són l'aprovació de la Llei de Normalització a l'any 1983, el procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística esdevingut al llarg de l'any 1997, la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats (començament de l'any 2006), i sentències dictades pel Tribunal Constitucional sobre aquestes lleis: la Sentència de 1986 sobre la Llei de Normalització, la Sentència dictada l'any 1994 sobre el model escolar a Catalunya i la Sentència de 2010 sobre l'Estatut. Per a l'observació dels textos s'utilitza el programa d'anàlisi qualitativa de textos Atlas-ti, programa que, entre d'altres recursos, facilita la recuperació instantània de fragments de textos prèviament seleccionats i classificats i l'establiment de diferents tipus de relacions entre ells.

En aquest capítol s'expliquen els passos seguits des de la recollida de dades fins a l'aplicació final del procediment d'anàlisi i es concreten les eines conceptuals utilitzades en l'observació dels textos. El capítol de metodologia es troba organitzat en quatre apartats: "recollida de dades", "prova del procediment d'anàlisi", "categories d'anàlisi" i "aplicació del procediment d'anàlisi".

Al primer apartat, "recollida de dades", s'explica el procediment que es va seguir en la recollida de dades, enumerant algunes característiques generals de les bases de dades o les fonts consultades. També s'exposen els criteris generals que es van utilitzar en la selecció de textos.

Al segon apartat, "prova del procediment d'anàlisi", s'explica els passos que es van seguir en una primera aplicació del procediment d'anàlisi sobre una part del corpus. En aquest apartat també es comenten algunes de les modificacions en el procediment d'anàlisi que es van extraure de cara a l'aplicació final sobre la totalitat del corpus.

El gruix del capítol metodològic se situa en el tercer apartat, "categories d'anàlisi", en el qual s'expliquen les categories i eines conceptuals utilitzades en l'observació dels

textos. Un primer bloc d'aquest apartat tracta sobre el contingut implícit dels textos i el que vaig anomenar “categories temàtiques” i “categories relacionals”. En aquest treball, l'anàlisi es realitza sobre el contingut explícit i implícit dels textos. Com a ajuda en fer explícit aquest últim es fan servir les eines d'*implicació* i *pressuposició* de Teun van Dijk. Les “categories temàtiques” deriven de les preguntes i hipòtesis i funcionen a mode de selecció i classificació de fragments de textos. Les “categories relacionals” s'utilitzen per observar diferents maneres en què poden estar relacionats els fragments de text (seleccionats i classificats mitjançant les “categories temàtiques”), relacions que s'estableixen principalment a nivell dels continguts. Una part important de les categories d'anàlisi dels textos es constitueix en base als esquemes d'argumentació de la teoria de l'argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca. Els esquemes es refereixen a procediments o tècniques d'argumentació que són organitzades en aquesta teoria basant-se en formes genèriques d'enllaçar elements a dins d'un discurs. Els esquemes o enllaços vinculen elements del discurs, establint una associació que els estructura o els valora de forma positiva o negativa. Els esquemes d'argumentació s'utilitzen en aquest treball com a eines que expliciten el procediment o estratègia d'argumentació utilitzada pels autors dels textos en la defensa de diferents opinions. Però també es fa servir per explicitar la construcció de sentit, perspectiva o marc d'interpretació que incorporen els textos, ja que cada esquema comporta una selecció d'elements de la realitat i una manera d'articular-los.

Un cop explicat el procediment de recollida de dades, la primera prova del procediment d'anàlisi (amb les corresponents modificacions) i les eines d'anàlisi utilitzades, es procedeix a explicar l'aplicació final del procediment d'anàlisi a tot el corpus.

Com a últim apartat d'aquest segon capítol s'exposen les hipòtesis de treball. Les hipòtesis s'estructuren d'acord amb tres aspectes (sobre les dinàmiques generals del període, sobre l'acció dels poders autonòmic i estatal, i sobre els usos d'esquemes d'argumentació). Aquests tres aspectes organitzen l'exposició de l'apartat de “contrastació de les hipòtesis” del següent capítol (c.3) dedicat a l'anàlisi empírica.

1. Recollida de dades

El corpus d'anàlisi d'aquesta recerca és format per editorials de premsa publicats en relació als processos d'elaboració i implantació de lleis de política lingüística a Catalunya.¹ Els diaris triats per a l'observació dels textos han sigut La Vanguardia, El Periódico i l'Avui, com a premsa editada a Barcelona, i El País, El Mundo i l'ABC, com a premsa editada a Madrid.² L'anàlisi dels editorials de premsa es realitza amb l'ajuda del programa d'anàlisi qualitativa de textos, Atlas-ti. Per als esdeveniments produïts al llarg d'aquest període s'utilitzen altres materials, principalment titulars³ i notícies de premsa, textos als que no s'aplica el procediment d'anàlisi, però que serveixen en algun cas per ampliar informacions del context. Les informacions del context polític referents al procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística, així com els continguts dels successius redactats de la proposició de llei, s'han estret del treball de Jordi Argelaguet (1998).

Per a la selecció d'articles de premsa es van utilitzar la base de dades del Centre de Documentació de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat, els volums de *Informe dossier premsa. Cultura i mitjans de comunicació* elaborats per la Fundació Centre de Documentació Política i les publicacions de *l'Anuari de l'opinió publicada*, editades per aquesta mateixa fundació.

La Secretaria de Política Lingüística disposa d'una base de dades (en format DVD per els articles anteriors a l'any 2000) amb notícies de premsa d'informació general, comarcal i especialitzada, que tracten o inclouen diferents temes relacionats amb aspectes lingüístics. Les notícies es classifiquen per descriptors temàtics (com a apartats generals) que estan al mateix temps dividits en subapartats.⁴ Es van revisar un total de

---

¹ La tria dels articles de premsa es basa en l'editorial, en considerar que aquest tipus d'article reflecteix la línia ideològica del diari.

² Tenint en compte l'extensió del període observat, la tria es redueix a sis mitjans de premsa generalista: La Vanguardia, El Periódico, l'Avui, El País, El Mundo i l'ABC. Es farà referència a La Vanguardia, El Periódico i l'Avui com a premsa feta a Catalunya i a El País, El Mundo i l'ABC, com a premsa estatal (publicada a tot l'Estat i amb edicions a Catalunya).

³ El titular, a més de proporcionar informació sobre altres fets produïts en relació amb la política lingüística, és valuós perquè és un dels espais on pot aparèixer la ideologia de la línia editorial del diari, donada la necessitat de síntesi i d'"impacte" o reclam.

⁴ Els descriptors temàtics de la base de dades són "A0 Corpus lingüístic", "B0 Història social de la llengua", "C0 Política", "D0 Ensenyament", "E0 Mitjans de comunicació", "F0 Cultura", "G0 Activitat socioeconòmica", "H1 Associacions lingüístiques i sociolingüístiques", "I0 Grups humans" i "J0 Dret". Els descriptors temàtics que vaig considerar més rellevants de cara al tema de recerca (i que vaig revisar

5009 arxius, revisió de la qual es van obtenir tres tipus de material: una selecció d'editorials, notícies d'opinió i cartes dels lectors dels mitjans observats i d'altres mitjans,⁵ una selecció de notícies d'informació, i una selecció de titulars.⁶ Aquests dos últims (la classificació de notícies i la selecció de titulars) es van utilitzar com a informació del context.

Altra de les fonts utilitzades en la recollida de dades va ser l'*Informe dossier premsa. Cultura i mitjans de comunicació*, revista de periodicitat mensual publicada per la Fundació Centre de Documentació Política que ofereix reculls de premsa organitzats per temes i data de publicació. L'*Informe dossier premsa* va ser el primer recurs consultat de forma sistemàtica.⁷ Es van consultar 64 volums,⁸ dels quals es va obtenir material en

---

més a fons) van ser, "C0 Política", "J0 Dret", "B0 Història social de la llengua" (principalment el subapartat "Normalització Lingüística") i "D0 Ensenyament". L'organització per descriptors temàtics es troba tant a la base de dades disponible a Internet (per a les notícies posteriors al 2000) com a la base de dades disponible en format DVD al Centre de Documentació (per a les notícies anteriors al 2000).

⁵ El corpus d'anàlisi incorpora textos editorials de La Vanguardia, El Periódico, l'Avui, El País, El Mundo i l'ABC. Però en el procés de selecció (fet a partir del material de la base de dades del Centre de Documentació i dels Informes dossier de premsa) es van incloure alguns editorials d'altres mitjans, com ara El Punt, Diari de Barcelona, Diari de Girona, Diari de Tarragona, Regió 7, Diario 16, El Correo, La Razón, El Món, La Mañana, El Noticiero Universal, Nou diari o El Observador, i en alguns casos es van incloure també notícies d'opinió i cartes dels lectors.

⁶ Als DVDs de la base de dades del Centre de Documentació, les notícies (guardades en arxius en format "pdf") s'organitzen a dins de cada carpeta per números (00000001 la primera, 00000002 la segona i així successivament), de manera que la informació del mitjà, data i tipus d'article s'ha d'entrar manualment. Ja que l'entrada manual d'aquesta informació és irrellevant en el cas de pocs arxius però suposa temps amb grans volums, finalment vaig optar per classificar per nom (posar a cada arxiu la informació del mitjà, data i tipus d'article) només els arxius d'editorials, textos d'opinió i cartes als lectors referents als processos d'elaboració i implantació de lleis de política lingüística. D'aquesta selecció es van obtenir un total de 1073 articles. La resta d'articles considerats rellevants es van classificar seguint l'estructura dels DVDs. Els titulars d'algunes d'aquestes notícies es van copiar en un document de treball, i es van organitzar per anys. Aquest document de treball incorpora també titulars procedents d'altres fonts consultades. Es va posar un especial èmfasi en els anys 1993/1994 i 1997, donat l'increment observat d'articles relacionats amb la política lingüística: als anys 1993-1994, per la coincidència d'alguns esdeveniments, com ara sentències judicials i la proposta de reforma de la Llei de Normalització de l'any 1983, i el 1997, com any en què s'elabora la *Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística*.

⁷ Abans de consultar les fonts d'informació esmentades (la base de dades del Centre de Documentació de la Secretaria de Política Lingüística i els volums de l'*Informe dossier premsa. Cultura i mitjans de comunicació*), s'havia fet alguna cerca per diaris a través de les bases de dades disponibles a l'UAB - bases de dades com ara *Iconoce*, *Mynewsonline*, *Factiva* o *LexisNexis*-. També es van consultar diaris disponibles en format paper a l'Hemeroteca d'aquesta universitat i l'Hemeroteca de La Vanguardia a través de la web del mateix diari. L'*Informe dossier premsa. Cultura i mitjans de comunicació*, com a primera font d'informació consultada de forma sistemàtica, va servir per obtenir informació sobre els conflictes apareguts a la premsa al voltant de la llengua que s'havien produït des del final de l'any 1982 (aquesta publicació s'inicia a l'octubre de 1982) fins l'any 2000 (a partir del 2000 es va fer servir la base de dades del Centre de documentació de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat).

⁸ Les notícies aparegudes a cada número de l'*Informe dossier premsa. Cultura i mitjans de comunicació* estan organitzades en apartats que varien molt lleugerament a través dels anys. Sense pretensió d'exhaustivitat, els volums estan organitzats en apartats com "tema d'actualitat", "ràdio i televisió", "cinema i vídeo", "normalització lingüística", "patrimoni escrit i documental", "literatura", "teatre", "música i dansa", "museus i espais culturals", "projecció exterior", "qüestions culturals", "hemeroteca" o "articles d'interès". En la recollida de dades, vaig prioritzar els apartats de "tema d'actualitat", "ràdio i

format d'imatge digital.⁹ Partint d'aquest recull inicial d'imatges es van realitzar revisions per obtenir una selecció més reduïda. El procés de selecció es va realitzar juntament amb una part del procés de concreció de les preguntes i hipòtesis de treball. El recull d'imatges es va utilitzar a mode de “base de dades” on buscar editorials concrets que complementessin aquells obtinguts a través de la base de dades del Centre de Documentació de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat. La primera prova del procediment d'anàlisi realitzat amb el programa Atlas-ti i centrada principalment a l'any 1997 (any en què s'elabora la *Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística*), es va realitzar amb editorials procedents del recull d'imatges obtingut a través de l'*Informe dossier de premsa* i de la Base de dades Centre de Documentació de la Secretaria de Política Lingüística.

La tercera de les fonts consultades va ser l'*Anuari de l'opinió publicada*, editat per la Fundació Centre de Documentació Política i dirigit per Salvador Cardús. L'*Anuari* consta de diversos volums, dividits per anys, que inclouen des de l'any 2002 fins al 2007, ambdós inclosos. L'objectiu de l'*Anuari* és, partint del material recopilat als *Informes dossier de premsa*, sistematitzar aquest volum d'informació i mostrar les tendències generals, analitzant “les preses de posició dels diaris i dels principals creadors o divulgadors d'opinió”.¹⁰ Els volums també ofereixen altres informacions, com ara informes sobre l'evolució de les xifres de difusió i d'audiència,¹¹ síntesis de les

---

televisió” (inici de les emissions de TV3 i Catalunya Ràdio), “cinema” (lleis), “normalització lingüística”, “projecció exterior”, “qüestions culturals” i “articles d'interès”. Cada número de l'*Informe dossier premsa. Cultura i mitjans de comunicació* conté notícies publicades en el període d'un mes. Es va poder observar a *grosso modo*, tant en aquesta publicació com a la base de dades del *Centre de documentació* de la Secretaria de Política Lingüística, un increment al llarg dels anys d'articles de premsa relacionats amb polèmiques sobre la llengua. Aquest increment també es pot observar al cercador de l'Hemeroteca de La Vanguardia, eina que ofereix gràfiques del nombre d'articles que inclouen el terme o expressió cercada, en diferents períodes de temps.

⁹ El format utilitzat en aquest recull va ser la fotografia digital. Inicialment, amb els primers volums, la recollida de dades es va fer manualment (apuntant titulars de diaris considerats rellevants i, en alguns casos, informació addicional del cos de la notícia). Però, a causa del volum de notícies, a l'accessibilitat (els volums es troben al Dipòsit de la biblioteca) i al fet d'estar al començament de la recerca amb les preguntes i hipòtesis encara per acabar concretar, es va optar per recopilar la informació amb fotografia digital (registre molt més ràpid, que a més dóna la possibilitat de consultar posteriorment informació addicional). A partir dels articles publicats a gener de l'any 1984 es comença a fer tota la recollida amb fotografia digital. En total es van obtenir 9109 fotografies (aquests 9109 arxius d'imatge no es corresponien amb 9109 notícies; generalment es captava, bé la pàgina sencera del dossier (on es troben notícies de diferents diaris) o bé dues pàgines. En alguns casos, segons l'interès del tema (considerat en aquell moment) i per assegurar la intel·ligibilitat del text, la imatge captada es podia correspondre amb una notícia concreta.

¹⁰ Fundació Centre de Documentació Política, *Anuari de l'opinió publicada 2002*, 7 (“Presentació”).

¹¹ Volums publicats entre el 2002 i el 2006, ambdós inclosos.

enquestes d'opinió aparegudes a la premsa,¹² projectes de recerca, literatura especialitzada i tesis doctorals.¹³ Els anuaris inclouen un resum dels principals temes apareguts cada any a la premsa.¹⁴ A cada tema es presenta una cronologia dels fets, un recull de les principals capçaleres i titulars, i una explicació de les preses de posició de les línies editorials dels diaris i d'autors d'articles d'opinió, que s'analitzen en la seva relació amb els esdeveniments i amb les reaccions d'altres actors polítics i mediàtics. En aquesta recerca, els volums de l'*Anuari de l'opinió publicada* van ser consultats en una etapa inicial, com a síntesi dels principals conflictes produïts al voltant de la llengua i, posteriorment, com a font d'anàlisi i d'informacions del context.

Partint dels primers passos seguits en la recollida i selecció de dades, es va obtenir el corpus d'anàlisi, d'acord amb criteris de representativitat dels diaris en moments considerats rellevants a cada esdeveniment. Per a la selecció d'articles de premsa vaig prioritzar els articles editorials per davant dels d'opinió i de les cartes dels lectors, atès que l'editorial és un tipus d'article en què el diari expressa el seu posicionament davant els esdeveniments.

Per a la selecció dels diaris es va partir de la inclusió de premsa generalista editada a Barcelona i de premsa editada a Madrid i distribuïda a Catalunya. El principal criteri en la tria dels diaris va ser la difusió, el nombre de lectors, buscant incloure també diferents posicionaments ideològics. D'una primera selecció més extensa es va mirar de reduir el nombre de mitjans, donat el gran volum de material que podia representar l'observació de tots aquells diaris. Les capçaleres triades finalment van ser La Vanguardia, El Periódico i l'Avui, com a premsa editada a Barcelona, i El País, El Mundo i l'ABC com a premsa editada a Madrid.

En la tria dels esdeveniments o conflictes apareguts a la premsa es va intentar tenir una representació de tots els diaris i un cert equilibri en el nombre d'editorials, és a dir, es va intentar tenir almenys un editorial de cada diari que tractés sobre el tema i, en aquells casos en què un mitjà havia publicat moltes notícies, es va fer una selecció, incloent algun editorial de més respecte als diaris que havien publicat de menys, però no d'una

---

¹² Publicacions dels anys 2002 i 2003.

¹³ Anuari corresponent a l'any 2006.

¹⁴ Els temes s'organitzen per àmbit territorial (notícies internacionals, estat espanyol, països catalans, altres), o per temàtica (política, societat, cultura, esports...).

manera desproporcionada. Els esdeveniments que es van considerar més rellevants van ser els processos de negociació de les dues lleis de política lingüística: la Llei de Normalització de 1983 i la Llei de Política Lingüística de 1998.¹⁵ També es té en compte la tramitació de l'Estatut de 2006 al Congrés dels Diputats, en aquells debats vinculats a la política lingüística.

A banda de les negociacions polítiques, el segon focus d'interès són les sentències judicials, que afecten a l'aplicació de les lleis.¹⁶ S'observen tres sentències dictades pel Tribunal Constitucional: la Sentència de l'any 1986 sobre la Llei de Normalització, la de l'any 1994 sobre el model escolar i la de 2010 sobre l'Estatut. Amb la Sentència de 2010 es dona per finalitzat el període d'observació. La inclusió d'algun esdeveniment produït entre 1993 i 1994 es va considerar important.¹⁷ Aquests dos anys, encara que secundaris des de la perspectiva de tot el període, es van considerar rellevants, ja que a *grosso modo* s'havia observat, per una banda, un augment dels conflictes al voltant de la llengua apareguts a la premsa i, per l'altra, l'entrada explícita d'agents mediàtics d'àmbit estatal en els debats sobre política lingüística a Catalunya.¹⁸

Els processos d'elaboració de les dues lleis de política lingüística i la tramitació de l'Estatut de 2006 al Congrés dels Diputats són els principals focus d'atenció. Com a processos, presenten també moments que es poden considerar més rellevants i mostren variacions respecte a la intensitat dels conflictes. En general es va prioritzar el començament i el final dels processos d'elaboració de lleis (inici de les negociacions i aprovació de la respectiva llei) i aquells esdeveniments puntuals o aquelles polèmiques que van tenir un major ressò a la premsa.

---

¹⁵ En el cas d'aquestes dues lleis és important remarcar que, per raons internes a la premsa i al moment polític, hi ha una gran diferència entre la Llei de Normalització i la Llei de Política Lingüística en el nombre d'articles publicats, molt més nombrós en el segon cas. El procés de negociació de la Llei de Normalització va durar gairebé 3 anys, a diferència de la Llei de Política Lingüística de 1998 que es va negociar en un any (Argelaguet 1998). Tot i així, comparativament, es publiquen més editorials a l'any 1997.

¹⁶ Es trien només algunes de les sentències, ja que hi ha processos judicials que, en passar per diferents tribunals, duren diversos anys.

¹⁷ A la selecció d'esdeveniments relacionats amb la normalització lingüística, a banda de processos d'elaboració, aprovació i implantació de lleis, i de resolució de sentències judicials, es va donar prioritat (en aquest ordre) a les polèmiques relacionades amb l'educació, els mitjans de comunicació (inici d'emissió de TV3), o a aspectes referents a l'administració pública (de la Generalitat i de l'Estat). Finalment es van prioritzar els conflictes produïts entre els anys 1993 i 1995 al voltant del model d'escola, els quals, d'altra banda, es troben més directament vinculats a les sentències judicials.

¹⁸ En el procés de recollida de dades es va observar que aquesta intervenció d'agents mediàtics d'àmbit estatal també es podia trobar amb anterioritat, però en menor nombre i en general amb un to més moderat.

2. Prova del procediment d'anàlisi

En aquest apartat s'exposen, de forma sintètica, els passos seguits en una primera aplicació del procediment d'anàlisi realitzada sobre una part del corpus, principalment sobre editorials publicats al llarg de 1997.¹⁹ Aquesta primera aplicació va portar a una major concreció del procediment i de les categories d'anàlisi. També va comportar la modificació d'alguns aspectes del disseny metodològic inicial, pensat per un altre tipus de suport tècnic²⁰ i a partir de l'experiència anterior d'anàlisi de textos realitzada en el treball de recerca. En aquesta aplicació inicial feta a mode de prova sobre una part del corpus es poden diferenciar, a grans trets, tres moments o passos: l'extracte de les idees principals i secundàries juntament amb l'observació dels esquemes d'argumentació i el contingut implícit dels textos, l'assignació de categories a fragments de text i l'observació de les relacions entre fragments dels textos. Els dos primers es van aplicar tant de forma alterna com simultània; el tercer, un cop aplicats els dos anteriors.²¹

El procediment d'anàlisi aplicat en aquesta primera prova començava a la dimensió del text. Partint de cada editorial o unitat d'anàlisi, es van extreure les idees principals i la conclusió o conclusions de l'editorial, generant un altre text²² i es van explicitar alguns

---

¹⁹ En aquesta primera aplicació també es van incloure alguns editorials corresponents a l'aprovació de la Llei de Normalització Lingüística de 1983 i a la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats (al començament de l'any 2006). Però en el cas d'aquests editorials el procediment d'anàlisi no es va aplicar de forma completa, ja que l'objectiu era centrar-se en els editorials publicats al llarg de l'any 1997.

²⁰ El programa amb què inicialment es va pensar el procediment d'anàlisi va ser l'Excel, perquè en un principi es buscava una taula sintètica en què es poguessin visualitzar comentaris amb el pas del cursor. D'aquí va derivar la idea d'extraure les idees principal i secundàries dels textos, procediment d'altra banda present a l'anàlisi crítica del discurs (per exemple, les *macroproposicions* o proposicions centrals en el tema d'un discurs [van Dijk 1990]).

²¹ L'assignació dels esquemes d'argumentació i de les relacions entre fragments de textos es va aplicar "amb detall", però no a totes les unitats d'anàlisi o textos editorials. A grans trets, aquests tres moments es van aplicar de forma successiva en el temps, tot i que en el cas d'alguns editorials, el primer i el segon pas (l'extracte d'idees principals/esquemes d'argumentació/continguts implícits i l'assignació de categories a fragments de text) es van realitzar de forma simultània o alternada segons els casos (a diferència del tercer que parteix de l'assignació de categories, l'extracte de les idees principals no necessita necessàriament l'assignació prèvia de categories a fragments de text). Per aquest motiu, en arribar al tercer pas (l'observació de fragments de text per categories a les xarxes del programa) ja s'havien observat alguns dels problemes del procediment que s'explicaran a continuació (en general el principal problema que es va trobar va ser la descompensació entre la quantitat de feina requerida i els resultats obtinguts). Respecte a l'observació de les relacions entre fragments de text, es van observar aquelles categories considerades més rellevants (relacionades amb drets i valors), les quals es van acabar de concretar al llarg d'aquest primer procediment de prova.

²² Aquest extracte de les idees principals i de la conclusió de l'editorial representava aproximadament un terç de l'extensió de cada editorial.

dels continguts implícits dels textos i els procediments o esquemes d'argumentació utilitzats.

El segon procediment aplicat a cada text va ser l'assignació de categories. Es van diferenciar categories de dos tipus: el que es va anomenar *categories (procedents) del marc de sentit* i les *categories temàtiques*. Les primeres es van aplicar des del començament i les segones es van definir en aquesta mateixa prova inicial. El marc de sentit havia sigut delimitat inicialment de forma teòrica²³ amb set components: (1) definició del problema, (2) selecció de fets, (3) apel·lació a valors (i jerarquització entre valors), (4) “veus” representades, (5) atribució de rols (responsables, afectats), (6) exposició de causes i conseqüències i (7) propostes/demandes d'acció. Alguns d'aquests components van ser utilitzats en aquesta primera prova directament com a categories,²⁴ altres en canvi, es van considerar un grup subdividit en diverses subcategories.²⁵

Les *categories temàtiques*, a diferència de *les categories del marc de sentit*, no estan centrades en la manera en què es construeix o s'interpreta una situació, sinó en els temes que s'estan tractant. Aquest segon grup de categories es va concretar juntament amb l'observació dels textos i es troba relacionat amb els temes de normalització i de drets lingüístics. La major part d'aquestes categories s'aplica per igual a tots els conflictes o esdeveniments analitzats, mentre que una petita part d'elles respon a les particularitats d'un esdeveniment en concret.²⁶ De les diverses categories establertes,²⁷ es van

---

²³ El referent teòric directe en aquest cas va ser la definició que realitza Robert Entman de la noció de marc de sentit com a selecció d'alguns aspectes de la realitat per tal de fer-los més rellevants, de manera que “es promogui una definició particular del problema, una interpretació causal, una avaluació moral i/o una recomanació de tractament” (Entman 1993, 52).

²⁴ En concret, va ser el cas de “definició del problema”, “veus representades”, “atribució de rols” i, parcialment, “causes i conseqüències”.

²⁵ En concret, aquests set punts del marc de sentit amb les corresponents divisions en subcategories (indicades a continuació entre parèntesis), es van organitzar de la següent manera: 1 definició del problema; 2 causes i conseqüències (subcategories: causa, conseqüència, fi i mitjà); 3 assignació de rols (subcategories: responsable, víctima); 4 grups (subcategories: castellanoparlants, catalanoparlants [en aquest cas no s'assumeix que aquesta divisió es correspongui amb la realitat -molt més complexa- sinó que s'ajusta a al·lusions aparegudes als textos observats]); 5 veus representades (recull d'opinions de l'anomenada “societat civil”); 6 fets (subcategories: castellà a Catalunya, català a Catalunya, utilització d'etiquetes, construcció d'una narrativa, ús social de la llengua catalana); 7 valors (subcategories: apel·lació a l'autoritat, jerarquització de valors, afirmacions normatives [“què s'hauria de fer”]).

²⁶ Seria el cas, per exemple, dels debats produïts al llarg de l'any 1997 sobre la necessitat o no d'elaborar una Llei de Política Lingüística, contingut considerat rellevant de cara a la comprensió del context.

²⁷ Les categories temàtiques es van organitzar en “Drets i deures” (dividit en les subcategories de “deures”, “drets col·lectius”, “drets individuals”, “drets històrics”, “drets territorials”, drets en referència a marcs “legals” i “normalització” [al·lusions explícites al procés]), “Temes temporals” (dividit en les subcategories de “necessitat d'elaboració de la Llei de Política Lingüística” i “quotes i sancions”), “Acció estratègica” (dividit en acció estratègica referent a “col·lectius socials”, actors del camp de la “justícia”,

prioritzar les categories referents a drets i deures, i les referents a valors (consens/cohesió”, “igualtat” i “llibertat/imposició”).

Com a tercer procediment, es van observar relacions entre fragments de text de diferents editorials per categories (principalment drets i valors) mitjançant l'eina de les xarxes del programa. En aquesta observació es van començar a concretar les categories relacionals, concebudes com un intent d'operacionalització parcial del concepte teòric d'intertextualitat, com a presència de fragments de textos en altres textos.²⁸ Es fa referència a aquest grup de categories com a “categories relacionals”, ja que es van pensar com a tipus de relacions genèriques entre continguts dels textos. Les categories relacionals havien sigut definides de forma teòrica en successives etapes. Però va ser en aquesta primera aplicació als textos que finalment es va optar per establir dos nivells: un de més general, que permet relacionar pràcticament tots els continguts (basant-se en relacions d'igualtat, semblança o diferència), i un de més específic, en què l'objectiu de cobrir tots els casos s'abandona per tal de guanyar en especificitat (vegeu *infra*, apartat 3.1.).

Com a resultat d'aquesta primera prova, es van extreure algunes conclusions o valoracions en relació amb la delimitació de les idees principals i secundàries, per una banda, i a l'observació del contingut implícit i els esquemes d'argumentació, per l'altra. En tots dos casos es va arribar a la conclusió que hi havia un desfasament entre el temps invertit i els resultats obtinguts.

En el primer cas, vaig arribar a la conclusió que la utilització de la síntesi des de l'inici del procediment d'anàlisi dels textos (extreure les idees principal i secundàries i, sobre aquestes, el contingut implícit i els esquemes d'argumentació utilitzats),²⁹ malgrat tenir

---

“mediàtic” i “polític” [en aquestes categories es van incloure fragments de text en què l'autor “denunciava” o feia explícites atribucions d'intencions o estratègies d'altres per assolir una fi]), “Llengua” (dividit en “oficial” i “pròpia”), “Societat” (descripció per part de l'autor del text de “com és”, “què opina” o “què pensa” la majoria de la societat), “Fets” (dividit en “bilingüisme”, “monolingüisme”, “multilingüisme”) i “Valors” (dividit en “consens/cohesió”, “igualtat” i “llibertat/imposició”).

²⁸ Vegeu c.1, 2.2.3.

²⁹ Es recordarà breument els passos seguits en aquesta primera aplicació del procediment d'anàlisi, per tal de contextualitzar millor aquestes observacions. El procediment d'anàlisi dels textos, a cadascun dels conflictes o esdeveniments, s'organitza en dos moments: l'anàlisi de cada text de forma individual i l'observació de les relacions entre els continguts dels textos. Els passos van ser els següents: assignar a cada text les categories del marc de sentit, extreure els continguts implícits (implicacions i pressuposicions), indicar els esquemes d'argumentació presents al text, extraure les idees principal i secundàries (aquestes últimes generalment organitzades de forma jeràrquica), i aplicar les categories

una certa utilitat, resultava poc eficient si es comparava el temps invertit amb els resultats obtinguts respecte als objectius de la investigació. En el procés de síntesi dels textos, per una banda, es va posar molta cura en la jerarquització dels continguts (de vegades la idea principal no apareix de forma explícita, com per exemple quan l'editorialista exposa un seguit de fets, expressats d'una manera que porten al lector a extreure una conclusió mai no formulada de forma explícita). Per l'altra, en la síntesi dels continguts es va procurar, en la mesura d'allò possible, conservar al màxim el lèxic original, ja que aquest aporta informació que es va considerar rellevant. Va arribar un punt en què vaig dubtar de si aquesta extracció d'idees principals i secundaries no semblava eficient precisament perquè ja havia complert una part de la seva funció (tenir una visió global, alhora que detallada, del desenvolupament del conflicte a través dels discursos), o si realment era millor descartar-la del procediment inicial d'anàlisi dels textos. Finalment vaig optar per descartar-la, en veure que, un cop importades les idees principals i secundaries a les xarxes (on es pot observar els tipus de relació entre els textos), hi havia matisos de sentit que quedaven fora d'aquesta síntesi i que podien ser rellevants de cara a comparar els continguts.

En el cas de les implicacions i pressuposicions i dels esquemes d'argumentació, vaig arribar a la conclusió que calia una certa flexibilitat en la seva aplicació. El conjunt de pressuposicions que pot comportar una sola frase és molt ampli, i, en alguns casos, un mateix fragment pot ser observat o combinar més d'un esquema d'argumentació. L'observació dels continguts implícits i l'anàlisi dels textos des del punt de vista dels esquemes d'argumentació es pot fer de forma exhaustiva. Però també es pot arribar un nivell d'exhaustivitat en què s'incrementi la distància entre quantitat de temps dedicat i informació obtinguda. Per aquest motiu, les categories d'anàlisi són utilitzades com a eines conceptuals que, sense ser aplicades per sistema i de forma exhaustiva a tots els continguts del corpus, es fan servir de forma selectiva amb aquells continguts considerats rellevants en relació als objectius de la recerca.

El propòsit d'aplicar de forma selectiva unes categories que, en el seu conjunt, poden resultar un instrument complex (tipus d'aplicació que, per altra banda, ve determinat per

---

temàtiques. Aquest últim pas, l'assignació de categories a fragments de text, permetia importar aquestes categories, amb les corresponents cites (fragments de textos de diversos editorials) a les xarxes del programa, mitjanant les quals poder establir tipus de relacions entre continguts.

la claredat o concreció dels objectius) va ser un dels principals aspectes que es va tenir en compte en l'aplicació final del procediment d'anàlisi.

3. Categories d'anàlisi

3.1. Categories “temàtiques” i “relacionals”; contingut implícit dels textos

El primer procediment de prova s'havia començat amb l'aplicació d'unes categories derivades d'una definició teòrica del marc de sentit. En aquesta primera aplicació, alguns dels set apartats que constituïen el marc de sentit, van ser concretats. Per altra banda, es van crear altres categories que es van anomenar “categories temàtiques”. Les categories temàtiques s'han utilitzat per a la selecció i organització de les unitats de registre, les quals constitueixen frases o paràgraf sencers; són una mena de filtre i d'organitzador del material a analitzar. Per aquest motiu s'organitzen d'acord amb temes genèrics: normalització, drets lingüístics i valors. Els temes genèrics de drets i de valors incorporen al mateix temps subapartats, com els de “deures”, “drets individuals”, “drets col·lectius”, “drets legals”, “drets històrics” i “drets territorials”, en el cas dels drets lingüístics, i de “llibertat”, “igualtat” i “consens/cohesió social”, en el cas dels valors. Com s'ha indicat al capítol del marc teòric³⁰ es parteix de la consideració que els valors, donat el grau d'abstracció del seu significat, poden acollir múltiples sentits i interpretacions. Per aquest motiu i per la seva valoració, en general positiva, aquests termes (llibertat, igualtat, consens) constitueixen un recurs valuós i susceptible de ser apropiat per un ampli ventall d'ideologies en les lluites dialèctiques per a la construcció de sentit.

Les “categories temàtiques” s'assignen a fragments de textos, que s'importen a l'eina de les xarxes del programa Atlas-ti, creant diferents xarxes d'acord amb els diferents temes. A les xarxes es contempla el tipus de relació entre fragments de text a través del que es va anomenar “categories relacionals”.

Les categories relacionals s'organitzen en dos nivells, un de més genèric i un de més específic. A nivell genèric s'observen els tipus de relació de “correspondència”,

---

³⁰ Vegeu c.1, 2.5.1., esquema d'argumentació “l'acte i l'essència”.

“similitud” i “diferència” (mateixa opinió, semblant, diferent).³¹ A nivell més específic trobem les categories de “negació interna”, “negació externa”, “correlació oposada”, “mediador”, “crítica” i “trencament de marc”. Aquestes categories del nivell més específic se centren principalment en concretar la del nivell genèric “diferència”, ja que es parteix del pressupòsit que una opinió diferent pot mostrar un ventall més ample de formes de relació amb altres opinions que l’expressió de la mateixa opinió o d’una de similar (el que s’ha anomenat categories relacionals de “correspondència” i de “similitud”). En el cas de les categories de correspondència i de similitud, el focus d’interès se situa en dos aspectes. Per una banda, en observar la possible recurrència d’una opinió, tant al llarg del temps (mesos, anys), com en la seva reiteració a diferents mitjans (en períodes més curts, al voltant d’un esdeveniment puntual), sobretot si aquests mitjans tenen una ampla difusió. La reiteració d’opinions es considera rellevant per la possibilitat que l’expressió majoritària i/o recurrent d’una idea pugui fomentar la seva credibilitat o, en casos extrems, faci que aquesta passi a formar part del sentit comú.³² Per l’altra, la reiteració d’opinions pot resultar d’interès des del punt de vista de la reinterpretació, en el sentit que es podria donar el cas que una mateixa opinió, o una de similar, fos expressada en referència a un altre context (per exemple, l’aplicació d’un judici de valor acceptat en un àmbit social, a un altre de diferent).³³ Des del punt de vista temporal també es podria donar el cas que la mateixa expressió verbal d’una opinió sigui utilitzada amb un sentit lleugerament diferent.³⁴

---

³¹ Referent al tipus de relació, es constitueixen dos nivells, un de més general i un altre de més específic, amb l’objectiu de comptar amb eines que, per una banda, puguin cobrir tots els casos, i per l’altra, mostrar a una major concreció. Les categories relacionals del nivell genèric (correspondència, similitud i diferència) mostren un menor grau de concreció a canvi de poder ser aplicades a qualsevol tipus de relació. Un cop es disposa d’instruments amb què poder establir relacions entre qualsevol fragment de text, s’introdueixen altres categories relacionals, a nivell més específic, que no cobriran tots els casos, però que poden mostrar una major concreció respecte al tipus de relació entre les opinions.

³² Aquesta observació és descriptiva i molt limitada, en el sentit de fer una observació només des de la banda dels editorials dels diaris, no dels possibles efectes que es podrien haver causat en els lectors. Tanmateix i, encara que sigui una afirmació complicada de provar empíricament (són molts els factors que poden influir en el pensament dels lectors i seria complicat aïllar els efectes dels mitjans), es parteix de suposar que la reiteració d’opinions al llarg del temps és un factor que pot contribuir a “deixar un pòsit” en les respectives audiències (lectors del diari) respecte a la forma de concebre la realitat social. També es parteix del pressupòsit que aquest factor, és un més entre d’altres (altres mitjans de comunicació, relacions socials o experiències directes amb la realitat).

³³ Per exemple, l’extensió de judicis de valor associats al rol de client, a altres àmbits (diferents al comercial) com ara la sanitat o l’educació.

³⁴ Aquesta modificació del significat pot ser complicada d’observar a causa de les múltiples interpretacions que pot oferir un text i a la incertesa sobre el sentit donat per l’autor. Però aquestes dificultats no fan que es deixi de banda aquesta observació; sí, en canvi, considerar com a possibilitat qualsevol resultat. L’observació deriva de la idea que l’expressió verbal, per raó de la seva materialitat (text escrit, so de l’expressió oral), té més permanència en el temps que el sentit. Aquest fet es pot observar clarament en el canvi en el significat d’alguns termes al llarg de l’història. En el cas de períodes

Les categories relacionals a nivell més específic es troben més acotades que la distinció entre correspondència, similitud i diferència. Com ja s'ha assenyalat, aquest grup es conforma per les categories de “negació interna”, “negació externa”, “correlació oposada”, “mediador”, “crítica” i “trencament de marc”. Les categories relacionals de *negació interna i externa*, es consideren respectivament, la negació explícita d'una idea (*negació interna*) i l'afirmació d'una idea en què s'obvia (“es desconeix” o s'ignora) l'opció o les propostes contraries (*negació externa*). La *correlació oposada* es refereix al tipus de relació en què, a partir de l'exposició dels mateixos fets o de fets semblants, es realitzen judicis oposats. El *trencament de marc* recull aquelles accions discursives en què no es neguen ni es critiquen aspectes d'una opinió, sinó que es qüestionen els pressupòsits sobre els quals se sustenta, oferint nous plantejaments de la situació. La *crítica* es refereix a una contraargumentació que no només es limita a negar un estat de coses. El tipus de relació de *mediador* consisteix a defensar una posició intermèdia entre dues d'oposades.

---

de temps molt més reduïts, pot no donar-se el cas o produir-se un canvi molt petit com per considerar-lo significatiu (a això s'afegeixen les dificultats esmentades en relació amb les diferents interpretacions dels textos). Tanmateix, no es descarta incorporar de forma subsidiària aquesta perspectiva d'observació (“tenir-la en ment”) en el cas de les categories relacionals de correspondència i similitud.

La influència del sentit dels termes en el significat (derivada de la seva recurrència) es pot observar per exemple en algunes polèmiques al voltant de la redefinició de termes conflictius com ara “nacionalisme” o “nacionalitat” per part de la Real acadèmia espanyola de la llengua (per exemple “La RAE cambia la definición de ‘nacionalidad’ por las presiones nacionalistas”, notícia publicada al diari *La Gaceta*; “Los nacionalistas logran que la RAE retire la nueva definición de «nacionalidad»”, notícia publicada al diari *La nueva España*”).

Definició de “nacionalitat” a la 22va edició (a substituir per la 23va): “1. f. Condición y carácter peculiar de los pueblos y habitantes de una nación. 2. f. Estado propio de la persona nacida o naturalizada en una nación. 3. f. Esp. Comunidad autónoma a la que, en su Estatuto, se le reconoce una especial identidad histórica y cultural. 4. f. Esp. Denominación oficial de algunas comunidades autónomas españolas.”

Definició de “nacionalitat” a l’“article esmenat” com a “avenç de la vigèsima tercera edició”: “1. f. Condición y carácter peculiar de los pueblos y habitantes de una nación. 2. f. Der. Vínculo jurídico de una persona con un Estado, que le atribuye la condición de ciudadano de ese Estado en función del lugar en que ha nacido, de la nacionalidad de sus padres o del hecho de habersele concedido la naturalización. 3. f. Esp. Comunidad autónoma a la que, en su Estatuto, se le reconoce una especial identidad histórica y cultural.”

Definició de “nacionalisme” a la 22va edició (a substituir per la 23va): “1. m. Apego de los naturales de una nación a ella y a cuanto le pertenece. 2. m. Ideología que atribuye entidad propia y diferenciada a un territorio y a sus ciudadanos, y en la que se fundan aspiraciones políticas muy diversas. 3. m. Aspiración o tendencia de un pueblo o raza a tener una cierta independencia en sus órganos rectores.”

Definició de “nacionalisme” a l’“article esmenat” com a “avenç de la vigèsima tercera edició”: “1. m. Sentimiento fervoroso de pertenencia a una nación y de identificación con su realidad y con su historia. 2. m. Ideología de un pueblo que, afirmando su naturaleza de nación, aspira a constituirse como Estado.”

Aquests podrien ser exemples a partir dels quals plantejar, a mode d'hipòtesi, una la possible influència d'un ús reiterat als mitjans de comunicació d'uns termes amb un sentit, que pot esdevenir majoritari a dins d'una comunitat de parlants i, amb el temps, ser recollit per la institució encarregada de fixar el seu significat.

Les categories relacionals *negació interna i negació externa* van derivar de l'exposició que fa John Elster d'aquests conceptes a *Psicologia política*.³⁵ En aquest treball no se segueixen aquestes concepcions de forma exacta, però aquesta exposició va ser una referència o el punt de partida en diferenciar entre aquelles relacions entre continguts en què es nega de forma explícita l'afirmació d'un estat de coses i entre aquelles en què es prescindeix o s'ignora una opinió contrària sobre un mateix aspecte. La negació interna davant d'una afirmació d'un estat de coses, nega la seva veracitat, exposant de forma explícita o fent referència a allò que es nega. En canvi, la categoria de negació externa prendria la forma d'una afirmació, que posada en relació amb altra vindria a negar-la, però que no faria cap mena de referència a aquesta altra afirmació.

La *correlació oposada* es refereix a aquella relació entre continguts en què es pot observar una certa coincidència en els fets de partida (la descripció de la situació), però un desacord, o fins i tot opinions oposades, en la conclusió de l'argument, en la demanda d'acció (allò que "s'hauria de fer"). En aquest tipus de relació entre continguts els actors no només mostren una coincidència en el punt de partida, sinó també en el fet de considerar una situació com a problemàtica, ja que aquest judici depèn de la interpretació i, per tant, hi poden haver altres actors que no contemplin la situació des d'aquest punt de vista. La coincidència inicial de parers pot fer referència als fets (en fer una selecció concreta i en considerar-los verídics), però també als valors.³⁶ Des del punt de vista de les opcions polítiques, es pot trobar aquest tipus de relació entre opcions oposades; de vegades aquelles opcions que presenten posicions enfrontades, en concebre una situació com a problemàtica, poden tenir un mateix punt de partida o un de similar, però arribar a conclusions o defensar propostes d'acció diferents. En aquest cas, l'eix reflectiria no només els posicionaments sobre un tema (més propers o més llunyans uns respecte d'altres), sinó també la intensitat o la importància relativa

---

³⁵ Es parteix d'algun dels exemples que ofereix l'autor, sense la pretensió d'adequar-se estrictament a aquestes nocions, sinó més aviat com a referència genèrica en la manera d'entendre les relacions entre continguts. Alguns dels exemples presos com a punt de partida en la delimitació d'aquestes categories són els següents: "(1) la negació externa d'un moviment és el descans, la negació interna és el moviment en sentit contrari.... (3) la negació externa del plaer és, o bé la indiferència, o bé l'equilibri...la negació interna és el disgust... (5) la negació externa de l'atenció és la indiferència, la negació interna és el descuit... (6) la negació externa de l'obligació és la no obligació, mentre que la seva negació interna és la prohibició..." (Exemples exposats a Kant, *Versuch den Begriff der negativen Grössen in die Weltweisheit einzuführen*. Estrets d'Elster 1995).

³⁶ Aquest tipus de relació es correspondria amb referents d'aquest treball, com ara l'acord amb el fi i el desacord en els mitjans, en relació amb l'esquema d'argumentació del "fi i els mitjans" (vegeu c.1, 2.5.2.), i amb l'argumentació pràctica a dins el model d'anàlisi crítica del discurs polític de Norman i Isabella Fairclough (vegeu c.1, 2.3.).

atorgada al tema en concret: als extrems de l'eix es podrien situar aquelles opcions més motivades, mentre que a les posicions intermèdies es podrien trobar aquelles partidàries de l'*statu quo*, aquelles que mostren una major indiferència envers un tema concret i que, per aquest motiu, potser no definirien la situació com a problemàtica.

Situada a dins d'aquesta mateixa perspectiva en què es conceben les relacions entre posicions mitjançant un eix, es troba la categoria que s'ha anomenat *mediador*. Aquesta categoria es refereix a una presa de posició que, a partir de la definició de dues opinions contraries, situa la millor opció en l'alternativa intermèdia. L'acció discursiva de mediador pot aparèixer com a aliena o externa al camp de joc o, en canvi, ser explicitada per part de l'autor del text com una presa de posició. La intervenció com a mediador pot transferir a l'opció defensada una certa legitimitat procedent de la idea d'acord, consens o equilibri entre posicions contraries i, quan la intervenció es observada com a externa al camp de joc, la legitimitat pot quedar reforçada per una aparent neutralitat. Malgrat aquests atributs, la intervenció com a mediador també pot ser utilitzada de forma estratègica, ja que es realitza una construcció de sentit amb assumpcions donades per descomptat: el focus d'atenció, com en tot argument o opinió, es dirigeix cap a la conclusió (en aquest cas la postura intermèdia) donant per fet la visió de la realitat de la qual es parteix. La construcció de sentit de partida (la definició dels extrems) delimita el camp de possibilitats, que queda acotat a nivell del discurs per les dues (no tres, quatre...) posicions contraries, fet que, implícitament, pot contribuir a establir uns límits en la forma de concebre un esdeveniment o un aspecte de la realitat.

El tipus de relació de *trencament de marc* es refereix a una contraargumentació o una relació observada entre els continguts dels textos, en què un aspecte de la realitat s'observa des d'una altra perspectiva, amb un plantejament diferent. En un debat, una discussió o una lluita dialèctica per a la construcció de sentit, el fet d'establir un marc d'interpretació és important en el sentit que una situació es pot enfocar de diferents formes i sempre hi haurà perspectives o aproximacions que puguin ser més favorables per a la defensa de la pròpia opinió.³⁷ En aquest sentit, aquells agents que aconsegueixen establir les "coordenades" principals del debat, la perspectiva, l'enfocament o el marc

---

³⁷ El pressupòsit de partida en aquest punt és que la realitat és complexa i sovint entren en joc múltiples factors, de manera que qualsevol aproximació (fins i tot aquelles més rigoroses) comportarà una selecció i interpretació d'elements de la realitat, en major o menor grau segons els casos.

general d'interpretació,³⁸ posseeixen un recurs (simbòlic) important en l'objectiu de convèncer de la seva opinió. El trencament de marc és un tipus de relació entre continguts en què es rebutja un altre plantejament, fent explícit el seu marc d'interpretació o construint-ne un de nou. Aquesta categoria relacional es concep tant en la seva aplicació a processos, situacions o fets puntuals, com en la interpretació de termes relativament abstractes.³⁹

La *crítica* es refereix a una contraargumentació que no es limita simplement a negar l'opció contrària, però que tampoc no entra a qüestionar l'enfocament de base. En aquest sentit es podria considerar que es troba a mig camí entre la negació interna i el trencament de marc.⁴⁰

Les categories relacionals també es poden organitzar des del punt de vista de si fan un major èmfasi en els continguts o en la forma dels discursos, o de si se centren més en

---

³⁸ Les nocions de marc de sentit, marc d'interpretació, perspectiva, enfocament o punt de vista, s'interpreten totes elles des del punt de vista de la definició de "marc de sentit" exposada a l'apartat anterior, la qual incorpora els següents aspectes: definició del problema, selecció de fets, apel·lació a valors (i jerarquitització entre valors), "veus" representades, atribució de rols (responsables, afectats), exposició de causes i conseqüències i propostes/demandes d'acció. A més aquestes nocions es conceben des de la perspectiva dels esquemes d'argumentació, com a diferents maneres d'articular o enllaçar els aspectes esmentats.

³⁹ S'observa sobretot aquest tipus de relació en l'apel·lació a valors rellevants com ara llibertat, igualtat o cohesió, els quals constitueixen al mateix temps "categories temàtiques" (vegeu *supra*). Aquests són termes que, a causa de la seva abstracció, són susceptibles de ser utilitzats amb interpretacions i objectius diferents.

⁴⁰ Es podria considerar que es troba acotada, per una banda, per la negació interna i, per l'altra, pel trencament de marc. Aquests límits poden ser més clars en el cas de la negació interna, que es podria expressar com "l'afirmació X no és certa" (o alguna expressió amb un sentit similar). La crítica, a més de negar una afirmació, oferiria algun argument per recolzar aquest judici. En el cas de la crítica i del trencament de marc, pot ser més complicat, segons els casos, d'establir si l'argument inclou els pressupòsits, l'enfocament o perspectiva d'observació. Amb relació a aquest problema de delimitació o de distinció entre les categories de crítica i de trencament de marc, es parteix de considerar, per una banda, que tot conjunt de categories, en ser una construcció a posteriori, mostrarà en la seva aplicació casos ambigus els quals podran ser interpretats sota dues o més categories en presentar característiques o elements d'una i d'una altra. Tanmateix, de l'aplicació de les categories d'anàlisi no es pretén obtenir una explotació quantitativa, sinó que s'utilitzen com a instrument per conceptualitzar, expressar o posar en relleu certs aspectes de les opinions i arguments observats. D'altra banda, inicialment es defineix el trencament de marc com aquell contingut textual que ofereix un enfocament diferent o alternatiu (a altre enfocament, o també a allò que es podria considerar com a opinió majoritària o de sentit comú). La crítica, per la seva banda, no té per què arribar a qüestionar el plantejament; pot ser el qüestionament d'un aspecte del plantejament general. Des d'un punt de vista instrumental, el trencament de marc es pot associar amb un canvi d'esquema d'argumentació. Per exemple, partint de l'afirmació d'un actor, que la causa de X és Y, amb la negació interna simplement es negaria el fet ("la causa de X no és Y"); amb la crítica, aquesta negació a més es recolzaria en alguna justificació; amb el trencament de marc no es faria servir aquest esquema causal, sinó un altre; es contemplaria la situació des d'un altre punt de vista. L'aplicació de la categoria relacional de trencament de marc juntament amb els esquemes d'argumentació, pot ser una referència en la distinció entre la categoria de crítica i la de trencament de marc, entre qüestionar una idea o un aspecte concret, o el plantejament general que es fa de la situació.

algun dels components de l'argument, és a dir, si focalitzen l'atenció en les premisses (afirmacions de partida explícites o implícites), en la conclusió (opinió o tesis defensada) o en el procediment o esquema d'argumentació.

Les relacions entre les diferents opinions o arguments es troben a nivell de forma i de contingut; d'allò que es diu i de la manera en què es diu. Algunes categories relacionals mostren un més gran èmfasi o expliciten més els continguts; altres, en canvi, accentuen la forma, que es pot referir a com s'estructuren els continguts (l'esquema d'argumentació) o a la manera en què s'expressa l'opinió en relació amb la resta d'opinions presents als debats públics.

Fent un major èmfasi en els continguts trobem les categories relacionals de "correspondència" (mateixa opinió), "similitud" (semblant) o "diferència" (desacord). Aquestes categories se centren principalment en el contingut. Però també es pot fer un major èmfasi en la forma, tant pel que fa a la utilització d'un esquema d'argumentació concret, com per la manera en què s'expressa una opinió en relació amb la resta. Centrar-se en qüestionar o criticar la tria d'un esquema o d'un procediment d'argumentació en concret implica en molts casos una relació de "trencament de marc"; cada esquema d'argumentació comporta una forma de plantejar una situació o d'enfocar la realitat, ja que, a més de seleccionar elements de la realitat, cada tipus d'esquema articula aquests elements de maneres diferents (per exemple, relació causal, relació de fi/mitjans, reciprocitat, assignació d'atributs a persones o a grups, analogies i metàfores, contradiccions o incompatibilitats...).⁴¹ Altres categories relacionals a nivell més específic, tot i mostrar relacions amb altres opinions a nivell de continguts, estan més centrades en explicitar l'acció (discursiva). És el cas, per exemple, de la "negació externa" i de la "mediació". La negació externa fa referència al fet d'ignorar altres opinions presents als debats.⁴² La categoria de mediador es defineix en aquest treball com un tipus d'acció discursiva en què, a partir de la definició de dues posicions

---

⁴¹ Vegeu c.2, 3.2.

⁴² Aquesta "forma d'acció" és una estratègia que es pot fer servir amb més facilitat quan l'opinió defensada és majoritària o quan el mitjà des del qual s'expressa (el diari) compta amb una àmplia difusió. Per contra, i en teoria, seria més difícil de fer servir en el cas d'opinions minoritàries o expressades des de diaris amb menor difusió. En aquests casos l'acció podria anar dirigida a la crítica (en la forma de simple negació o d'argumentació més elaborada), o a qüestionar o construir un enfocament alternatiu de la situació ("trencament de marc"). En general es podria dir que s'ha de comptar amb mitjans per poder prendre aquesta opció d'acció discursiva.

contraries, es defensa la pròpia opinió presentada com a terme mig.⁴³ Aquest tipus d'acció discursiva implícitament s'aproparia al paper de moderador. En aquest sentit, un cop establertes les opcions contraries, la defensa del terme mig sempre és susceptible de ser presentada com a manca de presa de posició.

Des del punt de vista dels components de l'argument (premisses, esquema d'argumentació i conclusió) hi ha categories que focalitzen l'atenció en algun d'aquests tres elements. En general, les categories relacionals se centren en les relacions entre les conclusions o opinions. Però també hi ha categories que fan èmfasi en les premisses o llocs comuns de partida, o en el procediment d'argumentació, ja sigui en la tria de l'esquema com en l'assignació dels continguts. A nivell de les premisses, dues opinions poden mostrar una certa coincidència en el punt de partida, és a dir, en la descripció de la situació (fets) i/o en la jerarquització dels valors (què es considera important i en quin ordre), però en canvi poden arribar a conclusions diferents o oposades. Aquest seria el cas de la categoria relacional anomenada “correlació oposada”. Amb relació a l'esquema o procediment d'argumentació, el qüestionament pot anar dirigit cap a la tria mateixa de l'esquema o, per contra, cap a la manera en què l'esquema és utilitzat, cap a la tria dels continguts o elements que conformen l'esquema. Aquest últim seria el cas de la categoria relacional anomenada “crítica”, on es pot contraargumentar sense canviar l'enfocament de base: per exemple, dues opinions poden estar utilitzant un esquema causal, però dissentir en els continguts (el que les portarà a conclusions diferents); és a dir, poden dissentir en determinar quines són les causes, quins els efectes o els valors o principis que cal prioritzar. Contràriament, la utilització d'un altre esquema d'argumentació pot comportar una redefinició de la situació, un canvi d'enfocament, relació que es correspondria amb la categoria “trencament de marc”.

Pels continguts implícits dels textos s'utilitzen les eines d'*implicació* i *pressuposició* de Van Dijk, que s'exposen a partir del treball de Giró (1999). Van Dijk defineix la *implicació* com el procés on “donada una proposició P (expressada), és possible inferir

---

⁴³ Aquesta categoria relacional es pot correspondre amb esquemes d'argumentació com “la regla de la justícia” o l'esquema de “reciprocitat”. La mediació, per exemple, podria prendre la forma d'una assignació “justa o equitativa” de legitimitats o de possessió de la veritat en relació amb dues posicions enfrontades (esquema d'argumentació de “regla de la justícia”). També es pot utilitzar l'esquema de “reciprocitat” per exposar excessos o raons de cada part (“de la mateixa manera que l'acció d'X no és apropiada, la d'Y tampoc ho és”). La utilització d'aquests esquemes té l'efecte d'equiparar els dos elements enllaçats mitjançant l'esquema d'argumentació (persones, grups, situacions, fets, esdeveniments, etc.).

de la mateixa una o més proposicions Q1, Q2..., sobre la base d'un model de fets o un model de context, els quals poden pressuposar en sí mateixos actituds o coneixements instanciats" (van Dijk 1996, 21; citat a Giró 1999, 139). Hi ha diferents tipus d'implicacions, entre les quals, les més clares poden ser les implicacions conceptuals i les causals. Les implicacions conceptuals s'extreuen del mateix significat del terme o de l'expressió. El significat, en definir el contingut semàntic, fa una delimitació que deixa fora aquells elements de la realitat que no es corresponen amb la seva definició o el seu sentit.⁴⁴ Les implicacions conceptuals es poden deduir a partir d'aquesta delimitació del significat. Per exemple, estar presoner implica que no es pot anar lliurement pel carrer, o treballar com a polític implica que no es fa feina manual. Les implicacions causals resulten de l'aplicació de models de fets o de contextos, de coneixements socialment compartits. Per exemple, el fet que s'hagi produït un accident de trànsit implica que els vehicles hauran quedat danyats.

En canvi, la pressuposició pot incorporar un ventall més ampli de continguts, ja que fa referència a tots aquells coneixements que l'autor del text pressuposa que el receptor coneix o fa servir en la interpretació del text. Van Dijk defineix la pressuposició, des del punt de vista cognitiu, com "... el conjunt de proposicions que el parlant suposa que l'oient ha de conèixer - [que] pot incloure tot coneixement rellevant (arguments, etc.) necessari per comprendre un text però també més específicament, les poques proposicions necessàries per interpretar una oració o per establir una relació de coherència" (van Dijk 1990, 97; citat a Giró 1999, 142); en un sentit més ampli, les pressuposicions són aquell "...conjunt de coneixement cultural tàcit que dóna sentit al discurs" (van Dijk 1995, 273; *ibídem*). Formalment, la pressuposició es defineix com "...una proposició q està pressuposada per p, tan si està pressuposada per p o per no-p" (*Ibídem*; citat a Giró 1999, 141); amb la frase "Pere va enviar una carta a la seva tia", es pressuposa que "Pere té una tia", pressuposició que també es donaria en el cas de l'afirmació "Pere no va enviar una carta a la seva tia" (van Dijk 1984b, 174). La pressuposició es deduiria tant de l'afirmació com de la negació d'una proposició.

---

⁴⁴ S'utilitza el terme "definició" en el sentit de significats delimitats, bé per institucions que regulen la llengua, bé a través de textos que defineixen conceptes (acadèmics) o bé a mitjançant definicions *ad hoc* expressades explícitament per l'autor d'un text. El "sentit" s'utilitza en referència a la interpretació que fan els usuaris de la llengua, que pot ser compartida per grups socials de diversos tipus i que es troba condicionat pel context d'ús. Partint d'aquesta diferenciació, la implicació extreta tenint en compte la definició d'un terme pot presentar una major objectivitat (en fer referència a un significat expressat de forma explícita i compartit per una comunitat de parlants), però no sempre es correspondrà de forma exacta amb el sentit o sentits que donen l'autor i els receptors dels textos.

L'assignació de categories temàtiques a fragments de text i l'observació de les seves relacions a través de l'eina de les xarxes, és el punt de partida de l'anàlisi de les estratègies d'argumentació i els raonaments. D'aquesta forma les relacions entre les unitats de registre s'observen sota la perspectiva de les argumentacions utilitzades, és a dir, de les crítiques o de les justificacions davant altres opinions. Aquesta anàlisi s'aplica sobre els continguts explícits i els continguts implícits dels textos.

3.2. Esquemes d'argumentació

La teoria de l'argumentació, en la versió de la nova retòrica de Perelman i Olbrechts-Tyteca, pot ser tant un instrument de creació com d'anàlisi.⁴⁵ Com s'ha exposat al marc teòric,⁴⁶ aquesta teoria no es mou en el terreny de la necessitat o de l'evidència; se situa més aviat a l'àmbit de l'opinió, d'allò que pot ser versemblant, plausible o probable, d'allò que podria ser veritat però que no constitueix una certesa absoluta: "La naturalesa mateixa de la deliberació i de l'argumentació s'oposa a la necessitat i a l'evidència, doncs no es delibera en els casos en què la solució es necessària ni s'argumenta amb l'evidència" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 30).⁴⁷

Els esquemes d'argumentació es fan servir en aquest treball com a categories d'anàlisi que expliciten la forma en què es defensen les diferents opinions. Aquestes categories es trobarien relacionades amb el marc d'interpretació, en el sentit que cada esquema

---

⁴⁵ En ser part del seu objecte d'estudi els esquemes d'argumentació utilitzats per convèncer o persuadir un auditori, aquesta teoria de l'argumentació pot ser utilitzada com a guia en la construcció de discursos: per exemple en l'àmbit de la política o en el del dret (en les seves vessants teòrica o pràctica), en els de l'ètica, la moral o la metafísica, en publicitat com a estratègia de persuasió i en general en qualsevol situació en què es defensi una tesi, una opinió o una idea. Però la teoria de l'argumentació també pot ser emprada com a instrument d'anàlisi per ser aplicat a situacions en què s'utilitzen raons per sustentar opinions; els autors, en l'elaboració de la teoria, van utilitzar exemples extrets de la filosofia, el dret, les ciències socials, la religió o la literatura. Més enllà de l'àmbit acadèmic, els esquemes d'argumentació també poden constituir una eina útil per analitzar els discursos apareguts als mitjans de comunicació (en algun cas els autors també fan referència a situacions o discursos apareguts a mitjans de comunicació) i per observar altres contextos quotidians en què es produeixi un intercanvi d'opinions.

⁴⁶ Vegeu c.1, 1.3.

⁴⁷ Els autors recorden que no s'ha de confondre els aspectes del raonament relatiu a la veritat i els aspectes relatiu a l'adhesió. La teoria de l'argumentació estudia els esquemes d'argumentació sense entrar a valorar, en un primer moment, el grau de veritat de les conclusions exposades. No existeix cap mena de relació a priori entre el grau d'adhesió i el de veracitat; no es pot presuposar la correspondència d'una adhesió completa amb la necessitat o evidència d'una tesis, ni la intensitat de l'adhesió amb el nivell de veracitat. L'estudi de la interacció entre adhesió i veritat pot ser tractada més enllà d'aquesta teoria, però en el seu plantejament, adhesió i veritat són dos conceptes diferents.

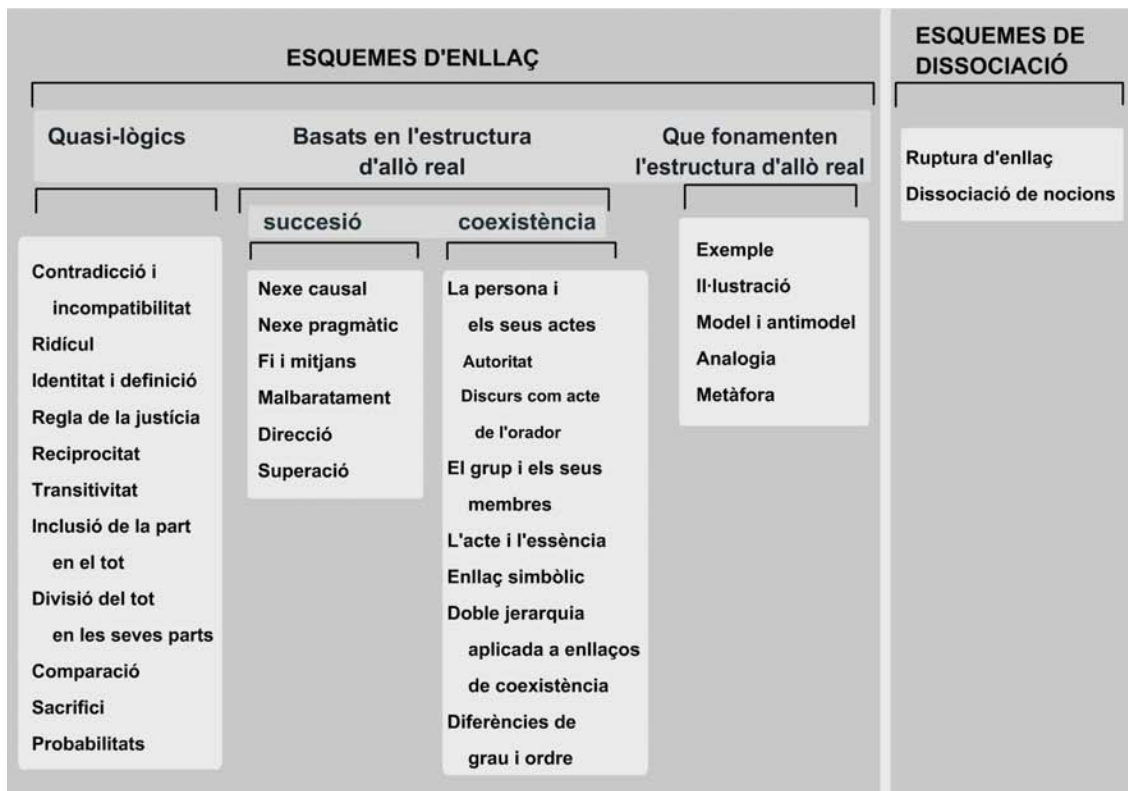

comporta una selecció de fets de la realitat i una forma d'articular-los. Els esquemes d'argumentació de la teoria de l'argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca, consisteixen en estructures que enllacen o dissocien elements i que s'utilitzen per a la defensa d'una tesis o conclusió. Les estructures o esquemes d'argumentació es conceben segons les nocions d'enllaç i de dissociació.⁴⁸ Els procediments d'enllaç estableixen un vincle entre dos elements, bé per constituir un tipus de relació estructural o bé per valorar-los de forma positiva o negativa. Amb els procediments de dissociació es produeix una separació o una ruptura entre allò que anteriorment formava un tot, o que formava part d'un sistema que establia solidaritat entre els seus elements. La dissociació de nocions inclou dos procediments: la "ruptura d'enllaç" i la "dissociació de nocions".⁴⁹ En canvi, als esquemes d'enllaç podem trobar molts més procediments d'argumentació. Els autors divideixen les tècniques d'enllaç en tres grups: els "arguments quasi lògics", els "arguments basats en l'estructura d'allò real" i els "enllaços que fonamenten l'estructura d'allò real".

---

⁴⁸ Com assenyalen els autors de la teoria, existeix una dependència mútua entre l'enllaç i la dissociació, ja que són processos de transformació, el sentit dels quals es basa en la relació d'antinòmia: "psicològicament i lògicament, qualsevol enllaç implica una dissociació i a l'invers: de la mateixa manera que uneix els elements diversos en un tot ben estructurat, els dissocia del fons neutre del qual els separa" (Ibíd., 300). Aquesta relació de dependència també la podem trobar amb la negació: no es pot negar l'existència d'un fenomen sense fer-hi referència i reforçar així la seva representació a través del llenguatge; com tampoc es pot argumentar una dissociació de nocions sense fer al·lusió, al menys de forma implícita o pressuposada, a un conjunt inicial. Fairclough descarta l'aparent contradicció de negar l'existència d'un fenomen a través del concepte d'intertextualitat: quan l'autor d'un text nega l'existència d'un fenomen, en evocar-lo a través del llenguatge, està fent al·lusió a textos produïts anteriorment, motiu pel qual no s'estaria produint un contrasentit. Per exemple l'afirmació "l'amenaça soviètica és un mite", no implicaria l'acceptació de l'"amença soviètica" com un fenomen real, sinó la referència a textos anteriors (Fairclough 1992, 120); vegeu c.1, 2.2.3.

⁴⁹ La "ruptura d'enllaç" consisteix en argumentar que dos elements es troben indegudament associats. Aquesta tècnica, anomenada també "tècnica de frenat", actua sobre elements aïllats sense afectar al conjunt. En canvi, la dissociació de nocions comporta una modificació de conceptes a nivell estructural. La dissociació serveix per salvaguardar un concepte quan apareixen incompatibilitats; és un procediment conceptual en què es dissocia el terme II del terme I, de manera que el terme I esdevé més perfecte, mentre que el II, per una mena de depuració conceptual, esdevé el model, la norma o allò que proporciona criteris de valoració. Els autors de la teoria de l'argumentació situen el prototip d'aquest esquema en la dissociació entre aparença i realitat. En aquest cas, l'aparença seria el terme I (aquelles propietats, característiques, manifestacions del concepte o fenòmens que porten a les incompatibilitats), mentre que la realitat estaria representada pel terme II (el concepte resultat d'aquesta depuració el qual elimina les incompatibilitats). Amb la "ruptura d'enllaç" s'afirma que dos elements estan indegudament vinculats. En canvi, amb la dissociació de nocions es revisen els conceptes que serveixen de base per a l'argumentació. La dissociació comporta la modificació d'un sistema de pensament. És per aquesta raó que els autors situen el prototip de la dissociació en el pensament filosòfic original, quan davant d'un problema d'incompatibilitats, es troba la solució dissociant nocions i creant nous conceptes.

Els “arguments quasi lògics” aparentment es poden comparar amb els raonaments formals. Però, a diferència d'aquests últims, els raonaments “quasi lògics” no constitueixen un sistema aïllat on el significat dels termes utilitzats sigui unívoc, fet que queda subratllat amb el prefix “quasi”. La força persuasiva d'aquests arguments es troba precisament en la seva aproximació al raonament lògic, que es pot associar amb el rigor, la precisió o l'objectivitat.⁵⁰ La utilització dels arguments quasi lògics sempre comporta un procés previ de reducció de la realitat per adequar-la a l'esquema formal triat. Per aquest motiu, les rèpliques més freqüents a la utilització d'un argument quasi lògic seran les crítiques al procés de simplificació realitzat, afirmant, per exemple, que no s'observen aspectes fonamentals, que els que s'inclouen són circumstancials o que la perspectiva o el punt de vista (l'esquema d'argumentació) no reflecteix o esbiaixa la realitat.

⁵⁰ Aquesta observació porta als autors a afirmar que, en la seva teoria, no es dona prioritat al raonament formal sobre altres tipus d'argumentació. Els arguments quasi lògics imiten l'aparença externa dels arguments lògics, la qual no ve acompanyada d'allò que, pels autors, caracteritza als raonaments formals: “...creiem que el raonament formal resulta d'un procés de simplificació que únicament és possible en condicions determinades, en l'interior de sistemes aïllats i circumscrits” (Ibid., 303). Al llenguatge quotidià, a diferència d'aquell utilitzat a la lògica, els termes no són unívocs. Com assenyalen els autors, la manca d'univocitat dels termes fa del llenguatge un instrument que pot ser adaptat a noves realitats.

Contràriament als arguments quasi lògics, que “es presenten com a comparables a raonaments formals, lògics o matemàtics” (Ibíd., 303), els “arguments basats en l’estructura d’allò real” utilitzen elements o fenòmens de la realitat per “establir una solidaritat entre judicis admesos i altres que s’intenta promoure” (Ibíd., 402). Amb els “arguments basats en l’estructura d’allò real” es parteix d’idees acceptades per l’auditori i s’intenta que aquest accepti una conclusió mitjançant un esquema d’argumentació o procediment d’enllaç convencional.⁵¹ Els arguments basats en l’estructura d’allò real treuen la seva força de persuasió d’establir un vincle amb fets acceptats o judicis admesos.

El tercer grup d’esquemes, els “arguments que fonamenten l’estructura d’allò real”, utilitzen també elements de la realitat. Però a diferència dels arguments basats en l’estructura d’allò real, introdueixen components nous a dins l’enllaç, ja que no es limiten a enllaçar fenòmens prèviament existents, sinó que, partint d’elements de la realitat, creen noves idees. Alguns exemples d’arguments que fonamenten l’estructura d’allò real serien l’analogia o la metàfora, esquemes amb què es poden crear nous enfocaments o nous significats; o l’esquema de l’exemple, amb què, partint de casos particulars, s’estableixen generalitzacions o “regles generals”.

3.2.1. Arguments quasi lògics

- **Contradicció i incompatibilitat:** en lògica, una contradicció es produeix quan s’exposa conjuntament una proposició i la seva negació. Als sistemes lògics la contradicció es troba fora de dubte, a causa que els enunciats són unívocs. Com que la univocitat en el significat dels termes únicament es dona a l’interior de sistemes formals aïllats,⁵² amb els esquemes d’argumentació els autors parlen d’incompatibilitat en lloc de contradicció. La incompatibilitat es referiria a aquelles situacions en què es realitzen dues afirmacions entre les quals és necessari triar-ne una, en posar-se de manifest que

---

⁵¹ Aquí trobaríem procediments (part dels quals ja han sigut introduïts a l’apartat “2.5. Formes genèriques de construcció de sentit a través dels textos”) com ara el nexa causal en les seves variants, l’associació d’una persona amb les seves accions, o, com s’exposarà en aquest mateix apartat (vegeu *infra*), l’associació d’un objecte material amb significats socialment compartits (enllaç simbòlic).

⁵² Els autors indiquen que és poc freqüent que les premisses de l’argumentació apareguin explicades de forma completa i que, en aquells casos en què ho fan, els significats no són definits de manera enterament unívoca.

no es poden sostenir totes dues al mateix temps. Els desacords respecte a l'esquema quasi lògic d'incompatibilitat es poden centrar en delimitar els camps de sentit dels termes utilitzats en l'argumentació.⁵³

Les incompatibilitats poden aparèixer a nivell de la persona, els grups o d'altres fenòmens de la realitat. Argumentar la incompatibilitat o defensar la seva absència dependrà de si s'observen totes dues afirmacions a dins d'un mateix conjunt o sistema; per exemple, dues afirmacions oposades fetes per la mateixa persona es poden tornar compatibles si s'accepta que les circumstàncies són diferents o que s'han produït en períodes de la seva vida que es presenten relativament independents; o, per exemple, per evitar la incompatibilitat en el cas de l'acció del membre d'un grup, es podria presentar aquesta acció com a circumstancial, irrellevant o com a acció que respongués a la vinculació, puntual, d'aquesta persona a un altre grup.

- **Ridícul:** L'argumentació pel ridícul parteix de la transgressió d'una regla admesa. Una afirmació pot portar al ridícul quan s'oposa, sense cap motiu que ho justifiqui, a concepcions normalment admeses. També es pot produir quan es manté l'adhesió a dues tesis que s'han mostrat incompatibles a través d'una argumentació. En aquests casos, "caure en el ridícul" comportaria acceptar el plantejament de l'adversari. El ridícul contribueix al manteniment d'un ordre social, acceptat a nivell de la societat en el seu conjunt o a nivell de grups socials més específics. Com assenyalen els autors, l'individu que s'enfronta al ridícul davant d'un grup ha de mostrar "audàcia" i "certa capacitat per superar l'ansietat" a més d'un cert nivell de "prestigi" que contraresti temporalment la confrontació d'uns valors admesos de forma majoritària (Ibíd., 326). El no seguiment d'aquest ordre exposa a un ridícul que pot ser temporal en aquells casos en què finalment es produeixin canvis en la forma de concebre aspectes de la realitat; el comportament, l'acte, l'opinió, deixaran d'estar exposats al ridícul quan "aquells que

---

⁵³ És en aquest sentit que els autors afirmen que a l'argumentació "dues proposicions no són incompatibles, sinó que arriben a ser-ho" (Ibíd., 315). Una major precisió dels termes pot fer desaparèixer la incompatibilitat, en reduir el camp de sentit o les possibilitats d'aplicació de l'argument (per exemple, es pot substituir el respecte per un "ésser viu" [en el sentit de qualsevol forma de vida] pel respecte per un "ésser viu humà", per evitar incompatibilitats entre la primera afirmació i el combat de virus, bacteries o d'altres microorganismes). El fet de considerar incompatibles dues afirmacions (o dues accions, actituds, intencions o d'altres) es troba condicionat per les interpretacions dels termes o per la manera en què es conceben les situacions i pot implicar a tercers; com il·lustren els autors a través d'una reflexió de La Bruyère, "és difícil ser neutral entre dones que són amigues nostres per igual, encara que entre elles hagin trencat la seva amistat per motius en els quals no tenim res a veure; sovint, cal triar entre elles, o perdre-les a totes dues" (Ibíd., 308).

llencen una moda nova o aquells que, com Gandhi, es neguen a doblegar-se a les costums d'Occident" (Ibíd., 327) comencin a ser imitats, de manera que ja no contradiguin el sentit comú o les concepcions acceptades de forma majoritària.

- **Identitat i definició:** l'esquema d'identitat i definició es refereix a procediments en què s'identifiquen elements com a equivalents o similars. Quan la identificació és completa trobem, com a cas paradigmàtic, la definició. Però la identificació també pot ser parcial, basant-se només en certs aspectes o propietats. Igual que en l'elaboració d'un concepte, amb la identificació es produeix una simplificació que posa l'èmfasi en allò que es considera comú entre els termes de la definició o de la identitat. Amb l'esquema d'identitat i definició, els punts de controvèrsia se situaran generalment en la reducció de la realitat operada, en les valoracions que es facin sobre la inclusió o l'exclusió d'elements que es considerin essencials.

- **Regla de la justícia:** Aquest esquema s'utilitza generalment per demanar un tractament igual a persones o situacions que es conceben o s'observen des del punt de vista d'unes propietats o característiques comunes. La regla de la justícia opera amb l'establiment d'una identificació parcial entre persones, grups, situacions o d'altres fenòmens, identificació que permet que aquests siguin intercanviables sota una perspectiva concreta. La identificació parcial posa de relleu les característiques o propietats comunes destacant-les per davant d'altres. En una demostració completament rigorosa els elements intercanviables haurien de ser idèntics. Atès que fora dels sistemes formals les persones, grups o les situacions sempre presenten diferències en algun aspecte, els desacords entorn d'aquest esquema generalment es trobaran en determinar si aquestes diferències són o no rellevants; si es pot establir aquesta identitat parcial sobre la qual defensar un tractament igual.

- **Reciprocitat:** l'esquema de reciprocitat, igual que el de la regla de la justícia, es refereix a l'aplicació del mateix tractament a dues persones, grups, situacions o d'altres. Però, en el cas de l'esquema de reciprocitat, la identificació es realitza sobre la base d'una relació de simetria en què la relació entre a i b és la mateixa que entre b i a. L'esquema de reciprocitat facilita la identificació entre elements, ja que el tipus de connexió que comporta la simetria ressalta una propietat comú que sembla imposar-se en importància sobre la resta de propietats, de manera que aquest aspecte es presenta

com a essencial. Es poden trobar exemples d'aquest tipus d'argumentació aplicats a la realització d'activitats, on la mateixa valoració que rep l'acte d'oferir o donar un bé o un servei, s'aplica a l'acte de rebre-ho;⁵⁴ o en la "transposició de punts de vista": "ja que trobem estranyes les costums dels perses, ells no s'haurien de sorprendre de les nostres?" (Ibíd., 345).

- **Transitivitat:** en lògica formal la transitivitat és una propietat que permet passar d'afirmar que existeix la mateixa relació entre a i b, i entre b i c, a afirmar que aquesta mateixa relació també existeix entre a i c. L'esquema de transitivitat pot incloure relacions d'igualtat, superioritat, inclusió o ascendència. Un exemple de transitivitat el trobem en la màxima "els amics dels teus amics són els meus amics" (Ibíd., 353). Aquestes relacions "d'aliança o d'antagonisme entre persones i entre grups" presents a diferents àmbits socials (persones i grups en relacions informals, relacions entre institucions, relacions internacionals...) són susceptibles de ser presentades amb l'esquema quasi lògic de transitivitat, "en conèixer i admetre tots per complet els mecanismes socials en què es recolzen aquests arguments" (Ibíd., 355). La transferència de formes de relació, també es pot aplicar a esdeveniments, propietats o valors, de manera que aquests elements s'organitzin d'acord amb un tipus de relació;⁵⁵ un cas molt estès d'aplicació de la transitivitat el trobaríem en el sistema d'eliminatòries, on, per imperatius pràctics, s'aplica la relació de transitivitat, determinant que si A guanya a B i B guanya a C, A és millor que C.

- **Inclusió de la part en el tot i divisió del tot en les seves parts:** en aquest grup d'esquemes quasi lògics es troben dos tipus de relacions: aquella que extreu conclusions de la inclusió d'una part en el tot i la que divideix el tot en parts. El primer tipus d'esquema es pot fer servir per demanar el mateix tractament a la part que al tot, o a l'invers ("el que val pel tot val per la part" [Ibíd., 359]), sense necessitat d'atribuir cap mena de qualitat específica a les parts o al conjunt. També pot ser enfocat des del punt

---

⁵⁴ Alguns dels exemples que posen els autors serien l'afirmació "el que és honorable d'aprendre, també és honorable d'ensenyar" (Ibíd., 344, estret de Quintilià, *Llibre V*, cap. X § 78); o "si per a vosaltres no és deshonrós vendre'ls [a propòsit dels impostos], tampoc ho serà per nosaltres comprar-los" (Ibíd., 343, estret d'Aristòtil, *Retòrica*, 1397a). En el context i època actuals podem trobar un exemple d'aquest esquema de reciprocitat en l'extensió de la sanció de l'exercici de la prostitució als clients i als promotors de la seva pràctica.

⁵⁵ Alguns dels tipus de relació que anomenen els autors són "més gran que, més pesat que, més estès que" (Ibíd., 356) o, com ja s'ha exposat, relacions d'"d'igualtat, superioritat, inclusió, [o] ascendència" (Ibíd., 353).

de vista quantitatiu, en el sentit que si el tot engloba la part, és més important que la segona; o també es pot utilitzar per establir una relació proporcional en termes quantitatius entre la part i el tot, assignant el valor que correspondria a la part com a fracció del valor del tot. L'esquema d'inclusió de la part en el tot comporta una certa homogeneïtat entre aquells elements que conformen el tot, al mateix temps que una certa distinció entre el que serien les parts.

El segon tipus de relació és l'esquema de divisió del tot en les seves parts. Aquest esquema pot ser utilitzat per determinar el conjunt de possibilitats que expliquen un fet, una acció o un esdeveniment (per exemple, l'acció X és resultat de la ignorància, de la mala fe o d'ambdues), o també pot ser utilitzat per delimitar les solucions o les alternatives possibles. Des d'un punt de vista general, aquesta divisió comporta una transformació d'allò continuu en discret, excloent les interaccions, la fluïdesa, els matisos o les imbricacions; és un esquema que estructura i classifica, segmentant allò real i delimitant el conjunt de possibilitats.

- **Comparació:** la comparació equipara elements mitjançant una ordenació ("més o menys que...") establerta sobre la base de dues idees o qualitats oposades (alt, baix; petit, gran, etc.). Aquest tipus d'esquema quasi lògic comporta un ordenament quantitatiu que incorpora de forma implícita alguna unitat de mesura. La unitat utilitzada com a mesura en la comparació contribueix a la força persuasiva de l'argument: "en certs casos, serà més avantatjós descriure un país afirmant que és nou vegades més gran que França a dir que és la meitat del Brasil" (Ibid., 379). La comparació té l'efecte d'apropar els elements comparats; així una persona, un grup o qualsevol fenomen al que s'assignin qualitats negatives, en ser comparat amb altre valorat positivament, pot ser revaloritzat, al mateix temps que es pot produir l'efecte de devaluar el segon.⁵⁶ La comparació també pot ser utilitzada com a estratègia, quan una acció o una mesura valorada de forma negativa es compara amb altra pitjor, rebaixant així la valoració negativa de la primera: per exemple, una externalització parcial de

---

⁵⁶ Dir que un intel·lectual té més coneixements acadèmics que el personatge de moda a la premsa del cor, tindria l'efecte de revaluar el segon al mateix temps que devaluaria al primer (des del punt de vista l'ordre de valors del context acadèmic). És en aquest sentit que els autors afirmen que "un procediment eficaç, per desqualificar algú, consisteix en confrontar-lo amb allò que menysprea, encara que sigui per afirmar que és superior" (Ibid., 379).

serveis sanitaris podria passar a ser considerada “mal menor” si abans s’ha plantejat la privatització total.

- **Sacrifici:** l’argument del sacrifici és una variant de l’argument de comparació, amb què es busca extraure la força de l’argument del sacrifici que s’estaria disposat a fer per tal d’obtenir un resultat. El valor relatiu atorgat a l’element sacrificat donarà una idea del valor atribuït a l’objectiu perseguit.⁵⁷

- **Probabilitats:** els arguments que utilitzen un esquema de probabilitats redueixen la realitat a sèries o col·leccions d’éssers o d’esdeveniments, semblants en certs aspectes. Partint d’aquesta reducció fan una valoració basada en la probabilitat de la seva aparició o consecució. Els desacords sobre aquest enllaç se situaran en la reducció que s’ha operat per tal d’incloure elements dispersos a dins d’un mateix conjunt. Els autors de la teoria de l’argumentació assenyalen l’utilitarisme o “els teòrics de les funcions de decisió” (Ibíd., 398) com a corrents teòriques que fan servir el càlcul de probabilitats.

3.2.2. Arguments basats en l’estructura d’allò real

Perelman i Olbrechts-Tyteca divideixen el grup d’arguments que anomenen “arguments basats en l’estructura d’allò real” en “enllaços de successió” i “enllaços de coexistència”. Els enllaços de successió vinculen elements que esdevenen en diferents moments temporals. Els de coexistència es caracteritzen per vincular dos elements que es consideren asimètrics, en el sentit que un d’ells és més fonamental que l’altre o es troba més estructurat. Dins la filosofia l’exemple prototípic d’aquest tipus d’enllaç seria aquell que aproxima l’essència a les seves manifestacions. A la teoria de l’argumentació el prototip és l’enllaç de la persona i els seus actes.⁵⁸

---

⁵⁷ Aquest tipus d’enllaç és una estratègia recurrent a la publicitat televisiva, en petites narracions en què, de vegades amb un to còmic, es mostra tot el que és capaç de fer el protagonista de l’anunci per obtenir el bé de consum publicitat.

⁵⁸ Vegeu, c.1, 2.5. Els esquemes de “la persona i els seus actes”, “el grup i els seus membres” i “l’acte i l’essència” (corresponents al grup d’enllaços de coexistència), i “l’argument pragmàtic” i l’argument del “fi i els mitjans” (corresponents al grup d’enllaços de successió) no es veuran en aquest apartat, ja que han sigut exposats al capítol del marc teòric, als apartats 2.5.1. i 2.5.2. respectivament.

Enllaços de successió

- **Argument del malbaratament:** amb aquest tipus d'esquema s'argumenta que, en haver iniciat ja un camí i haver fet algun tipus de sacrifici, aquest resultaria inútil en cas de no prosseguir en la mateixa direcció. Una variant de l'argument del malbaratament seria no deixar passar una oportunitat o no aprofitar certs recursos, capacitats o talents. En un sentit contrari, l'argument del malbaratament es pot utilitzar per descoratjar accions que es consideren redundants.

- **Argument de la direcció:** aquest argument consta de dos components essencials.⁵⁹ El primer és la cadena de passos que porten cap a una direcció temuda per l'auditori. El segon és la impossibilitat d'aturar-se. Les rèpliques a l'advertiment contra la tècnica de les etapes (estratègia amb què el camí que porta a la conseqüència negativa es divideix en petits passos), versaran sobre aquests dos components: la naturalesa del camí i la no possibilitat d'aturar-se. Es poden defensar desenvolupaments o processos causals diferents a aquells temuts; defensa que també pot ser girada a la contra si es presenten aquests desenvolupaments com a processos incerts del quals no es poden preveure els resultats finals. En quant a la impossibilitat d'aturar-se, es pot apel·lar a la creació de límits jurídics que impedeixin anar més enllà del que s'ha decidit, o bé es pot pronosticar una parada natural procedent d'un equilibri de forces o d'altres factors. Des d'una altra òptica, es pot afirmar que ja s'està a la pendent i que l'única solució és continuar, o fer una "fugida endavant". Una altra variant de contrarèplica seria posar l'èmfasi en el canvi de naturalesa entre les primeres i les últimes etapes.

- **Superació:** a diferència dels arguments de la direcció, l'argument de la superació planteja sempre la possibilitat d'anar en una direcció sense arribar mai a l'objectiu, però produint-se a cada pas un increment de valor. La direcció es fonamenta en un ideal inassolible, on cada aproximació constitueix un estadi més perfecte que l'anterior. Una possible contrarèplica a aquest argument seria demostrar la impossibilitat d'avançar en una mateixa direcció de forma indefinida, en arribar a una contradicció. L'argument de

---

⁵⁹ Com s'ha explicat a l'apartat 2.5.2. del capítol del marc teòric, l'argument de la direcció consisteix en advertir contra la tècnica de les etapes, la qual consisteix en dividir en passos petits el tram que porta a una mesura impopular, de manera que cada pas no comporti tanta oposició. L'advertència contra aquest tipus de tècnica consisteix a afirmar que, un cop iniciat un procés, no es podrà aturar i portarà a conseqüències dolentes.

la superació pot ser utilitzat per transformar arguments en contra en arguments a favor, quan el que abans es concebia com un obstacle es reinterpreta com a repte.

Enllaços de coexistència

- **Tècniques de ruptura i frenat** oposades a la interacció entre la persona i els seus actes: aquestes són tècniques utilitzades per disminuir els efectes d'un element de l'enllaç sobre l'altre o per aïllar-los entre sí amb l'objectiu de contrarestar o anul·lar l'enllaç. Poden ser aplicades en el cas dels enllaços de la persona i els seus actes, i, per extensió, del grup i els seus membres. Les tècniques de ruptura completa són poc habituals, ja que, en casos extrems, "ni el prestigi d'una persona....podria aconseguir que admetéssim que $2 + 2 = 5$, ni obtenir la nostra adhesió a un testimoniatge contrari a l'experiència" (Ibíd., 479-80).⁶⁰

El prestigi o l'estigmatització poden ser utilitzats com a recurs en la reducció de la transferència de sentit que va de l'acte a la persona. En la valoració de l'acte es produeix una transferència dels valors positius o negatius assignats a la persona o al grup; transferència que es busca frenar o eliminar, respectivament, amb la reducció o la supressió dels prejudicis. En casos en què l'autor del discurs no vol donar la imatge que els prejudicis estan condicionant la seva valoració dels actes, pot introduir opinions desfavorables abans de fer elogis, o a l'invers. Quan el prejudici, positiu o negatiu, no és suficient per reduir la interacció entre l'acte i la persona, es pot recorre a presentar l'acció com a anecdòtica a dins d'allò que es considera propi de la persona (o del grup), o es pot presentar com a resultat de circumstàncies particulars o de l'atzar. També es pot recorre a fragmentar el conjunt de les accions en àmbits independents (per exemple, defensant que els actes realitzats a l'àmbit de la vida privada són irrellevants a dins

---

⁶⁰ Una de les il·lustracions que ofereixen els autors al voltant dels límits de la credibilitat atorgada a una persona davant els fets admesos, és una anècdota en què l'ambaixador holandès explicava al rei de Siam (nom assignat a Tailàndia abans l'any 1939) que "l'aigua al seu país [Holanda] es tornava a vegades tan dura, pel fred, que els homes podien passejar per la superfície i que l'aigua suportaria el pes d'un elefant si hi hagués allà", afirmació a la qual el rei va respondre "fins ara he cregut les coses estranyes que m'ha explicat, perquè li tenia per un home seriós i honrat, però ara estic segur que vostè menteix" (Locke *An essay concerning human understanding*, lb. IV, cap. XV, § 5; citat a Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 480). En aquest exemple, es produeix una incompatibilitat entre les creences procedents de l'experiència i l'afirmació de l'ambaixador, incompatibilitat que no es pot contrarestar amb la credibilitat (o reconeixement) que abans li havia sigut assignada. D'aquesta manera, es produeix una transferència negativa de l'acte, a la persona, que afecta també a actes anteriors, modificant la seva valoració.

l'àmbit públic); o es pot fragmentar el conjunt d'accions d'una persona en etapes temporals i considerar-les com a independents.

- **Enllaç simbòlic:** el símbol proporciona un suport material a idees o a emocions que d'altra manera trobarien dificultats en la seva canalització i objectivació. Aquest tipus d'enllaç es pot trobar en referència a aspectes com ara creences, religió, nacionalitat, cultura, estatus social, etc. A l'enllaç simbòlic existeix una associació arbitrària en què, a diferència de la relació entre el signe i el referent, allò simbolitzat passa a formar part del símbol, en el sentit que l'atac al símbol és un atac a allò simbolitzat.

- **Doble jerarquia aplicada als enllaços de coexistència:** les jerarquies i els valors, com a coneixements i valoracions donades per vàlides per part d'un auditori, formen part de les premisses. Però també poden ser objecte d'argumentació. La doble jerarquia és un tipus d'argument que generalment es troba implícit i que es pot deduir de la manera en què l'autor del discurs sostindria una afirmació, tot i que no hi ha certesa absoluta sobre la veracitat d'aquesta deducció: “quan es pregunta per què tal informació apareix amb un titular més gran que l'altra, es podria dir que és més important, més interessant, més inesperada, però es veu que la jerarquia que hauria de fonamentar la dels titulars roman implícita i vaga” (Ibíd., 517). La vinculació entre dues o més jerarquies es pot realitzar a través qualsevol dels enllaços basats en l'estructura d'allò real, per exemple, “la relació de causa i efecte és la que permetrà jerarquitzar les variacions de volum d'un cos segons la variació de la temperatura” (Ibíd., 518). Els arguments de doble jerarquia es poden utilitzar per exemple per refutar una jerarquia admesa (“si es considerés homes als nois alts, es declararia que són nens els homes petits”),⁶¹ per promoure l'acceptació d'una jerarquia basant-se en aquella ja admesa (“[...]entre dos productors, és millor aquell el fi del qual és millor”),⁶² o els esquemes de doble jerarquia es poden fer servir per amplificar una valoració (“després d'haver presentat actes summament atroços de la forma més odiosa, els atenuem a propòsit, perquè els que els hagin comès semblin més perversos. Això és el que fa Ciceró, en un passatge molt conegut: «Però, per a l'acusat a qui persegueixo, són minúcies»”).⁶³ Els

---

⁶¹ Aristòtil, *Retòrica*, 1399a; citat a Perelman i Olbrechts-Tyteca 1989, 524.

⁶² Aristòtil, *Tòpics*, 116b; citat a Ibíd., 519.

⁶³ Quintilià, lb. VIII, cap. 4, §19; citat a Ibíd., 525. Un altre exemple que posen els autors de la teoria de l'argumentació -extret d'aquest llibre de Quintilià-, en què s'utilitza un encadenament de jerarquies per magnificar la valoració d'un càstig, seria el següent: “És indigne ficar a la presó a un cavaller romà, un

arguments de doble jerarquia poden ser utilitzats per enquadrar el discurs, formant així un marc d'interpretació.

- **Diferències de grau i d'ordre:** quan s'estableixen jerarquies, aquestes poden ser de tipus quantitatiu o qualitatiu. Partint d'aquest punt de vista, els autors anomenen diferències de grau a aquelles jerarquies basades en una ordenació quantitativa i diferències d'ordre a aquelles basades en una ordenació qualitativa. Existeix també una jerarquia entre les diferències de grau (quantitatives) i les d'ordre (qualitatives). A dins les tècniques d'argumentació, la introducció de consideracions relatives a l'ordre (qualitat) pot tenir l'efecte de minimitzar les consideracions de grau (quantitat): en una comparació entre diferències de grau i d'ordre, les diferències quantitatives (d'intensitat davant les de naturalesa) es minimitzen. En aquest sentit, quan les diferències d'ordre (naturalesa) són transformades en diferències de grau (mesura), distàncies que anteriorment semblaven llunyanes s'apropen entre sí; i a l'invers, la transformació de diferències de grau en diferències d'ordre accentua les distàncies. Hi ha casos en què s'accepta que, a dins d'una dinàmica d'increment de les diferències de grau (quantitatives), arriba un moment en què les diferències de grau es transformen en diferències d'ordre (de naturalesa), encara que l'establiment dels llindars pot ser objecte de controvèrsies i d'argumentació; com assenyalen els autors una acció sempre reiterada fa que l'acumulació de grans es transformi en un munt, i la pèrdua progressiva de cabells, en calvície.

2.3.3. Enllaços que fonamenten l'estructura d'allò real⁶⁴

- **Exemple:** L'argumentació per l'exemple busca arribar a la formulació d'una norma general partint del cas concret.⁶⁵ Implica un cert desacord sobre la regla a la qual es vol arribar, però l'acceptació del procediment inductiu, de la possibilitat d'arribar a

---

crim, assotar-lo, gairebé un parricidi, matar-lo, ¿com anomenaré l'acció de posar-lo en una creu?" (Ibídem).

⁶⁴ En aquest grup d'enllaços trobem els esquemes de l'exemple, la il·lustració i el model/antimodel, i els esquemes d'argumentació d'analogia i metàfora. En aquest apartat s'expliquen breument els enllaços que no han sigut exposats a l'apartat 2.5. del capítol del marc teòric, és a dir, els esquemes de l'exemple, la il·lustració i el model/antimodel, com a formes de fonamentació a través del cas particular.

⁶⁵ Amb aquest esquema s'ha de prendre en compte que, en ocasions, la intenció d'arribar a una conclusió per part de l'autor del discurs pot presentar-se ambigua i, en última instància, dependre de la interpretació que es faci del text.

generalitzacions mitjançant casos particulars. La utilització de l'exemple també requereix (o pot contribuir) que es consideri com un fet acceptat.⁶⁶ En dret, la invocació del precedent equival, pels autors, a tractar-lo com a exemple que fonamenta una nova regla (Ibíd., 545).⁶⁷

- **Il·lustració:** la il·lustració és un esquema que funciona en el sentit invers a l'exemple; és un cas particular que reforça una regularitat ja establerta, clarificant-la, facilitant la seva comprensió, o mostrant diverses aplicacions de la mateixa regla.⁶⁸ A diferència de l'exemple, la il·lustració, en no haver de fonamentar una regla, pot ser més dubtosa, “però ha d'impressionar vivament la imaginació per captar tota l'atenció de l'oient” (Ibíd., 547). La il·lustració pot ser utilitzada per donar més força a la regla o per subsumir un cas particular a la regla, amb les conseqüències que es puguin derivar (per exemple, acceptar la seva pertinença al camp d'aplicació d'una norma).

- **Model i antimodel:** la conducta d'una persona o d'un grup, no només pot servir per formular una regla o il·lustrar-la, sinó que també pot incitar a l'acció a través de la imitació d'una conducta que constitueix un model de referència.⁶⁹ Per constituir un model a imitar cal un cert prestigi (o un cert rebuig en el cas de l'antimodel),⁷⁰ al mateix temps que el fet de constituir un model de conducta serà un indicador del prestigi posseït. En ocasions el model a imitar pot identificar-se amb una persona en concret; en altres pot existir en la forma de rol (el “bon pare de família” [Ibíd., 556], el bon

---

⁶⁶ En aquest sentit, una contrarèplica centrada només en la generalització que s'ha dut a terme, pot fer que a l'exemple, al cas o casos concrets exposats, implícitament se li assigni la condició de fet.

⁶⁷ Els autors també puntualitzen que la generalització ve amb l'aplicació progressiva i que la referència a un sol exemple (el primer cop que s'aplica el precedent), pot indicar que no existeix cap dubte sobre la generalització operada. Aquest exemple dels autors, la fonamentació pel precedent, es podria estendre a altres àmbits o situacions en què es requereix un tipus de conducta, acció o decisió, basant-se en demanar coherència amb accions anteriors. En aquests casos les contrarèpliques podrien anar en la direcció de considerar o no les dues situacions, la present i la passada, com a comparables.

⁶⁸ Aquesta definició pot comportar a la pràctica una certa ambigüitat en determinar si a un fragment de text s'està fent servir un exemple o una il·lustració, ja que depèn de si es considera que l'autor o el receptor/s del discurs consideren la regla com a donada o, en canvi, formulen o extrauen una conclusió d'un o més exemples. Tot i que Perelman i Olbrechts-Tyteca afirmen la importància de mantenir aquest matis que diferencia l'exemple i la il·lustració, també assenyalen que pot ocórrer que “el pas de l'exemple a la il·lustració s'efectuï moltes vegades de forma insensible” (Ibíd., 550), com ara en una enumeració de casos que fonamenten una regla, on els primers tenen major rellevància, en el sentit que han de ser més convincents que els últims els quals poden funcionar ja a mode d'il·lustració.

⁶⁹ Aquesta imitació pot ser més o menys conscient en el sentit de ser racionalitzada o expressada verbalment, o de respondre, en canvi, a un desig d'arribar a posseir qualitats assignades al model de referència, sigui aquest un grup o una persona concreta.

⁷⁰ El prestigi o l'estigma s'interpreta en aquest treball a dins del marc del concepte de capital simbòlic.

professor, el bon amic). El model també pot ser utilitzat com a criteri d'avaluació, mostrant en aquest cas una vessant normativa.

Els esquemes d'argumentació exposats constitueixen procediments, tècniques, recursos o estratègies en la defensa d'una tesi o una opinió davant d'un auditori. Però en aquest treball, aquests esquemes s'utilitzen també com a eines que expliciten la forma en què l'autor del discurs concep la realitat, com a eines que ajudin a mostrar la perspectiva de l'autor del text, el seu enfocament o punt de vista davant d'un problema o d'un esdeveniment. Una de les característiques d'aquests procediments o tècniques d'argumentació és que no es consideren de forma necessària com a mútuament excloents; com afirmen els autors de la teoria, “gairebé sempre captem simultàniament més d'una forma de concebre l'estructura d'un argument” (Ibíd., 295).⁷¹ Un mateix text pot ser interpretat amb més d'un esquema d'argumentació; o la conclusió d'un argument es pot recolzar o fonamentar en altres argumentacions secundàries que utilitzin esquemes diferents a l'esquema general que porta a la conclusió. En aquest sentit, els esquemes d'argumentació no es conceben com a instruments que aportin informació del fet d'excloure's uns a uns altres, sinó com a eines que ajuden a fer explícit l'enfocament o perspectiva que comporta l'ús d'un procediment d'argumentació, ja que l'ús de cadascun dels esquemes d'argumentació comporta una selecció de fenòmens de la realitat i una forma d'articular-los, de posar-los en relació.

4. Aplicació del procediment d'anàlisi sobre el corpus

Un cop explicades les modificacions del procediment d'anàlisi amb la seva aplicació a mode de prova sobre una part del corpus,⁷² explicaré breument en aquest apartat el procediment utilitzat en l'observació dels textos del corpus. El procediment d'anàlisi dels textos va començar amb l'observació, per a cada text, de la idea o objectiu principal de l'editorial, les idees secundàries i el plantejament utilitzat en cada cas, observat des

---

⁷¹ Per exemple, com il·lustren els autors respecte a aquest punt, l'enunciat “si el món és regit per una providència, l'estat demana un govern” (Quintilià, lb. V, cap. 10, § 89) pot tractar-se com un argument de comparació o un esquema d'inclusió de la part en el tot “el que val per al tot val per a la part” (Ibíd., 302).

⁷² Vegeu c.2, 2.

del punt de vista dels esquemes d'argumentació. Els temes que van guiar l'observació (categories temàtiques) van ser, principalment, la utilització de les idees de consens, convivència i imposició per part dels diaris. Abans de començar l'observació, havia fet un pas previ en què havia assignat les categories temàtiques a un resum esquemàtic dels continguts de les hipòtesis. En aquest pas vaig comprovar que una part important dels continguts es trobaven vinculats a les idees de consens o convivència, per una banda, i d'imposició per l'altra. Per aquest motiu vaig començar a observar els textos des del punt de vista de la utilització d'aquestes idees per part dels diaris.

Hipòtesi 1

LOCALS ARGUMENTS: Bases argumentatives (procediments i continguts) definides a la decada dels '90

Abans dels '90: les opinions s'expressaven mitjançant la **imposició**

En aquesta dècada: i abans del 2004 les discrepàncies treballaven a través de la crítica i després de les idees apareixien en general de manera més explícita i les formes d'expressió tendien a ser **menys marcades**

HI 1: Poder econòmic i legitimat: **concessió d'imposició** **Poder de legitimitat** l'efecte de legitimitat derivat de la implantació d'una llei, creant consens al voltant dels seus punts.

LIBERTAT: HI 1.1: Diferència d'imposició: es tractava que **un sol fet** esmentat d'una llei, el seu contingut. La crítica al contingut es fa a través de la crítica a l'existència de la llei.

CONSENS: La resposta generalment **"opinió comuna"** ("la imposició [de] comuna"), i l'aplicació la tolerància, la pas a la **convivència** lingüística i

LIBERTAT: **PODER POLITIC:** NATURALISME De forma **implícita** ("trascendentment marc") s'explícites mencions de **imposició derivat de tots els drets de l'any** Aquesta explicació es va tractar a finals dels '90

PODER POLITIC: **CONSENS:** HI 1.2: Legitimació de manera del passat. Pensa fer a **On començar a parlar dels '90**

EDUCACIÓ: **ADMINISTRACIÓ:** (mitjans de comunicació en català. **CONSENS:** es **parla soltes** el cas de "educació")

PODER POLITIC: **CONSENS:** "La defensa del mode d'immersió es produeix **com a reacció**" **"llibre"**

PODER POLITIC: **NATURALISME:** El poder estatal **impulsió** **marc** **relació** de la seva societat.

Les seves **lleis** no són **opinió**, **opinió** o **presupost** d'argumentació o opinions.

declaració inicialment **emmovent**, **però** **després** a partir dels '90 i especialment al final del període

HI 1.1: Pensa estatal (Començar a parlar parafrazeu inicial: HI es "parallèl a l'oposició")

LIBERTAT: **PODER POLITIC:** **RESULTAT:** **IMPULSIÓ** **CONDICIONS** d'actius econòmics del procés de normalització, però **llei** i **una major demanda de cohesió social primària**

Impulsió es **des** **moment**, a partir del 1991-1998 i 2004-2010

HI 1.2: Pensa l'era i Catalunya

- **Reacció**

CONSENS: **DISCURS** **RELACIÓ** de la **convivència** lingüística.

DRETS: **NATURALISME:** "marcament" **DISCURS** d'**argumentació** (a dia **dinàmica** de reducció → període)

PERIODICITAT: = **Després** **reivindicació** de la **defensa** **condicions** de "l'any del referèndum"

NATURALISME: **LENGUA PROPRIA:** → **Reflexió** d'**argumentació** **condicions** amb **element** de **defensa** **condicions** del **poder** **estatal** ("trascendentment marc").

Aquesta crítica es **com** **marcades** (es **concern** a **l'any**)

CONSENS: **NATURALISME:** | **DISCURS** de **legitimació** **derivat** del **consens** al **volum** de **l'any** i **aplicació** a la **tolerància**, la **convivència** o la **paralingüística**.

Hipòtesi 2

CONSENS: HI discurs de la convivència, la cohesió, la paralingüística i la tolerància s'edifica al discurs **paralingüístic**.

NO: → **no** **les** **opinions** **tend** **en** a **apropiar** **les** **Formes** d'**argumentació** d'aquest discurs.

HI 1.1: **ABC:** **relació** d'**argumentació** en la que predomina el **consens** i la **convivència**. Principalment "l'efecte d'estabilitat"

HI 1.1: **EP:** **relació** a **efecte** **una** **relació** **condició** "llei d'equilibri de unipolaritat" (d'argumentació i d'equilibri econòmic i administratiu d'ambdós parts)

HI 1.5: **L'Any**

Defensa **condicions** → **Per** la seva **relació** **amb** el discurs de la **convivència** lingüística.

CONSENS: **LIBERTAT:** El discurs de la **convivència** lingüística **als** a **després** l'aplicació als **l'any** **l'any** i **l'any**

Aquesta aplicació **condició** al **l'any** del període

Defensa de **convivència** lingüística **condicions** amb **trascendentment marc**

Defensa a **efectes** **efectes** a la **línia** **editorial** del **diari** i **algun** **argument**

NATURALISME: **LENGUA PROPRIA:** **l'any** **condició** → **argumentació** que **estabilitat** **l'any** **l'any**

DRETS INDIVIDUALS: **LIBERTAT:** **IMPULSIÓ** **CONDICIONS** de legitimitat de Catalunya → **argumentació** i **opinió** **individual**

RESULTAT: Final del període **argumentació** **l'any** **condició**, i **marc** **entre** **separat** **com** **defensa** del **canvi** i **Catalunya**

RESULTAT: La **impulsió** **opinió** **del** **l'any** **l'any**, **l'any** i **reivindicació** de l'educació dels catalanoparlants en la seva **llengua** **materna** i **potencialment** **reivindicació** d'**una** **major** **estabilitat** del **canvi**, **derivat** de **l'argumentació** **llengua** **oficial**

RESULTAT: Defensa **impulsió** (per **prova** **estatal**) **comport** "trascendentment marc"

DRETS INDIVIDUALS: **LIBERTAT:** **HI 1.1:** **ABC** principalment **aplicació** a la **libertat** **individual**

Impulsió **condicions** (poble **no** **condició** o **incompatibilitat**)

(Es **trata** **de** **explicar** **el** **fet** que a la **línia** **editorial** del **diari** s'**estabilit** **argument**)

DRETS INDIVIDUALS: **LIBERTAT:** **CONSENS:** **HI 1.1:** **EP** **condició** **libertat** **individual** → **convivència** lingüística

libertat **individual** **per** a **defensa** **la** **defensa** **del** **canvi** i **Catalunya**

→ **convivència** lingüística **per** a **defensa** **la** **condició** d'**elaborar** **llei** **de** **política** lingüística i **Catalunya**

DRETS INDIVIDUALS: / **LENGUA PROPRIA:** **HI 1.1:** **ABC** **libertat** **individual** → **condició** **com** a **llengua** **opinió** de Catalunya

Hipòtesi 3

ESTRUCTURA: **Impulsió** **argumentació** de **canvi** **estructural**

Sobre **els** **aspectes** **demogràfics** i **econòmics**.

Canvi demogràfic:

- per **reivindicar** **com** a **opinió** **la** **llengua** **catalana** i **Catalunya**
- per **reivindicar** **com** a **llengua** **catalana** **amb** **l'any** **l'any** **en** la **defensa** de l'**extensió** **legal** del **català**.

Aspectes econòmics: **opinió** **com** a **condició** o **com** a **crítica** en **l'argumentació** **condició** **condició** **del** **fons** **del** **canvi**.

Demanda: **condició** "argumentació" de la **llengua** **als** **recursos** **inverns**

Crítica: **argumentació** **condició** **condició** de **recursos** o a la **necessitat** de **prioritzar** **altres** **despeses**.

Aquesta crítica es **presenta** **epoque** de **condició** i de **canvi** **econòmic**.

Document de treball amb el resum esquemàtic dels continguts de les hipòtesis, on es troben ombrejats aquells continguts relacionats amb els temes de consens, convivència o imposició.⁷³

En aquest moment del procés vaig comprovar que a cada text, donada la interrelació entre els continguts, en explicar aquells fragments vinculats a les idees de consens/convivència i d'imposició, altres continguts quedaven també inclosos; és a dir, que en contextualitzar textualment una idea sovint es feia referència a altres temes. Aquest fet, juntament amb el volum textual que s'anava generant, va fer que bàsicament tingués en ment aquesta dicotomia a l'hora d'observar els textos.

⁷³ La Hipòtesi 3 correspon amb la representació dels canvis socials estructurals als discursos. Es farà referència als continguts d'aquesta hipòtesi més endavant.

De les notes preses en l'observació vaig anar elaborant progressivament un redactat centrat en els editorials publicats al llarg de 1997, el qual, després de successives revisions, va esdevenir l'apartat "Anàlisi d'editorials publicats amb la Llei de Política Lingüística". En la redacció d'aquest apartat del treball partia de l'observació individual dels textos, encara que tenia present l'objectiu d'arribar a una visió més global, en el sentit de poder observar relacions entre continguts dels textos i els canvis en els discursos produïts al llarg del període. En la redacció de l'apartat d'anàlisi vaig decidir seguir un ordre cronològic i, si calia, anar incloent les observacions referents a les relacions entre continguts en el comentari de cada text per individual. Vaig triar aquest ordre per mirar de donar al redactat un eix clar i simple d'ordenació; donat el volum de text generat en l'observació i en la redacció de l'apartat d'anàlisi, em va semblar que seguir un eix simple i clar, com és l'ordenament cronològic, podia ajudar en la seva lectura. Per altra banda, la forma d'observació de gran part dels textos feia més senzill aquest tipus d'organització. En les revisions d'aquest apartat vaig anar completant l'anàlisi amb algunes observacions sobre relacions entre els continguts dels textos.

Un cop enllestit aquest text d'anàlisi en vaig començar un altre, centrat en les hipòtesis, al qual em referiré com a "contrastació de les hipòtesis". L'objectiu en l'elaboració d'aquest text era comentar cadascun dels punts de les hipòtesis, matisant, ampliant o contradient, segons els casos, els seus continguts. Per a la redacció d'aquest apartat del treball vaig fer servir els continguts del text de l'anàlisi i l'eina de les xarxes d'Atlas-ti. A diferència de l'anàlisi, text en què els continguts estan exposats de forma més seqüenciada, a l'apartat de contrastació de les hipòtesis vaig intentar tenir una visió més global del corpus, tot i incloure també comentaris específics per il·lustrar idees, o seguir en algun cas un esquema d'exposició agrupant els continguts per diaris, per ordre cronològic o per premsa feta a Catalunya i premsa estatal, segons els casos.

En aquesta última etapa de l'observació que va consistir en la redacció i revisió d'aquest últim text, vaig fer algun petit canvi sobre el redactat de les hipòtesis.⁷⁴ Les hipòtesis les havia plantejat en tres apartats: Hipòtesi 1 (sobre els efectes del poder polític en la legitimitat atribuïda a les llengües); Hipòtesi 2 (sobre les estratègies d'argumentació i les relacions entre continguts dels textos); i Hipòtesi 3 (sobre les referències als canvis

---

⁷⁴ Les modificacions van ser respecte a les hipòtesis que havia presentat als dos últims Informes per a la Comissió de Seguiment del Doctorat.

estructurals als textos observats). La primera hipòtesi incloïa també alguna referència als canvis en els discursos produïts al llarg del període, i la tercera hipòtesi estava centrada en la referència i utilització dels canvis demogràfics i econòmics als textos editorials. En aquest apartat de contrastació de les hipòtesis, vaig organitzar les hipòtesis també en tres blocs, però fent reduccions, ampliacions i reorganitzacions dels continguts. La primera hipòtesi passa a estar centrada únicament en els canvis observats en els textos al llarg del període (no en els canvis al llarg del període i en la representació dels poders polítics); la segona, en la representació dels poders autonòmic i estatal en relació amb l'elaboració de lleis lingüístiques a Catalunya; la tercera hipòtesi passa a estar centrada en les principals estratègies d'argumentació utilitzades a la premsa feta a Catalunya. La relació entre continguts dels textos editorials passa a ser un objectiu transversal al qual es fa referència en qualsevol de les tres hipòtesis. Queden fora de la formulació de les hipòtesis (no de l'observació dels textos), les principals estratègies d'argumentació utilitzades a la premsa estatal, i la utilització dels canvis demogràfics i econòmics als discursos.⁷⁵

Els continguts inicials de les hipòtesis referents a les estratègies d'argumentació (inicialment segona hipòtesi, finalment tercera) no es van acabar de redactar en el cas de la premsa estatal. Per dos motius. Per una banda, i principalment, per evitar reiteracions, ja que després d'haver exposat continguts referents a les hipòtesis anteriors (canvis en els discursos produïts al llarg del període i representació dels poders polítics autonòmic i estatal) una part important de les observacions que s'haguessin inclòs en aquest apartat ja havien sigut exposades (sobretot en la representació del poder autonòmic). Per l'altra (i aquest motiu reforçava l'anterior), per les dimensions que havia adquirit el text. Tanmateix, es va mantenir aquest apartat en el cas de la premsa feta a Catalunya, ja que vaig voler donar prioritat a l'acció del poder autonòmic davant la del poder estatal, i a la premsa feta a Catalunya, davant la premsa estatal.

---

⁷⁵ En aquest apartat del treball, les hipòtesis organitzen l'exposició de les idees, és a dir, s'hi comenten els continguts expressats a la hipòtesi, però no només aquests continguts. També es comenten d'altres relacionats, la qual cosa fa que aquests aspectes que inicialment queden fora de la redacció de les hipòtesis, com ara les estratègies d'argumentació utilitzades per la premsa estatal, igualment es comenten al llarg d'aquest apartat.

La utilització de canvis demogràfics o econòmics també va quedar fora de la redacció d'aquest apartat, tot i que no de l'observació.⁷⁶ Aquesta hipòtesi afirmava que els canvis demogràfics es feien servir als discursos per reivindicar com a pròpia la llengua castellana a Catalunya i per equiparar el castellà a Catalunya amb altres llengües en la defensa de l'extensió legal del català, i que els aspectes econòmics s'utilitzaven per criticar una assignació excessiva de recursos a la llengua catalana, crítica que era present tant en èpoques de creixement com de crisi econòmica. Sense dedicar-li un apartat concret, s'ha inclòs al llarg d'aquest escrit alguna petita observació en relació amb la idea de llengua pròpia. Els canvis demogràfics produïts a partir del final dels anys '90-començament de 2000 no apareixen als editorials del corpus, tret d'una breu referència que fa La Vanguardia amb relació a una altra idea.⁷⁷ Referent al tema de destinar recursos a la promoció de la llengua catalana, s'han trobat poques referències explícites, entre les quals es confirma que en època de creixement econòmic també hi ha un diari que critica com a excessius els recursos del Govern destinats a la promoció del català.⁷⁸ Als textos observats, les referències a aquests canvis socials són en general molt minses, motiu pel qual només s'ha inclòs en algun cas una breu observació en el comentari d'altres aspectes.

Per últim, a la hipòtesi centrada en els poders polítics autonòmic i estatal (inicialment primera hipòtesi, finalment segona), vaig substituir "els efectes" d'aquests poders per "la representació" d'aquests poders, objectiu més ajustat a les possibilitats de l'anàlisi de textos publicats a la premsa. És a dir, la hipòtesi se centra en observar la forma en què s'utilitzen aquests poders per legitimar o deslegitimar una llengua, o la seva

---

⁷⁶ Les hipòtesis inicialment es van formular d'acord amb les dimensions del model d'anàlisi de Fairclough exposat al capítol del marc teòric. En aquest sentit s'havien pensat en tres blocs que feien referència a aspectes estructurals, a relacions entre continguts dels textos (intertextualitat) i al text (dimensió on vaig afegir els esquemes d'argumentació com a categories d'anàlisi). Dins aquest esquema l'observació de referències als canvis socials estructurals venia a completar l'observació dels canvis produïts als discursos. Com s'assenyalarà a continuació, aquest apartat no el vaig elaborar donada les escasses referències trobades als editorials del corpus, tot i que sí que el vaig tenir present en l'observació dels textos.

⁷⁷ La Vanguardia, en un editorial publicat l'any 2006 i en referència a un altre tema, afirma la vitalitat del castellà a la societat catalana i l'adquisició diària de nous parlants.

⁷⁸ Aquest seria el cas d'un editorial que publica El Mundo l'any 2006 ("El desorbitado impulso del catalán", el Mundo, 25-3-2006), en què el diari qualifica de menyspreu no destinar recursos també al castellà, llengua que afirma com la més parlada. En un editorial publicat l'any 1997, l'Avui critica el fet de reduir les polítiques dirigides a estendre o promoure l'ús del català a destinar més recursos públics, plantejament que qualifica d'ofensiu. Per últim, en un editorial que publica El País l'any 1997, aquest diari també fa una referència de passada a destinar més recursos a l'ensenyament, com un dels potencials de la Llei de Normalització de 1983 encara per acabar de desenvolupar. Aquesta afirmació no apareix com un objectiu del text, sinó com a argument en contra de l'elaboració d'una nova llei.

valoració positiva o negativa en relació amb la legislació lingüística. El bloc dedicat a la segona hipòtesi és el més extens, sobretot en les observacions referents a la representació de la legislació feta a Catalunya o del poder polític català per part dels diaris.

Els editorials del corpus d'anàlisi corresponen amb aquells textos que van publicar La Vanguardia, El Periódico, l'Avui, El País, El Mundo i l'ABC coincidint amb els següents esdeveniments: aprovació de la Llei de Normalització pel Parlament de Catalunya (abril de l'any 1983), presentació d'un recurs d'inconstitucionalitat per part del Govern de l'Estat sobre aquesta llei (juliol de 1983),⁷⁹ resolució d'aquest recurs per part del Tribunal Constitucional (juny de 1986), Sentència del Tribunal Constitucional sobre la immersió lingüística a les escoles (desembre de 1994),⁸⁰ procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística (any 1997), tramitació al Congrés dels Diputats de l'Estatut aprovat pel Parlament de Catalunya (començament de 2006), i, per últim, Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut (juny de 2010).⁸¹ S'analitzen un total de 57 textos editorials, 16 dels quals corresponen a la dècada dels anys '80 i primera meitat dels anys '90, 23 d'ells són publicats al llarg del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística, i 18 pertanyen a la primera dècada de 2000.⁸²

En la tria dels editorials vaig intentar mantenir una compensació entre el número de textos seleccionats de cada diari per a cada esdeveniment.⁸³ Aquells casos en què un mitjà té menys textos que la resta, es deu al fet que no vaig trobar editorials publicats

---

⁷⁹ El Govern del PSOE presenta el recurs d'inconstitucionalitat sobre els continguts de la Llei de Normalització que deien que la Generalitat podia actuar d'ofici en la defensa dels drets lingüístics dels ciutadans continguts a l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de 1979 i que, en cas d'incompatibilitat en la interpretació de les lleis aprovades pel Parlament de Catalunya, la versió en català tenia preeminència sobre la seva traducció al castellà.

⁸⁰ L'origen d'aquesta Sentència es troba en la denuncia d'uns pares al model lingüístic aplicat a les escoles a Catalunya. Al començament de 1994, el Tribunal Suprem presentava un recurs d'inconstitucionalitat sobre alguns articles de la Llei de Normalització. La sentència del Tribunal Constitucional sobre aquest recurs es dicta al desembre d'aquell any.

⁸¹ També s'inclouen dos comentaris en relació amb dos editorials publicats per El Mundo i per La Vanguardia al desembre de 2010, coincidint amb una Sentència dictada pel Tribunal Suprem en què, per primer cop, s'aplica la jurisprudència derivada de la Sentència sobre l'Estatut en relació a la immersió. La resta de diaris observats també publiquen editorials coincidint amb aquesta Sentència del Suprem. Tanmateix, les referències a aquests editorials d'El Mundo i de La Vanguardia no es fan tant en relació a l'esdeveniment en si mateix, sinó que, més aviat, s'utilitzen per il·lustrar el que s'observa com una tendència en alguns dels editorials que publiquen aquests dos diaris mesos abans.

⁸² Vegeu taules als annexos.

⁸³ Per a la llista dels editorials observats i la seva distribució en el temps, vegeu annexos.

per aquest diari coincidint amb l'esdeveniment concret. Però també pot haver-hi una certa descompensació en el sentit contrari. Per exemple, en els textos seleccionats al llarg de l'any 1997 (coincidint amb el procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística), l'objectiu era mantenir el nombre de quatre editorials per a cada mitjà, dos dels quals corresponents a l'inici de les converses entre els partits (febrer) i a l'aprovació de la Llei (desembre). Tanmateix, en el cas de l'Avui, l'ABC, El País i El Periódico, faig comentaris o referències a algun text més, tot i no haver fet l'observació de l'editorial en el seu conjunt.⁸⁴ Aquestes referències en general es deuen a que, bé la majoria dels diaris tracten un esdeveniment concret i aquesta inclusió permet ubicar el posicionament del diari davant l'esdeveniment, o bé perquè hi ha algun fragment d'un editorial no inclòs a l'anàlisi que es troba directament relacionat amb continguts d'alguna hipòtesi, encara que la resta de continguts del text puguin tenir menys relació amb els objectius generals del treball que altres textos seleccionats del mateix diari. Una altra descompensació, en el sentit d'incloure editorials de més, apareix a l'any 2006 amb editorials d'El Mundo; si bé amb la resta de diaris els textos es limiten a un màxim de dos (un menor nombre es deu a no haver trobat més editorials relacionats amb la llengua en aquestes dates), aquest diari té un de més i es comenta un paràgraf d'un quart text. Tanmateix, per raó que al començament del període no hi ha textos d'aquest diari (es funda l'any 1989) i al llarg del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística en té un de menys, vaig considerar que aquests editorials de 2006 podien compensar els textos del període en el seu conjunt.

Al capítol dedicat a l'anàlisi empírica que començarà tot seguit, les cites de fragments de textos editorials s'assenyalaran amb cometes angleses ("..."). Però, en aquells casos en què al mateix editorial apareix una cita, independentment del tipus de cometa utilitzada, el fragment de text citat pel diari s'assenyalarà amb cometa simple ('...'). Cada cita de fragment de text editorial va seguida de la respectiva referència, apareixent, en aquest ordre, el títol del text, el diari, la data de publicació i la referència de la frase o frases citades. Per a la referència a les frases s'utilitzaran dos nombres

---

⁸⁴ En concret, aquests editorials són "Instrumentalización del catalán" (ABC, 18-4-1997), "Falsa crispación" (Avui, Avui, 19-4-1997), "Lengua y convivencia" (El País, 22-4-97) i "Vuelve la moda de firmar manifiestos" (El Periódico, 30-4-1997). A l'apartat d'anàlisi es comenten alguns aspectes dels tres primers amb relació al context. El comentari referent a "Vuelve la moda de firmar manifiestos" apareix intercalat entre l'anàlisi dels textos del corpus, seguint l'ordre cronològic.

cardinals, el primer dels quals indica el número de paràgraf i el segon, el número de frase dins aquest paràgraf (per exemple, “2.1.”, per indicar, del segon paràgraf, la primera frase). En aquells casos en què la cita incorpori dues o més frases, s’indicarà la primera i la última frase de la cita, separades per guió quan les frases siguin consecutives (per exemple, “1.1.-1.3.” per indicar, del primer paràgraf, de la primera a la tercera frase, ambdues incloses). En canvi, quan les frases citades no siguin consecutives, apareixeran separades per comes i/o conjunció copulativa, segons requereixi (per exemple, “1.1., 1.3. i 2.1” per indicar, del primer paràgraf, la primera i la tercera frase, i del segon, la primera frase). Aquestes convencions també podran aparèixer combinades (per exemple, “1.1.-1.3. i 2.1” per indicar, del primer paràgraf, de la primera a la tercera frase, i del segon, la primera frase). Per altra banda, l’omissió de fragments de text editorial a dins d’una cita, s’assenyalarà amb punts suspensius quan el fragment sigui menor d’una frase, i amb punts suspensius entre claudàtors (“[...]”) quan l’omissió sigui major. Per últim, a l’apartat de “contrastació de les hipòtesis” cada bloc d’observacions serà precedit per la hipòtesi o la part de la hipòtesi a la qual faci referència.

5. Preguntes i hipòtesis de treball

L’objectiu principal d’aquest treball és observar la legitimitat atribuïda a les llengües a Catalunya en relació amb l’elaboració de lleis lingüístiques. Aquesta legitimitat s’observa des de la representació i valoració de l’exercici del poder polític estatal i autonòmic en matèria de legislació lingüística a les línies editorials dels diaris seleccionats. Seguint el plantejament del marc teòric, els textos s’observen en les dimensions estructural, interaccional i textual, aquesta última entesa com a acció discursiva. La dimensió estructural se centra en l’observació dels canvis en els discursos produïts al llarg del període. La dimensió interaccional observa el tipus de relació entre fragments de text. La dimensió textual analitza els recursos argumentatius utilitzats per defensar les opinions, tant pel que fa al contingut (a com es construeix o s’interpreta la realitat), com pel que fa al procediment (l’esquema o l’estratègia d’argumentació utilitzada).

A dins d'aquest plantejament que contempla tres dimensions (estructural, interaccional i textual, enteses respectivament com a canvis en els discursos, relacions entre continguts dels textos i plantejament o esquemes d'argumentació utilitzats), l'objectiu principal del treball és observar la utilització als textos dels poders polítics estatal i autonòmic en la legitimació de la llengua catalana. Aquesta observació se centra en dos aspectes: en el grau de visibilitat de la l'acció del poder polític i en la legitimitat que li és atorgada. La visibilitat i la legitimitat d'un poder s'observa a través de l'eix que es formaria entre aquella visió en què l'exercici del poder es troba naturalitzat, donat per descomptat o que forma part del sentit comú (màxim nivell de legitimitat, ja que la seva acció no es referencia o no és conscient), fins a la visió que explicita l'acció del poder o els seus mecanismes d'actuació des d'una òptica negativa.

Els objectius d'aquest treball es tradueixen en les següents preguntes:

- 1- En quin sentit apareixen representats els poders estatal i autonòmic en relació amb la legitimitat atribuïda a les llengües a Catalunya?
- 2- Quines dinàmiques generals s'observen al llarg del període?
- 3- Quines posicions assumeixen les línies editorials dels diaris observats i quins recursos argumentatius fan servir per defensar les seves opinions?
- 4- Com es relacionen els continguts de les opinions entre sí?

Les hipòtesis s'organitzen en tres apartats: sobre les dinàmiques generals del període, sobre la representació dels poders autonòmic i estatal en la legislació sobre llengües a Catalunya, i sobre els principals usos d'esquemes d'argumentació a la premsa feta a Catalunya. La primera hipòtesi, centrada en els canvis produïts al llarg del període, se situa en primer lloc com a contextualització de la segona hipòtesi (sobre la representació dels poders autonòmic i estatal). Les relacions entre continguts s'inclouen a partir de la segona hipòtesi i s'observen sobretot en relació als esquemes d'argumentació o al plantejament utilitzat als textos. El plantejament que fa l'autor del text, així com les relacions entre continguts dels textos, són aspectes transversals que poden aparèixer amb relació a les dues primeres hipòtesis. Tanmateix, s'inclou una tercera hipòtesi, centrada en els principals usos d'esquemes d'argumentació a la premsa feta a Catalunya.

Hipòtesi 1: sobre les dinàmiques generals del període.

En relació amb les variacions al llarg del període, les bases argumentatives, tant pel que fa als procediments com als continguts, queden definides a la dècada dels '90. Abans dels '90 les opinions s'expressen amb major moderació. En aquesta dècada i sobretot a partir de l'any 2006 les discrepàncies tendeixen a accentuar-se, en el sentit que les idees apareixen en general de manera més explícita i les formes d'expressió tendeixen a ser menys mesurades.

A la premsa estatal es produeix una creixent exteriorització d'actituds en contra del procés de normalització, paral·leles a una major demanda de recentralització política. Aquesta exteriorització d'actituds contràries rep impuls en dos moments; a partir de l'any 1993 i fins a l'elaboració de la Llei de Política Lingüística de 1998, i a partir de l'any 2006 i fins a la Sentència del Tribunal Constitucional de 2010.

Hipòtesi 2: sobre l'acció dels poders autonòmic i estatal en la legislació sobre llengües a Catalunya.

H2.1 Poder autonòmic i legitimitat:

Les principals associacions entre poder autonòmic i legitimitat del català es produeixen en dues direccions: per una banda, en la denuncia d'imposició d'unes polítiques davant la llibertat individual (H2.1.1), per l'altra, en l'efecte de legitimitat derivat de la implantació d'una llei, creant consens entorn dels seus principis (H2.1.2).

- H2.1.1 Es denuncia la imposició del català a través de les lleis de política lingüística en els seus àmbits d'actuació (principalment educació, administració i subvencions a mitjans de comunicació i cultura en català). Aquestes denúncies d'imposició parteixen de considerar com una unitat dos aspectes diferenciats: l'existència mateixa d'una llei i el seu contingut. En aquest sentit, la crítica al contingut es fa a través de la crítica a l'existència de la llei.

- H2.1.2 La resposta a aquesta denúncia generalment pren la forma de “negació interna” (“la imposició [no] existeix”), reforçada amb l’apel·lació a la tolerància, la pau i la convivència lingüística

- H2.1.3 De forma minoritària es qüestionen els plantejaments sobre els quals se sustenta aquesta denúncia d’imposició (“trencament de marc”) en explicitar els mecanismes d’imposició derivats de totes les llengües d’Estat. Aquesta explicitació creix lleugerament a partir de finals dels ‘90.

- H2.1.4- El poder autonòmic, per altra banda, mostra un efecte de legitimació de les mesures preses en el passat recent. A la premsa publicada a Catalunya s’observa un consens generalitzat respecte als pilars bàsics de la Llei de Normalització del ‘83: educació, administració i mitjans de comunicació en català.

H2.2 Poder estatal i legitimitat:

El poder estatal, per una banda, actua des de la invisibilitat o naturalització de la seva acció,⁸⁵ en constituir les seves lleis un punt de partida, explícit o pressuposat, d’argumentacions o opinions. Per l’altra, com a procés contrari, la desnaturalització d’aquesta acció, inicialment minoritària, creix lleugerament a partir dels ‘90 i especialment al final del període.

---

⁸⁵ En aquest treball s’utilitza el terme “naturalització” per referir-se a discursos que aparentment tracten aquells elements constituïts social o culturalment, com si fossin “naturals”. És a dir, que fan referència a practiques socials com ara costums, normes o lleis, com a realitat donada, en la qual s’obvien els processos socials que l’han generada i que contribueixen a la seva transformació. Amb l’ús d’aquest terme es posa l’èmfasi en el fet d’obviar la intencionalitat que ha generat un estat de coses; la incidència de l’acció com a causa directa dels fets socials o com a generadora d’efectes no intencionals. Amb la naturalització d’un estat de coses, allò que té un origen social es tracta *com si fos* un fenomen natural (no mitjançat per l’acció).

Hipòtesi 3: sobre els principals usos d'esquemes d'argumentació a la premsa feta a Catalunya.

A la premsa feta a Catalunya (La Vanguardia, El Periódico, L'Avui) el discurs de la convivència, la cohesió, la pau lingüística i la tolerància, en les seves diferents formulacions, esdevé el discurs majoritari al llarg del període. Com a discurs majoritari i formulat de forma genèrica, totes les opinions, fins i tot aquelles divergents, tendeixen a apropiar-s'ho.

Formes d'apropiació d'aquest discurs:

H3.1 La línia editorial de La Vanguardia tendeix a construir relats d'una realitat en què predomina el consens i la convivència. Tendeix a utilitzar procediments d'argumentació basats en la definició de com són les coses (principalment esquema d'argumentació "l'acte i l'essència").

H3.2 La línia editorial d'El Periódico tendeix a oferir una imatge de mediador entre les parts a través d'esquemes d'argumentació de reciprocitat amb què s'assenyalen i s'equiparen excessos o incorreccions d'ambdues parts.

H3.3 La línia editorial de l'Avui tendeix a defensar la normalització o l'extensió de l'ús del català mitjançant la seva associació amb el discurs de la convivència lingüística. El discurs de la convivència lingüística adapta o integra l'apel·lació als drets històrics i territorials, apel·lació que disminueix al llarg del període. L'èmfasi en la idea de convivència lingüística es complementa amb crítiques als pressupòsits o als enfocaments d'altres línies editorials, crítiques que redefeixen el plantejament de la situació o el problema.

Capítol 3: Anàlisi empírica

Anàlisi d'editorials publicats amb la Llei de Política Lingüística

Aquest capítol està dedicat a l'anàlisi empírica i es troba organitzat en dos apartats. Al primer d'ells es fa l'anàlisi d'una part dels editorials del corpus: aquells corresponents al procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística produït al llarg de l'any 1997. El segon està dedicat a la contrastació de les hipòtesis i parteix de l'anàlisi d'aquests editorials i de l'observació del corpus en el seu conjunt. L'exposició d'aquests dos apartats és diferent en quant a la seva organització. Mentre que al primer, l'anàlisi dels editorials es fa de forma cronològica, l'organització del segon apartat es basa en els continguts de les hipòtesis: en els canvis observats al llarg del període, en l'acció dels poders autonòmic i estatal, i en els recursos argumentatius utilitzats a la premsa feta a Catalunya. El primer apartat, a més de l'anàlisi dels editorials, inclou incisos en què es fa una breu síntesi del context polític. Aquestes síntesis s'han fet a partir del treball de Jordi Argelaguet (1998).

Inici del procés de negociació i principals eixos de debat a la premsa

La Llei de Política Lingüística (*Llei 1/1998, de 7 de gener*) s'elabora al llarg de l'any 1997 en un debat polític que va tenir un important ressò a la premsa. A nivell polític, els primers contactes es produeixen al febrer quan el Govern inicia converses amb la resta de forces polítiques a través del conseller de Cultura, Joan Maria Pujals, i del director de Política Lingüística, Lluís Jou. El 7 de febrer el Conseller de Cultura manté entrevistes amb els líders de tots els partits en què els explica els principis generals de la nova llei. Trobem referències a aquestes converses a tots els diaris observats (a excepció d'El Mundo).⁸⁶

---

⁸⁶ El primer editorial que dedica aquest diari a la llei es publica a l'octubre. El diari publica cinc editorials en relació a la Llei de Política Lingüística: “En català, si us plau” (8-10-1997), “Cataluña va bien” (16-10-1997), “Una ley innecesaria: una mala ley” (15-11-1997), “Un dislate del esencialismo catalán” (30-12-1997), i “La Ley del Catalán y los que se van de la lengua” (30-12-1997). S'analitzen els textos “En català, si us plau” (primer text, publicat a l'octubre), “Una ley innecesaria: una mala ley” (publicat al novembre), i “Un dislate del esencialismo catalán” (publicat amb l'aprovació de la llei). El text “Cataluña va bien” (16-10-1997) fa una molt breu referència a llei, i a l'editorial “La Ley del Catalán y los que se van de la lengua” (30-12-1997) el diari respon a declaracions del President de la Generalitat (1.9.) i afirma com s'hauria de comportar el Govern central respecte a l'expressió de les seves opinions (1.7. i 1.8.).

El 18 d'aquest mes el Consell Executiu de la Generalitat aprova un text que porta el títol *Criteris del Govern per a l'elaboració d'una llei d'ús de les llengües oficials a Catalunya*.⁸⁷ Aquest text serà la base de l'*Esborrany* portat un mes després per CiU a la Ponència encarregada de redactar la proposició de llei. El text dels *Criteris* incorpora continguts de sentències dictades pel Tribunal Constitucional, referències a àmbits no presents a la Llei de Normalització (món socioeconòmic, comunicació, indústries culturals i enginyeria lingüística), a més de la definició dels conceptes de llengua pròpia i oficial, dels drets individuals, dels principis rectors de la llei, i de la delimitació dels capítols: ús institucional, toponímia i antroponímia, ensenyament, mitjans de comunicació i indústries culturals, activitat socioeconòmica i acció de foment.

Tots els diaris observats -tret d'El Mundo- publiquen un editorial sobre l'inici del procés de negociació de la Llei de Política Lingüística en diverses dates: "La segunda ley del catalán", El Periódico, 9-2-1997, "La nova llei del català", Avui, 10-2-1997, "La ley del catalán", ABC, 20-2-1997, "Lengua y convivencia", La Vanguardia, 23-2-1997, i "Ley de lenguas", El País, 24-2-1997.

Des de l'inici del procés d'elaboració de la llei es poden observar als editorials tres eixos entorn dels quals giren els debats a la premsa: la necessitat d'elaborar una nova llei, les quotes i sancions (i en menor mesura el principi de disponibilitat lingüística),⁸⁸ i la importància d'assolir el màxim consens. Les referències a les idees de consens i de convivència (aplicades respectivament a les forces polítiques i a la societat en el seu conjunt) mostren un paper rellevant en els debats produïts a la premsa.

La premsa estatal es mostra contrària a l'elaboració d'una nova llei, posicionament que, a l'àmbit polític, es correspon amb allò que defensen PSC i PP. Amb la no necessitat d'elaborar una nova llei es posen en qüestió els mateixos fonaments del projecte; no només es critiquen alguns dels continguts de l'*Esborrany* presentat per la Conselleria de Cultura de la Generalitat (quotes i sancions o principi de disponibilitat lingüística), sinó que es qüestiona el projecte en si mateix.

---

⁸⁷ Les variacions en els continguts dels successius redactats de la proposició de llei s'exposen a partir d'una síntesi del treball de Jordi Argelaguet (1998).

⁸⁸ El que es va anomenar com a "principi de disponibilitat lingüística", feia referència al fet que qualsevol ciutadà havia de poder ser atès en la llengua que triés (català o castellà). Aquest principi va ser limitat al llarg del procés de negociació fins desaparèixer del redactat final de la llei.

Al llarg del procés de negociació la idea de consens es fa servir per a diferents propòsits. La major part dels mitjans observats utilitzen les idees de consens o de convivència per rebaixar o eliminar del redactat de la llei les quotes i les sancions. Aquest és el principal ús del consens (generalment associat al debat polític), i de les idees de convivència, o en alguns casos, de cohesió (vinculades a la societat catalana en general). A la premsa estatal les idees de manca de consens o d'oposició social, a més d'anar dirigides en contra de les quotes i sancions, es fan servir per qüestionar la necessitat d'elaborar una nova llei (com s'afirma en editorials d'El País i d'El Mundo, la llei anterior va comptar amb el consens de totes les forces polítiques). Aquesta utilització del consens assolit amb la Llei de Normalització per qüestionar el projecte de llei o per rebaixar les mesures prescriptives, implícitament legitima els continguts de la Llei de Normalització aprovada a l'abril de 1983.

Dels editorials publicats coincidint amb l'inici de les converses polítiques, El Periódico (9 de Febrer), l'ABC (20 de Febrer) i El País (24 de Febrer) es mostren explícitament contraris a les quotes i sancions. El Mundo no dedica cap editorial a l'elaboració de la llei fins al 8 d'Octubre. El primer editorial que publica La Vanguardia està dedicat a la importància de mantenir la convivència lingüística, sense fer cap referència explícita a les quotes i sancions o a la disponibilitat lingüística. Tanmateix, també es pot fer la lectura que quan el diari afirma al final del text que “se ha empezado bien: buscando el consenso necesario para que la lengua *siga sin ser* un factor de división en la sociedad catalana” (“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-97, 3.3.),⁸⁹ l'expressió “ *siga sin ser* ” es refereix al fet que la llei no inclogui canvis significatius respecte a l'anterior (per exemple, quotes ni sancions).⁹⁰

---

⁸⁹ Als apartats d'anàlisi i de contrastació de les hipòtesis d'aquest tercer capítol, s'utilitzaran cursives a dins les cites de fragments d'editorials per assenyalar paraules o fragments de text concrets als que fan referència les observacions. Si el canvi de format de lletra es troba al mateix text editorial (cursiva, negreta o d'altres), s'indicarà aquest fet entre parèntesi o claudàtors, segons correspongui (per exemple, “cursives a l'original”).

⁹⁰ Exemples en què la línia editorial del diari, de forma explícita, es mostra contraria a algun aspecte de la normalització del català, els podem trobar als editorials “El debate de la lengua” (La Vanguardia, 20-4-1997) o a l'editorial publicat amb l'aprovació de la llei, “La ley del catalán” (La Vanguardia, 3-1-1998). El primer d'ells es publica arran la difusió del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana* i d'un full parroquial publicat per quatre diòcesis catalanes, i s'oposa a l'oficialitat única del català (demanda explícita del manifest). Amb l'editorial publicat amb l'aprovació de la llei, el diari es defineix com a contrari a procediments impositius (“Desde esta misma columna también hemos expresado anteriormente nuestras reservas a que la normalización lingüística del catalán se produzca por imposición” [“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 5.1.]). Context textual d'aquesta frase: “Los

L'Avui és l'únic diari que n'és partidari, defensant-les de forma explícita com a mesures dirigides a assolir, a Catalunya, una certa igualtat legal entre català i castellà. A l'editorial "Quotes necessàries" (Avui, 25-2-1997) el diari recull algunes de les opinions que s'oposen a les quotes i les sancions, i contraargumenta amb fets produïts en altres casos diferents al català. L'argumentació se sustenta en establir un vincle que equipara les propostes presents a l'esborrany de la llei amb altres casos que s'enumeren al text. L'esquema implícit pren la forma d'un argument de reciprocitat; si és vàlida una mesura en un cas (quota o sanció), també ho hauria de ser en l'altre. Els casos anomenats pel diari són la legislació estatal, la legislació europea i la indústria privada.⁹¹

---

atizadores de la polémica prefieren ignorar, por ejemplo, que dos de los elementos más polémicos del proyecto de ley han sido eliminados. Son los puntos que hacían referencia a la obligación de atender en catalán al público por parte de comerciantes y de toda la Administración periférica del Estado y la de etiquetar en catalán los alimentos envasados y los productos tóxicos. Y al actuar así pretenden dar pábulo a la versión inexacta de que en Cataluña se penalizará el uso del castellano por parte de sus ciudadanos. [començament del següent paràgraf] *Desde esta misma columna también hemos expresado anteriormente nuestras reservas a que la normalización lingüística del catalán se produzca por imposición.* Pero, para empezar a administrar la ley, hay que ser respetuosos con lo decidido por el Parlament. Y debe ser así no sólo porque, en democracia, es lo que hay que hacer, sino también porque ignorar el consenso alcanzado es jugar con fuego. Muchos de los que pretenden parapetarse en la votación negativa de los diputados del PP prefieren ignorar no sólo que la ley ha sido aprobada con el 80 por ciento de los votos parlamentarios, sino también que el mismo PP de Cataluña, a pesar de sus reservas, ha anunciado una actitud no beligerante hacia la ley, que dice acatar-desde el momento en que ha sido aprobada" ("La ley del catalán", La Vanguardia, 3-1-1998, 4.1.- 5.4.).

⁹¹ Es transcriuen a continuació aquests fragments de text: "El mateix PP que a Catalunya es refereix amb tant d'entusiasme a la necessitat de no obligar ni coaccionar, no dubta a Madrid a l'hora d'aprovar normes que obliguin la presència del castellà en les etiquetes dels productes, amb les mesures punitives que calgui per fer-ho possible" ("Quotes necessàries", Avui, 25-2-1997, 2.4.); "El sector privat pot aduir que només atén les lleis de l'oferta i la demanda, és a dir, del mercat pur i dur, però això no és del tot cert. I no ho és quan els governs europeus, tot i la voluntat de desmonopolitzar i desregularitzar el sector, i la mateixa Unió Europea són el primers que practiquen les quotes de pantalla "gran o petita" en la programació també de les empreses privades, amb la intenció de salvar o de promoure la pròpia indústria audiovisual. [...] Perquè la competència dels productes nord-americans, d'una banda, o dels que busquen només l'entreteniment, de l'altra, ofeguen la creació i la difusió de les alternatives autòctones o de les que tenen pretensions culturals, artístiques o innovadores" (Ibíd., 3.3., 3.4. i 3.6.); "... la indústria privada ...que exigeix ingerències institucionals quan es tracta de beneficiar-se'n directament en forma de suport a la creació i les rebutja quan ha de fer el més mínim esforç per la seva part, com en el cas de les quotes. Aquesta mateixa indústria, en el cas de les televisions privades, per exemple, ignora olímpicament la pròpia llei de creació, que determinava unes hores setmanals de "desconnexió territorial", i la normativa posterior, que fixava aquestes zones de cobertura on s'havia d'emetre programació pròpia. Cap de les tres cadenes privades que funcionen a Espanya ha complert, en aquest apartat, la llei que n'emmarca el funcionament. I, tot i amb això, ja han començat a suturar les primeres reticències quan només s'insinuen unes quotes futures" (Ibíd., 4.3.- 4.6.). Aquest últim fragment se sustenta en un esquema implícit del grup i els seus membres, amb què aquestes indústries privades (en concret les televisions privades) es consideren que pertanyen al mateix grup que aquells que s'oposen a les quotes.

“La segunda ley del catalán”, El Periódico, 9-2-1997

El 9 de febrer El Periódico publica un editorial en què vincula el projecte de llei amb l'intent fallit de reforma de la Llei de Normalització produït l'any 1993. En aquest text el diari anomena alguns canvis socials i legislatius produïts des de l'any 1983, els quals fan “planteable una reforma” (“La segunda ley del catalán”, El Periódico, 9-2-1997, 2.1.).⁹² Considera la proposta del Conseller molt més raonable que la que es va fer l'any 1993, per raó de l'eliminació en aquest cas de “la imposición de cuotas ... [i] la amenaza de sanciones” (Ibíd., 2.2.) i qualifica d'intel·ligent i de solució imaginativa el “...traslado de la iniciativa [de sanció] al ciudadano, que se deriva de la concepción del derecho lingüístico como algo individual...” (Ibíd., 3.1.). El vincle entre la idea d'imposició i les quotes o les quotes i sancions es mantindrà en aquest diari fins al final del procés. Sobre aquesta vinculació trobem una relació de correspondència entre El Periódico i la premsa estatal observada (El País, El Mundo i l'ABC).⁹³ Al llarg del procés de negociació de la llei, la tendència general serà la reducció de les quotes i les sancions als successius redactats de la proposició de llei.⁹⁴

---

⁹² Els canvis que assenyalava el diari són “...que el conocimiento del catalán se ha extendido, se han aprobado otras leyes que en algunos aspectos convierten en desfasado el texto y los tribunales han dictado sentencias decisivas, como la del Constitucional, que van incluso más allá que la propia norma” (“La segunda ley del catalán”, El Periódico, 9-2-1997, 1.2.).

⁹³ Es transcriuen a continuació alguns exemples de la premsa estatal on es vinculen les quotes i sancions amb la idea d'imposició. En aquests exemples es dona per descomptat que, en el cas de la llengua catalana, les quotes i sancions constitueixen mesures impositives. En cap cas s'argumenta aquest vincle: “El PP, por ejemplo, no está de acuerdo ... con la imposición de cuotas” (“La ley del catalán”, ABC, 20-2-1997, 3.1.); “El nuevo texto consolida lo que ya existe. Avanza en la imposición de cuotas lingüísticas para las concesiones radiofónicas y televisivas autonómicas, en la obligatoriedad de utilizar el catalán para rotulación, folletos y etiquetaje de información general, y en el mandato de un sistema sancionador indirecto...” (“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997, 4.1. i 4.2.); “Poco a poco, va solidificándose una amplia oposición a que entre las nuevas medidas para favorecer el uso social de esta lengua figure algún tipo de sanciones o la imposición de cuotas obligatorias de catalán que afecten a empresas privadas” (“La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-1997, 1.2.). També trobem una relació de similitud amb el següent fragment de La Vanguardia: “Desde esta misma columna también hemos expresado anteriormente nuestras reservas a que la normalización lingüística del catalán se produzca por imposición. Pero, para empezar a administrar la ley, hay que ser respetuosos con lo decidido por el Parlament. Y debe ser así no sólo porque, en democracia, es lo que hay que hacer, sino también porque ignorar el consenso alcanzado es jugar con fuego” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 5.1.-5.3.).

⁹⁴ Els successius redactats provisionals de la llei fins arribar al redactat final (amb les respectives dates), són els següents: *Criteris* del Govern (18 de febrer), *Esborrany* de CiU (abril), primer text de la Ponència (23 de juliol), segona lectura del text de la Ponència (9 d'octubre, data de publicació al BOPC), pacte entre CiU i PSC, 8 de novembre (en aquest moment és quan s'arriben a quotes més baixes en quant a normalització, que es recuperen molt lleument amb la incorporació al pacte d'IC i el PI), *Dictamen* de la Comissió de Política Cultural (26 de novembre, data de publicació al BOPC), i, finalment, *Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística* (aprovada pel Parlament el 30 de desembre).

“La nova llei del català”, Avui, 10-2-1997

Un dia després de la publicació de l'editorial d'El Periódico, l'Avui porta un text en què destaca una voluntat de consens per part del Govern i assenyala com a objectiu de “la nova llei sobre l'ús de les llengües oficials”,⁹⁵ “la defensa dels drets lingüístics de tots els ciutadans de Catalunya, tinguin com a pròpia la llengua que tinguin, en l'àmbit comú de promocionar l'ús social del català” (“La nova llei del català”, Avui, 10-2-1997, 2.6.). En aquest fragment es dona per fet que la promoció de l'ús social del català és un “àmbit comú”, el que pressuposaria la idea de bé comú o d'objectiu compartit per tots o la majoria de ciutadans. Per altra banda, l'expressió “tinguin com a pròpia la llengua que tinguin”, es pressuposa, fa referència a les llengües catalana i castellana i no contempla la resta de llengües pròpies de ciutadans a Catalunya. Aquesta referència acotada al català i al castellà es correspon amb els continguts de la llei (amb l'excepció de l'aranès) i és assumida per tots els diaris observats.

En relació amb aquests dos objectius (defensa dels drets lingüístics i promoció de l'ús social del català), l'Avui qualifica de “fórmula ... salomònica” la proposta del Govern de sancionar de forma indirecta (a través d'altres normes), i fer-ho a iniciativa del ciutadà (Ibíd., 2.6.).⁹⁶ Afirmar que la llei anterior “ha tocat sostre” (Ibíd., 3.3.) i enumera els “fronts socials” que “pretén abordar” (Ibíd., 3.2.).⁹⁷ En aquest punt trobem una al·lusió a altres opinions en forma de negació interna, expressada de manera que, partint dels fets que ha exposat el diari (el desequilibri lingüístic als mitjans de comunicació, l'àmbit judicial, l'administració perifèrica de l'Estat i a l'empresa i el comerç),

---

⁹⁵ El text de l'*Esborrany* aportat per CiU a la Ponència porta la proposta de títol de “Llei d'ús de les llengües oficials a Catalunya”, encara que a la premsa i als debats públics s'anomena “Llei del català” (Argelaguet 1998, 48). Com assenyala l'autor, aquest títol va ser substituït al novembre per “Llei de Política Lingüística”, com una de les condicions del PSC per arribar a un pacte amb CiU.

⁹⁶ Fragment sencer: “Els redactors de la proposta, per tant, han filat molt prim en un punt clau: el règim sancionador que haurà de garantir-ne el compliment. Aquí és on hi ha les principals reticències per part d'alguns grups polítics -sobretot del Partit Popular- i aquí és també on podria haver-hi alguna possibilitat d'alterar determinades sensibilitats socials. Per molt que es digui i s'escrigui que el text busca la defensa dels drets lingüístics de tots els ciutadans de Catalunya, tinguin com a pròpia la llengua que tinguin, en l'àmbit comú de promocionar l'ús social del català. En aquest sentit, la fórmula triada es podria qualificar de salomònica: seran els interessats els qui, en defensa dels drets que determina la llei, podran recórrer a fórmules sancionadores indirectes, determinades per altres normes” (Ibíd., 2.4.- 2.7.).

⁹⁷ L'editorial cita els següents àmbits: “mitjans de comunicació, administració de justícia, empreses, comerç...” (Ibíd., 3.2.). Afirmar que la Llei de Normalització “ha estat desbordada per l'evolució de la societat, per les distintes revolucions tecnològiques aplicades a les comunicacions -que per ara no fan més que afavorir el desequilibri informatiu en favor del castellà- i per la inèrcia abusiva en alguns sectors com ara l'àmbit judicial o l'administració perifèrica del Govern central- on la presència del català és simbòlica” (Ibíd., 3.4.).

considera fora de dubte la necessitat d'elaborar una nova llei (“ningú pot argüir que la llei ja funciona i que ara només cal una empenta social en favor del català” [Ibíd., 3.5.]). Dels diaris observats aquesta negació interna es produiria en relació als discursos presents a la premsa estatal -entre d'altres mitjans- la qual s'oposa a l'elaboració d'una nova llei.

“La ley del catalán”, ABC, 20-2-1997

Deu dies després, el 20 de febrer, l'ABC publica un editorial en què, a més d'informacions i de valoracions sobre accions polítiques, inclou opinions sobre altres aspectes, com ara els drets, les llibertats o la cohesió social a Catalunya. El diari ja havia publicat un editorial abans, el 14 de Gener, arran d'unes declaracions del Conseller de Cultura de la Generalitat, Joan Maria Pujals. A l'editorial del 14 de gener, el diari suggereix que la llei és innecessària (“...una ley puede contar con todo el consenso político posible y, sin embargo, ser mala, absurda y, lo que es peor, innecesaria” [“La ley del catalán”, ABC, 14-1-1997, 1.3.]). L'ABC suggereix que el projecte de llei no compta amb recolzament social (“...debería preocupar al Govern de la Generalitat contar con el apoyo social necesario...” [Ibíd., 1.4.]) i que Catalunya presenta una situació lingüística anormal (“Afortunadamente, Pujals dijo que se respetarán los derechos individuales, algo que en una situación normal no cabría ni matizar” [Ibíd., 2.3.]). En aquest text el diari també afirma que les sancions que preveu l'esborrany de llei seran “foco de conflictos” i posa en qüestió la sinceritat de les paraules del conseller (“También apuntó el conseller que la nueva ley ...no debe ser necesariamente aprobada por unanimidad, con lo que todo lo dicho ... no es más que una galantería del conseller. Con todo, habrá que esperar a conocer el nuevo texto antes de llegar a conclusiones” [Ibíd., 3.1. i 3.2.]).

Al text publicat al febrer, l'ABC estableix una relació directa entre consens i cohesió social, amb la pressuposició que la manca de consens parlamentari es traduirà en manca de cohesió a la societat catalana. Aquesta associació entre consens parlamentari i cohesió social es troba recolzada en una apel·lació a l'autoritat en la forma de majoria:

“...el camino de lograr el marcado consenso, factor que ha de conseguirse habida cuenta del asunto de que se trata, que afecta directamente a la cohesión social de Cataluña, como todo el mundo sabe” (“La ley del catalán”, ABC, 20-2-1997, 1.2.).

Es pot fer la lectura que en el contingut implícit de l’editorial publicat el mes anterior es desvincula el consens parlamentari de la convivència social: “Vale la pena destacar, no obstante, que una ley puede contar con todo el consenso político posible y, sin embargo, ser mala, absurda y, lo que es peor, innecesaria. Más que un consenso de corte partidista, debería preocupar al Govern de la Generalitat contar con el apoyo social necesario para que una ley, más que un marco jurídico inevitable, será un instrumento de convivencia” (Ibíd., 1.3. i 1.4.). Observats els dos fragments en conjunt i tenint en compte el contingut implícit assenyalat, es pot interpretar una utilització instrumental del consens per part del diari; o, fent una lectura que eviti incompatibilitats, es pot interpretar que el diari considera el consens com a condició necessària però no suficient per mantenir la convivència.

A l’editorial del febrer també es fa al·lusió a la idea d’imposició, en relació amb la qual l’ABC assumeix un rol de mediador entre les forces polítiques:

“El PP, por ejemplo, no está de acuerdo ... con la imposición de cuotas o con la regulación del uso de la lengua en el ámbito de lo privado... En el otro extremo, la capitidismínuida ERC reclama más rigidez y más intransigencia... En el plano medio, el PSC, que mantiene una postura reticente con la necesidad de la ley, hizo saber, por medio Joaquim Nadal, su desacuerdo con que se intente regular la conversación entre personas, puesto que ésto es legislar ‘contra natura’” (Ibíd., 3.1., 3.3. i 3.4.).

En aquest fragment el diari expressa la seva opinió a través d’altres agents (PSC i Joaquim Nadal). Situa en un “plano medio” l’acció de qüestionar la necessitat de la llei i de considerar-la com un acte “contra natura” (Ibíd., 3.4.). Aquesta delimitació dels extrems (PP i ERC) a partir de la qual s’estableix el pla mitjà (presa de posició del PSC), és una construcció de sentit basada en una selecció de fets que potencia una valoració positiva d’aquella opinió situada en un lloc intermedi. La postura definida com a intermèdia sempre pot comptar amb la valoració positiva que s’atribueix a les idees de moderació, equilibri o equanimitat. Del fragment citat, la idea de “legislar

‘contra natura’” implicaria, per exemple, que no existeixen lleis que regulin els usos lingüístics a Catalunya o a l’Estat (contingut que no es correspon amb els fets) o que la legislació existent s’adequa a allò que és “natural”. Quan el diari fa al·lusió a “regular la conversación entre personas” (Ibíd., 3.4.) no concreta l’àmbit, el que pot portar a interpretar que es refereix tant a l’àmbit privat com a l’àmbit públic. En aquest fragment de text, l’exercici del poder autonòmic s’explicita i es qualifica de forma negativa (“legislar ‘contra natura’”). Contràriament, l’existència de lleis estatals que regulen l’ús de la llengua a àmbits públics i l’obligatorietat de conèixer el castellà per part de tots els ciutadans de l’Estat, queden naturalitzades per omissió.

“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997

El 23 de febrer La Vanguardia publica el primer editorial que dedica al procés de negociació de la Llei de Política Lingüística: “Lengua y convivencia”.⁹⁸ En aquest text el diari situa el consens com un element clau en l’elaboració de la llei, idea que expressa a través d’un interlocutor que (es pressuposa) forma part del Govern:

“Lo significativo de esta iniciativa es que insiste en la necesidad de que cualquier cambio en la materia se realice también por consenso” (“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997, 2.1.).

La “insistència” de la iniciativa, pel context textual, sembla que derivaria del fet que “El Gobierno de la Generalitat sólo ha aprobado los criterios básicos .... [i] El Consell Executiu, por lo tanto, remitirá su propuesta a la ponencia conjunta del Parlament solicitada por todos los grupos” (Ibíd., 2.2. i 2.3.). El diari estableix una relació de simetria entre el Govern i l’oposició respecte a la voluntat d’ambdues parts d’assolir un consens:

“Y si la propuesta del Gobierno catalán ... busca el consenso, la respuesta del resto de los partidos también deja abierta la puerta al entendimiento, por cuanto la oposición ha decidido participar en la elaboración de la ley sin condiciones previas” (Ibíd., 2.4.).

---

⁹⁸ Es revisen les edicions publicades per La Vanguardia entre el 10 de gener i el 23 de febrer.

Donada la descripció que fa de la voluntat de totes les forces parlamentàries, el diari valora de forma positiva aquests primers contactes, i pressuposa una relació directa entre consens polític i convivència entre els ciutadans a Catalunya:

“Lo importante, sin embargo, es que se ha empezado bien: buscando el consenso necesario para que la lengua siga sin ser un factor de división en la sociedad catalana” (Ibíd., 3.3.).

Les valoracions que fa el diari de l'actitud dels partits (“busca el consenso” i “también deja abierta la puerta al entendimiento”) podrien fer referència al fet que es va constituir una ponència conjunta amb representants de tots els partits per elaborar la proposició de llei “sense text previ, en comptes d'esperar que el Govern enviï al Parlament un projecte de llei...” (Argelaguet 1998, 39). Tanmateix, també s'ha d'assenyalar que, com explica Argelaguet, el PP es posiciona completament en contra de l'orientació de la llei a més de considerar-la innecessària, postura que també pren el PSC (considera que la llei anterior encara no ha sigut esgotada). Per altra banda, principalment ERC, però també en diversos graus IC i el PI, consideren poc concretes les propostes del Govern.

La valoració positiva que fa La Vanguardia d'aquests primers contactes també incorpora la demanda d'establir els límits de la política lingüística en aquelles mesures que es considera que portarien a una divisió a la societat catalana⁹⁹ i el pressupòsit que la promoció de la llengua catalana pot ser un factor de divisió social (sense especificar si n'hi ha altres factors que puguin portar a la divisió social, com ara les desigualtats econòmiques, o si seria el factor més important o un dels més importants).

---

⁹⁹ Del fragment “...para que la lengua siga sin ser un factor de división en la sociedad catalana”, també es podria interpretar la demanda d'una continuïtat amb les polítiques implementades fins al moment o que es produeixin pocs canvis respecte a la legislació anterior (“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997, 3.3.).

“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997

Al dia següent, El País publica un editorial en què qüestiona la necessitat de la llei,¹⁰⁰ a més del moment, i en què dóna com a fet que l’opinió pública no està convençuda de les raons que exposa el Govern:

“Tales razones¹⁰¹ deberán ser demostradas muy cumplidamente si se quiere convencer a la opinión pública de la necesidad de derogar la Ley de Normalización Lingüística de 1983” (“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997, 2.1.).

Respecte a les mesures del projecte de llei (el text dels *Criteris* que presenta el Govern), El País considera desafortunada “la pretensión de fijar cuotas mínimas de catalán a los medios de comunicación privados” (Ibíd., 4.1.) i critica el principi de disponibilitat lingüística, reduint la concepció del dret lingüístic a la tria individual (compti o no l’individu amb opcions sobre les quals triar):

“En la actividad mercantil y económica privada, el derecho del usuario a optar por una lengua se manifiesta acudiendo o no a un determinado profesional o comerciante, que también debe tener salvaguardado su derecho individual” (Ibíd., 5.1.).

Aquest raonament elimina una condició del dret, que és que perquè realment existeixi, necessàriament algú ha de garantir-lo. L’abast en l’aplicació del principi de disponibilitat lingüística, el qual garantia el dret de l’individu a ser atès -també- en català, es va anar reduint al llarg del procés de negociació fins a desaparèixer del redactat final de la llei.¹⁰² Deixant fora les condicions que el garanteixen, el diari està limitant el dret lingüístic (es pressuposa, vinculat a l’ús del català) a la despenalització

---

¹⁰⁰ Aquesta valoració es correspon amb la presa de posició del PP i del PSC.

¹⁰¹ Les raons a què fa referència són garantir l’ús de la llengua “en todos los ámbitos de la vida pública y adaptar una legislación teóricamente obsoleta a las nuevas tecnologías, a la mundialización económica, a los cambios en la realidad sociolingüística y a la evolución del derecho” (Ibíd., 1.2.).

¹⁰² Amb l’acord produït entre Jordi Pujol i Narcís Serra el 8 de novembre, el principi de disponibilitat lingüística se substitueix per “habilitació” i es limita als funcionaris (Argelaguet 1998, 55). A la llei el concepte d’habilitació apareix a l’article d’“Els principis rectoros de l’actuació de la Generalitat”: “1. La Generalitat ha de garantir els drets lingüístics dels ciutadans i ciutadanes, l’ús normal i oficial del català i del castellà, l’ensenyament de les dues llengües a tota la població, la capacitació i l’habilitació lingüístiques del personal al servei de les administracions i la igualtat plena dels ciutadans i ciutadanes quant a drets i deures lingüístics, en tots els àmbits” (Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, Article 5).

de l'ús de la llengua. És a dir, des d'aquest punt de vista n'hi ha prou amb el fet que no estigui prohibit l'ús del català a l'“activitat mercantil i econòmica privada” per tenir un dret lingüístic (Ibíd., 5.1.). En aquest cas s'està considerant l'ús del català a l'activitat mercantil i econòmica de forma similar a com es consideraria l'ús d'una llengua estrangera, ja que -per posar un exemple sovintejat- el dret d'un xinès a ser atès en la seva variant lingüística a l'àmbit del comerç s'exerceix anant o no a un determinat professional o comerciant; és a dir, que ningú no li prohibeix utilitzar la seva llengua, encara que no l'entenguin.

En aquest editorial, El País ubica els drets lingüístics a dins l'àmbit dels drets individuals, afirmant que “son ellos [“los hablantes”], y no las lenguas, quienes tienen derechos” (Ibíd., 6.1., 6.2.). Aquesta idea la trobarem com a eix principal de l'argumentació d'un editorial d'El Mundo (“Apoyemos la enmienda 6.1” [El Mundo, 27-2-2006]), en què el diari s'oposa a l'article de l'Estatut de 2006 que afirmava l'obligació de tots els catalans de conèixer el català.¹⁰³

La crítica a les quotes i al principi de disponibilitat lingüística, que El País qualifica com a “excesos”, es recolza en un esquema causal amb què el diari preveu possibles conseqüències negatives: “perjuicios económicos... deslocalizaciones ...[pèrdua de la] cohesión social ... [i l'obligació dels ciutadans] a definir su identidad o adscripción lingüística” (“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997, 7.1.-5.3.).

De la mateixa manera que feia l'ABC a l'editorial que publicava coincidint amb l'inici de les converses entre el Govern i les forces polítiques, en aquest text El País pren un paper de mediador. L'ABC situava al PSC “en el plano medio” (“La ley del catalán”, ABC, 20-2-1997, 3.3.). L'editorial d'El País qualifica al Govern de “centro ideológico y político”, donades “las reacciones que se han producido en los dos extremos del arco parlamentario” (“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997, 7.2.).

El País també pren un rol de mediador rebutjant el que situa com a postures extremes: “el nacionalismo más radical” i el “Partido Popular” (Ibíd., 7.3.):

---

¹⁰³ Amb la Sentència del Tribunal Constitucional de 2010, l'obligació de tots els ciutadans catalans de conèixer el català queda sense efectes i es limita als estudiants que cursen l'educació obligatòria i als funcionaris, en el compliment dels respectius articles.

“El nacionalismo más radical ha tachado ya el texto como una “ley contra el catalán” y en el Partido Popular la ha querido leer como una burda propuesta de régimen de sanciones contra el castellano. Probablemente no es ni lo uno ni lo otro, y necesitará algo más de debate para demostrar tanto su necesidad perentoria como que efectivamente sirve para proteger los derechos de todos los ciudadanos” (Ibíd., 7.3. i 7.4.).

En aquest fragment el diari qüestiona que la llei defensi els drets lingüístics de tots els ciutadans¹⁰⁴ i suggereix que el qüestionament de la necessitat de la llei correspondria amb l’opció majoritària.

Context: esdeveniments a l’abril

Al final de febrer es constituïa la Ponència encarregada d’elaborar la proposició de llei i al març començaven les reunions amb representants de totes les forces polítiques. Un mes després, a l’abril, es produïen diverses polèmiques. Les Cases Regionals es manifestaven en contra de la llei, mentre que les Entitats Culturals Andalusos anunciaven la seva intenció de recollir signatures en contra i el seu President declarava que el Conseller de Cultura s’abstingués d’anar a la Feria d’Abril. El Periódico i l’ABC dedicaven un editorial a aquestes declaracions (respectivament, “Una feria de abril de puertas abiertas”, El Periódico, 27-4-1997 i “Frenazo en Can-Zam”, ABC, 28-4-1997). Per altra banda, el 17 d’abril es publicava el manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana* i tres dies després un editorial signat pels bisbes de Vic, Solsona, Tarragona i Girona, al full parroquial de les respectives diòcesis. L’editorial dels bisbes “invocava a ‘exigir als castellanoparlants que aprenguin la nostra llengua, com nosaltres hem hagut d’aprendre la seva” (Avui, “Els bisbes Deix i Guix refermen el sentit dels editorials dels ‘fulls’”, 22-4-1997). El manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana* demanava com a “desitjable” l’oficialitat única del català. Al mes d’abril el Parlament de Catalunya havia fet una crida a la societat catalana perquè els col·lectius socials fessin arribar propostes a la Ponència encarregada de redactar la proposició de

---

¹⁰⁴ Pel context textual i per la ideologia del diari, es pressuposaria que es refereix als drets lingüístics dels castellanoparlants.

lleï. En resposta a aquesta crida, el 16 d'aquest mes es presenta al Parlament aquest manifest i al dia següent surt publicat a l'Avui. La premsa observada es posiciona majoritàriament en contra d'aquest text. Els dies 18 i 19 d'abril, l'ABC i l'Avui publiquen respectivament els editorials “Instrumentalización del catalán” i “Falsa crispació”. Al dia següent, el 20 d'abril, La Vanguardia i El Periódico publiquen “El debate de la lengua” i “El impulso que necesita el catalán”. Un dia després l'Avui publica un editorial titulat “Convivència” i el dia 22, El País porta el text “Lengua y convivencia”. La premsa es posiciona majoritàriament en contra dels textos del full parroquial i del manifest, afirmant que l'expressió d'aquestes opinions posa en perill la convivència.

A “Instrumentalización del catalán”, l'ABC critica el manifest i l'editorial del full parroquial dels “obispos trabucaires de Vic, Tarragona, Solsona y Gerona” amb aquestes paraules: “... la mayoría de los rectores de Cataluña y más de trescientos intelectuales a parecer también ‘propietarios’ de ‘su’ tierra pidiendo que el catalán sea la única lengua oficial de la región, limitando el castellano al ámbito de los derechos lingüísticos individuales. Es decir, a ningún derecho efectivo” (“Instrumentalización del catalán”, ABC, 18-4-1997, 1.2. i 1.3.). El manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana* es presentava al Parlament el 16 d'Abril, i el full dominical dels bisbes es publicava quatre dies després. Del fragment citat de l'editorial de l'ABC cal destacar la crítica que fa el diari del concepte de dret individual, que considera equivalent a no tenir cap dret. La crítica que fa l'ABC al llarg de l'editorial, a banda de fer ús de la desqualificació, es recolza en metàfores (amb les quals atribueix agressivitat a les accions descrites) i en l'assignació d'intencionalitats agressives (esquema de la persona i els seus actes). Aquesta atribució parteix de fets descrits pel diari, com ara l'estat de la llengua catalana en aquell moment, i (es pressuposa) la proporció de població castellanoparlant.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ “Es sumamente inquietante el cariz xenófobo que va adoptando en Cataluña la imposición del catalán por parte de personalidades o grupos minoritarios aunque significativos. Sobre todo porque es utilizado como un arma para aplastar culturalmente a un sector no precisamente escaso. La preocupación es mayor si se tiene en cuenta que la extensión del uso del catalán está progresando, según reconoce la propia Generalidad. Si el empleo del catalán avanza, la explicación de la reclamación está en que se busca conscientemente la instrumentalización del idioma para excluir. El que no quiera ver que estos planteamientos llevan directamente al conflicto o está ciego o es un inconsciente o ha perdido el sentido de la realidad” (“Instrumentalización del catalán”, ABC, 18-4-1997, 1.5. i 1.9.).

A l'editorial que publica l'Avui l'endemà, "Falsa crispació", el diari critica aquells que busquen impedir que grups o sectors de la societat civil expressin determinades opinions.¹⁰⁶ En la seva crítica apel·la a la llibertat d'expressió (forma d'apel·lació a l'autoritat a través d'un valor). Trobem una relació entre continguts d'aquest text de l'Avui i continguts dels editorials de La Vanguardia ("El debate de la lengua", 20-4-1997), El Periódico ("El impulso que necesita el catalán", 20-4-1997), El País ("Lengua y convivencia", 22-4-1997) i l'ABC ("Instrumentalización del catalán", 18-4-1997). En aquest últim text el diari recorre a la idea de propietat sobre el territori català i a atribucions que van des de l'assignació d'intencionalitats fins a la desqualificació. Com que l'editorial de l'Avui "Falsa crispació" és anterior als textos de La Vanguardia, El Periódico i El País, es pot considerar que hi ha una relació entre continguts de negociació externa, en el sentit que cap d'aquests mitjans no pren en consideració una crítica relacionada directament amb els continguts a què fan referència (la publicació del manifest i del full parroquial). En el cas dels textos de La Vanguardia, El Periódico i El País, es critica, en nom de la convivència, el fet que aquests col·lectius intervinguin en el debat expressant la seva opinió. Als editorials d'aquests diaris no apareix de forma explícita aquesta idea (per exemple, que els autors del manifest i/o del full parroquial no han d'expressar públicament la seva opinió), sinó que apareix de forma implícita a dins d'alguna modalitat d'esquema causal que afirma que allò que es demana en aquests textos posarà en perill la convivència. Als tres diaris es parteix del pressupòsit que la situació lingüística del moment és la que garanteix la convivència: en uns casos parlen de "convivència" o "pau lingüística" (La Vanguardia i El Periódico); en d'altres, de "convivència" o de "concòrdia" social en general (La Vanguardia, El País). D'aquests textos es desprèn el pressupòsit que la llengua és, bé l'únic factor que influeix en la convivència social (quedant fora desigualtats socials de diversos tipus), o, almenys, un dels més importants. El text de l'Avui posa de manifest que aquestes critiques el que fan és intentar privar a alguns ciutadans (als que pensen de forma diferent a la línia editorial d'aquests diaris) de la llibertat d'expressar la seva opinió.

---

¹⁰⁶ "Si la fibra més sensible de la societat no es mostra preocupada per les qüestions que l'afecten i se'n desentén, el resultat final, en forma de llei, serà difícilment aplicable, enmig d'un abúlia fatal. Per això l'editorial del Full Dominical dels quatre bisbats catalans que es publicarà demà és tan important. I per això, també, el manifest de tres-cents intel·lectuals catalans -amb l'aval de set rectors d'universitat- és també tan important. ¿Què pretén qui en critica l'oportunitat o la mateixa existència? Que tothom calli? Que ningú digui res? Només els intolerants consideren una agressió l'opinió calmada i raonada dels altres. Hi haurà qui hi estarà a favor i qui hi estarà en contra. Hi haurà, també, alguns col·lectius que voldran matisar-ne el contingut o replicar-lo. Qui els diu que no ho han de fer?" ("Falsa crispació", Avui, 19-4-1997, 2.7.- 3.9.).

“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997

L’editorial que publica La Vanguardia el 20 d’abril gira entorn de les idees de convivència i pau lingüística. Aquest text es pot dividir en tres parts; una primera (primer paràgraf que constitueix gairebé la meitat del text) en què el diari fa servir idees abstractes o generals relacionades amb la convivència, una segona en què concreta aquestes idees aplicant-les al manifest i una part final en què torna a la idea de convivència en general.

L’editorial afirma que existeix “una enrarecida polémica” l’origen de la qual atribueix parcialment al Govern. L’atribució de la responsabilitat de la polèmica al Govern mostra un cert nivell de similitud amb continguts publicats a la premsa estatal, quan aquesta qüestiona el fet d’elaborar una nova llei. La resta de responsabilitat en l’“enrarecida polémica” s’atribuiria (implicació) al “manifiesto de 350 ciudadanos” (“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997, 3.2.).¹⁰⁷

La idea de convivència és rellevant al text, tant en extensió, com en ser un dels elements de l’esquema d’argumentació utilitzat en la conclusió o tesi defensada per l’editorial. El diari afirma, mitjançant un esquema causal, que no s’ha de considerar “la propuesta monolingüe” (l’oficialitat única del català) perquè es és inviable a nivell polític i perquè posaria en perill la convivència (Ibíd., 4.1.). La utilització de l’esquema causal suggereix la idea que els efectes anunciats no poden ser evitats. Quan aquest esquema s’aplica a situacions en què intervenen els judicis, les intencionalitats i les accions dels individus, pot tenir l’efecte d’establir una correspondència, d’equiparar o d’apropar el resultat de la voluntat dels individus amb les relacions causals que es donen en fenòmens del món físic entre elements materials, que no tenen consciència ni intencionalitat. En el cas d’aquests últims hi ha una relació mecànica: un cop es produeix la causa es desencadena l’efecte. Tanmateix, la intencionalitat comporta un acte de voluntat, la capacitat de decisió i de diàleg; implica una acció no automàtica (en

---

¹⁰⁷ Al tercer paràgraf, fragment en què l’apel·lació a la convivència en abstracte pren contingut concret, trobaríem com a implicació que l’altra part de la responsabilitat en generar la polèmica correspon als signants del manifest: “Ahora hay una enrarecida polémica, generada en parte por la iniciativa gubernamental de renovar la ley de normalización lingüística. Un manifiesto de 350 ciudadanos -entre ellos obispos y rectores universitarios-, califica de “deseable” que el catalán sea la única lengua oficial en Cataluña” (Ibíd., 3.1.i 3.2.).

el sentit de mecànica) que es troba en diversos graus sota la influència o el control dels individus.

Al text no s'explica la relació o els mecanismes que mitjancen entre la causa i l'efecte del trencament de la convivència. En canvi, aquest esquema es troba recolzat en una sèrie de recursos argumentatius. Hi ha per exemple apel·lacions a l'autoritat (personalitats polítiques, la Constitució, l'Estatut); trobem un esquema d'exemple (en extreure una conclusió mitjançant l'al·lusió a polítiques lingüístiques d'altres països); o se situa Catalunya com a model en política lingüística, el qual es construeix a través d'un esquema de l'acte i l'essència i l'ús de metàfores.

Mitjançant l'ús d'un esquema de l'acte i l'essència, el diari expressa allò que considera “un rasgo genuino catalán”: “la convivencia bilingüe” (Ibíd., 2.3.).¹⁰⁸ Si interpretéssim el terme genuí amb el sentit de “propi”, tindriem la implicació que el català i el castellà es consideren llengües pròpies de Catalunya i que aquest bilingüisme és present des del moment en què es pot diferenciar una cultura catalana. Les idees de propi o de genuí es poden considerar com un exemple de naturalisme lingüístic en el sentit de concepció que obvia la influència dels processos socials sobre la construcció i l'ús d'una llengua. Però el diari fa més explícita aquesta desvinculació de les llengües dels processos socials, parlant d'un bilingüisme “real, espontáneo y natural, regulado claramente por la legislación” (Ibíd., 2.2.). Cap el dubte de si el diari considera que aquest bilingüisme “espontáneo y natural” és a causa de ser el bilingüisme un “rasgo genuino catalán”, o a causa de la legislació, ja que també s'afirma en aquest text que “la cooficialidad de los dos idiomas *ha hecho de Cataluña* un modelo de convivencia lingüística, cultural y social” (Ibíd., 2.1.).¹⁰⁹ En aquest sentit, el naturalisme encara pot ser més accentuat si tenim en compte que l'exercici del poder s'expressa de forma explícita (“ha hecho de”) i, tot i així, el bilingüisme es considera espontani, natural i genuí. Potser ens podríem trobar davant un cas en què, no és que no es tingui consciència d'una informació o d'un d'estat de coses, sinó que, tot i tenir-ne, aparentment no es veu cap incompatibilitat de

---

¹⁰⁸ El diari ho expressa en una frase breu: “La convivencia bilingüe es un rasgo genuino catalán”.

¹⁰⁹ Paràgraf sencer: “La cooficialidad de los dos idiomas *ha hecho de Cataluña* un modelo de convivencia lingüística, cultural y social. Pocas comunidades en el mundo pueden presentar un bilingüismo real, *espontáneo y natural*, regulado claramente por la legislación. La convivencia bilingüe es un *rasgo genuino catalán*. El modelo catalán es muy distinto del de Bélgica o Suiza. Allí las lenguas oficiales son territoriales. Y el singular bilingüismo catalán no ha provocado conflictos. En ese sentido también es modélico” (Ibíd., 2.1.- 2.7.).

sentit entre afirmar que una llei influeix en un aspecte de la realitat i tot seguit descriure aquest aspecte com a espontani i natural. Una forma de reduir una incompatibilitat és acotar els camps de sentit assignats a termes o expressions. En aquesta línia, i per evitar incompatibilitats, es podria fer una lectura en què, per exemple, es partís del pressupòsit que en uns casos (persones, grups, contextos, situacions...) ha influït la llei i en altres la conducta “espontània” i “natural”; o que l’afirmació “la cooficialidad ... ha hecho de...” es refereix a la convivència lingüística i les qualitats de natural i espontani, al bilingüisme, considerant la convivència i el bilingüisme a Catalunya com a dos fenòmens, almenys, relativament independents (és a dir, que la situació natural i espontània de bilingüisme no implicaria convivència social, i que aquesta última seria el resultat de la cooficialitat).

La Vanguardia apel·la a l’autoritat de personalitats polítiques (Joaquim Nadal i Jordi Pujol) per introduir els judicis que l’oficialitat única del català “puede conducir a una ‘fractura social’ entre defensores radicales de cada una de las lenguas” en el cas de Nadal (Ibíd., 3.4.), i que “la convivencia es más importante que la lengua” en el cas de Pujol (Ibíd., 3.5.). Aquesta última afirmació presenta un esquema de comparació que estableix una jerarquia entre convivència i llengua, en què, davant un conflicte, es prioritzaria la primera. L’apel·lació a l’autoritat en la persona del president de la Generalitat es troba combinada amb l’autoritat en la forma de majoria: “lógicamente, Pujol, en la última reunión del Consell, mostró su inquietud por una evolución del debate del idioma que podría alterar la convivencia” (Ibíd., 3.5.).¹¹⁰

Altre dels recursos que recolzen l’esquema causal són les metàfores. El diari introdueix metàfores que suggereixen danys i perills. Adverteix que “agitar las aguas tranquilas de la cooficialidad de las lenguas es desestabilizar un paisaje sereno” (Ibíd., 4.4.). La metàfora de les “aigües tranqui-les” suggereix perills pel seu oposat, aigües turbulentes, en la seva relació amb el perill de naufragi o d’ofegament. D’aquesta manera es produeix una transferència de sentit de la imatge de naufragi, ofegament o situacions similars, a “la propuesta monolingüe” del manifest (Ibíd., 4.1.). Mitjançant la cita d’una metàfora utilitzada per Joaquim Nadal (“fractura social”), el diari contribueix a donar

---

¹¹⁰ Tots aquells termes i expressions que fan referència al “sentit comú”, o a allò que es considera “lògic”, “normal”, que “tothom sap”, o que “no cal dir”, també serien formes d’apel·lació a l’autoritat, en aquest cas, de la majoria.

materialitat al concepte abstracte de convivència.¹¹¹ L'expressió “fractura social”, a diferència de la utilització del verb “trençar”, té una càrrega emotiva més forta, ja que el verb es pot aplicar a parts del cos, però també a qualsevol mena d'objecte o matèria, mentre que la paraula fractura es troba més vinculada al cos humà o animal. Les metàfores que fan servir parts del cos són molt freqüents al llenguatge (Tuson 2008). De la mateixa manera que la resta de metàfores, a més de facilitar “la comunicació” i fer “que tot de nocions confuses es transmutin en matèria propera i fàcil”, les metàfores corporals fan “familiar allò que és aliè” (Ibíd., 50-51), és a dir, fan que “ens projectem sobre els objectes, esdeveniments i situacions del món exterior” (Ibíd., 52). La metàfora de la “fractura social” implica pensar la societat com el propi cos i fer una transferència de sentit de l'experiència de la fractura (pròpia o aliena; viscuda o imaginada) a allò que, es vaticina, seran les conseqüències d'afirmar “‘deseable’ que el catalán sea la única lengua oficial en Cataluña” (“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997, 3.2.).

El diari també apel·la a l'autoritat legal amb referències a continguts de la Constitució i l'Estatut sobre l'oficialitat assignada a cada llengua en relació al territori: el castellà, llengua oficial de l'Estat i el català oficial a Catalunya, de la mateixa manera que el castellà, oficial a tot l'Estat.¹¹² El diari qualifica aquesta relació asimètrica d’“afinado equilibrio”. El fet que la relació entre les dues llengües sigui asimètrica o jeràrquica (igual que l'estatut de les lleis que atorguen les corresponents oficialitats), portaria a interpretar que l'ús que fa el diari del terme equilibri no fa referència a la igualtat en l'assignació de recursos sinó a algun altre aspecte que queda sense explicitar, ja que, en cas contrari (si amb equilibri es volgués dir igualtat legal) ens trobaríem amb una valoració (equilibri/igualtat) que contradia els fets que el mateix diari exposa. Per exemple, com una de les possibles lectures, es podria interpretar que en aquest text es fa servir el terme equilibri en el sentit d'absència de moviment o de situació estable, sense canvis. Des d'aquest punt de vista, la demanda que fa el diari aniria en la línia que aquelles persones que no estiguin d'acord amb els marcs legals (Constitució i Estatut),

---

¹¹¹ El trencament de la convivència s'expressa en els següents fragments: “...el socialista Joaquim Nadal ha advertido que esa idea puede conducir a una ‘fractura social’ entre defensores radicales de cada una de las lenguas” (Ibíd., 3.4.); i “El modelo seguido en Cataluña ha sido conciliador. Y algunos pueden romperlo” (Ibíd., 4.5. i 4.6.).

¹¹² “Según la Constitución, el castellano es la lengua oficial del Estado. Y el Estatut afirma que el catalán es el idioma oficial de Cataluña, así como también lo es el castellano, oficial en todo el Estado” (Ibíd., 1.5. i 1.6.).

no expressin públicament la seva opinió, ja que aquesta expressió “posaria en perill” l’equilibri, en el sentit de situació estable o *statu quo*.

En aquest text també trobem un esquema de model aplicat al cas de la política lingüística a Catalunya. El diari afirma que la cooficialitat lingüística i la no territorialitat de les llengües oficials, fan de Catalunya un cas “modèlic” (Ibíd., 2.6.), i prova d’això és la “convivencia lingüística, cultural y social” (Ibíd., 2.1.). Qualificar el cas català com a modèlic comporta un acte de reconeixement envers la política lingüística passada. Aquesta qualificació, a banda de legitimar discursivament polítiques anteriors, també es pot interpretar com una estratègia en què l’autor del discurs vincula atributs positius a les idees que voldria que defensessin determinats actors polítics (per exemple, si a una persona li interessés reforçar la norma adaptativa amb què el catalanoparlant canvia al castellà quan l’altra persona parla en castellà, en lloc de criticar el no seguiment d’aquesta norma, podria assignar atributs positius a aquesta conducta, com ara tolerància, respecte, consideració o sentit pràctic).

L’esquema del model es construeix contraposant allò que caracteritza la identitat catalana (“La convivencia bilingüe es un rasgo genuino catalán” [Ibíd., 2.3.]), amb els casos de Bèlgica i Suïssa, els quals, es pressuposaria, constitueixen l’antimodel.¹¹³ D’aquestes afirmacions també es pot interpretar el pressupòsit que la territorialitat de les llengües porta a conflictes socials, idea suggerida a través dels exemples de Bèlgica i Suïssa. En aquest text la territorialitat també apareix de forma implícita en l’exposició que fa el diari sobre l’oficialitat de les llengües castellana i catalana:

“Según la Constitución, el castellano es la lengua oficial del Estado. Y el Estatut afirma que el catalán es el idioma oficial de Cataluña, así como también lo es el castellano, oficial en todo el Estado” (Ibíd., 1.5.). En aquest cas la territorialitat es troba naturalitzada; no s’associa amb conflictes sinó amb un “afinado equilibrio” (Ibíd., 1.4.).

---

¹¹³ “La cooficialidad de los dos idiomas ha hecho de Cataluña un modelo de convivencia lingüística, cultural y social. Pocas comunidades en el mundo pueden presentar un bilingüismo real, espontáneo y natural, regulado claramente por la legislación. La convivencia bilingüe es un rasgo genuino catalán. El modelo catalán es muy distinto del de Bélgica o Suiza. Allí las lenguas oficiales son territoriales. Y el singular bilingüismo catalán no ha provocado conflictos. En ese sentido también es modélico” (Ibíd., segon paràgraf).

“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997

El mateix dia que La Vanguardia publica “El debate de la lengua”, El Periódico porta l’editorial “El impulso que necesita el catalán”. De la mateixa manera que al text de La Vanguardia, al d’El Periódico els arguments o opinions expressats en abstracte es concreten en el rebuig a la demanda d’oficialitat única del català expressada al manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*. El Periódico, a més d’aquest contingut del manifest, també rebutja que “la confederación de Entidades Culturales Regionales de Catalunya, siempre sensata, se plantease ahora recoger firmas para una revisión hacia atrás de la política lingüística en las escuelas” (“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997, 2.4.).

Al text de La Vanguardia el límit del foment del català es troba en el manteniment de la “convivencia lingüística, cultural y social” (“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997, 2.1.), i, en aquesta línia, afirma que els polítics no han de tenir en compte la demanda del manifest que el català sigui l’única llengua oficial, ja que “puede conducir a una ‘fractura social’ entre defensores radicales de cada una de las lenguas” (Ibíd., 3.4.). El Periódico enfoca aquesta oposició demanant que s’eviti la coacció i la sanció en la promoció del català i suggerint que la demanda d’oficialitat única del català és, en el fons, “una agresión a los disconformes” (“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997, 2.3.).

La idea principal de l’editorial d’El Periódico s’expressa a través d’un esquema d’argumentació del fi i els mitjans: la millor estratègia per assolir una major extensió de l’ús del català (fi), és mantenir el consens (mitjans), la qual cosa es tradueix en no “abrir ninguna confrontación amenazante con los adultos que desean seguir expresándose en castellano” (Ibíd., 1.1.) com ho ha fet (implicació) el manifest. Si bé el diari no expressa aquesta idea de forma explícita, en el contingut implícit del text hi ha un vincle entre “...agresión a los disconformes...” (Ibíd., 2.3.) i el manifest. Aquest vincle, a més de trobar-se en el contingut implícit, queda matisat per l’ús d’esquemes de reciprocitat (vegeu *infra*).¹¹⁴

---

¹¹⁴ Paràgraf sencer: “Los castellanohablantes de Catalunya han de considerar los debates sobre la lengua catalana como naturales y no verlos como una agresión potencial en contra suyo. A cambio, el debate sobre la expansión del uso del catalán debe hacerse en un contexto de verdadero juego limpio y democrático. Queremos decir que no sólo debe plantearse de una manera que no parezca una agresión a

L'argumentació de l'editorial d'El Periódico seria la següent: “El impulso que necesita el catalán” és “encontrar nuevos mecanismos de estímulo que no supongan coacción, fórmulas de contención que no sean propiamente sanciones, que sirvan como ejes de la actuación lingüística” (Ibíd., 3.2.). Evitar la coacció i la sanció seria el mitjà per assolir “una utilización más generalizada de su lengua propia [de la llengua pròpia de Catalunya]” (Ibídem). Els mecanismes d'estímul i les fórmules de contenció es poden trobar mitjançant “reflexión y trabajo, moderando todos al máximo las declaraciones interesadas y los deseos de protagonismo” (Ibíd., 3.3.). Aquestes tres idees es relacionen a través de l'enllaç del fi i els mitjans:

1	2	3
(atributs dels legisladors)	(mecanismes i formules)	(resultat)
reflexió treball moderació responsabilitat habilitat	no coacció no sanció no confrontació	major ús del català

MITJANS → FI
MITJANS → FI

L'argument del fi i els mitjans presenta una relació entre continguts de similitud amb l'esquema causal utilitzat per La Vanguardia a l'editorial que publica el mateix dia, en el sentit que el consens és allò que marca els límits en la legislació per promoure l'ús del català. Algunes de les diferències entre aquests dos editorials deriven del tipus d'esquema utilitzat. La Vanguardia fa servir un esquema causal per demanar que no es prenguin determinades decisions perquè podrien comportar conseqüències negatives (el no manteniment de la convivència i de la pau social). El plantejament d'El Periódico és

---

los disconformes, sino que en el fondo no debe serlo. Por eso ha sido poco afortunado el cruce de los trabajos de la ponencia de la ley con el manifiesto que pide que sólo el catalán tenga rango de lengua oficial, del mismo modo que también sería poco acertado que, por ejemplo, la confederación de Entidades Culturales Regionales de Catalunya, siempre sensata, se plantease ahora recoger firmas para una revisión hacia atrás de la política lingüística en las escuelas” (Ibíd., 2.1.- 2.4.).

quina seria l'estratègia més eficaç per impulsar un major ús del català com a “aspiración de la mayoría de este país” (Ibíd., 1.1.). L'enllaç del fi i els mitjans, a diferència de l'enllaç causal, comporta la implicació que hi ha altres vies o mitjans per assolir un fi que es pressuposa compartit per, almenys, una part important dels implicats.¹¹⁵ Per la seva banda, l'esquema causal generalment es farà servir per assenyalar conseqüències negatives en cas d'optar per una opció concreta, i és un tipus d'enllaç que suggereix (o que pot portar més fàcilment a la idea) que no es pot intervenir en la relació entre causa i efecte, a menys que no es produeixi allò assenyalat com a causa.

L'argument del fi i els mitjans que fa servir El Periódico se sustenta sobre altres esquemes secundaris com ara l'esquema causal, l'esquema quasi-lògic de reciprocitat i l'esquema de la persona i els seus actes, juntament amb una dissociació de nocions.

El diari considera diverses les causes en el “sustancial avance en paz del proceso de recatalanización” (Ibíd., 3.1.); “el sentido común, el tacto y el respeto mutuo popular, así como el acierto de Pujol” (Ibídem):

“Hasta ahora el sentido común, el tacto y el respeto mutuo popular, así como el acierto de Pujol, han permitido un sustancial avance en paz del proceso de recatalanización. Toca, en esa línea, encontrar nuevos mecanismos de estímulo que no supongan coacción, fórmulas de contención que no sea propiamente sanciones, que sirvan como ejes de la actuación lingüística en una nueva etapa en la que Catalunya aspira a una utilización más generalizada de su lengua propia” (Ibíd., 3.1. i 3.2.).

En aquest fragment trobem un altre exemple d'estratègia discursiva en què l'autor del discurs vincula qualificatius positius a la conducta que voldria que tinguessin determinats actors polítics o socials. L'explicació que fa el diari dels factors que “han permitido un sustancial avance en paz”, es pot considerar propera a la “causalitat múltiple”¹¹⁶, en el sentit d'explicació d'un efecte a través de múltiples causes (qualitats atribuïdes a les persones implicades en l'elaboració i posterior implantació de la Llei de

---

¹¹⁵ S'ha d'assenyalar també que l'esquema del fi i els mitjans que fa servir El Periódico se sustenta o es concreta, entre d'altres enllaços, en un esquema causal (vegeu *infra*: la “confrontación amenazante [cap als]... adultos que desean seguir expresándose en castellano” (Ibíd., 11.) farà que comenci a “correr peligro la viabilidad real de la ley”; l’“adhesión al catalán en la vida ordinaria de la calle” [Ibíd., 1.2.]).

¹¹⁶ Vegeu c. 1, 2.5.2.

Normalització [“sentido común...tacto ... acierto de Pujol”] i a la societat en general [“sentido común”]).

Aquesta atribució de qualitats positives es troba en la demanda del diari que hi hagi una continuïtat amb les polítiques anteriors, la qual presenta similituds respecte l'editorial que publica La Vanguardia al febrer.¹¹⁷ Del context textual d'aquest fragment també es desprèn la implicació que el sentit comú, el respecte mutu, l'habilitat (o l'encert) i el tacte, es corresponen amb una política lingüística que no comporta cap mesura que es pugui considerar coactiva o sancionadora (“Hasta ahora el sentido común, el tacto y el respeto mutuo popular, así como el acierto de Pujol, han permitido un sustancial avance en paz del proceso de recatalanización. Toca, en esa línea...”). Aquesta associació aplicada a les accions individuals es traduiria en el pressupòsit que aquelles persones que tenen “sentit comú” o que són respectuoses amb els altres, no demanen o no volen una política lingüística que, en relació amb l'ús del català, inclogui mesures que es puguin considerar coactives o que comportin sancions d'algun tipus. Des del punt de vista del poder simbòlic (Bourdieu) tenim una construcció de sentit que, expressada de forma genèrica, sanciona determinats comportaments (voler l'oficialitat única del català o expressar aquest desig) com a irrespectuosos, mancats de sentit comú, tacte o habilitat, o (derivat del context textual i dels pressupòsits) una “confrontación amenazante con los adultos que desean seguir expresándose en castellano” (Ibíd., 1.1.) i en el fons una agressió cap a “los castellanohablantes de Catalunya” (Ibíd., 2.1.), a més de joc brut i poc democràtic (Ibíd., 2.2.).

Amb un altre esquema causal El Periódico introdueix la idea que la “confrontación amenazante [cap als]... adultos que desean seguir expresándose en castellano” (Ibíd., 1.1.) farà que comenci a “correr peligro la viabilidad real de la ley”; l’“adhesión al catalán en la vida ordinaria de la calle” (Ibíd., 1.2.).¹¹⁸ La idea de com ha de ser “el

---

¹¹⁷ Amb les expressions del fragment anterior “Hasta ahora....Toca, en esa línea...” trobem una relació entre continguts de similitud respecte a l'editorial que publica La Vanguardia al febrer, text en què el diari demana una continuïtat amb polítiques anteriors que mantinguin el consens (es pot pressuposar que el diari es refereix al fet que el consens es mantindrà evitant o reduint al màxim les sancions): “Lo importante, sin embargo, es que se ha empezado bien: buscando el consenso necesario para que la lengua siga sin ser un factor de división en la sociedad catalana” (“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997, 3.3.).

¹¹⁸ Paràgraf sencer: “Los partidos catalanes deberían hacer un ejercicio de responsabilidad y habilidad para aprovechar la elaboración de la nueva ley sobre el uso de las lenguas en Catalunya y dar un impulso a la utilización del catalán, que es una aspiración de la mayoría de este país, pero sin abrir ninguna confrontación amenazante con los adultos que desean seguir expresándose en castellano. En la medida en

impulso que necesita el catalán” (argument del fi i els mitjans) es recolza en gran part en dos esquemes de reciprocitat a través dels quals el diari introdueix judicis sobre l’actuació de diversos agents socials. Així com, en aquest text, l’esquema causal s’aplica al procés de normalització passat i futur, els esquemes de reciprocitat s’utilitzen per intentar influir en les accions de diferents agents socials en el aleshores present. L’esquema de reciprocitat té la característica que apropa situacions, persones, objectes o esdeveniments, que es consideren similars des d’un punt de vista concret. També pot incentivar el fet que el receptor consideri el discurs més objectiu o imparcial. El primer esquema de reciprocitat es troba al següent fragment:

“Los castellanohablantes de Catalunya han de considerar los debates sobre la lengua catalana como naturales y no verlos como una agresión potencial en contra suyo. A cambio, el debate sobre la expansión del uso del catalán debe hacerse en un contexto de verdadero juego limpio y democrático. Queremos decir que no sólo debe plantearse de una manera que no parezca una agresión a los disconformes, sino que en el fondo no debe serlo” (Ibíd., 2.1.-2.3.).

En el cas del segon esquema, els dos elements són el manifest i la recollida de signatures en contra de la immersió:

(continuació del fragment anterior) “Por eso ha sido poco afortunado el cruce de los trabajos de la ponencia de la ley con el manifiesto que pide que sólo el catalán tenga rango de lengua oficial, del mismo modo que también sería poco acertado que, por ejemplo, la confederación de Entidades Culturales Regionales de Catalunya, siempre sensata, se plantease ahora recoger firmas para una revisión hacia atrás de la política lingüística en las escuelas” (Ibíd., 2.4.).

En el primer cas, “el debat” fa de nexa entre els dos elements que conformen l’esquema: els castellanoparlants de Catalunya i el manifest.¹¹⁹ En el cas del primer esquema, les accions recíproques són l’expressió de l’opinió d’un col·lectiu a través d’un manifest i

---

que los partidos se aparten de esto, del sentido de la eficacia, de subordinar su propio brillo a lograr que en la práctica haya más adhesión al catalán en la vida ordinaria de la calle, empezará a correr peligro la viabilidad real de la ley” (Ibíd., 11. i 1.2.).

¹¹⁹ Prenent en compte el context textual (“Por eso ha sido poco afortunado...” [Ibídem]), el segon component de l’esquema (“el debate sobre la expansión del uso del catalán” [Ibíd., 2.3.]), es concreta més endavant en “el manifiesto que pide que sólo el catalán tenga rango de lengua oficial” (Ibíd., 2.4.).

la valoració que el diari atribueix a un altre col·lectiu social en relació als debats sobre la llengua catalana. A través de l'esquema, el diari introdueix les seves opinions sobre com s'haurien de comportar aquests dos grups: "los castellanohablantes" *no han de considerar* "los debates sobre la lengua catalana ... *como una agresión potencial*" (Ibíd., 2.1.); "A cambio, el debate sobre la expansión del uso del catalán", "en el fondo *no debe serlo* [*"una agresión a los disconformes"*]" (Ibíd., 2.2. i 2.3.).

Segons la interpretació que es faci d'aquest fragment, es podria trobar una incompatibilitat, ja que el diari demana que no es consideri com a agressió una acció que suggereix que sí que ho és ("en el fondo no debe serlo"). Per evitar la incompatibilitat es pot reduir el camp de sentit dels termes o expressions, de manera que el debat sobre la llengua que no ha de veure's com una agressió potencial no inclogui el manifest. Aquesta interpretació reforçaria la idea que el manifest és una agressió potencial. Els judicis referents al segon element de l'esquema ("el debat sobre l'expansió de l'ús del català") es poden observar des del punt de vista dels enllaços de la persona i els seus actes (o del grup i els seus membres), combinat amb una dissociació de nocions. Amb la dissociació, l'editorial diferencia entre el fons i l'aparença (aparentment no és una agressió, però en el fons sí que ho és [implicació]). De la distinció entre l'aparença o la forma i el fons, es dedueix que els que fan el debat no són sincers o no mostren les seves intencions reals (esquema de la persona i els seus actes, aplicat en aquest cas a un grup).¹²⁰

En aquest primer esquema de reciprocitat, l'eix o l'aspecte comú entre els dos elements es troba en els debats públics, que s'han d'adequar a les regles democràtiques. Des del punt de vista de la llibertat d'expressió, la demanda va dirigida, en el cas dels castellanoparlants de Catalunya, a garantir-la (el debat no s'ha de veure com una agressió), i en el cas d'"el debate sobre la expansión del uso del catalán" (referint-se a continguts del manifest) a eliminar-la (aquelles opinions que puguin ser vistes com una agressió per part d'un col·lectiu, com ara el manifest [implicació] no s'han d'expressar).

---

¹²⁰ "Los castellanohablantes de Catalunya han de considerar los debates sobre la lengua catalana como naturales y no verlos como una agresión potencial en contra suyo. A cambio, el debate sobre la expansión del uso del catalán debe hacerse en un contexto de verdadero juego limpio y democrático. Queremos decir que no sólo debe plantearse de una manera que no parezca una agresión a los disconformes, sino que en el fondo no debe serlo. Por eso ha sido poco afortunado el cruce de los trabajos de la ponencia de la ley con el manifiesto que pide que sólo el catalán tenga rango de lengua oficial..." (Ibíd., 2.1.- 2.4.).

Als primers demana com no valorar l'opinió dels altres i als segons no expressar la seva opinió.¹²¹

En el segon esquema de reciprocitat, el manifest és el primer element de l'enllaç i la confederació d'Entitats Culturals Regionals de Catalunya el segon. En aquest cas l'eix que permet l'equiparació dels dos col·lectius seria, a nivell explícit, el poc encert que el diari atribueix a les dues iniciatives: la demanda "que sólo el catalán tenga rango de lengua oficial" a Catalunya i la "revisión hacia atrás de la política lingüística en las escuelas" (Ibíd., 2.4.).¹²² A nivell implícit es podria interpretar com a eix comú la normalització o l'extensió de l'ús del català, on uns demanen més i altres menys. A través d'aquest eix s'equiparen la creació d'un nou estatut legal per al català (a dins la legislació autonòmica) i la derogació de part d'una llei vigent. L'esquema de reciprocitat, igual que el de la regla de la justícia, en ser un esquema de tipus quasi-lògic, sempre és obert a interpretacions sobre si la reducció formal operada s'ajusta a la realitat; en aquest cas, si els dos elements de l'esquema (situacions, esdeveniments, persones, grups, objectes...) són equiparables. Com que en la realitat mai no es trobarien dues situacions iguals, la qüestió rau en si les similituds es consideren suficients o les diferències rellevants. Sense entrar en aquestes consideracions, cal destacar una asimetria en la utilització conjunta d'aquests dos esquemes: el fet que es trobin solapats, és a dir, que un mateix element (el manifest) formi part dels dos esquemes. Això fa que l'element repetit (el manifest) tingui doble valoració negativa.

---

¹²¹ El tipus de vincle que trobem al primer dels esquemes de reciprocitat, en el qual es valoren accions de dues parts en una interacció, presenta similituds amb alguns dels exemples que exposen els autors de la Teoria de l'argumentació, ja citats a l'apartat de Metodologia: "el que és honorable d'aprendre, també és honorable d'ensenyar" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 344, estret de Quintilià, Llibre V, cap. X § 78); o "si per a vosaltres no és deshonrós vendre'ls [a propòsit dels impostos], tampoc ho serà per a nosaltres comprar-los" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 343, estret d'Aristòtil, Retòrica, 131997a). En tots dos casos s'estableix un vincle entre les accions que realitza cada part en una interacció (aprendre/ensenyar; vendre/comprar).

¹²² Aquest fragment també es podria interpretar a través de l'esquema de la regla de la justícia, esquema que és molt semblant al de reciprocitat en el sentit que tots dos estableixen una simetria entre dos elements a partir de la qual aquests reben els mateixos judicis. En una lectura del fragment a través de l'esquema de la regla de la justícia, el diari estaria demanant "l'assignació" dels mateixos "recursos" (recursos en el sentit de valoració de les accions [capital simbòlic]) a tots dos elements de l'esquema.

“Convivència”, Avui, 21-4-1997

Un dia després de la publicació dels editorials de La Vanguardia i El Periódico, l'Avui publica un text en què defensa la idea que el manteniment de la convivència lingüística s'ha de combinar amb el procés d'equiparació del català amb el castellà. Com s'ha explicat, el dia anterior La Vanguardia i El Periódico havien publicat editorials en què apel·laven al consens o a la convivència com a límit en la política de normalització, i en concret per criticar la demanda d'oficialitat única del català inclosa al manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*. Donades les dates i el tema, l'editorial de l'Avui es pot considerar com a resposta als editorials de La Vanguardia i El Periódico, entre d'altres agents (declaracions d'agents polítics o socials i altres textos –escrits i parlats- apareguts en aquests i altres mitjans).

La demanda que fa l'Avui en aquest text presenta diferències respecte de l'editorial que publica el dia anterior La Vanguardia, en el sentit que aquest últim diari estableix una jerarquia entre convivència i llengua catalana mitjançant un esquema d'autoritat.¹²³ Amb enfocaments diferents, els editorials d'El Periódico i d'El País (publicats respectivament abans i després de l'editorial de l'Avui), també fan servir una jerarquia implícita que supedita l'extensió del català al manteniment de la convivència.¹²⁴ A l'editorial d'El Periódico podem trobar aquesta jerarquia com a contingut implícit.¹²⁵ Però, a diferència de La Vanguardia, El Periódico delimita més aquesta idea de mantenir la convivència lingüística, fent referència a grups genèrics: “los adultos que desean seguir expresándose en castellano” (Ibíd., 1.1.) o “los castellanohablantes de Catalunya” (Ibíd., 2.1.).

---

¹²³ Aquesta jerarquia apareix explícita al començament del text i, com s'ha assenyalat anteriorment, es presenta a través d'un esquema d'autoritat: “El presidente Jordi Pujol suele afirmar que la convivencia es más importante que la lengua. Efectivamente, de la paz lingüística depende la prosperidad de las dos lenguas oficiales y, en definitiva, el proceso de normalización de la catalán. Cuidar esa convivencia es fundamental” (“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997, 1.1.- 1.3.).

¹²⁴ En el cas d'El Periódico el manteniment de la convivència s'expressa com no “abrir ninguna confrontación amenazante” (Ibíd., 11.), debatre sobre l'expansió del català però “en un contexto de verdadero juego limpio y democrático” (Ibíd., 2.2.) evitant l'agressió cap als que pensen diferent (Ibíd., 2.3.), mostrar “responsabilidad y habilidad” (Ibíd., 11.) “sentido común..tacto y ... respeto mutuo popular” (Ibíd., 3.1.), i moderar “los deseos de protagonismo” (Ibíd., 3.3.).

¹²⁵ Es transcriuen a continuació un parell de fragments: Hasta ahora el sentido común, el tacto y el respeto mutuo popular, así como el acierto de Pujol, han permitido un sustancial avance en paz del proceso de recatalanización” (“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997, 3.1.); i “el debate sobre la expansión del uso del catalán ...no sólo debe plantearse de una manera que no parezca una agresión a los disconformes, sino que en el fondo no debe serlo. Por eso ha sido poco afortunado el cruce de los trabajos de la ponencia de la ley con el manifiesto que pide que sólo el catalán tenga rango de lengua oficial...” (Ibíd., 2.2.- 2.4.).

L'editorial de l'Avui dóna la mateixa importància al manteniment del consens i la convivència lingüística a Catalunya, i a l'avenç del català fins arribar a l'equiparació amb el castellà:

“...la norma bàsica que ha d'inspirar qualsevol actuació ha de ser el consens- el més ampli possible- [...] *Però això no ha de suposar, com a contrapartida*, que no es faci res per corregir situacions de desigualtat que, a la llarga, acabaran perjudicant també l'idioma” (“Convivència”, Avui, 21-4-1997, 1.4. i 2..2.); i

“La convivència a Catalunya és sagrada. I l'estabilitat. *Com també ho és garantir que*, mantenint-los, el català continuarà equiparant-se al castellà en tots els àmbits. I això, ara mateix, passa perquè la legislació d'aquest país contempli la nova situació. Els nous àmbits en què el català perd força” (Ibíd., 5.2.- 5.6.).

El primer fragment mostra una relació entre continguts de negació interna respecte a aquells posicionaments que presenten algun tipus de relació causal entre quotes i sancions (referents al català) o oficialitat única del català, i el no manteniment de la convivència. Aquesta relació causal s'ha trobat als editorials de tota la resta de diaris observats (a excepció d'El Mundo, mitjà que publica el primer editorial sobre la llei a l'octubre i que mostra un posicionament proper a aquest discurs majoritari).

En el cas del segon fragment, el diari fa servir un esquema de comparació per afirmar que l'extensió del català és igual d'important que la convivència. Aquest esquema també apareix en la descripció de fets (segon paràgraf) on s'exposen exemples de “situacions de desigualtat” del català respecte del castellà (Ibíd., 2.2.). Donada la situació de desigualtat que descriu, el diari demana un tractament dirigit a assolir la igualtat entre les dues llengües des del punt de vista legislatiu (argument de la regla de la justícia), tractament que “passa perquè la legislació d'aquest país contempli la nova situació. Els nous àmbits en què el català perd força” (Ibíd., 5.5. i 5.6.).

Als editorials de La Vanguardia i El Periódico es fan servir -amb diferents enfocaments- les idees de consens i/o convivència com a límit de la regulació a favor de l'extensió del català o com a mitjà que garanteixi l'èxit de la llei. En tots dos casos aquesta

argumentació expressada en genèric (o en “abstracte” en el sentit d’allunyada de casos concrets o aplicable a qualsevol cas) es dirigeix cap al manifest. Des d’aquest punt de vista els dos editorials mostren la mateixa estructura: una primera part en què s’argumenta de forma general (no concreta) sobre què és el que han de fer els polítics, una part central en què les idees anteriors s’apliquen al cas concret del manifest, i una part conclusiva en què es torna a la forma d’expressió en general, i en què es torna a indicar allò que s’ha de fer.¹²⁶

La premsa feta a Catalunya i El País coincideixen en atribuir al consens polític i a la convivència lingüística a Catalunya una importància cabdal. En aquests diaris, tret de l’Avui, la convivència es veu amenaçada per la publicació del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*, i en concret amb el fragment d’aquest text que afirma que “seria desitjable que s’avancés en un canvi legislatiu que, en qualsevol hipòtesi de futur de l’articulació de Catalunya amb Espanya, establís la llengua catalana com a única llengua oficial a Catalunya, sense perjudici del reconeixement recíproc de drets lingüístics individuals” (manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*, punt 2).

La premsa feta a Catalunya presenta diferències en quan a l’encaix entre el manteniment de la convivència i l’extensió de l’ús o la normalització del català. Als tres diaris observats podem trobar la idea que aquest procés pot “danyar” la convivència. Com s’ha assenyalat en l’observació dels editorials de La Vanguardia i d’El Periódico (vegeu *supra*), aquest possible trencament de la convivència (La Vanguardia) o situació de confrontació i agressió (El Periódico) s’expressa de forma explícita i sense argumentar, la qual cosa podria ser un indicador que la relació causal entre normatives relacionades amb el català que, segons aquests diaris, puguin ser vistes com a coacció i el no manteniment de la convivència lingüística, es dona com a fet. Als editorials de La Vanguardia i El Periódico aquest lligam no forma part de les conclusions, sinó que s’utilitza com a part d’arguments que justifiquen altres idees, com ara la demanda que

---

¹²⁶ Com a part final de l’editorial, La Vanguardia afirma que “No debe arriesgarse una convivencia que ha sido ejemplar, y que debe asegurarse para hoy y para el futuro” (“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997, 4.7.). Per la seva banda El Periódico conclou “toca, en esa línea, encontrar nuevos mecanismos de estímulo que no supongan coacción, fórmulas de contención que no sea propiamente sanciones ... Y eso puede conseguirse con reflexión y trabajo, moderando todos al máximo las declaraciones interesadas y los deseos de protagonismo” (“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997, 3.2. i 3.3.).

els polítics no tinguin en compte el contingut del manifest. Això pot indicar que, pels autors dels textos, la relació entre els continguts del manifest i el cessament de la convivència o pau lingüística és un tòpic, en el sentit de “lloc comú” en l’argumentació (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989), d’idea que forma part del “sentit comú” de l’auditori o receptors del discurs.

Al text de l’Avui també es pot pressuposar aquest tipus de relació entre normalització i convivència en aquells fragments de text que incorporen part del marc de sentit de la resta de diaris observats. Per exemple, quan el diari defensa equilibrar consens/convivència i normalització, la idea d’anivellament (“contrapartida” [“Convivència”, Avui, 21-4-1997, 2.2.]) suggereix una relació en què l’augment d’un comporta la disminució de l’altre i a l’invers.

L’editorial de l’Avui també suggereix una relació inversament proporcional entre consens/convivència i normalització/avenç del català, en un fragment en què el diari fa una crítica de la situació derivada del consens i la convivència a través d’un esquema de regla de la justícia (al fragment “*sempre en surten perjudicats*” trobaríem la implicació que “reben” menys del que els pertocaria):

“Tots els catalans preocupats pel futur de l’idioma propi de Catalunya s’estimen la convivència lingüística i la defensen amb tots els arguments i tots els fets que calgui. ... I després, ni que sigui perquè ...*quan hi ha la més mínima insinuació de conflicte, sempre en surten perjudicats*” (“Convivència”, Avui, 21-4-1997, 1.1. i 1.3.)¹²⁷

L’afirmació amb què comença l’editorial (“tots els catalans preocupats pel futur de l’idioma propi de Catalunya s’estimen la convivència lingüística...”) implica que algú qüestiona aquesta “estimació”. Respecte a aquest hipotètic qüestionament, trobem en aquest fragment un exemple de negació interna (“no és cert que ....”) expressada de forma afirmativa. La negació es recolza en un argument del sacrifici amb què el diari afirma allò que està disposat a sacrificar aquest grup (“els catalans preocupats pel futur de l’idioma propi de Catalunya”) per tal de mantenir la convivència lingüística. En

---

¹²⁷ En aquest text, la importància atorgada a la convivència també es podria considerar, a dins dels debats de la premsa, com una concessió al contrari (en el sentit d’ inclusió de part dels arguments o opinions del contrari en la pròpia opinió), ja que la principal demanda del diari és que cal avançar en l’equiparació del català amb el castellà.

aquest tipus d'argument, la renúncia és allò que dona a entendre el valor atribuït al segon element de l'esquema, en aquest cas, al grau d'estimació de "tots els catalans preocupats pel futur de l'idioma propi de Catalunya" per la "convivència lingüística". L'argument del sacrifici aplicat al consens/convivència, també apareixerà de forma explícita en aquest diari en un editorial de l'any 2006: "... l'aposta catalana pel consens i pel diàleg -fins i tot per la renúncia- no frena els que utilitzen Catalunya i els seus drets per debilitar el Govern de l'Estat" ("Sempre les mateixes mentides", Avui, 16-02-06, 2.6.). En el cas d'aquest editorial de l'any 2006 observem que les idees són expressades de forma més explícita, tant per part del diari com dels agents o mitjans als que fa referència.¹²⁸

A l'editorial de l'Avui "Convivència", hi podem trobar també una crítica a aquells que parlen "d'intolerància", de 'divisions', i de 'temors'...[o] de 'trencament de la convivència", en la qual, partint d'una identificació donada com a fet, es qualifica de forma negativa aquests sectors i s'assenyala una inconsistència entre accions ("Convivència", Avui, 21-4-1997, 4.2. i 4.3.). El diari introdueix un esquema quasi-lògic d'identificació amb què afirma que ser contrari a cap canvi és el mateix que voler que el català perdi posicions: "...alguns sectors -els contraris a qualsevol canvi, és a dir, els partidaris que el català perdi posicions..." (Ibíd., 4.1.). Afirmant aquesta equivalència entre els dos elements de l'esquema (contraris al canvi/partidaris que el català perdi posicions), el diari també està suggerint que aquests sectors amaguen les seves intencions reals. Aquesta valoració negativa de les persones que integren aquests sectors, es transfereix als seus actes, a les seves presses de posició (esquema la persona i els seus actes):

"alguns sectors ... han aprofitat el ressò d'aquestes opinions per confondre-ho tot. Han parlat d'intolerància', de 'divisions', i de 'temors'. Fins i tot de 'trencament de la convivència'. On ho veuen? Han confós manifestos i debat social amb futures decisions polítiques." (Ibíd., 4.1.- 4.7.).

---

¹²⁸ "Les hemeroteques demostren ... els mateixos arguments [...] la lluita de poder entre el PP i el PSOE a Madrid. ... plataformes mediàtiques ... N'han tingut prou amb uns dies per convèncer una part de l'opinió pública de tot l'Estat que el castellà pateix una forta persecució en aquest país. Una afirmació delirant. Ho saben els que ho diuen des de Madrid i ho saben igualment els que ho diuen a Barcelona. D'una mentida mediàtica han passat a una mentida parlamentària i finalment a una mentida social..." ("Sempre les mateixes mentides", Avui, 16-02-06, 1.1.- 1.3. i 1.5.- 1.7.).

El terme “confondre” introdueix com a implicació un esquema de trencament d’enllaç, ja que “alguns sectors” presenten com la mateixa cosa allò que el diari afirma que és diferent: el “debat social” i les “decisiones polítiques”. La qualificació negativa d’aquests sectors, considerats com a grup unitari, també inclou l’afirmació d’una inconsistència entre accions passades i presents:

“Aquests sectors -en alguns cas, influents- no obren la boca quan el Congrés de Diputats vota que el castellà sigui obligatori en els etiquetatges i que el català només pugui funcionar sol quan es tracta de ‘productes tradicionals’” (Ibíd., 4.7.).

En aquest fragment trobem un exemple de desnaturalització de l’acció del poder polític estatal en què s’associa l’ús del castellà amb la noció d’obligació. El fragment representa una relació de trencament de marc respecte preses de posició descrites al voltant d’aquests “sectors”.

“Vuelve la moda de firmar manifiestos”, El Periódico, 30-4-1997

El 29 d’Abril, dues setmanes després de la difusió del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*, el “Foro de Babel” publicava un manifest que portava el títol de *Documento sobre el uso de las lenguas oficiales de Cataluña*. En aquest text, el Foro de Babel demanava el bilingüisme a l’administració¹²⁹ (autonòmica i estatal)¹³⁰ sense requeriment de coneixement bilingüe en l’accés a la funció pública,¹³¹ la utilització simultània del català i el castellà com a llengües vehiculars a l’educació obligatòria,¹³² la no regulació lingüística dels àmbits laboral i econòmic,¹³³ el rebuig de

---

¹²⁹ Cita del fragment de text: “...las instituciones políticas y administrativas... deben utilizar de igual forma ambas lenguas oficiales y deben atender a los ciudadanos también en las dos lenguas, única manera de no tratar discriminatoriamente a una parte importante de la población catalana” (Foro de Babel, *Documento sobre el uso de las lenguas oficiales de Cataluña*, Abril de 1997).

¹³⁰ Cita del fragment de text: “Las instituciones políticas y las administraciones públicas con sede en Cataluña están obligadas a atender a los ciudadanos, con igualdad de condiciones, en las dos lenguas oficiales, y no es legítimo considerar como propia de estas instituciones y administraciones públicas solamente una de las dos lenguas” (Ibídem).

¹³¹ Cita del fragment de text: “El acceso a la función pública ha de ser en igualdad de condiciones y, por lo tanto, con independencia de la lengua materna del aspirante. En la asignación de lugares de trabajo, la exigencia del conocimiento de las lenguas será proporcional a las necesidades de la función desarrollada” (Ibídem).

¹³² Cita del fragment de text: “El objetivo de todos los centros de enseñanza, públicos y privados, en lo que respecta a la lengua, ha de ser que los alumnos, al final de los estudios obligatorios, utilicen de forma

les quotes en la producció cultural,¹³⁴ o la definició de “llengua pròpia”, no com a “única” o “preferent”, sinó com a “diferenciadora” i “específica” de la societat catalana (“que la identifica, la especifica culturalmente y la diferencia de otras comunidades”).¹³⁵ Aquest significat de llengua pròpia correspon amb la ideologia lingüística de l'autenticitat (Kathryn Woolard) en el sentit de llengua que s'associa a un grup ètnic o a una comunitat particular, en contraposició a la ideologia de l'anonimat, que desvincula una llengua d'una comunitat, considerant-la la llengua comuna, socialment neutra o anònima. S'ha de destacar el fet que sigui un col·lectiu social que actua en defensa del castellà a Catalunya qui assigni a l'expressió “llengua pròpia” -en referència al català- un significat associat a la ideologia de l'autenticitat. Podem trobar referències explícites al Foro de Babel a editorials d'El Mundo, diari que fa servir declaracions d'aquest col·lectiu com a argument d'autoritat.¹³⁶

---

normal y correcta tanto el catalán como el castellano. Con esta finalidad, tanto la una como la otra serán lenguas vehiculares a lo largo de todos los ciclos de la enseñanza obligatoria. La proporción entre una y otra lengua será similar, pero podría variar en función del entorno lingüístico y cultural de cada centro escolar. En ningún caso los alumnos serán separados, en la escuela o los institutos, por razón de lengua” (Ibídem). Al 2010, amb la Sentència del Tribunal Constitucional, el català i el castellà s'estableixen per llei com les llengües vehiculars a l'ensenyament obligatori a Catalunya.

¹³³ Cita del fragment de text: “En las relaciones entre particulares en la vida laboral y económica, los poderes públicos no tienen legitimidad para obligar a usar una u otra lengua” (Ibídem). En la línia amb un dels objectius d'aquesta observació, s'ha d'assenyalar que aquest és un exemple de naturalització de tota la legislació estatal referent a l'ús de la llengua castellana en els àmbits assenyalats pel manifest.

¹³⁴ Cita del fragment de text: “La producción cultural en lengua catalana ha de ser objeto de una protección específica por parte de los poderes públicos, tanto estatales como autonómicos y locales. Las medidas que se tomen en esta dirección no han de afectar al principio de libertad de uso de las lenguas sino que deberán ser medidas de fomento, necesarias para que todos los ciudadanos puedan acceder a los bienes culturales en igualdad de condiciones” (Ibídem).

¹³⁵ Cita del fragment de text: “Según el Estatuto de Autonomía, el catalán es la lengua propia de Cataluña. Esto significa que la sociedad catalana tiene en la lengua catalana un elemento que la identifica, la especifica culturalmente y la diferencia de otras comunidades. El texto estatutario excluye, sin embargo, que el castellano sea una lengua impropia o jurídicamente subalterna respecto a la lengua catalana, ya que ello sería discriminatorio para muchísimos catalanes. La lengua castellana es la lengua materna y de identidad cultural de una parte sustantiva del pueblo catalán, y su uso es, obviamente, normal. La realidad cultural y la norma estatutaria no pueden diferir cuando se califica al catalán como una lengua propia de Cataluña : ‘propia’ no quiere decir ‘única’ ni ‘preferente’, cosa que constituiría una evidente discriminación, sino lengua ‘diferenciadora’ y ‘específica’”(Ibídem).

¹³⁶ Es transcriuen a continuació fragments d'editorials d'El Mundo on apareixen referències al Foro de Babel. En un editorial publicat per El Mundo a l'octubre: “‘Desgraciada de la lengua que tenga que depender de una ley’, ha dicho Rafael Ribó, con toda la razón. En ese mismo sentido se ha pronunciado el llamado *Foro Babel*, que agrupa a intelectuales y artistas de muy diversas adscripciones políticas” (“‘En català, si us plau’”, El Mundo, 8-10-1997, 4.4. i 4.5.); a l'editorial que publica el diari el 30 de desembre, dia en què es discuteix i s'aprova la llei al Parlament: “El Foro Babel -grupo de intelectuales catalanes en su mayoría de izquierda que se han unido para mostrar su rechazo a este proyecto de Ley- viene denunciado desde hace mucho tiempo los variados errores y dislates de su articulado, algunos de los cuales han ido siendo corregidos, o matizados. Pero esa no es su principal crítica. Sostienen los del Foro Babel que lo peor de esta iniciativa legislativa es que no viene a atender ninguna necesidad de la sociedad catalana, que ha demostrado su perfecta capacidad para conseguir que las dos lenguas cooficiales del Principado coexistan sin mayor conflicto. En efecto, esta Ley responde únicamente a una necesidad de los esencialistas de la lengua, que quieren empujar por la fuerza a Cataluña hacia el monolingüismo [...] El Foro Babel ha expresado su temor de que la posición de los partidos más sólidos de la izquierda catalana

Al dia següent de la publicació del primer manifest del Foro de Babel,¹³⁷ El Periódico publica un editorial titulat “Vuelve la moda de firmar manifiestos”, text en què el diari inicialment valora de forma positiva la publicació de manifestos de diversos signes i apel·la a aquells interlocutors contraris a aquesta publicació:

“...hay que considerar positivo lo que ocurre. La calle ha tomado el debate como propio, y se vuelve a recurrir, como en los tiempos de las militancias antifranquistas, a la divulgación de manifiestos cargados de firmas para expresar diversos puntos de vista. Nadie debe escandalizarse. Nadie debe lamentar que el tema haya escapado de los parlamentarios. Nadie debe quejarse de que, por fin, se hable abiertamente sobre el uso del castellano y el catalán desde todas las tendencias” (“Vuelve la moda de firmar manifiestos”, El Periódico, 30-4-1997, 2.2.- 2.5.).

Un cop valorada de forma positiva la publicació de manifestos a l'inici del text, el diari pren el paper d'àrbitre al debat. Aquesta acció discursiva s'ha observat des de la categoria relacional de mediador. El rol o categoria de mediador s'ha definit¹³⁸ com aquella acció discursiva en què l'autor del discurs delimita allò que considera correcte presentant-lo com a punt mig entre dues opcions enfrontades o divergents.¹³⁹ Les tres opcions que rebutja l'editorial són “debatir si el catalán será en el futuro la única lengua oficial ... centrarse en el elogio del bilingüismo ... [i] polemizar sobre el evidente derecho de los castellanohablantes adultos a no ser coaccionados” (Ibíd., 3.2.). En el primer cas rebutja debatre sobre un tema, en el segon valorar un fenomen sociolingüístic i en el tercer qüestionar els drets que assigna a un grup social. El tercer cas que exposa

---

(PSC i IC), favorable a esta Ley, decepcione a una parte significativa de su electorado, lo que podría traducirse en un crecimiento de la abstención, o bien en un significativo trasvase de los votos de la izquierda a “opciones de signo contrario”. Alude, obviamente, al PP, partido que votará hoy en el Parlament en contra de este proyecto de Ley, en reivindicación del bilingüismo real” (“Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997”, 4.1.- 4.4. i 5.1.- 5.2.).

¹³⁷ El Foro de Babel publica un segon manifest el 20 de juny del mateix any, titulat *Por un nuevo modelo de Cataluña*. El Primer manifest portava el títol de *Documento sobre el uso de las lenguas oficiales de Cataluña*. El Foro de Babel es constituïa com a grup al final de l'any 1996. El 26 de febrer de 1997 es publica a El País el que es considera el document fundacional; l'article “Foro Babel” signat per Francesc de Carreras (catedràtic de Dret Constitucional a l'UAB i membre del Consell consultiu de la Generalitat encarregat de valorar la constitucionalitat de la proposició de llei), Félix Pérez Romera i Miquel Riera (Calero, M.L. “La incidencia del “Foro de Babel” en la sociedad catalana”. Recuperat de: <http://elies.rediris.es/elies16/FBabesp.html>).

¹³⁸ Vegeu c. 2, 3.1.

¹³⁹ A diferència d'aquest text en què el diari, a nivell formal, rebutja tres opcions, la categoria relacional de mediador s'ha definit a l'apartat de metodologia com a punt mig entre dues opcions.

El Periódico (“...polemizar sobre el evidente derecho de los castellanohablantes adultos a no ser coaccionados” [Ibíd., 3.2.]), s’apropa formalment a l’expressió d’una opinió, en fer ús de l’apel·lació a l’autoritat en la forma de majoria (“el evidente derecho”) i en definir què constitueix el debat o la negociació política envers algunes de les mesures (“polemizar”), mesures que el diari considera com a coacció. En termes de textos signats per diversos grups socials, la primera opció rebutjada es pot vincular al manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana* i la segona al manifest *Documento sobre el uso de las lenguas oficiales en Catalunya* publicat el dia anterior pel Foro de Babel. La tercera opció, en presentar continguts de caire més interpretatiu, no inclou continguts explícits presents als manifestos, encara es pugui vincular a algun altre text: prenent com a referència el manifest del Foro de Babel i el manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*, la tercera opció (“...polemizar sobre el evidente derecho de los castellanohablantes adultos a no ser coaccionados” [Ibídem]), es troba ideològicament més propera al manifest del Foro de Babel i es pot considerar una crítica a continguts del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*. D’aquesta manera, tot i que el diari formalment presenta tres opcions, serien dues les postures enfrontades: l’oficialitat única del català que comportaria, en termes del diari, crear polèmica sobre l’evident dret dels castellanoparlants a no ser coaccionats per una banda, i l’elogi del bilingüisme per l’altra. Si, en el significat assignat al terme bilingüisme, prenem com a referència el text del Foro del Babel, el bilingüisme es referiria al bilingüisme social, és a dir, a la presència de dues llengües en una comunitat, no al coneixement d’aquestes dues llengües per part de cadascun dels seus ciutadans (bilingüisme individual).¹⁴⁰ L’ús del bilingüisme en el sentit de bilingüisme social el podem trobar a editorials de La Vanguardia (per exemple “El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997), l’ABC (“Bilingüismo”, ABC, 13-5-1997), El País (“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997; on trobem aquest significat de bilingüisme als continguts pressuposats), o El Mundo (“Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997”; en aquest últim editorial, tot i que el diari inicialment afirma una realitat social bilingüe [Ibíd., 3.2.], al final del text implícitament qüestiona que a Catalunya existeixi un bilingüisme real [5.2.]). L’Avui qüestiona aquest sentit del terme bilingüisme, que anomena “fals bilingüisme” (“Bilingües”, Avui, 16-4-1997, 6.2.).

---

¹⁴⁰ Al manifest del Foro de Babel, el deure de conèixer el català es demana proporcional a “a la formació lingüística recibida por cada uno de los ciudadanos” i es rebutja en l’accés a la funció pública i en les relacions comercials i laborals.

A l'editorial "Vuelve la moda de firmar manifiestos" d'El Periódico, el diari apel·la a la idea de consens ("...el debate debe continuar haciéndose desde la comprensión mutua y el ánimo de concordia" [Ibíd., 3.5.]) i explicita el plantejament que ha de seguir la "reforma" de llei: "El planteamiento de esta reforma era - y debe ser- buscar la manera de estimular un uso más extendido del catalán, dentro de las coordenadas del respeto a la libertad individual de todos y del reconocimiento de su condición de lengua propia de Catalunya" (Ibíd., 3.3.). Finalment el diari demana no "convertir los manifiestos ... en armas arrojadas", petició que es recolza sobre una apel·lació a l'autoritat en la forma de la majoria ("hay una mayoría de catalanes, que nos atrevemos a decir que es absoluta" [Ibíd., 3.8.]).

"Bilingüismo", ABC, 13-5-1997

Al maig l'ABC dedica tot un editorial a argumentar contra aquells que defensen "... la teoría de que Cataluña no es un país bilingüe porque los únicos bilingües son los catalanoparlantes, que también hablan el castellano, mientras que no ocurre lo mismo con el resto de catalanes, que tan sólo conocen una lengua" ("Bilingüismo", ABC, 13-5-1997, 1.1.). El text finalitza afirmant que "poseer dos lenguas es una riqueza y no un arma política arrojada, que es ejercicio que con tanta frecuencia se practica" (Ibíd., 6.1.), afirmació que pressuposa que la raó de ser de la teoria esmentada pel diari ("los únicos bilingües son los catalanoparlantes") és la seva utilització com a "arma política arrojada" (Ibídem).

L'editorial no presenta de forma explícita la negació de la teoria que exposa al començament del text, però aquesta negació es pot deduir de l'ordenament de les idees (exposició de la teoria i a continuació un seguit de raons en contra), i de la qualificació de la teoria com a "arma política". Tanmateix, si els motius que exposa el diari s'interpreten com a contraargumentació, ens trobem amb afirmacions amb poc sentit o no relacionades directament amb la idea que (suposadament) es vol refutar. D'aquí que també es podria interpretar com a conclusió pressuposada (no expressada de forma explícita al text), no la negació de la "teoria" que els únics bilingües siguin els catalanoparlants, sinó que els castellanoparlants que viuen a Catalunya i que no són

escolaritzats en català, no tenen per què aprendre aquesta llengua. En aquest cas ens trobaríem amb un tipus de relació de trencament de marc entre la teoria que exposa el text i l'opinió del diari, en el sentit que el diari no estaria acceptant el pressupòsit de partida que els castellanoparlants haurien d'aprendre català per afirmar que a Catalunya existeix bilingüisme.

La sèrie d'esquemes que porten de l'exposició de la teoria (els únics bilingües són els catalanoparlants) a l'afirmació que aquesta es fa servir com a arma política, incorpora un esquema del model, una relació causal i diversos usos de l'esquema de la persona i els seus actes.

Una de les principals raons per afirmar que la teoria que els únics bilingües són els catalanoparlants no és certa (contingut que el diari suggereix, però que no expressa explícitament), és que deixarà de ser-ho en el futur, quan (implicació no afirmada de forma explícita) ja no visquin les persones no bilingües majors de 20 anys:

“Sin embargo, no tiene en cuenta esta teoría que, con la inclusión del catalán en las aulas, las nuevas generaciones crecen ya perfectamente bilingües, en catalán y castellano. Es un mero problema de tiempo... Se está esgrimiendo acaloradamente una teoría que, en la práctica, dejará de ser cierta. Cualquier muchacho o muchacha menor de veinte años es hoy total y perfectamente bilingüe entre otras cosas, porque ha podido estudiar en las dos lenguas...” (Ibíd., 2.1.- 3.2.).

D'acord amb aquest editorial tothom serà bilingüe a Catalunya quan els castellanoparlants (en aquell moment) majors de 20 anys ja no visquin, ja que el diari descarta explícitament que aquests ciutadans aprenguin català: considera la proposta “razonable pero escasamente viable” (Ibíd., 1.2.). La no viabilitat es defensa a través de l'exposició d'un model de persona: “no todos somos Borges que empezó a estudiar el finlandés con 63 años” (Ibíd., 1.3.). Aquest plantejament (esquema del model) incorpora una equiparació entre la dificultat d'aprendre la llengua fina amb la dificultat d'aprendre la llengua catalana (es pressuposa, pels castellanoparlants), i entre la població major de 63 anys i la població major de 20.

El posicionament ideològic que rebat el diari té dos continguts principals: els únics bilingües són els catalanoparlants i aquests reclamen que la resta de ciutadans esdevinguin bilingües.¹⁴¹ El diari afirma que la reclamació no és viable (donades les dificultats d'aprendre fins als 63 anys) i que no és certa perquè deixarà de ser-ho en un futur (quan ja no visquin aquests monolingües majors de 20 anys). Si s'accepta el plantejament del diari i es continua defensant aquesta teoria (que els únics bilingües són els catalanoparlants), cabria la possibilitat d'interpretar com a pressupòsit que l'objectiu només es compliria quan els monolingües majors de 20 anys ja no visquessin o no visquessin a Catalunya. D'altra banda trobem al mateix editorial una metàfora amb que el diari suggereix la desaparició del castellà a Catalunya, que no té per què ser interpretada juntament amb el pressupòsit esmentat, però que és una de les possibles lectures del text. El fragment en què apareix la metàfora és el següent: "...desde que se implantó la inmersión en las escuelas, que el castellano desapareció de la faz de las aulas" (Ibíd., 3.2.). "La faz de las aulas" recorda l'expressió "la faz de la tierra", la qual, per analogia amb l'extinció de les espècies, pot suggerir "l'extinció" del castellà a "la faz de la tierra" en substitució del "territori català".

Descartada la viabilitat d'assolir el bilingüisme en un temps indeterminat, el diari recorda que el motiu pel qual els castellanoparlants no aprenen català no és per mala voluntat (esquema de la persona i els seus actes), ja que "cualquier catalán, sea cual sea su origen o sus raíces, anhela, ante todo, que sus hijos conozcan el catalán tan bien como el castellano, primero, por amor a la tierra en la que vive y trabaja y, en segundo lugar, por meros motivos prácticos, de índole social, laboral y económica" (Ibíd., 4.1.). Si considerem aquest fragment com a resposta a la teoria que afirma que els únics bilingües són els catalanoparlants, trobaríem la contraargumentació del diari en el següent contingut, suggerit, però no expressat de forma explícita: no és cert que "los únicos bilingües son los catalanoparlantes" (Ibíd., 1.1.) perquè "cualquier catalán, sea cual sea su origen o sus raíces, anhela, ante todo, que sus hijos conozcan el catalán tan bien como el castellano" (Ibíd., 4.1.).

---

¹⁴¹ "Circula con profusión la teoría de que Cataluña no es un país bilingüe porque los únicos bilingües son los catalanoparlantes, que también hablan el castellano, mientras que no ocurre lo mismo con el resto de catalanes, que tan sólo conocen una lengua. Reclaman los primeros un esfuerzo a los segundos para que se conviertan en auténticos bilingües..." ("Bilingüismo", ABC, 13-5-1997, 1.1. i 1.2.).

Per últim el diari apel·la a la coherència entre arguments passats i presents. Als primers anys de recuperació de la llengua catalana després de la Dictadura, es va fer servir l'argument de demanar l'educació en la llengua materna. El diari ho recorda i assenyala la incompatibilitat entre aquesta defensa en el passat i la seva negació en el present per als que tenen el castellà com a llengua materna. La incompatibilitat entre un acte passat i un de present la trobem als esquemes de la persona i els seus actes i del grup i els seus membres. A través de l'esquema del grup i els seus membres es vinculen persones diverses en diferents moments temporals. Com a membres d'aquest grup es pressuposa tota aquella persona que defensa o ha defensat la normalització o una major extensió de l'ús del català. Pensat aquest col·lectiu com a grup unitari, és com s'estableix una incompatibilitat entre l'ús de l'argument per part d'algun dels seus membres en el passat i qualsevol persona que defensi el model d'immersió.

“Lengua y comercio”, ABC, 23-5-1997

Al final de maig, deu dies després de la publicació del text “Bilingüismo”, l'ABC porta un editorial en què tracta el tema de la regulació lingüística a l'àmbit del comerç. El diari es mostra contrari al que qualifica una “intromisión administrativa” que, afirma, pretén donar a les sancions “carta de naturaleza” (“Lengua y comercio”, ABC, 23-5-1997, 1.1.). En aquest editorial l'acció del poder estatal presenta un alt grau de naturalització, ja que totes les lleis de rang estatal que regulen els usos lingüístics al comerç no s'esmenten ni apareixen com a contingut implícit. Els continguts del text se centren en recolzar la idea d'intromissió per part del Govern català en unes relacions que aparentment (donada la descripció que es fa a l'editorial) no es trobarien regulades.

Es poden assenyalar tres esquemes argumentatius en la defensa que fa el diari de la idea que les sancions aplicades al comerç i el principi de disponibilitat lingüística constitueixen una “intromisión administrativa”: un esquema causal, una ruptura d'enllaç i el ridícul basat en una jerarquia implícita.

L'esquema causal introdueix la predicció que el principi de disponibilitat lingüística comportarà conflicte, intolerància i temor:

“El “irrenunciable” principio de disponibilidad lingüística, aquel por el que todas las sociedades... deben garantizar que el personal a su servicio que desarrolle su trabajo de cara al público pueda atender en las dos lenguas oficiales de Cataluña. Si la nueva ley del catalán se aprueba con tal principio, se habrá abierto la puerta no sólo a unos derechos sino también a la denuncia, al conflicto lingüístico, a la intolerancia y al temor” (Ibíd., 1.2. i 1.3.).

L'esquema causal incorpora també, als continguts implícits, l'argument del sacrifici utilitzat en sentit negatiu. A través d'aquest enllaç el diari suggereix tot allò a què s'haurà de renunciar per assolir “unos derechos” (es pressuposa, el dret a ser atès en català): la pau lingüística, la tolerància i la tranquil·litat (implicació dels efectes de denúncia, conflicte lingüístic, intolerància i temor).¹⁴² L'article indeterminat “uns” sembla que redueix l'abast del que seria “els drets”. Aquest ús de l'article indeterminat contrasta amb la utilització de l'article determinat a *la* denuncia, *el* conflicte lingüístic, *la* intolerància i *el* temor. El fragment també suggereix una comparació: encara que el principi de disponibilitat lingüística es considerés com allò més important, hi ha una diferència quantitativa entre allò que es guanya (uns drets) i el que es perd (“obrir la porta a “la denuncia, el conflicte lingüístic, la intolerància i el temor”).

El diari també fa servir una ruptura d'enllaç, esquema que, en un primer moment, presenta en abstracte (aquesta “intromisión legal ... Es una idea tan absurda que sólo cabe planteársela en términos teóricos” [Ibíd., 1.4., 1.5.]), per concretar-la després amb un exemple, que enllaça amb l'argument del ridícul. L'ABC primer afirma que existeix una diferència entre “el vehículo de expresión” (Ibíd., 1.4.) d'aquestes “actividades privadas que se desarrollan de cara al público” (Ibíd., 1.1.) i “la expresión en sí”:

“El PP siempre ha considerado tal precepto como una irresponsable intromisión legal en actividades que se deben regir por parámetros que nada tienen que ver con el vehículo de expresión, sino con la expresión en sí, con la voluntad y la libertad de los ciudadanos, con su libre albedrío” (Ibíd., 1.4.).

---

¹⁴² “Si la nueva ley del catalán se aprueba con tal principio, se habrá abierto la puerta no sólo a unos derechos sino también a la denuncia, al conflicto lingüístico, a la intolerancia y al temor” (“Lengua y comercio”, ABC, 23-5-97, 1.3.).

D'aquesta dissociació de nocions sembla desprendre's que l'expressió en sí, el significat, pot comunicar-se independentment del seu "vehicle" d'expressió, metàfora que faria referència a la llengua. Per altra banda, l'editorialista afirma que les activitats comercials s'han de regir per paràmetres que tenen a veure amb la voluntat, la llibertat i el lliure albir. La idea de regir, de ser dirigit, sembla que podria presentar incompatibilitats amb la de llibertat i lliure albir. Per evitar-la, es podria concretar la idea de regir en normes que garanteixin la llibertat davant coaccions, per exemple des de robatoris fins, en el context d'aquest editorial, intromissions administratives. Per evitar la incompatibilitat entre regir i llibertat, també es podria interpretar que els comerciants tenen la llibertat de determinar quins són els paràmetres que regeixen les seves activitats. Tanmateix, en aquest cas, s'hauria d'ignorar altres normatives que afecten a l'activitat comercial i, tret de les preses de decisions col·lectives al lloc de treball, obviar el lliure albir de la resta de treballadors. Tenint en compte que, si la portem a la realitat, aquesta llibertat, voluntat i lliure albir de les activitats comercials queda considerablement reduïda, també es pot fer la lectura que el diari simplement vol vincular les mesures proposades per la Generalitat amb les idees d'impedir la llibertat, la voluntat i el lliure albir dels comerciants, en abstracte.

La dissociació entre el vehicle d'expressió i l'expressió en si es concreta en un exemple en què trobem una situació que el diari qualifica de ridícula:

“No puede ser, por ejemplo, que un panadero deba preocuparse primero por la lengua que emplea en su despacho que por el pan que hace. Los reduccionismos legalistas de la Generalitat, de CiU, llevan a consideraciones tan ridículas como la planteada en el obrador” (Ibíd., 2.2. i 2.3.).

L'argumentació pel ridícul comporta la transgressió d'una norma socialment compartida, de sentit comú. En aquest exemple la norma pressuposaria que evitar les molèsties d'aquest hipotètic forner òbviament (ja que afirmar el contrari seria ridícul) és més important que garantir “uns drets”: els del client a ser atès en català.

“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997

Al juliol, quatre dies abans de la publicació del primer text de la Ponència encarregada de redactar la proposició de llei, El País publica un editorial en què el diari es posiciona en contra de “la imposición de cuotas” i “el mandato de un sistema sancionador indirecto” (“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997, 4.2.). Ho fa a través de diversos esquemes d’argumentació: diferències de grau i d’ordre, esquema d’autoritat, esquema causal (presentant l’efecte com a possibilitat), la persona i els seus actes i amb la utilització de metàfores.

L’esquema d’autoritat apareix en la forma d’autoritat política (la “lógica preocupació en una parte de las fuerzas parlamentarias”) i d’apel·lació a la majoria (“la opinión pública” [Ibíd., 4.3.]).¹⁴³ L’esquema causal introdueix el que el diari considera com a possibles efectes de “la aprobación de una legislación conminatoria”: el increment provocat del conflicte social (“atizar un conflicto social”)¹⁴⁴ i la possibilitat d’una sentència del Tribunal Constitucional que provoques un “retroceso legal” en el procés de normalització (Ibíd., 4.4.). Tenint en compte que el diari considera que el marc legislatiu anterior no ha sigut esgotat,¹⁴⁵ l’explicació de la iniciativa legal es trobaria en una “necesidad más política que social”, que l’editorial concreta en “lograr una distancia escenográfica entre CiU i PP” (Ibíd., 5.1. i 5.2.). La metàfora de l’escena atribueix a CiU la intencionalitat d’aparentar (actuació), la qual cosa suggereix engany. Aquesta valoració del partit es transfereix, a través de l’esquema de la persona i els seus actes, d’un dels elements de l’esquema, el partit, a l’altre, l’acció, que en aquest cas es correspon amb l’elaboració de la llei.

Les diferències de grau (quantitatives) s’han considerat en aquesta observació un recurs del diari per construir un marc de sentit en què les expectatives de canvi respecte a la

---

¹⁴³ El qualificatiu de “lógica preocupació” apel·la a la majoria a través de la noció de sentit comú.

¹⁴⁴ El verb “atizar” comporta la idea de fomentar o promoure el conflicte a més de suggerir també la imatge de cop violent.

¹⁴⁵ El diari assenyala com a legislació encara per implementar “la consecución de un bilingüismo efectivo en toda la Administración periférica” i “la misma asignación de más recursos para la enseñanza”. Frase sencera: “Cuando queda tanto por hacer en la aplicación de la legislación ya vigente -por ejemplo, en la consecución de un bilingüismo efectivo en toda la Administración periférica o en la misma asignación de más recursos para la enseñanza-, sería absurdo concentrar toda la tensión normalizadora en la aprobación de una legislación conminatoria que pudiera atizar un conflicto social o un retroceso legal en el Tribunal Constitucional” (“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997, 4.3.).

normalització del català siguin menors.¹⁴⁶ El diari afirma que la llei de 1983 és “... un marco legal más que suficiente para permitir un desarrollo de la lengua catalana que la aleje de forma definitiva de la anormalidad que ha venido sufriendo históricamente” (Ibíd., 3.2.). L’objectiu d’aquest “marc legal” s’expressa en aquest fragment com a diferències de grau o quantitatives (allunyar-se, apropar-se) i diferències d’ordre o de naturalesa (anormalitat, normalitat).

Tal com es troba plantejat, el procés o el canvi se situa en les diferències de grau o quantitatives: allunyar-se de l’anormalitat, enlloc de, per exemple, esdevenir normal. L’enfocament del procés des de les diferències de grau combina l’increment quantitatiu (metafòricament l’allunyament) amb la idea de continuïtat amb el passat (la situació d’anormalitat, tot i trobar-se més lluny, és l’element de referència). En general, a la premsa observada, el procés de normalització, extensió de l’ús o avenç del català es concep com a diferències de grau, concepció que implica una continuïtat amb el passat.

Les diferències de grau mostren una major connexió amb el passat que les diferències d’ordre, en suggerir una continuïtat entre passat, present o futur mitjançant l’eix menys/més. En canvi, concebre aquest procés des del punt de vista de les diferències d’ordre (qualitatives), comportaria un marc de sentit que plantejés la possibilitat de traduir les diferències d’ordre referents als sistemes polítics (dictadura *vs.* democràcia) en diferències d’ordre a la legislació lingüística. Les diferències d’ordre (qualitatives) comporten un canvi més gran que les diferències de grau (quantitatives), encara que totes dues posin l’èmfasi en la distància existent entre dos o més punts. Els autors de la teoria de l’argumentació observen que, en ser les diferències d’ordre majors que les de grau, un dels usos d’aquest esquema és canviar les diferències d’ordre (qualitatives) per diferències de grau (quantitatives) per minimitzar-les o per devaluar o restar importància a l’element que passa a ser contemplat des de la perspectiva d’una diferència de grau; o a l’invers, convertir les diferències de grau (quantitatives) en diferències d’ordre (qualitatives) pot accentuar la separació entre elements, revaloritzant aquell que passa a pertànyer a un altre ordre. En aquest sentit les diferències d’ordre comporten més valor o un canvi major respecte a les diferències de grau. Una concepció de la situació des de les diferències d’ordre pot tenir l’efecte de crear majors

---

¹⁴⁶ El fragment que se cita a continuació s’observarà des del punt de vista de l’esquema d’argumentació de diferències de grau (quantitatives) i d’ordre (qualitatives).

expectatives de canvi. Amb les diferències de grau, comparativament, les expectatives es redueixen, de manera que amb un canvi menor es pot mantenir la percepció d'avenç. La metàfora d'allunyament, al mateix temps que incrementa la distància, també comporta una continuïtat sense ruptura amb el passat.

Context després l'estiu

La Ponència encarregada d'elaborar la proposició de llei enllesteix el primer text el 23 de juny, deixant pendent una segona votació que es produeix després de la represa dels treballs al setembre. La Ponència, formada per representants de tots els partits polítics, s'havia constituït el 27 de febrer. El 8 d'abril, amb l'objectiu d'accelerar els treballs, CiU portava un *Esborrany* de text per ser debatut a la Ponència. *L'Esborrany* era un redactat en què s'articulaven els continguts d'un text anterior, *Criteris del Govern per a l'elaboració d'una llei d'ús de les llengües oficials a Catalunya*, aprovat pel Govern a mitjan febrer. Al període comprès entre la primera reunió de la Ponència (6 de març) i el redactat del primer text de la Ponència (23 de juliol) s'havien produït diverses polèmiques, que apareixen en una part important dels editorials observats: al començament del procés El País ja parlava de discrepàncies entre els socis de Govern ("Ley de lenguas", El País, 24-2-1997", 4.1. i 4.2.); al mes d'abril coincideixen la publicació del manifest *Per a un nou Estatut Social de la Llengua Catalana* i la subsegüent reacció, majoritàriament en contra, de la premsa observada ("El debate de la lengua", La Vanguardia, 20-4-1997", "El impulso que necesita el catalán", El Periódico, 20-4-1997", "Lengua y convivencia", El País, 22-4-1997"), la publicació d'un full parroquial signat per quatre bisbes (amb reaccions també en contra: "Instrumentalización del catalán" (Glosa), ABC, 18-4-1997, "Una diada con la lengua en paz", El Periódico 23-4-1997 [tots dos editorials no inclosos a l'anàlisi]), la publicació del primer manifest del Foro de Babel ("Vuelve la moda de firmar manifiestos", El Periódico, 30-4-1997), i la declaració del President de la Federación de Entidades Culturales Andaluzas qualificant el Conseller de Cultura com a persona "non grata" a la Feria d'Abril ("Una feria de abril de puertas abiertas, El Periódico, 27-4-1997 i "Frenazo en Can-Zam, ABC, 28-4-1997 [ambdós editorials no inclosos a l'anàlisi]). Per últim, al final de juny comença una mobilització d'empresaris en contra de l'etiquetatge en català (esdeveniment referenciat a "Ni cuotas ni sanciones", El País,

9-10-1997”). En aquest període de temps que transcorre entre la presentació de l’Esborrany (8 d’abril) i el primer text de la Ponència (23 de juliol) es produeixen canvis a l’articulat de la proposició de llei “...apreciables, tant en la forma del text...com en el fons” (Argelaguet 1998, 50). Alguns d’aquests canvis són la limitació del principi de disponibilitat lingüística a l’àmbit de l’Administració o la inclusió d’un Preàmbul elaborat a partir del Preàmbul de la Llei de Normalització (Ibíd., 50, 51). La redacció del Preàmbul va portar discussions importants en quant a l’esment de la immigració, amb el PSC posicionant-se en contra. El primer text de la Ponència (23 de juliol), malgrat mostrar un contingut articulat, es produïa en un context d’importants discrepàncies entre els grups polítics. Abans l’estiu allò que s’havia arribat a pactar era “un terreny de joc comú a partir del qual presentar les esmenes” (Ibíd., 52).

Al final de setembre es publiquen dos manifestos: el segon manifest del Foro de Babel (*Por un nuevo modelo de Cataluña*) i el manifest de les Cases regionals. La Confederació d’Entitats Culturals Regionals de Catalunya (Cecrec, anomenada també “Cases regionals”) havia emès una nota en què afirmava que la nova llei discriminava el castellà i que “les administracions no han d’intervenir en les relacions lingüístiques privades” (“Casas regionales”, ABC 14-9-1997). Al final de setembre, les Cases regionals pacten un manifest, no sense divergències inicials.¹⁴⁷ El redactat de la proposició de llei que fa referència a l’etiquetatge es troba amb problemes amb lleis estatals i amb normativa europea¹⁴⁸ i segueixen les discrepàncies entre els partits. Narcís Serra, primer secretari del PSC, es mostra contrari a un acord, declarant que “l’esborrany de la llei posa en perill la convivència” (“Manifestos contra la llei del català”, Diari de Girona, 30-9-1997); el PP continua amb la seva oposició a la immersió

---

¹⁴⁷ Es transcriuen a continuació alguns titulars de notícies de premsa que fan referència a aquest fet: “La ley del catalán divide a las casas regionales: [Subtítulo] García Prieto dimite como portavoz de la CECREC ante la radicalización de la postura de algunas federaciones” (El Periódico, 24-9-1997); “Las casas regionales debatirán en asamblea la ley del catalán: [Subtítulo] Numerosas entidades abren una crisis y fuerzan que se les consulte el manifiesto sobre la lengua antes de su difusión” (El Periódico, 26-9-1997); “Les cases regionals de Tarragona denuncien que alguns sectors de la CECREC les estan manipulant” (Avui, 26-9-1997); “Entente del PSC y casas regionales. [Subtítulos]: La Cecrec circunscribe su oposición a las cuotas, las sanciones y las obligaciones a las empresas. Las entidades gallegas todavía no han fijado su postura y las de Tarragona estudian desmarcarse” (El Periódico, 30-9-1997).

¹⁴⁸ Es transcriuen a continuació un parell de titulars de notícies de premsa: “Bruselas insta al Govern a que no imponga el etiquetaje en catalán. La UE señala que la ley podría infringir la normativa comunitaria” (La Vanguardia, 23-9-1997); “Bruselas considera ilegal el etiquetado obligatorio en catalán” (El País, 23-9-1997).

lingüística,¹⁴⁹ i, en aquest punt de la negociació, ERC anuncia que “no descarta votar en contra de la llei” (Argelaguet 1998, 88).

En aquest context els diaris observats publiquen editorials que tracten majoritàriament o inclouen el tema del consens: per ordre cronològic “Dos lenguas propias”, ABC, 28-9-1997, “Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997”, “La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-1997, “Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997, “En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-1997 i “Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-1997. En el cas de l'editorial d'El Mundo, el diari no fa servir els termes consens o convivència, sinó que afirma que “el pueblo de Cataluña se ha mostrado espontánea y pacíficamente bilingüe...” (“En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-1997, 1.2.) Aquest constitueix un exemple de naturalització dels processos socials que incideixen en el manteniment i el canvi dels usos lingüístics. El Mundo també utilitza la idea d'imposició, que es fa servir a la premsa com allò que porta a la manca de consens, convivència o d'altres idees similars: “...la lengua catalana...que mejore,... pero...no porque se vea coactivamente impuesta” (Ibid., 4.1.- 4.3.). El títol de l'editorial d'El Mundo ““En català, si us plau””, contràriament al que seria el significat habitual de l'expressió, s'interpreta en aquest text com “en catalán, si le place” (Ibid., 5.4.), en sentit de si li agrada o li ve de gust.

El 30 de setembre s'aprova el text definitiu de la Ponència, que ha de passar el Dictamen de la Comissió de Política Cultural (26 de novembre), el Dictamen del Consell Consultiu encarregat d'examinar la constitucionalitat de la proposició de llei (19 de desembre), i, com a últim tràmit, el debat i aprovació de la llei al Ple del Parlament (30 de desembre). L'esdeveniment polític més destacat d'aquests mesos és l'acord produït entre CiU i el PSC el 8 de novembre. Els dos partits arriben a un pacte a partir del qual busquen incorporar la resta de partits. El pacte consisteix en la presentació conjunta de 31 esmenes que “modifiquen substancialment” continguts del text que la Ponència havia redactat al final de setembre (Argelaguet 1998, 55). Hi ha modificacions pel que fa a la disponibilitat lingüística, les quotes, l'ús del català a empreses de servei públic, l'ensenyament i les sancions. La proposició de llei, a demanda del PSC, passa a anomenar-se “Llei de política lingüística”. El principi de

---

¹⁴⁹ Es transcriuen a continuació alguns de titulars de notícies de premsa: “El PP plantea un rechazo global a la ley del catalán” (El Periódico, 28-9-1997); “El PP torna a demanar la supressió de la immersió lingüística escolar” (Avui, 28-9-1997)

disponibilitat lingüística se substitueix per “habilitació” i es limita al funcionariat. Les sancions s’acoten també a aquest col·lectiu, com a possibilitat eventual i amb la finalitat de garantir els drets dels ciutadans. Les quotes “es limiten fortament” (Ibíd., 55) i a les ràdios de concessió autonòmica s’estableix que variaran segons característiques de l’audiència. A les empreses de servei públic s’elimina l’obligatorietat de fer servir el català a les comunicacions orals, mantenint-les a les comunicacions megafòniques. S’explicita, per una banda, la no extensió de la immersió a l’ensenyament no obligatori i, per l’altra, al Preàmbul, que a la llei “no hi haurà cap sanció als ciutadans” (Ibíd., 56). En relació amb aquest punt, el text definitiu aprovat pel Parlament assenyala al Preàmbul que la llei “té caràcter indicatiu per als ciutadans i només crea obligacions per a les administracions i per a determinades empreses si el caràcter de servei públic de llur activitat i la protecció dels drets lingüístics dels ciutadans i ciutadanes ho fan aconsellable. D’aquesta manera, només poden ésser objecte d’actuació administrativa, d’acord amb la normativa sectorial aplicable, els funcionaris i funcionàries i les empreses esmentades si incompleixen les obligacions establertes per aquesta Llei” (*Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, “Preàmbul”*).

Partint del manteniment d’aquests punts, es negocia la incorporació d’altres forces polítiques al pacte. Amb la incorporació d’esmenes, principalment d’IC, aquest grup i el PI s’afegeixen a l’acord. ERC s’oposa a la proposta per insuficient i el PPC per massa agosarada (aquest partit s’oposa també a punts bàsics de la Llei de Normalització de l’any 1983, com ara la immersió lingüística). En l’extensió de l’acord inicial entre CiU i PSC a la resta de partits, CiU pacta amb el PI una referència a l’articulat sobre la igualtat de drets i deures lingüístics en l’ús del català i el castellà. En aquest moment, El Mundo publica un editorial que suposa un lleuger increment en la bel·ligerància cap a la proposició de llei (vegeu *infra*, editorial “Una ley innecesaria: una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-1997). El PSC no accepta el contingut d’aquest pacte (com explica Argelaguet [1998, 59], en aquest moment de les negociacions el PSC “té capacitat de ‘veto’” en el sentit que totes les noves incorporacions no poden afectar el contingut de l’acord inicial entre CiU i PSC). Deu dies després de l’acord entre CiU i el PI, Colom (PI) i Serra (PSC) pacten treure el deure de conèixer el català de l’articulat i incloure’l al Preàmbul (text sense efectes jurídics). El PI manté una esmena a l’article referent als drets lingüístics.

Entre el primer i el segon text de la Ponència (respectivament, finals de juny i setembre) s'havia produït una lleugera rebaixa en la normalització del català. Algunes de les diferències entre aquests dos textos es troben en el principi de disponibilitat lingüística, l'àmbit socioeconòmic, les quotes de doblatge al català o els ensenyaments especialitzats. El principi de disponibilitat lingüística, amb el qual el ciutadà havia de ser atès en la llengua que triés inclosa la catalana, es delimita a l'àmbit de l'Administració (aquest punt s'havia discutit abans l'estiu i al setembre es confirma). Les quotes de doblatge al català es limiten al 50% a demanda del PSC. Es limita o s'elimina l'obligació de fer servir el català a les empreses concessionàries i concertades (les concessionàries tindran l'obligació quan "gestionin o explotin el servei" [Ibíd., 53] i les concertades ja no han d'incloure el català com a mínim a les "instruccions d'ús, embalatge [i] etiquetatge" [Ibídem]). Per últim, als ensenyaments especialitzats, en relació al professorat, se suprimeix el redactat que diu que a la normativa reguladora de l'accés s'han "d'establir els mecanismes i les condicions necessàries per a complir ... que el professorat ha de conèixer les dues llengües oficials i estar en condicions de poder fer-ne ús en la tasca docent" [Ibídem].

Aquestes cessions de CiU tenien com a objectiu atraure el PSC, principal partit de l'oposició. Tanmateix, aquesta rebaixa no és suficient i el pacte entre aquests dos partits es produeix després d'una modificació substancial del segon text de la Ponència. En aquest sentit es modifiquen aspectes referents a les quotes, les sancions, la disponibilitat lingüística i la derogació de la Llei de Normalització (Ibíd., p. 55-57).¹⁵⁰ Amb relació a l'actuació dels partits polítics, observada des del punt de vista de comparar els objectius inicials amb allò que han aconseguit, Argelaguet explica aquesta rebaixa de CiU en el fet que el principal objectiu d'aquest partit és portar endavant una nova llei que donés estatut de llei a "disposicions de rang inferior" i permetés "un cert avenç...respecte a la llei del 1983" (Ibíd., p. 79). Per la seva banda, el PSC, principal partit de l'oposició, s'afegeix a l'acord un cop "s'ha assegurat que ha rebaixat al màxim possible les pretensions de CiU" (Ibíd., p. 42). L'any 1983, tot i les reticències inicials del PSC, la Llei de Normalització constitueix un objectiu i un compromís de tots els partits polítics

---

¹⁵⁰ Com ja s'ha assenyalat, la rebaixa en les quotes es produeix en el sentit que aquestes es determinaran "en relació amb l'audiència del mitjà" (Argelaguet 1998, 55). Respecte a les sancions, "no n'hi haurà per als individus concrets, i hi haurà un avis previ" (només en el cas dels funcionaris hi haurà la possibilitat d'aplicar, eventualment, "garanties de compliment" amb la finalitat de garantir els drets lingüístics dels ciutadans). Per últim, la referència a la disponibilitat lingüística se substitueix per "habilitació"(Ibíd., 55-57).

(Ibid., p. 46). En canvi, al 1997 el projecte és un compromís de CiU, i el fracàs en portar-lo endavant li hagués suposat “un cert desgast polític i electoral” (Ibidem).

“Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997

Al final de setembre, coincidint amb la preparació del segon text de la Ponència, La Vanguardia publica un editorial que se centra en la convivència i la pau lingüística.¹⁵¹ En aquest text les idees de consens i convivència són el nucli dels continguts i s’articulen principalment a través d’esquemes causals; el consens i la convivència es relacionen de manera que la llei funciona a mode d’“instrument” que “manté” la “pau lingüística” (“Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997, 1.2.). Al titular d’aquest text trobem una construcció metafòrica que treu el seu significat del camp semàntic de la guerra. El terme “pau” té en si mateix connotacions positives, que deriven del seu antònim, la guerra o altres situacions conflictives que prenguin el seu significat per analogia amb la guerra. Donada la dependència del terme pau del seu antònim (si no hi haguessin guerres no hi hauria la necessitat del concepte pau), la seva al·lusió ens suggereix un context potencialment conflictiu.

En aquest text el diari construeix un relat en què “Cataluña disfruta de una convivencia plural y de una paz lingüística...pese a las visiones... interesadas” (Ibid., 1.1.), situació que “puede parecer distinta ahora” ja que hi ha “voces discordantes, tanto en el plano político como en el social” (Ibid., 3.1. i 3.2.). En aquest relat, la Llei de Normalització contribueix de forma important al manteniment de la convivència a causa del consens polític i social entorn de la llei.¹⁵² S’ha de destacar que, així com el diari parla de “pau

---

¹⁵¹ Publica aquest editorial juntament amb un article d’opinió signat pel subdirector (“El debate sobre la lengua”, La Vanguardia, 29-9-1997). La 18a i 19a reunions de la Ponència se celebren respectivament el 29 de setembre (data de publicació d’aquests dos textos) i el 30 de setembre, és la data en què s’enllesteix el segon text de la Ponència, que porta el títol provisional de “Llei d’usos lingüístics a Catalunya” (Argelaguet 1998, 88).

¹⁵² “En este sentido, la vigente ley del catalán de 1983 se ha empotrado como un instrumento extraordinariamente válido, que además, ha sabido mantener, gracias al consenso alcanzado, la paz lingüística en Cataluña. No porque desde fuera de Cataluña se haya pretendido gritar a veces más fuerte o se haya querido dar la impresión de tener la lengua más afilada se puede rebajar el éxito que la ley de 1983 ha tenido en su desarrollo. [Inici del segon paràgraf] La explicación de este éxito es clara y obedece a diversa razones. Primero, por el consenso con que la ley ha contado desde todos los sectores políticos y sociales de Cataluña” (Ibid., 1.2.- 2.2.). Aquesta connexió entre consens parlamentari i convivència social o pau lingüística apareix en altres editorials de La Vanguardia, com ara “Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997: “El consenso con que entonces fue aprobada la ley ha sido básico para que la

lingüística”, ho fa en referència a la convivència en general, el que pot portar a pressuposar que el principal factor que incideix en la convivència social a Catalunya és la llengua, quedant al marge altres factors generadors de conflicte social, com ara els derivats de les desigualtats econòmiques.

Partint d'aquesta descripció, el diari demana que els partits arribin a un acord polític, sense el qual (esquema causal) no hi haurà llei.¹⁵³ La idea de consens, a més d'estar associada en el text amb la convivència/pau lingüística i ser condició necessària per portar endavant la llei, també es vincula amb la Llei de Normalització. El diari explícitament se centra en l'entesa, però també es pot interpretar que la idea de “mantenir”, implícitament també pot fer referència als continguts del segon text de la Ponència respecte als de la llei de Normalització, és a dir, que el diari està demanant que la llei en procés de negociació no suposi molts canvis respecte als continguts de la Llei de Normalització.

A més de l'esquema causal, la necessitat d'arribar a un acord també es recolza en un argument d'autoritat en la forma d'apel·lació a la majoria: “el sentido común” (que implícitament al·ludeix als ciutadans) “reclama” consens (Ibíd., 5.2.). Al mateix temps el diari adverteix que “la utilización de la lengua, desde un lado o desde el otro, como arma política es un arma de doble filo que sólo puede dañar a la convivencia...” (5.3.). En la paraula “arma” trobem un altre exemple de terminologia utilitzada en el camp semàntic de la guerra. Altres exemples d'aquest camp semàntic que apareixen a l'editorial són “lengua ... afilada” (Ibíd., 13.) i “dañar”, paraula utilitzada també en sentit literal en altres contextos (Ibíd., 5.3.).

El text editorial també apel·la a altres veus, opinions o visions de la realitat que afirmen que a Catalunya no existeix convivència.¹⁵⁴ L'afirmació que “Cataluña disfruta de una

---

convivencia haya sido normal durante este periodo de normalización de la lengua catalana” (“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997, 1.2.).

¹⁵³ “El borrador de la proposición de ley ... ha levantado voces discordantes, tanto en el plano político como en el social. [...] En este contexto, hoy se reúne la ponencia parlamentaria del catalán. Y la ocasión es una buena oportunidad para reclamar que el debate, desde la necesaria responsabilidad, continúe manteniendo el grado de entendimiento alcanzado en 1983 y conservado hasta ahora. (5.1.) Sin consenso no será posible otra ley del catalán. La convivencia y la paz lingüística así lo reclaman, como también lo hace el sentido común” (“Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997, 3.2., 4.1.- 5.2.).

¹⁵⁴ “Cataluña disfruta de una convivencia plural y de una paz lingüística, pese a las visiones más o menos apocalípticas o, en cualquier caso, interesadas que, como el Guadiana, salen a la superficie” (Ibíd., 11.);

convivencia plural y de una paz lingüística” (Ibíd., 1.1.) amb què el diari comença l’editorial, es troba acompanyada de l’atribució d’intencionalitats negatives (“visiones ... interesadas” [Ibíd., 1.1.]) a aquestes veus o opinions (esquema de la persona i els seus actes). La segona afirmació (“pese a quien le pese” [Ibíd., 1.1.]) implica que aquells que anuncien “visiones más o menos apocalípticas” -visions que respondrien als seus interessos (particulars o de grup)-, voldrien que no hi hagués “convivencia ... [entre] los ciudadanos de Cataluña” (Ibíd., 5.3.). El tipus de relació entre els continguts d’aquestes visions i la que defensa el diari es trobaria propera a la categoria de negació interna (“X no és cert que...”). L’opinió del diari, malgrat no ser expressada en la forma de negació d’una altra opinió (per exemple, “no és cert que a Catalunya hi hagi conflicte lingüístic”), té un sentit similar, ja que la negació es troba en el contingut implícit de l’afirmació “Cataluña disfruta de una convivencia plural y de una paz lingüística, *pese a las visiones más o menos apocalípticas*”. L’afirmació d’un estat de coses comporta que algú qüestiona aquest estat de coses, per tal com generalment no es tendeix a afirmar allò que es considera obvi.

“La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-1997

Un dia després de la publicació de l’editorial de La Vanguardia, El Periódico publica el text “La ley del catalán: estímulo o presión”. La publicació d’aquest text editorial coincideix amb la segona lectura del text de la Ponència realitzada el 30 de setembre. La idea principal del text d’El Periódico pren la forma d’un esquema de divisió del tot en les seves parts que delimita les opcions possibles per a “la llei del català”: l’estímul o la pressió.¹⁵⁵ Un dels usos que es pot fer de l’esquema de divisió del tot en les seves parts és plantejar la situació des del punt de vista de quines són les opcions possibles. El fet d’assenyalar o definir les opcions pot contribuir a clarificar-les i/o a destacar o a accentuar les seves diferències. En el cas d’aquest editorial, plantejar l’estímul o la pressió com una dicotomia suggereix una separació entre el tipus de lleis que

---

i, com a part de la conclusió final: “... la convivencia que, *pese a quien le pese*, disfrutamos los ciudadanos de Cataluña” (Ibíd., 5.3.).

¹⁵⁵ El 20 d’abril el diari havia publicat un text (“El impulso que necesita el catalán”) en què es podia trobar implícita aquesta dicotomia (estímul/pressió). Com s’ha observat (vegeu, *supra*), l’editorial de l’abril estableix una divisió entre actuacions que obren confrontació (“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997, 1.1.) o que resulten en el fons una agressió (Ibíd., 2.1.-2.3.), i aquelles que mostren moderació i contenció dels desitjos de protagonisme (Ibíd., 3.3.), a més de sentit comú, tacte i respecte mutu (Ibíd., 3.1.).

corresponen a una o una altra categoria. És a dir, aquesta dicotomia pot portar a interpretar que cap de les mesures dirigides a l'estímul es trobarien entre aquelles que suposen pressió i a l'invers. La disjuntiva estímul o pressió afavoreix una construcció de sentit en què es redueixen o s'eliminen les possibles relacions entre les mesures que el diari presenta com a impositives (quotes i sancions) i el foment de la llengua catalana. A dins d'aquest plantejament no es consideraria, per exemple, que les sancions aplicades a la retolació entrin a dins les mesures de foment del català, ni que les quotes als mitjans de comunicació o indústries culturals fomentin el consum en aquesta llengua. Aquesta associació, a nivell discursiu, entre mesures "impositives" i foment la podem trobar en altres temes socials.¹⁵⁶ Considerar les quotes i sancions per una banda i el foment per l'altra com a mesures diferents, no és obvi en tots els casos. Això posa de manifest que existeixen processos de creació, manteniment o modificació de la legitimitat assignada a les mesures "impositives" per a fomentar un estat de coses.

La dicotomia que planteja el text ("estímul o pressió") es reforça amb una metàfora que apareix al text previ al titular ("La ponència parlamentaria llega a la encrucijada") i amb l'implícit de qualificar la decisió com a històrica ("...Pujol y los principales dirigentes del socialismo catalán han de... atender a su alta responsabilidad ante la historia" ["La ley del catalán: estímulo o presión", El Periódico, 30-9-1997, 3.6.]). L'ús de l'article definit ("*la* cruïlla") pot suggerir que el diari ja preveia la situació que planteja, idea que explicita més endavant, qualificant l'acció de no haver explicitat aquesta dicotomia (estímul/pressió) d'hipocresia (esquema de la persona i els seus actes): "...da la sensación de que se está llegando al fondo de una materia sobre la que hasta ahora ha existido mucha hipocresía y enormes ganas de aplazar eternamente el desenlace" (Ibíd., 3.2.). La metàfora de l'encreuament concep la normalització o la política lingüística com un camí (un procés continuu) que pot portar a diferents direccions, que el diari identifica com a dues.¹⁵⁷ L'ús d'aquesta metàfora presenta similituds amb la utilització de termes com avenç, expansió o extensió del català, o d'altres metàfores espacials d'ús quotidià (Lakoff, Johnson 1986) aparegudes als textos observats.

---

¹⁵⁶ Es transcriu el titular d'un diari digital a mode d'exemple: "Comisión de Constitución aprueba ley de cuotas para fomentar participación de mujeres en política" (Font: <http://www.elmostrador.cl/pais/2014/07/10/comision-de-constitucion-aprueba-ley-de-cuotas-para-fomentar-participacion-de-mujeres-en-politica/>).

¹⁵⁷ "Está claro que Catalunya, en el sentido más general de la palabra, quiere nuevos pasos adelante en la catalanización. Pero la encrucijada sobre si ese objetivo debe buscarse sólo por la vía del estímulo o también por la de la presión está ya delante de los legisladores" (Ibíd., 3.3., 3.4.).

En aquest context textual, les dues opcions de la “cruïlla” constitueixen els mitjans possibles per arribar a l’objectiu de “fer nous passos endavant en la catalanització” (esquema del fi i els mitjans). Des d’aquest punt de vista, també es podria considerar com a contingut principal del text l’argumentació sobre els mitjans per arribar a un fi, argumentació que es faria a través de l’esquema de divisió del tot en les seves parts (les opcions d’estímul o pressió expressades al títol de l’editorial i explicades al llarg del text). La interpretació del contingut principal del text, bé com el millor mitjà per arribar a una fi, o bé com a diferenciació de dues maneres de portar a terme la normalització del català, dependria d’allò que es considerés com el principal objectiu de la línia editorial del diari: “fer nous passos endavant en la catalanització” i fer-ho a través del foment, o evitar mesures de pressió que poguessin “atemptar” contra els drets dels castellanoparlants.

El diari presenta dues opcions, que apareixen al títol del text (“La ley del catalán: estímulo o presión”). La primera de les dues opcions, l’estímul, és la que defensa el diari i es recolza principalment en la idea de consens: “...parece necesario tomar la decisión a partir de un amplio apoyo parlamentario y de la calle que no puede existir sin CiU y el PSC juntos”, (Ibíd., 3.5.). En aquest fragment, l’al·lusió “al carrer” es pot interpretar com una apel·lació a l’autoritat en la forma de majoria, igual que l’afirmació d’“una ampla oposició” a l’esborrany de la llei que, en no ser especificada, es pressuposaria que fa referència a la societat en el seu conjunt.¹⁵⁸ Amb la segona opció, la pressió, el diari fa servir un esquema causal en què l’efecte probable és el cessament de la convivència (“lo que pondría en peligro la convivencia”, Ibíd., 1.3.). El Periódico introdueix aquesta afirmació parafrasejant declaracions del PSC. L’opció de la pressió o imposició s’associa amb la manca de consens parlamentari i amb una ampla oposició.¹⁵⁹ Partint d’informacions del context polític (el PSC s’oposa a allò que el diari

---

¹⁵⁸ Al començament de l’editorial el diari parla d’una ampla oposició a la llei: “El actual borrador de la ley del catalán está entrando en una situación de naufragio. Poco a poco, va solidificándose una amplia oposición a que entre las nuevas medidas para favorecer el uso social de esta lengua figure algún tipo de sanciones o la imposición de cuotas obligatorias de catalán que afecten a empresas privadas” (Ibíd., 1.1., 1.2.).

¹⁵⁹ “Poco a poco, va solidificándose una amplia oposición a que entre las nuevas medidas para favorecer el uso social de esta lengua figure algún tipo de sanciones o la imposición de cuotas obligatorias de catalán que afecten a empresas privadas. *El PSC, formación fundamental para una aprobación consensuada de esta ley*, considera sin ninguna ambigüedad que estos dos elementos podrían atentar contra los derechos de los castellanohablantes, lo que pondría en peligro la convivencia [...]... Catalunya ... quiere nuevos pasos adelante en la catalanización. Pero la encrucijada sobre si ese objetivo debe

anomena mesures de “pressió”), es pot pressuposar que el diari està demanant que CiU renunciï a les quotes i les sancions, les quals “El PSC...considera sin ninguna ambigüedad que...podrían atentar contra los derechos de los castellanohablantes, lo que pondría en peligro la convivencia” (Ibíd., 1.3.). L’acció contra els drets dels castellanoparlants (la inclusió de quotes i de sancions a la llei) incorpora connotacions de violència a través del terme “atemptar” (terme que pot ser interpretat en sentit literal o metafòric).

Coincidint amb l’enllestiment i publicació del segon text de la Ponència (setembre/octubre), també trobem una idea similar a la dicotomia utilitzada al text d’El Periódico (estímul/pressió) en un editorial que publica El Mundo una setmana després.¹⁶⁰ La segona opció de l’editorial d’El Periódico, la pressió, també mostra relacions amb altres continguts. Hi ha una relació de correspondència amb continguts de l’editorial que publica La Vanguardia el dia anterior, text en què s’estableix una relació causal entre consens i convivència, i una relació de similitud respecte a editorials de la premsa estatal on també es parla d’imposició i d’actuacions en contra dels drets dels castellanoparlants. Parlar d’imposició constitueix una deslegitimació de l’acció del poder autonòmic i una naturalització per omissió de les lleis “impositives” de l’Estat que fan referència a les llengües.¹⁶¹ En relació als drets lingüístics es pot observar una

---

buscarse sólo por la vía del estímulo o también por la de la presión está ya delante de los legisladores. Y parece necesario tomar la decisión a partir de *un amplio apoyo parlamentario y de la calle que no puede existir sin CiU y el PSC juntos*” Ibíd., 1.2.- 1.3. i 3.3.- 3.5.).

¹⁶⁰ “... la cuestión de fondo: no cabe tratar de mejorar la situación de la lengua catalana a costa de los derechos de los castellanohablantes de Cataluña. Que mejore, y cuanto más mejor. Pero *porque sea preferida, no porque se vea coactivamente impuesta*. ‘Desgraciada de la lengua que tenga que depender de una ley’, ha dicho Rafael Ribó, con toda la razón. En ese mismo sentido se ha pronunciado el llamado *Foro Babel*, que agrupa a intelectuales y artistas de muy diversas adscripciones políticas” (“En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-1997, 4.1.- 4.5.).

¹⁶¹ Es citen a continuació alguns exemples. En el cas de La Vanguardia, el diari fa servir el terme imposició a l’editorial que publica en contra de continguts del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*, en una lectura que capgira les relacions de poder: “La propuesta monolingüe no responde seguramente a lo que es Cataluña, y además es inviable. *Impone reformar* Constitución y Estatut, y exige una mayoría de dos tercios en las dos cámaras españolas, en dos legislaturas consecutivas, más un referéndum en toda España. Ese proceso no pueden avalarlo políticos responsables” (“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997, 4.1.- 4.3.). El diari ABC aplica el terme a la llei en general: “PUJOL y las fuerzas políticas presentes en el Parlamento catalán no pueden volver la espalda a la ausencia de consenso social y a los riesgos de conflictividad y fractura de la convivencia, inherentes a las *pretensiones impositivas* de la nueva ‘ley del catalán’” (“Dos lenguas propias”, ABC, 28-9-1997, 1.1.). En el següent fragment d’un editorial d’El País, el diari especifica algunes de les mesures “impositives” de la llei: “El nuevo texto consolida lo que ya existe. *Avanza en la imposición* de cuotas lingüísticas para las concesiones radiofónicas y televisivas autonómicas, en la obligatoriedad de utilizar el catalán para rotulación, folletos y etiquetaje de información general, y en el mandato de un sistema sancionador indirecto, a través de la legislación sobre consumo, disciplina de mercados o función pública” (“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997, 4.1. i 4.2.). El Mundo no fa servir el terme imposició, tot i que inclou

desproporció segons la llengua: al llarg del procés de negociació de la llei, la premsa estatal es posiciona explícitament en contra de mesures dirigides a garantir drets vinculats a l'ús del català a Catalunya i/o a favor dels drets dels castellanoparlants; a dins la premsa feta a Catalunya, El Periódico defensa els drets dels castellanoparlants i l'Avui (en un editorial finalment no inclòs al corpus d'anàlisi) es posiciona a favor dels drets dels catalanoparlants; per la seva banda, La Vanguardia no fa cap referència explícita als drets lingüístics al llarg de l'any 1997; sí que ho fa en textos publicats abans i després de 1997 (abans, l'any 1983, posicionant-se a favor del castellà i criticant mesures a favor del català, i després, l'any 2006, fent referència als drets amb relació a ambdues llengües).¹⁶²

---

altres termes que comporten connotacions de violència: “Muchos gobernantes sienten la tentación de *acabar a golpe de ley* con los aspectos de la realidad que no le gustan [...] En efecto, esta Ley responde únicamente a una necesidad de los esencialistas de la lengua, que *quieren empujar por la fuerza* a Cataluña hacia el monolingüismo [...] Será el precio que pagarán por su *desprecio* hacia los valores de la convivencia. 5.5. Y por su *falta de respeto* a la realidad -se dice pronto- de media Cataluña” (“Un dislate del esencialismo catalán” (El Mundo Cataluña, 30-12-1997, 1.1., 4.4. i 5.4.).

¹⁶² Es transcriuen a continuació alguns exemples dels diaris observats:

El Periódico: “Pero ni se trata de debatir si el catalán será en el futuro la única lengua oficial, ni de centrarse en el elogio del bilingüismo, ni de polemizar sobre *el evidente derecho de los castellanohablantes* adultos a no ser coaccionados” (“Vuelve la moda de firmar manifiestos”, El Periódico, 30-4-1997, 3.2.).

L'Avui: “Les quotes són necessàries. I funcionen arreu d'Europa, destinades a promoure la indústria pròpia. Perquè la regulació del mercat no funciona amb llengües que pateixen la competència d'altres de més viables socialment [...] I són necessàries, també, per no conculcar els drets dels ciutadans. Els d'aquells que veuen com la gran comunicació a Catalunya deixa cada dia més de costat el català. Per la lògica del mercat, que no els permet ni triar la llengua” (Avui_1997-2-25_Ed_Quotes necessàries, 5.1.-5.3. i 5.8.-5.1.0).

El País: “En la actividad mercantil y económica privada, el derecho del usuario a optar por una lengua se manifiesta acudiendo o no a un determinado profesional o comerciante, que también debe tener salvaguardado su derecho individual. En el ejercicio de esta libertad están en juego además eventuales perjuicios económicos, con las deslocalizaciones que suelen producir las intervenciones reglamentistas en actividades privadas, y la propia cohesión social de la que pueden hacer gala hoy día los catalanes. Nadie en Cataluña se ha visto obligado hasta ahora a definir su identidad o adscripción lingüística, cosa que vendría exigida por la protección del derecho al uso de la propia lengua en toda relación comercial o contractual privada” (“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997, 5.1.-5.3.).

ABC: “El “irrenunciable” principio de disponibilidad lingüística... Si la nueva ley del catalán se aprueba con tal principio, se habrá abierto la puerta no sólo a unos derechos sino también a la denuncia, al conflicto lingüístico, a la intolerancia y al temor” (ABC_1997-5-23_Ed_Lengua y comercio, 1.2. i 1.3., editorial finalment no inclòs en el corpus d'anàlisi).

ABC: “El derecho humano al uso de la propia lengua no puede sacrificarse al imperio de la desmesurada voluntad política de promover una cultura uniforme” (ABC_1997-9-28_Ed_Dos lenguas propias, 1.2.).

El Mundo: “Lo de menos es la anécdota; lo de más, la cuestión de fondo: no cabe tratar de mejorar la situación de la lengua catalana a costa de los derechos de los castellanohablantes de Cataluña [...] Han de ser conscientes los políticos catalanes de que las lenguas no tienen derechos: los tienen quienes las hablan” (“En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-1997, 4.1. i 5.1.).

La Vanguardia, 1983: “ASI la ley aprobada por unanimidad en nuestro Parlament puede ser un instrumento útil de defensa y promoción de la lengua catalana de modo a que se alcance la igualdad de derechos y el conocimiento general de ambas lenguas. Pero podría, según como se utilizara, privar al hombre catalán de uno de sus instrumentos de acción, expresión y difusión en España y en el mundo. [Inici del següent paràgraf] No sólo hay que poner en pie de igualdad de derechos y oportunidades a todos los catalanes, sea cual sea la lengua que en cada momento y uso quieran emplear, sino que los catalanes

“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997

El mateix dia que surt publicat l'editorial d'El Periódico, “La ley del catalán: estímulo o presión”, l'Avui també en publica un, en què critica la utilització del consens com a eina en la negociació de la llei (“Ningú pot invocar ‘la falta de consens’ per trencar-lo prèviament” [“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997, 4.2.]), i qüestiona el consens sense fissures atribuït a la llei de Normalització de 1983. De la mateixa manera que altres capçaleres, l'Avui critica l'electoralisme de l'acció dels partits polítics més llunyans al seu posicionament ideològic, construint un relat sintètic de l'estratègia de la majoria dels partits.¹⁶³ El diari també assenyala “alguns punts que els partits ... [amb] una certa sensibilitat catalanista -tots, tret del PP- no haurien d'oblidar” (Ibíd., 3.1.): la necessitat d'elaborar la llei, així com d'incloure sancions i quotes, i el rebuig a condicionar la normalització a l'assignació de recursos públics:

“En *primer* lloc, apel·lar a la llei del 83 és una fal·làcia. La llei de normalització lingüística s'ocupa, amb preferència, de l'àmbit educatiu. I ho ha fet amb reticència. Tanta, que n'ha exhaurit totes les possibilitats. Qui parla de mantenir-la o de modificar-la no se l'ha llegida, no sap que és la revolució de les telecomunicacions o actua de mala fe. *Segona*: suprimir qualsevol referència a sancions indirectes és convertir aquest text en un sermó. *Tercera*: no imposar quotes és tant com deixar la llengua catalana en mans del mercat, i el mercat no està per determinades subtileses. *Quarta*: reduir la qüestió a demanar “més recursos públics” és ofensiu. És obvi que, com més recursos millor, però s'haurien de multiplicar per mil per intentar equiparar castellà i català només en el circuit cinematogràfic” (Ibíd., 3.2.- 3.9.).

---

lógicamente aspiraremos a no estar en peores condiciones que el resto de los españoles en el uso de la lengua que no sólo es oficial en el Estado, sino que, además de usada en la vida cotidiana hoy y aquí, históricamente ha servido a lo largo de los siglos a muchos catalanes para estar presentes en la vida de España” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 9-4-83, 8.1.- 9.1.).

La Vanguardia, 2006: “...encaja perfectamente en el marco constitucional el texto transaccional que se propone para el nuevo Estatut: ‘Todas las personas tienen el derecho de utilizar las dos lenguas oficiales y los ciudadanos de Catalunya el deber de conocerlas’” (“Una lengua española”, La Vanguardia, 13-1-2006, 2.4.); “La administración del Estado es, de iure, formalmente bilingüe, pero, de facto, monolingüe castellana. Algunos jueces se muestran preocupados por los derechos de los compañeros que van ser destinados a Catalunya, pero olvidan por sistema el derecho de los ciudadanos catalanes a declarar o a ser juzgados en su lengua materna catalana” (“Lenguas de España”, La Vanguardia, 12-2-2006, 3.7. i 3.8.).

¹⁶³ Dels partits parlamentaris (PPC, PSC, ERC i CiU, ICV i PI), descriu, respectivament, l'estratègia dels quatre primers, amb una lectura de l'acció del PPC i del PSC en clau electoralista (“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997, primer i segon paràgrafs).

Al primer punt d'aquest fragment el diari critica aquells que consideren que la llei no és necessària, i ho fa a través d'un esquema de divisió del tot en les seves parts, amb què delimita les opcions que explicarien la conducta dels que qüestionen la necessitat de la llei: desconeixement de la llei, dels mitjans de comunicació, o mala fe. Aquest esquema se sustenta en l'exposició de fets que fa el diari ("La llei de normalització lingüística s'ocupa, amb preferència, de l'àmbit educatiu. I ho ha fet amb reticència. Tanta, que n'ha exhaurit totes les possibilitats" [Ibid., 3.3.- 3.5.]). Al segon punt, l'Avui, a través d'una comparació (una llei sense sancions és com un sermó), suggereix el que preveu com a efecte de la supressió de referències a les sancions indirectes: cap conseqüència. Al tercer punt també utilitza una comparació en què fa servir terminologia del posicionament contrari ("imposar"), la qual cosa introdueix una part important del marc de sentit d'aquest posicionament. El tercer punt, per constituir una raó, necessita d'un receptor que vulgui un manteniment o una major extensió del català, ja que en cas d'un posicionament contrari o indiferent, les conseqüències (els possibles perjudicis derivats de deixar la llengua en mans del mercat), bé no es valorarien com a negatives, o bé es considerarien conseqüències positives. Al quart punt, el diari qualifica d'ofensiu reduir la normalització a destinar més recursos. En aquest cas, la qualificació d'ofensiu parteix de continguts pressuposats que explicarien el per què d'aquesta ofensa. Si partim, per exemple, del pressupòsit que els catalanoparlants tenen dret a ser atesos o a poder tenir accés a productes culturals en aquesta llengua, l'ofensa es trobaria en haver de dedicar diners públics per garantir un dret pel qual generalment no s'ha de pagar (l'atenció en castellà, francès o altres llengües als respectius països, no es troba condicionada pels recursos públics que es destinen a la llengua).

Aquests quatre punts mostren una relació de diferència respecte a continguts apareguts a la resta d'editorials observats. En el cas de la necessitat d'elaborar la llei, els continguts són diferents respecte a la premsa estatal observada. En el cas concret d'exhaurir "totes les possibilitats" de la Llei de 1983, hi ha una referència explícita en un editorial que publica uns dies després El País.¹⁶⁴ A El Mundo, l'afirmació de la no necessitat

---

¹⁶⁴ Aquest diari afirma que "el consenso que rodeó a la ley de normalización de 1983, el blindaje jurídico que le proporciono el Tribunal Constitucional y las posibilidades legales todavía no agotadas de profundizar en una política lingüística de fomento de una lengua históricamente discriminada obligaban al Gobierno catalán a la mayor prudencia a la hora de emprender nuevas iniciativas legislativas" ("Ni cuotas ni sanciones", El País, 9-10-1997, 1.2.); encara que, al mateix text, més endavant, el diari reconeix una

d'elaborar una llei, la trobem al títol d'un editorial del novembre ("Una ley innecesaria: una mala ley", [El Mundo Cataluña, 15-11-1997]), publicat després que es produís el pacte entre CiU i el PI, en el qual els dos partits acordaven introduir l'obligació de tots els catalans de conèixer, també, el català. L'ABC qüestiona la necessitat de la llei en un editorial que publica abans que el Conseller de Cultura s'entrevistés amb els líders dels partits polítics (editorial no inclòs a l'anàlisi). En aquest últim text, publicat abans l'inici del procés de negociació, el diari desvincula el consens polític de la necessitat o la valoració positiva de la llei.¹⁶⁵

En relació amb les quotes i les sancions, els continguts de l'editorial de l'Avui "Consens lingüístic", mostren diferències respecte a tota la resta de diaris. En aquest sentit cal destacar que l'Avui és l'únic dels mitjans observats que les defensa. En el cas de La Vanguardia, l'oposició a les quotes o les sancions es trobaria en el contingut implícit (pressuposició derivada del context polític), ja que el diari, als continguts explícits només parla de mantenir el consens, o de no posar en perill la convivència o la pau lingüística. La referència explícita a les sancions no arriba fins l'editorial que publica aquest diari després de l'aprovació de la llei.¹⁶⁶ En referència a les valoracions sobre reduir la normalització a la demanda de més recursos (quart dels punts que assenyala l'Avui), el posicionament d'aquest diari pot mostrar diferències respecte a continguts El Periódico, si es pressuposa que a l'editorial que publica El Periódico el dia anterior, ("La ley del catalán: estímulo o presión"), la mesura o una de les mesures per al foment de la llengua catalana, seria destinar més recursos públics.

---

certa limitació de la llei: "Aunque la ley de 1983 no resuelva todos los problemas de presencia institucional y social del catalán, es difícil pensar que la solución está en su sustitución por una ley tan intervencionista" (Ibíd., 3.1.).

¹⁶⁵ Aquest text, a més, pot suggerir una manca de relació entre consens polític i convivència social: "En declaraciones periodísticas, aseguró el conseller que las intenciones del Govern sobre el nuevo marco jurídico de la lengua podrán ser asumidas por el PP, lo que a su juicio, sería que los redactores de la ley habrían hecho todo lo posible e imposible por legislar de modo óptimo y "agradable" a todas las partes. Vale la pena destacar, no obstante, que una ley puede contar con todo el consenso político posible y, sin embargo, se mala, absurda y, lo que es peor, innecesaria. Más que un consenso de corte partidista, debería preocupar al Govern de la Generalitat contar con el apoyo social necesario para una ley que, más que un marco jurídico inevitable, será un instrumento de convivencia" ("La ley del catalán", ABC, 14-1-1997, 1.2.- 1.4.).

¹⁶⁶ "No todo, sin embargo, ha salido perfecto. La ley no es ni la amenaza que dibujan unos ni el fuego de artificios preelectorales que pretenden atisbar otros [auto-posicionament del diari com a "mediador"]. Pero sigue conteniendo puntos controvertidos, como la posibilidad de sanciones a empresas, funcionarios e instituciones que incumplan la ley" ("La ley del catalán", La Vanguardia, 3-1-1998, 6.1.- 6.3.).

Als editorials de l'Avui observats abans del procés de negociació de la Llei de Política Lingüística, trobem l'apel·lació al consens, però amb algunes diferències respecte a l'enfocament que fa el mateix diari l'any 1997. Als primers editorials observats (anteriors a l'any 1997), l'Avui parla de consens en relació amb l'aprovació de la Llei de Normalització.¹⁶⁷ També ho fa en referència a les relacions entre els governs autonòmic i estatal. Per exemple, a l'editorial que publica arran el recurs d'inconstitucionalitat sobre la Llei de Normalització lingüística presentat pel Govern de Madrid l'any 1983, el diari apel·la a la manca de diàleg com a greuge.¹⁶⁸ Al mateix text, el diari estableix una associació entre les accions del Govern de Madrid i el poble català, de manera que la manca de diàleg, "...de sensibilitat política..." i l'engany del portaveu del president de l'Estat afecten a la totalitat dels catalans ("El mal somni ja es realitat", Avui, 21-7-83, 2.1.). L'associació s'establiria, implícitament, a través d'un esquema de transitivitat, amb el qual, partint de la relació entre A i B (Govern de l'Estat i Parlament) i entre B i C (Parlament i poble català), s'estableix una relació entre A i C (Govern de l'Estat i poble català).¹⁶⁹ En aquest editorial ("Contra la decisió del Parlament" publicat l'any 1986), el diari fa una crítica a la Sentència a través d'una ironia, on es dona a entendre que aquesta tindrà l'efecte de perjudicar la convivència lingüística a l'Estat.¹⁷⁰ Per últim, a l'editorial publicat l'any 1994, després de la Sentència del Tribunal Constitucional sobre la immersió, el diari apel·la als "...punts mínims de consens sobre els quals aixecar l'edifici constitucional" ("La ratificació d'un pacte", Avui, 24-12-

¹⁶⁷ Es transcriuen a continuació exemples de cadascun dels editorials observats:

"...el ple del Parlament de Catalunya aprovà ahir vespre amb una *aclaparadora majoria* -cent cinc vots a favor, cap en contra i una abstenció-, que integraven tots els grups parlamentaris presents a la Cambra legislativa catalana, el projecte de llei que amb el nom de llei de normalització lingüística de Catalunya..." ("La llei del català", Avui, 8-4-1983, 1.1.), o "...el desig que aquesta llei, que cal considerar transcendent, fos assumida *pel mes ampli consens unitari* està plenament assolit" (Ibid., 3.1.); Si *la unanimitat* va presidir l'aprovació de la llei de normalització lingüística, la mateixa *unanimitat* hi ha a qualificar de "greu error" i "manca de sensibilitat política" la decisió del govern de Madrid" ("El mal somni ja es realitat", Avui, 21-7-83); "... tan bon punt es va constituir el primer Parlament democràtic, va ser discutida, i *aprovada per unanimitat*, una llei de normalització lingüística ..." ("La ratificació d'un pacte", Avui, 24-12-1994, 2.1.); o "la política lingüística seguida fins ara per la Generalitat, que, a la vegada -cal recordar-ho-, és fruit del *consens de tots els partits polítics representats al Parlament de Catalunya*" Ibid., 3.4.).

¹⁶⁸ "...es tracta de la voluntat política palesada pel govern socialista de Madrid de no trobar una solució mitjançant el diàleg" ("El mal somni ja es realitat", Avui, 21-7-1983, 1.1.).

¹⁶⁹ "...la voluntat política palesada pel govern de l'Estat de no fer cas de la voluntat del poble català, legítimament representada pels seus parlamentaris" (Ibid., 4.5.).

¹⁷⁰ "Ahir es conegueren, també, les sentències sobre la normalització lingüística a Galícia i al País Basc: ... Es tracta de dues aportacions més a la convivència lingüística de l'Estat, en la qual, si jutgem a partir de les sentències del Tribunal Constitucional, tot sembla preparat per continuar confinant les llengües no castellanes al racó de l'oblit o de les coses innecessària" ("Contra la decisió del Parlament", Avui, 27-6-1986, 3.1. i 2.2.).

1994, 1.1.), afirmant que la Sentència és “...una ratificació del pacte polític implícit...” (Ibíd., 2.2.).

Prenent els editorials de l'Avui com a conjunt, s'observa un canvi entre els editorials previs i posteriors al procés de negociació de la Llei de Política Lingüística.¹⁷¹ Als editorials publicats l'any 1997 hi ha un canvi en la interpretació dels fets, quan el diari argumenta que l'apel·lació al consens al voltant de la llei de Normalització de 1983 és fals. En aquesta observació, el canvi s'ha interpretat com una estratègia del diari dirigida a explicitar una utilització de les idees de consens i de convivència en el sentit d'intentar reduir al màxim o d'evitar canvis en la legislació lingüística a Catalunya. A l'editorial que publica l'Avui el 30 d'octubre, dia en què la Ponència fa la segona lectura de la proposició de llei, el diari conclou el text qüestionant aquest consens:

“Quan es va aprovar la [lle] del 83, els dos representants andalusistes no acudien a les sessions. I no la van votar. Un diputat de Centristes de Catalunya -UCD es va abstenir. Aliança Popular no tenia representació al Parlament. *Aquell consens és tan apel·lat com fals*. El mateix PP, des del Parlament, s'ha oposat sovint a un dels eixos bàsics derivats del text del 83: la cohesió de l'ensenyament a Catalunya, que no separa els alumnes per raó de llengua. Hi ha, doncs, diferències d'interpretació bàsiques. ¿Com es pot reivindicar un consens que mai no ho ha estat?” (“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997, 4.5.- 4.12).

Alguns dels continguts d'aquest fragment, presenten similituds amb continguts de l'editorial que publica El Periódico dos mesos després, amb l'aprovació de la llei. Els dos textos presenten alguna similitud en quant a la descripció de fets, però arriben a valoracions diferents (relació entre continguts de correlació oposada). El Periódico, a diferència de l'Avui, parla d'un consens “al 100%”:

“En un tema tan delicat com el de la llengua, hauria estat preferible un consens al 100%, com va passar amb la llei de normalització de 1983. Però les circumstàncies polítiques no són les mateixes al cap de 14 anys. ERC era llavors una força testimonial

---

¹⁷¹ En l'observació dels diaris al llarg del període, es fa servir “el diari” com a subjecte per fer referència al mitjà en concret, tot i que es parteix del fet que, en molts casos, són diferents persones les que elaboren els textos.

compromesa amb CiU en el pacte de legislatura, cosa que permetia a Heribert Barrera ocupar la presidència de la Cambra. El PP ni tan sols existia i la seva antecessora, Aliança Popular, no estava representada al Parlament. El més pròxim a una dreta vinculada a Madrid era Centristes de Catalunya, versió catalana d'Unió de Centre Democràtic, que recolzava igualment el nacionalisme representat per Pujol. Amb el suport de tots els grups polítics, va sortir una primera llei amb la qual s'intentava la recuperació de la llengua catalana” (“Màxim consens per al català”, el Periódico, 27-11-1997, 2.1.-2.6.).¹⁷²

A la resta de diaris s'observa que sovint es fa referència a les idees de consens o de convivència i que s'afirma o es pressuposa, segons els casos, el consens entorn de la Llei de Normalització; per exemple, les al·lusions al consens i a la convivència són molt freqüents als editorials de La Vanguardia, fins al punt que es pot afirmar que, dels editorials observats, tots els que publica el diari l'any 1997 giren al voltant de la importància d'arribar a un consens polític i mantenir d'aquesta manera la convivència social a Catalunya. El consens i la convivència són idees clau en aquests debats. Tanmateix, partint dels editorials observats, no s'ha trobat cap diari que rebati explícitament aquest fragment en què l'Avui afirma que “aquell consens és tan apel·lat com fals” (relació entre continguts de negociació externa; “Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997, 4.9.).

“En català, si us plau”¹⁷³, El Mundo, 8-10-1997

Al llarg del procés de negociació de la Llei de Política Lingüística el diari El Mundo no dedica molts editorials a la regulació lingüística a Catalunya.¹⁷⁴ Els textos es concentren

---

¹⁷² El 28 d'octubre de 1997 El Periódico treia el primer número de l'edició traduïda al català: “L'èxit d'una iniciativa pionera”, El Periódico, 1-5-11. Recuperat de <http://www.elperiodico.com/es/noticias/sociedad/lexit-duna-iniciativa-pionera-1991986245>.

¹⁷³ Aquest titular es presenta com una cita i porta cometes a l'original: “En català, si us plau”.

¹⁷⁴ De la cerca d'editorials feta mitjançant els volums de l'Informe dossier de premsa i la Base de dades de la Secretaria de Política lingüística, es van obtenir pocs editorials d'El Mundo. Per aquest motiu es va fer una cerca posterior en què es van revisar en format paper (Hemeroteca de l'UAB) tots els editorials publicats pel diari entre gener i juny (ambdós mesos inclosos), i, pels editorials publicats entre el juliol i el desembre, es va fer una cerca a través de la base de dades “Mynewsonline”. En la revisió dels editorials publicats entre gener i juny, es va observar, a *grosso modo*, que el diari principalment dedicava aquesta secció a temes relacionats amb el Govern de l'Estat i un volum no menyspreable al terrorisme al País Basc. En aquesta segona cerca es va constatar que el primer editorial que publica el diari és a l'octubre i que, inclòs aquest text, dedica cinc editorials a la Llei de Política Lingüística: “En català, si us plau”, El

en els tres últims mesos de l'any 1997 i, malgrat la brevetat del període, es pot observar un canvi important entre els dos editorials publicats a l'octubre¹⁷⁵ i el text publicat al desembre amb l'aprovació de la llei.

El primer d'aquests editorials es publica el 8 d'octubre, un dia després que el segon text de la Ponència sortís publicat a la premsa. Com assenyala Argelaguet (1998), un dels temes que generen polèmica en aquestes dates és la referència a la immigració al Preàmbul, part del text que no té valor dispositiu, però sí simbòlic. La referència a la immigració finalment se substitueix per “els canvis demogràfics de les darreres dècades” (“Llei de política lingüística”, *Preàmbul*). L'editorial publicat per El Mundo el 8 d'Octubre, ““En català, si us plau””, tracta aquest tema.

Com a idees principals d'aquest text es pot destacar que el diari parteix de la descripció d'una realitat de tolerància lingüística i un bilingüisme espontani i pacífic a Catalunya, per assenyalar que algunes de les propostes del projecte de llei “no apuntan en esta vía, de voluntad igualitaria, sino que aspiran de modo inequívoco a conceder a la lengua catalana un estatuto jurídico de rango superior” (““En català, si us plau””, El Mundo, 8-10-1997 , 3.1.). Aquesta afirmació es recolza en l'exposició d'exemples (normativa referent a documents bancaris i a l'etiquetatge, almenys, en català) a partir dels quals el diari deriva la conclusió que aquesta millora de la situació de la llengua catalana es fa “a costa de los derechos de los castellanohablantes de Cataluña” (Ibíd., 4.1.). El Mundo introdueix una afirmació que reiterarà en editorials posteriors (“las lenguas no tienen derechos: los tienen quienes las hablan” [Ibíd., 5.1.]) i finalitza el text amb la idea que la situació de la llengua catalana pot millorar “pero porque sea preferida, no porque se vea coactivamente impuesta” (Ibíd., 4.3.). Aquesta afirmació que les llengües no tenen drets la trobem també a un editorial d'El País:

Mundo, 8-10-1997, ““Cataluña va bien””, El Mundo, 16-10-1997 (en aquest editorial, no inclòs al corpus d'anàlisi, hi ha una referència molt breu a la política lingüística), “Una ley innecesaria: una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-1997, “Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997, i “La Ley del Catalán y los que se van de la lengua”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997.

¹⁷⁵ Un d'aquests dos editorials és ““Cataluña va bien”” (cometes a l'original), text no inclòs al corpus d'anàlisi. Aquest editorial se centra en valorar el discurs d'obertura del debat de política general del Parlament i només tracta molt breument el tema de política lingüística a Catalunya, situant la Generalitat com la responsable de la manca de consens: “la Generalitat ... Se ha metido en un auténtico jardín con la Ley de Usos Lingüísticos, generadora de todas las divergencias imaginables” (El Mundo, ““Cataluña va bien””, 16 d'octubre de 1997, 2.2. i 5.4.).

“En todo caso, bien está que se parta del principio de respeto y protección de los derechos individuales de los hablantes. Son ellos, y no las lenguas, quienes tienen derechos” (“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997, 6.1. i 6.2.).

En aquest text editorial, El Mundo es dirigeix als castellanoparlants amb una invitació que tradueix de forma literal l’expressió “si us plau” modificant el seu significat: “en catalán, si le place” (“En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-1997, 5.4.).¹⁷⁶ En aquesta línia, l’afirmació del diari que la llengua catalana ha de ser utilitzada “porque sea preferida, no porque se vea coactivamente impuesta”, mostra similituds amb continguts d’editorials observats d’El Periódico i El País (vegeu *supra*), diaris que fan servir, respectivament, la disjuntiva estímulo *vs.* pressió i imposició *vs.* “voluntad de todos” (“Ley sin consenso”, El País, 31-12-97, 5.2.).

Una de les diferències entre aquests fragments de textos editorials d’El Periódico, El País i El Mundo, és que El Periódico parla de l’estímulo com a millor opció en fer “nuevos pasos adelante en la catalanización” (“La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-1997, 3.3.), El País situa com la millor opció aquella que sigui resultat de la “voluntad de todos” (“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997, 5.2.) i El Mundo supedita la millora de “la situación de la lengua catalana” al fet que la llengua catalana “sea preferida” (“En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-1997, 4.1. i 4.3.). En aquest sentit El Periódico enfoca la realitat des del punt de vista d’una política pública, El País va en aquesta línia però amb la diferència de subordinar la legislació lingüística a Catalunya al consens total (o almenys a un consens superior al 80%; vegeu observació d’aquest text *infra*), i El Mundo enfoca la “normalización de la lengua catalana” (Ibíd., 2.2.) com una qüestió de preferències individuals.

L’editorial que publica El Mundo a l’octubre, encara que incorpora idees que apareixeran en altres textos (per exemple en l’editorial del desembre o en textos de l’any 2006 i del 2010), presenta unes formes més moderades i un to més explicatiu que textos posteriors. En general, als dos textos publicats a l’octubre (“En català, si us plau”, El

---

¹⁷⁶ Fragment sencer que constitueix la part final del text: “El lema correcto, que tanto preconizaron los catalanistas de hace veinte años, es el viejo, En català, si us plau. Literalmente: en catalán, si le place. Y bien está que le plazca. Pero, si no, si se siente más comfortable hablando en castellano, hágalo con entera libertad. Sin que nadie lo tenga por catalán de segunda. O -peor aún- por mal catalán” (“En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-1997, 5.3.- 5.8.).

Mundo, 8-10-1997 i “Cataluña va bien”, El Mundo, 16-10-1997), el diari mostra opinions més favorables cap a la política lingüística que textos del corpus publicats a partir de finals de 1997, tant en continguts com en forma d’expressió.

“Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-1997

El 30 de setembre es feia la segona lectura del text de la Ponència. Un dia abans La Vanguardia havia publicat l’editorial “Paz lingüística” i el mateix dia de la reunió, El Periódico i l’Avui publicaven respectivament “La ley del catalán: estímulo o presión” i “Consens lingüístic”. Una setmana després, el 7 d’octubre, el segon text de la Ponència surt publicat a la premsa. En aquest context, el 9 d’octubre, El País publica un editorial en què defensa l’eliminació de les quotes i les sancions del contingut de la proposició de llei (“Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-1997).¹⁷⁷ Ho fa mitjançant les idees d’imposició i de cohesió social, que es relacionen amb un esquema causal:

“... [no és legítim garantir l’ús del català] por imperativo de una ley con rasgos intervencionistas y coercitivos, elaborada sin consenso y cuya aplicación plantea riesgo de fractura cívica” (Ibíd., 4.1.).¹⁷⁸

En l’ús d’aquest esquema, l’efecte negatiu de l’intervencionisme, la coerció i la manca de consens al voltant de la llei (“fractura cívica”) es presenta com a possibilitat (la seva “aplicación plantea riesgo”). Al mateix temps la relació causal forma part d’un esquema del fi i els mitjans que presenta dues possibilitats d’actuació: el foment de l’ús del català o l’aplicació de la llei (que “plantea riesgo de fractura cívica”). L’esquema causal (el

---

¹⁷⁷ Com s’ha exposat, entre el primer i el segon text de la Ponència hi ha modificacions que redueixen l’abast o la intensitat d’algunes disposicions: se “suavitza” la disponibilitat lingüística limitant-se a l’Administració; al cinema, el doblatge al català no pot sobrepassar el 50%; i l’obligació en l’ús del català s’elimina a les empreses concertades (ja no és obligatori a les instruccions d’ús, embalatge i etiquetatge), i es limita a la gestió o explotació del servei a les empreses concessionàries (Argelaguet 1998, 52-53). Fragment de text de l’editorial d’El País: “... la persistencia de un régimen de sanciones y de cuotas aplicado indirectamente a través de la normativa comercial, convierte en inaceptable el texto actual” (“Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-1997, 2.4.).

¹⁷⁸ La frase sencera amb què conclou l’editorial: “Garantizado a través de la normativa escolar que todos los ciudadanos de Cataluña conocerán el catalán, es bien legítimo garantizar ahora la posibilidad de usarlo a través del fomento de todas sus manifestaciones y la estricta vigilancia de la igualdad institucional: pero no por imperativo de una ley con rasgos intervencionistas y coercitivos, elaborada sin consenso y cuya aplicación plantea riesgo de fractura cívica” (Ibídem).

“riesgo de fractura cívica”) és una de les raons per descartar el segon mitjà (les quotes i sancions). La segona raó es trobaria en l’afirmació de què és legítim i que no ho és:

“...es bien legítimo garantizar ahora la posibilidad de usarlo *a través del fomento* de todas sus manifestaciones y la estricta vigilancia de la igualdad institucional: *pero no por imperativo* de una ley con rasgos intervencionistas y coercitivos, elaborada sin consenso...” (Ibídem).

Segons la lectura que es faci, aquest fragment planteja el dubte de com es pot garantir una “estricta vigilancia de la igualdad institucional” sense fer ús de l’“imperativo de una ley”. La determinació d’allò que el diari no considera legítim es recolzaria en les característiques atribuïdes a la llei (“rasgos intervencionistas y coercitivos”), que derivarien (pressuposició) de la manca de consens polític i social (el diari posa un exemple d’aquesta manca de consens social en les “...resistencias sociales como las de círculos económicos ideológicamente nacionalistas pero que ven un peligroso peaje en la obligación del etiquetado en catalán de algunos productos” [Ibíd., 2.5.]).

El raonament del diari, igual que l’estructura del text, va del consens a la imposició, i d’aquesta a la manca de cohesió expressada amb la metàfora de “fractura cívica”: la manca de consens fa que la llei sigui intervencionista i coercitiva,¹⁷⁹ i per això la seva aplicació posarà en perill la cohesió social. Si expressem en genèric el raonament que fa El País en aquest editorial fins arribar a l’esquema causal, tindriem que les “resistencias sociales” donen a les lleis “rasgos intervencionistas y coercitivos”, que fan que la seva aplicació no sigui legítima i que plantegi “riesgo de fractura cívica”, motius pels quals és preferible aplicar el contingut de les lleis “a través del fomento” (Ibídem). És a dir, la legitimitat d’una llei derivaria del fet que hi hagués o no algun sector social que s’oposés. El raonament aplicat a les lleis en general no seria acceptat i esdevindria impracticable, donada l’alta probabilitat que, en la majoria de casos, hi hagi algun sector social que no estigui d’acord amb una llei; o que la qüestionés si estigués convençut que

---

¹⁷⁹ En aquest treball es parteix de considerar que tota llei comporta algun tipus de coerció, ja que obliga a algú a actuar d’una manera, a no fer una acció o a garantir un dret. Una altra cosa és que aquesta obligació sigui percebuda com a tal i que aquesta percepció tingui visibilitat en algun mitjà de comunicació. El qualificatiu d’intervencionisme també deriva en gran part de la percepció que es tingui sobre una llei, de considerar si és necessari o legítim legislar en un àmbit o no. En relació al fragment de l’editorial, donada l’existència en aquell moment de lleis lingüístiques estatals (per exemple, a l’àmbit del comerç), aquesta intervenció ja existia i es trobava naturalitzada en diversos graus, com es pot observar al llarg de l’anàlisi del corpus.

té el dret de fer-ho. Allò que pot donar sentit a l'argument del diari seria el principi que sobre les llengües no s'ha de legislar, el que ens portaria a la naturalització de les lleis (i sancions) estatals que fan referència al castellà i, des d'un punt de vista històric, dels processos en què els poders han intervingut per tal que una varietat lingüística esdevingui la llengua comuna. Una altra interpretació d'aquest fragment que prengui en consideració l'existència de legislació lingüística referent al castellà, seria aquella que considerés que les lleis estatals no comporten oposició per part de grups polítics, sectors socials o individus concrets, o que considerés que l'oposició de certs col·lectius no fos rellevant. Tanmateix, si tothom estigués d'acord en actuar d'una forma, potser la llei no seria necessària.

Aquest fragment d'El País presenta una relació de correspondència respecte a continguts de l'editorial que publica El Periódico uns dies abans ("La ley del catalán: estímulo o presión", El Periódico, 30-9-1997).¹⁸⁰ La relació seria de similitud respecte a la demanda que fan ambdós diaris d'eliminar la "pressió" (El Periódico) o els trets "intervencionistes i coercitius" (El País) que associen a les quotes i sancions. La relació de correspondència entre continguts dels dos editorials es trobaria en el fet que tots dos fan servir l'esquema del fi i els mitjans per delimitar dues opcions (imposició/coerció/pressió vs. estímulo/foment), demanat que la legislació es limiti a mesures de foment del català. Els dos diaris parlen del foment del català en abstracte, sense entrar a especificar tipus d'incentius per al foment de l'ús d'aquesta llengua. La idea que s'ha d'assolir una major presència del català a l'àmbit públic mitjançant el foment (sense citar cap mesura concreta) i no per la pressió, la podem trobar també a El Mundo (relació entre continguts de similitud) en el títol d'un dels editorials publicats al començament de l'any 2006, text en què el terme "imposició" afegeix major càrrega negativa: "Sí al fomento del Catalán, no a su imposición obligatoria" (El Mundo, 8-1-2006). Des del punt de vista de l'esquema d'argumentació que s'ha considerat que fan servir El País i El Mundo (el fi i els mitjans) trobaríem una relació de correspondència. Respecte a relacions entre continguts dels textos, també es poden observar similituds entre els editorials que publiquen El País i El Periódico amb l'aprovació de la llei. En

---

¹⁸⁰ Com s'ha assenyalat en l'observació d'aquest text, es podria considerar que la dicotomia estímulo/pressió també es troba com a contingut implícit en un editorial anterior d'El Periódico ("El impulso que necesita el catalán", El Periódico, 20-4-1997).

aquest cas ambdós diaris fan una lectura de la llei en clau política, destacant la desestabilització o les conseqüències negatives pel pacte entre PP i CiU.¹⁸¹

L'editorial d'El País "Ni cuotas ni sanciones" també aborda el fet que alguns sectors facin explícita la legislació lingüística estatal que roman implícita, en el sentit que es dona per descomptat: "Quienes apoyan una nueva ley enumeran casos de discriminación en la legislación general. Pero la solución a este problema no podrá ser una réplica al revés catalana, sino la rectificación de las leyes españolas discriminatorias" (Ibíd., 3.2. i 3.3.). En aquest fragment l'ús del terme "general" evita vincular l'Estat amb la legislació lingüística. Amb el terme "discriminació" el diari incorpora part del marc de sentit de l'opinió del contrari, que contraargumenta a continuació. Tanmateix, aquesta és una concessió que li pot portar avantatges des d'un punt de vista argumentatiu, ja que posteriorment aplica aquest mateix atribut a la llei catalana. Des del punt de vista del poder efectiu amb què compten els partits polítics catalans als àmbits autonòmic i estatal (respectivament, capacitat per modificar la llei catalana i impossibilitat de modificar les lleis estatals), les accions que derivarien de considerar les dues lleis com a discriminatòries serien favorables respecte al posicionament ideològic del diari (eliminació dels continguts "discriminatoris" de la llei catalana i fracàs en "la rectificación de las leyes españolas discriminatorias").

La resposta a aquesta denuncia de discriminació es fa a través d'un esquema de regla de la justícia amb què El País demana un comportament coherent. Amb l'argument de la regla de la justícia, els casos que corresponen a una mateixa categoria han de rebre un tractament igual. L'esquema de la regla de la justícia "suposa la identificació parcial

---

¹⁸¹ Es transcriuen a continuació un parell de fragments: "... la coalición que encabeza Jordi Pujol consiguió aprobar la ley del catalán a pesar de los votos en contra del PP. Aunque éste ha querido rodear su voto negativo a la ley del catalán de la mayor normalidad, como si en nada afectara a su pacto con CiU, es inevitable que provoque un desgaste en las relaciones entre ambas formaciones. El cruce de acusaciones entre el vicepresidente del Gobierno Francisco Álvarez Cascos y el presidente catalán momentos después de la aprobación de la ley, se encargó ayer mismo de demostrarlo" ("Ley sin consenso", El País, 31-12-1997, 1.2.- 1.4.); "El vot en contra del PP al text deixa en entredit l'acord de governabilitat subscrit per CiU amb els conservadors. Que el partit d'Aznar hagi rebutjat frontalment el projecte emblemàtic de Pujol en aquesta legislatura autonòmica tindrà, diguin el que diguin ara els uns i els altres, conseqüències negatives en el pacte" ("Núvols negres per la Llei del català", El Periódico, 31-12-1997, 3.1. i 3.2.). Aquesta lectura del projecte en clau partidista també apareixia en un editorial publicat per El País al juliol: "En realidad, la aprobación de una nueva ley sobre el uso de las lenguas se ha revelado como una necesidad más política que social. En algún momento parecía que el ruido producido por las ansias legisladoras del Gobierno catalán conseguían despertar algún león dormido y que todo tendía a *lograr una distancia escenográfica entre CiU y el PP* que compensara la imagen de intimidad producida por el apoyo a la investidura de José María Aznar, la aprobación de los Presupuestos de 1997 y la previsible aprobación de los de 1998" ("Lenguas en libertad", El País, 19-7-1997, 5.1. i 5.2.).

dels éssers, per la seva inserció en una categoria i l'aplicació del tractament previst per als membres d'aquesta categoria" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 341).¹⁸² El diari posa en relació dues accions d'aquest subjecte genèric ("quienes apoyan...") i assenyala la incoherència entre ambdues: denunciar una llei com a discriminatòria i recolzar una altra llei que també ho és (el fragment "réplica al revés catalana" implica que la llei en procés de negociació és discriminatòria). El subjecte d'aquestes frases ("Quienes apoyan una nueva ley") es pressuposa que apel·la al principi d'igualtat a partir del qual intenta fer "una réplica al revés catalana". El diari accepta l'apel·lació al principi d'igualtat pressuposat pel terme "discriminació", però planteja la solució oposada ("la rectificación de las leyes españolas discriminatorias").

En la lectura d'aquest fragment es pot interpretar que si el diari considerés discriminatòries les lleis estatals, mostraria un posicionament en contra d'elles, en lloc d'apel·lar a una acció a la pràctica inviable. El País parteix dels mateixos fets que el contrari i arriba a conclusions oposades (relació entre continguts de correlació oposada), sense aparentment prendre en consideració, o contràriament, sabent que la distribució de forces polítiques al Congrés feia que l'opció plantejada pel diari no fos una opció real. En aquest sentit l'esquema de regla de la justícia considera les dues situacions com a similars (assignables a una mateixa categoria), de manera que una relació de poder asimètrica, en la qual el poder autonòmic està supeditat al poder estatal, es presenta com una relació d'igualtat.

Al mateix editorial també podem algun exemple on s'obvia, en el cas de la normativa referent al castellà, allò que s'assenyala i se suggereix com a negatiu en el cas de la normativa referent al català (en procés de negociació):

"El debate político y social abierto ha demostrado que el Gobierno catalán lanzó la iniciativa sin tener garantizado un consenso básico ni haber previsto resistencias

---

¹⁸² Segons els autors de la teoria de l'argumentació, "quan es tingui en compte la coherència d'una conducta, s'al·ludirà sempre al respecte de la regla de justícia" (Ibídem). Aquest esquema es troba molt a prop del de reciprocitat. Com indiquen Perelman i Olbrechts-Tyteca (1989, 343), "els arguments de reciprocitat pretenen aplicar el mateix tractament a dues situacions que formen parella. La identificació de les situacions, necessària perquè sigui aplicable la regla de la justícia, és aquí indirecta, en el sentit que requereix la intervenció de la noció de simetria". Com a exemple de relació recíproca exposat per Aristòtil (Retòrica, §31997a) i citat a Perelman i Olbrechts-Tyteca (1989), tenim el següent esquema: "si per a vosaltres no és deshonrós vendre'ls, tampoc ho serà per a nosaltres comprar-los"; o aquest exemple estret de Quintilià: "el que és honorable d'aprendre, també és honorable d'ensenyar" (Ibíd., p. 344. Vegeu c.2, 3.2.).

sociales como las de círculos económicos ideológicamente nacionalistas pero que ven un peligroso peaje en la obligación del etiquetado en catalán de algunos productos, lo que podría afectar a la libre circulación de mercancías en España y en la UE” (“Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-1997, 2.5.).

En aquest fragment el diari no aclareix, per exemple, per què etiquetar en castellà no afecta la lliure circulació de mercaderies a l'UE i en català sí que ho faria, o quins són els motius que porten al diari a afirmar que l'etiquetatge de productes en castellà i català afectaria la seva circulació a la resta de l'Estat. Aquestes raons es trobarien a nivell dels pressupòsits en l'elaboració i interpretació del text.

“Una ley innecesaria: una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-1997

El 15 de novembre El Mundo publica un editorial en contra de l'elaboració de la Llei de Política Lingüística (“Una ley innecesaria: una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-1997). Aquest text suposa un lleuger increment en l'oposició del diari respecte a la legislació sobre llengües a Catalunya. L'oposició del diari El Mundo mostra una relació de correspondència amb les preses de posició d'El País i de l'ABC. Es publica en un context polític en què el PI s'afegeix a l'acord entre CiU i PSC, havent pactat amb CiU “el deure a conèixer el català” (Argelaguet 1989, 89). El PSC no accepta aquesta obligació aplicada al català i fa servir la seva capacitat de veto. Deu dies després del pacte entre CiU i el PI i de la publicació de l'editorial d'El Mundo, el PSC i el PI pacten treure el deure de conèixer el català de l'articulat i fer una referència al Preàmbul.

Les similituds entre els editorials publicats pel diari El Mundo l'any 1997 (entre els mesos de l'octubre i el desembre) es troben en la idea que a la societat catalana no hi ha conflicte lingüístic, que les polèmiques són a nivell de partits polítics, i en l'afirmació d'una realitat i/o una convivència bilingüe a Catalunya. Aquestes idees es mantenen al llarg dels editorials publicats al final de 1997, però, igual que altres idees presents als respectius textos, prenen un to més bel·ligerant a l'editorial que publica el diari al novembre i sobretot al del desembre.

El text que publica El Mundo al novembre suposa un lleuger increment en l'oposició del diari a la legislació lingüística feta a Catalunya. Tanmateix, encara mostra un estil més proper al text de l'octubre que editorials posteriors, encara que parli de “tensiones y conflictos”, afirmi que la llei deixa fora a “muchísimos catalanes”, i malgrat faci servir metàfores amb connotacions violentes (“apunta”, “hirientes” o “ruptura” [Una ley innecesaria: una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-1997, 3.1., 3.3 i 4.5.]).

A l'editorial del novembre ja trobem trets habituals d'editorials posteriors, com ara la predicció de conseqüències futures negatives (crear tensions i conflictes, confrontació...) i la utilització de terminologia amb significat o connotacions de violència (encotillar, sotmetre):

“... muchísimos catalanes, que consideran que no hacía la menor falta encorsetar el relajado y pacífico bilingüismo que de hecho existe en Cataluña, sometiéndolo a una colección de normas leguleyas que, de servir para algo, será sólo para crear tensiones y conflictos donde no los había, o no los habían apenas” (“Una ley innecesaria: una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-1997, 3.1.); i al final de l'editorial: “Se está tomando partido por la confrontación. Por una confrontación que es, además, innecesaria. CiU debería reflexionar sobre ello. Y tomar ejemplo de la paz lingüística que reina en las calles de Cataluña” (Ibíd., 5.1.).

Al text del novembre trobem un canvi respecte als editorials anteriors, però a l'editorial publicat al desembre, amb l'aprovació de la llei pel Parlament, el to es torna una mica més bel·ligerant:

“...lo peor de esta iniciativa legislativa es que no viene a atender ninguna necesidad de la sociedad catalana, que ha demostrado su perfecta capacidad para conseguir que las dos lenguas cooficiales del Principado coexistan sin mayor conflicto. En efecto, esta Ley responde únicamente a una necesidad de los esencialistas de la lengua, que quieren empujar por la fuerza a Cataluña hacia el monolingüismo” (“Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997, 4.3. i 4.4.);

i com a part final del text: “...PP, partido que votará hoy en el Parlament en contra de este proyecto de Ley, en reivindicación del bilingüismo real. [...] Será el precio que

pagarán [creixement de l'abstenció o transvasament de vots del PSC a la dreta] por su desprecio hacia los valores de la convivencia. Y por su falta de respeto a la realidad -se dice pronto- de media Cataluña” (“Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997, 5.2., 5.4. i 5.5.).

A l'editorial que publica el diari al desembre amb l'aprovació de la llei, “Un dislate del esencialismo catalán” (El Mundo Cataluña, 30-12-1997), ja es pot observar un tipus de text que presenta semblances amb textos posteriors (2006 i 2010), amb un estil menys explicatiu (més “cru” , dur), amb l'ús de metàfores que afegeixen connotacions de violència a les idees d'exclusió, marginació o imposició, i amb la utilització freqüent de l'esquema causal, de l'esquema de la persona i els seus actes en la lectura negativa d'intencions i/o d'accions, i en l'adscripció d'aquestes accions a la construcció de conceptes amb connotacions negatives (esquema de l'acte i l'essència), com ara “esencialismo catalán” (titular de l'editorial) o “nacionalismo catalán” (“Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997, 3.2.).

Els esquemes de la persona i els seus actes, l'acte i l'essència i l'esquema causal, corresponen al grup que els autors de la teoria de l'argumentació anomenen “esquemes basats en l'estructura d'allò real”. El nom sintetitza una característica general d'aquest grup, que és que, dels dos elements que conformen l'esquema, un d'ells es troba més estructurat, en el sentit que mostra una major concreció material. Aquest element fa de “punt d'ancoratge” de l'altre component de l'esquema, que està menys definit, no constitueix un objecte observable, o bé es tracta d'un esdeveniment que encara no s'ha produït. Al grup d'esquemes anomenat “esquemes basats en l'estructura d'allò real”, la major estructuració, materialitat o qualitat d'observable d'un dels elements, ajuda a concretar l'altre.

Els esquemes de la persona i els seus actes, l'acte i l'essència i l'esquema causal, són més versàtils que altres esquemes, en el sentit que poden ser utilitzats per defensar qualsevol opinió, sempre que l'auditori no consideri que allò que es diu no es correspon amb la realitat. És a dir, amb aquests esquemes es pot fer qualsevol atribució d'intencionalitats o de trets de caràcter a una persona o a un grup, o es pot fer una previsió i/o valoració de les seves (hipotètiques) accions futures; es poden construir fenòmens mitjançant la descripció d'allò que es considera que els caracteritza, i es pot

preveure tota mena de conseqüències (fóra de la ciència-ficció). La versatilitat d'aquests esquemes es troba en que, sempre que l'element menys estructurat de l'esquema no contradigui les creences de l'auditori, en teoria es podrien afirmar qualsevol mena d'intencions, atributs, trets característics o conseqüències futures.

Des del punt de vista del ventall de possibilitats d'aplicació d'aquests esquemes, els requeriments per fer-los servir són menors que amb altres tipus d'enllaços. Per exemple, els esquemes d'analogia, metàfora, exemple o il·lustració (pertanyents al grup d'esquemes que “fonamenten l'estructura d'allò real”) requereixen que els elements vinculats presentin similituds, ja que en cas contrari el vincle esdevé més feble i qüestionable. O en el cas dels esquemes quasi-lògics, la realitat ha de ser adaptada a un model de relacions prèviament establert (per exemple, reciprocitat, transitivitat o probabilitat). Això fa que els esquemes que pertanyen al grup d'enllaços “basats en l'estructura d'allò real” (on l'element més estructurat o “palpable” ajuda a donar “consistència” a l'altre element de l'esquema) siguin un tipus d'enllaços molt útils de cara a reforçar les creences o incrementar l'adhesió de l'auditori a unes tesis concretes. De la mateixa manera, poden presentar més febleses en la contrastació amb fets davant auditoris oberts a altres possibilitats o, per contra, servir de fonament en processos de “racionalització de l'esperança” (Elster 1988) en què el desig que una creença sigui certa mou a l'individu a buscar evidències que la recolzin i la verifiquin. Aquest tipus d'esquemes d'argumentació poden resultar encara més efectius en aquells casos en què l'auditori o receptor del discurs no té accés als fets, en no coneix-se'ls per pròpia experiència o no poder observar-los directament.¹⁸³

“Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997

A l'editorial que publica El Mundo al desembre, coincidint amb l'aprovació de la llei, aquest diari intensifica la seva posició contrària a la política lingüística a Catalunya amb

---

¹⁸³ En un marc teòric diferent al de la teoria de l'argumentació utilitzada en aquest treball (Teoria de l'argumentació de Perelman i Olbrechts-Tyteca), alguns d'aquests arguments o opinions constituïrien una fal·làcia en el sentit d'argument no vàlid; per exemple l'esquema de la persona i els seus actes es podria considerar com una fal·làcia *ad hominem*, en què es considera que la valoració que es fa d'una persona és irrellevant de cara a jutjar la seva acció. Però aquesta teoria no entra a valorar la veracitat d'allò que es diu sinó a analitzar els procediments d'argumentació utilitzats, el que pot aportar informació, no sobre si el que es diu és veritat, just o bo, sinó sobre quin és l'enfocament i els recursos que es fan servir en l'expressió d'opinions.

relació a textos anteriors. En aquest text el diari rebutja el projecte de llei fent servir atribucions d'intencionalitats negatives (esquema de la persona i els seus actes), exposant característiques pròpies d'entitats o conceptes com el "nacionalismo catalán" o la "identidad nacional" catalana (esquema de l'acte i l'essència), fent una previsió de conseqüències futures (esquema causal) o utilitzant metàfores amb continguts violents ("acabar a golpe de ley", "empujar por la fuerza" ["Un dislate del esencialismo catalán", El Mundo Cataluña, 30-12-1997, 1.1. i 4.4.]).

Una part important dels continguts d'aquest editorial presenta esquemes d'argumentació que promouen judicis establint un enllaç entre un element estructuralment més definit (una persona; un fenomen de la realitat o esdeveniment ja produït) i altres elements no directament observables o que no han esdevingut (respectivament: intencionalitats, atributs o accions futures d'una persona o un grup; allò que es considera característic d'un fenomen; o les conseqüències futures d'un esdeveniment). D'aquesta manera l'estabilitat i la concreció d'una persona s'utilitza com a punt d'ancoratge d'elements menys concrets, no observables o incerts, com ara la lectura d'intencionalitats, l'assignació d'atributs o la previsió d'accions futures (esquema de la persona i els seus actes); la focalització d'un fenomen sota una perspectiva es fa servir per construir conceptualment què és allò que el caracteritza (esquema l'acte i l'essència); i la referència a un esdeveniment ja produït es fa servir per determinar quines seran les conseqüències futures (esquema causal).

En aquest editorial, a més dels esquemes de la persona i els seus actes, l'acte i l'essència i l'esquema causal, trobem apel·lacions a l'autoritat, l'ús de metàfores, el que s'ha considerat com un esquema d'il·lustració i un esquema quasi-lògic d'incompatibilitat. L'editorial també inclou les opinions del Foro de Babel (un "grupo de intelectuales catalanes en su mayoría de izquierda" [Ibíd., 4.1.]) a través del qual el diari expressa algunes de les seves idees.

Les metàfores utilitzades inclouen accions que en el seu sentit literal són agressions físiques lleus a persones o objectes ("acabar a *golpe de ley*" [Ibíd., 1.1.], "*empujar por la fuerza*" [Ibíd., 4.4.], "*romper con esa tradición*" [Ibíd., 2.2.]) o que pertanyen al camp

semàntic de la guerra (“*panoplia*¹⁸⁴ de medidas coercitivas” [Ibíd., 4.5.]). Aquestes metàfores transfereixen a la llei un sentit d’agressió física i fan la funció de concretar o materialitzar la idea d’imposició. La visualització d’aquestes accions a través del record de fets quotidians (cop, trencar, empènyer, fer ús de la força), pot tenir una impressió més vívida en la consciència que la paraula imposició, més abstracta.

Al començament de l’editorial, també es vincula la llei amb actes violents a través d’un recurs d’argumentació que s’ha considerat com una il·lustració vinculada amb una apel·lació a l’autoritat en la forma de “la Historia” (Ibíd., 1.2.). El diari comença exposant el que seria una regla general: “Muchos gobernantes sienten la tentación de acabar a golpe de ley con los aspectos de la realidad que no le gustan” (Ibíd., 1.1.) i afirma l’existència d’exemples, entre els quals, es pressuposa, hi hauria la llei: “la Historia registra casos que, de puro extremos, resultarían cómicos, si no hubieran tenido efectos trágicos”. L’esquema d’il·lustració¹⁸⁵ fa que la Llei de Política Lingüística es contempli per part de l’autor del text com un cas més entre aquells que es corresponen amb la regla, característica o principi general. En ser un més, les característiques atribuïdes a la resta de casos (els “efectos trágicos corroborats per “la Historia” [Ibíd., 1.2.]) es transferirien a la llei.

Un recurs utilitzat a l’editorial, rellevant des d’un punt de vista quantitatiu, és l’atribució d’intencionalitats, trets de caràcter o accions a persones o grups (esquema de la persona i els seus actes).¹⁸⁶ En algun cas les intencionalitats es corresponen amb construccions

---

¹⁸⁴ “panoplia. (Del gr. πανοπλία).

1. f. Armadura completa con todas las piezas.

2. f. Colección de armas ordenadamente colocadas.

3. f. Parte de la arqueología que estudia las armas de mano y las armaduras antiguas.

4. f. Tabla, generalmente en forma de escudo, donde se colocan floretes, sables y otras armas de esgrima.” (RAE. Panoplia. Dins *Diccionario de la lengua española* [22va edició]. Recuperat de <http://lema.rae.es/drae/?val=panoplia>).

¹⁸⁵ L’esquema d’il·lustració és molt similar a l’esquema de l’exemple, en el sentit que tots dos incorporen una regla general i casos concrets adscrits a aquesta regla. La diferència es troba en el sentit invers del procediment: mentre la il·lustració parteix de la regla general per vincular-hi un o més casos concrets (reforçant l’adhesió a la regla, clarificant-la, incrementant la seva presència en la consciència o mostrant una varietat d’aplicacions), l’exemple dedueix o construeix la regla partint de casos particulars. A la pràctica, les diferències entre aquests dos esquemes poden no presentar-se de forma tan clara als textos. Per això l’exemple i la il·lustració també es podrien considerar com un mateix procediment (establiment d’un vincle entre una regla i casos particulars) que funciona en ambdós sentits.

¹⁸⁶ Aquestes atribucions d’intencionalitats o trets de caràcter, explícites i implícites, es troben a diversos fragments de l’editorial: “Muchos gobernantes *sienten la tentación* de acabar a golpe de ley... (Ibíd., 11.); “Los diputados que hoy van a aprobar la Ley del Catalán en el Parlamento autónomo [*en aquest cas no es comporten com a*]...*gentes comedidas sensatas, escasamente dadas a adoptar posiciones extremistas*... (Ibíd., 2.1.); “esta Ley responde únicamente a una *necesidad* de los esencialistas de la

de sentit a les quals el diari assigna el que semblen ser trets característics d'aquests conceptes (esquema de l'acte i l'essència): “los esencialistas de la lengua” i “el nacionalismo catalán”. El diari caracteritza el concepte de “nacionalismo catalán” com aquell que “ha transformado la lengua en esencia de su identidad nacional” (Ibíd., 3.2.). Per la seva banda, un tret de “los esencialistas de la lengua” és que “quieren empujar por la fuerza a Cataluña hacia el monolingüismo” i la llei seria la resposta a aquesta necessitat.¹⁸⁷

El Mundo exposa la forma en què les accions i intencionalitats descrites afecten a diverses proporcions de la societat catalana. Per una banda, afirma que el PSC i IC, o els partits en general, tret del PP, en aprovar la llei han faltat al respecte a mitja Catalunya. Aquesta afirmació comporta la idea que les mesures preses per equiparar -al territori català- l'ús del català amb l'ús del castellà són una manca de respecte. Si aquestes mesures dirigides a una equiparació es veuen com a manca de respecte, vol dir que, des del punt de vista de la línia editorial del diari, es considera que la relació a Catalunya entre el castellà i el català en termes legals és i ha de continuar sent jeràrquica o asimètrica. Si es parteix del pressupòsit que aquesta mitja Catalunya es correspon amb els castellanoparlants, aleshores s'estaria reforçant la idea que és una manca de respecte dirigir-se en català a un interlocutor que ho fa en castellà i s'estarien donant per descomptat les creences que sustenten aquesta idea, com ara l'assumpció implícita d'una relació, des del punt de vista lingüístic, de dominadors/dominats.¹⁸⁸ Per l'altra, com a accions o intencionalitats que afecten a diverses proporcions de la societat catalana, el diari afirma que amb la llei, “los catalanes...que se expresan en castellano sólo pueden ser considerados catalanes de segunda” (Ibíd., 3.3.). Aquesta afirmació pressuposa un esquema quasi-lògic d'incompatibilitat amb què una persona no pot ser

---

lengua, que *quieren empujar por la fuerza* a Cataluña hacia el monolingüismo. *De ahí* toda la panoplia de medidas coercitivas *que propone...*” (Ibíd., 4.4. i 4.5.); “Un abigarrado montón de normas ... que *satisfacen, al parecer, sus ansias* de monolingüización forzosa” (Ibíd., 4.6.); “... su *desprecio* hacia los valores de la convivencia. Y... su *falta de respeto* a la realidad -se dice pronto- de media Cataluña” (Ibíd., 5.4. i 5.5.).

¹⁸⁷ “... esta Ley responde únicamente a una necesidad de los esencialistas de la lengua, que quieren empujar por la fuerza a Cataluña hacia el monolingüismo” (Ibíd., 4.4.).

¹⁸⁸ Fragment on apareix aquesta idea, el qual correspon amb l'últim paràgraf de l'editorial: “El Foro Babel ha expresado su temor de que la posición de los partidos más sólidos de la izquierda catalana (PSC i IC), favorable a esta Ley, decepcione a una parte significativa de su electorado, lo que podría traducirse en un crecimiento de la abstención, o bien en un significativo trasvase de los votos de la izquierda a “opciones de signo contrario”. Alude, obviamente, al PP, partido que votará hoy en el Parlamento en contra de este proyecto de Ley, en reivindicación del bilingüismo real. No es imposible que tal caso ocurra. Será el precio que pagarán por su desprecio hacia los valores de la convivencia. Y por su falta de respeto a la realidad -se dice pronto- de media Cataluña” (Ibíd., 5.1.- 5.5.).

considerada com a ciutadana si la seva llengua no es adoptada per les institucions i organismes públics o no forma part de la “seña de identidad... de la nación” (Ibíd., 3.3.). La incompatibilitat la trobem si observem la implicació que es deriva del següent fragment en què s’afirma que els catalans que s’expressen en castellà són catalans de segona o no catalans perquè la seva llengua no forma part la identitat nacional:

“El nacionalismo catalán ha transformado la lengua en esencia de su identidad nacional, lo que se comparece mal con una realidad social que, de hecho, es bilingüe. Tomada la lengua como seña de identidad prácticamente única de la nación catalana, los catalanes de origen o de adopción que se expresan en castellano sólo pueden ser considerados catalanes de segunda. O no catalanes, directamente” (Ibíd., 3.2.- 3.4.).

En aquest fragment el diari no està apel·lant a una llei de rang superior que estableixi la preeminència del castellà a Catalunya. El seu discurs se centra en la legislació catalana i comporta continguts implícits no argumentats i donats per descomptat: per exemple, que l’estatus de ciutadania derivaria de l’assumpció de la llengua castellana per part de les institucions públiques, contingut a partir del qual i juntament amb els fets que descriu (les intencions dels essencialistes de la llengua), es dedueix que a Catalunya es discrimina els castellanoparlants. En relació amb aquest fragment, es podria argumentar que és el mateix diari qui, a nivell del discurs, faria d’aquestes persones ciutadans de segona, en voler establir el criteri que per tal que els castellanoparlants puguin ser considerats a Catalunya ciutadans “de primera”, la llei catalana ha d’atorgar un determinat estatus al castellà.

Per últim trobem en aquest editorial l’ús de l’esquema causal en les afirmacions que les normes no es podran aplicar o s’aplicaran amb dificultat¹⁸⁹ i que l’electorat d’esquerra podria abstenir-se o votar el PP. També podríem trobar l’ús d’aquest esquema, si del següent fragment considerem que es desprèn la implicació que “el nacionalismo catalán” ha fet que els diputats votin a favor de la llei:

“Los diputados que hoy van a aprobar la Ley del Catalán en el Parlamento autónomo son, por lo común, gentes comedidas sensatas, escasamente dadas a adoptar posiciones

---

¹⁸⁹ “Un abigarrado montón de normas, todas ellas de muy difícil, cuando no de imposible aplicación, pero que satisfacen, al parecer, sus ansias de monolingüización forzosa” (Ibíd., 4.6.).

extremistas. Sin embargo, en esta oportunidad parecen estar dispuestos a romper con esa tradición. Es de temer que estén siendo víctimas de un vicio de origen. El nacionalismo catalán ha transformado la lengua en esencia de su identidad nacional, lo que se comparece mal con una realidad social que, de hecho, es bilingüe” (Ibíd., 2.1.- 3.2.).

En el cas de l’abstenció del vot de l’esquerra o del transvasament de vots a la dreta, el diari estaria pressuposant que, en aquests votants, l’anomenat “eix nacional” tindria més pes en la determinació del vot que l’eix esquerra/dreta.

“La llei i els reglaments”, Avui, 30-12-1997

El dia del debat i aprovació de la llei al Ple del Parlament, l’Avui publica un editorial en què fa un relat del procés i contrargumenta les preses de posició del PSC i ERC, a més de tractar aspectes sobre la normalització del català en general. El diari destaca unes negociacions “dures i llargues”, “esquinçades” per dificultats, amb unes forces polítiques (“Convergència i Unió, el PI i Esquerra”) partidàries d’omplir “tots els grans espais” no coberts per la llei de 1983, altres oposant-se a fer una nova llei i demanant “retocs i normativa complementària per actualitzar-la” (PSC “PSC i en alguna mesura, Iniciativa”), i el PP regatejant “encara, l’aplicació a les escoles” (“La llei i els reglaments”, Avui, 30-12-1997, 1.1., 1.2., 1.9. - 1.11.). Entre les justificacions de la necessitat d’elaborar una nova llei, el diari explicita la regulació lingüística procedent de l’Estat i de la Unió Europea (relació entre continguts de trencament de marc respecte al discurs de la imposició del català): “[la Llei de Normalització Lingüística] tampoc neutralitzava tota la teranyina normativa que el Govern central i la Comissió Europea han anat teixint per regular l’ús fins a l’últim àmbit d’obligatorietat lingüística” (Ibíd., 1.6.).

Les al·lusions a declaracions del PSC i ERC fan que aquest text presenti un rol de mediador amb l’eix pressuposat dels posicionaments contraris definits com a PSC i ERC (el que deixaria al marge al PP). L’editorial fa referència explícita al PP, però a dins una contraargumentació a la presa de posició del PSC. L’eix on se situarien els contraris (definits com PSC i ERC) també incorporaria la cerca del consens. Aquest eix situaria en la posició intermèdia l’acord al que van arribat les forces polítiques de CiU,

PSC, IC i PI, amb les possibles atribucions positives derivades de la idea de moderació. El PP, en la descripció que fa l'Avui, quedaria fora d'aquest objectiu en anar "en contra sempre, per estratègia pròpia" (Ibídem).

El diari contraargumenta els plantejaments causals del PSC i ERC amb diferents procediments. En el cas del PSC, el procediment d'argumentació és, partint del plantejament del partit (esquema causal amb què s'afirmen conseqüències negatives: trencament del consens), intentar neutralitzar l'argument afirmant que aquests efectes ja s'han produït. Aquest recurs presenta semblances amb una de les tècniques que expliquen els autors de la teoria de l'argumentació com a possibles contrarèpliques a l'argument de la direcció (tipus d'argument causal amb què s'afirma que, en cas de prendre una via, es desencadenaran una sèrie d'efectes negatius i que, un cop iniciat aquest camí, els efectes no es podran aturar). Una de les possibles contrarèpliques a l'argument de la direcció seria "mostrar que un ja es troba en la pendent fatal que es tem i que és indispensable donar un primer pas, en una direcció, per poder, després, aturar-se" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 441). L'Avui intenta neutralitzar els efectes negatius dels aspectes prescriptius de la llei que anuncia el PSC ampliant el conjunt de factors que condicionen l'ús que fan els parlants de les llengües (el mercat)¹⁹⁰ i, atribuint, en situacions hipotètiques, comportaments que assenyalen com a previsibles i que trencarien el consens (el PP actuant "al marge o en contra sempre, per estratègia pròpia").¹⁹¹ En el cas d'ERC, el diari qüestiona la seguretat que el partit dona als efectes que anuncia. L'afirmació d'aquest partit que la llei és una "trampa" deriva de donar com a fet que no s'elaboraran els reglaments que despleguin els continguts de la llei referents a l'etiquetatge i les quotes ("podria haver-hi "trampa" si els dos reglaments quedessin en el calaix de les bones intencions, però es del tot agosarat aventurar-ho" [Ibíd., 3.1.2]).¹⁹² A nivell discursiu el diari legitima la centralitat política, qüestionant la manca de confiança en futurs governs i defensant la necessitat del consens entre CiU i PSC.

---

¹⁹⁰ "Van ser els socialistes els que, com a argument bàsic per no redactar cap nova llei, addueixen la necessitat de mantenir consens del 83. Però, ¿quin sentit té respectar un acord que significa deixar àmbits decisius a la 'lliure dinàmica del mercat'?" ("La llei i els reglaments", Avui, 30-12-1997, 11.2 i 11.3).

¹⁹¹ "Van ser els socialistes els que, com a argument bàsic per no redactar cap nova llei, addueixen la necessitat de mantenir consens del 83. [...] A més, en el cas que el govern s'hagués decidir per la redacció d'una normativa complementària, ¿el rebuig previsible dels populars -al marge o en contra sempre, per estratègia pròpia, de qualsevol avenç de l'ús del català no hauria significat també el trencament de la unanimitat?" (Ibíd., 11.2 i 11.4).

¹⁹² "Afirma Esquema que la llei no és un avenç, que és una "trampa". El primer tret és injust. Només cal comparar-la amb el seu antecedent del 83. I en definitiva, si no ha anat més enllà -i encara, si no ha satisfet totes les expectatives dels seus inspiradors-, es perquè precisament l'acord necessari no ho ha

L'altre tema tractat és l'avenç legal del català que el diari qualifica de “relatiu, perquè és fruit del pacte, però necessari” (Ibíd., 3.18). La necessitat, partint del context textual, derivaria de l'afirmació d'un futur “en el qual el català podria entrar en un procés de marginalitat perillosíssim” (Ibíd., 1.5.). En la referència a sectors socials contraris a la llei, l'editorial qualifica “la realitat” (terme que evita personificar aquests sectors) de “tossuda. I en ocasions, hostil” (Ibíd., 3.5. i 3.6.). Finalment, com a mitjans per assolir “la viabilitat del català” (Ibíd., 3.13), l'Avui diferencia dues “qüestions”: “l'exigència dels catalanoparlants” i l'augment de la sobirania (3.14).

“Núvols negres per la Llei del català”, El Periódico, 31-12-1997

Un dia després de la publicació de l'editorial de l'Avui, “La llei i els reglaments”, El Periódico publica un editorial en què valora la llei des del punt de vista del consens assolit amb la Llei de Normalització de l'any 1983 i del pacte de governabilitat entre el Govern del PP i CiU. Aquest últim aspecte és emfatitzat per un titular, amb què el diari anuncia que es prepara una tempesta política (“núvols negres”) de la qual la llei n'és la causa. Del contingut del text es deriva que aquesta “tempesta” política es deu a la manca de consens entre CiU i PPC (la llei s'aprova “sense consens i enmig d'una batalla política” [“Núvols negres per la Llei del català”, El Periódico, 31-12-1997, 2.4.]); “el vot en contra del PP al text [que] deixa en entredit l'acord de governabilitat subscrit per CiU amb els conservadors... [el que] tindrà ... conseqüències negatives en el pacte” [Ibíd., 3.1. i 3.2.]). Tanmateix, el titular, tal com està escrit, situa la Llei de Política Lingüística com a causa: “Núvols negres *per* la llei del català”.

El consens se situa com l'element clau en la percepció d'avenç de la llei:

“L'aprovació pel Parlament de la Llei de política lingüística havia de ser una jornada històrica [Implicació: no ho ha sigut]. De tota manera, el final del recorregut parlamentari d'aquesta segona llei del català deixa un regust agredolç. [Implicació: per

---

permès. [...] Pel que fa a la trampa, ho seria si el govern no avances en dos reglaments posteriors que seran determinants: el de l'etiquetatge en català i el de les quotes de cinema doblat o subtitulat. [...] Podria haver-hi “trampa” si els dos reglaments quedessin en el calaix de les bones intencions, però es del tot agosarat aventurar-ho” (Ibíd., 3.1.- 3.4., 3.8. i 3.1.2).

raó del fet que]¹⁹³ La sensació d'avenç decisiu en la normalització del català que va transmetre l'aprovació de la primera llei, la de l'any 1983, ara no es percep, *segurament perquè* el text de fa 14 anys va comptar amb el suport de totes les forces polítiques sense excepció, cosa que no passa ara" ("Núvols negres per la Llei del català", El Periódico, 31-12-1997, 1.1.-1.3.).

Aquest fragment pressuposa una jerarquia entre el consens i els continguts de la llei, en el sentit que la valoració de "regust agredolç" (Ibíd., 1.2.) no ve condicionada per les noves mesures (que en valoracions del diari suposen un avenç del català "en el terreny de l'Administració pública, dels mitjans de comunicació i del comerç" [Ibíd., 2.3.]), sinó pel nivell de consens al que han arribat els partits polítics.

Com indica Argelaguet (1998), a les dues lleis els vots a favor van ser del 99,1% (105 diputats) en el cas de la llei de 1983, i del 79,7% (102 diputats) en el cas de la llei de l'any 1998.¹⁹⁴ Aquests percentatges són en termes dels diputats presents al Parlament a les respectives votacions. Si partim de la taula comparativa de les votacions de les dues lleis que elabora l'autor a partir dels Diaris de Sessions del Parlament de Catalunya, els vots a favor sobre el total de diputats del Parlament (no sobre els presents a les respectives votacions) són molt similars en el cas de la Llei de Normalització de 1983 (77,8%; 105 diputats) i en el de la Llei de Política Lingüística de 1998 (75,6%; 102 diputats). Des d'aquest punt de vista, la diferència entre les dues lleis es troba en el fet que gran part de les absències en la votació de la llei de 1983 (21,5% dels diputats) es tornen vots en contra (18,5% dels diputats) en el cas de la Llei de Política Lingüística. Al 1983 aquest 22,2% que no es pronuncia a favor de la llei va optar per no assistir a la votació (21,5%; 29 diputats) o bé es va abstenir (0,7%; 1 diputat). Amb la Llei de Política Lingüística aquest 24,4% de diputats que no vota a favor de la llei es reparteix en 18,5% vots en contra (25 diputats), 0,7% abstencions (1 diputat) i 5,2% absències (7 diputats).

---

¹⁹³ El diari no introdueix cap nexa que indiqui que el "gust agredolç" (Ibíd., 1.2.) sigui a causa del fet que no es percep una "sensació d'avenç decisiu en la normalització del català" (Ibíd., 1.3.). Però, en absència de cap nexa, aquest es pressuposaria, per l'ordre d'exposició dels continguts.

¹⁹⁴ La llei s'aprova al Parlament el 30 de desembre de 1997, però es coneix com a Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística.

“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997

L’editorial que publica El País després de l’aprovació de la llei presenta algunes similituds amb el que publica El Periódico, en el sentit que ambdós diaris fan una lectura de la llei en clau política, destacant la desestabilització o les conseqüències negatives per el pacte entre PP i CiU.¹⁹⁵

El text d’El País també presenta similituds amb altre editorial d’El Periódico publicat a l’octubre, quan el primer delimita dues opcions en la normalització del català:

“Ciertamente, *no es bueno que* cambios de comportamiento de este tipo, en principio lógicos y parte de la normalización lingüística del catalán, se produzcan por ley o por imposición. *Más bien al contrario, lo mejor es que* sean fruto paulatino de la voluntad de todos, y que si llegan a plasmarse en ley ésta sea consensuada y compartida, para evitar precisamente que cualquier obligatoriedad, por suave que sea, se convierta en bandera política y en motivo de división entre los ciudadanos” [“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997, 5.1. i 5.2.].

De forma similar a l’editorial publicat per El Periódico al setembre (“La ley del catalán: estímulo o presión”), El País diferencia clarament dues alternatives: foment i imposició, en aquest cas presentant-les com a oposades (“al contrario”) amb una jerarquitzaació explícita (“no es bueno...lo mejor es que”). De la mateixa manera que s’ha assenyalat en l’observació de l’editorial d’El Periódico, l’ús d’aquesta dicotomia pot contribuir, a nivell de la construcció de sentit, a separar els dos elements esmentats o a reduir les relacions entre “... ley o...imposición” per una banda i “fruto paulatino de la voluntad de todos” per l’altra (Ibíd., 5.1. i 5.2.).

---

¹⁹⁵ Fragment de l’editorial d’El País: “... la coalición que encabeza Jordi Pujol consiguió aprobar la ley del catalán a pesar de los votos en contra del PP. Aunque éste ha querido rodear su voto negativo a la ley del catalán de la mayor normalidad, como si en nada afectara a su pacto con CiU, es inevitable que provoque un desgaste en las relaciones entre ambas formaciones. El cruce de acusaciones entre el vicepresidente del Gobierno Francisco Álvarez Cascos y el presidente catalán momentos después de la aprobación de la ley, se encargó ayer mismo de demostrarlo” (“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997, 1.2.- 1.4.).

Fragment d’El Periódico: “El vot en contra del PP al text deixa en entredit l’acord de governabilitat subscrit per CiU amb els conservadors. Que el partit d’Aznar hagi rebutjat frontalment el projecte emblemàtic de Pujol en aquesta legislatura autonòmica tindrà, diguin el que diguin ara els uns i els altres, conseqüències negatives en el pacte” (“Núvols negres per la Llei del català”, El Periódico, 31-12-1997, 3.1. i 3.2.).

Aquesta dicotomia es pot observar des de la perspectiva de l'esquema d'argumentació de divisió del tot en les seves parts. Tal com el defineixen els autors de la teoria de l'argumentació, la condició d'aquest esquema és que les parts que formen el tot, "... per a la seva adició, siguin susceptibles de reconstruir un conjunt donat" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 364). Aquest esquema, anomenat també argument "de divisió o de partició", té la peculiaritat d'excloure "les imbricacions, les interaccions, [o] la fluïdesa" entre les parts (Ibíd., 365).¹⁹⁶ En el cas de l'editorial d'El Periódico "La ley del catalán: estímulo o presión", (El Periódico, 30-9-1997), les opcions que presenta el diari s'han observat des del punt de vista de l'esquema del fi i els mitjans, ja que en aquest editorial l'estímul i la pressió es presenten com les dues opcions que hi ha per arribar a l'objectiu d'una major extensió de l'ús del català (en aquest cas la noció d'opció, com ja s'ha assenyalat, es troba reforçada a l'editorial amb la metàfora d'una cruïlla). En canvi, a l'editorial d'El País "Ley sin consenso", (El País, 31-12-1997), "la normalización lingüística del catalán" (Ibíd., 5.1.) no sembla que sigui un objectiu o un fi defensat pel diari, per tant, les opcions que presenta no constituïrien mitjans per arribar-hi. En el cas d'El País, la referència al procés de normalització s'ha considerat l'inici d'un esquema d'argumentació dirigit a un auditori (lectors o receptors del discurs) que pensa de forma diferent a com ho fa el diari. Aquesta referència seria el moment en què l'autor del discurs pren una part del que considera les opinions d'aquest auditori ("cambios de comportamiento de este tipo, *en principio lógicos* y parte de la normalización lingüística del catalán" [Ibíd., 5.1.]), per persuadir-lo que és millor prendre una altra opció ("lo mejor es que [els canvis] sean fruto paulatino de la voluntad de todos" [Ibíd., 5.2.]). El motiu o la raó s'expressa a través d'un esquema causal amb què el diari exposa les conseqüències negatives ("división entre los ciudadanos" [Ibídem]) que es podrien produir si no s'optés per una normalització esdevinguda com a "fruto paulatino de la voluntad de todos" [Ibídem]).

---

¹⁹⁶ El primer exemple que posen els autors d'aquest esquema és un sil·logisme d'Aristòtil: "Tots els homes cometen injustícia per tres motius (per això, per això o per això), i, com per dues raons era impossible que s'hagués comés el delictes, fins als adversaris no dubten que ha sigut per la tercera" (Ibíd., 363; aquest exemple presenta similituds amb l'estructura utilitzada sovint per desqualificar algú a través de la seva acció, posant un seguit d'explicacions negatives; per exemple "l'acció X es deu a la ignorància, la incompetència o la mala fe").

Al fragment citat anteriorment¹⁹⁷ també s'assenyalen els límits pel que fa a la “ley” i a la “imposición” (es pressuposa amb relació a la llengua catalana): no intervenir en el procés o almenys no fer-ho de forma directa (idea derivada de la metàfora del “fruto”), portar un ritme de canvi gradual o pausat, i condicionar el canvi al consens de totes les forces polítiques i/o a l’acord de la societat en el seu conjunt. La utilització del terme imposició (en aquest text i en editorials d’altres diaris) obvia el fet que la llei també proporciona drets; s’observa només en la seva vessant d’obligacions, quotes i sancions:

“Las sanciones, siempre indirectas a través de la legislación vigente anteriormente, no afectaran a los ciudadanos en cuanto a tales pero si a las empresas, los funcionarios e instituciones que la incumplan” (Ibíd., 6.2.).

El País demana tenir paciència respecte al procés de normalització (“...cambios ... parte de la normalización lingüística del catalán, ... lo mejor es que sean fruto paulatino de la voluntad de todos...” [Ibíd., 5.1. i 5.2.]). Aquesta apel·lació a ser pacient amb el procés normalitzador també la trobem en un altre editorial del corpus que havia publicat el diari onze anys enrere:

“La construcción de un Estado democrático y descentralizado, en el que se reconocen la pluralidad y la diversidad lingüística y cultural, no es fácil ni será rápida. Tras 40 años de dictadura y varios siglos de mentalidad uniformadora, no se puede esperar que, de la noche a la mañana, llegue fluidamente el consenso y la normalización” (“La batalla de las lenguas”, El País, 26-6-86, 4.1. i 4.2.).

A l’editorial publicat al desembre de 1997 El País defensa la idea de condicionar el canvi en la legislació lingüística a Catalunya al consens de totes les forces polítiques i/o a l’acord de la societat en el seu conjunt. Per El País l’aprovació de la llei amb “...102 votos a favor, [i] 25 en contra...” equival (esquema d’identificació) al fet que la llei no tingui consens (“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997, 3.2.). Aquesta identificació entre (aproximadament) el 80% a favor i el 20% en contra per una banda, i una manca

---

¹⁹⁷ “Ciertamente, *no es bueno que* cambios de comportamiento de este tipo, en principio lógicos y parte de la normalización lingüística del catalán, se produzcan por ley o por imposición. *Más bien al contrario, lo mejor es que* sean fruto paulatino de la voluntad de todos, y que si llegan a plasmarse en ley ésta sea consensuada y compartida, para evitar precisamente que cualquier obligatoriedad, por suave que sea, se convierta en bandera política y en motivo de división entre los ciudadanos” Ibíd., 5.1. i 5.2.).

de consens per l'altra, no s'aplica a les lleis aprovades per una cambra legislativa, ja que generalment les lleis no tenen el suport de la totalitat de les forces polítiques o dels ciutadans. Per tant, sembla que s'hauria d'argumentar l'aplicació específica a aquest cas en concret. Per tal d'evitar la lectura que s'està donant un tractament diferent a situacions semblants, es podria introduir el pressupòsit que les lleis de política lingüística o els drets lingüístics no entrarien en la mateixa categoria que la resta de lleis derivades de l'activitat parlamentària "quotidiana", ja sigui perquè aquest es considera un tema fonamental (en el sentit que es tracta de drets), o perquè es tracta d'un tema més "sensible", "delicat", o potencialment conflictiu.¹⁹⁸ Si féssim aquesta interpretació de l'editorial d'El País, la idea formaria part dels pressupòsits, motiu pel qual tampoc no apareixeria de forma explícita la raó de per què a l'opció d'una minoria del Parlament se li atorga major legitimitat que a l'opció de la majoria (que podria ser el cas quan l'opció de la majoria contradiu drets fonamentals). Tampoc no s'estaria contemplant el supòsit contrari, és a dir, si el fet de no portar endavant una llei que ha sigut acordada per, aproximadament, el 80% d'un Parlament no comportaria majors problemes que fer-ho amb un 20% d'oposició. Afirmar que "... cambios de comportamiento de este tipo, ... lo mejor es que sean fruto paulatino de la voluntad de todos, y que si llegan a plasmarse en ley ésta sea consensuada y compartida" (Ibíd., 5.1.), implica que si no deriva de la voluntat de tots (proporcions inferiors al 100%) els canvis no són la millor opció. Això suposa ignorar la voluntat d'aquestes proporcions inferiors al 100% (el fet que altres opcions polítiques no fossin considerades es pressuposaria, no afectaria al consens o a la convivència). Els requeriments que el diari associa a la legislació autonòmica mostren una naturalització de les lleis estatals, per omissió, si partim del pressupòsit que la resta de lleis que regulen les llengües al conjunt de l'Estat i que afecten als ciutadans són (en termes de l'editorial) fruit de la voluntat de tots, estan consensuades i compartides, no representen obligatorietat i no són bandera política ni representen motiu de divisió entre els ciutadans.

El País conclou el text editorial defensant la no necessitat d'elaborar cap llei i demanant que els principis expressats a la Llei de Política Lingüística no es tradueixin en reglaments:

---

¹⁹⁸ Els qualificatius de sensible i delicat s'han estret respectivament de "Lenguas de España", La Vanguardia, 12-2-2006, 1.2. i "Màxim consens per al català", El Periódico, 27-11-1997, 2.1.

“Cabe esperar que [la llei] se administre con sensatez y generosidad, y sirva para regresar al consenso lingüístico y no para seguir legislando y ensanchando las divergencias” (Ibíd., 7.3.).

Aquesta demanda presenta similituds amb la que fa l'endemà La Vanguardia en un editorial en què el diari també demana “sensatez” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 6.1.0) i en el qual afirma que, com “que la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña ... es obligado que la ley sea administrada con amplitud de miras” (Ibíd., 6.8.- 6.9.).¹⁹⁹

“¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-1997

Amb l'aprovació de la Llei de Política Lingüística al Parlament el 30 de desembre, l'ABC publica un editorial en què, com a idea principal del text, posa en qüestió que el castellà a Catalunya estigui en una situació d'igualtat de drets amb el català:

“...el presidente de la Generalitat recitó de nuevo una letanía que a pocos convence. Insistir en que borrar el castellano de las escuelas y de los ámbitos de la administración pública en todas sus escalas, el imponer cuotas, el señalar sanciones, el irrumpir en el ámbito de la empresa privada, no sitúa aún al catalán en ‘igualdad plena’ en relación a la otra lengua oficial de Cataluña es, más que una ironía, una broma sardónica. Sus justificaciones de ayer eran excusas poco creíbles para quienes no comulguen con las ruedas de molino de un nacionalismo empeñado en el diseño de una Cataluña monolingüe” (“¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-1997, 3.1.- 3.3.); “...ayer, hablar de ciertas ‘igualdades’ sonaba a rechifla” (Ibíd., 5.2.).

L'esquema utilitzat per exposar aquesta idea seria la comparació entre allò assignat al català i al castellà. Es pressuposa que els recursos assignats són limitats: allò que es dóna a una part es resta de l'assignació a l'altra i a l'inrevés. En aquesta afirmació trobem una relació de similitud respecte a continguts de l'editorial publicat el dia

---

¹⁹⁹ “Jordi Pujol acierta cuando dice que la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña. Precisamente por eso es por lo que es obligado que la ley sea administrada con amplitud de miras. Sólo desde la sensatez, la nueva ley permitirá que el consenso lingüístico se vaya ampliando” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 6.8.- 6.1.0).

anterior per El Mundo, amb la diferència que l'ABC parla de relació desigual entre dues llengües (Ibíd., 3.2.) i El Mundo, de discriminació, menyspreu o manca de respecte a “los catalanes de origen o de adopción que se expresan en castellano” (“Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997, 3.3.).

A l'editorial de l'ABC es dedica gran part del text a introduir desqualificacions (principalment) a CiU, o a Pujol com a representant d'aquest grup, a més d'incloure també algunes valoracions negatives amb referència a altres actors polítics (esquemes de la persona i els seus actes i el grup i els seus membres).²⁰⁰ Des d'un punt de vista quantitatiu, tret del titular, de la primera frase i dels fragments citats anteriorment, la resta de l'editorial (el 66% de les paraules) està vinculada directament amb valoracions o atribucions negatives al President de la Generalitat, al Govern, a CiU, o d'altres personalitats polítiques com el Conseller de Cultura, el Primer Secretari del PSC, o el President d'Iniciativa per Catalunya. El diari dóna a entendre que Pujol “...muestra... especial empeño...” en enganyar els ciutadans.²⁰¹ Partint d'aquesta lectura d'intencionalitats el diari introdueix un sarcasme o ridiculització de la persona:

“No han sido así las cosas, y el propio Pujol bien lo sabe. Por eso quizás se atragantaba tanto ayer en su comparecencia periodística” (“¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-97, 1.4. i 1.5.).

En tercer lloc, el diari suggereix una certa incapacitat per part de CiU de portar endavant un projecte.²⁰² Com a quart element negatiu en aquest editorial tenim l'actitud “prepotente” del partit, i de nou la intencionalitat d'engany (el “rechazo social” del projecte de llei porta a “una serie de consultas” que Pujol presenta “como una especie de generosa concesión desde el Govern hacia aquellos sectores poco convencidos con

---

²⁰⁰ El diari també assigna atributs negatius a l'aleshores Conseller de Cultura, Joan Maria Pujals, al Primer Secretari del PSC, Narcís Serra o al president d'Iniciativa per Catalunya, Rafael Ribó. Es transcriuen a continuació aquests fragments de text: “El vergonzante apoyo de Narcís Serra (un clamor de rechazos se escuchan ya en el seno del PSC) y de un Ribó al frente de un partido en su ocaso, le han sacado las castañas del fuego” (Ibíd., 4.3.); “En su atropellada intervención de ayer (en la que, por cierto, el conseller Joan Maria Pujals ocupó un papel irrelevante) el presidente de la Generalitat recitó de nuevo una letanía que a pocos convence” (Ibíd., 3.1.).

²⁰¹ La intencionalitat d'engany derivaria de la implicació que es troba al següent fragment: “...Pujol mostró ayer especial empeño en señalar que desde su partido se ha procurado mantener un silencio respetuoso durante estos largos meses de polémica, para no enredar en un asunto complicado ya desde su misma raíz. No han sido así las cosas, y el propio Pujol bien lo sabe” (“¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-1997, 1.2. i 1.4.)

²⁰² “CiU intentó sacar adelante una ley del catalán que pretendía aprobar en dos meses” (Ibíd., 1.6.).

los esquinados perfiles de esta ley. Un signo más de la prepotencia...” del Govern [Ibíd., 2.2. i 2.3.]). Al president se li assigna poca capacitat per convèncer en aquest tema (“...recitó de nuevo una letanía que a pocos convence” [Ibíd., 3.1.]). Aquest judici fa servir una metàfora (“lletania”, que pot suggerir, per exemple, pesadesa o avorriment) i una apel·lació a la majoria (implicació: són molts els que no estan convençuts).

En aquest text el diari també afirma que CiU ha fet una utilització partidista de la llei i assenyala la incapacitat d’aquest partit de portar a terme els seus objectius, ja que inicialment “pretendía aprobar [la llei] en dos meses” (“¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-1997, 1.5.). La iniciativa es considera un intent de compensar el pacte amb el PP davant la seva militància:

“Esta normativa ha sido el principal empeño político desarrollado por CiU para justificar ante su militancia el apoyo que presta al Partido Popular” (Ibíd., 1.2.).

Aquest judici mostra una relació de similitud respecte a continguts apareguts a l’editorial que publica El País el mateix dia.²⁰³ La valoració negativa de la llei es recolza en un esquema d’autoritat en la forma de majoria, ja que el diari afirma que la llei va provocar rebuig social.²⁰⁴

Altres esquemes que es poden trobar en aquest editorial són l’acte i l’essència (esquema amb què el diari assenyala una de les característiques pròpies del nacionalisme, es pressuposa, català: “...un nacionalismo empeñado en el diseño de una Cataluña monolingüe” [Ibíd., 3.3.]) i l’apel·lació a l’autoritat legal, al·ludint a la Constitució i l’Estatut (Pujol s’oblida “de lo que rezan unos cuantos párrafos fundamentales tanto de la Constitución como del propio Estatut de Cataluña” [Ibíd., 5.1.]).

---

²⁰³ “El cruce de acusaciones entre el vicepresidente del Gobierno Francisco Álvarez Cascos y el presidente catalán momentos después de la aprobación de la ley, se encargó ayer mismo de demostrarlo. [començament del segon paràgraf] En realidad, ambos socios habían planteado el debate sobre la ley en términos de rendimiento electoral, hasta tal punto que se advertían complicidades en el reparto de papeles y en su enfrentamiento. La iniciativa legislativa tenía que ver más con la necesidad de CiU de tomar distancias respecto al PP que con las demandas sociales y políticas de los ciudadanos de Cataluña. Así ha sido percibido por la sociedad catalana, que ha vivido con más indiferencia que interés los 10 meses de ponencia y de debate público sobre una cuestión de los políticos y para los políticos” (“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997, 1.4.- 2.3.).

²⁰⁴ “Pero el alcance de la nueva normativa y, sobre todo, el rechazo social que produjo desde el primer momento, obligó a los nacionalistas a frenar su ímpetu y a desplegar una serie de consultas en diversos frentes sociales” (“¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-1997, 2.1.).

“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998

El mateix dia que la Llei de Política Lingüística és aprovada al Ple del Parlament (30 de desembre) o un dia després, tots els diaris observats publiquen un editorial dedicat a aquest esdeveniment, a excepció de La Vanguardia que ho fa quatre dies després, el 3 de gener. En aquest editorial que publica La Vanguardia arran l’aprovació de “la llei del català”, el diari dedica gran part del text a fer una valoració del procés, recordant algunes de les seves advertències.²⁰⁵ Si ens fixem en les demandes que es fan de cara al futur, tenim aquest fragment amb què el diari conclou l’editorial:

“El presidente Jordi Pujol acierta cuando dice que la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña. Precisamente por eso es por lo que es obligado que la ley sea administrada con amplitud de miras. Sólo desde la sensatez, la nueva ley permitirá que el consenso lingüístico se vaya ampliando, ya que la sociedad catalana no está dispuesta a arrojar por la borda algo en lo que todos nos hemos empeñado desde hace mucho

---

²⁰⁵ “Hace dos meses, con motivo del acuerdo entre convergentes y socialistas, desde esta misma columna se advertía de la necesidad que tenía el Parlament de legislar prudentemente en una materia como la referente a la lengua, en la que el consenso exige mucho más que la aritmética parlamentaria” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 2.1.). Altre fragment en què el diari explicita la seva presa de posició davant el procés de normalització: “Desde esta misma columna también hemos expresado anteriormente nuestras reservas a que la normalización lingüística del catalán se produzca por imposición” (Ibid., 5.1.). La Vanguardia s’està referint als editorials “Paz lingüística” (La Vanguardia, 29-9-1997) i “El debate sobre la lengua” (La Vanguardia, 29-9-1997) publicats el dia després que es produís el pacte entre CiU i PSC. Amb aquestes observacions fetes al text del desembre (rebuig a normalitzar el català per imposició), La Vanguardia explicita el sentit de la seva demanda de mantenir el consens. Els fragments als que pot estar fent referència el diari serien els següents: “...durante los catorce años que lleva vigente la ley del catalán, la lengua no se ha convertido, y no se ha querido convertir, en un arma política y partidista. [inici del tercer paràgraf] La situación puede parecer distinta ahora, cuando se discute la elaboración de una nueva ley del catalán [...] ...hoy se reúne la ponencia parlamentaria del catalán. Y la ocasión es una buena oportunidad para reclamar que el debate, desde la necesaria responsabilidad, continúe manteniendo el grado de entendimiento alcanzado en 1983 y conservado hasta ahora. [inici del cinquè paràgraf] Sin consenso no será posible otra ley del catalán. La convivencia y la paz lingüística así lo reclaman, como también lo hace el sentido común. Porque no hay que darle más vueltas: la utilización de la lengua, desde un lado o desde el otro, como arma política es un arma de doble filo que sólo puede dañar a la convivencia que, pese a quien le pese, disfrutamos los ciudadanos de Cataluña” (“Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997, 2.3. i 3.1., i 4.1.- 5.3.). Es transcriu a continuació part del text d’“El debate sobre la lengua” (La Vanguardia, 29-9-1997) no inclòs a l’anàlisi: “Si nos empeñamos en crear un problema con la lengua lo vamos a conseguir. La cuestión es suficientemente delicada, sentida, importante, para que quienes tienen la responsabilidad de debatir el proyecto de la nueva ley en el Parlament a partir de hoy tengan en cuenta que lo que hay que preservar por encima de todo es la paz lingüística. Tiene razón Jordi Pujol cuando dice que en Cataluña no hay problemas de convivencia ni de lengua. No los hay pero puede haberlos si este debate se convierte en una discusión partidaria, si se intenta precipitar un proceso que ya ha dado muchos frutos desde la ley de 1983, si se utiliza la lengua como un instrumento de apoyos o críticas parlamentarias. Hay que recuperar el consenso [...] No nos peleamos por la calle sobre la lengua ni exigimos que se nos hable en esta o en la otra. El problema no existe. No lo creemos innecesariamente. Perderíamos todos. Perdería Cataluña y perdería también la lengua” (“El debate sobre la lengua”, La Vanguardia, 29-9-1997, 1.1.- 1.5. i 1.12- 1.16).

tiempo y a lo que no queremos renunciar: la convivencia” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 6.8.-6.10).

L’editorial defensa que el consens i la convivència és allò que ha de marcar els límits en l’administració de la llei. En aquest sentit assenyala “puntos controvertidos, como la posibilidad de sanciones a empresas, funcionarios e instituciones que incumplan la ley” (Ibíd., 6.3.). Raona que, tal com diu Jordi Pujol (esquema d’autoritat) com que “la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña” (esquema de l’acte i l’essència), “es obligado que la ley sea administrada con *amplitud de miras*” (metàfora).

L’afirmació que “la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña” s’ha considerat com un esquema de l’acte i l’essència, destacant que en aquest fragment s’està contribuint a construir o s’està reforçant un sentit associat a la idea de Catalunya en abstracte. L’esquema comporta també una comparació o una jerarquia implícita, ja que dels “actius” que posseeix Catalunya, la convivència seria el que té major valor. Al fragment citat, l’expressió “amplitud de miras”, a banda de constituir una metàfora, també funciona en aquest cas com un eufemisme del fet de no complir la llei en un grau no definit per l’editorial. Partint del context textual, aquest grau (es pressuposa) està condicionat per l’obligat manteniment de la convivència.

Mitjançant l’ús d’aquesta expressió, l’incompliment de la llei s’enfoca com (partint del significat de la RAE) una “capacitat de comprensió intel·lectual o moral”.²⁰⁶ Des del punt de vista de l’individu, aquest raonament estaria supeditant l’aplicació d’una llei al fet que les persones estiguessin d’acord amb els seus continguts i els actes que se’n deriven. A l’editorial, l’acte d’administrar la llei amb amplitud de mires es troba vinculat, a través dels continguts implícits, amb la sensatesa (esquema d’identitat).²⁰⁷ L’eufemisme assenyalat crida l’atenció, no només pel seu contingut, sinó per ser La Vanguardia un diari en què trobem amb relativa freqüència l’apel·lació a les lleis com a argument d’autoritat. Un dels trets característics de la línia editorial de La Vanguardia és la defensa de l’*statu quo* i de les institucions. Per això és destacable la demanda

---

²⁰⁶ (Segona accepció del terme “amplitud”. El diccionari de l’Acadèmia posa com a exemples les expressions “*Amplitud de miras. Amplitud de criterio*”. (RAE. Amplitud. Dins *Diccionario de la lengua española* [22va edició]. Recuperat de <http://lema.rae.es/drae/?val=amplitud>).

²⁰⁷ L’esquema d’identitat es deduiria del fet que aquests dos continguts apareixen de forma consecutiva i que des d’un punt de vista semàntic es troben estretament relacionats.

d'una acció futura que, des del punt de vista del respecte a les lleis, sembla que aniria en contra dels principis del diari.²⁰⁸

Es podria fer la lectura que, en el fragment citat anteriorment, trobem implícit l'argument d'"el fi justifica els mitjans", on el fi seria el consens i la convivència, i els mitjans el tipus d'aplicació de la llei que es pressuposaria demana l'editorial. Una altra lectura que es podria fer d'aquesta obligació d'administrar la llei amb amplitud de mires, seria que el diari s'està referint a alguns aspectes de la llei que queden poc definits i que han de ser desenvolupats a través de reglaments posteriors o que presenten marges variables en el mateix redactat de la llei. Podem trobar exemples d'aquest tipus al Capítol IV referent als mitjans de comunicació i les indústries culturals:²⁰⁹ per exemple, l'article article 28/3 no estableix "... quotes lingüístiques de pantalla i de distribució per als productes cinematogràfics..." sinó que obre la possibilitat de fer-ho ("...el Govern de la Generalitat pot establir..."), especificant els límits en el doblatge o subtítolació en català, que "...no poden excedir el cinquanta per cent...i s'han de fonamentar en criteris objectius" (Llei de Política Lingüística, Capítol IV. Els mitjans de comunicació i les indústries culturals).²¹⁰ Per altra banda, els articles 25/1 i 26/3 estableixen que les quotes es poden variar amb relació a les característiques de l'audiència.²¹¹

En aquest editorial de La Vanguardia publicat arran l'aprovació de la llei, el diari defensa el manteniment del consens i la convivència a través de diversos esquemes

---

²⁰⁸ Alguns exemples d'al·lusions a la Constitució i/o a l'Estatut els trobem a "La ley del catalán", La Vanguardia, 9-4-1983, 1.2.- 1.4. i 7.7., "La lengua: absuelta", La Vanguardia, 24-12-1994, 2.6., "El debate de la lengua", La Vanguardia, 20-4-1997, 1.4.- 1.6. i 4.1.- 4.3.), o "Una lengua española", La Vanguardia, 13-1-2006, 1.5.).

²⁰⁹ Aquest capítol afecta directament als diaris.

²¹⁰ Article 26/3: "Les emissores de radiodifusió de concessió atorgada per la Generalitat han de garantir que com a mínim el cinquanta per cent del temps d'emissió sigui en llengua catalana, bé que el Govern de la Generalitat, atenent les característiques de llur audiència, pot modificar per reglament aquest percentatge" (Llei de Política Lingüística, Capítol IV. Els mitjans de comunicació i les indústries culturals).

²¹¹ Articles 25/1 i 26/3:

Article 25/1: "En els mitjans de radiodifusió i de televisió gestionats per la Generalitat i per les corporacions locals de Catalunya la llengua normalment emprada ha d'ésser la catalana. En aquest marc, els mitjans dependents de les corporacions locals poden tenir en compte les característiques de llur audiència" (Ibidem).

Article 26/3: "Les emissores de radiodifusió de concessió atorgada per la Generalitat han de garantir que com a mínim el cinquanta per cent del temps d'emissió sigui en llengua catalana, bé que el Govern de la Generalitat, atenent les característiques de llur audiència, pot modificar per reglament aquest percentatge" (Ibidem).

d'argumentació: esquema causal, apel·lació a l'autoritat, l'acte i l'essència,²¹² esquema del malbaratament i metàfora. Amb l'esquema causal l'editorial ens suggereix que si la llei no es administrada amb "amplitud de miras", no hi haurà consens ni convivència.²¹³ Trobem l'apel·lació a dos tipus d'autoritat: el president de la Generalitat²¹⁴ i la majoria, que en aquest cas es pot interpretar com la totalitat ("*la sociedad catalana* ... [no vol renunciar a] la convivència" ["La ley del catalán", *La Vanguardia*, 3-1-1998, 6.10]). També es podria considerar un argument d'autoritat la referència als anglesos, si aquests es consideren com a grup dotat de prestigi:

"Los ingleses dicen que es en la letra pequeña y en los reglamentos donde se esconde el diablo" (Ibíd., 6.4.).

La referència del diari al sentit comú d'aquest grup (la dita referent a la lletra petita) vindria a reforçar l'esquema causal amb què s'anuncien efectes perniciosos derivats de l'aplicació d'alguns aspectes de la llei (es pressuposa, les "sanciones a empresas, funcionarios e instituciones" [Ibíd., 6.3.]). D'altra banda, l'expressió metafòrica "donde se esconde el diablo" ens situa en un plànol moral i suggereix perill i incertesa. L'apel·lació a la majoria (o la totalitat: "*la sociedad catalana*"), inclou un esquema del malbaratament:

"la sociedad catalana no está dispuesta a arrojar por la borda algo en lo que todos nos hemos empeñado desde hace mucho tiempo y a lo que no queremos renunciar: la convivencia" (Ibíd., 6.10).

La metàfora "tirar por la borda", a banda de comportar el sentit que la feina o els esforços no serviran per res, també inclou un matís de "manca de consideració", en aquest cas, cap a "*la sociedad catalana*".²¹⁵

---

²¹² Aquest esquema es refereix al fragment, comentat anteriorment, "la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña", fragment en què el diari vincula Catalunya amb un tret (metafòricament un bé) que considera, la caracteritza ("La ley del catalán", *La Vanguardia*, 3-1-1998, 6.8.).

²¹³ "Sólo desde la sensatez, la nueva ley permitirá que el consenso lingüístico se vaya ampliando" (Ibíd., 6.1.0).

²¹⁴ "El presidente Jordi Pujol acierta cuando dice que la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña" (Ibíd., 6.8.). Donant per vàlid el judici de Pujol ("Jordi Pujol acierta") el diari està expressant una opinió de la seva línia editorial a través d'un altre agent.

²¹⁵ Definició de borda (Real academia española): "borda1[...] 1. locs. verbs. coloqs. Deshacerse inconsideradamente de alguien o de algo" (RAE. Borda. Dins *Diccionario de la lengua española* [22va edició]. Recuperat de <http://lema.rae.es/drae/?val=borda>).

Una altra idea important de l'editorial relacionada amb el consens i la convivència és la crítica feta a mitjans i a altres agents de “fuera de Cataluña” que segons el diari “[passen] de puntillas por el respaldo del 80 por ciento alcanzado” (Ibíd., 3.2.). L'editorial afirma que allò que diuen no s'ajusta a la realitat en tres aspectes: en amagar el consens, en ignorar l'eliminació “de los elementos más polémicos” (Ibíd., 4.1.) i en fomentar una falsedat (“dar pábulo a *la versión inexacta* [eufemisme] de que en Cataluña se penalizará el uso del castellano por parte de sus ciudadanos” [Ibíd., 4.3.]). La crítica a aquestes representacions de la realitat també incorpora una metàfora (“mensajes apocalípticos”) que les desacredita per desproporcionades i un esquema causal en què l'efecte seria una “división social ... en Cataluña” (Ibíd., 3.2.). També es podria fer la lectura que el diari està suggerint que produir l'efecte de divisió social és la intenció d'aquests “atizadores de la polémica” (Ibíd., 4.1.), atès que aquest efecte es presenta com a única opció:

“...pasar de puntillas (por el respaldo del 80 por ciento alcanzado, como hacen muchos de los que ahora se vuelcan desde fuera de Cataluña con mensajes apocalípticos, no sólo no es de recibo sino que, en último término, sólo puede animar una división social que no existe en Cataluña” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 3.2.).

El diari finalitza l'editorial sobre la llei, apel·lant a la convivència, idea que utilitza al llarg de tot el procés per influir a nivell discursiu en les negociacions i per presentar la seva ideologia lingüística com a neutral:

“Sólo desde la sensatez, la nueva ley permitirá que el consenso lingüístico se vaya ampliando, ya que la sociedad catalana no está dispuesta a arrojar por la borda algo en lo que todos nos hemos empeñado desde hace mucho tiempo y a lo que no queremos renunciar: la convivencia” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 6.10).

2. Contrastació de les hipòtesis

Hipòtesi 1: sobre les dinàmiques generals del període.

En relació amb les variacions al llarg del període, les bases argumentatives, tant pel que fa als procediments com als continguts, queden definides a la dècada dels '90. Abans dels '90 les opinions s'expressen amb major moderació. En aquesta dècada i sobretot a partir de l'any 2006 les discrepàncies tendeixen a accentuar-se, en el sentit que les idees apareixen en general de manera més explícita i les formes d'expressió tendeixen a ser menys mesurades.

A la premsa estatal es produeix una creixent exteriorització d'actituds en contra del procés de normalització, paral·leles a una major demanda de recentralització política. Aquesta exteriorització d'actituds contraries rep impuls en dos moments; a partir de l'any 1993 i fins a l'elaboració de la Llei de Política Lingüística de 1998, i a partir de l'any 2006 i fins a la Sentència del Tribunal Constitucional de 2010.

En relació als canvis produïts al llarg del període, s'ha trobat que els editorials mostren un estil més contingut als anys '80.¹ La principal diferència entre aquests editorials i els corresponents a les dues dècades posteriors és que, en general, als primers les opinions s'expressen de forma més moderada i es pot trobar una major proporció del text més proper a un estil informatiu. El cas paradigmàtic seria l'editorial que publica El País amb l'aprovació de la Llei de Normalització, text en què, tret del títol ("Una normativa que *intenta* equiparar el catalán al castellano"), es limita a parafrasejar continguts de la llei. En aquest sentit, una diferència important a assenyalar és que, amb la Llei de Normalització aprovada a l'abril de 1983, la premsa estatal es manté més al marge del que ho farà en esdeveniments posteriors. Per exemple, l'ABC no publica cap editorial coincidint amb la seva aprovació (i el que publica El País bàsicament es limita a fer una síntesi dels continguts de la llei). Tampoc no publica cap text editorial coincidint amb el recurs que presenta tres mesos després el Govern de l'Estat sobre la Llei de

¹ Els editorials del corpus d'anàlisi corresponents a aquesta dècada són aquells que van publicar els diaris seleccionats coincidint amb l'aprovació de la Llei de Normalització lingüística (abril de 1983), amb el moment en què el Govern de l'Estat presenta un recurs davant el Tribunal Constitucional sobre aquesta llei (juliol de 1983) i amb la posterior Sentència dictada pel tribunal (juny de 1986).

Normalització, o amb la Sentència que dicta el Tribunal Constitucional l'any 1986 sobre aquest recurs.² D'altra banda, El Mundo es funda l'any 1989 i mostra, fins al tram final d'elaboració de la Llei de Política Lingüística (editorials publicats al novembre i sobretot al desembre) un estil menys combatiu que el que es pot observar en textos posteriors.

La major contenció en l'expressió de les opinions observable abans dels anys '90, juntament amb el fet que alguns dels diaris no intervenen en els esdeveniments observats (aprovació de la Llei de Normalització, recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Govern de l'Estat, Sentència del Tribunal Constitucional sobre aquest recurs), fa que no s'hagi trobat suficient evidència als textos seleccionats com per comprovar si les bases argumentatives (continguts dels arguments/opinions i procediments d'argumentació utilitzats) queden definides a la dècada dels anys '90. En canvi, sí que es pot observar que, en el procés de negociació de la Llei de Política Lingüística produït al llarg de l'any 1997, totes les línies editorials dels diaris expressen de forma explícita la seva pressa de posició. Sobre la base dels textos i mitjans observats es pot afirmar que hi ha un canvi clar a la dècada dels anys '90, en el sentit que, en general, les opinions s'expressen de forma més explícita i es fa servir una terminologia o expressions menys neutres.³

---

² La Llei de Normalització Lingüística s'aprovava a l'abril de 1983. El procés de negociació havia durat gairebé tres anys (a diferència de la Llei de Política Lingüística que es va elaborar al llarg de l'any 1997), i la llei va ser aprovada amb 105 vots a favor, 0 en contra, 1 abstenció i 29 absències (Argelaguet 1998). La Llei de Normalització Lingüística va ser recorreguda aquell mateix any pel Govern del PSOE en dos articles: l'article pel qual la Generalitat podia actuar d'ofici en la defensa dels drets lingüístics dels ciutadans continguts a l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de 1979, i l'article que, en referència a les lleis aprovades pel Parlament de Catalunya, establia la preeminència del text català sobre la traducció al castellà, en cas que no coincidissin les dues versions. Abans es presentés aquest recurs, la premsa es va fer ressò de rumors i tantejos per part d'actors polítics ("Perillen alguns articles de la llei de normalització lingüística", Avui, 2-6-1983; "Falso anuncio de recurso contra la ley del catalán", El Periódico, 15-7-1983; o "Sotillos pide perdón a Pujol por su error en la Ley del catalán", El noticiero universal, 19-7-1983; el Portaveu del Govern demanava perdó al President de la Generalitat per haver donat la falsa notícia. Tanmateix, la premsa afirmava que el Consell de Ministres podia aprovar el recurs la setmana següent). Finalment el Govern de l'Estat va interposar davant el Tribunal Constitucional tres recursos contra les lleis de normalització aprovades pels parlaments català, basc i gallec. El Tribunal Constitucional va dictar Sentència al juny de 1986, declarant inconstitucionals els dos articles de la Llei de Normalització catalana, el deure dels gallecs a conèixer la llengua gallega i, de l'Estatut basc, la possibilitat de triar la llengua en els procediments judicials per part de qui els inicia.

³ Aquesta afirmació no es correspondria del tot amb la línia editorial de La Vanguardia, ja que aquest diari mostra un estil més "cautelós" que la resta de mitjans observats, en el sentit de suggerir els continguts més que afirmar-los explícitament i de fer servir per a aquest propòsit conceptes generals, principalment les idees de consens, convivència o pau lingüística. Entre els textos observats, l'únic moment en què el diari deixa de banda aquest tipus d'expressió més general o abstracta, és quan es posiciona explícitament en contra dels continguts d'un manifest que demanava que el català figurés a la Llei de Política Lingüística com l'única llengua oficial a Catalunya.

Partint del corpus d'anàlisi i en relació als continguts dels debats, s'ha trobat que als editorials corresponents al procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística (any 1997) les idees d'imposició, consens i convivència (o d'altres termes o expressions amb significats similars) constitueixen els principals eixos dels debats. Al llarg d'aquest any les polèmiques es produeixen entorn de la necessitat d'elaborar una nova llei, de les quotes i les sancions i, relacionades amb aquestes últimes, de la necessitat d'arribar a un consens i/o de mantenir la convivència. Donada la rellevància de les idees d'imposició i de consens/convivència en el procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística, aquesta dicotomia (imposició vs. convivència) s'ha triat com a eix principal en l'observació dels textos.⁴

Les idees d'imposició i de convivència es poden vincular a dins d'un mateix relat, això és, que la naturalesa impositiva de les lleis provocaran conflicte social o trencament de la convivència. Aquest relat es construeix d'acord amb una lògica que utilitza els esquemes de dissociació de nocions, l'acte i l'essència i l'esquema causal.

La denuncia d'imposició pressuposa una dissociació de nocions que posa el focus d'atenció només en els aspectes prescriptius de la llei. Amb l'esquema de dissociació de nocions es dissocien, separen, desolidaritzen elements que es consideren "components d'un tot o, al menys d'un conjunt solidari en el si d'un mateix sistema de pensament: la dissociació tindrà per resultat modificar tal sistema variant certes nocions que constitueixen les seves peces mestres" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989 , 299,300). En l'aplicació del terme imposició com a resultat d'una dissociació de nocions, queden fora del focus d'atenció altres aspectes de les lleis o les normes socials, com ara el paper social que aconsegueixen o el fet que les lleis també garanteixen drets.⁵ La utilització del

---

⁴ Al corpus d'anàlisi, el procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística és rellevant no només des del punt de vista quantitatiu (la proporció de textos editorials), sinó també qualitatiu, ja que, com s'ha assenyalat, és el moment en què els diaris mostren de forma explícita les seves preses de posició. A l'apartat de les hipòtesis es començarà comentant els continguts relacionats amb la imposició atès que s'ha considerat que els discursos centrats en la convivència són en molts casos una resposta a aquells que afirmen una imposició de la llengua catalana.

⁵ Les lleis i les normes socials, en obligar a actuar d'una manera determinada o en marcar una pauta de conducta, també contribueixen a fer més fàcil la interacció social, ja que redueixen les incerteses sobre el comportament dels altres i fan d'àrbitre davant possibles conflictes d'interessos. En aquest sentit, el fet que en situacions concretes pugem saber que, amb un alt percentatge de probabilitat, els altres es conduiran d'acord amb una llei o amb una norma social ajudarà a promoure la confiança. Un exemple clar d'aquest efecte el tenim a l'àmbit del comerç, on les lleis són la garantia davant el compliment d'allò acordat entre les parts. En el cas de l'ús de la llengua, el fet que hi hagi una pauta clara de conducta

terme imposició amb relació a l'extensió del català és en si mateixa la negació externa d'aquests aspectes en el sentit donat en aquest treball d'acció discursiva en què no es nega explícitament un estat de coses (acció que es correspondria amb la negació interna), sinó que s'obvia o s'ignora. La negació interna, en al·ludir a allò que es nega, faria explícits aquests aspectes de les lleis i per tant, introduiria al debat la qüestió de si s'haurien de tenir en compte. Partint d'aquesta dissociació de nocions, els drets i el paper de les lleis en el funcionament de la societat queden fora del focus d'atenció; no es tracten ni es discuteixen. Però la seva absència a nivell del discurs no fa que les incerteses, els perjudicis o els potencials conflictes desapareguin de la vida social.

A la dicotomia imposició vs. convivència, partint d'una focalització dels aspectes preceptius de la llei, es fa una construcció de sentit que els considera intrínsecament negatius: obligar a fer una acció constitueix en el cas de la llengua catalana un acte d'imposició. Aquesta construcció de sentit presenta un ús de l'esquema de l'acte i l'essència, amb el qual una acció concreta es vincula a un concepte general: les obligacions en el cas de la llengua catalana constitueixen una de les manifestacions o materialitzacions de la idea d'imposició. L'esquema de l'acte i l'essència és un recurs amb què es vinculen "fenòmens particulars, concrets, individuals" i es tracten "com a manifestacions d'una essència que s'expressa igualment a través d'altres esdeveniments, objectes, éssers o institucions" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 502). El vincle format mitjançant l'esquema de l'acte i l'essència porta a la construcció de conceptes:

---

redueix incerteses sobre com interpretarà l'altre la tria de llengua i si aquesta tria comportarà desavantatges en la interacció. Les possibles incerteses es mostrarien amb més claredat en situacions formals amb diferències de poder, com ara un judici o una entrevista de treball. Però les lleis i les normes també simplifiquen les relacions socials, ja que eviten que s'hagi d'acordar o de negociar en cada cas aspectes relacionats amb cadascuna de les accions i permeten planificar basant-se en aquests coneixements. Per exemple, la norma social de fer cua pot evitar o reduir conflictes potencials sobre preferències i permetria, quan fos necessari, fer planificacions tenint en compte possibles temps d'espera; o, per exemple, en el cas de la llengua a la universitat i els programes erasmus, l'aplicació d'una normativa evitaria negociacions en horari de classe o immersions accelerades per desconeixement d'aspectes fonamentals del lloc de destí. Altre aspecte important de les lleis és que garanteixen drets. Els drets es poden observar en un sentit negatiu, com el fet de garantir la llibertat de realitzar una acció (no impedir-la), o en sentit positiu, com el fet de garantir els recursos que permetin realitzar-la: per exemple, puc tenir el dret a triar què fer amb el meu temps lliure, però ningú no té l'obligació de facilitar-me allò que vull fer; en canvi, tinc el dret (o l'obligació) de rebre una educació bàsica i aquest dret comporta que m'han de proporcionar els recursos per rebre-la. Les obligacions en sentit positiu poden ser més visibles, ja que s'han de realitzar accions o destinar recursos per garantir el dret. Però en sentit negatiu també hi són presents: la prohibició d'impedir una acció equival a l'obligació de no impedir-la, no a l'absència d'obligacions. Des del punt de vista de les institucions públiques, en aquest cas també són presents les obligacions, ja que, si en el sentit positiu existeix l'obligació de destinar recursos per permetre fer l'acció, en el sentit negatiu el dret no es podrà garantir sense l'existència de procediments punitius i l'obligació de realitzar determinades accions en aquells casos en què algú impedeixi l'exercici d'un dret.

l'acte és una manifestació de l'essència o concepte, al mateix temps que contribueix a construir-lo, a vincular la generalització, la idea abstracta o concepte amb accions específiques, concretes, observables.⁶ La noció d'essència permet “aproximar esdeveniments variables a una estructura estable” (Ibíd., 503); en aquest cas, mesures que fan obligatori l'ús de la llengua catalana a la idea d'imposició sobre la voluntat o la llibertat dels individus.

En un dels seus usos habituals, l'esquema de l'acte i l'essència es pot utilitzar amb l'objectiu de preservar un estat de coses. És el cas de les nocions d'abús i de manca, les quals són “correlatives a la noció d'essència, que expressa la forma normal en què es presenten les coses” (Ibídem). La definició d'un concepte comporta necessàriament deixar fora aspectes de la realitat que no pertanyen a allò que la caracteritza, a allò que es considera essencial. Aquelles manifestacions que no es corresponen amb la noció d'essència, per manca o per excés, prenen el seu sentit en relació amb aquesta. En el cas de la utilització del terme imposició ens trobaríem davant la noció d'abús. L'intent d'introduir una obligació legal es consideraria un abus sobre la llibertat de l'individu; un excés de regulació que pressuposa que allò regulat no constitueix un dret. En el contingut implícit d'aquesta construcció de sentit hi ha una connexió entre qualificar les obligacions vinculades al català com a impositives i el fet de considerar que aquestes no constitueixen un dret. Com observen els autors de la teoria de l'argumentació, la correlació entre la forma normal (la noció d'essència) i l'abús i la manca és tal que “n'hi haurà prou a mencionar l'abús o la manca perquè l'oient es remeti a una essència implícitament suposada” (Ibídem). En el cas de la imposició del català com a abus, l'essència o la forma normal implícitament suposada es correspondria amb aquelles obligacions que sí que es consideren que garanteixen drets, i que per tant, sí que són legítimes: les obligacions vinculades al castellà.

Amb la denuncia d'imposició del català, la legitimitat de les obligacions vinculades al coneixement i l'ús del castellà no cal afirmar-les; la mateixa noció d'abus comporta

---

⁶ Com assenyalen els autors de la teoria de l'argumentació, “la història, la sociologia, l'estètica, constitueixen el camp predilecte per donar explicacions d'aquest tipus: els esdeveniments caracteritzen una època; les obres, un estil; les institucions, un règim. Fins i tot els comportaments i la manera de ser dels homes poden explicar-se no només per la seva pertinència a un grup, sinó també per l'època o el règim de què són una mostra: parlar de l'home medieval o del comportament capitalista és intentar mostrar com aquest home, aquest comportament, participen d'una essència i l'expressen, i com, al mateix temps, permeten caracteritzar-la” (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 502).

implícitament la norma que dóna sentit a l'acte de denúncia. El fet que no calgui l'afirmació explícita comporta l'avantatge d'evitar formulacions negatives que, per la mateixa forma de negació, podrien generar rebuig (per exemple, aquestes mesures o aquestes polítiques no constitueixen un dret en el cas de la llengua catalana). Un altre avantatge és que els continguts implícits es preserven de la crítica. Per una banda, tot i ser presents, no són el principal focus de mira. Per l'altra, la crítica o qüestionament d'aquests continguts requereix l'esforç previ de fer-los explícits, i en aquest cas es pot entrar en la discussió de si aquesta interpretació en concret realment es correspon amb el sentit que li ha donat l'autor del text.

El vincle entre obligació i imposició es pot justificar als pressupòsits amb un argument d'autoritat en la forma de majoria; l'acte constitueix una imposició perquè la majoria o una proporció important de la població s'oposa, en anar en contra de la seva voluntat o llibertat d'acció. La pressuposició d'una majoria enllaça amb l'esquema causal d'aquesta construcció de sentit basada en les idees d'imposició *vs.* convivència: l'oposició d'una majoria o d'una proporció considerable de població i les accions que se'n derivaran és el mecanisme que fa de mitjancer entre la causa (la imposició) i la conseqüència (el cessament de la convivència o la creació de conflicte).

En aquesta utilització de l'esquema causal es pot plantejar la qüestió de si és adient la seva aplicació a un aspecte de la realitat producte de la intencionalitat dels individus, atès que la idea de causalitat podria evocar fàcilment relacions del món físic, de tipus determinista en el sentit que una causa *necessàriament* genera una conseqüència. Potser seria més adient parlar d'una causalitat de tipus intencional, explicitant o suggerint que la relació entre els dos elements de l'esquema es troba intercedida per la capacitat de raonament dels individus, és a dir, que no respon (o no ho fa només) a impulsos. És precisament en aquesta capacitat de raonament on podria incidir la idea de majoria que es troba implícita al vincle causal: si és cert o si donem per vàlida l'afirmació que una política produirà conflicte social, vol dir que hi ha una proporció important de ciutadans s'hi oposa, per tant aquesta oposició es pot tornar lògica o raonable; o la no oposició una opció menys atractiva, si es percep que suposa anar en contra del que pensa la majoria.

Un altre canvi destacable als editorials analitzats és que alguns discursos que l'any 1997 apel·len a la igualtat (discursos apareguts a l'ABC i a El Mundo que qüestionen que els castellanoparlants tinguin els mateixos drets que els catalanoparlants),⁷ al 2006 ja no s'enfoquen com una qüestió catalana, sinó com un problema que afecta tots els ciutadans de l'Estat (aquest canvi es pot observar sobretot a l'ABC).

Observats els editorials publicats per la premsa estatal com a conjunt, es pot afirmar que, en general, la intervenció en lleis catalanes s'incrementa al llarg del període, passant d'una acció limitada als anys '80,⁸ a una intervenció clara als anys '90, la qual a la dècada següent es justifica, en el cas de l'ABC i d'El Mundo, en considerar les lleis catalanes com una qüestió que afecta l'Estat. En aquest sentit, entre el procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística (1997) i la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats (començament de l'any 2006) es pot observar als editorials de l'ABC i d'El Mundo un canvi en l'autonomia atorgada al Govern català; així com l'any 1997 la premsa estatal en bloc afirma que la llei no és necessària (el que pressuposa que és el Govern català qui pren la decisió de portar o no endavant el projecte), al 2006 l'oposició no es fa des del punt de vista del marc polític català, sinó des d'un marc estatal. Per exemple, l'ABC afirma que l'Estatut és una llei “de corte constitucional... que permite hablar de una ciudadanía distinta de la que prevé la Constitución para el resto de españoles”, que “va a forzar cambios en la legislación estatal”, i que “... endosa al resto de autonomías extensiones competenciales que afectan a la integridad política del Estado” (“El modelo social del Estatut”, ABC, 16-2-2006, 1.3. i 3.1).⁹ El Mundo també opina en aquest sentit, afirmant que els Estatuts determinen les competències de l'Estat.¹⁰

---

⁷ Per simplificar, es fa referència a castellanoparlants i catalanoparlants, tot i partint del pressupòsit que la realitat en l'ús de les llengües és molt més complexa.

⁸ Coincidint amb els esdeveniments observats, a la dècada dels anys '80 només s'han trobat editorials d'El País (els esdeveniments triats són l'aprovació de la Llei de Normalització a l'abril de 1983, la interposició d'un recurs d'inconstitucionalitat per part del Govern del PSOE al juliol del mateix any i la Sentència dictada pel Tribunal Constitucional al juny de 1986 en relació amb aquest recurs). Com s'ha comentat anteriorment, l'ABC no publica cap editorial coincidint amb aquestes dates i El Mundo es funda l'any 1989.

⁹ A les cites de fragments de text dels editorials, el primer número fa referència al paràgraf i el segon a la frase a dins del paràgraf; per exemple, 3.1. indica, del tercer paràgraf, la primera frase.

¹⁰ “Rajoy volvió a insistir en que hay que reformar la Constitución para fijar las competencias del Estado y evitar que sean los Estatutos quienes las determinen. Es el único camino para poner fin a este dislate que va a tener consecuencias nefastas a largo plazo para la estabilidad y la unidad de España” (“Una claudicación del PSOE que no tiene vuelta atrás”, El Mundo, 10-3-2006, 9.1. i 9.2.).

En aquestes preses de posició observables als editorials de l'ABC i d'El Mundo es fa servir una lògica que combina els esquemes d'inclusió de la part en el tot i l'argument de la direcció, on el primer correspon a la concepció de les relacions polítiques entre Catalunya i l'Estat i el segon a la previsió de conseqüències futures de l'Estatut aprovat pel Parlament català. L'argument d'inclusió de la part en el tot tracta un fenomen com un conjunt format per parts a les quals atribueix una certa diferenciació com per poder establir els seus límits, però al mateix temps una homogeneïtat que permeti agrupar-les i constituir un conjunt. Amb aquest esquema "s'analitzen les relacions que permeten una comparació quasi matemàtica entre el tot i les parts. Això fa possible que es presentin argumentacions fonamentades en el esquema 'el que val pel tot val per la part'" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 359). Per la seva banda, l'argument de la direcció és un tipus d'enllaç causal amb què una acció (en aquest cas política, l'Estatut català) es considera com el desencadenant d'una sèrie d'esdeveniments que portaran a conseqüències negatives, plantejament que es correspon amb metàfores com el "pendent relliscós", l'"efecte dominó" o l'"efecte bola de neu". Les implicacions d'aquest argument són la cadena d'esdeveniments o "l'existència d'una sèrie d'etapes cap a un objectiu determinat, temut la majoria de vegades" i la dificultat o la impossibilitat d'aturar-se un cop iniciat el camí, un cop "s'està en la via que porta cap a ell [l'objectiu determinat]" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 439).

En el plantejament de l'ABC i El Mundo, partint de l'esquema d'inclusió de la part en el tot com a concepció de les relacions polítiques entre Catalunya i l'Estat o les autonomies i l'Estat, s'afirma que hi haurà conseqüències nefastes si s'aprova a les Corts l'Estatut sortit del Parlament català (argument de la direcció). En la versió de l'ABC, l'Estatut va a generar una sèrie de canvis a les parts ("endosa al resto de autonomías extensiones competenciales") que provocaran un canvi en el conjunt ("va a forzar cambios en la legislación estatal... que afectan a la integridad política del Estado" ["El modelo social del Estatut", ABC, 16-2-06, 3.1.]). Aquest plantejament també el trobem al diari El Mundo, però a diferència del text de l'ABC, El Mundo posa l'èmfasi en què s'hauria de fer, expressant-ho a través d'unes declaracions de l'aleshores líder de l'oposició.¹¹ És a dir, aquest plantejament que combina els esquemes d'inclusió de la part en el tot i l'argument de la direcció, no apareix formulat de forma explícita com en el cas de l'ABC, sinó que el trobem a les implicacions del text: "Rajoy volvió a insistir

---

¹¹ V. n. 10 (c.3, 2).

en que hay que reformar la Constitución para fijar las competencias del Estado y evitar que sean los Estatutos quienes las determinen” (“Una claudicación del PSOE que no tiene vuelta atrás”, El Mundo, 10-3-06, 9.1.; és a dir, el camí de reforma dels estatuts porta al fet que siguin aquests els que determinin les competències de l’Estat, la qual cosa suposarà “consecuencias nefastas a largo plazo para la estabilidad y la unidad de España” [Ibíd., 9.2.]). Dels fragments citats, l’ABC posa l’èmfasi en convèncer del fet que ens trobem a la vora de la “pendent relliscosa”, és a dir al començament d’un procés que portarà a conseqüències dolentes i que no es podrà aturar a menys que no es doni el primer pas (aprovar l’Estatut català). En canvi, El Mundo se centra a convèncer que s’aturi aquest procés. L’èmfasi en quina és l’acció que s’hauria de prendre, pressuposaria la validesa del plantejament, la seva adequació amb la realitat.

Dels fragments citats d’aquests dos diaris es poden ressaltar dues implicacions. Per una banda, des del plantejament de l’argument de la direcció, l’Estatut català (ABC) o els estatuts (El Mundo) constitueixen el factor que genera la cadena d’esdeveniments el final de la qual es considera negatiu; per tant, són la causa del problema. En aquest cas, a banda dels atributs negatius que comporta ser la causa del problema, s’estan invertint les relacions efectives de poder, donant a entendre que la decisió d’estendre competències a les autonomies, i el poder de fer-ho, procedeix del poder polític català (ABC), o que el poder de fixar les competències de l’Estat procedeix dels estatuts (El Mundo). Per l’altra, plantejant la situació des de l’esquema d’inclusió de la part en el tot, es fa una igualació entre les parts que formen el conjunt, la qual porta a considerar que totes les parts necessàriament han de rebre el mateix tracte. En aquest sentit, a l’exemple citat de l’ABC hi ha la implicació que, inevitablement (com una conseqüència aliena a la política), totes les comunitats autònomes han de rebre les mateixes competències que Catalunya.

Aquestes accions discursives de l’ABC i d’El Mundo van dirigides a justificar una intervenció sobre una llei, l’àmbit d’aplicació de la qual es correspon amb una autonomia. La intervenció es justifica en les conseqüències negatives que tindrà per a l’Estat. Expressat en genèric, la resposta en forma d’intervenció es justifica en una acció anterior (un “atac”) que afecta a allò que es considera propi en el sentit que pertany o que és propietat d’un col·lectiu. Perquè la resposta es pugui justificar, cal un vincle previ que estableixi aquesta propietat, de manera que l’acció es pugui considerar com a

ofensa o atac. En aquest cas, la propietat del col·lectiu identificat amb la cultura castellana de les institucions estatals i dels estatuts com a extensió de les mateixes, es troba a nivell de contingut pressuposat, donat per descomptat.

Als editorials d'El Mundo s'ha trobat un canvi significatiu en la recta final del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística, moment en què el diari passa d'una oposició al projecte més moderada, a un posicionament més extrem. Entre l'editorial que publica el diari a l'octubre i el text del novembre, i sobre el del desembre, es pot observar un canvi important en relació amb la bel·ligerància que mostra el diari respecte a la llei (l'editorial de l'octubre, encara que incorpora idees que apareixeran en textos posteriors, presenta unes formes més moderades, un to més explicatiu i opinions una mica més favorables cap a la política lingüística).¹² L'evolució dels redactats provisionals de la Llei de Política Lingüística no explicarien aquest canvi que fa el diari El Mundo en poc més de dos mesos. Com que, al llarg del procés de negociació de la llei, les mesures a les quals El Mundo s'oposa s'eliminen o es redueixen, l'evolució del diari podria respondre més a una estratègia política que a un posicionament ideològic.

L'actuació d'El Mundo mostra similituds amb la valoració que fa Jordi Argelaguet (1998) sobre el posicionament del PP català al final del procés. L'autor analitza l'adequació del posicionament dels partits davant els successius redactats de la llei, amb una lògica en què s'esperaria dels partits que, per una banda, donessin el seu suport si el text s'acosta als seus plantejaments (o a l'invers, si es troba lluny), i per l'altra, que la seva evolució en la intenció de vot fos coherent amb l'evolució dels continguts del text: per exemple, si amb un text un partit s'ha abstingut i el següent text és millor o pitjor (segons els criteris del partit), s'esperaria que el partit considerés votar, respectivament, a favor o en contra del text. Partint d'aquest plantejament, Argelaguet observa que el comportament del PP català no s'ajusta a aquesta lògica; el partit es planteja l'abstenció amb els primers redactats provisionals de la llei i quan aquests s'apropen més al seu posicionament, decideix votar en contra. És per aquest motiu que afirma que la posició

---

¹² També s'ha d'assenyalar que a editorials que havia publicat anteriorment el Diario 16 (diari que havia codirigit el director d'El Mundo), es poden observar algunes coincidències amb els textos que publica El Mundo al final de l'any 1997 (aquesta observació es fa en base editorials del Diario 16 publicats l'any 1994; font: *Informe dossier de premsa*). Per exemple, hi ha similituds en quant als esquemes d'argumentació utilitzats (metàfores amb connotacions violentes i atribució d'agressivitat a accions o intencions de membres del Govern o de grups o polítics catalans) i en relació als continguts (per exemple, denuncia de discriminació cap als castellanoparlants a Catalunya).

del PP “... obeiria més aviat a un clar intent de marcar moltes distàncies amb CiU i erigir-se com a referent de determinats sectors contraris a la normalització lingüística a Catalunya” (Ibíd., 79).

En el cas d'El Mundo es pot observar un comportament similar. Amb els primers redactats provisionals de la llei, el diari no intervé (el primer editorial que publica és de l'octubre) i quan ho fa, mostra un estil més contingut que en textos publicats al novembre, i al desembre amb l'aprovació de la llei. L'augment de la bel·ligerància del text del novembre es podria explicar per la inclusió d'un article (rebutjat pocs dies després) que dictava l'obligació de conèixer el català per part dels ciutadans (amb la tramitació de l'Estatut al Congrés dels diputats al començament de l'any 2006, l'obligació dels catalans de conèixer el català serà un dels principals focus d'atenció del diari). Tot i que finalment aquest article es deixa sense aplicació efectiva (es passa al Preàmbul), El Mundo incrementa la seva oposició davant la llei un cop aquesta és aprovada pel Parlament. Per tant, si comparem els editorials publicats a l'octubre i al desembre amb els respectius redactats de la llei, trobem que les preses de posició del diari no mostren coherència; l'editorial de l'octubre surt publicat un dia abans de la publicació del segon text de la Ponència, i entre aquest text i el de la llei aprovada al desembre, hi ha una rebaixa significativa de mesures prescriptives (principalment sancions i eliminació del principi de disponibilitat lingüística).¹³ L'evolució dels editorials d'El Mundo no s'ajusta als continguts dels successius redactats de la llei i mostra similituds amb el comportament del PP, el que portaria a suposar, en el cas d'El Mundo, una estratègia política alineada amb els interessos d'aquest partit.

En general la intervenció de la premsa estatal en el debat sobre lleis lingüístiques elaborades a Catalunya s'incrementa al llarg del període en quant a nombre d'editorials publicats i en quant a la seva justificació. Com a matisacions a aquesta tendència general, cal destacar que El País, en un editorial publicat l'any 1994 coincidint amb una Sentència del Tribunal Constitucional sobre la immersió,¹⁴ ja suggeria que

---

¹³ La “disponibilitat lingüística”, feia referència al fet que qualsevol ciutadà havia de poder ser atès en la llengua que triés (català o castellà).

¹⁴ Aquest procés s'origina amb la denúncia d'uns pares al model educatiu català. La resolució d'aquest recurs va ser un dels factors que van contribuir a aplaçar l'elaboració de la segona llei, la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística elaborada al llarg de l'any 1997 (Argelaguet 1998). Com explica

l'aplicació de la immersió lingüística a Catalunya era una qüestió que concernia al conjunt d'Espanya.¹⁵ Aquest text d'El País publicat l'any 1994 mostra una relació entre continguts de similitud amb un editorial que publica El Mundo al 2006 arran una sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC), en què el diari rebutja la immersió en nom de la igualtat entre tots els espanyols. En tots dos casos els diaris consideren que el model lingüístic aplicat a Catalunya es troba supeditat a la seva acceptació des d'Espanya.¹⁶ A l'editorial d'El País aquesta jerarquia es troba a la implicació que derivaria de l'ús del verb acceptar: si a algú li és atorgada l'acció d'acceptar o no un estat de coses (el dret a fer-ho), vol dir que té un cert control sobre aquest estat de coses, des del moment que el seu posicionament es considera rellevant en el sentit que comporta conseqüències. Una de les diferències entre els dos diaris es

---

l'autor, l'any 1993 el Govern de CiU plantejava una reforma de la Llei de Normalització de 1983, amb l'objectiu d'incorporar àmbits no contemplats per la llei, com ara les noves tecnologies i la comunicació (televisions privades), i amb el propòsit d'incorporar la jurisprudència dictada pels tribunals. La majoria absoluta de CiU, juntament amb ERC com a tercera força política del Parlament, feien que fos un bon moment per a un canvi. Tanmateix, la pèrdua de la majoria absoluta del PSOE a les Eleccions Generals de l'any 1993 i el suport parlamentari de CiU, van fer que "sectors propers al PP -i el mateix PP-" tinguessin com a objectiu trencar la col·laboració utilitzant la política lingüística feta a Catalunya (Ibid., 31; per exemple, a la tardor de 1993, el diari ABC comença a mostrar un paper molt actiu en contra del model català d'escola). En aquest context, a mitjan febrer de 1994, el Tribunal Suprem presenta un recurs d'inconstitucionalitat sobre alguns articles de la Llei de Normalització referents al català a les escoles. El recurs tenia l'origen en les denúncies de la "Coordinadora de Afectados en Defensa del Castellano" (Cadeca) i de l'advocat d'aquest grup (Gómez Rovira). La conseqüència d'aquest recurs és que la reforma de la Llei de Normalització queda aplaçada fins que el Tribunal Constitucional dicta Sentència al desembre d'aquell any, declarant la llei constitucional. La Sentència fa que el Govern inicialment reprengui el projecte de reforma. Tanmateix, l'oposició del PP i del PSC fa que torni a aplaçar el projecte fins després de les eleccions autonòmiques de novembre de l'any 1995. Amb la pèrdua de la majoria absoluta per part de CiU i amb el PP com a tercera força política al Parlament (aquest partit portava com a proposta política un bilingüisme estricte a les escoles), el Govern aplaça el projecte fins conèixer els resultats de les Eleccions Generals celebrades al març de 1996. En aquests comicis el PP guanya les eleccions, però sense obtenir la majoria absoluta. Això porta a l'acord de governabilitat amb CiU, la qual cosa crea les condicions per iniciar el procés a l'hivern de 1996/1997.

¹⁵ En el següent fragment trobem, com a contingut implícit, que el compliment de la llei catalana en l'aplicació de la Sentència del Tribunal Constitucional, ha de comptar amb el vistiplau de la resta dels ciutadans de l'Estat: "La primera reacción del Gobierno catalán ante la sentencia ha sido la de renovar pública y solemnemente su voluntad de garantizar el funcionamiento de la 'doble oficialidad' -de la lengua castellana y de la catalana- en la enseñanza. Es una sana actitud que sirve para despejar dudas sobre la aplicación de la ley y da pie a comprobar más adelante el cumplimiento efectivo de la promesa. El Constitucional recuerda en su sentencia que la incorporación de los alumnos originarios de otras comunidades autónomas al sistema escolar catalán debe ser progresiva y requiere 'medios de apoyo', así como "medidas de carácter flexible" para atender las situaciones especiales. No es ocioso subrayar que de la resolución satisfactoria de esta casuística dependerá a partir de ahora *que la sentencia sea también comprendida y aceptada en el conjunto de España*" ("En favor del bilingüismo", El País, 24-12-1994, 2.1.- 2.4.).

¹⁶ "La suya es la misma solicitud aún sin atender de Carmelo González, quien ayer en la Cope la resumía de forma contundente: 'Pedimos algo tan sencillo como que nuestros hijos tengan el derecho de ser educados en la lengua de su país'. [començament del següent paràgraf] Esta llamada de atención debería resonar en Zapatero, quien proclamaba el mismo día en Ceuta que 'es un deber del Gobierno que todos los españoles tengan el mismo trato y consideración'. Si no quiere dejar en evidencia que tal afirmación es pura retórica vacía de contenido, debería hacer del problema de estos padres una de sus prioridades" ("Castellano por vía judicial", El Mundo, 02-02-06, 2.1.-3.2.).

troba en el plantejament. El País al·ludeix al conjunt d'Espanya, idea que ens situa en un plantejament basat en l'esquema d'inclusió de la part en el tot (Catalunya i Espanya respectivament com la part i el tot), o, partint de la pressuposició que el conjunt d'Espanya fa referència als ciutadans espanyols, amb la idea d'apel·lació a la majoria (argument d'autoritat en la forma de majoria). Tots dos plantejaments posarien l'èmfasi en la idea d'unitat que obligaria, bé a una de les parts (esquema d'inclusió de la part en el tot) o bé a una proporció minoritària (esquema d'autoritat) a adequar-se a allò decidit pel conjunt o per la majoria.

A l'editorial de l'any 2006, El Mundo assenyala una incompatibilitat entre accions de l'aleshores President de l'Estat: afirmar la igualtat de tots els espanyols, i no aplicar aquest dret en relació amb l'educació a Catalunya. La incompatibilitat es troba a dins d'un plantejament en què el diari fa ús d'un esquema de la persona i els seus actes, de manera que la persona fa de nexa, és a dir, s'utilitza per vincular dues accions. Una d'aquestes accions és construïda pel diari: mentre la primera, la declaració, efectivament s'ha produït, la segona, permetre l'aplicació de la política lingüística a Catalunya, es construeix com a acció al text. La persona contribueix a donar materialitat a l'acció construïda pel diari i implica una actuació (eliminar l'ensenyament en català) que eviti la incompatibilitat entre allò dit (garantir la igualtat) i allò fet (permetre la desigualtat entre els espanyols).

Si a l'editorial d'El País la idea que el model lingüístic aplicat a Catalunya es troba supeditat al conjunt d'Espanya apareix com a implicació (es dedueix de la necessitat d'acceptació per part del conjunt), a l'editorial d'El Mundo, aquesta relació es troba a nivell d'una pressuposició, com a coneixement culturalment compartit que dóna sentit al text: el diari demana igualtat entre els espanyols en relació amb la llengua utilitzada a l'escola pública, i aquesta correcció que iguala la llengua a l'ensenyament -es pressuposa- va en el sentit d'adaptar l'escola catalana a la de la resta de l'Estat (obviant l'ensenyament en altres llengües cooficials), i no en el sentit contrari, la qual cosa introduiria (com a mínim)¹⁷ la possibilitat no plantejada a l'editorial d'El Mundo que el

---

¹⁷ Partint del plantejament d'El Mundo, l'equivalència exacta no seria la demanda que les llengües cooficials *també* fossin apreses a les escoles de la resta del territori estatal, sinó que *només* les llengües cooficials o alguna de les llengües cooficials fos apresada a tot l'Estat, per tal de garantir la igualtat entre tots els espanyols. En aquest cas l'apel·lació del diari a la igualtat com a base de l'argument obvia els

català o altres llengües cooficials fossin apreses a les escoles de la resta del territori estatal.

Si comparem les demandes d'aquests dos textos (l'editorial d'El País de l'any 1994 i el d'El Mundo del 2006) es pot observar que hi ha un major grau d'intervenció en el segon; mentre al primer es dona per fet que el model educatiu aplicat a Catalunya ha de comptar amb el vistiplau del conjunt d'Espanya, al segon s'afirma la necessitat de supressió del model per garantir la igualtat. Al text d'El País es qualifica el suport a la immersió per part del Tribunal Constitucional com un cas de discriminació positiva, que es justifica en un vincle amb el passat.¹⁸

Amb relació a la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats i a la Sentència del Tribunal Constitucional de 2010, també es pot observar al corpus d'anàlisi un altre canvi respecte a la dècada anterior. A la premsa feta a Catalunya (principalment a la línia editorial de l'Avui i de La Vanguardia) s'observa una reducció de la legitimitat atorgada a aquest Tribunal. Als editorials que publiquen La Vanguardia i El Periódico amb aquesta Sentència, la deslegitimació del Tribunal Constitucional ve acompanyada d'afirmacions que es correspondrien amb un ús simplificat de les tècniques de frenat de la interacció entre la persona i els seus actes, aplicades en aquest cas a la interacció entre la Sentència i el Tribunal Constitucional o entre aquest tribunal i les relacions entre Catalunya i Espanya.¹⁹ Com a dinàmica oposada, a la premsa estatal s'observa un increment de l'apel·lació a l'autoritat legal (principalment a la línia editorial d'El Mundo).²⁰

Aquestes serien les dinàmiques generals. Tanmateix, no tots els editorials del corpus segueixen aquestes tendències. Per exemple, El País es mostra lleugerament més neutral amb relació a la política lingüística feta a Catalunya al final del període. En el cas d'aquest diari, es pot interpretar que el diari pot prendre un posicionament més moderat, atès que El Mundo i l'ABC mostren una forta oposició a la normalització del català. Per

---

processos socials i les accions que han portat a l'estat actual de coneixement de llengües a dins el territori estatal i les relacions de poder que han condicionat i condicionen aquest estat.

¹⁸ Aquest vincle es comentarà més endavant, en aquest mateix apartat.

¹⁹ Aquestes accions discursives es comentaran a l'apartat corresponent a la segona hipòtesi, H2.2., centrat en la legitimitat atribuïda al poder estatal.

²⁰ Aquesta observació es comentarà amb més detall a l'apartat corresponent a la hipòtesi H2.2.; V.n.130., 131. i 132.

exemple, les afirmacions aparegudes a l'editorial "Lo último de Hernando" (El País, 12-1-2006) es podrien interpretar com una certa defensa del català per part del diari.²¹ Però observat el text en conjunt, trobem una utilització de l'esquema del grup i els seus membres amb què es produeix una transferència de sentit al grup (PP) a través de la valoració negativa d'un dels seus membres (Hernando). El vincle que estableix el diari entre el PP i aquest jutge, i la seva desqualificació a través d'altres declaracions no relacionades amb la llengua, donen cabuda a una lectura en què, més que una defensa del català (posicionament no observat en altres dels editorials d'aquest diari), el principal objectiu d'El País és utilitzar unes declaracions d'aquest jutge per desqualificar el PP.²²

En general les formes d'El País són més moderades que les de l'ABC i les d'El Mundo, sobretot al final del període observat. Tanmateix, s'ha de ressaltar que, més enllà de les formes d'expressió on trobem diferències clares, les idees d'El País aparegudes en editorials anteriors (molts cops implícites o suggerides als textos), es troben més properes a les d'aquests dos diaris del que l'estil i la forma d'expressió inicialment podrien donar a entendre. Per exemple el diari compara implícitament la immersió amb la repressió franquista, afirma (en referència a l'obligació del coneixement de llengües) que allò que no apareix explícitament a la Constitució vol dir que és prohibit, acota els drets lingüístics dels catalanoparlants a la no prohibició de l'ús de la llengua ("...el

---

²¹ Es transcriuen a continuació dos fragments d'aquest text: "LAS DECLARACIONES del presidente del Tribunal Supremo y del Consejo General del Poder Judicial, Francisco J. Hernando, comparando su interés como juez por la lengua catalana con el que tiene en aprender a bailar sevillanas, según su destino sea Cataluña o Andalucía, no desmerecen del personaje [...] Con su más reciente reflexión Hernando ignora algo tan elemental como que el conocimiento de las lenguas del lugar donde ejerce su función tiene para el juez un valor instrumental que excede del mero enriquecimiento personal: aporta calidad a su trabajo y le acerca al justiciable, una exigencia básica de la justicia. Puede que el conocimiento voluntario de algunas de ellas tenga para Hernando una escasa 'proyección positiva en otros aspectos de la vida', pero no hay duda de que la tiene para todos en el aspecto más fundamental, que es la convivencia" ("Lo último de Hernando", El País, 12-1-2006, 1.1., 3.4. i 3.5.).

²² Es transcriuen a continuació altres fragments d'aquest editorial: "Hernando se ha caracterizado por sus tomas de posición estridentes, impropias del cargo institucional que desempeña y generalmente alineadas con el Partido Popular. De ahí que su fijación obsesiva por el proyecto de Estatuto catalán no solo le lleve a decir inconveniencias insultantes como que el catalán "no tiene una proyección positiva en otros aspectos de la vida", sino a interferir con el mayor descaro en el debate político haciendo el juego al PP..." (Ibid., 1.2. i 1.3.). L'amonestació que fa El País al jutge en relació amb les seves declaracions sobre el català (V. n. 21., 3.4. i 3.5.), ve precedida d'un exemple relatiu a altre tema: "Hernando dejara poco antes de un año un Consejo General del Poder Judicial más desacreditado que nunca en sus 25 años de existencia. Y a ello han contribuido de manera especial actuaciones verdaderamente asombrosas en el presidente del máximo órgano jurisdiccional del país, como dar su apoyo a la orden de "disparar a matar" a los sospechosos de terrorismo dictada por el Gobierno de Blair y que se llevó por delante en Londres a un ciudadano inocente, el brasileño Jean Charles de Menezes. Declaración que se vio obligado a matizar después" (Ibid., 3.1.- 3.3.).

derecho del usuario a optar por una lengua se manifiesta acudiendo o no a un determinado profesional o comerciante...” [“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997, 5.1.]) o suggereix que aprendre el català comporta marginació.²³

El Periódico seria un altre diari que no segueix exactament aquesta dinàmica general. Si bé es podria afirmar que amb el procés d’elaboració de la Llei de Política Lingüística el diari expressa de forma explícita les seves opinions, les variacions entre editorials anteriors i posteriors no són molt accentuades en el cas de sentències del Tribunal Constitucional. Per exemple, comparant els editorials publicats en relació ambdues sentències d’aquest tribunal que comporten diferències qualitatives en quant al model d’immersió (la Sentència de 1994 i la de l’any 2010 sobre l’Estatut en què el castellà passa a ser llengua vehicular a l’ensenyament), s’ha trobat que el diari no mostra un canvi destacable.²⁴ D’altra banda, al llarg del període hi ha una continuïtat en la línia editorial d’El Periódico en alguns aspectes. El diari es mostra partidari de la normalització del català, des del punt de vista de l’ús de les dues llengües (catalana i castellana) i del respecte als castellanoparlants. Aquesta presa de posició apareix de forma més explícita al llarg de l’any 1997. Tanmateix, també es pot trobar algun exemple en editorials anteriors en què el diari afirma com a objectiu de la llei garantir l’ús normal i oficial del català i el castellà.²⁵ Es pot plantejar que l’objectiu de la Llei de Normalització era la normalització del català, ja que la preeminència legal del castellà (i la garantia del seu ús normal) ja es troba al text constitucional. Tanmateix, aquest fragment d’El Periódico no seria una interpretació esbiaixada (ideològicament marcada) si partim del fet que és gairebé una transcripció de l’article primer de la Llei de Normalització.²⁶ En aquest cas la qüestió de la redundància (per què lleis de rang

---

²³ Aquestes accions discursives seran comentades al llarg d’aquest apartat dedicat a la contrastació de les hipòtesis.

²⁴ En aquesta lectura es parteix del pressupòsit que el nivell de compromís o d’importància que atorga la línia editorial d’un diari a un tema concret es reflectirà en una reacció més o menys contundent. En el cas d’El Periódico, com es comentarà més endavant (Hipòtesi H2.2), entre la Sentència del Tribunal Constitucional sobre la immersió dictada l’any 1994 i la Sentència de 2010 sobre l’Estatut, no s’ha trobat una gran diferència en quant a la valoració o la legitimitat atribuïda a aquest tribunal.

²⁵ Per exemple amb la implantació de la Llei de Normalització, el diari afirma que “cabe confiar ahora que su aplicación se haga con los criterios de realismo, buena voluntad y, en ocasiones, prudencia que su propia importancia demanda” (“Sant Jordi”, El Periódico, 23-4-1983, 4.2.) i resumeix la llei com un “... texto legal, de capital importancia en el proceso de consolidación de la autonomía catalana, [que] desarrolla el artículo tercero del Estatut con el objeto de llevar a cabo la normalización del uso de la lengua catalana en todos los ámbitos y garantizar el uso normal y oficial del catalán y el castellano” (Ibíd., 2.1.).

²⁶ “La present Llei té per objecte el desenvolupament de l’article 3 de l’Estatut d’Autonomia de Catalunya per tal de dur a terme la normalització de l’ús de la llengua catalana en tots els àmbits i de garantir l’ús

inferior han d'expressar de forma explícita una garantia que ja es troba recollida a la Constitució) caldria dirigir-la cap a les relacions de poder o d'altres factors que van condicionar el redactat de l'Estatut i de la Llei de Normalització.

El recolzament de la línia editorial d'El Periódico a la normalització, més enllà de les mesures aplicades amb la Llei de Normalització, posa els límits en allò que el diari considera mesures de foment de la llengua catalana (aquesta idea es troba principalment al procés de negociació de la Llei de Política Lingüística produït al llarg de l'any 1997). En aquest procés, el plantejament del diari parteix de la diferenciació entre foment i pressió (esquema de divisió del tot en les seves parts), la fonamentació de la qual es pressuposa.²⁷ La dissociació comporta una incompatibilitat entre nocions: allò que es considera com a pressió no pot constituir una política de foment. És a dir, tot allò que es pugui considerar com a impositiu no es pot utilitzar com a foment d'un estat de coses. La dissociació no s'argumenta sinó que és el punt de partida d'altres recursos;²⁸ es pressuposa o es dóna per descomptada.

Hi ha altres exemples en què els diaris no segueixen aquesta dinàmica general. Per exemple, s'ha afirmat que als anys '80 les opinions s'expressen de forma més continguda. Tanmateix, l'editorial que publica La Vanguardia amb l'aprovació de la Llei de Normalització de 1983 ("La ley del catalán") és el text on els interessos de l'empresa editorial apareixen de forma més explícita, encara que l'expressió d'aquests interessos es trobi envoltada de raons que apel·len a l'interès general. En aquest sentit, La Vanguardia mostra un canvi destacable en les seves preses de posició davant la política lingüística a Catalunya. Així com l'any 1983 podem trobar un text contrari a la llei, al 2006 el diari demana afecte i respecte envers el català com a llengua espanyola, mitjançant l'apel·lació a la Constitució. Tanmateix, aquestes actituds quedarien matisades pel context polític o el que en aquest treball s'ha interpretat com a expectatives del diari. Per una banda, l'any 1983 el posicionament contrari a la llei es troba molt vinculat a les subvencions a les publicacions en català, i, al llarg dels anys

---

normal i oficial del català i del castellà" (Llei 7/1983, de 18 d'abril de Normalització Lingüística a Catalunya, Article 1).

²⁷ Com s'assenyalarà més endavant a l'apartat corresponent a la tercera hipòtesi (H3.2), aquesta diferenciació no és del tot obvia o, en tot cas, no és una lògica que s'apliqui a tots els temes socials (V.n. 172.).

²⁸ Aquesta diferenciació és el punt de partida d'un esquema del fi i els mitjans (veure apartat corresponent a la tercera hipòtesi, H3.2).

següents La Vanguardia, com a publicació en castellà, també ha anat rebent subvencions del Govern de la Generalitat. En aquest sentit, a l'editorial que publica amb l'aprovació de la Llei de Normalització, potser el diari es posiciona en contra d'unes mesures que, en la seva aplicació, són més favorables als seus interessos del que inicialment o oficialment s'havia plantejat. Per l'altra, el context polític i mediàtic de l'any 2006 és molt diferent del de començament dels anys '80, ja que l'Estatut aprovat per majoria a Catalunya està sent modificat al Congrés i aquesta rebaixa ve acompanyada d'una forta oposició de mitjans estatals. En canvi, quan l'any 2010 es publica la Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut i es dona a conèixer que el castellà s'introdueix com a llengua vehicular a l'ensenyament públic, el diari afirma que el model d'escola catalana no s'ha modificat.²⁹ Partint dels textos observats, i matisat pels aspectes assenyalats, es pot afirmar a *grosso modo* que l'any 1983 La Vanguardia parteix d'una oposició a la promoció del català, i que al final del període fa una defensa de la llengua catalana de cara a interlocutors estatals com a receptors del discurs. Aquesta defensa es produeix en un context polític i mediàtic obertament hostil cap a la llengua catalana (entre els diaris observats, aquesta actitud es correspon amb els editorials d'El Mundo i l'ABC). Entre aquests dos punts temporals, a la dècada dels anys '90 (sobretot amb l'elaboració de la Llei de Política Lingüística de 1997) el diari defensa el manteniment de l'*statu quo* lingüístic, cosa que pressuposaria evitar canvis significatius respecte del nivell de normalització assolit amb la implantació de la Llei de Normalització.

Un tret que s'ha observat en diversos editorials La Vanguardia al llarg del període és que el diari no sembla atorgar molta importància a l'extensió del català o que la seva normalització no forma part dels seus objectius. Aquesta lectura, en part deriva del fet que el diari no publica cap editorial en moments rellevants, o ho fa dies després. Per exemple, amb la Sentència sobre la Llei de Normalització que dicta el Tribunal Constitucional l'any 1986 arran un recurs presentat pel Govern de l'Estat, el diari no publica cap editorial. Amb l'aprovació de la Llei de Política Lingüística, La Vanguardia publica un text quatre dies després del Ple del Parlament (la resta de diaris publiquen els respectius editorials el mateix dia del Ple o al dia següent). També seria indicatiu el fet que, en els debats sobre aquesta llei, el diari apel·la al manteniment de la convivència, al

---

²⁹ En aquest editorial el diari fa valoracions negatives de la Sentència, però en relació amb altres aspectes, ja que, a l'apartat de l'editorial que el diari titula "La lengua, respetada", afirma que "El modelo lingüístico queda a salvo" ("Que hablen las urnas", La Vanguardia, 29-6-2010, 4.3.).

mateix temps que situa la convivència -en relació amb la política lingüística- com el major bé de la societat catalana.³⁰ Per últim, al final del període trobem que, amb les sentències que dicta el Tribunal Suprem (en l'aplicació de la Sentència del Tribunal Constitucional) modificant el model d'immersió (el castellà també ha de ser llengua vehicular) el diari publica un editorial que porta el títol “El Supremo avala la normalización” (La Vanguardia, 24-12-2010).

Com a última matisació a la tendència general descrita, s'ha observat que l'Avui, diari que en matèria lingüística es pot considerar com el més crític amb les lleis lingüístiques estatals, ja mostra al començament del període continguts que qüestionen el nivell de qualitat democràtica de la Constitució, en concret, a l'editorial que publica coincidint amb la primera Sentència que dicta el Tribunal Constitucional sobre la Llei de Normalització l'any 1986. En aquest text, el diari parteix d'un esquema de comparació amb què emfatitza la distància entre el procés de normalització (“un procés tan bàsic”) i la resposta d'institucions estatals (“obstacles importants i significatius” [“Contra la decisió del Parlament”, Avui, 27-6-1986, 4.3.]).³¹ La desproporció implícitament fonamenta el que se suggereix com un canvi d'ordre en el cas de la Sentència (és a dir, no una diferència quantitativa, sinó qualitativa, que pertany a una altra categoria o un altre ordre de coses). Des del punt de vista de l'esquema de les diferències de grau i d'ordre, s'observaria una desproporció entre les dues accions (la Llei de Normalització per una banda i per l'altra, la resposta feta des d'institucions de l'Estat: el recurs d'inconstitucionalitat del Govern i els continguts de la Sentència del Tribunal Constitucional).

El plantejament de diferències de grau i d'ordre comporta una jerarquitització entre les diferències de tipus quantitatiu (grau) i les de tipus qualitatiu (ordre), on les primeres serien menys rellevants, ja que suposen un increment menor. En aquest sentit, la concepció d'una relació com a diferència de grau o com a diferència d'ordre serviria per minimitzar-la o incrementar-la respectivament. A l'editorial que publica l'Avui l'any 1986 coincidint amb la Sentència sobre la Llei de Normalització, el diari suggereix que

---

³⁰ Aquest discurs s'exposarà amb més detall a l'apartat corresponent a la tercera hipòtesi (H3.1).

³¹ La qualificació del procés de “bàsic” implícitament també pot comportar l'establiment d'altres nivells: “Si fins i tot un procés tan bàsic com el de la normalització lingüística topa amb obstacles importants i significatius, tot i que només siguin de detall, potser cal pensar que el marc general que empara aquesta normalització és massa fill d'un passat que cal superar” (“Contra la decisió del Parlament”, Avui, 27-6-1986, 4.3.).

“el marc general que empara” la Sentència, és a dir, la Constitució, pertany a un altre ordre de coses. L’ordre diferent es refereix al Franquisme, que apareix en la forma de pressuposició o coneixement socialment compartit que dóna sentit al text. Aquesta pressuposició s’indica al text mitjançant la metàfora “*fill* d’un passat que cal superar” (Ibidem). En aquest text de 1986 ja trobem una forta deslegitimació de la Constitució, la qual es vincula implícitament al Franquisme en un plantejament de diferències de grau i d’ordre: la distància o la desproporció entre el procés de normalització (qualificat de bàsic) i la Sentència, justificaria els lligams del marc legal que l’empara amb un ordre polític diferent a la democràcia.

Partint de l’esquema de diferències de grau (quantitatives) i d’ordre (qualitatives) es poden construir arguments que minimitzin o magnifiquin la distància existent entre dos fenòmens. Una diferència quantitativa es pot minimitzar introduint elements que comportin diferències que es consideren més importants (d’ordre o qualitatives). Un altre recurs és segmentar les diferències de grau de manera que el canvi d’ordre es faci de forma més gradual. Com assenyalen els autors de la teoria de l’argumentació, “quan un es troba en presència de dos camps d’ordre diferent, sovint l’establiment de graus a l’interior d’un d’ells té com a objectiu atenuar el tall. Es prepara així la reducció d’una diferència d’ordre a una de grau, i, d’aquesta manera, la graduació dins d’un dels camps es fa de forma que el seu grau extrem serveixi de transició entre els dos camps” (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 531). En sentit contrari, una diferència de grau (quantitativa) es pot magnificar de manera que es consideri pertanyent a una altra categoria (diferència d’ordre). La transformació de diferències de grau en diferències d’ordre dependrà de la formació de conceptes i, en aquest sentit, es ressaltaran aquells fenòmens que emfatitzin la idea de discontinuïtat: per exemple, guerres o revolucions per a diferenciar etapes de la història. Hi ha una diversitat de fenòmens en què l’increment quantitatiu porta a diferències qualitatives. Com exemplifiquen els autors de la teoria de l’argumentació en relació al sorites grec “a partir de cert moment els grans afegits a altres grans comencen a fer-se notar i formen un munt, els cabells arrencats un darrere l’altre transformen a un home cabellut en calb” (Ibid., 534). El fet que en aquests tipus de fenòmens no existeixi un punt fix a partir del qual un increment quantitatiu comporti una diferència qualitativa, sinó que el marge sigui variable, els fa susceptibles de ser adaptats als objectius o interessos de l’autor del text, això és, de ser observats com a diferències de grau o com a diferències d’ordre.

Un exemple d'aquest plantejament basat en les diferències de grau o d'ordre, present també al corpus d'anàlisi, es la concepció que es té del pas de la Dictadura a la Democràcia. Segons els exemples que posen els autors de la teoria de l'argumentació, la versió oficial de la Transició es correspondria amb un plantejament que atenua el canvi, fent-lo més gradual (etapes d'obertura del Franquisme i de Transició a la Democràcia), la qual cosa, potencialment, pot facilitar una reducció de diferències d'ordre a diferències de grau en aspectes o àmbits concrets. En canvi, l'èmfasi en els conceptes (dictadura, democràcia) assenyala diferències de tipus qualitatiu, destacant que aquests sistemes pertanyen a dos ordres polítics diferents.

En el cas del corpus d'anàlisi trobem un exemple d'aquest plantejament basat en diferències de grau i d'ordre en un editorial que publica El País l'any 1997, en què el diari qualifica la llei de Normalització de 1983 com “...un marco legal más que suficiente para permitir un desarrollo de la lengua catalana que la aleje de forma definitiva de la anormalidad que ha venido sufriendo históricamente” (“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997, 3.2.).³² En aquest fragment la idea allunyar-se suggereix diferències de grau, cosa que ens situaria en una gradació entre la categoria d'anormalitat i la de normalitat que, en el cas de la política lingüística, es traduiria en un canvi també gradual. El fet de concebre el pas d'un a un altre regim polític de forma gradual també pot tenir l'efecte de frenar o de reduir les expectatives de canvi. Altres fragments d'editorials d'El País inclosos al corpus d'anàlisi mostren un posicionament explícit en aquest sentit. Amb la Sentència del Tribunal Constitucional de l'any 1986, el diari demana paciència amb el procés de normalització:

“la construcción de un Estado democrático y descentralizado, en el que se reconocen la pluralidad y la diversidad lingüística y cultural, no es fácil ni será rápida. Tras 40 años de dictadura y varios siglos de mentalidad uniformadora, no se puede esperar que, *de la noche a la mañana*, llegue *fluidamente* el consenso y la normalización” (“La batalla de las lenguas”, El País, 26-6-86, 4.1 i 4.2).³³

---

³² Per a una anàlisi més detallada d'aquest text, vegeu a l'apartat “Anàlisi”, editorial “Lenguas en libertad” (El País, 19-7-1997).

³³ En aquest fragment, les metàfores “de la noche a la mañana” i “fluidamente” suggeririen, respectivament, diferències d'ordre i diferències de grau.

Si l'any 1986 el diari apel·la a la paciència per assolir els objectius en la normalització del català, amb l'aprovació de la Llei de Política Lingüística els supedita a un consens superior a les quatre cinques parts del Parlament que van donar suport a la llei, per evitar així el perill de provocar conflicte social:

“cambios de comportamiento de este tipo... lo mejor es que sean fruto paulatino de la voluntad de todos...para evitar precisamente que cualquier obligatoriedad, por suave que sea, se convierta en bandera política y en motivo de división entre los ciudadanos.” (“Ley sin consenso”, El País, 31-12-97, 5.1 i 5.2.).³⁴

En un sentit contrari al dels fragments d'El País comentats (relació entre continguts de diferència), a l'editorial que publica l'Avui l'any 1986, el diari afirma que s'hauria d'incrementar la distància entre els dos sistemes polítics (“un passat que cal superar” [“Contra la decisió del Parlament”, Avui, 27-6-1986, 4.3.]). En aquesta construcció de sentit que afirma com haurien de ser les coses, el recurs presentat pel Govern del PSOE i la Sentència del Tribunal Constitucional pertanyen a un marc constitucional que es considera insuficient. Això és, el diari mostra unes majors expectatives de canvi, que es recolzarien implícitament en la traducció de les diferències entre els sistemes polítics en diferències a la legislació lingüística.

Al llarg del procés d'elaboració de la segona llei (1997), es poden trobar a l'Avui amb relativa freqüència continguts que fan explícita l'existència de lleis estatals que fan obligatori l'ús del castellà. En aquests casos el diari generalment utilitza esquemes de reciprocitat o de regla de la justícia. L'actuació d'agents polítics davant lleis que “imposen” el castellà (explicitació de les lleis estatals) és el punt de partida per demanar coherència en l'acció, és a dir, que aquests mateixos agents no es comportin de manera diferent en el cas de les lleis catalanes. Expressat en abstracte (sense fer referència a agents) el plantejament seria afirmar que si en un cas és legítim en l'altre també ho hauria de ser. L'esquema de reciprocitat vincula dos elements a través d'una relació de simetria a partir de la qual demana aplicar els mateixos judicis als dos elements. Això comporta una equiparació entre situacions, referents en aquest cas al poder polític per legislar sobre matèria lingüística.

---

³⁴ Aquest fragment es comentarà més endavant (segona hipòtesi, H2.1) en la seva relació amb un editorial d'El Periódico.

Amb el procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística produït al llarg de l'any 1997, l'explicitació de lleis lingüístiques estatals apareix amb relativa freqüència als editorials de l'Avui observats. En canvi, als editorials del corpus que coincideixen amb la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats (començament de 2006), el diari ja no se centra a fer explícites aquestes lleis, sinó a afirmar una connivència entre forces polítiques estatals i sectors mediàtics importants en contra de Catalunya. En aquest cas el plantejament utilitzat pel diari és el d'un esquema del grup i els seus membres, amb què partits polítics i sectors mediàtics estatals es consideren pertanyents a un mateix grup definit sobre la base d'idees com "la fòbia anticatalana" ("Serial anticatalà: ara, la llengua", Avui, 13-1-06, 1.1.) o la difusió de mentides ("Sempre les mateixes mentides", Avui, 16-02-06). Aquest grup incorpora també aquells que des de Catalunya prenen el mateix posicionament ("Ho saben els que ho diuen des de Madrid i ho saben igualment els que ho diuen a Barcelona"[Ibíd., 1.7]).

Partint de les observacions anteriors (posicionament de l'Avui coincidint amb la Sentència del Tribunal Constitucional de 1986, l'elaboració de la Llei de Política Lingüística l'any 1997 i la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats al 2006), s'ha de destacar que la dinàmica de la línia editorial d'aquest diari no es correspon del tot amb allò afirmat a la segona hipòtesi (H2.1.3), això és, que a partir del final dels anys '90 creix l'explicitació de les lleis estatals. Als editorials del corpus aquesta acció discursiva s'ubica al final de la dècada dels anys '90. En canvi, en els textos corresponents a la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats, l'èmfasi es posa en la construcció d'un grup format per partits polítics i per plataformes mediàtiques, estatals i autonòmiques, que actuen en contra de Catalunya. La delimitació d'un grup pot comportar una diferenciació entre ells (els membres del grup) i nosaltres. Aquest plantejament suposa un canvi respecte d'editorials anteriors: així com als editorials del corpus dels primers anys del període observat l'Avui aplica la idea de consens a les relacions entre els governs estatal i autonòmic, a partir de l'any 1997 ja no trobem aquesta utilització. Des d'aquest punt de vista i partint dels editorials del corpus, podem parlar en el cas de l'Avui d'una dinàmica en què, d'unes expectatives d'entesa als anys '80 i primera meitat dels '90, s'arriba a la primera dècada de 2000 a la delimitació d'un grup definit sobre la base d'atributs i accions com ara fòbia anticatalana, difusió de falsedats i utilització de Catalunya en el joc polític estatal.

Hipòtesi 2: sobre l'acció dels poders autonòmic i estatal en legislació sobre llengües.

H2.1 Poder autonòmic i legitimitat:

Les principals associacions entre poder autonòmic i legitimitat del català es produeixen en dues direccions: per una banda en la denuncia d'imposició d'unes polítiques davant la llibertat individual (H2.1.1), per l'altra, en l'efecte de legitimitat derivat de la implantació d'una llei, creant consens al voltant dels seus principis (H2.1.2).

- H2.1.1 Es denuncia la imposició del català a través de les lleis de política lingüística en els seus àmbits d'actuació (principalment educació, administració i subvencions a mitjans de comunicació i cultura en català). Aquestes denúncies d'imposició parteixen de considerar com una unitat dos aspectes diferenciats: l'existència mateixa d'una llei i el seu contingut. En aquest sentit, la crítica al contingut es fa a través de la crítica a l'existència de la llei.

Matisacions a la hipòtesi H2.1.1

Al llarg del procés de negociació de la Llei de Política Lingüística (any 1997) la premsa estatal qüestiona la necessitat d'elaborar una nova llei. Aquest qüestionament sovint ve acompanyat d'un rebuig a la llei o a algun aspecte de la mateixa, per considerar-lo impositiu. Però la idea d'imposició no es vincula sempre al qüestionament del projecte. També es denuncia la imposició en sí. D'altra banda, a la premsa feta a Catalunya també podem trobar la utilització del terme imposició (a La Vanguardia i a El Periódico) o l'ús de termes que comporten accions amb connotacions violentes i que, s'afirma, van dirigides contra els castellanoparlants (El Periódico).

Des d'un punt de vista general s'observen relacions de correspondència o de similitud entre continguts dels diaris que fan referència a aspectes preceptius de la llei en procés d'elaboració o a la llei en si. Entre els diaris estatals s'observa una correspondència entre continguts pel que fa a l'oposició al projecte de llei. Entre la premsa estatal, La

Vanguardia i El Periódico (o a tots els diaris observats amb l'excepció de l'Avui) trobem relacions de similitud quan aquests diaris donen per fet que les obligacions vinculades al català (diferents segons el diari) constitueixen un acte d'imposició. També trobem aquest tipus de relació entre fragments d'El Mundo, l'ABC i El Periódico, quan els diaris exposen aquests actes d'imposició mitjançant accions metafòriques amb connotacions violentes.

Ampliació de la hipòtesi H2.1.1

En la referència o en la crítica a la noció de deure vinculat al català es poden assenyalar, a grans trets, diversos nivells: la utilització de terminologia, en principi, més neutra com ara deure, obligació o prescripció; l'afirmació que la convivència (lingüística o social en general) es troba en perill en cas que es prenguin determinades mesures (considerades com a impositives); l'ús de termes amb càrrega negativa com ara imposició, coerció, coacció o d'altres similars (exercici del poder considerat com a no legítim); i, per últim, l'ús de termes o expressions metafòriques que comporten diversos graus de violència cap als castellanoparlants.

Obligació³⁵

L'ús del terme obligació o similars (exercici del poder expressat amb terminologia amb connotacions més neutres) apareix sobretot a l'Avui al llarg de l'any 1997 en referència a la legislació estatal.³⁶ L'Avui fa servir aquest terme en esquemes de reciprocitat que fa

---

³⁵ En aquest treball es parteix del pressupòsit que l'obligació, deure o termes similars són indissociables de la llei, en el sentit que les lleis, o bé obliguen als ciutadans a comportar-se d'una forma determinada, o bé reconeixen drets, els quals impliquen necessàriament que algú té l'obligació de garantir aquests drets o de fer-los efectius. A causa que a les societats modernes l'existència de lleis es considera necessària, hi ha termes que, al marge del context textual que influeixi en la seva interpretació, recullen aquest imperatiu de forma més neutra; per exemple, deure, mandat, obligació, ordenança, precepte, o prescripció, entre d'altres.

³⁶ Es transcriuen a continuació alguns exemples: "El mateix PP que a Catalunya es refereix amb tant d'entusiasme a la necessitat de no obligar ni coaccionar, no dubta a Madrid a l'hora d'aprovar normes que *obliguin* la presència del castellà en les etiquetes dels productes, amb les mesures punitives que calgui per fer-ho possible" ("Quotes necessàries", Avui, 25-2-1997, 2.4.); "Però en aquest àmbit ens situem encara en la trampa del bilingüisme unilateral. És a dir, a Catalunya només serien bilingües els catalanoparlants per *obligació* constitucional [...] El bilingüisme real. I no el que preconitza Fernández Díaz, que només afectaria -pel que fa a les obligacions- els catalanoparlants" ("Bilingües", Avui, 16-4-1997, 2.7. i 2.1.4-

servir per aplicar el mateix judici a situacions que considera similars. Partint de la validesa atorgada a les obligacions en l'ús del castellà presents a les lleis estatals, el diari considera també vàlides les obligacions vinculades al català a la legislació feta a Catalunya. Del plantejament de la situació que comporta l'ús de l'esquema de reciprocitat es poden destacar dos aspectes. Per una banda, amb l'exposició del primer element de l'esquema (les obligacions vinculades al castellà) el diari explicita l'existència d'aquestes obligacions a la llei estatal (Hipòtesi H2.1.3). Per l'altra, l'esquema de reciprocitat parteix de considerar dues situacions (legislació estatal i autonòmica) com a simètriques o equiparables. És aquesta equiparació la que permet establir una incongruència entre considerar vàlides les obligacions en un cas (lleis estatals) i veure-les com a imposició en l'altre (legislació autonòmica).

Al llarg de l'any 1997 també podem trobar amb relativa freqüència l'ús del terme obligació a editorials d'El País, en aquest cas en referència a mesures vinculades a l'extensió del català. Tanmateix, el grau de neutralitat del terme quedaria matisat per contextos textuais en què les obligacions es valoren de forma negativa, ja sigui a través de l'assignació d'atributs (esquema de la persona i els seus actes), de l'ús de l'esquema causal amb l'exposició de possibles efectes negatius, de l'ús de l'esquema del grup i els seus membres per emfatitzar la idea de manca de consens, o a través de l'apel·lació a l'autoritat en la forma de llei (Constitució) o en la de la majoria (generació de conflicte que, es pressuposa, deriva de l'oposició dels ciutadans a aquestes obligacions).³⁷

2.1.5); “Aquests sectors -en alguns cas, influents- no obren la boca quan el Congrés de Diputats vota que el castellà sigui *obligatori* en els etiquetatges i que el català només pugui funcionar sol quan es tracta de ‘productes tradicionals’” (“Convivència”, Avui, 21-4-1997, 4.7.), i al mateix editorial, en relació al català: “Aquests sectors veuen ‘imposicions’ només en un modest full dominical que planteja únicament *obligacions morals* i en un document firmat per intel·lectuals sense conseqüències legals” (Ibid., 4.8.); “Ni tampoc neutralitzava toca la teranyina normativa que el Govern central i la Comissió Europea han anat teixint per regular l'ús fins a l'últim àmbit *d'obligatorietat* lingüística” (“La llei i els reglaments”, Avui, 30-12-1997, 1.6.).

³⁷ Es transcriuen a continuació fragments on apareix el terme obligació: “Entre las *ideas desafortunadas* del texto destaca en particular la pretensión de fijar cuotas mínimas de catalán a los medios de comunicación privados. Este *exceso de celo* se parecía también en el intento de *obligar* a los profesionales por cuenta propia y al pequeño comercio a que puedan atender en ambos idiomas, incluso *bajo amenaza* de sanción, punto este que ha merecido la *crítica de Unió Democrática, el partido de Duran Lleida que forma parte de la coalición gobernante en Cataluña*” (“Ley de lenguas”, El País, 24-2-97, 4.1. i 4.2.); “Era *absurdo e incluso dudosamente constitucional* que se convirtiera en una *obligación* de cualquier empresa con atención al público, e incluso de los profesionales con despacho abierto, el hablar al cliente en catalán o en castellano si éste lo exigía” (“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-97, 1.2.); “El debate político y social abierto ha demostrado que el Gobierno catalán lanzó la iniciativa *sin tener garantizado un consenso básico ni haber previsto resistencias sociales* como las de círculos económicos ideológicamente nacionalistas pero que ven un *peligroso peaje en la obligación del etiquetado en catalán* de algunos productos, *lo que podría afectar a la libre circulación de mercancías* en España y en la UE” (“Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-97, 2.5.); “Dos de *los elementos más polémicos* han quedado

Observant el corpus d'anàlisi en conjunt, s'ha trobat un canvi destacable amb relació a l'ús del terme obligació. Als anys '80 s'aplica a la normalització del català sense que aparegui vinculat a la idea d'imposició o a valoracions negatives (a excepció de l'editorial que publica La Vanguardia amb l'aprovació de la Llei de Normalització). En canvi, al llarg de l'any 1997 la noció d'obligació associada al català és majoritàriament criticada a la premsa observada i es troba expressada amb termes que comporten connotacions negatives, com ara imposició, coerció, pressió o metàfores amb continguts violents. L'excepció la trobem a l'Avui, diari que defensa explícitament les quotes i sancions als editorials "Quotes necessàries" (Avui, 25-2-1997) i "Consens lingüístic" (Avui, 30-9-1997).

L'any 1994 trobem exemples d'utilització de la noció d'abús aplicada a la Llei de Normalització,³⁸ en un context en què el Tribunal Constitucional dicta Sentència sobre el recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Tribunal Suprem. En aquests casos la Generalitat apareix explícita o implícitament com a subjecte d'obligacions davant el poder judicial.³⁹ La noció d'abús és una variant de l'esquema de l'acte i l'essència, enllaç amb què es construeix allò que es considera característic d'un fenomen. En el cas de la utilització de la noció d'abús, l'autor del text ressalta una desviació d'allò

---

arrumbados. Han desaparecido *la obligación de atender en catalán* al público por parte de comerciantes y profesionales y de toda la Administración periférica del Estado y la de etiquetar en catalán los alimentos envasados, los productos tóxicos y los peligrosos" ("Ley sin consenso", El País, 31-12-97, 4.1. i 4.2.).

³⁸ La noció d'abús indica una desviació de la norma establerta (vegeu, c. 1, 2.5.1.).

³⁹ Fragment d'El Periódico en què la Generalitat apareix com a subjecte d'obligacions i el poder judicial com a garantia davant possibles excessos: "Con la sentencia del Tribunal Constitucional, la Llei de Normalització Lingüística que aprobó el Parlament en 1983 logra el respaldo de la más alta instancia jurídica del Estado. Se zanja la polémica, así como las dudas que expresión el Supremo sobre algún punto. [...] Pero en aras del juego limpio, ahora es cuando resulta más sagrada la *obligación* de la Generalitat de extremar su celo para que se cumpla en todos los sentidos, para no consentir radicalismos de profesores sean del signo que sean, y para garantizar junto a la enseñanza del catalán la del castellano" ("Una sentencia sensata", El Periódico, 24-12-1994, 1.1. i 1.2.; 1.5.). L'any 2006 El Mundo també utilitza el terme obligació en editorials en què el poder judicial apareix com a garantia davant abusos, parlant en aquest cas de vulneració de drets. El següent fragment pertany a un editorial que publica El Mundo arran una Sentència dictada pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya sobre la immersió: "El Tribunal Superior de justícia de Catalunya ha *ordenat* esmenar dues disfuncions del model d'ensenyament per immersió lingüística que feia un col·legi de Badalona. El seu acte qüestiona unes males pràctiques que no s'havien d'haver produït. Una, negar l'atenció individual en castellà als alumnes de fins a 7 anys. Una altra, no incorporar la classe lectiva de castellà des de primer curs de primària i endarrerir-la fins el tercer" ("La llengua i l'ensenyament", El Periódico, 3-2-2006, 1.1.- 1.4.). En el cas d'El Mundo: "El Tribunal Superior de Catalunya ha emitido un auto por el que *obliga* -por la vía fulminante de las medidas cautelares- a un colegio de Badalona a impartir la asignatura de Lengua Española [...] Que el colegio de Badalona se vea *obligado* por los tribunales a impartir clases de castellano es una buena noticia y es de esperar que anime a otros padres a denunciar la vulneración de sus derechos" ("Castellano por va judicial", El Mundo, 02-02-2006, 1.2. i 6.1.).

característic, de la regla general, assenyalant un comportament o uns trets que no es corresponen amb la norma o amb allò considerat com a normal. Amb relació a aquesta Sentència sobre la Llei de Normalització, La Vanguardia i l'ABC parlen d'abusos en l'aplicació de la Llei de Normalització i El Periódico de radicalismes.

La noció d'abús té dues implicacions. Per una banda, com s'ha exposat, delimita l'abast d'aplicació de la norma, assenyalant conductes que no estan incloses. En el cas de la Sentència del Tribunal Constitucional de 1994, la norma es podria referir a l'obligació que els nouvinguts rebin l'educació en una llengua que pugin comprendre, a no arribar als objectius del model educatiu de forma ràpida (ABC, El País, continguts de la Sentència),⁴⁰ a no “excloure” el castellà de l'educació com a llengua docent (La Vanguardia)⁴¹ o a garantir l'ensenyament en català i en castellà (El Periódico).⁴² Per l'altra, partint del fet que la noció d'abús es construeix en referència a la norma (allò que no és vàlid es defineix a partir d'allò que sí que ho és), implícitament la legitima. En aquest cas els diaris, a l'igual que el Tribunal Constitucional, legitimen el model educatiu català afirmant que afavoreix la convivència social: el model educatiu “...es constitucionalmente legítimo en cuanto responde a un propósito de integración y cohesión social en la comunidad autónoma, cualquiera que sea la lengua habitual de cada ciudadano” (cita de la Sentència a l'editorial que publica La Vanguardia [“La lengua: absuelta”, La Vanguardia, 24-12-94, 2.3.]).

Als editorials observats aquesta utilització de la noció d'abús en l'aplicació del model escolar català apareix només en una direcció. És a dir, mentre que l'autoritat (legitimitat) atribuïda als tribunals i a les lleis que fan obligatori el castellà es dona per descomptada, no s'ha trobat cap atribució d'autoritat (legitimitat) a la Llei de

---

⁴⁰ Es transcriuen a continuació dos fragments de la Sentència, citats a l'editorial de l'ABC i al·ludits al text d'El País: “quienes se incorporan al sistema educativo en una Comunidad Autónoma donde existe un régimen de cooficialidad lingüística han de recibir la educación en una lengua en la que puedan comprender”; “los objetivos de dicho modelo [“un modelo de conjunción o integración lingüística”] no pueden ser alcanzados de forma inmediata o aceleradamente” (STC 337/1994, “II. Fundamentos jurídicos”, 11.).

⁴¹ “El Tribunal considera asimismo que es la lengua catalana ‘el centro de gravedad de este modelo de bilingüismo’ e insiste en las necesarias garantías para que el castellano no quede excluido como lengua docente ‘de forma que quede garantizado su uso y conocimiento” (“La lengua: absuelta”, La Vanguardia, 24-12-94, 2.4.).

⁴² “...en aras del juego limpio, ahora es cuando resulta más sagrada la obligación de la Generalitat de extremar su celo para que su cumpla en todos los sentidos, para no consentir radicalismos de profesores sean del signo que sean, y para garantizar junto a la enseñanza del catalán la del castellano” (“Una sentencia sensata”, El Periódico, 24-12-94, 1.5.).

Normalització que faci que es parli d'abús quan l'escolarització obligatòria no es fa en català.⁴³ L'afirmació d'abusos en el sentit contrari, és a dir, la utilització del castellà allà on no pertocaria segons la Llei de Normalització, no apareix als textos observats. Aquest fet podria portar a deduir, per exemple, que no es produeixen abusos de la norma en aquest sentit, o que, en cas d'haver-n'hi, no constituïrien un abús o no serien rellevants.

Si amb la Sentència del Constitucional de l'any 1994 La Vanguardia i l'ABC parlen d'abusos i El Periódico de radicalismes, El Mundo es refereix a aquests fets com a aplicació incorrecta de la llei: "El dictamen ... [del] alto tribunal ... viene a refrendar lo que muchos hemos dicho y repetido a lo largo de los últimos meses: que la orientación de la Ley es correcta y positiva; [i] que los problemas que se han presentado al respecto -pocos, pero no por ello desdeñables- nacen de su incorrecta aplicación" ("Ley de Normalización Lingüística: las aguas vuelven a su cauce", El Mundo, 24-12-1994, 1.2.).

Aquesta presa de posició d'El Mundo contrasta amb l'estil i continguts que mostrarà el mateix diari en editorials posteriors; es pot observar una relació entre continguts de correlació oposada entre aquest editorial que publica El Mundo l'any 1994 i textos del diari corresponents al començament de l'any 2006 pel que fa a la seva valoració del model educatiu català. El Mundo, partint dels mateixos fets (aplicació del model d'immersió), arriba en tots dos casos a conclusions oposades: l'any 1994 afirma que l'orientació de la Llei de Normalització és "correcta i positiva" i recolza aquestes valoracions en apel·lacions a l'autoritat (en la forma del Tribunal Constitucional i de la majoria ["lo que muchos hemos dicho"]); en canvi, al 2006 denuncia que la llei vulnera el dret dels estudiants a ser educats en la llengua del seu país.⁴⁴

---

⁴³ En un editorial que publica l'Avui amb la Sentència que dicta el Tribunal Suprem al desembre de 2010 (editorial no inclòs al corpus d'anàlisi), el diari defensa el model d'escola a través de la cohesió social: "...el Tribunal Suprem ha intentat dinamitar trenta anys de cohesió social i normalització lingüística pacífica i sense tensions socials ni ciutadanes" ("Andanada conta Catalunya", Avui, 23-12-2010, 1.6.).

⁴⁴ "La suya es la misma solicitud aún sin atender de Carmelo González, quien ayer en la Cope la resumía de forma contundente: 'Pedimos algo tan sencillo como que nuestros hijos tengan el derecho de ser educados en la lengua de su país' [...] Que el colegio de Badalona se vea obligado por los tribunales a impartir clases de castellano es una buena noticia y es de esperar que anime a otros padres a denunciar la vulneración de sus derechos. Pero éstos sólo se verán realmente protegidos cuando el derecho de aprender en castellano sea entendido como la posibilidad de recibir clases en dicho idioma, y no como un refuerzo para aprender en catalán" ("Castellano por vía judicial", El Mundo, 02-02-06, 2.1., 6.1. i 6.2.).

Al diari ABC també es pot observar un canvi similar. Encara que a l'any 1994 aquest diari no troba del tot encertada la Sentència del Tribunal Constitucional, afirma que “la dilatada y coherente posición editorial de ABC...nunca dudó de la constitucionalidad de una ley unánimemente votada” (“Tribunal Constitucional: Luces y sombras”, ABC, 24-12-1994, 3.1.). En canvi, a l'any 1997 podem trobar atribucions negatives al model educatiu català.⁴⁵

Amb relació a la idea d'obligació vinculada a lleis lingüístiques, es comentaran a continuació algunes accions discursives aparegudes a editorials d'El País i de La Vanguardia, diaris amb major difusió respectivament a l'Estat i a Catalunya.

En un editorial que publica El País l'any 1986 amb la Sentència que dicta el Tribunal Constitucional sobre la Llei de Normalització, el diari estableix una equivalència entre absència d'obligació i prohibició (esquema d'identificació), en una interpretació del text constitucional en què allò que no apareix explícitament com una obligació s'equipara, en el contingut implícit, amb la prohibició:

“El criterio seguido por los magistrados para aceptar determinados recursos y rechazar otros ha sido el que marca el artículo 3 de la Constitución.⁴⁶ Ésta establece de forma bien clara que las lenguas de la comunidades autónomas son objeto de protección y de derechos, pero *no de obligaciones* por parte de los ciudadanos. [...] el castellano. La prioridad de éste es reconocida de manera explícita por la sentencia cuando dice: ‘...sólo del castellano se establece constitucionalmente un deber individualizado de conocimiento, y con él, la presunción de que todos los españoles lo conocen’. Es decir,

---

⁴⁵ Per exemple el diari afirma la desaparició del castellà a l'educació: “...desde que se implantó la inmersión en las escuelas, que el castellano desapareció de la faz de las aulas” (“Bilingüismo”, ABC, 13-5-97, 3.2.); o, assenyalant una incoherència entre accions (que pressuposa que els seus autors pertanyen al mateix grup, el dels nacionalistes catalans), el diari critica la immersió en el cas dels castellanoparlants familiars: “Paradójicamente, todos los argumentos que el nacionalismo catalán movilizó en defensa de la ‘inmersión’ para compensar la situación subordinada del catalán, serían ahora utilizables para denunciar la posición discriminatoria y subalterna a la que pretende relegarse al castellano” (“Dos lenguas propias”, ABC, 28-9-97, 1.3.)

⁴⁶ Article 3er de la Constitució espanyola:

1. El castellano es la lengua española oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla.
2. Las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas de acuerdo con sus Estatutos.
3. La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección”

que si es un derecho de catalanes, gallegos y vascos el conocer y usar sus respectivas lenguas y un deber del Estado el protegerlas, sólo el castellano es de obligatorio y presumible conocimiento por parte de todos los españoles” (“La batalla de las lenguas”, El País, 26-6-1986, 2.1.- 2.2., i 2.4.- 2.6.).

A la literatura acadèmica podem trobar aquesta equivalència entre absència d'obligació i prohibició a l'anàlisi que fa John Elster (1995) del llibre *Yawning Heights* d'Alexander Zinoviev. Elster identifica la distinció lògica entre la negació interna i la negació externa com el “principi organitzador” d'aquesta obra.⁴⁷ Segons Elster, la tesi central de *Yawning Heights* és que “la irracionalitat bàsica dels règims rau en la penetrant confusió o suposada analogia entre negació interna i externa” (Elster 1995, 86). A l'anàlisi de la societat que descriu Zinoviev, “el tret fonamental de... [la llei] és confondre la no obligació amb la prohibició” i cita de l'autor rus: “en una societat racional ‘ha d'establir-se una distinció entre l'absència d'una norma i l'existència d'una norma de negació’ (YH [Yawning Heights], pag. 618), però en Ibansk⁴⁸ l'absència d'una obligació normalment implica la presència d'una prohibició, a menys que s'estableixi clarament el contrari” (Elster 1995, 100).

A l'editorial que publica El País amb la primera Sentència del Tribunal Constitucional sobre la Llei de Normalització, el fet que el text constitucional no afirmi res en el sentit de si les llengües cooficials són d'obligat coneixement (absència d'obligació), s'identifica amb la prohibició.⁴⁹ En aquesta interpretació de l'article 3 de la Constitució, l'absència d'obligació que les llengües cooficials siguin d'obligat coneixement (el text constitucional no es posiciona ni en un sentit ni en un altre), s'interpreta com a

---

⁴⁷ Les negacions interna i externa d'una afirmació presenten diferències importants en contingut: per exemple, a l'afirmació “A creu p” li correspondria la negació externa “neguem que (A cregui p)” i la negació interna “A creu no p”; o a l'afirmació “necessàriament p”, li correspondria la negació externa “no necessàriament p” i la negació interna “necessàriament no p” (Elster 1995, 87). Aquest últim exemple aplicat a la noció d'obligació donaria, per a l'afirmació “necessàriament obligat”, la negació externa “no necessàriament obligat” i la negació interna “necessàriament no obligat”.

⁴⁸ Ibansk és el país imaginari descrit a *Yawning Heights*, que constitueix una caricatura de la societat soviètica.

⁴⁹ La Sentència dicta que “...sólo del castellano se establece constitucionalmente un deber individualizado de conocimiento, y con él, la presunción de que todos los españoles lo conocen” (“La batalla de las lenguas”, El País, 26-6-1986, 2.5.) i El País la parafraseja afirmant que la Sentència “rechaza todo tipo de norma que obligue al ciudadano a aprender una lengua que no sea el castellano” [Ibíd., 3.1.].

prohibició que les llengües cooficials siguin d'obligat coneixement.⁵⁰ Un altre dels aspectes de l'article 3 de la Constitució subjectes a interpretació, seria determinar què implica l'estatus de llengua oficial. Si bé el text constitucional no exclou la interpretació que oficial vol dir d'obligat coneixement, la interpretació de la Sentència sí que desvincula l'oficialitat de l'obligat coneixement; o almenys acota el sentit de llengua "cooficial" a llengua que no pot ser d'obligat coneixement. Aquesta interpretació del terme cooficial faria que el castellà no es considerés llengua cooficial en el sentit de "llengua que és oficial juntament amb altra o altres llengües" (RAE, Diccionario de la lengua española).⁵¹

Als editorials d'El País observats no només s'observa una dissociació entre llengua catalana i obligat coneixement, sinó que en el cas del català la noció d'obligació es vincula amb l'exclusió social. Trobem aquest vincle en el contingut implícit d'un editorial que publica el diari l'any 1997.⁵² El vincle entre l'obligació d'aprendre una llengua i l'exclusió social s'ha observat des de l'esquema d'identitat i definició. L'esquema d'identitat i definició identifica dos elements com a equivalents o similars, identificació que pot ser completa o parcial. Un dels indicadors formals de l'ús d'aquest esquema seria la utilització de nexos del tipus "és a dir", "això és", "vol dir", que estableixen alguna forma d'equivalència entre elements: "les expressions o sigui i això és afirmen el caràcter intercanviable de dues definicions diferents d'una mateixa noció" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 333). El País recolza aquest vincle en un esquema

---

⁵⁰ La correspondència entre l'anàlisi que fa l'autor rus sobre la lògica de la societat soviètica i la interpretació de l'article 3 de la Constitució es podria considerar parcial si l'absència d'obligació (negació externa) i la prohibició (negació interna) s'apliqués sobre el coneixement de les llengües. En aquest cas les negacions externa i interna es traduirien respectivament en l'absència de l'obligació de conèixer les llengües cooficials, i la prohibició de conèixer-les. Tanmateix, la Sentència fa referència a la noció d'obligació (només el castellà és un deure individualitzat de coneixement) i aplicar la negació interna sobre el coneixement, és a dir, prohibir el coneixement, seria un objectiu inassolible ja que és impossible fer que una persona oblidi una llengua que ja coneix.

⁵¹ Definició completa del terme cooficial (Real Academia Española):
"cooficial.

1. adj. Dicho especialmente de una lengua: Que es oficial junto con otra u otras lenguas" (RAE. Cooficial. Dins *Diccionario de la lengua española* [22va edició]. Recuperat de <http://lema.rae.es/drae/?val=cooficial>).

⁵² "Cuatro diócesis catalanas, a través de una hoja parroquial común, han conminado a los castellanohablantes a que aprendan el catalán como 'nosotros hemos tenido que aprender su lengua'. El éxito de la convivencia bilingüe que es Cataluña se base en la existencia de una comunidad de ciudadanos sin exclusiones lingüísticas -catalán es todo aquel que vive y trabaja en Cataluña-, por lo que la frontera entre nosotros y ellos que establece este documento, además de ofensivo para una parte de la población, es inquietante para todos: apunta irresponsablemente hacia la quiebra de la concordia civil. No es de extrañar, pues, que otros obispos igualmente catalanes lo hayan criticado" ("Lengua y convivencia", El País, 22-4-1997, 2.2.- 2.4.).

causal (possible “quiebra de la concordia civil”) i en apel·lacions a l’autoritat (per exemple, la cita descontextualitzada⁵³ de Pujol “catalán es todo aquel que vive y trabaja en Cataluña” [“Lengua y convivencia”, El País, 22-4-1997, 2.3.]).

La identificació entre aprendre el català i exclusió inverteix el sentit d’aquest últim terme, ja que l’adquisició d’un tret (en aquest cas el coneixement d’una altra llengua) que amplia la pertinença o la vinculació de l’individu a diversos grups socials es considera que té l’efecte contrari, és a dir, que priva o redueix la vinculació o la pertinença. En la definició en castellà, la paraula exclusió fa referència a les idees de treure algú o alguna cosa d’un conjunt o a una incompatibilitat entre fets o idees.⁵⁴ Tanmateix pot semblar que El País interpreta l’acció d’excloure, és a dir, de “treure a algú o alguna cosa del lloc que ocupava”, no en el sentit d’apartar algú d’un grup, sinó de treure el castellà del lloc que ocupa a Catalunya. Això és, del lloc hegemònic, de ser la única llengua de coneixement obligat per part dels catalans. Per a aquest propòsit (pèrdua de l’hegemonia) el diari fa servir el terme exclusió, que, pel seu ús habitual, probablement s’interpretarà en el sentit d’excloure *algú* (l’individu, no la llengua) d’un grup, de fer-lo fora. Aquesta és una lògica que vincula l’obligació d’aprendre el català per part de persones que tenen residència fixa a Catalunya (és a dir, la pèrdua de la posició hegemònica del castellà des del punt de vista legal) amb el significat que, per definició i en l’aplicació a les persones, correspon al terme exclusió (rebutjar, aïllar o apartar algú d’un grup).

---

⁵³ La referència de Pujol correspon a una cita descontextualitzada que modifica el sentit original del text. La frase en el seu context textual és la següent: “Què és un català? [...] Català és tot home que viu i treballa a Catalunya, i que amb el seu treball, amb el seu esforç, ajuda a fer Catalunya. Hem d’afegir-hi només: que de Catalunya en fa casa seva, és a dir, que d’una manera o altra s’hi incorpora, s’hi reconeix, s’hi entrega, ni li és hostil [...] Excepte el que ve amb prejudicis anticalalans, l’immigrant, és un català” (Pujol 1976, 69-71; citat a Cardús i Ros 2009, 14). Es podria argumentar que reproduir el fragment que matisa el sentit de l’expressió “català és tot aquell que viu i treballa a Catalunya” (on s’ha substituït “tot home” pel, més inclusiu, tot aquell), seria massa llarg per una expressió que funciona a mode de tòpic, en el sentit de “lloc comú” socialment compartit. Tanmateix, també es podria haver pres com a cita el final d’aquest fragment, igualment breu, que sintetitza les idees anteriors (“excepte qui té prejudicis anticalalans, l’immigrant, és un català”).

⁵⁴ Definició del verb “excloure” (Real acadèmia de la llengua espanyola, 22.ª edició):
“excluir. (Del lat. *excludere*).

1. tr. Quitar a alguien o algo del lugar que ocupaba. Excluir a alguien de una junta o comunidad. Excluir una partida de la cuenta
2. tr. Descartar, rechazar o negar la posibilidad de algo. Los datos excluyen una hipótesis contraria a ellos
3. prnl. Dicho de dos cosas: Ser incompatibles”. (RAE. Excluir. Dins *Diccionario de la lengua española* [22va edició]. Recuperat de <http://lema.rae.es/drae/?val=excluir>).

El vincle entre l'obligació d'aprendre el català i l'exclusió, a més de trobar-se de forma implícita a El País, és una idea que apareix amb freqüència a editorials d'El Mundo (des de finals de 1997 i sobretot al 2006). Referent a aquest vincle, s'observa una relació entre continguts de correspondència entre l'editorial d'El País publicat l'any 1997 i textos posteriors d'El Mundo. La identificació entre aprendre català i l'exclusió també presenta similituds amb un raonament en què aquest últim diari fa servir un esquema d'incompatibilitat que es trobaria en el contingut implícit. El Mundo afirma, amb altres paraules, que el fet que el castellà no formi part de la idea de nació catalana exclou els castellanoparlants de ser considerats catalans.⁵⁵ En aquesta afirmació (són catalans de segona o, directament, no catalans) es parteix de considerar incompatible l'estatus de ciutadà català amb el fet que la llengua de l'individu castellanoparlant no sigui pròpia de les institucions o organismes públics. Per tal que es doni aquesta incompatibilitat s'ha de considerar com a vàlida l'afirmació que l'adquisició de la ciutadania és indissociable del fet que les llengües dels individus adscrits a un territori siguin assumides per part de les institucions públiques. O dit d'una altra manera, que l'assumpció de la llengua habitual dels individus per part de les institucions públiques (per part de la nació a l'editorial d'El Mundo) és un requisit imprescindible per tal d'assolir la ciutadania. Atès que pràcticament a qualsevol país trobem casos que contradiuen aquest suposat requisit, la seva explicitació faria que la conclusió de l'argument (els castellanoparlants esdevenen catalans de segona o no catalans) perdés força o fos fàcilment qüestionable. Però el fet que es trobi en el contingut implícit salvaguarda la suposada incompatibilitat de la seva confrontació amb els fets.

Coincidint amb l'aprovació de la Llei de Normalització i de la Llei de Política Lingüística, La Vanguardia publica editorials en què, respectivament, pressiona el Govern davant una de les mesures (Llei de Normalització) i fa demandes que poden anar dirigides a reduir l'àmbit o intensitat d'aplicació de la llei (Llei de Política Lingüística). A l'editorial que publica amb l'aprovació de la Llei de Normalització de 1983, el diari adverteix el Govern de la Generalitat que si les subvencions a les edicions en català afecten la seva quota de mercat demanarà "ajuda" a Madrid:

---

⁵⁵ "Tomada la lengua como seña de identidad prácticamente única de la nación catalana, los catalanes de origen o de adopción que se expresan en castellano sólo pueden ser considerados catalanes de segunda. O no catalanes, directamente" ("Un dislate del esencialismo catalán", El Mundo Cataluña, 30-12-97. 3.3. i 3.4.).

“Pues si la Generalitat se limita a la protección de las ediciones y, en general, de las actividades culturales en catalán o la extiende tanto que venga a perjudicar las expresiones de la vida catalana en castellano, desde su industria editorial a los mismos medios de comunicación sometidos a una economía de mercado y que se mueven en un mundo de libertad constitucionalmente consagrada, *dará al Gobierno de Madrid la mejor ocasión de que sean los mismos catalanes los que pidan de él la ayuda que les permita vivir en la unidad de mercado que es España*” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 9-4-1983, 7.1.).

Al llarg del text, l'editorialista arriba de forma gradual a reivindicar els interessos del diari, que s'expressen com a interessos generals a través l'ús d'impersonals i de la primera persona del plural.⁵⁶ En la visió que presenta el diari a l'editorial, el poder estatal apareix com a defensor i el de la Generalitat com a portador de perjudicis (de dubtosa legalitat) en un context en què “los ... medios de comunicación [están] *sometidos* a una economía de mercado y que se mueven en un mundo de *libertad constitucionalmente consagrada*” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 9-4-1983, 7.7.). L'afirmació simultània de “sotmesos” i de “llibertat constitucionalment consagrada”, en principi pot semblar contradictòria; a no ser que en la interpretació del text s'elimini la incompatibilitat acotant l'aplicació del terme “sotmès” (aplicant-lo a l'economia de mercat, també anomenada economia de mercat lliure) i del terme “llibertat” (acotant-lo a la legislació lingüística i en concret a l'ús del castellà a Catalunya).

Una alternativa que tenia La Vanguardia per assegurar-se una subvenció hauria estat publicar o afegir una edició en català, com va fer el diari gairebé tres dècades després, a partir del maig de 2011. Potser la raó d'apel·lar a aquesta “llibertat constitucionalment consagrada” té com a objectiu evitar fer l'afirmació que el diari no té cap obligació de

---

⁵⁶ Els interessos del diari apareixen de forma gradual. Amb relació a l'estructura del text, a grans trets, l'editorial comença amb un primer paràgraf que presenta un estil més informatiu (tot i incorporar també algunes valoracions); a continuació el text planteja qüestions sobre aspectes de la llei (per exemple, la possible desaparició del castellà “como medio de transmisión del saber en Cataluña” o la definició del terme normalització, que en opinió del diari hauria de ser traduït com la no prohibició de la llengua catalana, enlloc de “hacer ..habitual algo a través de la norma, por medio de la ley” obligant a “cosas que la espontaneidad de la vida social y la libertad de los individuos no haría” [“La ley del catalán”, La Vanguardia, 9-4-83, 5.1., 6.7. i 6.8.]); aquestes i altres qüestions enllacen amb els tres últims paràgrafs, centrats en la demanda que la promoció del català no afecti a l'ús del castellà. A l'última frase de l'editorial, els interessos del diari apareixen expressats com a interessos generals: “Por recuperar y consolidar el uso del catalán no se venga a pretender hacerlo a expensas del otro instrumento de comunicación que *tenemos*” (La ley del catalán”, La Vanguardia, 9.3.).

publicar en català, forma d'expressió que podria haver resultat ofensiva a un part dels seus lectors. D'altra banda, aquests dos termes o expressions (“sotmesos” i “llibertat constitucionalment consagrada”) mostren un contrast entre la legitimitat no qüestionada de l'economia de mercat i el rebuig que mostrava aleshores el diari al fet que les edicions i activitats culturals fetes en català rebessin subvencions.

Amb l'aprovació de la Llei de Política Lingüística al desembre de 1997, La Vanguardia, en nom de la convivència, demana que la llei sigui aplicada amb “amplitud de miras”.⁵⁷ L'expressió “amplitud de miras” és una metàfora d'ús habitual en el llenguatge que es vincula normalment a l'atribut de mentalitat “oberta” o, segons la definició del Diccionari de la Real Acadèmia Espanyola, a una “capacidad de comprensión intelectual o moral”.⁵⁸ Aquesta expressió comporta un esquema de doble jerarquia amb què els atribuïts que presenta la jerarquia implícita que s'estableix entre “amplitud de miras” i el seu oposat (estretor, aplicat a la capacitat de comprensió) es transfereix, respectivament, al tipus d'aplicació que demana el diari i a l'aplicació que derivaria del redactat de la llei.

L'expressió “amplitud de miras”, a banda de constituir una metàfora, també pot funcionar en aquest cas com a eufemisme del fet de no complir la llei, en un grau no establert a l'editorial. L'eufemisme crida l'atenció, no només pel seu contingut, sinó pel fet que La Vanguardia és un diari en què trobem amb relativa freqüència l'apel·lació a les lleis com a argument d'autoritat.⁵⁹ Es pot fer la lectura que en aquest fragment trobem implícit l'argument del fi justifica els mitjans, on el fi seria la convivència i els mitjans, el tipus d'aplicació de la llei que es pressuposa que demana l'editorial.

Una altra lectura seria que el diari s'està referint a alguns aspectes de la llei que queden poc definits i que han de ser desenvolupats a través de reglaments posteriors o que

---

⁵⁷ Fragment de text on apareix aquesta expressió: “El presidente Jordi Pujol acierta cuando dice que la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña. Precisamente por eso es por lo que es obligado que la ley sea administrada con amplitud de miras” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 6.8. i 6.9.).

⁵⁸ RAE. Amplitud. Dins *Diccionario de la lengua española* [22va edició]. Recuperat de <http://lema.rae.es/drae/?val=amplitud>.

⁵⁹ Un dels trets que caracteritzen la línia editorial de La Vanguardia és la defensa de l'*statu quo* i de les institucions. Per això és destacable la demanda d'una acció futura que, des del punt de vista del respecte a les lleis, sembla que aniria en contra dels valors del diari. Alguns exemples d'al·lusions a la Constitució i/o a l'Estatut els trobem als editorials “La ley del catalán” (La Vanguardia, 9-4-1983, 1.2.- 1.4., 7.7.), “La lengua-absuelta” (La Vanguardia, 24-12-1994, 2.6.), “El debate de la lengua” (La Vanguardia, 20-4-1997, 1.4.- 1.6.; 4.1.- 4.3.), o “Una lengua española” (La Vanguardia, 13-1-2006, 1.5.).

presenten marges variables en el mateix redactat de la llei.⁶⁰ El contingut concret d'aplicar la llei "amb amplitud de mires" apareix com a pressuposició; se suggereix sense que el diari expressi explícitament res comprometedor.

L'editorial que publica El País amb l'aprovació de la segona llei lingüística mostra una relació entre continguts de similitud amb aquest fragment de La Vanguardia. Els dos diaris, en nom del consens o de la convivència, fan demandes en el sentit que alguns continguts de la llei no es concretin. En el cas d'El País, el diari afirma que "cabe esperar que [la llei] se administre con sensatez y generosidad, y sirva para regresar al consenso lingüístico y no para seguir legislando y ensanchando las divergencias" ("Ley sin consenso", El País, 31-12-1997, 7.3.). En tots dos casos els diaris fan servir un esquema causal amb què exposen els efectes negatius que derivarien de no aplicar la llei de la forma que demanen: continuar sense consens lingüístic (El País) i el cessament de la convivència (La Vanguardia).

Amb la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats, La Vanguardia defensa la constitucionalitat de l'article de l'Estatut que afirma el deure de conèixer les dues llengües oficials per part dels ciutadans de Catalunya. Aquest posicionament mostra un canvi destacable amb relació a editorials anteriors: així com l'any 1983 el diari criticava una concepció de la normalització que comportés "... hacer ordinario, corriente, habitual algo a través de la norma...", obligant "a hacer cosas que la espontaneidad de la vida social y la libertad de los individuos no haría" ("La ley del catalán", La Vanguardia, 9-4-83, 6.7. i 6.8.), amb la tramitació de l'Estatut al Congrés el diari no s'oposa al deure individual de conèixer les dues llengües oficials. L'afirmació d'aquest

---

⁶⁰ Podem trobar exemples d'aquests tipus al Capítol IV (mitjans de comunicació i indústries culturals). Per exemple, l'article 28/3 no estableix "... quotes lingüístiques de pantalla i de distribució per als productes cinematogràfics..." sinó que obre la possibilitat de fer-ho ("...el Govern de la Generalitat pot establir..."), especificant els límits al doblatge o subtitulació en català, els quals "...no poden excedir el cinquanta per cent...i s'han de fonamentar en criteris objectius" (Llei de Política Lingüística, Capítol IV. Els mitjans de comunicació i les indústries culturals). Per la seva part, els articles 25/1 i 26/3 estableixen que les quotes podran variar en funció de les característiques de l'audiència. Es transcriuen a continuació els articles 25/1 i 26/3:

Article 25/1: "En els mitjans de radiodifusió i de televisió gestionats per la Generalitat i per les corporacions locals de Catalunya la llengua normalment emprada ha d'ésser la catalana. En aquest marc, els mitjans dependents de les corporacions locals poden tenir en compte les característiques de llur audiència".

Article 26/3: "Les emissores de radiodifusió de concessió atorgada per la Generalitat han de garantir que com a mínim el cinquanta per cent del temps d'emissió sigui en llengua catalana, bé que el Govern de la Generalitat, atenent les característiques de llur audiència, pot modificar per reglament aquest percentatge" (Llei de Política Lingüística, Capítol IV. Els mitjans de comunicació i les indústries culturals).

deure apareix en un context en què el diari pren el rol de mediador entre aquells que - diu- pensen que considerar el català com a llengua pròpia “implica que el castellano sea lengua impropia ... [o] extraña” i aquells que “pretenden imponer un falso y estéril monolingüismo” (“Una lengua española”, La Vanguardia, 13-1-2006, 2.2. i 2.3.).⁶¹ El rol de mediador pot contribuir a considerar que allò defensat pel diari (allò que es troba entre les posicions extremes) és l’opció intermèdia, aquella postura conciliadora, equitativa o moderada. En aquesta acció discursiva l’elecció dels extrems -tot i mostrar una proximitat amb la realitat o amb allò considerat com a real per l’auditori- comporta un cert grau d’arbitrarietat, donada l’existència de diverses opcions en la representació de la realitat. La tria de les posicions extremes condicionarà la conclusió de l’argument, la qual se situarà en una posició intermèdia; o la posició intermèdia, és a dir, la idea que es vol promoure al text, pot ser el punt de partida en la tria de les opcions extremes.

El rol de mediador pot contribuir a fer menys explícites les diferències entre les dues opcions situades als extrems i a donar un valor positiu a la posició situada al mig, en aquest cas, l’article de l’Estatut.⁶² Com a diferències en el tractament de les opcions extremes a l’editorial de La Vanguardia es pot assenyalar la tria dels termes: en el primer cas més neutres; en el segon, amb connotacions negatives: “...imponer un falso y estéril monolingüismo” (“Una lengua española”, La Vanguardia, 13-1-06, 2.3.). Vinculat amb aquesta tria dels termes, també trobem diferències amb relació al tipus d’acció que realitza el diari: en el primer cas, la negació d’una afirmació (relació entre continguts de negació interna); en el segon, un rebuig que es recolza en els atributs negatius que el diari assigna al monolingüisme en el cas de Catalunya (relació entre continguts de crítica): impositiu, fals i estèril.

---

⁶¹ “Resulta pues un contrasentido político y jurídico que aquello que se postula en la UE se intente negar ahora en España. La consideración del catalán como lengua propia de Catalunya no implica que el castellano sea lengua impropia ni extraña; ambas forman parte del acervo cultural de un país que tiene en el bilingüismo una de sus riquezas. Y se equivocan los que pretenden imponer un falso y estéril monolingüismo. Dicho esto, encaja perfectamente en el marco constitucional el texto transaccional que se propone para el nuevo Estatut: “Todas las personas tienen el derecho de utilizar las dos lenguas oficiales y los ciudadanos de Catalunya el deber de conocerlas” (“Una lengua española”, La Vanguardia, 13-1-2006, 2.1.- 2.4.).

⁶² V.n. 61.

Perill per a la convivència

Als textos del corpus corresponents al procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística (1997) s'ha trobat un ús extensiu de discursos que afirmen la importància de mantenir del consens i/o la convivència (o d'altres expressions amb un significat similar). L'apel·lació al consens o a la convivència s'utilitza per opinar o argumentar en contra d'algunes de les mesures incloses al primer text que debat la Ponència encarregada d'elaborar la proposició de llei.⁶³ En tots aquests casos es fa servir, o

---

⁶³ Com s'ha explicat a l'apartat d'anàlisi, la Llei de Política Lingüística (Llei 1/1998, de 7 de gener) s'elabora al llarg de l'any 1997 en un debat polític que va tenir un important ressò a la premsa. A continuació s'exposen breument els esdeveniments produïts fins el juliol d'aquell any. El 27 de febrer de 1997 es constitueix la Ponència encarregada d'elaborar la proposició de llei. Uns dies abans, el 7 de febrer, el Conseller de Cultura mantenia entrevistes amb els líders de tots els partits polítics en les que els explicava els principis generals del projecte. El 18 d'aquell mes, el Consell Executiu de la Generalitat aprovava un text que portava el títol *Criteris del Govern per a l'elaboració d'una llei d'ús de les llengües oficials a Catalunya*. Aquest text és la base de l'*Esborrany* que porta CiU a la Ponència al començament de l'abril. El text dels *Criteris* incorpora continguts de sentències dictades pel Tribunal Constitucional, referències a àmbits no presents a la Llei de Normalització (món socioeconòmic, comunicació, indústries culturals i enginyeria lingüística), a més de la definició dels conceptes de llengua pròpia i oficial, dels drets individuals, dels principis rectoris de la llei, i de la delimitació dels capítols: ús institucional, toponímia i antroponímia, ensenyament, mitjans de comunicació i indústries culturals, activitat socioeconòmica i acció de foment. En el període comprès entre la primera reunió de la Ponència (6 de març) i el redactat del primer text de la Ponència (23 de juliol) s'havien produït polèmiques. Aquestes polèmiques apareixen en una part important dels editorials observats. El procés ja havia començat amb discrepàncies entre els socis de Govern ("Ley de lenguas", *El País*, 24-2-1997"). Al mes d'abril coincideixen diversos esdeveniments en què la premsa pren un paper actiu. Per una banda es publica el manifest *Per a un nou Estatut Social de la Llengua Catalana*, text davant el qual els diaris es posicionen majoritàriament en contra (entre els editorials observats: "El debate de la lengua", *La Vanguardia*, 20-4-1997", "El impulso que necesita el catalán", *El Periódico*, 20-4-1997", "Lengua y convivencia", *El País*, 22-4-1997" i "Instrumentalización del catalán", *ABC*, 18-4-1997). Per l'altra banda, els bisbes de Vic, Tarragona, Solsona i Girona publiquen un full parroquial que genera també reaccions en contra ("Instrumentalización del catalán" (Glosa), *ABC*, 18-4-1997, "Una diada con la lengua en paz", *El Periódico* 23-4-1997 [tots dos editorials no inclosos a l'anàlisi]). També surt publicat el primer manifest del Foro de Babel, *Documento sobre el uso de las lenguas oficiales de Cataluña* (la referència implícita a aquest text apareix a "Vuelve la moda de firmar manifiestos", *El Periódico*, 30-4-1997). Per últim el president de la Federación de Entidades Culturales Andaluzas qualifica el Conseller de Cultura com a persona "non grata" a la Feria d'Abril i les entitats regionals anuncien la seva intenció de recollir signatures en contra de l'elaboració d'una nova llei ("Una feria de abril de puertas abiertas", *El Periódico*, 27-4-1997 i "Frenazo en Can-Zam", *ABC*, 28-4-1997 [ambdós editorials no inclosos a l'anàlisi]). En darrer lloc, al final de juny comença una mobilització d'empresaris en contra de l'etiquetatge en català. *El País* es fa ressò d'aquest esdeveniment a "Ni cuotas ni sanciones", *El País*, 9-2010-1997". En el període de temps que transcorre entre la presentació de l'*Esborrany* (8 d'abril) i el primer text de la Ponència (23 de juliol), es produeixen canvis a l'articulat de la proposició de llei "...apreciables, tant en la forma del text...com en el fons" (Argelaguet 1998, 50). Alguns d'aquests canvis són la limitació del principi de disponibilitat lingüística a l'àmbit de l'Administració (amb el principi de disponibilitat tot ciutadà havia de poder ser atès en català, en dirigir-se en aquest llengua) o la inclusió d'un Preàmbul elaborat a partir del de la Llei de Normalització. La redacció del Preàmbul va portar discussions importants en quant a l'esment de la immigració, amb el PSC posicionant-se en contra. El primer text de la Ponència s'enllesteix al final de juliol, quedant pendent la seva aprovació en una segona lectura al setembre. El text del juliol es basa en l'*Esborrany* de CiU i recull aportacions dels altres grups parlamentaris. Aquest primer text de la Ponència (juliol), malgrat mostrar un contingut articulat, es produïa en un context d'importantes discrepàncies entre els grups polítics. Abans l'estiu allò que s'havia arribat a pactar era "un terreny de joc comú a partir del qual presentar les esmenes" (Ibíd., 52).

s'utilitza com a forma secundària en l'argumentació, un esquema de tipus causal: allò rebutjat pel diari portarà o podrà produir efectes negatius (cessament del consens, de la convivència o d'altres idees similars).

Les mesures del primer text de la Ponència que rebutja la majoria de la premsa observada són les quotes, les sancions i, amb menor visibilitat als debats, el principi de disponibilitat lingüística. Com a cas extrem es fa servir la convivència per suggerir que certes formes de pensar no han de ser expressades en públic perquè provocaran conflicte social. Aquest és el cas de la publicació del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*.⁶⁴ Cal destacar que, en aquest cas, el rebuig no es dirigeix només cap als continguts, sinó també cap al fet mateix d'expressar una opinió, i que aquesta acció discursiva es troba tant als editorials de la premsa estatal com als de La Vanguardia i El Periódico. La Vanguardia rebutja l'expressió d'aquesta opinió perquè considera que generarà conflicte. El Periódico, perquè en el fons constitueix una agressió cap als castellanoparlants. En cap cas s'afirma de forma explícita que el “desig” (al manifest apareix el terme “desitjable”) que el català sigui l'única llengua oficial a Catalunya no ha de ser expressat als debats públics. Però aquest contingut se suggereix en una jerarquització que anteposa la idea de convivència davant la llibertat d'expressió.⁶⁵ Al dia següent de la publicació dels editorials de La Vanguardia i d'El Periódico en contra

---

⁶⁴ El manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana* demanava com a “desitjable” l'oficialitat única del català. Al mes d'abril el Parlament de Catalunya havia fet una crida a la societat catalana perquè fes arribar propostes a la Ponència encarregada de redactar la proposició de llei. En resposta a aquesta crida, el 16 d'aquest mes es presenta al Parlament aquest manifest i l'endemà surt publicat a l'Avui. El 17 d'Abril es publicava el manifest *Pera un nou estatut social de la llengua catalana* i tres dies després un editorial signat pels bisbes de Vic, Solsona, Tarragona i Girona, al full parroquial de les respectives diòcesis. L'editorial dels bisbes “invocava a ‘exigir als castellanoparlants que aprenguin la nostra llengua, com nosaltres hem hagut d'aprendre la seva” (“Els bisbes Deix i Guix refermen el sentit dels editorials dels ‘fulls’”, Avui, 22-4-1997). Els dies 18 i 19 d'abril, l'ABC i l'Avui publiquen respectivament els editorials “Instrumentalització del catalán” i “Falsa crispació”. El 20 d'abril, La Vanguardia i El Periódico publiquen “El debate de la lengua” i “El impulso que necesita el catalán”. Un dia després l'Avui publica l'editorial titulat “Convivència” i el dia 22 El País porta el text “Lengua y convivencia”. La premsa es posiciona majoritàriament en contra d'aquests dos textos, el full parroquial i el manifest, afirmant que l'expressió d'aquestes opinions posa en perill la convivència.

⁶⁵ Es transcriuen a continuació fragments de La Vanguardia i El Periódico:

La Vanguardia: “Ahora hay una enrarecida polémica, generada en parte por la iniciativa gubernamental de renovar la ley de normalización lingüística. Un manifiesto de 350 ciudadanos -entre ellos obispos y rectores universitarios-, califica de “deseable” que el catalán sea la única lengua oficial en Cataluña [...] Agitar las aguas tranquilas de la cooficialidad de las lenguas es desestabilizar un paisaje sereno. El modelo seguido en Cataluña ha sido conciliador. Y algunos pueden romperlo. No debe arriesgarse una convivencia que ha sido ejemplar, y que debe asegurarse para hoy y para el futuro” (“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997, 3.1. i 3.2., 4.4.- 4.7.).

El Periódico: “... el debate... no sólo debe plantearse de una manera que no parezca una agresión a los disconformes, sino que en el fondo no debe serlo. Por eso ha sido poco afortunado el cruce de los trabajos de la ponencia de la ley con el manifiesto que pide que sólo el catalán tenga rango de lengua oficial...” (“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997, 2.2.- 2.4.).

del manifest, l'Avui porta un editorial en què critica les veus que es posicionen en contra d'aquest text. El diari fa servir un esquema de trencament d'enllaç amb què assenyala com a incorrecte el nexa establert entre la publicació de manifestos per una banda i la presa de decisions polítiques per l'altra.⁶⁶ En un editorial publicat dos dies abans, el diari també assenyalava que les crítiques al manifest anaven dirigides al fet d'expressar una opinió.⁶⁷ Si volguéssim considerar com a part del mateix fenomen l'expressió pública d'una opinió i la presa de decisions polítiques, hauríem de justificar aquest enllaç amb algun esquema, com podria ser per exemple l'argument de la direcció. Amb aquest esquema de tipus causal s'estaria afirmant que la causa (l'expressió pública d'una demanda en el procés d'elaboració d'una llei) porta de forma inevitable als efectes considerats com a dolents (la incorporació d'aquesta demanda a la llei). Algunes variants de l'argument de la direcció potser podrien respondre a l'objectiu d'aquelles veus que intenten evitar l'expressió d'una opinió perquè, afirmen, afectarà la convivència social. Seria el cas de l'argument de la propagació i el de la consolidació. Amb l'argument de la propagació s'adverteix davant fenòmens que mitjançant mecanismes naturals o socials tendeixen a transmetre's i a multiplicar-se. Amb el de la consolidació, s'adverteix davant les repeticions d'una acció que poden provocar que allò que només era un esbós o una idea a dins el terreny de la fantasia, passi a ser contemplat com una possibilitat real.

L'apel·lació a la convivència com a valoració negativa (implícita o explícita) de la normalització del català, en general la podem trobar a tota la premsa observada, tret del diari Avui. Aquest és un discurs que, tot i que també es pot observar en altres moments, se situa sobretot en els editorials publicats al llarg de l'any 1997. Principalment apareix a La Vanguardia⁶⁸ i a El País,⁶⁹ tot i que també ho fa de forma implícita a El Periódico -

---

⁶⁶ "... alguns sectors ... Han parlat d'“intolerància”, de “divisions”, i de “temors”. Fins i tot de “trencament de la convivència”. On ho veuen? *Han confós manifestos i debat social amb futures decisions polítiques*. [...] Aquests sectors veuen “imposicions” només en un modest full dominical que planteja únicament obligacions morals i en un document firmat per intel·lectuals sense conseqüències legals” (“Convivència”, Avui, 21-4-1997, 4.1.- 4.3., 4.5., 4.6. i 4.8.).

⁶⁷ "... l'editorial del Full Dominical dels quatre bisbats catalans ... el manifest de tres-cents intel·lectuals catalans -amb l'aval de set rectors d'universitat- ... ¿Què pretén qui en critica l'oportunitat o la mateixa existència? Que tothom calli? Que ningú digui res? Només els intolerants consideren una agressió l'opinió calmada i raonada dels altres. Hi haurà qui hi estarà a favor i qui hi estarà en contra. Hi haurà, també, alguns col·lectius que voldran matisar-ne el contingut o replicar-lo. Qui els diu que no ho han de fer?” (“Falsa crispació”, Avui, 19-4-1997, 3.1.- 3.9.).

⁶⁸ Les idees de consens i de convivència o altres expressions similars, són clau en el cas dels editorials de La Vanguardia, sobretot aquells que publica el diari al llarg de l'any 1997. Aquests continguts es

de vegades vinculada amb els drets dels castellanoparlants,⁷⁰ i a El Mundo i a l'ABC, acompanyat d'afirmacions que atribueixen intencionalitats o continguts violents a la llei, al Govern autonòmic o a diversos agents polítics i socials. En alguna ocasió El Periódico i El País també fan ús de termes amb connotacions violentes. En el cas del primer, trobem les idees d'agressió i d'atemptat contra els castellanoparlants.⁷¹ Per la seva banda, El País fa ús de metàfores del camp de la guerra, parlant de batalla i de vencedors i vençuts.⁷²

En general el plantejament utilitzat en aquests discursos és l'esquema causal: allò rebutjat pel diari posarà en perill la convivència (afirmació explícita o contingut implícit del text). La previsió d'efectes negatius (presentada com a probable o com a fet) pot aparèixer associada a les quotes i les sancions (a la majoria dels diaris observats), a la llei en sí (premsa estatal), a la manca de consens parlamentari, a les idees d'imposició o d'obligació, o també pot aparèixer vinculada a l'atribució d'intencionalitats o d'accions en contra dels castellanoparlants (en aquest cas principalment a El Mundo i a l'ABC). La majoria dels diaris posen l'èmfasi en la idea que s'ha de mantenir el consens assolit amb la Llei de Normalització. Donat el context polític i l'actuació dels partits (oposició

---

comentaran a l'apartat corresponent a la tercera hipòtesi centrada en els discursos de la premsa feta a Catalunya.

⁶⁹ Per exemple, al tram final d'elaboració la Llei de Política Lingüística, el diari afirma la possibilitat que es trenqui la convivència, parlant de "riesgo de fractura cívica" ["Ni cuotas ni sanciones", El País, 9-2010-1997, 4.1.].

⁷⁰ En el cas d'El Periódico, al llarg de l'any 1997 la idea de mantenir la convivència no apareix amb la freqüència que ho fa a La Vanguardia. Però també es poden trobar exemples on se suggereix o on s'expressa a través d'altres interlocutors: "Hasta ahora el sentido común, el tacto y el respeto mutuo popular, así como el acierto de **Pujol**, han permitido un sustancial *avance en paz* del proceso de recatalanización" ("El impulso que necesita el catalán", El Periódico, 20-4-1997, 3.1.; negreta a l'original); "El PSC, formación fundamental para una aprobación consensuada de esta ley, considera sin ninguna ambigüedad que estos dos elementos podrían atentar contra los derechos de los castellanohablantes, lo que pondría en peligro la convivencia" ("La ley del catalán: estímulo o presión", El Periódico, 30-9-1997, 1.3.).

⁷¹ El terme atemptat s'introdueix parafraçant declaracions d'un partit (V. n. 70.).

⁷² Es transcriuen a continuació dos exemples d'aquests diaris:

"... el debate sobre la expansión del uso del catalán debe hacerse en un contexto de verdadero juego limpio y democrático. Queremos decir que no sólo debe plantearse de una manera que no parezca una agresión a los disconformes, sino que en el fondo no debe serlo" ("El impulso que necesita el catalán", El Periódico, 20-4-1997, 2.2. i 2.3.); "Con estruendos será imposible elaborar una ley desde el consenso; y sin consenso no habrá una buena ley, sino una frontera que dividirá a la sociedad entre vencedores y vencidos" ("Lengua y convivencia", El País, 22-4-1997, 4.6.), i al mateix text: "Aunque la ponencia ha convocado a todos los agentes sociales para que expresen su parecer, la batalla de la opinión pública ha empezado fuera del Parlamento, consiguiendo enturbiar el buen clima que rodeaba el debate hasta ahora [...] El éxito de la convivencia bilingüe que es Cataluña se base en la existencia de una comunidad de ciudadanos sin exclusiones lingüísticas -catalán es todo aquel que vive y trabaja en Cataluña-, por lo que la frontera entre nosotros y ellos que establece este documento, además de ofensivo para una parte de la población, es inquietante para todos: apunta irresponsablemente hacia la quiebra de la concordia civil" (Ibíd., 2.1. i 2.3.).

del PP i del PSC, principal partit de l'oposició),⁷³ el manteniment del consens és pot pressuposar que es refereix a elaborar una llei que no suposi diferències importants respecte a la Llei de Normalització. En aquest sentit, el consens no només funciona com a idea que legitima la Llei de Normalització (Hipòtesi H2.1.4), sinó que amb l'elaboració de la Llei de Política Lingüística també -i principalment- es fa servir com a valor genèric dirigit al manteniment de l'*statu quo*.

Imposició

El terme imposició o paraules amb sentit similar s'utilitzen en valoracions de l'exercici del poder autonòmic en matèria de legislació lingüística. Entre els editorials observats no s'ha trobat la utilització del terme imposició fins l'any 1997, quan s'elabora la Llei de Política Lingüística. En canvi, al llarg d'aquest any es pot trobar sovint aplicat a la llei en general o a alguna mesura en concret. Als textos observats corresponents a l'any 1997 el terme imposició s'utilitza principalment per posicionar-se en contra de les quotes i les sancions, i apareix sobre tot a editorials de l'ABC, El Periódico i El País. Entre els editorials seleccionats, El Periódico i El País, més enllà de l'any 1997, no fan cap referència explícita a aquest terme. A partir de l'any 2006 apareix a textos d'El Mundo,⁷⁴ l'ABC⁷⁵ i La Vanguardia.⁷⁶

---

⁷³ El PSC inicialment s'oposava a elaborar una nova llei i demanava una reforma de l'anterior. La premsa estatal també afirmava la no necessitat d'elaborar-la. El partit dóna suport a la llei un cop s'ha assegurat que ha rebaixat al màxim els continguts referents a quotes i sancions, encara que aquest suport fos complicat de justificar davant alguns sectors del seu entorn polític.

⁷⁴ Exemple d'El Mundo: "Desde los años de la Transición, las autoridades catalanas han ido pasando gradualmente de un legítimo y encomiable fomento de la lengua a una política de imposición que alcanza ahora su máximo exponente con el Estatuto. En dicho proyecto, por ejemplo, se establece por primera vez en una ley la 'obligación de conocer el catalán' y se impone que ésta sea la 'lengua vehicular' de todos los niveles de la enseñanza, universitaria y no universitaria [...] ... la imposición del catalán y la consiguiente discriminación del castellano es un empeño de los Gobiernos catalanes desde hace años, como demuestra la serie de investigación y análisis cuya publicación comienza hoy nuestro periódico" ("Sí al fomento del Catalán, no a su imposición obligatoria", El Mundo, 8-1-2006, 2.1., 2.2. i 4.2.).

⁷⁵ Fragment de l'editorial que publica l'ABC amb la Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut: "También gracias al recurso del PP, el Estatuto no será la base legal de la imposición monolingüística que defienden el socialismo y el nacionalismo catalanes" ("Zapatero, ante su último fracaso", ABC, 29-6-2010, 1.4.).

⁷⁶ "Y se equivocan los que pretenden imponer un falso y estéril monolingüismo. Dicho esto, encaja perfectamente en el marco constitucional el texto transaccional que se propone para el nuevo Estatut: 'Todas las personas tienen el derecho de utilizar las dos lenguas oficiales y los ciudadanos de Catalunya el deber de conocerlas'" ("Una lengua española", La Vanguardia, 13-1-2006, 2.3. i 2.4.). Al desembre de 2010, amb la Sentència que dicta el Tribunal Suprem basant-se en la Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut, La Vanguardia aplica aquest terme al tribunal: "TRES sentencias del Tribunal Supremo (TS) imponen un reequilibrio de la presencia de la lengua castellana en el sistema

Amb l'elaboració de la segona llei lingüística, La Vanguardia fa servir la idea d'imposició a l'editorial que publica en contra dels continguts del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*. En el contingut implícit del text, el diari vincula el terme imposició amb els signants d'aquest manifest, capgirant les relacions de poder entre aquest grup i els textos constitucional i estatutari ("La propuesta monolingüe ... Impone reformar Constitución y Estatut...").⁷⁷ Amb la negociació de la Llei de Política Lingüística, l'oposició de La Vanguardia a les quotes o a les sancions es trobaria en el contingut implícit dels textos (pressuposició derivada del context polític), ja que de forma explícita el diari només parla de mantenir el consens o de no posar en perill la convivència o la pau lingüística. La referència explícita al terme imposició, vinculant-lo a les sancions, no arriba fins l'editorial que publica el diari després de l'aprovació de la llei.⁷⁸

Als editorials d'El Periódico, la idea d'imposició apareix al llarg de l'any 1997 en un plantejament construït basant-se en l'esquema del fi i els mitjans. El diari diferencia l'estímul i la pressió com a possibles opcions per arribar a l'objectiu d'una major catalanització de la societat catalana. Partint d'aquesta dicotomia, defensa l'estímul com la millor opció.⁷⁹ Aquest plantejament es troba implícit a l'editorial "El impulso

---

educativo catalán. La noticia ha sido recibida en Catalunya como un jarro de agua fría, pues la política de inmersión lingüística responde a una voluntad transversal, apoyada por casi todos los partidos y por el grueso de la sociedad catalana, tendente a conseguir dos grandes y positivos objetivos: salvar la unidad social catalana, evitando la segregación de los alumnos por razón de su lengua materna, y promover el conocimiento de las lenguas catalana y castellana por parte de todos los alumnos, sea cual sea su lengua familiar" ("El Supremo avala la normalización", La Vanguardia, 24-12-2010, 1.1. i 1.2.).

⁷⁷ "Un manifiesto de 350 ciudadanos -entre ellos obispos y rectores universitarios-, califica de "deseable" que el catalán sea la única lengua oficial en Cataluña. Insistir en esta línea sería un error político, que no prosperaría legislativamente. [...] La propuesta monolingüe no responde seguramente a lo que es Cataluña, y además es inviable. Impone reformar Constitución y Estatut, y exige una mayoría de dos tercios en las dos cámara españolas, en dos legislaturas consecutivas, más un referéndum en toda España" ("El debate de la lengua", La Vanguardia, 20-4-1997, 3.2., 3.3, 4.1. i 4.2.).

⁷⁸ "No todo, sin embargo, ha salido perfecto. La ley no es ni la amenaza que dibujan unos ni el fuego de artificios preelectorales que pretenden atisbar otros. Pero sigue conteniendo puntos controvertidos, como la posibilidad de sanciones a empresas, funcionarios e instituciones que incumplan la ley" ("La ley del catalán", La Vanguardia, 3-1-1998, 6.1.- 6.3.).

⁷⁹ L'argumentació del diari s'analitzarà amb més detall a l'apartat corresponent a la tercera hipòtesi (H3.2). Fragment de l'editorial d'El Periódico "La ley del catalán: estímulo o presión": "El actual borrador de la ley del catalán está entrando en una situación de naufragio. Poco a poco, va solidificándose una amplia oposición a que entre las nuevas medidas para favorecer el uso social de esta lengua figure algún tipo de sanciones o la imposición de cuotas obligatorias de catalán que afecten a empresas privadas [...] Está claro que Catalunya, en el sentido más general de la palabra, quiere nuevos pasos adelante en la catalanización. Pero la encrucijada sobre si ese objetivo debe buscarse sólo por la vía del estímulo o también por la de la presión está ya delante de los legisladores" ("La ley del catalán: estímulo o presión", El Periódico, 30-9-1997, 1.1., 1.2., 3.3. i 3.4.).

que necesita el catalán” (El Periódico, 20-4-1997) i apareix de forma explícita al títol del text “La ley del catalán: estímulo o presión” (El Periódico, 30-9-1997), el qual coincideix amb la publicació del segon text de la Ponència.⁸⁰

En una relació entre continguts de correspondència, El País -igual que La Vanguardia- vincula la imposició a la proposta “monolingüe” del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*.⁸¹ A l’editorial “Lenguas en libertad” (El País, 19-7-1997), el diari es posiciona en contra de “la imposición de cuotas” i “el mandato de un sistema sancionador indirecto” (“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997, 4.2.). Amb aquest fi fa servir recursos com ara esquemes d’autoritat, l’esquema causal (presentant l’efecte com a possibilitat) o l’esquema de la persona i els seus actes. Els esquemes d’autoritat apareixen en aquest text en la forma d’autoritat política (“una parte de las fuerzas parlamentarias”) i d’apel·lació a la majoria (“estos aspectos sancionadores han suscitado una *muy lógica* preocupación en una parte de las fuerzas parlamentarias y de la propia *opinión pública*.”, [El País, 19-7-1997, 4.3.]). L’esquema causal introdueix el que el diari considera com a possibles efectes de “la aprobación de una legislación conminatoria”: l’increment provocat del conflicte social (“atizar un conflicto social”) i la possibilitat d’una sentència del Tribunal Constitucional que provoqui un “retroceso legal” en el procés de normalització (Ibíd., 4.4.). Atès que El País considera que el marc legislatiu anterior no ha sigut esgotat, l’explicació de la iniciativa legal es troba en una “necesidad más política que social” que l’editorial concreta en “lograr una distancia escenográfica entre CiU i PP” (Ibíd., 5.1. i 5.2.).

En el context de publicació de la segona lectura del text de la Ponència (començament de l’octubre), El País publica un editorial en què s’oposa a l’establiment de quotes i

---

⁸⁰ El dia abans La Vanguardia publicava “Paz lingüística” (La Vanguardia, 29-9-1997), editorial en què el diari demanava que els partits mantinguessin el consens assolit l’any 1983 per no “dañar a la convivencia” (“Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997, 5.3.). El 30 de setembre El Periódico i l’Avui publicaven respectivament “La ley del catalán: estímulo o presión” i “Consens lingüístic”. El text de l’Avui criticava una utilització del consens com a eina en la negociació de la llei: “Ningú pot invocar ‘la falta de consens’ per trencar-lo prèviament” (“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997, 4.2.).

⁸¹ “Otro texto, un manifiesto suscrito también por algunos obispos y rectores de universidades -con significativas ausencias de personalidades próximas a Convergencia-, declara “deseable” que el catalán sea la única lengua oficial en Cataluña, partiendo de la convicción de que, en una sociedad con dos lenguas, la minorizada -el catalán- no puede sobrevivir al lado de la lengua fuerte. El único remedio sería, de aceptarse este dudoso diagnóstico, imponer por ley el monolingüismo. Pero las hipótesis de ingeniería lingüística no pueden prescindir de la realidad y quienes lo proponen deberían evaluar si una Cataluña monolingüe por decreto es coherente con el pluralismo de la sociedad catalana” (“Lengua y convivencia”, El País, 22-4-1997, 3.1.- 3.3.)

sancions a la llei catalana. Si expressem en genèric el raonament que fa El País en aquest text, tindriem que les “resistenciales sociales” donen a les lleis “rasgos intervencionistas y coercitivos” que fan que la seva aplicació no sigui legítima i que plantegi “riesgo de fractura cívica”, motius pels quals és preferible aplicar el contingut de les lleis “a través del fomento” (“Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-2010-1997, 2.5. i 4.1.).

El raonament d’El País aplicat a les lleis en general probablement no seria acceptat i esdevindria impracticable donada l’alta probabilitat que, en la majoria de casos, hi hagi algun sector social que no estigui d’acord amb una llei; o que la qüestionés si estigués convençut que té el dret de fer-ho. El raonament podria tenir sentit si partim del principi que sobre les llengües no s’ha de legislar. En aquest cas ens trobaríem davant d’una naturalització de les lleis (i sancions) estatals que fan referència al castellà, que -des d’un punt de vista històric- obvia també la intervenció dels poders en els processos que han portat a que una varietat lingüística esdevingui la llengua comuna a un territori delimitat políticament. Una altra interpretació d’aquest fragment que observés l’existència de lleis referents al castellà, seria considerar que les lleis estatals no comporten oposició per part de grups polítics, sectors socials o individus concrets; o que l’oposició de certs col·lectius que no coneixen o que no tenen el castellà com a llengua habitual no és rellevant. Tanmateix, si tothom considerés “natural” un estat de coses, potser la llei no seria necessària.

En aquest editorial d’El País, el fet que el foment aparegui com la millor opció fa que el fragment s’assembli formalment a l’ús d’un esquema del fi i els mitjans (el foment com la millor via per garantir l’ús del català). Tanmateix, sembla que l’objectiu del diari no és garantir la possibilitat d’utilitzar el català, sinó intentar que les mesures introduïdes a la llei no vagin més enllà del foment:

“Garantizado a través de la normativa escolar que todos los ciudadanos de Cataluña conocerán el catalán, es bien legítimo garantizar ahora la posibilidad de usarlo a través del fomento de todas sus manifestaciones y la estricta vigilancia de la igualdad institucional: pero no por imperativo de una ley con rasgos intervencionistas y coercitivos, elaborada sin consenso y cuya aplicación plantea riesgo de fractura cívica” (“Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-97, 4.1.).

L'editorial d'El País presenta una relació entre continguts de similitud amb el que publica El Periódico el dia anterior (“La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-97), en el sentit que tots dos diaris posen els límits de les polítiques dirigides a estendre l'ús del català en el foment, rebutjant la pressió. La relació entre continguts no seria de correspondència si observem que el raonament d'El Periódico es correspon més clarament amb un esquema del fi i els mitjans, atès que el diari expressa de forma explícita l'objectiu d'arribar a una major catalanització de Catalunya (“Está claro que Catalunya ... quiere nuevos pasos adelante en la catalanización” [“La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-97, 3.3.].)

A l'editorial de l'octubre, El País delimita què seria legítim i què no en garantir l'ús del català, i per arribar a aquesta conclusió incorpora el posicionament del contrari. Aquest discurs apareix també a l'editorial que publica el diari amb l'aprovació de la llei.⁸² En aquest cas El País introdueix com a criteri per a l'aprovació de la llei el consens de totes les forces polítiques o, almenys, una proporció major al 80% del Parlament (percentatge amb què va ser aprovada la Llei de Política Lingüística). El criteri que exposa El País en aquest editorial, expressat en genèric, seria que per tal que es produeixi un canvi polític, el millor és que no es considerin suficients majories inferiors a “la voluntat de tots” (d'acord amb el context textual, aquesta majoria insuficient es concretaria en el 80%). O dit d'una altra manera, que en termes de representants a la cambra legislativa és millor que el que decideixi la majoria es conformi a allò que vol la minoria. En el cas de la llei catalana, el requeriment superior al 80% es justifica en últim terme a través d'un plantejament causal, amb què el diari anuncia una “división entre los ciudadanos” com a possibles efectes de la llei, de la imposició o de “cualquier obligatoriedad, por suave que sea” (“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997, 5.1. i 5.2.).

En editorials d'El País, El Periódico i El Mundo es pot trobar el rebuig a la idea d'imposició i la defensa del foment, però amb plantejaments diferents (relació entre

---

⁸² “Ciertamente, *no es bueno que* cambios de comportamiento de este tipo, en principio lógicos y parte de la normalización lingüística del catalán, se produzcan por ley o por imposición. *Más bien al contrario, lo mejor es que* sean fruto paulatino de la voluntad de todos, y que si llegan a plasmarse en ley ésta sea consensuada y compartida, para evitar precisamente que cualquier obligatoriedad, por suave que sea, se convierta en bandera política y en motivo de división entre los ciudadanos” (“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997, 5.1. i 5.2.). En aquest fragment, a diferència d'El Periódico, El País no situa la normalització com a objectiu i condiona els canvis a “la voluntad de todos”

continguts de similitud): respectivament com a millor mitjà per assolir la catalanització (esquema del fi i els mitjans), com a forma per evitar el conflicte social (esquema causal) o com a expressió de la voluntat individual. En el cas de l'editorial d'El Mundo, el diari, mitjançant un esquema d'identitat i definició, estableix una equivalència entre l'expressió "en català, si us plau" i la seva traducció literal ("Literalmente: en catalán si le place"), obviant el seu significat real derivat del context d'ús ("En català, si us plau", El Mundo, 8-10-97, 5.4.). L'esquema d'identitat i definició apareix en un context textual en què el diari assenyala que aquest és el sentit correcte i que l'expressió constitueix un vell lema dels catalanistes:

"El lema correcto, que tanto preconizaron los catalanistas de hace veinte años, es el viejo, En català, si us plau. Literalmente: en catalán, si le place. Y bien está que le plazca. Pero, si no, si se siente más comfortable hablando en castellano, hágalo con entera libertad." ("En català, si us plau", El Mundo, 8-10-97, 5.3.- 5.6.).

El tipus d'utilització de l'esquema d'identitat i definició es correspondria amb allò que els autors de la teoria de l'argumentació, en referència al treball d'Arne Naess, identifiquen com a "definicions normatives", les quals "indiquen la forma en que es vol que s'utilitzi una paraula" a través d'una norma que "pot resultar d'un compromís individual, d'una ordre destinada als demés, d'una regla la qual es creu que tothom hauria de seguir" (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 329).

Una de les diferències entre aquests fragments de textos editorials d'El Periódico, El País i El Mundo, és que El Periódico parla de l'estímul com a millor opció en fer "nuevos pasos adelante en la catalanización" ("La ley del catalán: estímulo o presión", El Periódico, 30-9-1997", 3.3.), El País situa com la millor opció aquella que sigui resultat de la "voluntad de todos" ("Ley sin consenso", El País, 31-12-1997", 5.2.) i El Mundo supedita la millora de "la situación de la lengua catalana" al fet que la llengua catalana "sea preferida" ("En català, si us plau", El Mundo, 8-2010-1997, 4.1.- 4.3.). En aquest sentit El Periódico enfoca la realitat des del punt de vista d'una política pública, El País va en aquesta línia però amb la diferència de subordinar la legislació lingüística a Catalunya al consens total (o almenys a un consens superior al 80%), i El Mundo enfoca la legislació lingüística com una qüestió de preferències individuals.

El diari Avui fa ús del terme imposició en la crítica o qüestionament de posicionaments contraris. En alguns casos el diari simplement qüestiona la seva validesa.⁸³ En altres, la crítica fa explícita l'obligatorietat derivada de lleis estatals i la incompatibilitat entre actuacions d'alguns polítics davant les lleis lingüístiques catalanes i les estatals.⁸⁴ L'explicació de l'existència d'obligacions vinculades al castellà a les lleis estatals suposaria una relació entre continguts de trencament de marc, en canviar el plantejament al que dona resposta. Es modifica el focus de mira: d'estar centrat en les lleis catalanes, s'amplia a les lleis estatals, la qual cosa comporta qüestionar l'adequació de l'ús del terme imposar a les obligacions vinculades a una llengua (es pressuposa, a dins un territori delimitat políticament). També es pot considerar que aquesta relació de trencament de marc no és completa, ja que l'ús del terme imposició per part de l'Avui en referència als aspectes prescriptius de la llei catalana, també comporta partir del marc de sentit de posicionaments contraris, els quals, per altra banda, són majoritaris a la premsa observada.

A editorials de l'ABC publicats amb l'elaboració de la segona llei, també es vincula el terme imposició amb les quotes.⁸⁵ Tanmateix, en aquest diari la imposició apareix associada principalment a la llengua catalana en general.⁸⁶ A l'any 2006 el diari fa una construcció de sentit en què aquesta imposició que atribueix al Govern català, s'estén de

---

⁸³ "Representants importants de la magistratura es manifesten sovint contra qualsevol avenç que passi per "la imposició". Però es mostren tan contraris a cedir terreny al català, que no semblen deixar una altra opció perquè els percentatges d'ús dels dos idiomes s'anivellin mínimament" ("Convivència", Avui, 21-4-1997, 2.5. i 2.6.). L'ús de les cometes, igual que en altres casos l'ús de la ironia, indicaria que l'autor del text dona per descomptada la complicitat del lector en aquest posicionament ideològic. També s'ha trobat aquest ús sense cometes: "Tot i això, hi ha alguns punts que els partits que es reclamen portadors d'una certa sensibilitat catalanista -tots, tret del PP- no haurien d'oblidar. [...] Tercera: no imposar quotes és tant com deixar la llengua catalana en mans del mercat, i el mercat no està per determinades subtileses" ("Consens lingüístic", Avui, 30-9-1997, 3.1. i 3.8.).

⁸⁴ "Aquests sectors -en alguns cas, influents- no obren la boca quan el Congrés de Diputats vota que el castellà sigui obligatori en els etiquetatsges i que el català només pugui funcionar sol quan es tracta de "productes tradicionals". Aquests sectors veuen "imposicions" només en un modest full dominical que planteja únicament obligacions morals i en un document firmat per intel·lectuals sense conseqüències legals" ("Convivència", Avui, 21-4-1997, 4.7. i 4.8.).

⁸⁵ "El PP, por ejemplo, no está de acuerdo -como ya lo había anunciado formalmente- con la imposición de cuotas o con la regulación del uso de la lengua en el ámbito de lo privado. El proyecto de Pujals habla de exigir el conocimiento del catalán en establecimientos o empresas que tengan contacto con el público" ("La ley del catalán", ABC, 20-2-1997, 3.1. i 3.2.).

⁸⁶ "Es sumamente inquietante el cariz xenófobo que va adoptando en Cataluña la imposición del catalán por parte de personalidades o grupos minoritarios aunque significativos. Sobre todo porque es utilizado como un arma para aplastar culturalmente a un sector no precisamente escaso" ("Instrumentalización del catalán", ABC, 18-4-1997, 1.5. i 1.6.; text no inclòs a l'anàlisi).

Catalunya a l'Estat.⁸⁷ A partir de l'any 2006 al diari El Mundo també apareix la vinculació de la idea d'imposició amb el Govern català.⁸⁸

La deslegitimació de la llei a través del terme o de la noció d'imposició pressuposa un esquema de dissociació de nocions a partir del qual s'expliciten o es potencien discursivament els aspectes preceptius de la llei. D'aquesta manera queden fora del focus d'atenció fets com l'existència de legislació lingüística als estats, o les prescripcions associades al castellà. O des d'un punt de vista general, el paper de les lleis en el funcionament de les societats. També queden fora del focus d'atenció, o s'ignoren, els drets que es fan efectius a través de les obligacions; és a dir, en general s'obvia el fet que la llei també proporciona drets. S'observa només en la seva vessant d'obligació, la qual es considera com a no legítima.⁸⁹

Un exemple d'això el tenim en el principi de disponibilitat lingüística (finalment no inclòs a la llei), el qual estava dirigit a garantir els drets dels catalanoparlants en fer que hi hagués algú que pogués atendre en català.⁹⁰ El principi de disponibilitat feia explícit

---

⁸⁷ “El problema de fondo es que el capítulo de derechos y deberes ciudadanos que se prevé para Cataluña va a forzar cambios en la legislación estatal, provocando en algunas materias un efecto en cadena que es innecesario, porque no lo demanda el conjunto del país y temerario, porque endosa al resto de autonomías extensiones competenciales que afectan a la integridad política del Estado. Así va a suceder con la obligación -pues tal es, se diga lo que se diga- de que jueces, magistrados, fiscales y demás funcionarios de Justicia aprendan catalán, o la lengua cooficial que corresponda, para poder optar a plazas, en comunidades bilingües” (“El modelo social del Estatut”, ABC, 16-2-2006, 3.1. i 3.2.).

⁸⁸ El Mundo fa un ús extens del terme imposició, vinculant-lo amb el Govern català:

“Desde los años de la Transición, las autoridades catalanas han ido pasando gradualmente de un legítimo y encomiable fomento de la lengua a una política de imposición que alcanza ahora su máximo exponente con el Estatuto” (“Sí al fomento del Catalán, no a su imposición obligatoria”, El Mundo, 8-1-2006, 2.1.); “Quizá haya quienes dentro del PSOE piensen que su cesión sólo va a reflejar en la ley lo que ya está ocurriendo de facto en Cataluña. Y algo de razón no les falta, en el sentido de que la imposición del catalán y la consiguiente discriminación del castellano es un empeño de los Gobiernos catalanes desde hace años, como demuestra la serie de investigación y análisis cuya publicación comienza hoy nuestro periódico” (Ibíd., 4.1. i 4.2.).

⁸⁹ La no legitimitat es pot observar en els nivells assenyalats (perill per a la convivència, imposició, o accions metafòricament agressives cap als castellanoparlants).

⁹⁰ L'abast en l'aplicació del principi de disponibilitat es va anar reduint al llarg del procés de negociació fins desaparèixer del redactat final de la llei. En el període de temps que transcorre entre la presentació de l'*Esborrany* per part de CiU (8 d'abril) i el primer text de la Ponència (23 de juliol), es produeixen canvis entre els quals es troba la limitació del principi de disponibilitat lingüística a l'àmbit de l'Administració. La Ponència discuteix aquest punt abans l'estiu, i amb la represa dels treballs al setembre es confirma. El 8 de novembre es produeix un acord entre Jordi Pujol i Narcís Serra en què, entre d'altres coses, el principi de disponibilitat se substitueix per “habilitació” i queda limitat als funcionaris. A la llei el concepte d'habilitació apareix a l'article d'“Els principis rectoris de l'actuació de la Generalitat”: “1. La Generalitat ha de garantir els drets lingüístics dels ciutadans i ciutadanes, l'ús normal i oficial del català i del castellà, l'ensenyament de les dues llengües a tota la població, la capacitat i l'habilitació lingüístiques del personal al servei de les administracions i la igualtat plena dels ciutadans i ciutadanes quant a drets i deures lingüístics, en tots els àmbits” (*Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística*, Article 5).

aquest aspecte indissociable del dret, que és que, perquè realment existeixi el dret, algú ha de tenir el deure de proporcionar-lo i/o de garantir-lo. En aquest cas el principi de disponibilitat lingüística es va considerar una imposició davant la llibertat individual. La llibertat individual entesa com a no intervenció en els desitjos o en la voluntat de l'individu, generalment no s'accepta com a raó quan no és compatible amb les lleis o les normes socials existents. La presència de lleis i de normes socials es considera imprescindible en societat, encara que aquestes coartin els desitjos i la voluntat dels individus. El País, per exemple, rebutja el principi de disponibilitat lingüística afirmant que “en la actividad mercantil y económica privada, el derecho del usuario a optar por una lengua se manifiesta acudiendo o no a un determinado profesional o comerciante, que también debe tener salvaguardado su derecho individual” (“Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997, 5.1.). Aquesta afirmació limita el dret associat al català a una despenalització de l'ús de la llengua. Amb la focalització, només, dels aspectes preceptius de la llei, es construeix una concepció negativa de l'acció, bé afirmant que constitueix un acte d'imposició (esquema de l'acte i l'essència), o bé aplicant aquest terme a la normalització del català. L'aplicació de la idea d'imposició (essència o concepte) a les obligacions vinculades al català (acte) sense justificar l'enllaç, seria l'indicador del fet que aquest vincle es dona per descomptat.

Metàfores amb connotacions violentes

Aquest últim nivell correspon amb el tipus de discursos que podem observar principalment als diaris El Mundo i l'ABC. En general l'ús de terminologia amb connotacions violentes apareix en editorials d'aquests dos diaris, tot i que, de forma puntual, El Periódico també la fa servir: en relació amb la publicació del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*⁹¹ o descartant les mesures de “pressió” de

---

⁹¹ “Los partidos catalanes deberían hacer un ejercicio de responsabilidad y habilidad para aprovechar la elaboración de la nueva ley sobre el uso de las lenguas en Catalunya y dar un impulso a la utilización del catalán, que es una aspiración de la mayoría de este país, pero sin abrir ninguna confrontación amenazante con los adultos que desean seguir expresándose en castellano” (“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997, 1.1.); “Los castellanohablantes de Catalunya han de considerar los debates sobre la lengua catalana como naturales y no verlos como una agresión potencial en contra suyo. A cambio, el debate sobre la expansión del uso del catalán debe hacerse en un contexto de verdadero juego limpio y democrático. Queremos decir que no sólo debe plantearse de una manera que no parezca una agresión a los disconformes, sino que en el fondo no debe serlo” (“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-97, 2.1.- 2.3.).

la Llei de Política Lingüística (quotes i sancions).⁹² En aquest nivell de rebuig a l'exercici del poder autonòmic, es fan servir paraules o expressions metafòriques que presenten connotacions violentes i que s'atribueixen a accions o a intencionalitats de diversos actors polítics, els quals tenen en comú la participació en actes dirigits a estendre el català. En aquest sentit es fa un ús extens de l'esquema de la persona i els seus actes, principalment atribuint intencionalitats i descrivint les accions a través de metàfores amb continguts violents.⁹³ En alguns casos, als editorials d'El Mundo o l'ABC, la referència a persones físiques se substitueix per conceptes que incorporen fortes càrregues negatives, i que es poden considerar en sí mateixos com una utilització de l'esquema d'argumentació de l'acte i l'essència; per exemple “nacionalistes” o “essencialistes”.⁹⁴

Aquests termes i expressions sovint apareixen acompanyades de l'ús d'esquemes causals. Els esquemes de la persona i els seus actes, l'acte i l'essència i l'esquema causal, corresponen al grup que els autors de la teoria de l'argumentació anomenen “esquemes basats en l'estructura d'allò real”. El nom sintetitza una característica general d'aquest grup, que és que, dels dos elements que conformen l'esquema, un d'ells es troba més estructurat en el sentit que mostra una major concreció material (la

---

⁹² “El PSC, formación fundamental para una aprobación consensuada de esta ley, considera sin ninguna ambigüedad que estos dos elementos podrían atentar contra los derechos de los castellanohablantes, lo que pondría en peligro la convivencia” (“La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-1997, 1.3.). Partint d'informacions del context polític (el PSC s'oposa a allò que el diari anomena mesures de “pressió”), es pot pressuposar que El Periódico demana que CiU renunciï a les quotes i les sancions, les quals “El PSC...considera sin ninguna ambigüedad que...podrían atentar contra los derechos de los castellanohablantes, lo que pondría en peligro la convivencia”. (Ibíd., 1.3.). L'acció en contra dels drets dels castellanoparlants (la inclusió de quotes i de sancions a la llei) incorpora connotacions de violència a través de la metàfora “atemptar”.

⁹³ Es transcriuen a continuació alguns exemples: “los esencialistas de la lengua, que quieren empujar por la fuerza a Cataluña hacia el monolingüismo” (“Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997, 4.4.); “lo que no ocurre desde que se implantó la inmersión en las escuelas, que el castellano desapareció de la faz de las aulas” (“Bilingüismo”, ABC, 13-5-1997, 3.2.); “la ignorancia de la gozosa y pacífica realidad bilingüe de Cataluña que el intervencionismo político pretende empobrecer y asfixiar” (“Dos lenguas propias”, ABC, 28-9-1997, 1.5.); “un nacionalismo lingüístico que...quiere negar y destruir paulatinamente, a través de su insaciable espíritu intervencionista, lo que es hoy la realidad social de Cataluña: el bilingüismo” (“Sí al fomento del Catalán, no a su imposición obligatoria”, El Mundo, 8-1-2006, 6.1.).

⁹⁴ Amb l'esquema de l'acte i l'essència es defineix allò que caracteritza un fenomen (esdeveniment, rol, categoria, o d'altres elements). En l'ús que fan d'aquests termes, els diaris contribueixen a construir conceptes vinculant aquests amb trets genèrics. No afirmen explícitament que aquests trets siguin propis del concepte que fan servir, però aquesta atribució es troba implícita, ja que la generalitat i l'abstracció de les característiques que exposen porta a interpretar que aquests són trets distintius. Per exemple, en termes d'El Mundo, l'intervencionisme i la voluntat de negar i destruir el bilingüisme com a realitat social de Catalunya, es pressuposaria, són trets propis de la ideologia del “nacionalisme lingüístic”, de la mateixa manera que la utilització de la força amb l'objectiu d'implantar el monolingüisme a Catalunya s'atribueix als “essencialistes de la llengua”.

persona davant l'acció o la intenció present passada o futura; el membre davant el grup; o l'acte davant l'essència o el concepte). Aquest element més estructurat fa de "punt d'ancoratge" de l'altre component de l'esquema, el qual es pot trobar menys definit, pot no ser directament observable, o bé es pot tractar d'un esdeveniment que encara no s'ha produït. En aquest grup d'esquemes anomenat "esquemes basats en l'estructura d'allò real", la major estructuració, materialitat o qualitat d'observable d'un dels elements ajuda a concretar l'altre.

Els esquemes de la persona i els seus actes, l'acte i l'essència i l'esquema causal, són més versàtils que altres esquemes, en el sentit que poden ser utilitzats per defensar qualsevol opinió, sempre que l'auditori no consideri que allò que es diu no es correspon amb la realitat. És a dir, amb aquests esquemes, es pot fer qualsevol atribució d'intencionalitats o de trets de caràcter a una persona o a un grup, o una previsió i/o valoració de les seves (hipotètiques) accions futures; es poden construir fenòmens mitjançant la descripció d'allò que es considera que els caracteritza, i es pot preveure tota mena de conseqüències (fóra de la ciència-ficció).

D'altra banda, des del punt de vista del ventall de possibilitats d'aplicació d'aquests esquemes, els requeriments per fer-los servir són menors que amb altres tipus d'enllaços. Per exemple, en el grup d'esquemes que "fonamenten l'estructura d'allò real", l'analogia, la metàfora, l'exemple o la il·lustració, requereixen que els elements vinculats presentin similituds ja que, en cas contrari, el vincle esdevé més feble i qüestionable. O en el cas dels esquemes quasi lògics, la realitat ha de ser adaptada a un model de relacions prèviament establert (per exemple, reciprocitat, transitivitat o probabilitat). Això fa que els esquemes que pertanyen al grup d'enllaços "basats en l'estructura d'allò real" (on l'element més estructurat o "palpable" ajuda a donar "consistència" a l'altre element de l'esquema), siguin un tipus d'enllaços molt útils de cara a reforçar les creences o incrementar l'adhesió de l'auditori a unes tesis concretes. Poden servir de fonament en processos de "racionalització de l'esperança" (Elster 1988) en què el desig que una creença sigui certa mou a l'individu a buscar evidències que la recolzin i la verifiquin. O contràriament poden presentar més febleses en la contrastació amb fets davant auditoris oberts a altres possibilitats. Aquest tipus d'esquemes d'argumentació poden resultar encara més efectius en aquells casos en els quals l'auditori o receptor del discurs no té accés als fets, en no coneix-se'ls per pròpia

experiència o no poder observar-los directament. La versatilitat d'aquests esquemes es troba en el fet que, sempre que l'element menys estructurat de l'esquema no contradigui les creences de l'auditori, en teoria es podrien afirmar qualsevol mena d'intencions, atributs, trets característics o conseqüències futures.

La visió no legítima de l'exercici del poder, present de forma explícita a editorials publicats al llarg de l'elaboració de la segona llei, mostra similituds amb alguns dels continguts apareguts al *Manifest dels 2.300* publicat l'any 1981. En el moment de publicació d'aquest manifest, la reacció de la premsa va ser “unànimement en contra” (Cardús 1995, 45) i representants de CiU, PSC, PSUC i ERC van fer declaracions condemnant el text (Ibíd., 37-39).⁹⁵ Amb el procés d'elaboració de la segona llei produït anys després, podem observar a la premsa feta a Catalunya una relació de similitud amb alguns dels plantejaments que es poden trobar en aquest text: per exemple, l'assumpció que hi ha un problema que pot portar al conflicte social (esquema causal);⁹⁶ situar la responsabilitat i l'origen del conflicte en accions dirigides estendre la llengua catalana (esquemes de la persona i els seus actes o del grup i els seus membres, aplicats principalment al Govern o a partits concrets);⁹⁷ el rebuig a mesures qualificades com a impositives (esquema de l'acte i l'essència),⁹⁸ o el posicionament en contra de l'oficialitat única del català (en el cas del manifest, a través d'apel·lacions a l'autoritat en la forma de valors democràtics).⁹⁹

---

⁹⁵ Com observa Cardús, el debat originat i desenvolupat a la premsa sobre el manifest era “incòmode i, fins i tot, perillós. Incòmode, perquè posava en evidència la contradicció entre un discurs “normalitzador” i una realitat anòmala de la que n'eren –in encara són– còmplices. I en segon lloc, perillós, perquè remenar la qüestió implicava provocar reaccions massives -com així va ser- que, en qualsevol cas, només els podien crear més problemes” (Cardús i Ros, 45).

⁹⁶ “...este manifiesto, que no busca otro fin que restaurar un ambiente de libertad, tolerancia y respeto entre todos los ciudadanos de Cataluña, contrarrestando la tendencia actual hacia la intransigencia y el enfrentamiento entre comunidades, lo que puede provocar, de no corregirse, un proceso irreversible en el que la democracia y la paz social se vean gravemente amenazadas” (*Manifiesto de los 2.300*, 25-1-1981, 1.2.).

⁹⁷ “... el proyecto de una enseñanza sólo en catalán puede ser acusado -y con mayor razón- de provocar esos enfrentamientos que se dice querer evitar” (Ibíd., 14.2.).

⁹⁸ Vegeu *supra*, Hipòtesi 1. “No parece, por tanto, que la integración que se busca pretenda otra cosa que la sustitución de una lengua por otra, sustitución que ha de realizarse ‘de grado o por fuerza’, como se empieza a decir, mediante la persuasión, la coacción o la imposición según los casos, procurando, eso sí, que el proceso sea ‘voluntariamente aceptado’ por la mayoría” (Ibíd., 9.1.).

⁹⁹ “No hay, en efecto, ninguna razón democrática que justifique el manifiesto propósito de convertir el catalán en la única lengua oficial de Cataluña...”. El manifest exposa a continuació una sèrie de mesures sobre les quals es basa aquesta conclusió: (ve del fragment anterior) “... tal como lo muestran, por ejemplo, los siguientes hechos: presentación de comunicados y documentos de la Generalidad exclusivamente en catalán; uso casi exclusivo del catalán en reuniones oficiales, con desprecio público del uso del castellano, como ha ocurrido en el mismo Parlamento Catalán, en el que un parlamentario abandona ostensiblemente airado la sala en cuanto alguien hablaba en castellano; nuevas rotulaciones

El context de 1997 és diferent al de l'any 1981 en diversos aspectes. S'ha deixat enrere la Transició, període al que es va posar fi de forma precipitada després del cop d'estat de 1981. També ha finalitzat l'onada de consens creada amb l'aprovació de la Constitució i de l'Estatut. La prudència en l'expressió de les opinions dels primers anys de la democràcia s'ha deixat de banda i, tant a la política com a la premsa, es poden trobar declaracions o opinions poc contingudes. També han desaparegut “certs ‘tabús’ que, pel bé de la convivència, s'havien mantingut apaivagats des de la Transició” (Argelaguet 1998, 77).¹⁰⁰ Al terreny polític apareix un nou actor polític, el Partit Popular, amb un programa anticatalanista i ERC es manifesta “obertament independentista” (Ibíd., 45). A la premsa estatal l'oposició a les polítiques de normalització creix; a l'ABC a partir de la tardor de 1993 i a El Mundo (partint dels editorials observats) a partir del final de 1997.

Entre els editorials seleccionats es pot observar, a partir de la dècada dels '90, la utilització d'algunes de les idees presents en aquest manifest. En relació al corpus d'anàlisi, això ens portaria a afirmar que les opinions i els arguments en contra de la normalització del català són presents des de començament dels anys '80, però que no és fins als anys '90 que són expressades de forma explícita a les línies editorials de la majoria de diaris observats (amb les diferències entre els respectius diaris comentades en aquest apartat). També s'ha d'assenyalar que no totes les idees aparegudes en aquest manifest s'han trobat als editorials seleccionats. Seria el cas, per exemple, d'afirmar una obligació moral de compensar lingüísticament als castellanoparlants per les desigualtats econòmiques.¹⁰¹ Aquesta demanda basada en la idea de compensació (esquema de regla

---

públicas exclusivamente en catalán; declaraciones de organismos oficiales y de responsables de cargos públicos que tienden a crear confusión y malestar entre la población castellanohablante, como las recientes del Colegio de Doctores y Licenciados de Cataluña y otras emanadas de responsables de las Consejerías de Cultura y Educación de la Generalidad; proyectos de leyes, como el de ‘normalización del uso del catalán’, tendentes a consagrar la oficialidad exclusiva del catalán a corto o medio plazo, etc.” (Ibíd., 3.1.).

¹⁰⁰ L'autor esmenta a mode d'exemple qüestions com “quina és la llengua pròpia de Catalunya, quin paper ha de jugar el castellà a Catalunya, quina és la definició de cultura catalana, si es pot parlar encara d'immigració o no, etc...” (Argelaguet 1998, 77 i 78). En aquesta línia, partint de l'observació del corpus feta en aquest treball i en vistes del tractament de la qüestió més enllà de l'any 2010, es podria plantejar la pregunta de si als debats públics dels anys '90 no es generen altres tabús o temes políticament incorrectes, com ara qüestió del català com a única llengua oficial a Catalunya.

¹⁰¹ Es transcriuen a continuació un parell de fragments del manifest: “... desgraciada situación económica y social... Cuando esta situación se da, cumple a la sociedad el remediar en los hijos la injusticia cometida con sus padres” (*Manifiesto de los 2.300*, 25-1-1981, 7.1. i 7.2.); i més endavant, en un argument amb un ressò important als discursos públics i que no s'ha trobat als editorials observats (almenys expressat de

de la justícia) parteix, per una banda, d'una divisió de dos grups lingüístics (esquema del grup i els seus membres) i dóna per descomptada una correspondència entre llengua i situació econòmica. Per l'altra, pressuposa una discriminació lingüística cap als castellanoparlants, en no obtenir aquells recursos que els pertocaria, és a dir, la posició dominant de la seva llengua a les institucions públiques. L'èmfasi en les idees de compensació (injustícia) i sobretot, en la idea del grup, dilueix les diferències entre els aspectes atribuïts als seus membres (llengua i situació econòmica) fins al punt d'arribar a considerar-los intercanviables. La dissolució de les diferències entre els atributs assignats al grup obvia el fet que aquests i altres aspectes de la identitat social generalment no es consideren com a intercanviables (per exemple, seria com demanar que les desigualtats econòmiques de persones o grups concrets es compensessin a nivell públic amb canvis en les festivitats i el calendari ajustades a la seva religió).

Amb relació a les idees presents al manifest, tampoc no s'ha trobat com a afirmació explícita a tots els editorials observats (El Mundo i l'ABC presentarien una versió) l'obligació de la societat envers a la descendència d'antics immigrants, de garantir la conservació de la cultura dels seus ascendents, en lloc d'incorporar la del lloc on viuen o han nascut.¹⁰² Aquesta demanda prendria el sentit contrari a les dinàmiques que es donen en altres casos en què la incorporació de la cultura d'arribada es dóna per descomptada, a menys que es consideri que el lloc d'arribada té o ha de tenir la mateixa cultura que el lloc d'origen. El discurs d'obligació de la societat envers la descendència d'antics immigrants, també pot ser interioritzat de forma individual. En aquest cas s'estaria construint una obligació que potser d'altra manera no s'hagués observat com a tal i que es podria sustentar sobre l'emoció de la culpa.¹⁰³

---

forma explícita): "... la deuda que la sociedad catalana tiene para con la emigración sea inmensa y en justicia merezca mucho mejor trato" (Ibid., 15.2.).

¹⁰² Aquesta importància es justifica al manifest en la consideració de la llengua com a "vínculo afectivo que une al niño con sus padres ...". Els continguts del text comporten l'assumpció que el coneixement d'una altra llengua (a més de la familiar) tindrà un efecte negatiu en els vincles afectius entre pares i fills. Paràgraf sencer: "Que una desgraciada situación económica y social obligue a cientos de miles de familias a dejar su tierra, es ya lo bastante grave como para que, además, quiera acentuarse su despojo con la pérdida de su identidad cultural. Cuando esta situación se da, cumple a la sociedad el remediar en los hijos la injusticia cometida con sus padres. Nadie, sea cual sea su origen, nace culto, pero todos nacen con el inalienable derecho a heredar y acrecentar la cultura que sus padres tuvieron o debieron tener. Nadie nace con una lengua, pero todos tienen derecho a acceder a la cultura mediante ese vínculo afectivo que une al niño con sus padres y que, además, comporta toda una visión del mundo: su lengua. Que este principio pedagógico elemental tenga que ser hoy reivindicado en Cataluña prueba nuevamente la gravedad de la situación" (Ibidem).

¹⁰³ Com explica John Elster (2002), les emocions que contribueixen al seguiment de les normes socials són la vergonya i la culpa. A diferència de la vergonya, emoció que necessita de la presència d'altres

Altres idees del manifest mostren una relació entre continguts de similitud amb editorials de la premsa estatal. Per exemple, en la utilització d'una lògica en què, de la normalització del català en àmbits o en aspectes concrets, s'afirma una extensió a tota la societat o a tot l'àmbit social.¹⁰⁴ Aquest plantejament també s'ha trobat en editorials de la premsa estatal, en valoracions fetes en relació amb l'extensió legal del català o del castellà; en el cas d'El País i de l'ABC, la legislació d'àmbits socials o d'aspectes concrets de la llei catalana es tracta com si aquesta s'apliqués a tota la societat; com a cas extrem, El Mundo, partint de les opinions de dues persones, pressuposa una oposició al model educatiu català per part de diverses proporcions de la societat catalana.¹⁰⁵

Amb la Sentència que dicta el Tribunal Constitucional l'any 1994 sobre la immersió, El País afirma que el tribunal ha situat "... en plano de práctica igualdad, gracias al sistema escolar bilingüe, a las dos lenguas oficiales en las comunidades con lengua propia" ("En favor del bilingüismo", El País, 24-12-1994, 3.3.). La lògica en què s'atribueix al conjunt de la societat allò que s'assigna a una part es pot trobar també en editorials de l'ABC i d'El Mundo. A l'ABC, trobem un exemple en un editorial publicat amb l'aprovació de la Llei de Política Lingüística, el qual presenta una relació de similitud amb els continguts d'El País citats anteriorment: "...el presidente de la Generalitat recitó de nuevo una letanía que a pocos convence. Insistir en que borrar el castellano de las escuelas y de los ámbitos de la administración pública en todas sus escalas, el imponer cuotas, el señalar sanciones, el irrumpir en el ámbito de la empresa privada, no sitúa aún al catalán en 'igualdad plena' en relación a la otra lengua oficial de Cataluña es, más que una ironía, una broma sardónica" ("¿Igualdad plena?", ABC, 31-12-1997, 3.1. i 3.2.).

La valoració que fa El País l'any 1994 respecte a la normalització del català seria més restrictiva que la que fa l'ABC en aquest editorial de l'any 1997, ja que la Llei de

---

persones que potencialment pugin reprovar una acció, la culpa es dona quan la norma ha sigut interioritzada. Amb la culpa és el mateix individu el que, sense necessitat de la reprovació d'altres, ajusta el seu comportament a la norma o, en el cas dels fills d'antics immigrants castellanoparlants, a allò que l'individu podria considerar com el seu deure.

¹⁰⁴ Al manifest, de la utilització del català en àmbits puntuals, s'afirma que hi ha el "propósito de convertir el catalán en la única lengua oficial de Cataluña" (Ibíd., 3.1.; V. n. 99.).

¹⁰⁵ V. n. 107.

Política Lingüística inclou més àmbits socials que la Llei de Normalització.¹⁰⁶ En el cas d'El Mundo, en un editorial publicat amb la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats, trobem un plantejament en què el diari no valora la relació entre català i castellà a Catalunya, sinó que, a partir de dos casos concrets (la denúncia d'un pare a un col·legi de Badalona i les declaracions d'altre pare a la cadena COPE) el diari atribueix la voluntat d'aquestes persones a diverses proporcions de la població escolar a Catalunya: als que volen l'educació en castellà, als que utilitzen el castellà com a llengua habitual, o a la totalitat (tots els espanyols).¹⁰⁷

Es pot considerar que aquest plantejament s'apropa a l'esquema d'inclusió de la part en el tot, com aquell grup d'arguments que contrasten o comparen el tot i les parts, deduint conclusions del tipus “el que val pel tot val per la part”, o que, partint d'una idea de proporció, consideren més importat el tot, atès que engloba la part. Tanmateix, el plantejament de prendre la part pel tot que es pot trobar en aquests diaris, no analitza les relacions establertes entre la part (les polítiques a l'escola, a l'administració o l'opinió de dos pares) i el tot (la societat, l'àmbit públic o l'opinió de tots els pares); simplement pressuposa que allò que s'afirma en casos concrets es dona en el conjunt. O, des de l'argumentació per l'exemple, que d'aquests casos concrets s'extreu una conclusió general que obvia de forma intencional altres casos que la refutarien. Tant si aquesta deducció se interpreta des del punt de vista de l'esquema de la inclusió de la part en el tot (“prendre el tot per la part”; el que val per la part val pel tot) o de l'argumentació per l'exemple, aquests discursos simplement ignoren els casos que mostrarien que la deducció és errònia o que posarien de manifest que la conclusió no es pot formular de forma genèrica.

Una diferència entre l'argument de tipus quasi-lògic d'inclusió de la part en el tot i l'esquema de l'argumentació de l'exemple, és que el primer comporta la idea -no necessàriament exposada de forma explícita- de proporció entre les parts o entre una o

---

¹⁰⁶ Com afirma Argelaguet, la Llei de Política Lingüística, malgrat quedar “molt per sota” de les expectatives inicials, suposa “un pas prou considerable” en la normalització respecte a la Llei de Normalització (Argelaguet 1998, 75).

¹⁰⁷ Fragment que fa referència a tots els espanyols: “La suya es la misma solicitud aún sin atender de Carmelo González, quien ayer en la Cope la resumía de forma contundente: ‘Pedimos algo tan sencillo como que nuestros hijos tengan el derecho de ser educados en la lengua de su país’. Esta llamada de atención debería resonar en Zapatero, quien proclamaba el mismo día en Ceuta que ‘es un deber del Gobierno que todos los españoles tengan el mismo trato y consideración’. Si no quiere dejar en evidencia que tal afirmación es pura retórica vacía de contenido, debería hacer del problema de estos padres una de sus prioridades” (“Castellano por vía judicial”, El Mundo, 02-02-2006, 2.1.-3.2.).

alguna de les parts i el conjunt. Per exemple, la conclusió que el conjunt és més important que la part, treu la seva força d'aquesta proporció, del plantejament que observa els dos elements de l'enllaç des del punt de vista d'una relació en què un incorpora l'altre. En aquest sentit, el mateix esquema d'inclusió de la part en el tot podria ser una de les opcions lògiques per rebatre la conclusió a què arriben el diaris o el manifest, indicant que s'observen només una o alguna de les parts, i que la transposició que fan de la part al tot és errònia ja que la resta o altres parts no presenten les mateixes característiques. Als diaris i al manifest es presenta la conclusió aplicada a un conjunt (esquema d'inclusió de la part en el tot) o a un nombre que va més enllà dels casos concrets (esquema de l'exemple). Però la relació que permet aquesta generalització no s'argumenta, sinó que es dóna per fet.

El plantejament que fan aquests diaris, present també al manifest, pressuposa la no legitimitat d'accions dirigides a millorar l'estatus legal del català a Catalunya. La negació interna d'aquestes afirmacions, la qual corregiria aquesta extensió incorrecta de la part al tot (per exemple, no es cert que el català tingui més presència que el castellà en aquests àmbits), podria tenir l'efecte de reforçar o d'assignar una manca de legitimitat a la normalització o l'extensió del català en els àmbits en què s'aplica la negació, la qual es trobaria a nivell dels continguts pressuposats. En un conflicte sobre l'assignació de recursos, l'acció discursiva d'acusar o fer una denuncia té diverses implicacions, sempre que el plantejament sigui acceptat: per exemple, desvia el focus d'atenció de debatre la legitimitat d'assignar els recursos a una o a una altra part (en aquest cas, lleis que prioritzin una o una altra llengua); pressuposa la manca de legitimitat en un dels casos (el que és objecte de denuncia); i pot promoure una resposta en la forma de negació interna (no és cert que aquesta part tingui més recursos) la qual incorporaria els mateixos pressupòsits que la denuncia o acusació, això és, la manca de legitimitat en l'obtenció d'uns recursos. El rebuig a l'acció discursiva de denuncia podria prendre la forma de la noció d'abús d'una norma (esquema de l'acte i l'essència), per exemple d'aquella que atribuiria legitimitat a la part objecte de denuncia, o d'aquella que contemplaria el dret de competència dialèctica de les parts sense inicialment deixar fora a una d'elles.

H2.1 Poder autonòmic i legitimitat:

- H2.1.2- La resposta a aquesta denúncia generalment pren la forma de “negació interna” (“la imposició [no] existeix”), reforçada amb l’apel·lació a la tolerància, la pau i la convivència lingüística

- H2.1.3- De forma minoritària es qüestionen els plantejaments sobre els quals se sustenta aquesta denúncia d’imposició (“trencament de marc”) en explicitar els mecanismes d’imposició derivats de totes les llengües d’Estat. Aquesta explicitació creix lleugerament a partir del final dels anys ‘90.

- H2.1.4- El poder autonòmic, per altra banda, mostra un efecte de legitimació de les mesures preses en el passat recent. A la premsa publicada a Catalunya s’observa un consens generalitzat respecte als pilars bàsics de la Llei de Normalització del ‘83: educació, administració i mitjans de comunicació en català.

Hipòtesi H2.1.2

Als editorials observats no s’expressa la negació de l’existència d’imposició, però sí la negació que a Catalunya existeixi conflicte lingüístic, mostrant en aquests casos una relació entre continguts de negació interna respecte a continguts presents a la premsa estatal.¹⁰⁸ Generalment aquesta idea no s’expressa formalment com a negació (per exemple, *no es cert que* a Catalunya existeixi conflicte, o a Catalunya *no* existeix conflicte), sinó com a afirmació (“Cataluña disfruta de una convivencia plural y de una paz lingüística...” [“Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997, 1.1.]). Exemples com aquest últim s’han interpretat com a negació d’una idea en el sentit que quan l’afirmació és òbvia (quan ningú la qüestiona), generalment no cal enunciar-la.¹⁰⁹ El conflicte, es

¹⁰⁸ Fragment de La Vanguardia on es nega el conflicte: “La permeabilidad de la sociedad catalana ha hecho posible una integración lingüística espontanea y natural que en ningún momento ha desembocado en ningún tipo de conflicto” (“La lengua: absuelta”, La Vanguardia, 24-12-1994, 1.6.).

¹⁰⁹ A l’any 1994 sí que es pot trobar algun exemple en la forma de negació a La Vanguardia: “La permeabilidad de la sociedad catalana ha hecho posible una integración lingüística espontanea y natural que en ningún momento ha desembocado en ningún tipo de conflicto” (“La lengua-absuelta”, La Vanguardia, 24-12-1994, 1.6.).

pressuposa, seria l'efecte de les obligacions de la llei, les quals constituïrien en si mateixes actes d'imposició (esquema de l'acte i l'essència). Les obligacions, en constituir una imposició, serien contraries als drets dels ciutadans castellanoparlants. Aquesta pressuposició ignora o obvia els mateixos drets en l'ús del català. Això situa la definició del problema, l'origen o causa d'un conflicte real o potencial, en la legislació dirigida a millorar l'estatus legal del català. En el cas d'un editorial que publica l'ABC l'any 1997, el problema no se situa en el fet d'elaborar una nova llei, sinó en garantir els drets dels catalanoparlants.¹¹⁰

Al llarg del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística es pot observar als editorials seleccionats de La Vanguardia una utilització ambivalent de la idea de convivència. La línia editorial d'aquest diari afirma la no existència de conflicte a Catalunya, al mateix temps que suggereix de forma insistent el perill que aquest es produeixi (esquema causal). L'afirmació d'una absència de conflicte nega els efectes que (es pressuposa) derivarien de la imposició lingüística (aquesta idea seria una negació interna [el conflicte no existeix] d'afirmacions publicades a editorials de la premsa estatal, entre d'altres agents polítics i mediàtics). L'absència de conflicte és un instrument de recolzament d'aquells aspectes de la normalització acords amb la línia ideològica del diari, davant les crítiques d'imposició que puguin fer altres actors polítics i/o mediàtics. Aquest seria el cas, per exemple, de la immersió lingüística. Al mateix temps La Vanguardia intervé en els debats en el sentit de buscar una reducció de les mesures de la llei que comportin obligacions (quotes i sancions), fent ús del consens, la pau lingüística o la convivència social. L'argument utilitzat en aquests casos pren la forma d'un esquema causal i es troba a nivell d'una implicació (observant l'antònim o la situació contrària s'arribaria a aquest contingut): la necessitat o la demanda de mantenir el consens i la convivència implica que existeix el perill o que hi ha factors en joc que poden portar al conflicte. Partint del context polític i del contingut implícit dels textos observats, el punt en què a la línia editorial de La Vanguardia es passa d'afirmar la

---

¹¹⁰ “El ‘irrenunciable’ principio de disponibilidad lingüística, aquel por el que todas las sociedades... deben garantizar que el personal a su servicio que desarrolle su trabajo de cara al público pueda atender en las dos lenguas oficiales de Cataluña. Si la nueva ley del catalán se aprueba con tal principio, se habrá abierto la puerta no sólo a unos derechos sino también a la denuncia, al conflicto lingüístico, a la intolerancia y al temor” (“Lengua y comercio”, ABC, 23-5-1997, 1.2. i 1.3.). Aquest seria un altre exemple en què l'apel·lació a la convivència se situa com a valor màxim al qual supeditar els drets lingüístics dels catalanoparlants.

convivència a suggerir la seva possible pèrdua, es trobaria en el canvi de l'*statu quo* lingüístic construït als anys '80 i començament dels '90.

Per la seva banda, en aquest mateix període (elaboració de la Llei de Política Lingüística) El Periódico no nega la imposició ni tampoc no afirma la convivència. Mes aviat assenyala la imposició que suposen les obligacions de la llei i, en algun cas puntual, fa ús de termes que comporten accions violentes contra els castellanoparlants. Des del punt de vista d'aquests continguts mostra una relació de similitud respecte a editorials publicats a la premsa estatal. La principal diferència entre El Periódico i la premsa estatal observada es trobaria en el fet que aquest diari no critica l'elaboració de la llei i en que afirma explícitament com a objectius, bé la protecció del català i del castellà a Catalunya o bé la promoció del català. Als textos observats la protecció de les dues llengües es vincula al projecte de llei en general i l'extensió de la llengua catalana, a la demanda de fer-ho a través del foment i no de la pressió.¹¹¹

Hipòtesi H2.1.3

A l'Avui l'afirmació explícita de l'existència de lleis estatals que regulen l'ús de la llengua apareix sovint al llarg de l'any 1997. En canvi, com ja s'ha assenyalat, al 2006 el diari no se centra a explicitar les lleis estatals, sinó a afirmar una connivència entre premsa i partits polítics i una utilització de la societat catalana en el joc polític estatal. El plantejament utilitzat en aquest cas és el d'un esquema del grup i els seus membres on el grup es defineix en l'atribució d'accions en contra de Catalunya, les quals respondrien als interessos dels seus membres. L'explicitació de les lleis lingüístiques estatals que fa l'Avui a l'any 1997 apareix principalment quan el diari afirma que els

---

¹¹¹ Es transcriuen a continuació aquests fragments de text: "Estos planteamientos, así como el elogiabile ofrecimiento de que los partidos redacten la proposición en una ponencia conjunta -procedimiento no usado en el Parlament desde 119987-, auguran una tramitación más plácida y unos resultados eficaces para la protección y el uso de las dos lenguas oficiales de Catalunya" ("La segunda ley del catalán", El Periódico, 9-2-1997, 3.3.); "Toca, en esa línea, encontrar nuevos mecanismos de estímulo que no supongan coacción, fórmulas de contención que no sean propiamente sanciones, que sirvan como ejes de la actuación lingüística en una nueva etapa en la que Catalunya aspira a una utilización más generalizada de su lengua propia" ("El impulso que necesita el catalán", El Periódico, 20-4-1997, 3.2.); "Esta claro que Catalunya, en el sentido más general de la palabra, quiere nuevos pasos adelante en la catalanización. Pero la encrucijada sobre si ese objetivo debe buscarse sólo por la vía del estímulo o también por la de la presión está ya delante de los legisladores" ("La ley del catalán: estímulo o presión", El Periódico, 30-9-1997, 3.3. i 3.4.).

comportaments d'un grup (no concretat) són diferents en el cas de les lleis estatals que en el de les lleis catalanes. En alguns casos aquests continguts apareixen a mode de resposta a partits polítics que afirmen la imposició del català a la llei en procés d'elaboració.¹¹² La incompatibilitat entre accions s'expressa a dins d'un esquema de reciprocitat amb què se suggereix que la mateixa valoració o actuació en el cas de l'Estat, s'hauria de fer en el cas català.¹¹³

El País fa referència explícita a crítiques aparegudes al diari Avui en un editorial que publica coincidint amb un dels redactats provisionals de la llei, "Ni cuotas ni sanciones" (El País, 9-2010-1997). El País contraargumenta aquella presa de posició que assenyala les lleis estatals com a "impositives", a través d'un esquema de regla de la justícia amb què el diari demana un comportament coherent:

"Quienes apoyan una nueva ley enumeran casos de discriminación en la legislación general. Pero la solución a este problema no podrá ser una réplica al revés catalana, sino la rectificación de las leyes españolas discriminatorias" ("Ni cuotas ni sanciones", El País, 9-2010-1997, 3.2. i 3.3.).

El subjecte d'aquestes frases ("Quienes apoyan una nueva ley") es pressuposa que apel·la al principi d'igualtat, a partir del qual intenta fer "una réplica al revés catalana". El País accepta l'apel·lació al principi d'igualtat pressuposat pel terme "discriminació", però planteja la solució oposada ("la rectificación de las leyes españolas discriminatorias"). En aquest cas el diari parteix dels mateixos fets que el contrari i arriba a conclusions oposades (relació entre continguts de correlació oposada), sense aparentment prendre en consideració, o contràriament, sabent que la distribució de forces polítiques al Congrés feia que l'opció plantejada pel diari no fos una opció real. Mitjançant l'esquema de regla de la justícia el diari presenta les dues situacions com a

---

¹¹² Es transcriuen a continuació un parell de fragments "El mateix PP que a Catalunya es refereix amb tant d'entusiasme a la necessitat de no obligar ni coaccionar, no dubta a Madrid a l'hora d'aprovar normes que obliguin la presència del castellà en les etiquetes dels productes, amb les mesures punitives que calgui per fer-ho possible" ("Quotes necessàries", Avui, 25-2-1997, 2.4.). Aquesta vinculació dels continguts amb partits polítics no apareix a tots els textos observats. Per exemple, a l'editorial que publica l'Avui amb l'aprovació de la llei, el diari fa explícita l'existència de normativa estatal i europea en l'ús de llengües, però sense associar-la a declaracions de cap actor polític: "... la llei de normalització Lingüística del 83 ..... tampoc neutralitzava tota la teranyina normativa que el Govern central i la Comissió Europea han anat teixint per regular l'ús fins a l'últim àmbit d'obligatorietat lingüística" ("La llei i els reglaments", Avui, 30-12-1997, 1.3. i 1.6.).

¹¹³ V. n. 84.

similars (assignables a una mateixa categoria), de manera que la relació de poder asimètrica, en la qual el poder autonòmic es troba supeditat al poder estatal, es presenta com una relació d'igualtat.

De la mateixa manera que l'Avui, La Vanguardia, en un editorial publicat al començament de l'any 2006, afirma una utilització instrumental del català per part de partits polítics (relació entre continguts de correspondència). A dins d'un context textual en el qual el diari parla de l'existència d'una convivència lingüística a Catalunya, afirma una presència desigual del català o del castellà segons l'àmbit social, posant exemples on l'ús del català a Catalunya és deficitari.¹¹⁴ L'afirmació de la convivència lingüística a Catalunya, present al diari des de la dècada dels anys '90, implícitament nega l'existència d'un conflicte lingüístic, al mateix temps que evita l'expressió formal de negació (no hi ha conflicte). Els discursos que neguen, no la imposició, sinó els seus efectes (negació del conflicte i/o afirmació de la convivència) no contraargumenten la imposició sinó que la pressuposen. La imposició pot existir malgrat que no es donin o no es facin visibles els efectes (conflicte), ja que, suposadament, la imposició podria anar acompanyada d'una ideologia que reduís o anul·les els efectes, el conflicte social. Per tant, a dins d'aquesta lògica, la presència d'imposició i l'absència de conflicte no són incompatibles. En aquest tipus de discurs, com ara el fragment citat de La Vanguardia, es nega l'existència de conflicte vinculant-la a la manca de normalització o a l'absència del català a certs àmbits. És a dir, es fa una doble amplificació del plantejament d'aquells que s'oposen a la normalització o l'extensió de l'ús de la llengua catalana: per tal de negar els suposats efectes de la imposició, s'ofereixen proves en el

---

¹¹⁴ “Esta semana en el Congreso se ha intentado encender un fuego allí donde no existía, puesto que las lenguas castellana y catalana forman parte de la vida civil de Catalunya con naturalidad y poquísimas fricciones. Dependiendo de los ámbitos, tienen un peso distinto. He ahí unos ejemplos. Pesa más el catalán en la escuela, pero muchísimo más el castellano en los medios de comunicación. Y, dado que no podemos obviar la formidable influencia de la televisión en los niños, basta con escuchar lo que se habla en el patio de la misma escuela está demostrado que los niños tienden a jugar en castellano más que en catalán. Las administraciones catalana y municipal, de acuerdo con la ley de Normalización Lingüística, priman el catalán, pero un buen número de los funcionarios de estas administraciones se dirigen al ciudadano en castellano. La administración del Estado es, de iure, formalmente bilingüe, pero, de facto, monolingüe castellana. Algunos jueces se muestran preocupados por los derechos de los compañeros que van ser destinados a Catalunya, pero olvidan por sistema el derecho de los ciudadanos catalanes a declarar o a ser juzgados en su lengua materna catalana. En la mayor parte de las grandes corporaciones estatales, comerciales o de servicios, es excepcional o minoritario, cuando no inexistente, el servicio de atención en lengua catalana. El resultado de las políticas públicas en el ámbito de las lenguas ha desmentido a los apocalípticos de uno y de otro extremo el castellano sigue vivísimo en la sociedad catalana y, con la nueva inmigración, adquiere diariamente nuevos hablantes. Y el catalán, pese a los peligros que corre como toda lengua demográficamente pequeña, afronta los retos de la globalización” (“Lenguas de España”, La Vanguardia, 12-2-06, 3.1.-3.11.).

sentit que el castellà encara és majoritari en certs àmbits socials (objectiu d'aquells que s'oposen a la normalització).

En aquest editorial que publica La Vanguardia al 2006, a més d'exposar àmbits on les llengües castellana i catalana tenen un pes diferent, el diari fa servir el rol de mediador:

“El resultado de las políticas públicas en el ámbito de las lenguas ha desmentido a los apocalípticos de uno y de otro extremo el castellano sigue vivísimo en la sociedad catalana y, con la nueva inmigración, adquiere diariamente nuevos hablantes. Y el catalán, pese a los peligros que corre como toda lengua demográficamente pequeña, afronta los retos de la globalización” (“Lenguas de España”, La Vanguardia, 12-2-06, 3.10, 3.11.).

La categoria de mediador s'ha definit en aquest treball com aquella en què l'autor del text defineix dues posicions extremes defensant el terme mig.¹¹⁵ Des del punt de vista dels esquemes d'argumentació, aquest rol es trobaria proper a l'esquema de regla de la justícia; el diari, qualificant les dues visions d'apocalíptiques, corregeix a una part i a una altra per igual (fet que pressuposaria dues parts). L'equiparació que fa el diari, tant si es contempla des del rol que assumeix (mediador) o des del plantejament que fa servir (regla de la justícia), pot contribuir a emmascarar les diferències objectives entre les dues llengües (fent servir la descripció que fa el diari de la realitat sociolingüística): una llengua “vivíssima” que rep “diàriament nous parlants” i una altra que resisteix. La situació de resistència es pressuposa, per altra banda, normal (“como toda lengua demográficamente pequeña”); en aquest sentit, el cas de la llengua catalana seria un exemple que correspondria a la regla general (esquema d'il·lustració). La regla general explica com són les coses, parteix de la seva condició de normal, natural i no qüestionada, i no fa explícita la tria del marc (parlants de català a l'Estat) que minoritza per comparació un grup que podria ser observat des d'un marc més favorable (per exemple, nombre de parlants més enllà de les fronteres construïdes de forma política, i/o comparació amb llengües de països similars en població). En aquesta mateixa línia que considera “normal” la situació de resistència de la llengua catalana (“demográficamente pequeña”), a l'editorial que publica el diari amb la Sentència sobre l'Estatut, la llengua catalana es considera com a símbol, fet que assigna un alt valor representatiu, però no

---

¹¹⁵ Vegeu c. 2, 3.1.

necessàriament real o efectiu: “Los símbolos, seguramente flanqueados por una prosa muy defensiva sobre la unidad española, han sido respetados. Y lo que es más importante, la lengua: elemento central de la personalidad nacional de Catalunya. El modelo lingüístico queda a salvo” (“Que hablen las urnas”, La Vanguardia, 29-6-2010, 4.1.- 4.3.).

Partint dels diaris i editorials seleccionats, des d'un punt de vista general es pot afirmar que els discursos apareguts als editorials de la premsa feta a Catalunya mostren una forta influència dels marcs de sentit presents a la premsa estatal. Les seves representacions de la realitat depenen en un alt grau de les categories de percepció, apreciació i classificació de la realitat (Bourdieu) presents en aquests diaris. L'exemple paradigmàtic d'incorporació de les categories de percepció, representació i valoració de la realitat, seria el binomi imposició/convivència. La imposició defineix què constitueixen les obligacions vinculades al català (esquema de l'acte i l'essència) i es troba vinculada amb la idea de convivència a través d'un esquema causal (l'acte d'imposició provocarà conflicte social). La incorporació d'aquest discurs la podem observar principalment a La Vanguardia i a El Periódico. A la premsa estatal podem trobar la descripció d'una realitat sense conflicte i l'existència d'un bilingüisme pacífic: a El País al llarg de tot el període, a El Mundo fins al tram final d'elaboració de la Llei de Política Lingüística i a l'ABC abans de l'any 1997.¹¹⁶ El cas paradigmàtic en l'exposició d'aquest punt de vista seria el de La Vanguardia. El diari assumeix plenament aquesta descripció (sobretot l'any 1997) arribant a definir la convivència bilingüe com “un rasgo genuino catalán” (“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997, 2.3.) i afirmant que “la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 6.8.). El diari també qualifica els processos polítics i socials que influeixen en l'ús de les llengües a Catalunya, explícitament, d'esponanis i naturals.¹¹⁷

---

¹¹⁶ Tot i que aquests diaris poden combinar aquesta descripció de la realitat amb alguna crítica (per exemple, El País qualifica la immersió de discriminació positiva), en general afirmen una realitat sense conflicte.

¹¹⁷ Aquestes idees aparegudes a editorials de La Vanguardia es comentaran a l'apartat corresponent a la tercera hipòtesi (H3.1.).

Afirmar l'absència de conflicte legitima les polítiques passades i obvia una situació de dominació. Si la convivència fos un tret obvi, o com afirma La Vanguardia, un tret genuí de la societat catalana, sembla que no caldria afirmar de forma reiterada la seva existència. Afirmar la convivència comporta una negació implícita de la imposició, el que contribueix a reproduir aquest discurs. D'aquesta manera no es qüestionen o contraargumenten els pressupòsits sobre els quals se sustenta l'assumpció de l'acte com a impositiu, ni es construeix un discurs independent d'aquest marc de sentit. Més aviat es nega que l'acte (impositiu) comporti conflicte. La relació entre continguts de negació del conflicte, ja sigui expressada formalment com a negació (no existeix el conflicte) o com a afirmació (hi ha convivència), incorpora el marc de sentit d'allò que es nega. Aquesta construcció de sentit legitima els nivells assolits amb la Llei de Normalització, al mateix temps que obvia les condicions objectives que reproduïen la posició de dominat.

Hipòtesi H2.1.4

Es confirma que a la premsa publicada a Catalunya s'observa un consens generalitzat respecte a la Llei de Normalització de 1983 (relació entre continguts de correspondència). Al corpus d'anàlisi, les idees de consens (generalment referida als partits polítics) o de convivència (normalment emprada en relació amb la societat catalana) apareixen sobretot l'any 1997, al llarg del procés de negociació de la Llei de Política Lingüística.¹¹⁸

En aquests debats, l'apel·lació a les idees de consens i de convivència lingüística comporten aspectes positius i negatius de cara a la normalització del català. Si bé legitimen la política de normalització també es fan servir per mirar de contenir més avenços; per una banda, constitueixen un lloc comú, una construcció de sentit majoritària als discursos públics que legitima l'aplicació de la Llei de Normalització; per l'altra també es fan servir per intentar reduir o eliminar aspectes preceptius de la llei, fent judicis basats en la previsió d'efectes futurs (esquema causal).

---

¹¹⁸ Com ja s'ha assenyalat, al llarg del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística es poden observar tres eixos al voltant dels quals giren els debats a la premsa: la necessitat d'elaborar una nova llei, les quotes i sancions i la importància d'assolir el màxim consens.

En aquests discursos, des del punt de vista dels continguts, els autors dels textos se situen com a representants i/o coneixedors de la voluntat de la societat catalana. En la previsió d'efectes negatius que realitzen donen per descomptat que l'absència de canvi no posarà en perill la convivència social. Des del punt de vista del procediment, la utilització que fan de l'esquema causal, pot suggerir la idea que la relació entre causa i efecte és necessària en el sentit de no estar condicionada per la intencionalitat dels individus. La utilització de l'esquema causal pot contribuir a observar processos mediats per la intencionalitat com a processos causals en el sentit estricte. Quan l'esquema causal s'aplica a situacions en què intervenen els judicis, les intencionalitats i les accions dels individus, pot tenir l'efecte d'establir una correspondència entre la intencionalitat i les relacions causals que es donen en el món físic entre elements mancats de consciència i per tant de capacitat de raonar i d'entendre altres punts de vista. És a dir, aquest esquema pot suggerir la idea que els efectes anunciats no poden ser evitats. Amb els fenòmens naturals hi ha una relació "mecànica", en el sentit que un cop es produeix la causa es desencadena l'efecte. Tanmateix, la intencionalitat comporta un acte de voluntat, la capacitat de decisió i de diàleg; implica una acció no automàtica que es troba en diversos graus sota la influència i el control conscient dels individus.

Matisacions a la hipòtesi H2.1.4

Amb l'elaboració de la Llei de Política Lingüística, la utilització del consens principalment es troba en opinions o arguments dirigits a eliminar o a rebaixar les quotes i les sancions del redactat de la proposició de llei.¹¹⁹ És en aquest plantejament

---

¹¹⁹ Es transcriuen a continuació alguns exemples apareguts a editorials de La Vanguardia, El Periódico i El País:

La Vanguardia: "La ley ...sigue conteniendo puntos controvertidos, como la posibilidad de sanciones a empresas, funcionarios e instituciones que incumplan la ley. [...] El presidente Jordi Pujol acierta cuando dice que la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña. Precisamente por eso es por lo que es obligado que la ley sea administrada con amplitud de miras" ("La ley del catalán", La Vanguardia, 3-1-1998, 6.2. i 6.3.; 6.8. i 6.9.).

El Periódico: "Poco a poco, va solidificándose una amplia oposición [apel·lació a la majoria] a que entre las nuevas medidas para favorecer el uso social de esta lengua figure algún tipo de sanciones o la imposición de cuotas obligatorias de catalán que afecten a empresas privadas. El PSC, formación fundamental para una aprobación consensuada de esta ley, considera sin ninguna ambigüedad que estos dos elementos podrían atentar contra los derechos de los castellanohablantes, lo que pondría en peligro la convivencia" ("La ley del catalán: estímulo o presión", El Periódico, 30-9-1997, 1.2. i 1.3.).

que apareix la referència al consens assolit amb la Llei de Normalització; en el sentit de demanar que es mantingui aquest consens. A la premsa estatal les idees de manca de consens o d'oposició social, a més d'anar dirigides en contra de les quotes i sancions, es fan servir per qüestionar la necessitat d'elaborar una nova llei. Es pot considerar que aquesta utilització del consens assolit amb la Llei de Normalització per qüestionar l'elaboració de la segona llei o per rebaixar les quotes i sancions, implícitament legitima els continguts de la llei aprovada l'any 1983. Tanmateix, aquest consens no s'atribueix de forma explícita a allò que es consideren els seus pilars bàsics: l'educació, l'administració o els mitjans de comunicació. En la utilització del consens i de la convivència com a valors genèrics, les polítiques de normalització fetes efectives amb la implementació de la Llei de Normalització mostrarien una legitimitat a nivell de contingut implícit, és a dir, d'acceptació que no s'argumenta o s'afirma explícitament, sinó que es pressuposa.

En general es pot afirmar que a diferència de les referències a la imposició que, tret del qüestionament que fa l'Avui, es fan servir en una única direcció (rebaixar les obligacions associades al català o valorar de forma negativa la normalització en general), les al·lusions al consens o a la convivència es fan servir al conjunt de la premsa observada en una major diversitat de posicionaments ideològics. Les idees de consens i de convivència mostren, per una banda, connotacions altament positives i, per l'altra, un cert nivell d'abstracció (en el cas de la convivència) o variabilitat (en el cas del consens).¹²⁰ Això fa que siguin susceptibles de ser utilitzades en la defensa de posicionaments diversos, i fins i tot oposats. Aquests trets (nivell d'abstracció, atribucions positives i, en conseqüència, utilització des de posicionaments ideològics diversos) fan que es pugui considerar que, en el context dels debats sobre política lingüística a Catalunya, les idees de consens i de convivència fan la funció o un paper similar a termes com ara la llibertat, la igualtat o la democràcia.

El País: "Garantizado a través de la normativa escolar que todos los ciudadanos de Cataluña conocerán el catalán, es bien legítimo garantizar ahora la posibilidad de usarlo a través del fomento de todas sus manifestaciones y la estricta vigilancia de la igualdad institucional: pero no por imperativo de una ley con rasgos intervencionistas y coercitivos, elaborada sin consenso y cuya aplicación plantea riesgo de fractura cívica" ("Ni cuotas ni sanciones", El País, 9-2010-1997, 4.1.).

¹²⁰ La convivència seria un terme abstracte en el sentit que no fa referència a elements concrets com ara objectes o accions. Per la seva banda, el consens pot presentar marges de variabilitat en relació, per exemple, a determinar la proporció necessària per parlar de consens, o la intensitat en l'adscripció a una política.

H2.2- Poder estatal i legitimitat:

El poder estatal, per una banda, actua des de la invisibilitat o naturalització de la seva acció,¹²¹ en constituir les seves lleis un punt de partida, explícit o pressuposat, d'argumentacions o opinions. Per l'altra, com a procés contrari, la desnaturalització d'aquesta acció, inicialment minoritària, creix lleugerament a partir dels '90 i especialment al final del període.

En general, als textos observats, la legislació lingüística feta des de l'Estat es troba naturalitzada en el sentit que, bé s'obvia o es pressuposa (per exemple, les lleis estatals que regulen àmbits com el comerç o els mitjans de comunicació), o apareix explícita com a apel·lació a l'autoritat (principalment la Constitució o sentències del Tribunal Constitucional). Les apel·lacions a la Constitució, els tribunals o l'Estatut són en si mateixes una utilització de l'esquema d'autoritat. L'esquema d'autoritat és una variant de l'esquema de la persona i els seus actes que utilitza el prestigi atribuït a una persona o a un grup per defensar una conclusió, motiu pel qual també s'anomena argument del prestigi (vegeu c.1, 2.5.1.). Com assenyalen els autors de la teoria de l'argumentació, l'esquema d'autoritat pot presentar altres formes diferents a la persona, com ara “ ‘l'opinió unànime’ o ‘l'opinió comú’,...certes categories d'homes, ‘els científics’, ‘els filòsofs’, ‘els Pares de d'Iglesia’, ‘els profetes’; a vegades, l'autoritat serà impersonal: ‘la física’, ‘la doctrina’, ‘la religió’, ‘la Bíblia’; altres, es tractarà d'autoritats designades pel seu nom” (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989, 472). Allò que tenen en comú les entitats invocades com a autoritat és el reconeixement que lis atorga un grup social, el capital simbòlic -en termes de Bourdieu- amb què compten. El reconeixement és un fet intrínscament social i per tant depèn enterament dels altres. Els tipus d'autoritats variaran d'acord amb valors, principis o suposicions sobre la realitat que són reconegudes en moments i espais socials concrets (un exemple d'això seria la

¹²¹ En aquest treball s'utilitza el terme “naturalització” per referir-se a discursos que aparentment tracten aquells elements constituïts social o culturalment com si fossin “naturals”. És a dir, que fan referència a practiques socials com ara costums, normes o lleis, com a realitat donada en la qual s'obvien els processos socials que l'han generat i que contribueixen a la seva transformació. Amb l'ús d'aquest terme es posa l'èmfasi en el fet d'obviar la intencionalitat que ha generat un estat de coses; la incidència de l'acció com a causa directa dels fets socials o com a generadora d'efectes no intencionals. Amb la naturalització d'un estat de coses, allò que té un origen social es tracta *com si fos* un fenomen natural (no mitjançat per l'acció).

substitució de l'autoritat religiosa per la científica). Però el recurs de la l'autoritat, l'apel·lació a allò que compta amb un reconeixement social, es mantindrà malgrat els canvis en allò invocat. Com a element dotat de capital simbòlic, l'entitat invocada també serà un indicador d'allò que és valorat per una societat o per un grup concret. En el cas del corpus d'anàlisi, es pot partir del pressupòsit que les lleis i els poders polítics en abstracte compten en general amb un cert nivell de reconeixement o capital simbòlic, ja que constitueixen la base de l'organització social. Allò que és en joc als debats públics és l'autoritat atribuïda a lleis i poders polítics concrets o a les persones que els exerceixen; en ells mateixos o en relació amb accions puntuals (per exemple, l'exercici del poder autonòmic en la regulació lingüística o la legitimitat atribuïda a un tribunal o a una sentència concreta). Com expliquen els autors de la teoria de l'argumentació en relació amb l'esquema de la persona i els seus actes, la valoració de l'acció comportarà una transferència de sentit (positiu o negatiu) a la persona (en aquest cas govern o tribunal), mentre que la persona serà el context en què s'interpretarà l'acció, la qual cosa farà que el prestigi o el descrèdit atribuït a la persona influeixi en la valoració de l'acció.

L'apel·lació a la Constitució o al Tribunal Constitucional com a argument d'autoritat, apareix sobretot a la premsa estatal i a La Vanguardia. A la premsa estatal la validesa d'aquestes lleis es pressuposa, encara que apareguin continguts que suggereixin o que afirmen explícitament que en matèria de llengües és millor no legislar (com per exemple, l'editorial "Lenguas en libertad" que publica El País al juliol de l'any 1997). En aquests diaris, a banda de la Constitució i l'Estatut de 1979, l'existència de lleis estatals que regulen els usos lingüístics només apareix de forma explícita en un editorial d'El País, com a contraargumentació a discursos que expliciten la seva existència (entre els diaris observats, seria el cas de l'Avui).¹²² Tanmateix, el sol fet que El País inclogui aquest contingut indica que té una certa visibilitat al debat polític i/o mediàtic. En el cas del diari El País, l'apel·lació a l'autoritat en la forma de la Constitució apareix al començament del període quan afirma de forma implícita la prohibició que les llengües cooficials siguin d'obligat coneixement a les respectives comunitats autònomes

---

¹²² Aquesta referència és la que s'ha comentat a l'apartat anterior, Hipòtesi H2.1.3. Fragment d'El País: "Quienes apoyan una nueva ley enumeran casos de discriminación en la legislación general. Pero la solución a este problema no podrá ser una réplica al revés catalana, sino la rectificación de las leyes españolas discriminatorias" ("Ni cuotas ni sanciones", El País, 9-2010-1997, 3.2. i 3.3.).

(continguts apareguts a l'editorial que publica l'any 1986 coincidint amb la primera Sentència del Tribunal Constitucional sobre la Llei de Normalització).¹²³

Amb la Sentència que dicta el Tribunal Constitucional sobre el model educatiu català l'any 1994, el diari vincula l'apel·lació a l'autoritat legal amb la convivència civil. En aquest mateix text, El País compara implícitament el model educatiu català amb la Dictadura quan afirma que els magistrats han considerat “legítima una especie de discriminación positiva a favor del catalán para recuperar los años de discriminación” (“En favor del bilingüismo”, El País, 24-12-1994, 4.2.).¹²⁴ Aquesta atribució de legitimitat es fa a través d'un esquema de regla de la justícia que parteix de la identificació de dues situacions a les quals el diari es refereix amb el mateix terme: discriminació positiva del català amb la “discriminació” del passat.¹²⁵ Amb aquest plantejament el diari implícitament posa en una mateix plànol la repressió de la llengua catalana feta al llarg del Franquisme i la immersió lingüística¹²⁶. El recolzament que fa El País a la immersió lingüística en aquest editorial publicat l'any 1994, es presenta de forma que, si és acceptat en els seus termes, comporta una concepció de la immersió com a discriminatòria (discriminació positiva -es pressuposa, justificada- però tanmateix, discriminació) i la seva vinculació amb la repressió lingüística del franquisme. Mitjançant l'esquema de regla de la justícia, tipus d'enllaç que equipara les dues situacions i amb què es justifica la situació present basant-se en la passada, es condiona l'aplicació de l'atribut positiu (la legitimitat) a acceptar la implicació que la immersió i la repressió del català feta al llarg del Franquisme són equiparables.

---

¹²³ Vegeu hipòtesi H2, apartat “Obligació”.

¹²⁴ Frase sencera: “No es anecdótico que los magistrados hayan considerado legítima una especie de *discriminación positiva* a favor del catalán para recuperar *los años de discriminación* y que la atención a la normalización lingüística lleve a que el catalán ‘sea el centro de gravedad de este modelo de bilingüismo’” (“En favor del bilingüismo”, El País, 24-12-1994, 4.2.).

¹²⁵ L'esquema de regla de la justícia es caracteritza per establir una identificació parcial entre persones, grups, situacions o d'altres fenòmens socials, identificació que justifica un tractament igual. D'aquesta manera els elements que conformen l'esquema es conceben o s'observen des del punt de vista d'unes propietats o característiques comunes (vegeu, c. 2).

¹²⁶ En aquest text d'El País també trobem un exemple en què la situació global de desigualtat legal del català envers el castellà a Catalunya en relació als drets i deures, es descriu com el fet de situar “en plano de práctica igualdad, gracias al sistema escolar bilingüe, a las dos lenguas oficiales en las comunidades con lengua *propia*” (“En favor del bilingüismo”, El País, 24-12-1994, 3.3.). L'altra opció, que el diari afirma va ser descartada pel tribunal, consistia en establir “una *lengua de primera*, la del Estado, que genera derechos y deberes, y lenguas *de segunda*, que se limitan a ser oficiales de las autonomías, con derecho pero sin deber alguno”.

Al 1997 El País recorda els avals del Tribunal Constitucional a la Llei de Normalització.¹²⁷ Aquesta legitimació s'utilitza com a recurs per qüestionar la necessitat d'elaborar una altra llei.¹²⁸ El diari justifica aquest posicionament afirmant que encara queden aspectes per implementar. La seva oposició al projecte mostra una relació entre continguts de correspondència amb les preses de posició de l'ABC i d'El Mundo i una relació de diferència respecte al posicionament de la premsa feta a Catalunya. En aquesta premsa es justifica la necessitat d'adequar el marc legal als canvis produïts des de l'any 1983, els quals es justifiquen focalitzant diversos aspectes: “les distintes revolucions tecnològiques aplicades a les comunicacions” i “la inèrcia abusiva” de “l'àmbit judicial o l'administració perifèrica del govern central” (“La nova llei del català”, Avui, 10-2-97, 3.4.); els canvis produïts en el coneixement del català, l'aprovació de lleis i l'elaboració de sentències que “convierten en desfasado el texto y...que van incluso más allá que la propia norma” (“La segunda ley del catalán”, El Periódico, 9-2-97, 1.2.); i l'afirmació genèrica que “los tiempos...han cambiado” (“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-97, 1.3.). Dels diferents aspectes focalitzats en la justificació del projecte, podem fer una lectura de què és el que l'autor del text considera rellevant: en el cas de l'Avui, el que identifica com a mancances en l'ús del català; en el d'El Periódico, l'aprenentatge del català i les lleis i sentències judicials; i, en el cas de La Vanguardia, donada la poca concreció, es podria interpretar com a objectiu del diari una adequació o recolzament a la proposta del Govern.

Amb la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats al 2006, El País vincula el poder judicial amb la noció d'abús, la qual constitueix a la teoria de l'argumentació una variant de l'esquema de l'acte i l'essència. En aquest cas la crítica a les declaracions fetes per un jutge que el diari afirma afí al PP, és el principal exemple que utilitza el diari per desqualificar indirectament aquest partit (esquema del grup i els seus membres; desqualificació del grup [PP] a través d'un dels seus membres [jutge]). En aquest cas el diari sembla defensar els drets dels catalanoparlants a Catalunya. Tanmateix, aquesta

---

¹²⁷ En aquesta Sentència de l'any 1994, tal com cita El País, el model d'immersió a Catalunya es justifica per “la convivencia de ambas lenguas cooficiales, para preservar el bilingüismo” (“En favor del bilingüismo”, El País, 24-12-1994, 6.2.).

¹²⁸ Sobre el projecte de Llei de Política Lingüística, el diari també recorda la inconstitucionalitat d'alguns punts no inclosos al redactat final de la llei: “El repaso jurídico efectuado por el Consejo Consultivo de la Generalitat que halló ocho puntos de inconstitucionalidad, atendidos casi en su integridad, ha dejado el texto muy cambiado respecto al original y listo para recibir un apoyo de 102 votos a favor, 25 en contra - los de Esquerra Republicana por escaso intervencionismo y los del PP por excesivo- y una abstención” (“Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997, 3.2.).

defensa va dirigida en últim terme a criticar al PP a través del jutge, tal com ho indicaria el títol del text (“Lo último de Hernando”) i la referència a declaracions i actuacions del jutge no relacionades amb la llengua catalana.

En el cas de l'ABC, l'apel·lació a la Constitució com a argument d'autoritat mostra una dinàmica general en què, de la intervenció en la política catalana (afirmant que es margina el castellà), es passa al final del període a vaticinar repercussions de les decisions polítiques preses a Catalunya, sobre l'Estat. Aquest plantejament partiria del pressupòsit de considerar la presa de decisions respecte a la legislació catalana com un assumpte que correspon al poder polític estatal. Amb l'aprovació de la Llei de Normalització i amb la primera Sentència que dicta el Tribunal Constitucional sobre la llei l'any 1986, l'ABC no intervé en els debats. Amb la Sentència sobre la immersió que dicta aquest tribunal al desembre de 1994, l'ABC qüestiona lleugerament la seva imparcialitat. Al 1997 el Tribunal Constitucional apareix com a argument d'autoritat en considerar el castellà també com a llengua pròpia de Catalunya (esquema de l'acte i l'essència implícit a l'editorial “Dos lenguas propias” [ABC_1997-9-28]) i per qüestionar que a Catalunya el castellà es trobi en situació d'igualtat legal davant el català. Al 2006 l'ABC fa una doble interpretació de les relacions entre poder estatal i autonòmic, en què el model constitucional es troba supeditat a l'Estatut, al mateix temps que afirma la Constitució com a autoritat que deslegitima continguts d'aquest text (“El Estatut y la disuasión lingüística”, ABC, 31-1-2006).¹²⁹ Amb la Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut, el poder judicial es fa servir per legitimar el recurs del PP.

Als textos observats d'El Mundo no s'han trobat referències explícites a la Constitució al llarg de la dècada dels anys '90 (tret de l'editorial que publica el diari l'any 1994 amb la Sentència del Tribunal Constitucional sobre la immersió). En canvi, amb l'Estatut, el diari fa servir la Constitució amb molta freqüència, fins al punt que, en algun text, l'autoritat legal és gairebé l'únic recurs en l'argumentació. A l'editorial “Sí al fomento del Catalán, no a su imposición obligatoria” (El Mundo, 8-1-2006) ja es poden trobar nombroses apel·lacions a l'autoritat legal (a través de la jurisprudència del Tribunal

---

¹²⁹ El diari qualifica l'Estatut de “proceso revisionista del modelo constitucional” al mateix temps que afirma que el “planteamiento lingüístico de la actividad judicial en Cataluña es inconstitucional” (“El Estatut y la disuasión lingüística”, ABC, 31-1-2006, 3.3. i 5.2.).

Constitucional, de la Constitució i de la invocació de la llei en genèric). En aquest text El Mundo es posiciona en contra de l'obligació de conèixer el català i en contra de la seva utilització com a llengua vehicular a l'ensenyament a tots els nivells. Però a l'editorial "CiU y PSC se rebelan contra el Supremo" que publica el diari al desembre de 2010, encara s'accentua més aquesta apel·lació a l'autoritat judicial.¹³⁰ No només en el sentit que gran part dels continguts d'aquest text es troben vinculats a l'argument d'autoritat legal (Sentència del Tribunal Suprem, Sentència del Tribunal Constitucional, Constitució, Estat de Dret i disciplina jurídica), sinó que, davant unes declaracions que no la reconeixen, el diari respon amb l'apel·lació a aquesta autoritat.¹³¹ Que l'autor d'un text apel·li a un actor fent servir una autoritat que aquest últim no reconeix, es pot considerar un indicador d'una forta desconexió entre les parts.

En el cas d'El Mundo, la legitimitat atribuïda a la legislació vinculada al castellà arriba al punt que el diari, en un dels editorials observats, exposa una norma general i a continuació fa una afirmació que contradiu aquesta norma, sense que el diari aparentment vegi incompatibilitat entre continguts. En un editorial que publica El Mundo al 2006, proposa un redactat alternatiu l'article 6.1 de l'Estatut referent a la llengua. El diari afirma que "en este momento, el artículo 6.1, que aparece redactado de manera maniquea, certifica el catalán como 'lengua propia de Cataluña' y de uso 'normal y preferente en las administraciones y medios de comunicación públicos', además de ser la 'lengua vehicular' en la educación", la qual cosa "...contribuye a discriminar el castellano en Cataluña" ("Apoyemos la enmienda 6.1", El Mundo, 27-2-2006, 2.7. i 2.8.). En referència a aquest article de l'Estatut, el diari afirma que les llengües no són subjectes de drets, argument que considera que és impecable i que no

---

¹³⁰ Des d'un punt de vista quantitatiu s'ha observat que el 70% (69,3%) del text es dedica a rebatre la presa posicions d'agents polítics a Catalunya amb apel·lacions a diferents formes d'autoritat judicial. El 30% restant (31,7%) es fa servir per valorar què representa el fallo, per preveure la reacció de CiU i per establir què és el que s'hauria d'entendre per normalització.

¹³¹ En aquest editorial, a la declaració de Mas que "el Supremo no es quien para imponer la enseñanza en castellano" ("CiU y PSC se rebelan contra el Supremo", El Mundo, 23-12-2010, 1.3.), el diari respon amb l'article 123 de la Constitució, amb la Sentència del Tribunal Constitucional, i amb l'assignació d'una correspondència entre el fallo del Suprem i els principis jurídics. Al compromís del PSC "con los nacionalistas ... [per] 'blindar' el actual modelo lingüístico" (Ibid., 3.1.), El Mundo respon amb l'apel·lació a l'Estat de Dret. Davant la previsió del diari que CiU "tratará de eludir de facto el cumplimiento del fallo" (Ibid., 6.2.), el diari respon amb referències a aquest fallo ("Vista la reacción de los nacionalistas y del PSC, es seguro que CiU tratará de eludir de facto el cumplimiento del fallo. Sin embargo, el Supremo advierte de que la 'proporción' del castellano en la oferta educativa nunca podrá ser la que existe actualmente, pues las autoridades no podrán 'convertir en artificio' ni hacer 'ilusoria' su consideración como lengua vehicular" [Ibid., 6.2. i 6.3.]). D'altra banda, la "mentira mil veces repetida por las autoridades catalanas de que no se margina al castellano en la enseñanza" (Ibid., 5.1.), segons el diari, queda "desmontada" pel Suprem basant-se en la Constitució.

ofereix “lugar a discusión” (Ibíd., 2.1.). Tanmateix, al següent paràgraf exposa un redactat alternatiu en què el mateix diari situa la llengua com a subjecte: “...el citado artículo debería redactarse de la siguiente manera: ‘Las lenguas propias de los catalanes son el catalán y el castellano’, añadiendo que *ambas* han de ser de uso normal en la Administración y *ambas* también vehiculares en la educación” (Ibíd., 3.2.).¹³² En aquest editorial el raonament que fa el diari situa la seva visió de com haurien de ser les coses més enllà de la norma general, fins i tot de la norma que el mateix diari defensa.

A la premsa feta a Catalunya les apel·lacions a la Constitució, al Tribunal Constitucional i a l'Estatut són molt nombroses en el cas de La Vanguardia, fins i tot al 2006. A El Periódico i a l'Avui també trobem exemples abans de l'any 1997 en relació amb sentències. En aquests primers anys podem observar als textos seleccionats d'El Periódico i de l'Avui una actitud de respecte a les decisions del tribunal, combinada amb l'expressió de les seves opinions, encara que aquestes no concordin amb els continguts de les sentències.¹³³ L'Avui, coincidint amb la primera Sentència que dicta el Tribunal Constitucional sobre la Llei de Normalització, qüestiona la Constitució i, d'una

---

¹³² Fragment sencer: “Los argumentos jurídicos que exponen sus promotores son impecables y no ofrecen lugar a discusión. Para la Enmienda 6.1 Cataluña no es sujeto específico de Derecho, como tampoco lo es la lengua. Los sujetos son los individuos. Es decir, las leyes deben proteger a las personas, y no a Cataluña o a la lengua catalana. Partiendo de este razonamiento, el derecho a utilizar una u otra lengua pertenece a los ciudadanos, y no a los territorios. En consecuencia, las instituciones deben proteger la libertad de los catalanes para emplear el castellano y el catalán. En este momento, el artículo 6.1, que aparece redactado de manera maniquea, certifica el catalán como “lengua propia de Cataluña” y de uso “normal y preferente en las administraciones y medios de comunicación públicos”, además de ser la “lengua vehicular” en la educación [...] El proyecto Enmienda 6.1...aboga por equiparar ambas lenguas, de modo que se protejan más eficazmente los derechos de los ciudadanos. Para ello, el citado artículo debería redactarse de la siguiente manera: “Las lenguas propias de los catalanes son el catalán y el castellano”, añadiendo que ambas han de ser de uso normal en la Administración y ambas también vehiculares en la educación” (Ibíd., 2.1.- 2.7.; 3.1. i 3.2.).

¹³³ L'Avui afirma tenir el dret a expressar les seves opinions si aquestes són diferents a les del Tribunal, afirmació que comportaria que hi ha qui no ho considera obvi: “El respecte als tribunals i, fins i tot, el normal acatament de llurs sentències no pot ésser un obstacle al comentari lliure de llurs decisions” [“Contra la decisió del Parlament”, Avui, 27-6-1986, 4.1.]. Per la seva banda, El Periódico valora la Sentència a més d'afirmar quin és el paper que li correspon al tribunal: “El Tribunal Constitucional, el supremo intérprete de nuestra ley de leyes, acaba de dictar sentencia. [...] Su misión no era la de entrar en el tema de fondo -la normalización de la lengua catalana, reconocida y amparada por la propia Constitución y el Estatut-, sino resolver, desde la perspectiva jurídica, la constitucionalidad de dos aspectos concretos de la ley. No cabe en este sentido valorar la oportunidad o no de la sentencia desde una óptica política. La responsabilidad corresponde en este campo al Gobierno central que decidió interponer recurso contra una ley que fue aprobada unánimemente por el Parlament [...] Una vez tomada esta decisión -en la esfera política-, el Tribunal Constitucional no debía hacer otra cosa que la que ha hecho: estimar si los preceptos recurridos se ajustaban a derecho, sin introducir valoraciones que no le corresponden, ya que donde la ley no distingue no caben distingos” (“La ley sigue siendo la ley”, El Periódico, 28-6-1986, 1.1., 1.4.) i 2.1.- 2.3.).

forma més suau, el Tribunal Constitucional.¹³⁴ En el cas de la primera, el diari fa una forta crítica a la Constitució apel·lant a la llibertat d'expressió. Aquesta apel·lació a la llibertat d'expressió (autoritat en forma de valor) fa d'introducció a la crítica a la Constitució, la qual es vincula de forma implícita amb la Dictadura.¹³⁵

A La Vanguardia es pot trobar l'apel·lació a l'autoritat legal en editorials publicats al llarg de tot el període, però presentant diferents usos. A grans trets es poden diferenciar tres: la defensa de la llibertat lingüística en l'ús del castellà a Catalunya (editorial publicat l'any 1983 amb l'aprovació de la Llei de Normalització), la jurisprudència del Tribunal Constitucional com a legitimació de la Llei de Normalització i al mateix temps garantia davant eventuais "abusos" (editorial publicat l'any 1994 amb la Sentència del Tribunal Constitucional sobre la immersió), i la demanda de protecció del català com a llengua espanyola (editorial publicat al 2006 amb la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats). L'apel·lació que fa La Vanguardia a la Constitució contrasta amb les intervencions discursives que fa el diari amb l'aprovació de les dues lleis lingüístiques a Catalunya. Amb la primera, el diari explícitament amenaça amb demanar ajuda a Madrid si l'aplicació de la llei afecta la seva quota de mercat ("La ley del catalán", La Vanguardia, 9-4-1983, setè paràgraf). Amb la segona, en nom de la convivència (la qual considera el major bé que té Catalunya i que la societat catalana no vol perdre), La Vanguardia demana que la llei s'apliqui "amb amplitud de mires" ("La ley del catalán", La Vanguardia, 3-1-1998, 6.8. i 6.9.).¹³⁶

Als editorials de La Vanguardia es poden trobar exemples de legitimació de les relacions de poder desiguals entre el català i el castellà en matèria de lleis. Per exemple quan el diari afirma que la Constitució i l'Estatut regulen un "afinado equilibrio" ("El

---

¹³⁴ "Ahir es conegueren, també, les sentències sobre la normalització lingüística a Galícia i al País Basc: als gallecs, se'ls deslliura de l'obligació de conèixer la seva llengua i, als bascos, no els és permès de triar la seva i fer-la obligatòria en començar un procediment judicial. Es tracta de dues aportacions més a la convivència lingüística de l'Estat, en la qual, si jutgem a partir de les sentències del Tribunal Constitucional, tot sembla preparat per continuar confinant les llengües no castellanes al racó de l'oblit o de les coses innecessàries" ("Contra la decisió del Parlament", Avui, 27-6-1986, 3.1. i 2.2.).

¹³⁵ "El respecte als tribunals i, fins i tot, el normal acatament de llurs sentències no pot ésser un obstacle al comentari lliure de llurs decisions. La llei, sense els apartats 4.2 i 6.1, després de la Sentència de l'alt tribunal, és la via jurídica ineludible, però que ningú no es pensí que Catalunya pot seguir-la amb entusiasme. Si fins i tot un procés tan bàsic com el de la normalització lingüística topa amb obstacles importants i significatius, tot i que només siguin de detall, potser cal pensar que el marc general que empara aquesta normalització és massa fill d'un passat que cal superar" ("Contra la decisió del Parlament", Avui 27-6-1986, 4.1.-4.3.).

¹³⁶ Vegeu hipòtesi H2.1, apartat "Obligació".

debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997, 1.4.), obvia la situació objectiva de desigualtat legal entre les dues llengües i suggereix una situació fictícia d’igualtat de poders.¹³⁷ El fet que la relació entre les dues llengües sigui asimètrica o jeràrquica (igual que l’estatut de les lleis que atorguen les corresponents oficialitats) podria portar a interpretar que l’ús que fa el diari en aquest text del terme equilibri, no fa referència a la igualtat en l’assignació de recursos sinó a algun altre aspecte que queda sense explicitar, ja que, en cas contrari (si amb equilibri es volgués dir igualtat legal) ens trobariem amb una valoració (equilibri/igualtat) que contradia els fets que el mateix diari exposa. Per exemple, com una de les possibles lectures, es podria interpretar que fa servir el terme equilibri en el sentit d’absència de moviment o de situació estable, sense canvis. Des d’aquest punt de vista, la demanda que fa el diari en aquest text seria que aquelles persones que no estiguin d’acord amb els marcs legals (Constitució i Estatut) no expressin públicament la seva opinió, ja que aquesta expressió “posaria en perill” l’equilibri, en el sentit de situació estable o sense canvis.¹³⁸ Tanmateix, el fet que es pugui fer una lectura en què s’evitin incompatibilitats de sentit (en aquest cas, interpretant equilibri com a absència de moviment), no vol dir que no hi haurà cap lectura en què el terme equilibri s’interpreti amb el significat, força habitual, de compensació o d’igualtat.

Al final del període es pot observar un desprestigi del Tribunal Constitucional a la premsa feta a Catalunya. Un indicador d’aquest desprestigi seria l’editorial que publica La Vanguardia arran la Sentència del Tribunal Constitucional sobre l’Estatut al 2010.¹³⁹ En aquest text les valoracions que fa el diari sobre el tribunal són obertament negatives;

---

¹³⁷ Context on apareix la referència a l’“afinado equilibrio”: “El presidente Jordi Pujol suele afirmar que la convivencia es más importante que la lengua. Efectivamente, de la paz lingüística depende la prosperidad de las dos lenguas oficiales y, en definitiva, el proceso de normalización de la catalán. Cuidar esa convivencia es fundamental. Por ello, los legisladores procuraron que la constitución y el Estatut regularan un afinado equilibrio sobre política lingüística. Según la Constitución, el castellano es la lengua oficial del Estado. Y el Estatut afirma que el catalán es el idioma oficial de Cataluña, así como también lo es el castellano, oficial en todo el Estado” (“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-97, 1.1.-1.6.). L’objectiu del text és suggerir (la idea no apareix expressada de forma explícita) que demandes que posin el perill la convivència, com ara que el català sigui la única llengua oficial a Catalunya, no haurien de ser expressades en públic. Final del text: “La propuesta monolingüe no responde seguramente a lo que es Cataluña, y además es inviable. Impone reformar Constitución y Estatut, y exige una mayoría de dos tercios en las dos cámara españolas, en dos legislaturas consecutivas, más un referéndum en toda España. Ese proceso no pueden avalarlo políticos responsables. Agitar las aguas tranquilas de la cooficialidad de las lenguas es desestabilizar un paisaje sereno. El modelo seguido en Cataluña ha sido conciliador. Y algunos pueden romperlo. No debe arriesgarse una convivencia que ha sido ejemplar, y que debe asegurarse para hoy y para el futuro” (Ibid., 20-4-97, 4.1.-4.7).

¹³⁸ V. n.137.

¹³⁹ El fet que La Vanguardia sigui un diari en què sovint es poden trobar apel·lacions a l’autoritat legal estatal, fa que la crítica al Tribunal Constitucional sigui significativa.

parla de “dilación injustificable”, “pésima imagen”, o “cuarta cámara legislativa” (“Que hablen las urnas”, La Vanguardia, 29-6-2010, 1.3. i 2.2.). Tanmateix, La Vanguardia no arriba a considerar el Tribunal Constitucional com a no legítim. Més aviat mostraria un ús de la noció d’abús (esquema de l’acte i l’essència); és a dir, la crítica d’un comportament o d’una acció que no es correspon amb la norma, però en la qual la norma continua sent el criteri de valoració (en aquest cas la legitimitat de les institucions estatals envers les catalanes i les seves relacions de poder).¹⁴⁰ Juntament amb les crítiques inicials, el diari expressa la seva preocupació per la pèrdua de confiança dels ciutadans en les institucions, efecte que qualifica de molt negatiu.¹⁴¹ La combinació de crítica a una acció i d’atribució de legitimitat a la norma o a allò considerat normal que representa la noció d’abús, també es podria aplicar a les relacions polítiques; el diari afirma que “los daños y las erosiones están ahí” i que el “PP y PSOE deben reflexionar” (Ibíd., 8.2. i 7.), al mateix temps que manifesta que “La dignidad de Catalunya¹⁴² queda a salvo con la sentencia” (Ibíd., 8.1.).

A l’editorial que publica La Vanguardia arran la Sentència de Tribunal Constitucional, es pot interpretar una certa indiferència del diari respecte a l’anul·lació i reinterpretació d’articles referents a la llengua catalana a l’administració i l’ensenyament. En aquest text, malgrat afirmar explícitament que s’anul·la “el uso preferente de la lengua catalana en las administraciones”, el diari afirma i insisteix en la idea que la Sentència no afecta la normalització de la llengua.¹⁴³ Al desembre d’aquell mateix any, el tribunal Suprem

---

¹⁴⁰ Amb la noció d’abús (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989) allò considerat com a normal és la referència sobre la que s’observa la desviació del model (Veure marc teòric, apartat “Formes genèriques de construcció de sentit a través dels textos”; “Individus, grups i fenòmens socials”).

¹⁴¹ “Una dilación injustificable que *ha tenido efectos muy negativos* en la confianza de los ciudadanos en las instituciones” (“Que hablen las urnas”, La Vanguardia, 29-6-2010, 1.3.).

¹⁴² El diari fa referència a l’editorial “La dignitat de Catalunya” que el 26 de novembre de 2009 van publicar conjuntament La Vanguardia, El Periódico de Catalunya, Avui, El Punt, Diari de Girona, Diari de Tarragona, Segre, La Mañana, Regió 7, El 9 Nou, Diari de Sabadell i Diari de Terrassa. El text descrivia la Sentència com una decisió “sobre la dimensió real del marc de convivència espanyol” i demanava al Tribunal “prudència” i respecte a la “dignitat” “d’un vell poble europeu”, en “el reconeixement de la identitat, la millora de l’autogovern, l’obtenció d’un finançament just i un salt qualitatiu en la gestió de les infraestructures”. A més recordava l’“amplíssim suport polític i social” a aquestes “reclamacions” i advertia que “si és necessari, la solidaritat catalana tornarà a articular la legítima resposta d’una societat responsable” (“La dignitat de Catalunya”, 26-11-2009).

¹⁴³ “La lengua, respetada

Los símbolos seguramente flanqueados por una prosa muy defensiva sobre la unidad española han sido respetados. Y lo que es más importante, la lengua: elemento central de la personalidad nacional de Catalunya. El modelo lingüístico queda a salvo. El modelo educativo no es perforado. El modelo de convivencia sale ileso de la emboscada. Es importante subrayarlo. Quienes imaginaban la sentencia del Estatut como el desfiladero ideal para tener una emboscada irreversible a la centralidad de la lengua catalana han fracasado. Han fracasado. La fantasmagórica operación del Manifiesto por la lengua común

dicta sentència aplicant continguts de la Sentència dictada mesos abans pel Tribunal Constitucional. Malgrat la Sentència del Suprem va representar un retrocés en la normalització del català,¹⁴⁴ La Vanguardia publica un editorial amb el títol “El Supremo avala la normalización”. En aquest text el diari es refereix a la Sentència del Constitucional com a “corrección” (terme que implica error) que concedeix al castellà el dret a ser llengua vehicular (la utilització del terme “dret” implica que l’acció és justa o legítima). En aquest text també atribueix al “legislador catalán” la responsabilitat de la Sentència del Constitucional: “Es inevitable evocar aquí un error del legislador catalán: al introducir en el nuevo Estatut el adjetivo “preferente” referido al uso de la lengua catalana, rompía la ambigüedad del anterior estatuto” (“El Supremo avala la normalización”, La Vanguardia, 24-12-2010, 2.3.).¹⁴⁵ En aquesta acció discursiva es responsabilitza a qui rep l’acció negativa de les causes d’aquesta acció, a més de contribuir a reproduir les relacions de poder, pressuposant la seva legitimitat.¹⁴⁶

Amb relació a la Sentència del Tribunal Constitucional, l’Avui va més enllà que La Vanguardia, qüestionant la legitimitat del mateix tribunal. En una jerarquització que apel·la a la justícia com a argument d’autoritat, el diari situa la sobirania del poble de Catalunya per damunt del poder judicial de l’Estat.¹⁴⁷ Mitjançant l’ús d’un exemple, el

---

ha fracasado. Y hoy lo veremos reflejado en algunas portadas de la singular prensa madrileña” (“Que hablen las urnas”, La Vanguardia, 29-6-2010, 4.1.-4.9.).

¹⁴⁴ En aquesta Sentència, el Tribunal Suprem obliga a la Generalitat a prendre mesures perquè el castellà també sigui llengua vehicular a l’ensenyament.

¹⁴⁵ “Ya la sentencia del Tribunal Constitucional (Tribunal Constitucional) sobre el Estatut anticipaba esta *corrección* [“un reequilibrio de la presencia de la lengua castellana en el sistema educativo catalán”: 1.1.] concediendo al castellano *el derecho* a ser lengua vehicular de las escuelas catalanas junto con el catalán. El Constitucional mantenía ambos derechos en abstracto, recordando, por otra parte, la legitimidad de una política compensatoria, normalizadora de la lengua históricamente discriminada. Es inevitable evocar aquí *un error del legislador catalán*: al introducir en el nuevo Estatut el adjetivo “preferente” referido al uso de la lengua catalana, rompía la ambigüedad del anterior estatuto. Y al desaparecer la ambigüedad, obligaba en cierta manera a los jueces del Tribunal Constitucional (sometidos en los últimos tiempos a la presión mediática, intelectual y política que reclama y proclama sin cesar la superioridad de la “lengua común”) a pronunciarse negativamente sobre una política lingüística y educativa que, paradójicamente, este mismo tribunal, así como el Supremo, había sancionado positivamente en anteriores recursos y demandas” (“El Supremo avala la normalización”, La Vanguardia, 24-12-2010, 2.1.- 2.4.).

¹⁴⁶ Una construcció de sentit semblant la podem trobar en un editorial que publica el diari l’any 1994, text que portava el títol “La lengua: absuelta” (La Vanguardia, 24-12-1994). En aquest text el diari afirmava que donada “la *comprensión* demostrada por los magistrados del Tribunal Constitucional” el Govern de la Generalitat no havia d’oblidar “la necesidad de prevenir los eventuales abusos que se pudieran cometer en la aplicación de los reglamentos” (“La lengua: absuelta”, La Vanguardia, 24-12-1994, 2.6.). El terme “absolta” suggereix la possibilitat de culpa per part del Govern de la Generalitat, el mateix que la “comprensión” atribuïda al tribunal. L’ús d’aquests dos termes pressuposa com a legítimes les relacions de poder entre la Generalitat i els tribunals.

¹⁴⁷ “La voluntad del poble de Catalunya és sobirana i cap actuació judicial que la contradigui pot ser considerada un acte de justícia” (“De l’Estatut dels catalans no se’n toca ni una coma”, Avui, 29-6-2010,

diari afirma la no independència del tribunal¹⁴⁸ i qualifica la Sentència d'“atac intolerable” contra la llengua catalana¹⁴⁹ i l'Estatut¹⁵⁰ (“De l'Estatut dels catalans no se'n toca ni una coma”, Avui, 29-6-2010, 4.1.). Des del punt de vista de la legitimitat atorgada a de les relacions de poder, l'editorial de l'Avui situa al tribunal per sota de “la voluntat del poble de Catalunya” (Ibíd., 1.1.), al mateix temps que, amb la negació present al títol del text (“De l'Estatut dels catalans no se'n toca ni una coma”), mostra una resposta en actitud defensiva. El plantejament del titular reflecteix les relacions objectives de poder i, com a negació, reproduïx la construcció de sentit sobre la qual se sustenten.

A dins la premsa feta a Catalunya, El Periódico és el diari que s'ha considerat que mostra una crítica més lleu a la Sentència del Tribunal Constitucional de 2010. El Periódico es pronuncia fent servir l'editorial “La dignidad de Catalunya”, publicat de forma conjunta per diversos diaris catalans; davant la revisió “a la baja” de l'Estatut, el diari recorda allò subratllat a “La dignidad de Catalunya”: “que en nuestro ordenamiento jurídico pacta sunt servanda, lo pactado obliga” (“Lo pactado obliga”, El Periódico, 29-6-2010, 1.2. i 1.3.). Aquest editorial d'El Periódico publicat al juny de 2010, mostra algunes similituds amb el que publica el diari a l'any 1986 amb la Sentència del Tribunal Constitucional sobre la Llei de Normalització.¹⁵¹ En tots dos

---

1.1.); i més endavant “Catalunya és una nació, digui el que digui una resolució judicial absurda [...] Catalunya ha de ser el que la seva gent vulgui” (Ibíd., 3.1. i 3.3.).

¹⁴⁸ “... citar vuit vegades en un document jurídic la ‘indivisible unitat d'Espanya’ només es pot fer des d'una clara voluntat d'incidència política i amb una inclinació prepotent d'humiliar els ciutadans de Catalunya i les seves aspiracions nacionals” (Ibíd., 1.3.).

Des del punt de vista de la separació de poders, la no independència del poder judicial deslegitima el tribunal en no acomplir un dels fonaments que justifica l'existència d'aquest “tercer poder”. Aquesta crítica es troba també a l'editorial de La Vanguardia i a l'editorial conjunt “La dignitat de Catalunya”. Fragment d'aquest últim text: “...continues maniobres tàctiques que han malmès la seva cohesió i han erosionat el seu prestigi [...] ... la inquietud no és escassa davant l'evidència que el Tribunal Constitucional ha estat empès pels esdeveniments a actuar com una quarta cambra, confrontada amb el Parlament de Catalunya, les Corts Generals i la voluntat ciutadana lliurement expressada a les urnes... es tracta d'una situació inèdita en democràcia... només deu podran emetre Sentència, ja que un (Pablo Pérez Tremps) està recusat després d'una tèrbola maniobra clarament orientada a modificar els equilibris del debat... Dels deu jutges amb dret a vot, quatre continuen en el càrrec després del venciment del seu mandat, com a conseqüència del sòrdid desacord entre el Govern central i l'oposició sobre la renovació d'un organisme definit recentment per José Luis Rodríguez Zapatero com el “cor de la democràcia”. Un cor amb les vàlvules obturades, ja que només la meitat dels seus integrants estan avui lliures de contratemps o de pròrroga...” (“La dignitat de Catalunya”, 26-11-09).

¹⁴⁹ “Catalunya té una llengua pròpia, la catalana, que necessita la màxima protecció i que ahir va ser ultratjada i menystinguda” (“De l'Estatut dels catalans no se'n toca ni una coma”, Avui, 29-6-2010, 3.2.).

¹⁵⁰ “Un impecable procés democràtic que ara ha rebut l'ultratge d'una Sentència injustificable...” (Ibíd., 2.2.).

¹⁵¹ En la Sentència de 1986, el Tribunal Constitucional anul·lava la disposició per la qual la Generalitat podia actuar d'ofici quan els drets lingüístics d'algun ciutadà fossin vulnerats, i, l'article que, en relació

casos el diari demana la no instrumentalització política de la Sentència. Al text de l'any 1986 i al del 2010, el diari fa, respectivament, una diferenciació entre aquells que promouen (1986)¹⁵² o que dicten la Sentència (2010) per una banda, i la legitimitat del Tribunal Constitucional com a àrbitre (1986)¹⁵³ o de les relacions entre Catalunya i Espanya (2010) per l'altra.¹⁵⁴

Aquesta acció discursiva mostra un ús simplificat del que serien les tècniques de ruptura i de frenat en la interacció o transferència de sentit de la persona als seus actes o a l'invers.¹⁵⁵ Com assenyalen els autors de la teoria de l'argumentació, les tècniques de ruptura o de frenat en la interacció entre la persona i els seus actes s'utilitzen quan s'observa una incompatibilitat entre la concepció de la persona i la de l'acte o quan es

---

amb les lleis elaborades pel Parlament de Catalunya, dictava la preeminència jurídica del text en català davant la traducció al castellà.

¹⁵² L'any 1986 el recurs d'inconstitucionalitat sobre la Llei de Normalització és presentat pel Govern del PSOE.

¹⁵³ Es transcriuen a continuació uns fragments d'aquest editorial: "El alto tribunal ha resuelto así el recurso que interpusiera el gobierno central. Su misión no era la de entrar en el tema de fondo -la normalización de la lengua catalana, reconocida y amparada por la propia Constitución y el Estatuto-, sino resolver, desde la perspectiva jurídica, la constitucionalidad de dos aspectos concretos de la ley. No cabe en este sentido valorar la oportunidad o no de la sentencia desde una óptica política. La responsabilidad corresponde en este campo al Gobierno central que decidió interponer recurso contra una ley que fue aprobada unánimemente por el Parlament. [...] Una vez tomada esta decisión -en la esfera política-, el Tribunal Constitucional no debía hacer otra cosa que la que ha hecho: estimar si los preceptos recurridos se ajustaban a derecho, sin introducir valoraciones que no le corresponden, ya que donde la ley no distingue no caben distinguos" ("La ley sigue siendo la ley", *El Periódico*, 28-6-1986, 1.3., 1.4., 2.1., 2.2. i 2.3.); i més endavant: "Y sólo una acotación final. Los que puedan caer en la tentación de instrumentalizar políticamente la sentencia jurídica que reflexionen antes. Sería preciso recordarles que fue también el Tribunal Constitucional quien, entonces a instancias del Parlament, declaró inconstitucional la polémica LOAPA" ("La ley sigue siendo la ley", *El Periódico*, 28-6-1986, 4.1.- 4.3.).

¹⁵⁴ "Rehacer el pacto.

El president quiso también en su alocución evitar una crisis de confianza política al subrayar que la sentencia es responsabilidad exclusiva del tribunal y no es "un juicio del resto de España contra Catalunya". Una vez dictada la sentencia, esta idea persigue rehacer el pacto político con el Gobierno central y las instituciones del Estado para superar las consecuencias políticas y jurídicas del fallo. Montilla se mostró convencido de que Catalunya tiene los instrumentos necesarios y la voluntad política para lograr todos los objetivos contenidos en el Estatuto [...] Antes de que se articulen esas respuestas, hay que pedir a todas las fuerzas políticas que actúen con firmeza, pero también con generosidad y responsabilidad para que la sentencia no divida a la sociedad catalana más de lo que ya lo hará la confrontación preelectoral que se anuncia para los próximos meses" ("Lo pactado obliga", *El Periódico*, 29-6-2010, 5.1.- 5.3. i 7.1.). Aquest fragment fa que, en la lectura seqüenciada del text, es faci una reinterpretació del titular. La demanda "lo pactado obliga", que segons els continguts del primer paràgraf s'interpretaria sota la perspectiva dels continguts de l'editorial "La dignitat de Catalunya", en el cinquè paràgraf es dirigeix cap al pacte entre Catalunya i Espanya (es pressuposaria, cap al marc constitucional). Des d'aquest punt de vista, *La Vanguardia* i *El Periódico* mostren similituds en el fet de combinar la crítica a la Sentència amb la demanda de renovació del pacte (*El Periódico*) o dels vincles entre Catalunya i Espanya (*La Vanguardia*).

¹⁵⁵ En aquest cas les transferències de sentit es donarien entre els elements assenyalats. Els autors de la teoria de l'argumentació exposen aquestes tècniques d'argumentació a dins l'esquema de la persona i els seus actes, el qual afirmen com a prototip de la resta d'"enllaços de coexistència", és a dir, dels esquemes del grup i els seus membres, l'acte i l'essència, l'enllaç simbòlic, els arguments de doble jerarquia o l'esquema de diferències de grau i d'ordre (vegeu c.1, 2.5.1. i c.2, 3.2.2.).

nega a acceptar les modificacions que derivarien de la transferència de sentit, preservant la concepció de la persona de l'acció, o la valoració de l'acció de la concepció de la persona. Un recurs habitual en el primer cas és promoure el prestigi o el descrèdit de manera que es minimitzi la transferència de la valoració de l'acció, respectivament negativa o positiva, a la concepció de la persona. En el sentit contrari, una afirmació (acció) que correspongui a la categoria de fet quedaria salvaguardada de les qualitats atribuïdes a la persona que la realitza.

A l'editorial que publica El Periódico l'any 1986, el diari busca frenar les transferències negatives entre la Sentència dictada pel Tribunal Constitucional i la institució. Per a aquest fi afirma la necessitat d'un àrbitre entre Catalunya i Espanya, la qual cosa comportaria l'existència d'un conflicte d'interessos, situaria les relacions de força entre les dues entitats polítiques del mateix nivell i supeditaria totes dues per igual al Tribunal Constitucional.¹⁵⁶ En canvi, al 2006 el desprestigi ja se situa en el mateix tribunal i l'acció del diari es troba dirigida a reduir les transferències de sentit entre el Tribunal Constitucional i les relacions entre Catalunya i Espanya, plantejament que comporta una inclusió d'aquesta institució i "la resta d'Espanya" en el mateix grup.¹⁵⁷ En aquest editorial publicat al 2010 el diari introdueix una cita de l'aleshores President de la Generalitat (argument d'autoritat) expressada com a negació interna, el propòsit de la qual és acotar l'acció al tribunal i eliminar transferències de sentit a les intencions atribuïdes a la resta d'Espanya ("Rehacer el pacto [Subtítol de la secció de l'editorial] El presidente quiso también en su alocución evitar una crisis de confianza política al subrayar que la sentencia es responsabilidad exclusiva del tribunal y no es 'un juicio del resto de España contra Catalunya'" ["Lo pactado obliga", El Periódico, 29-6-10, 5.1.]). El canvi entre aquests dos editorials es troba en que, mentre al text de l'any 1986 El Periódico busca que el conflicte entre els governs estatal i autonòmic no afecti la legitimitat atribuïda al Tribunal Constitucional, al del 2010 és la relació entre Catalunya i Espanya la que es vol aïllar del desprestigi d'aquest tribunal.

---

¹⁵⁶ V. n. 153.

¹⁵⁷ V. n. 154.

Hipòtesi 3: sobre els principals usos d'esquemes d'argumentació a la premsa feta a Catalunya.

A la premsa feta a Catalunya (La Vanguardia, El Periódico, L'Avui) el discurs de la convivència, la cohesió, la pau lingüística i la tolerància, en les seves diferents formulacions, esdevé el discurs majoritari al llarg del període. Com a discurs majoritari i formulat de forma genèrica, totes les opinions, fins i tot aquelles divergents, tendeixen a apropiar-s'ho.

H3.1 La línia editorial de La Vanguardia tendeix a construir relats d'una realitat en què predomina el consens i la convivència. Tendeix a utilitzar procediments d'argumentació basats en la definició de com són les coses (principalment esquema d'argumentació "l'acte i l'essència").

H3.2 La línia editorial d'El Periódico tendeix a oferir una imatge de mediador entre les parts a través d'esquemes d'argumentació de reciprocitat amb què s'assenyalen i s'equiparen excessos o incorreccions d'ambdues parts.

H3.3 La línia editorial de l'Avui tendeix a defensar la normalització o l'extensió de l'ús del català mitjançant la seva associació amb el discurs de la convivència lingüística. El discurs de la convivència lingüística adapta o integra l'apel·lació als drets històrics i territorials, apel·lació que disminueix al llarg del període. L'èmfasi en la idea de convivència lingüística es complementa amb crítiques als pressupòsits o als enfocaments d'altres línies editorials, crítiques que redefeixen el plantejament de la situació o el problema.

Aquests discursos generalment apareixen com a apel·lació al consens (parlamentari) i a la convivència (social) i es produeixen principalment en el procés d'elaboració de la segona llei, produït al llarg de l'any 1997. També podem trobar alguna referència al consens en editorials previs i posteriors, però no amb la freqüència amb què apareixen amb l'elaboració de la Llei de Política Lingüística i, sobretot, amb la rellevància donada als continguts dels textos editorials. La Vanguardia sovint fa al·lusions al consens i a la convivència, fins al punt que es pot afirmar que, dels editorials observats, tots els que

publica al llarg de 1997 giren entorn de la importància d'arribar a un consens polític i de mantenir d'aquesta forma la convivència social a Catalunya. Aquesta insistència del diari en mantenir el consens assolit amb la Llei de Normalització s'ha interpretat en aquest treball com una forma no directa de demanar que la segona llei no suposés un canvi important respecte a l'anterior. Per exemple, amb el començament del procés d'elaboració de la llei, el diari afirma que “lo importante, sin embargo, es que se ha empezado bien: buscando el consenso necesario para que la lengua siga sin ser un factor de división en la sociedad catalana” (“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997, 3.3.). Aquesta valoració positiva també incorpora la demanda del diari d'establir els límits de la política lingüística en aquelles mesures que, considera, portarien a una divisió a la societat catalana (esquema causal amb previsió d'efectes negatius); del fragment “...para que la lengua siga sin ser...”, es pot interpretar la demanda que es produeixin pocs canvis respecte a la legislació anterior i el pressupòsit que la promoció de la llengua catalana pot ser un factor de divisió social, sense especificar si n'hi ha d'altres factors que puguin “posar en perill” la convivència social, com ara les desigualtats econòmiques, o si la llengua seria el factor més important o un dels més importants.

Matisacions a la hipòtesi; utilització d'esquemes d'argumentació per part de La Vanguardia

A La Vanguardia les idees de consens i de convivència es troben vinculades a diversos esquemes d'argumentació. Per exemple, el diari fa ús de diversos tipus d'autoritat (esquema d'autoritat). L'autoritat en la forma de lleis apareix en referència a la Constitució i a l'Estatut, a més de la Llei de Normalització. El diari a també introdueix declaracions d'actors polítics¹⁵⁸ i fa servir l'apel·lació a l'autoritat en la forma de

---

¹⁵⁸ Es transcriuen a continuació un parell d'exemples: a l'editorial publicat en contra del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*, el diari afirma que “Además, el socialista Joaquim Nadal ha advertido que esa idea puede conducir a una ‘fractura social’ entre defensores radicales de cada una de las lenguas. Y, lógicamente, Pujol, en la última reunión del Consell, mostró su inquietud por una evolución del debate del idioma que podría alterar la convivencia” (“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997, 3.4.- 3.5.); al text que publica el diari uns dies després de l'aprovació de la llei La Vanguardia sentència: “El presidente Jordi Pujol acierta cuando dice que la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña. Precisamente por eso es por lo que es obligado que la ley sea administrada con amplitud de miras” (“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-1998, 6.8. i 6.9.).

majoria.¹⁵⁹ La idea de convivència també apareix en alguns casos com a part d'esquemes causals, per exemple en l'afirmació que sense consens parlamentari no es podrà aprovar la llei,¹⁶⁰ o en l'oposició del diari a algunes propostes, com ara la del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*. Tot i no ser predominants, la idea de convivència es pot trobar com a part d'esquemes de l'acte i l'essència. En aquest sentit La Vanguardia no només afirma que la convivència bilingüe és un tret intrínsec de la societat catalana sinó el major bé que té Catalunya.¹⁶¹ L'afirmació que "La convivencia bilingüe es un rasgo genuino catalán" ("El debate de la lengua", La Vanguardia, 20-4-1997, 2.3.) comporta un ús de l'esquema de l'acte i l'essència, amb el qual el diari expressa allò que des del seu punt de vista caracteritza la cultura o la identitat catalana. Les idees de propi o de genuí es poden considerar com un exemple de naturalisme lingüístic, en el sentit de concepció que obvia la influència dels processos socials sobre la construcció i l'ús de les llengües. Però en aquest mateix text, el diari fa més explícita aquesta desvinculació de les llengües dels processos socials, parlant d'un bilingüisme "real, espontáneo y natural, regulado claramente por la legislación" (Ibíd., 2.2.). Cap el dubte de si el diari considera que aquest bilingüisme "espontáneo y natural" és per raó del fet que el bilingüisme és un "rasgo genuino catalán" o a la legislació, ja que La Vanguardia també afirma en aquest mateix text que "la cooficialidad de los dos idiomas *ha hecho* de Cataluña un modelo de convivencia lingüística, cultural y social" (Ibíd., 2.1.). Aquest exemple de naturalització dels processos socials que incideixen en l'ús de les llengües, és paradigmàtic, en el sentit que el diari descriu una realitat lingüística espontània i natural al mateix temps que afirma una certa influència de la Llei de Normalització sobre aquesta realitat.

---

¹⁵⁹ Per exemple, el diari afirma que "el sentido común" (que implícitament al·ludeix als ciutadans) "reclama" consens ("Paz lingüística", La Vanguardia, 29-9-97, 5.2.).

¹⁶⁰ A l'editorial "Paz lingüística" (La Vanguardia, 29-9-1997, 5.2.), partint de la construcció d'un relat en què "Cataluña disfruta de una convivencia plural y de una paz lingüística...pese a las visiones... interesadas" (Ibíd., 1.1.), el diari demana que els partits arribin a un acord polític sense el qual (esquema causal) no hi haurà llei.

¹⁶¹ A l'editorial que publica La Vanguardia quatre dies després del debat i aprovació de la Llei al Ple del Parlament, el diari afirma que, tal com diu Jordi Pujol (apel·lació a l'autoritat) "la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña" (esquema de l'acte i l'essència). Partint d'aquest plantejament i per tal de mantenir la convivència, el diari demana que la llei s'administri amb "amplitud de mires". Aquesta aplicació de la llei s'expressa com a demanda de la societat catalana (apel·lació a la majoria). Fragment final de l'editorial: "El presidente Jordi Pujol acierta cuando dice que la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña. Precisamente por eso es por lo que es obligado que la ley sea administrada con amplitud de miras. Sólo desde la sensatez, la nueva ley permitirá que el consenso lingüístico se vaya ampliando, ya que la sociedad catalana no está dispuesta a arrojar por la borda algo en lo que todos nos hemos empeñado desde hace mucho tiempo y a lo que no queremos renunciar: la convivencia" ("La ley del catalán", La Vanguardia, 3-1-1998, 6.8.-6.1.0).

A través de la utilització d'esquemes causals, esquemes de l'acte i l'essència, apel·lacions a diversos tipus d'autoritat i alguna metàfora, La Vanguardia construeix un relat d'una societat catalana sense conflictes, amb convivència i pau social. En la visió que afirma el diari, la convivència bilingüe és un tret genuí de la societat catalana (al qual ha contribuït la llei de 1983), és el seu millor bé i, per aquest motiu, la normalització del català o la legislació dirigida a promoure'l, s'ha de supeditar al manteniment de la convivència. La convivència (qualsevol es pressuposi que sigui el seu significat concret)¹⁶² és allò que marca els límits a l'estatut legal del català.

Matisacions a la hipòtesi; rol de mediador i utilització de l'esquema de reciprocitat per part d'El Periódico

Als editorials observats d'El Periódico s'han trobat alguns exemples en què el diari pren un rol de mediador o fa servir un esquema de reciprocitat.¹⁶³ Tanmateix, amb la negociació de la Llei de Política Lingüística (entre els esdeveniments triats, moment en què la ideologia lingüística dels diaris es fa més explícita), l'esquema de reciprocitat no és el plantejament que correspon amb la idea que El Periódico considera clau, i que es refereix a com portar a terme la normalització del català. D'altra banda, el rol de mediador apareix en textos d'El Periódico, així com en editorials de La Vanguardia, l'Avui, l'ABC, o El País.

---

¹⁶² Als editorials observats aquesta idea no es concreta, però pels continguts dels textos, es pot pressuposar que amb l'expressió "manteniment de la convivència", el diari es refereix a la idea que hi hagi pocs canvis respecte a la legislació anterior.

¹⁶³ El rol de mediador i l'esquema de reciprocitat, en l'ús que es fa en aquest treball, presenten similituds en el sentit que tots dos estableixen dos posicionaments diferents i suggereixen a cadascun d'ells un apropament, pacte o terme mig. El rol o categoria de mediador s'ha definit com aquella acció discursiva en què l'autor del discurs delimita allò que considera correcte, presentant-ho com a punt mig entre dues opcions enfrontades o divergents. Per la seva banda, amb l'esquema de reciprocitat es demana l'aplicació del mateix tractament, vinculant dues persones, grups o situacions a través de la noció de simetria amb la qual la relació entre a i b és considerada la mateixa que entre b i a (vegeu c. 2, 3.2.1.). La diferència entre el rol de mediador i l'esquema de reciprocitat es trobaria en el fet que el primer està més centrat en l'acció discursiva i en les relacions entre actors (inclòs l'autor del discurs), i el segon (l'esquema d'argumentació) en el procediment, enllaç o plantejament de la situació que fa l'autor del text. Quan l'autor, fent ús de l'esquema de reciprocitat, identifica dos posicionaments diferents i se situa a una certa distància (en el sentit que el seu judici, teòricament, no afecta als seus interessos de forma directa), l'esquema de reciprocitat es pot vincular al rol de mediador. Tanmateix, l'autor d'un text també pot prendre aquest rol fent ús d'altres esquemes que comportin una certa igualació entre actors, com per exemple, l'esquema de regla de la justícia.

A l'editorial "Vuelve la moda de firmar manifiestos" (El Periódico, 30-4-1997),¹⁶⁴ un cop valorada de forma positiva la publicació de manifiestos al començament del text, el diari pren el paper d'àrbitre en el debat. Aquesta acció discursiva s'ha observat des de la categoria relacional de mediador. En aquest text, a nivell formal, El Periódico rebutja tres opcions que són "debatir si el catalán será en el futuro la única lengua oficial ... centrarse en el elogio del bilingüismo... [i] polemizar sobre el evidente derecho de los castellanohablantes adultos a no ser coaccionados" ("Vuelve la moda de firmar manifiestos", El Periódico, 30-4-1997, 3.2.). En el primer cas, el diari rebutja debatir sobre un tema i en el segon, valorar un fenomen sociolingüístic. El tercer ("...polemizar sobre el evidente derecho de los castellanohablantes adultos a no ser coaccionados" [Ibíd., 3.2.]), formalment s'apropa més a l'expressió d'una opinió, ja que fa ús de l'apel·lació a l'autoritat en la forma de la majoria ["el *evidente* derecho"] i defineix allò que constitueix el debat o la negociació política envers algunes de les mesures ["polemizar"], les quals qualifica de coacció. En relació als textos signats per diversos grups socials, la primera opció rebutjada pel diari es pot vincular al manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana* i la segona al manifest *Documento sobre el uso de las lenguas oficiales en Catalunya* publicat el dia anterior pel Foro de Babel. La tercera opció, en presentar continguts de caire més interpretatiu, no inclou continguts explícits presents als manifiestos, encara que es pugui vincular a algun altre text. Prenent com a referència el manifest del Foro de Babel i el manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*, aquesta tercera opció ("...polemizar sobre el evidente derecho de los castellanohablantes adultos a no ser coaccionados" [Ibídem]), es troba ideològicament més propera al manifest del Foro de Babel i es pot considerar una crítica a continguts del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*. D'aquesta manera, tot i que el diari formalment presenta tres opcions, serien dues les postures enfrontades: l'oficialitat única del català que comportaria, en termes del diari, crear polèmica sobre l'evident dret dels castellanoparlants a no ser coaccionats, per una banda, i l'elogi del bilingüisme per l'altra.

També trobem exemples de rol de mediador a altres diaris. Per exemple, La Vanguardia en un editorial publicat al 2006 demana que a Catalunya els nacionalistes (catalans)

---

¹⁶⁴ Aquest text, no inclòs a l'apartat d'anàlisi, es publica un dia després de la publicació del manifest *Documento sobre el uso de las lenguas oficiales de Cataluña* per part del Foro de Babel, i dues setmanes després de la difusió del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*.

acceptin el castellà com a “patrimonio social, cultural y económico” i a la resta dels espanyols “cariño, respeto y protección” envers el català, en lloc de “insultos, sospechas y desprecios” (“Sin discriminación alguna”, La Vanguardia, 12-2-2006, 3.3. i 3.5.).¹⁶⁵ En aquest cas, l’expressió formal pot contribuir a reduir les diferències en el tractament i en les demandes d’actuació que fa el diari; per exemple, respecte a les llengües catalana i castellana, respectivament, no insultar ni menysprear ans al contrari respectar i protegir-la vs. acceptar-la com a *patrimoni* (terme proper al concepte de llengua pròpia).

En el cas del diari Avui, un exemple d’utilització del rol de mediador es pot trobar a l’editorial que publica el dia del debat i aprovació de la Llei de Política Lingüística al Parlament (“La llei i els reglaments” [Avui, 30-12-1997]). En aquest text el diari construeix un relat del procés d’elaboració de la llei i contraargumenta les preses de posició de PSC i ERC. Les valoracions de declaracions fetes pel PSC (abans la recta final del procés de negociació) i per ERC (un cop la llei és aprovada), donen cabuda a una lectura del text des del rol de mediador. En aquest cas, l’eix quedaria definit pel PSC i ERC com a posicionaments contraris, deixant al marge al PP, partit que el diari considera aliè a la cerca del consens, en anar “en contra sempre, per estratègia pròpia” (Ibíd., 1.14). Aquest eix situa en la posició intermèdia l’acord al que van arribar les forces polítiques de CiU, PSC, IC i PI, amb les possibles atribucions positives derivades de la idea de pacte o moderació.

A l’editorial que publica l’ABC l’any 1997 coincidint amb el començament de les converses polítiques (“La ley del catalán”, ABC, 20-2-1997), el diari situa en un “plano medio” l’acció de qüestionar la necessitat de la llei i de considerar-la com un acte de “legislar ‘contra natura’” (Ibíd., 3.4.). Aquesta delimitació dels extrems (PP i ERC) a partir de la qual s’estableix el “plànol mig” (la presa de posició del PSC al començament del procés),¹⁶⁶ potencia una valoració positiva d’aquella opinió situada en

---

¹⁶⁵ “En Catalunya los nacionalistas deberían aceptar con mayor naturalidad que el castellano es no solo la lengua de muchísimos catalanes (y así debería constar en el Estatut), sino también un formidable patrimonio social, cultural y económico. Una y otra vez ha demostrado ser un peligroso boomerang todo intento de hacer política lingüística más allá de esta razonable premisa. Pero ya va siendo hora de que el resto de los españoles, con sus partidos al frente, abandone la antipática reticencia: el catalán es una lengua española que merece, no insultos, sospechas y desprecios, sino cariño, respeto y protección” (“Sin discriminación alguna”, La Vanguardia, 12-2-2006, 3.3.- 3.5.).

¹⁶⁶ Inicialment el PSC s’oposava a l’elaboració d’una nova llei i demanava una reforma de l’anterior.

un lloc intermedi.¹⁶⁷ Així com, amb el començament de les negociacions de la Llei de Política Lingüística, l'ABC situa en el centre polític al PSC, El País fa el mateix amb CiU. En aquestes preses de posició veiem que els dos diaris deixen de banda l'eix dreta esquerra per posicionar-se sobre la base de l'eix nacional.¹⁶⁸

Com ja s'ha assenyalat, al llarg del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística la idea que emfatitza El Periódico en relació amb la llei fa referència a la manera d'implementar la normalització del català, a través del foment. Aquesta demanda no es fa a través d'un esquema de reciprocitat (Hipòtesi H3.2), sinó que forma part d'un plantejament que es correspondria amb l'ús dels esquemes del fi i els mitjans i de divisió del tot en les seves parts. La idea d'impulsar la llengua a través del foment i no de la pressió apareix de forma explícita a l'editorial que publica el diari al final de setembre, coincidint amb la preparació del segon text de la Ponència: "La ley del catalán: estímulo o presión" (El Periódico, 30-9-1997). En aquest text, la idea principal pren la forma d'un esquema de divisió del tot en les seves parts, amb el qual el diari delimita les opcions possibles per a "la llei del català": l'estímul o la pressió.¹⁶⁹ Un dels usos que es pot fer de l'esquema de divisió del tot en les seves parts és plantejar la situació des del punt de vista de quines són les opcions possibles. El fet d'assenyalar o definir les opcions pot contribuir a clarificar-les i/o a destacar o a accentuar les seves diferències. Com assenyalen els autors de la teoria de l'argumentació (Perelman, Olbrechts-Tyteca 1989) l'esquema de divisió del tot en les seves parts, anomenat també argument "de divisió o de partició", té la peculiaritat d'excloure "les imbricacions, les

---

¹⁶⁷ "El PP, por ejemplo, no está de acuerdo ... con la imposición de cuotas o con la regulación del uso de la lengua en el ámbito de lo privado... En el otro extremo, la capitidismínuida ERC reclama más rigidez y más intransigencia... En el plano medio, el PSC, que mantiene una postura reticente con la necesidad de la ley, hizo saber, por medio Joaquim Nadal, su desacuerdo con que se intente regular la conversación entre personas, puesto que ésto es legislar 'contra natura'" ("La ley del catalán", ABC, 20-2-1997, 3.1., 3.3. i 3.4.).

¹⁶⁸ Fragment d'El País: "El nacionalismo más radical ha tachado ya el texto como una "ley contra el catalán" y en el Partido Popular la ha querido leer como una burda propuesta de régimen de sanciones contra el castellano. Probablemente no es ni lo uno ni lo otro, y necesitará algo más de debate para demostrar tanto su necesidad perentoria como que efectivamente sirve para proteger los derechos de todos los ciudadanos" ("Ley de lenguas", El País, 24-2-1997, 7.3. i 7.4.).

¹⁶⁹ L'existència de dues opcions s'emfatitza a través de la metàfora de cruïlla (l'editorial porta el subtítol "La ponencia parlamentaria llega a la encrucijada", i afirma al final del text: "Pero la encrucijada sobre si ese objetivo debe buscarse sólo por la vía del estímulo o también por la de la presión está ya delante de los legisladores" ["La ley del catalán: estímulo o presión", El Periódico, 30-9-1997, 3.4.]). Aquesta metàfora, a banda de potenciar la idea que les dues opcions són diferents (porten a diferent lloc) també fa èmfasi en considerar el moment com a decisiu, i pot suggerir dificultats en tornar enrere un cop s'ha triat un dels dos camins.

interaccions, [o] la fluïdesa” entre les parts (Ibíd., 365).¹⁷⁰ La tria de dues opcions i l’eliminació dels matisos fa que el discurs es presenti formalment com un dilema: l’opció de l’adversari, rebutjada a través de l’argumentació, i l’opció defensada. Segons els autors de la teoria de l’argumentació, atès que l’argument de divisió del tot en les seves parts pressuposa que les parts conformen el tot, és a dir, “que les situacions analitzades esgoten el camp d’allò possible”, quan aquest argument contempla dues possibilitats “es presenta com una aplicació del terç exclòs”.¹⁷¹ Amb la reducció de les possibilitats d’acció a dues opcions, “després d’haver ridiculitzat la tesi de l’adversari - la qual, de vegades, es crea amb totes les peces necessàries per a la causa-, un es val de la qual es proposa com l’única possible” (Ibíd., 370).

Plantejar les vies per assolir una major catalanització de la societat com una disjunció (“La ley del catalán: estímulo o presión” [El Periódico, 30-9-1997]), exclou altres possibilitats i parteix d’una divisió entre polítiques que correspondrien a una o a una altra categoria. És a dir, aquesta disjunció portaria a interpretar que cap de les mesures dirigides a l’estímul es trobarien entre aquelles que suposen pressió i a l’invers. La disjuntiva estímulo o pressió afavoreix una construcció de sentit en la qual es redueixen o eliminen les possibles relacions entre les mesures que el diari presenta com a impositives (quotes i sancions) i el foment de la llengua. A dins d’aquest plantejament no es consideraria, per exemple, que les sancions aplicades a la retolació entrin a dins les mesures de foment del català, ni que les quotes als mitjans de comunicació o indústries culturals fomentin el consum en aquesta llengua. L’associació entre mesures “impositives” i el foment de determinades accions socials la podem trobar a nivell del discurs aplicada a altres temes.¹⁷² Considerar les quotes i sancions per una banda i el foment per l’altra com a mesures diferents, no és obvi en tots els casos. Això posa de

---

¹⁷⁰ La condició d’aquest esquema és que les parts que formen el tot, “... per a la seva adició, siguin susceptibles de reconstruir un conjunt donat” (Ibíd., 364). El primer exemple que posen els autors d’aquest esquema és un sil·logisme d’Aristòtil: “Tots els homes cometem injustícia per tres motius (per això, per això o per això), i, com per dues raons era impossible que s’hagués comès el delictes, fins els adversaris no dubten que ha sigut per la tercera” (Ibíd., 363). Aquest exemple presenta similituds amb l’estructura utilitzada sovint per desqualificar algú a través de la seva acció, posant un seguit d’explicacions negatives; per exemple “l’acció X es deu a la ignorància, la incompetència o la mala fe”.

¹⁷¹ Amb el principi del terç exclòs se sosté que “quan dues proposicions s’oposen contradictòriament no poden ser ambdues falses” (Ferrater Mora 1970, 406); per exemple les proposicions “S és P” i “S no es P” no poden ser totes dues falses alhora, lògica que es justifica en el fet que no hi ha una tercera opció.

¹⁷² Podem trobar un vincle entre quotes i foment, per exemple, amb relació a la igualtat de gènere: “Comisión de Constitución aprueba ley de cuotas para fomentar participación de mujeres en política” (UPI Chile (10 juliol 2014). Comisión de Constitución aprueba ley de cuotas para fomentar participación de mujeres en política. *El Mostrador*. Recuperat de <http://www.elmostrador.cl/pais/2014/07/10/comision-de-constitucion-aprueba-ley-de-cuotas-para-fomentar-participacion-de-mujeres-en-politica/>).

manifest que existeixen processos de creació, manteniment o modificació de la legitimitat assignada a les mesures “impositives” per fomentar un estat de coses. La idea que l’avenç del català s’ha de produir a través del foment o de l’estímul i no de la pressió, la coacció o la imposició, es pot trobar també a editorials d’El País, i a editorials d’El Mundo publicats abans del tram final d’elaboració de la llei de Política Lingüística.

La defensa del foment de la llengua (davant la pressió) apareix també a l’editorial “El impulso que necesita el catalán” (El Periódico, 20-4-1997) que publica el diari a l’abril, coincidint amb la difusió del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*. La idea principal d’aquest text s’expressa a través d’un esquema d’argumentació del fi i els mitjans: la millor estratègia per assolir una major extensió de l’ús del català (fi), és mantenir el consens (mitjans). La qual cosa es tradueix en no “abrir ninguna confrontación amenazante con los adultos que desean seguir expresándose en castellano” (Ibíd., 1.1.) com ho ha fet (implicació) el manifest.

En aquest editorial el diari fa servir dos esquemes de reciprocitat per posicionar-se en contra de continguts d’aquest text. Es planteja com no adequada (desafortunada) l’expressió per part dels signants del text de la demanda que el català sigui l’única llengua oficial a Catalunya. Aquesta idea s’introdueix a dins dos esquemes de reciprocitat que es troben solapats (el segon element del primer esquema és al mateix temps el primer element del segon esquema). El manifest forma part dels dos esquemes, el que seria un indicador que la valoració d’aquest text és l’objectiu de l’editorial.¹⁷³

Al primer esquema, l’eix o l’aspecte comú entre els dos elements (els castellanoparlants de Catalunya i el manifest) són els debats públics, els quals, recorda el diari, s’han d’adequar a les regles democràtiques. Les accions recíproques són l’expressió de l’opinió d’un col·lectiu a través d’un manifest i la valoració que el diari atribueix a un

---

¹⁷³ “Los castellanohablantes de Catalunya han de considerar los debates sobre la lengua catalana como naturales y no verlos como una agresión potencial en contra suyo. A cambio, el debate sobre la expansión del uso del catalán debe hacerse en un contexto de verdadero juego limpio y democrático. Queremos decir que no sólo debe plantearse de una manera que no parezca una agresión a los disconformes, sino que en el fondo no debe serlo. Por eso ha sido poco afortunado el cruce de los trabajos de la ponencia de la ley con el manifiesto que pide que sólo el catalán tenga rango de lengua oficial, [segon element de l’esquema de reciprocitat] del mismo modo que también sería poco acertado que, por ejemplo, la confederación de Entidades Culturales Regionales de Catalunya, siempre sensata, se plantease ahora recoger firmas para una revisión hacia atrás de la política lingüística en las escuelas” (Ibíd., 2.1.-2.4.).

altre col·lectiu social respecte els debats sobre la llengua catalana (a dins dels quals es troba el manifest). A través de l'esquema, el diari introdueix les seves opinions sobre com s'haurien de comportar aquests dos grups: "los castellanohablantes" no han de considerar "los debates sobre la lengua catalana ... como una agresión potencial" (Ibíd., 2.1.). "A cambio, el debate sobre la expansión del uso del catalán", "en el fondo no debe serlo ["una agresión a los disconformes"]" (Ibíd., 2.2. i 2.3.). Des del punt de vista de la llibertat d'expressió, l'esquema aniria dirigit, en el cas dels castellanoparlants, a garantir-la (el debat no s'ha de veure com una agressió), i en el cas d'"el debate sobre la expansión del uso del catalán" (que implícitament es refereix a continguts del manifest) a eliminar-la (aquelles opinions que puguin ser vistes com una agressió per part d'un col·lectiu, com ara el manifest [implicació] no s'haurien d'expressar). Als primers demana com no valorar l'opinió dels altres i als segons no expressar la seva opinió.

Al segon esquema de reciprocitat que fa servir El Periódico, el manifest és el primer element i la confederació d'Entitats Culturals Regionals de Catalunya el segon. En aquest cas l'eix que permet l'equiparació dels dos col·lectius seria, a nivell explícit, el poc encert que el diari atribueix a les dues iniciatives: la demanda "que sólo el catalán tenga rango de lengua oficial" a Catalunya i la "revisión hacia atrás de la política lingüística en las escuelas" (Ibíd., 2.4.). Amb aquest segon esquema de reciprocitat s'equipara una de les possibilitats de canvi en l'estatut legal del català (a dins la legislació autonòmica) amb la derogació d'una normativa vigent. A nivell discursiu s'apropen dues accions polítiques que a la pràctica presenten diferències importants.¹⁷⁴ L'efecte discursiu de l'esquema de reciprocitat, el qual situa al mateix nivell el cessament d'una política amb més d'una dècada d'aplicació amb una possibilitat de canvi futur en l'estatut legal del català (entre d'altres propostes), pot contribuir a obviar diferències en quan a la seva implementació.

---

¹⁷⁴ La tendència de les institucions socials a reproduir-se es pot observar (entre d'altres enfocaments, teories i conceptes), a partir de la noció de *path dependence* o dependència de via. La dependència de via fa referència a la idea que certes vies de desenvolupament polític són complicades de revertir un cop han sigut iniciades, a causa del fet que les adaptacions realitzades per part d'individus i organitzacions fan poc atractiu el desmantellament dels compromisos. Com explica Douglas North a *Instituciones, cambio institucional y desempeño económico*, en contextos d'interdependència social complexa, les noves institucions polítiques comporten alts costos d'iniciació, considerables efectes d'aprenentatge dels actors socials i generen efectes de coordinació i expectatives adaptatives. Això fa que les institucions establertes generin "potents incentius que reforcen la seva pròpia estabilitat i desenvolupament addicional" (Pierson 2001). La dependència de via (*path dependence*) condiciona el desenvolupament de les institucions socials, tot i que no el determina. Com afirma North (1993) aquest concepte és una forma d'estrènyer conceptualment el conjunt d'alternatives i d'enllaçar la presa de decisions al llarg del temps, però no una història d'inevitabilitat en què el passat clarament predefineixi el futur".

L'esquema de reciprocitat té la característica d'apropar situacions, persones, objectes o esdeveniments, els quals es consideren similars des d'un punt de vista concret. També pot potenciar una lectura en què el discurs es consideri més equitatiu o imparcial. D'aquesta manera la crítica que fa El Periódico a l'expressió de l'opinió que el català hauria de ser (o seria "desitjable" que fos)¹⁷⁵ la única llengua oficial a Catalunya, es presenta des d'un punt de vista formalment més equitatiu, a través de l'ús de l'esquema de reciprocitat. En la crítica a aquests mateixos continguts, La Vanguardia tria un esquema causal (la oficialitat única del català a la llei catalana, trencaria la convivència i seria inviable). El País també enfoca el rebuig a la proposta des del punt de vista de la convivència, la qual apareix al mateix títol ("Lengua y convivencia" [El País, 22-4-1997]). En aquest text d'El País, la no viabilitat de la proposta es presenta com a incompatibilitat entre "imponer por ley el monolingüismo" i la "ingeniería lingüística" per una banda, i "el pluralismo de la sociedad catalana" per l'altra ("Lengua y convivencia", El País, 22-4-1997, 3.2. i 3.3.). Aquest pluralisme dóna per descomptat que el castellà és la llengua comuna, no imposada (implicació de l'esquema d'incompatibilitat), encara que el diari afirmi al mateix paràgraf que "la Constitución establece *el deber* de conocer el español" (Ibíd., 3.6.). El diari ABC també es posiciona en contra del manifest, fent servir la desqualificació a través de l'ús d'esquemes de la persona i els seus actes, i del grup i els seus membres. El Mundo no publica cap editorial en referència al manifest. En aquest diari el primer text editorial dedicat a l'elaboració de la Llei de Política Lingüística es publica a l'octubre.

Respecte a la utilització de l'esquema de reciprocitat per part d'El Periódico (Hipòtesi H3.2), també s'ha trobat un exemple d'aquest tipus d'esquema a l'editorial "Una feria

---

¹⁷⁵ Al manifest aquesta demanda apareix expressada com "seria desitjable", formula que cita El País a l'editorial que publica sobre aquest text. Els continguts que van generar la polèmica, la qual els diaris contribueixen a crear, es troben al segon punt del text. Fragment del manifest: "La llengua catalana es pot considerar normativitzada, és a dir, normalitzada des del punt de vista de la seva estructura. És una llengua que pot ser utilitzada en tots els àmbits de l'activitat humana. Però és una llengua encara no normalitzada des del punt de vista del seu ús social. La seva progressiva introducció com a llengua de l'ensenyament no ha significat una recuperació suficient com a llengua d'ús social. La llengua espanyola és encara avui la llengua que té, a Catalunya, una més gran presència social i més avantatges per a la difusió pública. L'oficialitat exclusiva de l'espanyol a les institucions generals de l'Estat i l'oficialitat compartida a Catalunya creen un marc jurídic desigual i desfavorable a la normalització social del català. En la pràctica, aquestes lleis fan que l'única llengua obligatòria a Catalunya sigui l'espanyola, i que el català no sigui necessari per viure a Catalunya. Seria desitjable que s'avancés en un canvi legislatiu que, en qualsevol hipòtesi de futur de l'articulació de Catalunya amb Espanya, establís la llengua catalana com a única llengua oficial a Catalunya, sense perjudici del reconeixement recíproc de drets lingüístics individuals" (*Per a un nou estatut social de la llengua catalana*, 2on paràgraf).

de abril de puertas abiertas” (El Periódico, 27-4-1997).¹⁷⁶ El text es publica a l’abril, mes en què van coincidir diverses polèmiques, entre elles les declaracions del president de la FECAC¹⁷⁷ que el Conseller de Cultura no seria benvingut a la Feria de Abril de Catalunya. El Periódico es fa ressò d’aquest conflicte.¹⁷⁸ En aquest editorial trobem un exemple d’esquema de reciprocitat al següent fragment: “Sería tan dramático que media Catalunya decidiese no cruzar voluntariamente la puerta del recinto ferial como que la otra media quisiese prohibirle el acceso” (“Una feria de abril de puertas abiertas”, El Periódico, 27-4-1997, 3.4.). En aquest fragment el diari equipara dues accions: metafòricament, voler creuar la porta i deixar entrar. La metàfora de la porta mostra moltes similituds amb la polèmica del moment (el conseller mostrant la intenció d’anar a la Feria de Abril i el president de la FECAC posant impediments perquè ho fes). Tanmateix, partint de les persones individuals (Pujals i García Prieto) i d’un esdeveniment puntual, el diari fa una generalització que s’aplica a la societat catalana en el context de negociació d’una Llei de Política Lingüística (“Sería tan dramático que media Catalunya decidiese no cruzar voluntariamente la puerta del recinto ferial como que la otra media quisiese prohibirle el acceso”). Aquesta generalització, utilitzada a dins d’un esquema de reciprocitat, pot contribuir a amagar que l’acció recíproca (volar entrar/deixar entrar), va en una única direcció: que “media Catalunya” (es pressuposaria “castellanoparlant” i vinculada a la cultura andalusa) metafòricament entri en la cultura de “la otra media” (“catalanoparlant”), enlloc de l’acció recíproca de coneixement mutu, és a dir, que cadascuna d’aquestes meitats volgués conèixer la cultura de l’altra meitat.

---

¹⁷⁶ Aquest text no es troba inclòs a l’apartat d’anàlisi.

¹⁷⁷ FECAC: “Federación de entidades culturales andaluzas en Catalunya” (Font: <http://fecac.es>).

¹⁷⁸ “En este contexto, se equivoca **Francisco García Prieto** cuando le pide al *conseller Pujals* que no visite la feria, dentro de la resaca de la reciente polémica lingüística. **Pujals** tiene tanto derecho y merece tanto respecto cuando expone sus ideas sobre la lengua como el propio **García Prieto**. La convivencia que ha regido hasta ahora en Catalunya se apoya precisamente en eso y en el gesto de no cerrarle nunca nadie la puerta a nadie por una cuestión de opinión. Sería tan dramático que media Catalunya decidiese no cruzar voluntariamente la puerta del recinto ferial como que la otra media quisiese prohibirle el acceso” (“Una feria de abril de puertas abiertas”, El Periódico, 27-4-1997, 3.1.-3.4. Negreta a l’original). En aquest fragment el diari equipara les declaracions d’un conseller del Govern amb el representant d’una associació.

Matisacions a la hipòtesi: referències als drets històrics i territorials en editorials de l'Avui

Als editorials de l'Avui observats no s'han trobat al·lusions als drets territorials. En canvi, aquesta apel·lació apareix en sentit negatiu a editorials d'El País (a l'abril de 1997, contraargumentant continguts del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*), a editorials de l'ABC (desqualificant continguts d'un full parroquial publicat per quatre diòcesis catalanes en aquestes mateixes dates), i de La Vanguardia (també a l'abril de 1997, situant la no territorialitat de les llengües a dins Catalunya com a cas modèlic).¹⁷⁹ En el cas de La Vanguardia, aquesta valoració ve precedida de referències a continguts de la Constitució i de l'Estatut sobre l'oficialitat assignada a cada llengua en relació al territori estatal.¹⁸⁰ La valoració negativa de la territorialitat de les llengües vinculada al cas català contrasta amb valoracions neutres o positives del "territori nacional" presents en aquest text de La Vanguardia i en editorials d'El Mundo i l'ABC publicats al 2006.¹⁸¹ L'absència d'apel·lació als drets territorials a l'Avui, juntament amb la valoració neutra o positiva del vincle entre llengua i territori aplicat al marc estatal, indicaria que els drets territorials no són considerats com a tals en el cas del català (a diferència del castellà a Catalunya, ja que aquest és un territori que forma part de l'Estat).

Els drets històrics tampoc no apareixen expressats d'aquesta forma a l'Avui, encara que es podria considerar l'al·lusió a la llengua pròpia com una variant no marcada d'aquesta

---

¹⁷⁹ La Vanguardia posa els exemples de Suïssa i Bèlgica contraposant-los al cas català, el qual qualifica de modèlic, per raó de la no territorialitat de les llengües.

¹⁸⁰ "Según la Constitución, el castellano es la lengua oficial del Estado. Y el Estatut afirma que el catalán es el idioma oficial de Cataluña, así como también lo es el castellano, oficial en todo el Estado" ("El debate de la lengua", La Vanguardia, 20-4-1997, 1.5. i 1.6.).

¹⁸¹ Alguns exemples: "El acuerdo parlamentario sobre esta reforma -que exige un conocimiento "adecuado y suficiente" del catalán-, aparte de ignorar la extrema dificultad de su implantación y control en un Estado con cuatro idiomas cooficiales (catalán, valenciano, euskera y gallego), es contrario al carácter nacional de estos cuerpos de funcionarios, al restringir la movilidad de la mayoría de sus integrantes al territorio nacional monolingüe" ("El modelo social del Estatut", ABC, 16-2-2006, 3.4.); "En efecto, el Poder Judicial se mantendrá unitario para todo el territorio nacional, sin caer en el sistema confederal que preveía el Estatuto, auténtica ruptura de la unidad jurisdiccional del Estado" ("Zapatero, ante su último fracaso", ABC, 29-6-2010, 1.3.); "Para Enmienda 6.1 Cataluña no es sujeto específico de Derecho, como tampoco lo es la lengua. Los sujetos son los individuos. Es decir, las leyes deben proteger a las personas, y no a Cataluña o a la lengua catalana. Partiendo de este razonamiento, el derecho a utilizar una u otra lengua pertenece a los ciudadanos, y no a los territorios. En consecuencia, las instituciones deben proteger la libertad de los catalanes para emplear el castellano y el catalán" ("Apoyemos la enmienda 6.1", El Mundo, 27-2-2006, 2.2.- 2.6.).

idea, o del vincle d'una llengua amb un territori.¹⁸² La referència al català com a llengua pròpia la podem trobar a la majoria dels diaris observats: a l'Avui i a La Vanguardia (associada a la convivència),¹⁸³ a El Periódico (vinculada a la presència del castellà a Catalunya al carrer),¹⁸⁴ o a El País (vinculant les llengües pròpies amb comunitats específiques).¹⁸⁵ Com a contrapunt, als editorials observats, l'ABC (any 1997) i El Mundo (a partir de 2006), fan ús del terme propi aplicat a la llengua castellana a Catalunya. En el cas de l'ABC, aquest terme apareix al mateix títol d'un dels editorials publicats l'any 1997: "Dos lenguas propias" (ABC, 28-9-1997). El Mundo va més enllà demanant la inclusió del castellà com a llengua pròpia al text de l'Estatut.¹⁸⁶

---

¹⁸² S'utilitza l'expressió "no marcada" per indicar que l'element referenciat es considera neutre i que en conseqüència no comporta una càrrega negativa, a diferència de l'expressió drets territorials vinculats al català.

¹⁸³ Un parell d'exemples de La Vanguardia: "La lengua propia de Cataluña ha sido siempre un tema fundamental, inseparable de la recuperación de las libertades. La permeabilidad de la sociedad catalana ha hecho posible una integración lingüística espontánea y natural que en ningún momento ha desembocado en ningún tipo de conflicto. La Llei de Normalització Lingüística ha sido importante para que la lengua catalana pudiera remontar el estado de postración pública tras el régimen franquista, pero en ningún caso ese remonte ha ido en menoscabo de la lengua castellana" ("La lengua-absuelta", La Vanguardia, 24-12-1994, 1.5.- 1.7.); "La consideración del catalán como lengua propia de Catalunya no implica que el castellano sea lengua impropia ni extraña; ambas forman parte del acervo cultural de un país que tiene en el bilingüismo una de sus riquezas. Y se equivocan los que pretenden imponer un falso y estéril monolingüismo. Dicho esto, encaja perfectamente en el marco constitucional el texto transaccional que se propone para el nuevo Estatut: 'Todas las personas tienen el derecho de utilizar las dos lenguas oficiales y los ciudadanos de Catalunya el deber de conocerlas'" ("Una lengua española", La Vanguardia, 13-1-2006, 2.2.- 2.4.).

¹⁸⁴ Alguns exemples: "Creemos en la conveniencia de un único circuito escolar (para que todos los estudiantes reciban la misma enseñanza, flexibilidades aparte, y sin crear guetos lingüísticos), en la inmersión, en la condición de lengua propia de Catalunya que tiene el catalán, en el bilingüismo real de la calle y en la necesidad de conservar la paz social que hay actualmente en Catalunya respecto de este tema" ("Una sentencia sensata", El Periódico, 24-12-1994, 2.2.); "Toca, en esa línea, encontrar nuevos mecanismos de estímulo que no supongan coacción, fórmulas de contención que no sean propiamente sanciones, que sirvan como ejes de la actuación lingüística en una nueva etapa en la que Catalunya aspira a una utilización más generalizada de su lengua propia" ("El impulso que necesita el catalán", El Periódico, 20-4-1997, 3.2.); "Catalunya está condenada a seguir buscando los perfiles de su identidad y a resolver pacíficamente tanto la defensa de su lengua propia como el respecto al castellano" ("Una feria de abril de puertas abiertas", El Periódico, 27-4-1997, 4.1.); "El planteamiento de esta reforma era - y debe ser- buscar la manera de estimular un uso más extendido del catalán, dentro de las coordenadas del respeto a la libertad individual de todos y del reconocimiento de su condición de lengua propia de Catalunya" ("Vuelve la moda de firmar manifiestos", El Periódico, 30-4-1997, 3.3.).

¹⁸⁵ "La ambigüedad del texto constitucional podía resolverse en dos direcciones: estableciendo una *lengua de primera*, la del Estado, que genera derechos y deberes, y lenguas *de segunda*, que se limitan a ser oficiales de las autonomías, con derecho pero sin deber alguno; o situando en plano de práctica igualdad, gracias al sistema escolar bilingüe, a las dos lenguas oficiales en las comunidades con lengua *propia*" ("En favor del bilingüismo", El País, 24-12-1994, 3.3.).

¹⁸⁶ "En este momento, el artículo 6.1, que aparece redactado de manera maniquea, certifica el catalán como "lengua propia de Cataluña" y de uso "normal y preferente en las administraciones y medios de comunicación públicos", además de ser la "lengua vehicular" en la educación. Como ya ha subrayado este periódico, el nuevo texto contribuye a discriminar el castellano en Cataluña" ("Apoyemos la enmienda 6.1", El Mundo, 27-2-2006, 2.7.- 2.8.; la invitació del títol es concreta al final del text en una web i un telèfon, dirigits a aquelles persones que volguessin donar suport a la iniciativa).

Com s'ha observat al llarg d'aquest capítol, amb l'elaboració de la Llei de Política Lingüística (moment en que trobem les ideologies dels diaris expressades de forma explícita) el consens i la convivència constitueixen dues de les principals idees entorn de les quals giren els debats. En el cas l'Avui, prenent els editorials del corpus com a conjunt¹⁸⁷ i amb relació a la idea de consens, s'observa un canvi entre textos publicats l'any 1997 i textos anteriors.

Als editorials anteriors a l'any 1997, el diari afirma que la Llei de Normalització ha sigut aprovada amb el consens de les forces polítiques.¹⁸⁸ La idea de consens també apareix en referència a les relacions entre els governs autonòmic i estatal. Des del punt de vista d'un marc estatal, podem trobar referències al consens, la convivència o altres idees relacionades com ara el pacte o el diàleg, a diferents textos. A l'editorial publicat arran el recurs d'inconstitucionalitat sobre la Llei de Normalització presentat pel Govern de Madrid l'any 1983, el diari apel·la a la manca de diàleg com a greuge.¹⁸⁹ Al mateix editorial, s'estableix una associació entre les accions del Govern de Madrid i el poble català, de manera que la manca de diàleg, de "sensibilitat política" (Ibíd., 2.1.) i l'engany del portaveu del president de l'Estat (Ibíd., 1.2.), afecten a la totalitat dels catalans.¹⁹⁰ A l'editorial "Contra la decisió del Parlament" publicat al juny de 1986, el diari fa una crítica la Sentència dictada pel Tribunal Constitucional, fent servir una ironia.¹⁹¹ Per últim, a l'editorial que publica el diari l'any 1994, després de la Sentència

---

¹⁸⁷ En l'observació dels diaris al llarg del període, es fa servir "el diari" com a subjecte per fer referència al mitjà en concret, tot i que es parteix del fet que són diferents les persones que elaboren els textos.

¹⁸⁸ Es transcriuen a continuació exemples dels editorials observats: "...el ple del Parlament de Catalunya aprovà ahir vespre amb una *aclaparadora majoria* -cent cinc vots a favor, cap en contra i una abstenció-, que integraven tots els grups parlamentaris presents a la Cambra legislativa catalana, el projecte de llei que amb el nom de llei de normalització lingüística de Catalunya..." ("La llei del català", Avui, 8-4-1983, 1.1.), o "...el desig que aquesta llei, que cal considerar transcendent, fos assumida *pel mes ampli consens unitari* està plenament assolit" (Ibíd., 3.1.); "Si *la unanimitat* va presidir l'aprovació de la llei de normalització lingüística, la mateixa *unanimitat* hi ha a qualificar de "greu error" i "manca de sensibilitat política" la decisió del Govern de Madrid" ("El mal somni ja es realitat", Avui, 21-7-1983); "... tan bon punt es va constituir el primer Parlament democràtic, va ser discutida, i *aprovada per unanimitat*, una llei de normalització lingüística ..." ("La ratificació d'un pacte", Avui, 24-12-1994, 2.1.); o "la política lingüística seguida fins ara per la Generalitat, que, a la vegada -cal recordar-ho-, és fruit del *consens de tots els partits polítics representats al Parlament de Catalunya*" Ibíd., 3.4.).

¹⁸⁹ "...es tracta de la voluntat política palesada pel govern socialista de Madrid de no trobar una solució mitjançant el diàleg" ("El mal somni ja es realitat", Avui, 21-7-1983, 1.1.).

¹⁹⁰ Aquesta associació es pot observar a través de l'esquema del grup i els seus membres (on els parlamentaris catalans i el poble català formarien part del mateix grup): "...la voluntat política palesada pel Govern de l'Estat de no fer cas de la voluntat del poble català, legítimament representada pels seus parlamentaris" (Ibíd., 4.5.).

¹⁹¹ "Ahir es conegueren, també, les sentències sobre la normalització lingüística a Galícia i al País Basc: ... Es tracta de dues aportacions més a la convivència lingüística de l'Estat, en la qual, si jutgem a partir de les sentències del Tribunal Constitucional, tot sembla preparat per continuar confinant les llengües no

del Constitucional sobre la immersió, apel·la als “...punts mínims de consens sobre els quals aixecar l’edifici constitucional” (“La ratificació d’un pacte”, Avui, 24-12-1994, 1.1.), afirmant que la Sentència és “...una ratificació del pacte polític implícit...” (Ibíd., 2.2.). L’aplicació de la idea de consens al marc estatal que trobem als exemples citats, pressuposaria unes expectatives de poder arribar a un consens polític entre els governs central i autonòmic. Als editorials observats de l’Avui, aquesta aplicació de la idea de consens al marc estatal es concentra en primers anys del període observat.

Al llarg de l’any 1997 es poden observar a l’Avui dues accions discursives associades al consens: la denuncia d’una utilització instrumental del consens i l’afirmació de la necessitat d’assolir un acord entre forces polítiques. L’Avui, igual que la resta de diaris, afirma la necessitat que la llei sigui consensuada. Tanmateix, el plantejament que fa servir mostra diferències respecte a la resta de mitjans observats. Així com aquests últims tendeixen a utilitzar un plantejament causal amb què es vincula la manca de consens amb perills de trencament de la convivència social, al text “Convivència” (Avui, 21-4-1997) el diari defensa que el manteniment del consens s’ha de combinar amb el procés d’equiparació del català amb el castellà.¹⁹² La idea d’equiparar comporta un plantejament basat en l’esquema de la regla de la justícia. Aquest esquema, de la mateixa manera que l’esquema de reciprocitat, la comparació o l’analogia, implícitament aproxima o iguala dues situacions, ja que la justificació d’aquests esquemes parteix de considerar dos elements similars o intercanviables, segons els casos. Amb els esquemes de reciprocitat o de regla de la justícia, l’objectiu és arribar a la igualtat des del punt de vista emfatitzat per l’esquema. Aquests dos plantejaments implícitament es recolzen en un valor que compta amb un alt grau de legitimitat, com és la igualtat entre persones o grups. Però al mateix temps no permeten anar més enllà. Amb relació a la normalització del català, prenent en compte discursos que es van produir al començament d’aquest procés, es podria plantejar si alguns dels arguments que es van fer servir inicialment no mostraven expectatives inferiors al que

---

castellanes al racó de l’oblit o de les coses innecessàries” (“Contra la decisió del Parlament”, Avui, 27-6-1986, 3.1. i 2.2.).

¹⁹² Es transcriuen a continuació un parell de fragments d’aquest editorial: “...la norma bàsica que ha d’inspirar qualsevol actuació ha de ser el consens- el més ampli possible- [...] Però això no ha de suposar, com a contrapartida, que no es faci res per corregir situacions de desigualtat que, a la llarga, acabaran perjudicant també l’idioma” (“Convivència”, Avui, 21-4-1997, 1.4. i 2.2.); “la convivència a Catalunya és sagrada. I l’estabilitat. Com també ho és garantir que, mantenint-los, el català continuarà equiparant-se al castellà en tots els àmbits. I això, ara mateix, passa perquè la legislació d’aquest país contempli la nova situació. Els nous àmbits en què el català perd força” (Ibíd., 5.2.- 5.6.).

posteriorment s'ha anat assolint. Per exemple, el raonament que defensava l'educació en la llengua materna per promoure l'ensenyament en català, esdevé més tard un argument en contra de la immersió, com recorda l'ABC en un editorial publicat l'any 1997.¹⁹³ Des d'aquest punt de vista, el plantejament o esquema d'argumentació que es fa servir en un moment concret, també pot ser, en part, un indicador de les expectatives que l'autor del discurs té en un moment donat sobre la realitat.

L'Avui publica l'editorial "Convivència" el 21 d'abril. El dia anterior La Vanguardia havia publicat un editorial en què apel·lava a la convivència com a límit en la política de normalització i, en concret, per criticar la demanda d'oficialitat única del català inclosa al manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*. El Periódico també criticava aquests continguts, considerant-los una agressió cap als castellanoparlants. Donades les dates i el tema, l'editorial de l'Avui es pot considerar una resposta a aquests textos, entre d'altres agents (declaracions d'agents polítics o socials i altres textos -escrits i parlats- apareguts en aquests i altres mitjans). Aquesta resposta mostra una relació entre continguts de crítica, feta a través d'un trencament d'enllaç amb què l'Avui assenyala una diferència entre "debat social" i "decisiones polítiques": "... alguns sectors [...] Han parlat [...] Fins i tot de "trencament de la convivència". On ho veuen? Han confós manifestos i debat social amb futures decisions polítiques." ("Convivència", Avui, 21-4-1997, 4.1.- 4.7.).

Per una banda, com s'ha comentat, als editorials que publica l'Avui al llarg del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística, la idea de consens apareix com a condició necessària en l'aplicació de la llei. Per l'altra, al tram final de negociació de la llei, l'Avui suggereix, de forma bastant explícita, la utilització del consens com a eina de negociació per part d'alguns actors polítics. En un editorial que publica el diari al final de setembre (coincidint amb la preparació del segon text de la Ponència)¹⁹⁴ afirma

---

¹⁹³ "...es de lamentar que quienes décadas atrás razonaban con la vehemencia que les otorga la justicia, lo injusto, inconveniente y rechazable que resulta el que no se le permita a un niño estudiar en su lengua materna, ahora sin embargo justifiquen exactamente lo contrario. Antes tenían razón. Ahora, manipulan" ("Bilingüismo", ABC, 13-5-1997, 4.1.- 4.3.). En aquest fragment es pot observar un esquema del grup i els seus membres amb què els uns i els altres es tracten com pertanyents al mateix grup o categoria ("...quienes décadas atrás... tenían razón. Ahora, manipulan"); a partir de l'adscripció a una mateixa categoria, s'afirma una incompatibilitat entre accions.

¹⁹⁴ L'endemà de la publicació d'aquest editorial, la Ponència encarregada de redactar la proposició de llei feia una segona lectura del text (la primera s'havia fet abans l'estiu). El mateix dia que l'Avui, El Periódico publica el text "La ley del catalán: estímulo o presión" (El Periódico, 30-9-1997). Un dia abans La Vanguardia publicava "Paz lingüística" (La Vanguardia, 29-9-1997), editorial en què reclamava "que

que el consens atribuït a la llei de Normalització “és tan apel·lat com fals” (“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997, 4.9.), la qual cosa mostra un canvi respecte a continguts apareguts en editorials del corpus d’anàlisi anteriors a l’any 1997.¹⁹⁵ La resta dels diaris observats, al llarg de l’any 1997 sovint fan referència a les idees de consens o de convivència, i afirmen o pressuposen el consens al voltant de la Llei de Normalització. Però, partint dels editorials observats, no s’ha trobat cap diari que rebati explícitament aquesta afirmació de l’Avui (relació entre continguts de negació externa).

Si observem les dades de la votació (Argelaguet 1998), veiem que la Llei de Normalització de 1983 va ser aprovada amb cap vot en contra. Tanmateix, el 21,5% dels diputats del Parlament no van assistir a la votació. Això fa, com assenyala aquest autor que, si ens fixem el en percentatge de vots favorables a les dues lleis calculat, no sobre els assistents el dia de la votació, sinó sobre el percentatge de diputats al Parlament, el nombre de vots a favor de la Llei de Normalització de 1983 i de la Llei de Política Lingüística de 1998 és molt semblant: respectivament 105 i 102, corresponents respectivament al 77,8% i el 75,6% de diputats del Parlament. Si comparem els vots a favor prenent en compte els diputats presents el dia de la votació, hi ha una diferència d’un 19,4% entre les dues lleis (99,1% de vots a favor amb la Llei de Normalització, 79,7% a favor i 19,5% en contra amb la Llei de Normalització). Si aquesta mateixa comparació de vots a favor la fem sobre el total de diputats al Parlament, la diferència es redueix del 19,4% al 2,2%. Les dades de les votacions de la Llei de Normalització poden donar cabuda a diferents interpretacions, segons les informacions que es tinguin en compte, el que pot portar a una legitimació sense fissures del consens o a la seva relativització.

En aquest mateix text en què l’Avui afirma que el consens “és tan apel·lat com fals”, el diari suggereix la seva utilització instrumental, indicant que els mateixos que afirmen

---

el debate, desde la necesaria responsabilidad, continúe manteniendo el grado de entendimiento alcanzado en 1983 y conservado hasta ahora [ja que] Sin consenso no será posible otra ley del catalán [i] La convivencia y la paz lingüística así lo reclaman, como también lo hace el sentido común” (“Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997, 4.2.-5.2.).

¹⁹⁵ L’editorial “Consens lingüístic” acaba amb les següents afirmacions: “Quan es va aprovar la [lle] del 83, els dos representants andalusistes no acudien a les sessions. I no la van votar. Un diputat de Centristes de Catalunya -UCD es va abstenir. Aliança Popular no tenia representació al Parlament. *Aquell consens és tan apel·lat com fals*. El mateix PP, des del Parlament, s’ha oposat sovint a un dels eixos bàsics derivats del text del 83: la cohesió de l’ensenyament a Catalunya, que no separa els alumnes per raó de llengua. Hi ha, doncs, diferències d’interpretació bàsiques. ¿Com es pot reivindicar un consens que mai no ho ha estat?” (“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997, 4.5.- 4.1.2).

una manca de consens tenen la capacitat per trencar-lo: “Ningú pot invocar ‘la falta de consens’ per trencar-lo prèviament” (“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997, 4.2.). Es pot fer la lectura que aquesta afirmació de l’Avui assenyala una incompatibilitat (“ningú pot” o no es pot) entre afirmar “la falta de consens” i l’acció prèvia de trencar-lo. En aquest cas s’atribuiria a un agent determinat l’acció de presentar com a raó un efecte negatiu, la producció del qual depèn de la seva voluntat. A dins aquesta lectura (incompatibilitat entre anunciar una manca de consens i trencar-lo prèviament), es pot analitzar l’afirmació de l’Avui des del punt de vista d’una comparació entre l’esquema causal i l’esquema de la persona i els seus actes.

En general, l’esquema de la persona i els seus actes el podem trobar en casos en què es fa referència a l’acció d’un individu (o, per extensió, d’un grup), i l’esquema causal, amb relació a fenòmens dels quals les persones no tenen control absolut de la situació, és a dir, en els quals els efectes de l’acció es troben mitjançats per altres factors, com ara la interacció amb altres agents o efectes no previstos de l’acció. L’expressió “falta de consens”, trencament del consens o similars, situa el focus de mira en la situació en el seu conjunt, allunyant-lo o amagant el control de les persones o grups sobre els efectes negatius que s’anuncien. És a dir, es presenta com a efecte (plantejament causal) una situació que depèn enterament de la voluntat de les persones (esquema de la persona i els seus actes). Atès que els resultats es troben controlats per les persones, més aviat ens trobaríem a l’àmbit d’una negociació, la qual no es pot produir si les parts no tenen l’opció d’oposar-se a aquelles mesures que van en contra dels seus interessos. Però no davant una relació causa/efecte, ja que el mateix agent que presenta una previsió d’efectes negatius com a raó en contra d’una mesura, té la capacitat de provocar aquests efectes; siguin aquests la manca de consens a dins la negociació política o el conflicte a dins l’opinió pública.

A la literatura acadèmica trobem una crítica similar a aquesta lògica en què es rebutja una mesura basant-se en uns efectes negatius que són controlats pel mateix que els anuncia o que es posiciona a favor de la crítica. A *Contradicciones en el estado del bienestar* Claus Offe i John Keane qüestionen l’anàlisi neoliberal que veu en l’Estat del Benestar un desincentiu per a la inversió.¹⁹⁶ En aquest cas els autors assenyalen que

---

¹⁹⁶ Els autors resumeixen com dues les principals crítiques a l’Estat del Benestar per part del “neo-laissez faire i doctrines econòmiques monetaristes” : “en primer lloc, l’aparat de l’Estat del Benestar imposa una

aquells que es mostren contraris a l'Estat del Benestar estan en posició de crear els efectes negatius que constitueixen la base del seu argument, és a dir, que aquest raonament amaga la seva capacitat per crear aquesta realitat: "...la posició de poder dels inversors privats inclou el poder de *definir* la realitat. En altres paraules, allò que *considerin* una càrrega intolerable *serà* una càrrega intolerable que, *de fet*, conduirà a una propensió decreixent a invertir [...] El debat relatiu a saber si l'Estat del Benestar està realment exprimint beneficis es per això purament acadèmic, perquè els inversors estan en posició de *crear la realitat -i els efectes- de tal cosa*" (Offe, Keane 1990, 139). Offe i Keane afirmen que l'anàlisi que atribueixen als defensors del laissez-faire, "no és fals tant pel que diu com pel que manté en silenci" (138), això és, la capacitat dels agents per crear els efectes negatius sobre els que es basa el seu argument.

Més enllà de les diferències, trobem en aquests dos exemples una mateixa lògica en què el raonament presentat a través d'un plantejament causal contribueix a amagar dos aspectes. Per una banda, que allò que l'agent presenta com a efecte, bé es troba condicionat, o bé és en realitat el resultat de la seva acció. Per l'altra, i derivat d'allò anterior, que el resultat anunciat no constitueix una raó per l'interés general sinó un element de pressió utilitzat en el context d'una negociació. En el cas de la premsa observada, les afirmacions de manca de consens o de perill per a la convivència, constitueixen en si mateixes la generació de conflicte a dins l'opinió pública o opinió publicada.

---

càrrega fiscal i normativa al capital que equival a un desincentiu per a la inversió. En segon lloc, i al mateix temps, l'Estat del Benestar garanteix pretensions, títols i posicions de poder col·lectiu a treballadors i sindicats que equivalen a un desincentiu pel treball, o al menys per un treball tot el dur i productiu com l'imposat sota l'ègida de forces mercantils no reprimides. Presos conjuntament, ambdós efectes condueixen a una dinàmica de creixement declinant i creixents expectatives, de 'sobrecàrrega en la demanda' econòmica (coneguda com a inflació) i a una sobrecàrrega en la demanda política ('ingovernabilitat'), que cada cop menys poden ser satisfetes per mitjà de la producció disponible" (Offe, Keane 1990, 137-38).

3. Observacions finals

Prenent una perspectiva més ampla que la dels esquemes d'argumentació utilitzats en cada text, es pot observar que a la premsa estatal i, a dins la premsa feta a Catalunya, a La Vanguardia i El Periódico, s'apliquen diferents tipus de raonament segons la llengua a la qual es faci referència. En el cas del català el raonament tendeix a ser de tipus conseqüencialista, és a dir, la valoració de l'acció política es realitza basant-se en una previsió de conseqüències.¹⁹⁷ En el cas del castellà el raonament és de tipus deontològic, és a dir, el valor d'una acció no es fa tenint en compte les conseqüències, sinó en la seva adequació a uns principis o a uns valors, com ara la llibertat, la igualtat o la democràcia.

Aquesta combinació, l'apel·lació a les conseqüències en el cas del català i als valors en el cas del castellà (drets lingüístics), forma part d'un mateix discurs que es constitueix sobre la base de les idees interrelacionades d'imposició per una banda i de convivència per l'altra: la imposició del català és il·legítima, ja que vulnera drets elementals com ara la llibertat, el drets lingüístics (recollits a la Constitució) o la igualtat entre tots els espanyols; donada la vulneració d'aquests drets bàsics es crearà conflicte social, conseqüència negativa que ha de ser evitada.¹⁹⁸ A la major part dels discursos es pot observar aquesta lògica amb diversos graus d'implicació i perspectives. Per exemple, La

---

¹⁹⁷ El terme conseqüencialisme va ser encunyat per la filòsofa analítica Elizabeth Anscombe com a substitució del que va anomenar el "vell utilitarisme desfasat" i en referència a la filosofia moral de Henry Sidgwick i a cadascú dels filòsofs anglesos posteriors que van treballar la moral des del punt de vista acadèmic (Anscombe 1958). A més del vincle històric, el conseqüencialisme i l'utilitarisme presenten connexions en el sentit que aquest últim considera rellevants les conseqüències en l'apreciació moral dels actes. John Rawls (1971) també cita a Sidgwick com un dels primers autors del que anomena la "doctrina clàssica tradicional" de l'utilitarisme, en la qual situa obres de David Hume, Adam Smith, Jeremy Bentham i John Stuart Mill entre d'altres. Rawls resumeix el pensament de Sidgwick, en la idea que "quan les institucions més importants de la societat estan disposades de tal manera que obtenen el major equilibri net de satisfacció distribuït entre tots els individus que hi pertanyen, llavors la societat està correctament ordenada i és, per tant, justa" (Rawls 1971, 34). El concepte de just llavors "és definit com a allò que maximitza el bé" a dins la societat (Ibid., 36); és a dir, "el màxim benestar pel al màxim nombre d'individus".

¹⁹⁸ Un exemple d'utilització del raonament conseqüencialista o deontològic segons es faci referència, respectivament, al català o al castellà a Catalunya, el trobem a l'editorial "Lengua y convivencia" que publica El País en contra del manifest "*Per a un nou estatut social de la llengua catalana*". El diari rebutja la "comminació" que "los castellanohablantes ... aprendan el catalán" i la demanda "que el catalán sea la única lengua oficial en Cataluña" ("Lengua y convivencia", El País, 22-4-1997, 2.2. i 2.4.). I ho fa [...] "por poderosas razones morales [valors associats al castellà], pero también por eficacia [lògica conseqüencialista]: para no despertar, donde no lo hay apenas, un rencor lingüístico que ponga en peligro una convivencia hasta ahora ejemplar" (Ibid., 4.4.). En aquest text, el cessament de la convivència es magnifica a través de metàfores com "la frontera entre nosotros y ellos que establece este documento" ("Lengua y convivencia", El País, 22-4-1997, 2.3.) o -estret del camp de sentit de la guerra- la previsió amb què el diari finalitza el text: "Con estruendos será imposible elaborar una ley desde el consenso; y sin consenso no habrá una buena ley, sino una frontera que dividirá a la sociedad entre vencedores y vencidos" (Ibid., 4.6.).

Vanguardia gairebé no fa referència a la imposició, tot i que la idea es troba implícita. Aquest diari parla explícitament de mantenir la convivència a dins un plantejament causal (recolzat amb altres esquemes com l'apel·lació a l'autoritat, l'ús de metàfores o l'esquema de l'acte i l'essència en la definició d'allò que caracteritza Catalunya). El Periódico integra el discurs, majoritari a la premsa estatal, de "denunciar la imposició" (raonament deontològic aplicat al castellà). Aquest discurs es combina amb la defensa del foment de la llengua catalana i el rebuig a la pressió, idea que s'expressa a través d'un esquema del fi i els mitjans (raonament conseqüencialista; la pressió, es pressuposa, comportaria conflicte social). El cas d'El País pot ser el més versàtil de tots els mitjans observats, en el sentit que incorpora molts dels plantejaments presents a la resta de diaris. Com la resta de diaris estatals observats rebutja la "imposició" del català (deontològic) i parla de la possibilitat de trencament de la convivència (conseqüencialista). Juntament amb El Periódico, considera el foment com la millor opció en la normalització del català (raonament conseqüencialista), i igual que La Vanguardia, afirma la necessitat de mantenir la convivència (conseqüencialista). També s'ha trobat una referència a les lleis estatals impositives, la qual cosa es pot considerar com una resposta a aquells discursos que assenyalen l'existència de regulació lingüística de marc estatal, entre els quals es trobarien alguns editorials de l'Avui. Per últim, als diaris El Mundo i l'ABC és on la lògica del binomi imposició vs. convivència (deontològic vs. conseqüencialista) apareix de forma més explícita. Aquests diaris apel·len a la llibertat i a la igualtat en relació al castellà, i afirmen el trencament de la convivència, fent ús de terminologia amb connotacions violentes.

El binomi imposició/convivència integra els criteris deontològic i conseqüencialista i dóna coherència a una relació en què es dóna per descomptat la defensa a Catalunya del castellà a través de l'apel·lació a valors, i la limitació de la defensa del català amb una previsió de conseqüències futures. En alguns casos, els límits es posen en incloure determinades mesures a la llei (aquelles considerades com a impositives: quotes, sancions i disponibilitat lingüística); en altres, com va quedar palès amb la recepció del manifest *Per a un nou estatut social de la llengua catalana*, en el fet que un col·lectiu expressi la seva opinió. Des d'una perspectiva global es pot afirmar que, al llarg del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística, el binomi imposició vs. convivència (deontològic vs. conseqüencialista) és el plantejament majoritari en els debats produïts a la premsa.

El raonament deontològic mostra un major nivell de legitimitat que el conseqüencialista, ja que la necessitat d'allò que es defensa no depèn de la previsió de conseqüències futures, siguin aquestes més o menys fiables o es facin servir o no com a instrument al servei dels propis interessos. Amb el raonament de tipus deontològic allò defensat s'aplica de forma necessària, independentment de les seves conseqüències.¹⁹⁹ Si prenem en compte que aquests debats es produeixen en el context de l'elaboració d'una llei que teòricament té com a objectiu millorar els drets associats a l'ús del català a Catalunya, observem que l'ús del català a Catalunya ni tan sols es considera un dret ple, en el sentit de dret no subjecte a les circumstàncies.

El problema fonamental del conseqüencialisme és que, en buscar el màxim benestar pel màxim nombre d'individus, pot donar cabuda a situacions inacceptables des del punt de vista dels drets humans, si la societat en el seu conjunt assoleix (teòricament) els màxims nivells de benestar. Un argument en contra de visions conseqüencialistes o utilitàries és que no impedeix situacions en què una minoria o uns pocs individus siguin privats dels drets fonamentals, com ara la llibertat, si amb aquesta privació s'assoleix un major nivell de benestar per a la societat en el seu conjunt. Com argumenta John Rawls a la seva obra *Teoria de la justícia*, "la característica més sorprenent de la visió utilitària de la justícia és que no importa, excepte de forma indirecta, com es distribueixi aquesta suma de satisfaccions entre els individus [...] ... no hi ha en principi motiu pel qual els majors guanys d'algú no han de compensar les menors pèrdues d'altres o, allò que és més important, per què la violació de la llibertat d'uns pocs no pogués ser considerada correcta per un major bé compartit per molts" (Rawls 1971, 37).

---

¹⁹⁹ Des de la sociolingüística es destaca que un dels principals problemes en l'ús del català és que no és una llengua necessària com ho és el castellà. Aquesta necessitat no qüestionada del castellà també es troba a nivell de la seva justificació, en aquest cas no a través dels usos lingüístics (el que ens apropiaria més a arguments de tipus pragmàtic), sinó a la reproducció i legitimitació d'arguments de tipus deontològic.

Conclusions

El principal objectiu d'aquest treball ha sigut observar la legitimitat atorgada a les llengües catalana i castellana en l'elaboració i implementació de lleis lingüístiques a Catalunya. L'observació s'ha fet mitjançant l'anàlisi de les opinions i arguments utilitzats a les línies editorials de diaris d'informació general, les relacions entre continguts d'aquests textos i les possibles variacions dels discursos al llarg del període. S'han analitzat textos editorials publicats per La Vanguardia, El Periódico, l'Avui, El País, El Mundo i l'ABC, coincidint amb l'aprovació de la Llei de Normalització (1983), el procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística (1997), la tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats (començament de 2006), i sentències del Tribunal Constitucional sobre la Llei de Normalització (1986), sobre el model educatiu català (1994) i sobre l'Estatut (2010).

La legitimitat, entesa com aquella realitat que es considera normal, es dona per descomptada o es valora de forma positiva, s'ha focalitzat en aquesta observació en dos aspectes. Per una banda en el seu grau de visibilitat al discurs, on un alt nivell de legitimitat es trobaria en la no visibilitat de la llei, és a dir, que la seva aplicació sigui una realitat que es doni per descomptada, que no es qüestionï la seva existència. Per l'altra, un cop un aspecte de la realitat apareix de forma explícita al discurs, el nivell de legitimitat s'observa en la seva valoració positiva o negativa; en el primer cas arribant a ser un argument d'autoritat o constituint un criteri de valoració d'altres elements de la realitat; en el segon, prenent diversos graus, com ara el qüestionament, la crítica o l'afirmació que es vulneren drets fonamentals. Aquests dos aspectes (el grau de visibilitat i el tipus de valoració) es troben relacionats en el sentit que allò que a nivell social compta amb un alt grau d'acceptació, potencialment pot passar a formar part d'aquella realitat considerada normal o que es dona per descomptada; i en el sentit invers, un cop aquesta realitat comença a ser qüestionada, deixarà de ser obvia i se situarà en el terreny de la valoració.

Com a principal hipòtesi de treball es partia d'una deslegitimació de l'exercici del poder autonòmic en la regulació lingüística dirigida a l'extensió del català, combinada amb una naturalització de les lleis estatals. Amb relació a les dinàmiques generals dels discursos, s'afirmava una major contenció en l'expressió de les opinions al

començament del període, que es deixa enrere a la dècada dels anys '90. Al final d'aquests anys i primera dècada de l'any 2000, s'afirmava una creixent exteriorització d'actituds en contra del procés de normalització a la premsa estatal i una desnaturalització de les lleis lingüístiques estatals a la premsa feta a Catalunya. En aquests diaris es va situar com a eix principal dels debats la idea de consens, i un acord a defensar la legitimitat atribuïda a lleis lingüístiques catalanes amb anys d'implementació; en concret, a la Llei de Normalització de 1983.

Després de l'observació dels textos es pot concloure que, en general, es confirmen aquestes afirmacions, amb algunes matisacions exposades al llarg de l'apartat dedicat a la contrastació de les hipòtesis. En aquesta part conclusiva ens centrarem en exposar de forma sintètica algunes d'aquestes idees, les quals s'han organitzat en els següents punts: dinàmiques del període; consens al voltant de la Llei de Normalització de 1983; influència dels marcs de sentit estatals; preeminència de les idees d'imposició, consens/convivència; imposició, consens/convivència i normalització del català; poders autonòmic i estatal; instrumentalització del consens i de la convivència; i concepció dels drets lingüístics als discursos. L'apartat de les conclusions finalitza amb un breu comentari sobre el treball.

Dinàmiques del període

Al començament del període s'observa en general una certa contenció en l'expressió de les opinions, la qual desapareix a partir de la dècada dels anys '90. A la selecció de textos corresponents a la primera dècada de l'any 2000 s'ha trobat als diaris El Mundo i l'ABC una forta oposició a la política lingüística feta a Catalunya. Aquesta dinàmica no s'observa en el cas d'El País. Als editorials seleccionats d'aquest diari la major oposició a la política lingüística feta a Catalunya es dona als anys '80 i '90.

La presa de posició d'El Mundo i de l'ABC davant la política lingüística a Catalunya és clarament més bel·ligerant que la d'El País, en quant a les formes. Tanmateix, s'observa que la línia editorial d'aquest diari, fins finals dels anys '90, suggereix a nivell implícit continguts molt més propers a les línies editorials d'El Mundo i de l'ABC del que el seu estil d'expressió podria

suggerir inicialment. Per exemple, El País implícitament compara la immersió lingüística a les escoles amb la repressió de la llengua catalana feta al llarg del franquisme, utilitza una lògica en què allò que no apareix explícitament a la Constitució com a obligació vol dir que és prohibit, vincula l'obligació d'aprendre el català amb l'exclusió social, o afirma que el dret a la tria de la llengua catalana per part del client ja es garanteix podent anar o no a un determinat professional o comerciant. Totes aquestes idees van en la mateixa línia d'intentar evitar obligacions vinculades al català a través de la reinterpretació de conceptes o la desqualificació.

En el cas de la premsa estatal es pot observar un increment en la seva intervenció als debats sobre lleis lingüístiques fetes a Catalunya, en quant a nombre d'editorials publicats i en quant a la seva justificació. Es passa d'una acció limitada als anys '80, a una intervenció clara als anys '90 la qual, a la dècada següent, es justifica en el cas de l'ABC i d'El Mundo en considerar les lleis catalanes com una qüestió que afecta a l'Estat.

Com a exemples destacables de no intervenció s'ha comprovat que, amb l'aprovació de la Llei de Normalització (1983), l'ABC no dedica cap editorial a aquest esdeveniment i que el que publica El País es limita a parafrasejar els continguts de la llei. A El Mundo (fundat de l'any 1989) i a l'ABC, s'observa al començament de 2006 una reducció de l'autonomia atorgada al Govern català, en el sentit que no es qüestiona la necessitat d'elaborar una llei com es fa l'any 1997 amb la Llei de Política Lingüística, sinó que s'afirmen conseqüències negatives sobre la legislació estatal; per exemple, l'ABC afirma que l'Estatut és un procés revisionista del model constitucional, encara que al mateix text faci servir la Constitució com a argument d'autoritat per rebutjar aspectes de l'Estatut per inconstitucionals. Com a matisacions a aquesta tendència general s'observa que l'any 1994 El País ja suggereix que la immersió lingüística a Catalunya concerneix al conjunt d'Espanya. En canvi, amb la tramitació de l'Estatut al Congrés, El País mostra una intervenció limitada. La referència a la llengua apareix en un text on el diari critica un menyspreu verbal cap a la llengua catalana fet per part d'un jutge que el diari

vincula a la dreta política. Les declaracions d'aquest jutge és un dels exemples que el diari utilitza per atribuir-li un comportament impropï del seu càrrec.

Com a excepció a una major contenció en l'expressió de les opinions a la dècada dels anys '80, s'han trobat entre els textos del corpus, un editorial que publica La Vanguardia amb l'aprovació de la Llei de Normalització de 1983 (text menys moderat que editorials posteriors i en què el diari s'oposa a regulacions que afectin a les edicions en castellà), l'editorial que publica l'Avui amb la Sentència del Tribunal Constitucional de 1986 sobre la Llei de Normalització (editorial en què el diari vincula la Constitució amb el Franquisme), i l'editorial que publica El País amb aquesta mateixa Sentència (text que porta el títol "La batalla de las lenguas" i on el diari afirma la prohibició que les llengües de l'Estat diferents al castellà siguin d'obligat coneixement). Els editorials de La Vanguardia i d'El País mostren una oposició explícita davant les obligacions vinculades al català. El de l'Avui mostra un nivell de deslegitimació del text constitucional que no es tornarà a observar als editorials del corpus fins la Sentència del Tribunal Constitucional de 2010, amb què el diari, des d'una perspectiva diferent, supedita l'acció d'aquest tribunal a la voluntat del poble català.

En el cas de la línia editorial de La Vanguardia es pot observar que, als editorials que publica el diari coincidint amb l'aprovació de les lleis de Normalització Lingüística i de Política Lingüística a Catalunya, el diari atorga poca autoritat a continguts d'aquestes lleis. En el cas de la primera, La Vanguardia adverteix al Govern de la Generalitat de la seva intenció de demanar ajuda a Madrid si les subvencions a les edicions en català afecten al seu negoci. Aquesta acció discursiva suposa un intent de condicionar una llei, la qual afecta a la societat en el seu conjunt, per part d'una empresa privada. Amb la Llei de Política Lingüística (de forma similar a com ho fa El País) La Vanguardia demana, en nom de la convivència, que la llei sigui aplicada "amb amplitud de mires". Aquesta demanda, més enllà del seu contingut concret -el qual no és expressat de forma explícita a l'editorial-, sembla que podria apuntar cap a una aplicació diferent a allò acordat pel Parlament.

Amb relació a l'obligació de conèixer la llengua catalana, El País publica un editorial coincidint amb la Sentència que dicta el Tribunal Constitucional a

l'any 1986 sobre les lleis de normalització aprovades als Parlaments català, basc i gallec. En aquest text El País, parafrasejant continguts de la Sentència, utilitza una lògica en què l'absència d'obligació a la Constitució s'interpreta com a prohibició. És a dir, allò sobre el que el text constitucional no es pronuncia (ni en un sentit ni en un altre) es considera prohibit; lògica que es tradueix a afirmar que la Constitució dicta la prohibició que les llengües cooficials siguin, a les respectives comunitats autònomes, d'obligat coneixement per part dels ciutadans, com ho és el castellà. A l'anàlisi empírica s'ha assenyalat una correspondència entre el raonament del Tribunal Constitucional i d'El País, i l'anàlisi que fa John Elster (1995) sobre la lògica de la societat soviètica en l'aplicació de la llei. Segons l'autor, aquesta lògica mostra una confusió entre negació externa i negació interna, entre absència d'obligació i prohibició, confusió que es tradueix en la lògica que tot allò que no és obligat per llei vol dir que és prohibit. El País, diari estatal amb major difusió, es considera un mitja d'ideologia progressista (i possiblement no nacionalista espanyol), i afí a un partit polític que històricament ha rebut la mateixa consideració. Per la seva banda, el Tribunal Constitucional s'ha mostrat aquests últims anys, *de facto*, un poder situat per damunt de la voluntat dels Parlaments català i estatal, i de la sobirania del poble català. Des d'una mirada retrospectiva, aquest editorial d'El País ens recorda que als anys '80 ja existien signes expressats de forma explícita que indicaven que des de mitjans i institucions estatals (molt rellevants en quant al poder als seus respectius àmbits) no s'acceptava que a Catalunya el català tingués el mateix estatus legal que el castellà.

Consens al voltant de la Llei de Normalització de 1983

A la premsa publicada a Catalunya s'observa un consens generalitzat respecte a la Llei de Normalització de 1983. Als editorials del corpus aquest consens no apareix atribuït de forma explícita a àmbits concrets (educació, administració o mitjans de comunicació), excepte en aquells moments en què els diaris responen a accions o a declaracions d'actors polítics o judicials, principalment amb sentències de tribunals sobre el model educatiu català dictades a partir dels anys '90. En l'apel·lació al consens

i a la convivència com a valors genèrics, les polítiques de normalització fetes efectives amb la implementació de la Llei de Normalització mostren una legitimitat a nivell de contingut implícit, és a dir, d'acceptació que no s'argumenta o s'afirma explícitament, sinó que es pressuposa.

Influència dels marcs de sentit estatals

Des d'un punt de vista general i partint dels diaris i editorials seleccionats, es pot afirmar que els discursos observats corresponents a la premsa feta a Catalunya mostren una forta influència dels marcs de sentit presents a la premsa estatal. Les seves representacions de la realitat depenen en un alt grau de les categories de percepció, apreciació i classificació de la realitat presents en aquests diaris. L'exemple paradigmàtic seria el binomi imposició/convivència. Aquesta relació la podem observar principalment a La Vanguardia i a El Periódico. Respecte a les idees de consens i de convivència s'ha observat que, donat el seu nivell d'abstracció i valoració positiva, juguen, en el context dels debats sobre política lingüística a Catalunya, un paper similar a termes com ara llibertat, igualtat o democràcia.

Preeminència de les idees d'imposició, consens/convivència

Amb l'elaboració de la Llei de Política Lingüística (1997) les idees d'imposició, consens i convivència constitueixen, a la premsa observada, un dels principals eixos dels debats. Les idees d'imposició (exercici no legítim del poder legislatiu), de consens (polític) i de convivència (social), es poden vincular a dins d'un mateix relat, el qual apareix representat de forma parcial i amb diversos enfocaments depenent de la ideologia de cada diari: la imposició del català es considera il·legítima ja que vulnera drets elementals, com ara la llibertat, els drets lingüístics vinculats al castellà (recollits a la Constitució) o la igualtat entre tots els espanyols; donada la vulneració d'aquests drets bàsics, hi ha una manca de consens i el perill de crear conflicte social, conseqüència negativa que ha de ser evitada (no elaborant una llei o rebaixant els aspectes preceptius).

Aquest relat es construeix principalment basant-se en tres recursos augmentatius: dissociació de nocions, esquema de l'acte i l'essència i enllaç causal. Es parteix d'una dissociació de nocions amb què es focalitzen només els aspectes preceptius de la llei obviant d'altres, com ara el paper de les lleis en el funcionament de la societat o els drets que comporten les obligacions. Partint d'aquesta focalització, les obligacions són considerades com un acte d'imposició (esquema de l'acte i l'essència), la qual pressuposa l'oposició d'una part important de la societat. Aquesta pressuposició fonamenta l'enllaç causal amb què s'anuncien els efectes negatius de trencament del consens o de creació de conflicte social. En l'ús de l'esquema causal es pressuposa el coneixement de l'opinió dels ciutadans i en la previsió d'efectes negatius es dóna per descomptat que l'absència de canvi no posarà en perill la convivència social.

Imposició, consens/convivència i normalització

L'apel·lació al consens i a la convivència comporten aspectes positius i negatius de cara a la normalització del català. Si bé legitimen polítiques passades també es fan servir per mirar de contenir més avenços; per una banda, constitueixen un lloc comú, una construcció de sentit majoritària als discursos públics la qual legitima l'aplicació de la Llei de Normalització; per l'altra també s'utilitzen per intentar reduir o eliminar obligacions de la llei, amb valoracions negatives basades en la previsió d'efectes futurs.

S'ha observat que en general, al llarg del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística, les idees d'imposició, consens i convivència s'utilitzen principalment per opinar o argumentar en contra de noves obligacions o nous drets vinculats al català, en la llei en procés d'elaboració. Entre els editorials observats no s'ha trobat la utilització del terme imposició fins l'any 1997 (elaboració de la Llei de Política Lingüística). Al llarg d'aquest any la noció d'obligació associada al català és majoritàriament criticada a la premsa observada i es troba expressada amb termes que comporten connotacions negatives, a excepció de l'Avui, diari que defensa explícitament els aspectes preceptius de la llei. En general s'obvia el fet que la llei proporciona drets.

Principalment apareix representada en la seva vessant d'obligació, la qual es considera com a no legítima.

La idea o el terme imposició és un recurs present a la premsa estatal, però no es limita a aquests diaris. També apareix a editorials de La Vanguardia i El Periódico, diaris en què es pot observar una relació de correspondència amb continguts de la premsa estatal en el fet de concebre obligacions de la llei vinculades al català com un acte d'imposició.

A l'Avui l'ús del terme imposició apareix com a qüestionament i com a crítica. En un cert sentit la seva intervenció també suposa una relació entre continguts de trencament de marc; ampliant el focus de Catalunya a l'Estat i explicitant l'existència de lleis estatals que obliguen a utilitzar el castellà, el diari assenyala una incompatibilitat en qualificar les lleis d'impositives en un cas i no en un altre. Aquest raonament parteix de la idea d'igualtat, la qual apareix en plantejaments com l'esquema de reciprocitat, la regla de la justícia o la comparació. El fet que l'Avui faci ús del terme imposició indicaria, en part, una assumpció del marc de sentit del posicionament contrari, el qual, d'altra banda, és majoritari a la premsa observada.

A la línia editorial d'El Periódico es parla d'imposició (pressió, coacció) en la seva oposició a aspectes preceptius de la llei i en la defensa dels drets dels castellanoparlants a Catalunya. Però a diferència dels diaris estatals observats, aquest diari no s'oposa al projecte de llei i afirma com a objectiu de la societat catalana avançar en el procés de catalanització. El plantejament de la idea que el mateix diari considera clau en aquest procés és el foment com a millor mitjà per assolir aquest objectiu (esquema del fi i els mitjans), amb un rebuig explícit al que considera mesures de pressió o de coacció. Partint dels editorials i esdeveniments observats, més enllà dels anys '90 a El Periódico i a El País no s'ha trobat cap referència al terme imposició o similars.

La idea d'imposició també apareix com a recurs a La Vanguardia. Però aquest diari se centra principalment en l'altra banda de la dicotomia: el manteniment

del consens i la convivència, manteniment que (es pressuposa) s'assoliria evitant o minimitzant les obligacions vinculades al català. En general s'observa que, al llarg del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística, la utilització de les idees de consens i de convivència s'ubica principalment als editorials de La Vanguardia. Aquest diari fa un ús d'aquests conceptes en un doble sentit i de cara a interlocutors en un alt grau contraris o favorables a la normalització del català. Per una banda afirma de forma reiterada l'existència a Catalunya de pau lingüística o idees similars (afirmació que comporta que allò afirmat no és obvi), i ho fa fins al punt de situar la convivència com a tret genuí català (afirmació que utilitza en la defensa del bilingüisme a Catalunya). Per l'altra, com a defensa de l'*statu quo* lingüístic (el que pressuposaria la demanda de canvis menors respecte a la Llei de Normalització), La Vanguardia també afirma l'existència d'un perill de trencar aquest tret genuí de la societat catalana.

Poders autonòmic i estatal

Les idees d'imposició i de cessament del consens o de la convivència suposen una forta deslegitimació de les obligacions legals vinculades al català i de l'exercici del poder autonòmic en l'elaboració de lleis lingüístiques. L'exercici d'aquest poder no només s'explicita i es valora de forma negativa, sinó que, amb l'elaboració de la segona llei, les idees d'imposició, consens i convivència es poden considerar com el principal eix dels debats. En un sentit contrari, la legislació lingüística feta des de l'Estat es troba naturalitzada; bé s'obvia o es pressuposa, o bé apareix de forma explícita com a apel·lació a l'autoritat (principalment la Constitució o sentències del Tribunal Constitucional). La visualització de les obligacions vinculades al castellà no arriba a ser majoritària, tot i que, amb l'elaboració de la Llei de Política Lingüística, apareix amb freqüència a l'Avui.

L'apel·lació a la Constitució o al Tribunal Constitucional com a argument d'autoritat apareix sobretot a la premsa estatal i a La Vanguardia. En aquest diari la utilització d'aquesta autoritat varia al llarg del període, passant de la defensa de la llibertat lingüística en l'ús del castellà a Catalunya (inici del

període), a la legitimació de la Llei de Normalització (anys '90), i a la demanda de protecció del català com a llengua espanyola (tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats). Amb la Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut i amb la introducció del castellà com a llengua vehicular a l'educació, La Vanguardia afirma l'aval a la normalització per part dels tribunals i la no afectació del model d'immersió. A l'Avui l'afirmació explícita de l'existència de lleis estatals que regulen l'ús de la llengua castellana apareix sovint al llarg de l'any 1997. En canvi, al 2006 el diari se centra més a afirmar una connivència entre premsa i partits polítics i una utilització de la societat catalana en el joc polític estatal.

Al final del període es pot observar a la premsa feta a Catalunya una reducció de la legitimitat atorgada al Tribunal Constitucional. Juntament amb aquest desprestigi, trobem a La Vanguardia una preocupació per la pèrdua de confiança dels ciutadans en les institucions (a dins les quals es trobaria aquest tribunal) i a El Periódico la idea d'aïllar l'actuació del Tribunal Constitucional de les relacions entre Catalunya i l'Estat. Com a dinàmica oposada s'observa un fort increment de l'apel·lació a l'autoritat legal en el cas de la línia editorial d'El Mundo. Aquest increment no s'observa només en quant a freqüència en l'ús d'aquest tipus d'autoritat. També és qualitatiu, en el sentit de voler condicionar l'acció d'actors polítics a través de l'apel·lació a una autoritat que el mateix mitjà afirma deslegitimada per aquests actors.

Instrumentalització del consens i de la convivència

El plantejament utilitzat en els diversos enfocaments que mostren els diaris del binomi imposició vs. consens/convivència és de tipus causal (la manca de consens al voltant de la llei o la imposició del català tindrà efectes negatius sobre la convivència). El Periódico incorpora la variant del fi i els mitjans (el foment com a millor via davant la imposició legal), encara que el plantejament causal també apareix com esquema secundari a través de l'anunci de possibles efectes negatius per a la convivència. L'Avui afirma la utilització del consens com a eina de negociació per part d'aquells que tenen la possibilitat de trencar-lo. Al raonament de l'Avui s'explicita el fet que el tret negatiu

atribuït a les obligacions vinculades al català (que portaran a la manca de consens) es genera per part d'aquells mateixos que s'oposen a aquestes mesures.

En l'ús de les idees de consens, convivència o conflicte, la utilització d'un plantejament causal obvia el fet que, tractant-se d'una interacció social, els efectes es troben controlats per la voluntat dels individus. El plantejament causal i l'al·lusió a termes generals (consens, convivència, pau social, conflicte o d'altres) amaga la intervenció dels actors implicats i el seu control sobre els efectes anunciats. Quan un dels agents implicats en la interacció té control sobre els efectes negatius que anuncia, ja no ens trobem en el marc de la causalitat. Ens trobem en el terreny d'una altra sèrie d'accions com poden ser la negociació, l'advertiment o l'amenaça, aquesta última en el sentit de l'anunci per part d'algú d'efectes negatius *si* (condicional) es fa una determinada acció: és a dir, el fet d'"anunciar (a algú) un perill, un càstig, etc., si fa això o allò".²⁰⁰ Atès que en una negociació política el trencament del consens es troba sota el control de totes les parts, inclosa aquella que anuncia els efectes negatius, aquesta afirmació no constitueix una raó per rebutjar una mesura sinó una declaració d'intencions. Des del punt de vista dels esquemes d'argumentació, el plantejament de la situació per part dels actors implicats (partits polítics i premsa) no es correspondria amb un esquema causal. Es correspondria amb esquemes de tipus de la persona i els seus actes (anunci d'intencions o contribució al conflicte en l'exercici del dret a l'expressió d'opinions) o del grup i els seus membres (per exemple, en descripcions de posicionaments, acords, o aliances entre els actors implicats).

Concepció dels drets lingüístics als discursos

Als textos observats la imposició i la convivència vehiculen una concepció de la realitat en què l'ús i el coneixement del castellà a tot el territori estatal se situa a dins dels drets fonamentals i l'ús i coneixement del català a Catalunya es concep com una qüestió supeditada a una previsió de conseqüències futures. A diferència del castellà, els "drets lingüístics" en l'ús del català apareixen a dins raonaments de tipus conseqüencialista, en què s'avalua i s'argumenta a favor o en contra d'una llei o de determinades polítiques

---

²⁰⁰ Dicionari.cat. Amenaça. Dins *Enciclopèdia Catalana*. Recuperat de <http://www.diccionari.cat/lexicx.jsp?GECART=0007281>.

d'acord amb una previsió de conseqüències futures. Això porta a constatar que, als editorials corresponents als diaris i esdeveniments observats, el dret vinculat a l'ús de la llengua catalana no es considera un dret fonamental en el sentit de dret no subjecte a les circumstàncies o a la previsió de possibles efectes futurs.

En relació als drets vinculats a les llengües catalana i castellana, tant la crítica de les obligacions vinculades al català com a impositives, com l'anunci de la possibilitat de trencar el consens o la convivència (o la necessitat de mantenir-la), enfoquen la qüestió des de la defensa dels drets lingüístics vinculats al castellà, obviant els drets vinculats al català. Al llarg del procés d'elaboració de Llei de Política Lingüística, els discursos centrats en les idees d'imposició, consens i convivència són majoritaris a la premsa i editorials observats, el que mostra que la defensa explícita o implícita dels drets vinculats al castellà també ho són en aquests discursos.

Observacions finals

Aquest treball s'ha orientat cap a la legitimitat atribuïda a les llengües catalana i castellana en relació amb l'elaboració de lleis lingüístiques a Catalunya, des del començament dels anys '80 fins la primera dècada de l'any 2000. Donada l'extensió del període, hi ha una considerable magnitud de textos per ampliar l'observació i gran nombre d'esdeveniments vinculats a lleis lingüístiques que queden per analitzar. En aquest treball ens em volgut centrar en les principals lleis lingüístiques (Llei de Normalització i Llei de Política Lingüística, incloent també la tramitació de l'Estatut de 2006 al Congrés del Diputats), i en sentències dictades pel màxim òrgan judicial (Sentència sobre la Llei de Normalització de 1986, Sentència sobre el model educatiu català de l'any 1994 i Sentència sobre l'Estatut de 2010). Hi ha molts aspectes per completar aquesta observació. Només voldria ressaltar un. Partint del corpus d'anàlisi, sembla que hi ha un canvi en aquells diaris que mostren una menor motivació cap a la normalització del català, en un o en un altre sentit (La Vanguardia, El Periódico i El País). Aquest canvi consistiria en acceptar o no oposar-se a introduir a l'Estatut l'obligació de conèixer el català, havent-se pronunciat reiteradament al llarg del procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística de 1998 en contra de les quotes i sancions (a La Vanguardia, en el contingut implícit). En aquest punt quedarien per analitzar els debats que han mitjançant aquest canvi, o que s'han produït entre aquests dos moments temporals.

Per finalitzar, i en relació al model d'anàlisi, volia fer èmfasi en la potencialitat que crec que té la integració de teories de l'argumentació a dins l'anàlisi del discurs. En el cas d'aquest treball, s'ha utilitzat la teoria de l'argumentació de Chaïm Perelman i Lucie Olbrechts-Tyteca. De l'ampli tractat d'aquests autors, principalment s'ha fet servir una síntesi de la part corresponent als esquemes d'argumentació. Tal com s'ha ressaltat en aquest treball, aquests esquemes comporten una selecció d'elements de la realitat i la categorització i anàlisi de diferents formes de vincular-los. Els esquemes d'argumentació d'aquesta teoria constitueixen un ventall ampli i aprofundit de diverses maneres en què els elements del discurs poden ser connectats entre si, i de les implicacions que comporten aquestes connexions, les quals són de gran interès de cara a

fer explícits els continguts dels textos. L'ús d'aquests esquemes com a eines conceptuais facilita el fet d'explicitar i analitzar els plantejaments utilitzats als textos. Des del meu punt de vista l'aportació d'aquestes categories a l'anàlisi del discurs es troba en el seu potencial per concretar idees o conceptes com ara representació de la realitat, marc de sentit o d'altres similars, els quals no deixen de tenir un alt nivell d'abstracció. En aquest sentit crec que els esquemes d'argumentació funcionen com un dels instruments conceptuais que poden ajudar a precisar molt més la idea de representació de la realitat, que poden contribuir de forma important a desentranyar els mecanismes del pensament i de la comunicació verbals implicats en les diverses formes de pensar i d'actuar sobre la realitat social.

Bibliografia

Bibliografia

- ARGELAGUET, J. 1998. *El Procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística*. Barcelona: Mediterrània.
- ARGEMÍ I BALLBÈ, M. 2012. "La credibilitat dels rumors i les notícies". Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Ciències de la Comunicació. Tesi doctoral.
- ANDERSON, B. 2005. *Comunitats imaginades: reflexions sobre l'origen i la propagació del nacionalisme*. València: Afers.
- AUSTIN, J. L. 1971. *Cómo hacer cosas con palabras: palabras y acciones*. Barcelona: Paidós.
- BEDOYA, J. 1989. "Perelman y la retórica filosòfica". Pròleg a l'edició espanyola de *Tratado de la argumentación* de Perelman, Ch., Olbrechts-Tyteca, L. Madrid: Gredos, DL. P. 7-26.
- BERGER, P.; LUCKMANN, T. 1996. *La Construcció social de la realitat: un tractat de sociologia del coneixement*. Barcelona: Herder.
- BILLING, M. 1989. *Arguing and thinking: a rhetorical approach to social psychology*. Cambridge University Press.
- _____. 2006. *Nacionalisme banal*, Catarroja: Afers; València: Universitat de València.
- BLAIR, J., 2003. "Relationships among logic, dialectic and rhetoric". A: *Anyone who has a view: theoretical contributions to the study of argumentation*. Springer Science & Business Media. P. 10-31.
- BLOMMAERT, J. ed. 1999. *Language ideological debates*. New York: Mouton de Gruyter.
- _____. 2005. *Discourse: a critical introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____. 2010. *The Sociolinguistics of globalization*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press.
- BOBBIO, N. 1986. *Democràcia i ciències socials*. Bellaterra: Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia.
- _____. 1989. *Estado, gobierno y sociedad: por una teoría general de la política*. México, D.F.: Fondo de Cultura Económica
- _____. 1994. *Liberalismo y democracia*. México: Fondo de Cultura Económica
- BORRAT, H. 1989. *El Periódico, actor político*. Barcelona: Gustavo Gili.
- _____. 1989. "El periódico actor del sistema político". *Anàlisi*, núm. 12: 67-80.

- BOURDIEU, P. 1985. *¿Qué significa hablar?: economía de los intercambios lingüísticos*. Torrejón de Ardoz : Akal, DL.
- ____ 1986. "The forms of capital". A: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York [etc.]: Greenwood Press. P. 241-258.
- ____ 1988a. *Cosas dichas*, Buenos Aires : Gedisa.
- ____ 1988b. *La distinción*, Madrid: Taurus.
- ____ 1991. *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.
- BOURDIEU, P.; WACQUANT, L. 1994. *Per a una sociologia reflexiva*. Barcelona: Herder.
- ____ 1997. *Sobre la televisió*. Barcelona: Edicions 62.
- ____ 1999a. *Razones prácticas : sobre la teoría de la acción*. Barcelona: Anagrama.
- ____ 1999b. *Intelectuales, política y poder*. Buenos Aires : Eudeba.
- ____ 2000. "La opinión pública no existe". A: *Cuestiones de sociología*, Madrid: Istmo. P. 220-232.
- BRANCHADEL, A. 1997. *Liberalisme i normalització lingüística*. Barcelona: Empúries.
- CAPDEVILA, A. 2004. *El Discurso persuasivo: la estructura retórica de los spots electorales en televisión*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- CARDÚS I ROS, S. 1991. "Autoestima, autoodi i conflicte d'identitats". A: *El Nacionalisme català a la fi del segle XX*. Barcelona: Edicions de la Revista de Catalunya. P. 48-76.
- ____ 1995. *Política de paper: premsa i poder a Catalunya (1981-1992)*. Barcelona: La Campana.
- ____ 1996. "Els Mitjans de comunicació i els conflictes de mercat : la situació de la premsa al Principat de Catalunya: una proposta d'anàlisi alternativa". A: *Actes del II Congrés Català de Sociologia: Girona, 15-17 d'abril de 1994*. Vol. 2. Barcelona: Societat Catalana de Sociologia. P.1017-1034.
- ____ 1999. *The Circulation of Daily Newspapers in the Catalan-speaking areas between 1976 and 1996*. Sheffield: The Anglo-Catalan Society.
- CHOULIARAKI, L.; FAIRCLOUGH, N., 1999. *Discourse in late modernity: rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh: Edinburgh University Press, cop.
- CONBOY, M., 2010. *The language of newspapers: socio-historical perspectives*. London; New York: Continuum International Publishing Group.

- D'ANGELO, P.; KUYPERS, J. (eds.), 2009. *Doing news framing analysis: empirical and theoretical perspectives*. New York: Routledge.
- DIGIACOMMO, S., 1999. "Language ideological debates in an Olympic city: Barcelona 1992-1996". A: *Language Ideological Debates*. New York: Mouton de Gruyter. P. 105-142.
- DUCHÊNE, A. 2008. *Ideologies across nations: the construction of linguistic minorities at the United Nations*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- DUCHÊNE, A., HELLER, M., eds., 2007. *Discourses of endangerment: ideology and interest in the defence of languages*. London: Continuum.
- EEMEREN, F.; GROOTENDORST, R. 2011. *Una Teoría sistemática de la argumentación: la perspectiva pragmatialéctica*. Buenos Aires: Biblos.
- EEMEREN, F., GROOTENDORST, R., SNOECK, F. 1996. *Fundamentals of argumentation Theory*, Mahwah, N.J.: L. Erlbaum.
- ELSTER, J. 1988. *Uvas Amargas: sobre la subversión de la racionalidad*. Barcelona: Península.
- _____ 1995. *Psicología política*. Barcelona: Gedisa .
- _____ 2002. *Alquimias de la mente*. Barcelona: El Roure: Paidós.
- ENTMAN, R. 1993. "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm". *Journal of Communication*, núm. 4: 51-8.
- FAIRCLOUGH, N. 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- _____ 1995. *Media discourse*. London: Edward Arnold.
- _____ 2003. *Analysing discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge.
- FAIRCLOUGH, N.; FAIRCLOUGH, I. 2012. *Political Discourse Analysis: A Method for Advanced Students*, New York: Routledge.
- FERNÁNDEZ, J.A. 2008. *El Malestar en la cultura catalana: la cultura de la normalització 1976-1999*. Barcelona: Empúries.
- FERRER, M. 2004. *La Llengua en portada: ideologies lingüístiques en la premsa valenciana (1902-1923)*. València: Denes Editorial.
- FLAQUER, LI. 1996. *El Català, ¿llengua pública o privada?* Barcelona: Empúries.
- FRIJDA, N., 1986. *The emotions*, Cambridge University Press.
- GANS, H. 1980. *Deciding what's news: a study of CBS Evening News, NBC nightly news, Newsweek, and Time*. New York: Vintage Books.

- GIRÓ, X. 1999. “Anàlisi crítica del discurs sobre nacionalisme i identitat als editorials de la premsa diària publicada a Catalunya des de la transició fins al govern del PP (1977-1996)”. Barcelona. Univ. Autònoma de Barcelona. Departament de Periodisme i Ciències de la Comunicació. Tesis doctoral.
- GIDDENS, A. 1976. *New Rules of Sociological Method: a Positive Critique of Interpretative Sociologies*. London: Hutchinson.
- _____. 1995. *La constitución de la sociedad*, Buenos Aires: Amorrortu.
- GINER, S. 2008. *Què s'ha d'entendre per societat civil? El mite de la societat civil catalana*. Recuperat de:
<http://w2.bcn.cat/bcnmetropolis/arxiu/ca/pagea838.html?id=23&ui=43#>.
- GOFFMAN, E. 1963. *Estigma: la identitat deteriorada*. Buenos Aires: Amorrortu.
- _____. 2006. *Frame analysis: los marcos de la experiencia*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas: Siglo XXI de España.
- GOLDING, P.; ELLIOT, P., 1979. *Making the news*. London : Longman.
- HALL, E. 1989. *El lenguaje silencioso*. Madrid: Alianza.
- HELLER, M. 1999. “Heated language in a cold climate”. A: *Language Ideological Debates*. New York: Mouton de Gruyter. P. 143-170.
- _____. 2001. *Voices of authority: education and linguistic difference*. Westport, Conn.: Ablex Pub.
- HODGE, R., KRESS, G. 1993. *Language as ideology*. London: Routledge.
- IBÁÑEZ, A. 2003. “El giro lingüístico”. A: *Análisis del discurso: manual para las ciencias sociales*. Barcelona: UOC. P. 23-48.
- IBÁÑEZ, A. 2004. *La Percepció del model català de política lingüística en la premsa periòdica*. Centre de documentació, Secretaria de Política lingüística. UAB.
- ÍÑIGUEZ, L., ed. 2003. *Análisis del discurso. Manual para las ciencias sociales*. Barcelona: EDIUOC.
- JAFFE, A. 1999. *Ideologies in action: language politics on Corsica*. Berlin: New York: Mouton de Gruyter.
- _____. 2007. “Corsican on the airwaves: media discourse in a context of minority language shift”. A: *Language in the media: representations, identities, ideologies*. London: Continuum. P. 149-172.
- KUYPERS, J. 2002. *Press bias and politics: how the media frame controversial issues*. Westport, Conn.; London: Praeger.

- KYMLICKA, W. 1996. *Ciudadanía multicultural: una teoría liberal de los derechos de las minorías*. Barcelona: Paidós.
- LABORDA, X. 2012. *Lágrimas de cocodrilo. Análisis del discurso político*. UOC.
- LAKOFF, G.; JOHNSON, M. 1986. *Metáforas de la vida cotidiana*. Madrid: Cátedra, DL.
- LIPPMAN, W. 1932. *Public opinion*. Londres. Allen & Unwin.
- MANNHEIM, K. 1987. *Ideología i utopia: una introducció a la sociologia del coneixement*. Barcelona: Edicions 62: Diputació de Barcelona.
- MATTELART, A.; MATTELART, M. 1997. *Historia de las teorías de la comunicación*. Barcelona: Paidós.
- MERTON, R.K. 1970. “Tipos de influencia: influyentes locales e influyentes cosmopolitas”. A: *Teoría y estructura sociales*. México: F.C.E. P. 471-504.
- MILANI, T. 2007. “A language ideology in print: the case of Sweden”. A: *Language in the media: representations, identities, ideologies*. London: Continuum. P. 111-129.
- NOELLE-NEUMANN, E. 1995. *La espiral del silencio*. Barcelona: Paidós.
- NORTH, D., 1993. *Instituciones, cambio institucional y desempeño económico*. México, D.F.: Fondo de Cultura Económica.
- PARTAL, V.; OTAMENDI, M. 11-M. 2004. *El periodisme en crisi*. Barcelona. Ara Llibres.
- PERELMAN, CH.; OLBRECHTS-TYTECA, L. 1989. *Tratado de la argumentación: la nueva retórica*. Madrid: Gredos, DL.
- PIERSON, P., 2001. “Coping whit permanent austerity: welfare state restructuring in affluent democracies”. A: *The new politics of the welfare state*. Oxford: Oxford University Press. P. 410-456.
- POSTMAN, N. 1993. *Divertim-nos fins a morir*. El discurs públic a l'època del “show-business”. Barcelona: Llibres de l'índex.
- POTTER, J. 1998. *La Representación de la realidad: discurso, retórica y construcción social*. Barcelona [etc.]: Paidós.
- PRADES, J. M. 2001. “Filosofia i llenguatge: els usos del llenguatge”. A: *El pensament filosòfic i científic II*. Universitat Oberta de Catalunya: Pòrtic.
- PUJOLAR, J. 1993. “L'estudi de les normes d'ús des de l'anàlisi crítica del discurs”. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 11: 61-78.
- _____. 1997. *De què vas, tio?* Barcelona: Empúries.

- ____ 2007 . “The future of Catalan: language endangerment and nationalist discourses in Catalonia”. A: *Discourses of endangerment: interest and ideology in the defense of languages*. London: Continuum. P. 121-148.
- RAMONET, I. 1998. *La tiranía de la comunicación*. Madrid: Debate.
- SEARLE, J. 1986. *Actos de habla: ensayo de filosofía del lenguaje*. Madrid: Cátedra, DL.
- ____ 1997. *La Construcción de la realidad social*. Barcelona [etc.]: Paidós.
- SHAW E. 1979. “Agenda-Setting and Mass Communication Theory”. *International Journal for Mass Communication Studies*, núm. 25: 96-105.
- TERRICABRAS, J. M. 1990. “Els jocs de llenguatge en la filosofia de Wittgenstein”. *Enraonar: quaderns de filosofia*, núm. 16: 57-64.
- ____ 1996. *La comunicació: tòpics i mites de filosofia social*. Barcelona: Proa.
- ____ 1997. “Introducció”. A: *Investigacions filosòfiques*. Barcelona: Edicions 62. P. 5-27.
- ____ 2001. “Filosofia i llenguatge: la lògica del llenguatge”. A: *El pensament filosòfic i científic II*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya: Pòrtic.
- VAN DIJK, T. 1984a. *Texto y contexto: semántica y pragmática del discurso*. Madrid: Cátedra, DL.
- ____ 1984b. *Texto y contexto: semántica y pragmática del discurso*. Madrid: Cátedra, DL.
- ____ 1990. *La Noticia como discurso: comprensión, estructura y producción de la información*. Barcelona: Paidós.
- ____ 1996. “Opiniones e ideologías en la prensa”. *Voces y Culturas*, num. 10: 9-50.
- ____ 1995 .“Discourse semantics & ideology”. “Discourse & society”, num. 6(2): 243-289.
- ____ 2000a. *El discurso como estructura y proceso*. Barcelona: Gedisa.
- ____ 2000b. *El discurso como interacción social*. Barcelona: Gedisa.
- ____ 2000c. *El discurso como interacción social*. Barcelona: Gedisa.
- ____ 2003. *Ideología y discurso: una introducción multidisciplinaria*. Barcelona: Ariel.
- THOMPSON, J. B. 1990. *Ideology and modern culture: critical social theory in the era of mass communication*. Cambridge: Polity Press.
- TUCHMAN, G. 1983. *La Producción de la noticia: estudio sobre la construcción de la realidad*. Barcelona: Gustavo Gili.

- TUSON, J. 2008. *Això és (i no és) allò: la invasió de la metàfora*. Barcelona: Ara Llibres.
- WEBER, M. 1944. *Economia y sociedad*, México: Fondo de Cultura Economica
- ____ 1998. *El Político y el científico*. Madrid: Alianza.
- WITTGENSTEIN, L. 1983. *Investigacions filosòfiques*. Barcelona: Laia.
- WINDISCH, U. 1990. *Speech and reasoning in everyday life*. Cambridge [etc.]: Cambridge University Press.
- WODAK, R.; MEYER, M. comp., 2003. *Métodos de análisis crítico del discurso*. Barcelona: Gedisa.
- WOLF, M. 1987. *La Investigación de la comunicación de masas*. Barcelona: Paidós.
- ____ 1992. *Els Efectes socials dels mitjans de comunicació de masses*. Barcelona: Pòrtic.
- WOOLARD, K. A. 1989. *Double talk: bilingualism and the politics of ethnicity in Catalonia*. Stanford: Stanford University Press.
- ____ 1992. *Identitat i contacte de llengües a Barcelona*. Barcelona: La Magrana.
- ____ 2008. “Les ideologies lingüístiques: una visió general d’un camp des de l’antropologia lingüística”. *Revista de Llengua i Dret*, núm. 49: 179-199.

Annexos

Annex1: llistat d'editorials del corpus d'anàlisi

Aprovació de la Llei de Normalització pel Parlament de Catalunya

- “La llei del català”, Avui, 7-4-1983
- “Una normativa que intenta equiparar el catalán al castellano”, El País, 7-4-1983
- “La ley del catalán”, La Vanguardia, 9-4-1983
- “Sant Jordi”, El Periódico, 23-4-1983

Presentació d'un recurs d'inconstitucionalitat per part del Govern de l'Estat

- “Un conflicto evitable”, El Periódico, 21-7-1983
- “El mal somni ja es realitat”, Avui, 21-7-1983
- “Una impugnación gratuita”, El País, 23-7-1983

Resolució d'aquest recurs per part del Tribunal Constitucional

- “Contra la decisió del Parlament”, Avui, 27-6-86
- “La ley sigue siendo la ley”, El Periódico, 28-6-86
- “La batalla de las lenguas”, El País, 26-6-86

Sentència del Tribunal Constitucional sobre la immersió lingüística

- “La lengua: absuelta”, La Vanguardia, 24-12-1994
- “Una sentencia sensata”, El Periódico, 24-12-1994
- “La ratificació d'un pacte”, Avui, 24-12-1994
- “En favor del bilingüismo”, El País, 24-12-1994
- “Ley de Normalización Lingüística: las aguas vuelven a su cauce”, El Mundo, 24-12-1994
- “TC: Luces y sombras”, ABC, 24-12-1994

Procés d'elaboració de la Llei de Política Lingüística

- “La segunda ley del catalán”, El Periódico, 9-2-1997
- “La nova llei del català”, Avui, 10-2-1997
- “La ley del catalán”, ABC, 20-2-1997
- “Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997
- “Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997
- “Quotes necessàries”, Avui, 25-2-1997

- “El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997
- “El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997
- “Convivència”, Avui, 21-4-1997
- “Vuelve la moda de firmar manifiestos”, El Periódico, 30-4-1997
- “Bilingüismo”, ABC, 13-5-1997
- “Lengua y comercio”, ABC, 23-5-1997
- “Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997
- “Dos lenguas propias”, ABC, 28-9-1997
- “Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997
- “La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-1997
- “Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997
- “En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-1997
- “Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-1997
- “Una ley innecesaria: una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-1997
- “La llei i els reglaments”, Avui, 30-12-1997
- “Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997
- “Núvols negres per la Llei del català”, El Periódico, 31-12-1997
- “Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997
- “¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-1997
- “La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-98

Tramitació de l'Estatut al Congrés dels Diputats

- “Sí al fomento del Catalán, no a su imposición obligatoria”, El Mundo, 8-1-2006
- “Lo último de Hernando”, El País, 12-1-2006
- “Una lengua española”, La Vanguardia, 13-1-2006
- “Serial anticatalà: ara, la llengua”, Avui, 13-1-2006
- “El Estatut y la disuasión lingüística”, ABC, 31-1-2006
- “Castellano por vía judicial”, El Mundo, 02-02-2006
- “La llengua i l'ensenyament”, El Periódico, 3-2-2006
- “Lenguas de España”, La Vanguardia, 12-2-2006
- “Sin discriminación alguna”, La Vanguardia, 12-2-2006
- “Mariano Rajoy i el català”, El Periódico, 15-02-2006
- “Sempre les mateixes mentides”, Avui, 16-02-2006
- “El modelo social del Estatut”, ABC, 16-2-2006

- “Apoyemos la enmienda 6.1”, El Mundo, 27-2-2006

Sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut

- “Que hablen las urnas”, La Vanguardia, 29-6-2010

- “Lo pactado obliga”, El Periódico, 29-6-2010

- “De l'Estatut dels catalans no se'n toca ni una coma”, Avui, 29-6-2010

- “Aval al Estatut”, El País, 29-6-2010

- “Una gran chapuza jurídica que debilita a España”, El Mundo, 29-6-2010

- “Zapatero, ante su último fracaso”, ABC, 29-6-2010

Annex 2: taules de distribució dels editorials en el temps

	1983		1986	1994	TOTAL 1983-1994
	Abril	Juliol	Juny	Des	
La Vanguardia	1			1	2
El Periódico	1	1	1	1	4
Avui	1	1	1	1	4
El País	1	1	1	1	4
El Mundo				1	1
ABC				1	1
Total	4	3	3	6	16

	1997								TOTAL 1997
	Febrer	Abril	Maig	Juliol	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre	
La Vanguardia	1	1			1			1	4
El Periódico	1	1			1			1	4
Avui	1	1			1			1	4
El País	1			1		1		1	4
El Mundo	1		2					1	4
ABC						1	1	1	3
Total	5	3	2	1	3	2	1	6	23

	2006		2010	TOTAL 2006-2010	TOTAL 1983-2010
	Gen	Feb	Juny		
La Vanguardia	1	1	1	3	9
El Periódico		2	1	3	11
Avui	1	1	1	3	11
El País	1		1	2	10
El Mundo	1	2	1	4	9
ABC	1	1	1	3	7
Total	5	7	6	18	57

Annex 3: il·lustracions (programa Atlas-ti)

Assignació de categories als textos

The screenshot displays the ATLAS.ti software interface. The main window shows a text document titled "PL_1983-2010 - ATLAS.ti" with the following content:

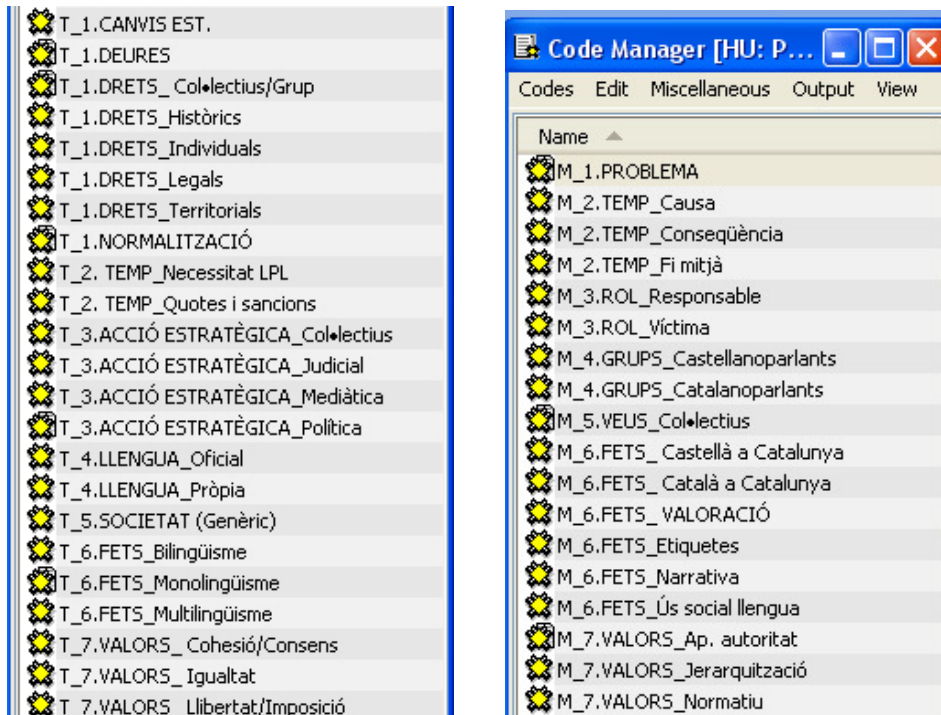
01 "El debate de la lengua", La Vanguardia, 20-4-97
02 P1F1 El presidente Jordi Pujol suele afirmar que la convivencia es más importante que la lengua. P1F2 Efectivamente, de la paz lingüística depende la prosperidad de las dos lenguas oficiales y, en definitiva, el proceso de normalización de la catalán. P1F3 Cuidar esa convivencia es fundamental. P1F4 Por ello, los legisladores procuraron que la constitución y el Estatut regularan un afinado equilibrio sobre política lingüística. P1F5 Según la Constitución, el castellano es la lengua oficial del Estado. P1F6 Y el Estatut afirma que el catalán es el idioma oficial de Cataluña, así como también lo es el castellano, oficial en todo el Estado.
03 P2F1 La cooficialidad de los dos idiomas ha hecho de Cataluña un modelo de convivencia lingüística, cultural y social. P2F2 Pocas comunidades en el mundo pueden presentar un bilingüismo real, espontáneo y natural, regulado claramente por la legislación. P2F3 La convivencia bilingüe es un rasgo genuino catalán. P2F4 El modelo catalán es muy distinto del de Bélgica o Suiza. P2F5 Allí las lenguas oficiales son territoriales. P2F6 Y el singular bilingüismo catalán no ha provocado conflictos. P2F7 En ese sentido también es modélico.
04 P3F1 Ahora hay una enredecida polémica, generada en parte por la iniciativa gubernamental de renovar la ley de normalización lingüística. P3F2 Un manifiesto de 350 ciudadanos -entre ellos obispos y rectores universitarios-, califica de "deseable" que el catalán sea la única lengua oficial en Cataluña. P3F3 Insistir en esta línea sería un error político, que no prosperaría legislativamente. P3F4 Además, el socialista Joaquim Nadal ha advertido que esa idea puede conducir a una "fractura social" entre defensores radicales de cada una de las lenguas. P3F5 Y, lógicamente, Pujol, en la última reunión del Consell, mostró su inquietud por una evolución del debate del idioma que podría alterar la convivencia.
05 P4F1 La propuesta monolingüe no responde seguramente a lo que es Cataluña, y además es inviable. P4F2 Impone reformar Constitución y Estatut, y exige una mayoría de dos tercios en las dos cámaras españolas, en dos legislaturas consecutivas, más un referéndum en toda España. P4F3 Ese proceso no pueden avalarlo políticos responsables. P4F4 Agitar las aguas tranquilas de la cooficialidad de las lenguas es desestabilizar un paisaje sereno. P4F5 El modelo seguido en Cataluña ha sido conciliador. P4F6 Y algunos pueden romperlo. P4F7 No debe arriesgarse una convivencia que ha sido ejemplar, y que debe asegurarse para hoy y para el futuro.
06
07
08 *_P: "el debate de la lengua" no ha de tractar la "propuesta monolingüe" perquè pot trencar un "model de convivència lingüística" arriscant la convivència i produint "una "fractura social". Esquema causal*
09 *_S1: "de la paz lingüística depende la prosperidad de las dos lenguas oficiales"*
10 *_S2: "Constitución y...Estatut [regulen] un afinado equilibrio [segons el qual] el castellano es la lengua oficial del Estado. Y...el catalán...el idioma oficial de Cataluña, así como también...el castellano, oficial en todo el Estado."*
11 *_S3: Pujol ha mostrat "su inquietud por una evolución del debate del idioma", ja que considera ["suele afirmar "] "que la convivencia es más importante que la lengua"*
12 *_S4: "convivencia bilingüe es [un model de referència per altres països i] un rasgo genuino catalán"*
13
14 I: Si hi ha conflicte lingüístic no es realitzarà "el proceso de normalización de la catalán"
15 I: La "prosperidad" del castellà depèn de la "paz lingüística"

The right side of the interface shows a hierarchical tree structure representing the assigned categories. The categories include:

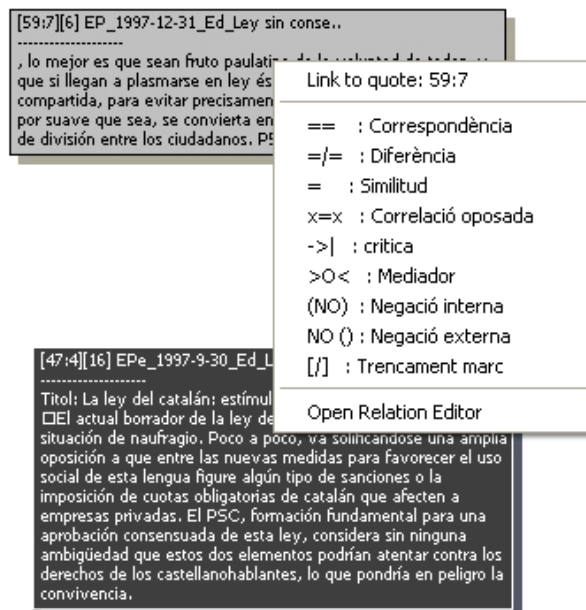
- T_4. VALORS_Convivencia/Consens
- Z_7.VALORS_Jerarquització
- 32:20 <Similitud>
- 33:17 <Similitud>
- T_6. Llengua_Oficial~
- T_1. I NATURALISME LINGUISTIC~
- T_4. VALORS_Convivencia/Consens
- T_5. DRETS_Territorials
- Z_3.ROL_Responsable
- <Similitud> 50:2
- Z_3.ROL_Responsable
- <Similitud> 50:14
- Z_5.VEUS_C
- <Negació e...
- T_3. Lleis (Constitució)
- T_4. VALORS_Convivencia/Consens
- <Similitud> 32:9
- <Similitud> 35:3
- Z_2.TEMP_Conseqüència
- Z_3.ROL_Responsable
- Z_7.VALORS_Normatiu
- T_3. T Normalització~
- Z_7.VALORS_Ap. autoritat~
- T_3. Lleis (Constitució)
- ME - 26/06/14 [3]
- T_6.FETS_Bilingüisme
- T_6. Llengua_Pròpia
- Z_2.TEMP_Fi mitjà
- Z_7.VALORS_Ap. autoritat~
- T_4. VALOR
- T_6. Llengua_Oficial~

The status bar at the bottom indicates: Saved as: D:\textol\lengua\Atlas\PL_1981-2014\PL_1983-2010.hpr5, ANSI CP: 0, 17:06

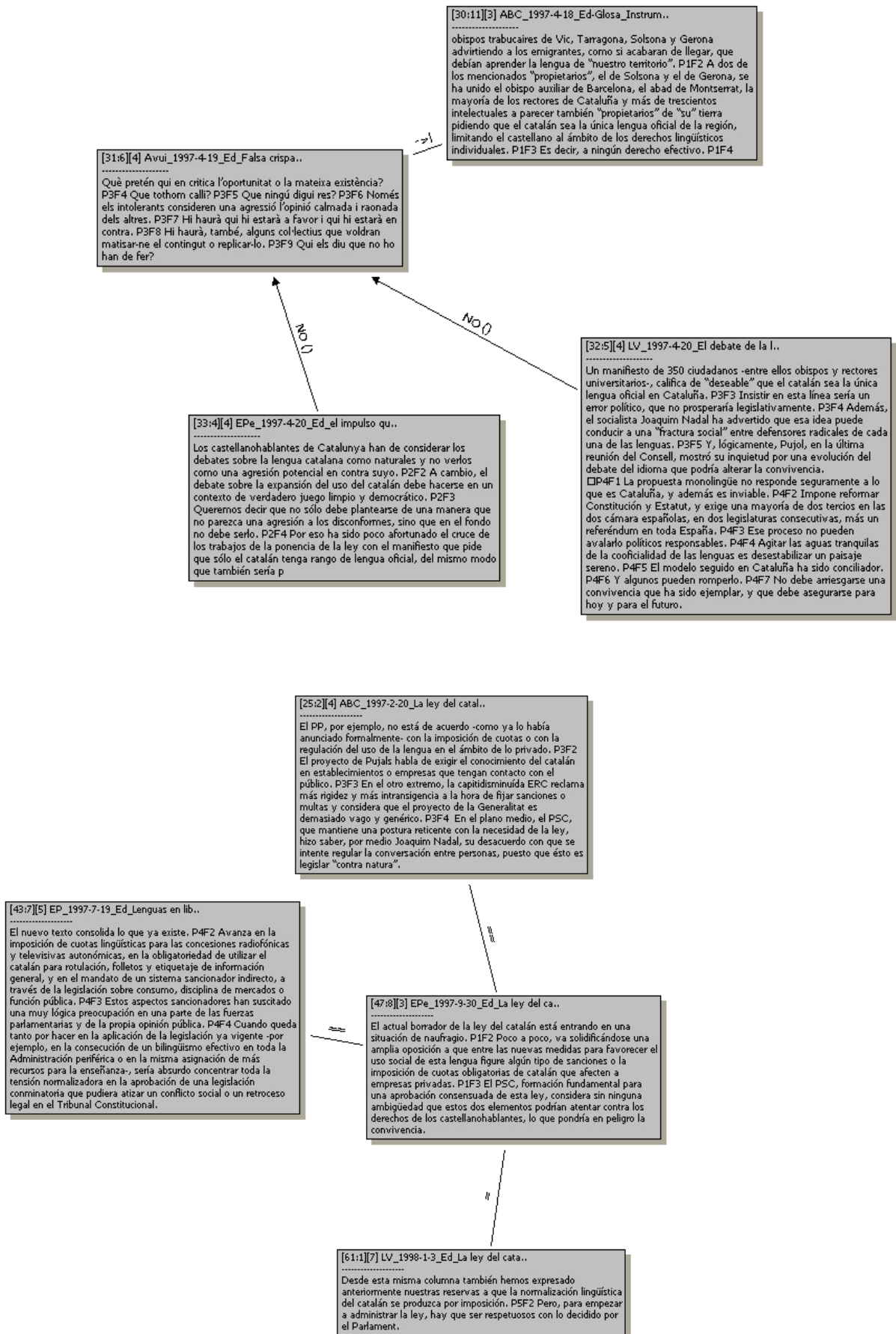
Categories temàtiques

Categories relacionals

Relacions entre continguts

[33.17][3] "El impulso que necesita el ca...
Los partidos catalanes deberían hacer un ejercicio de responsabilidad y habilidad para aprovechar la elaboración de la nueva ley sobre el uso de las lenguas en Catalunya y dar un impulso a la utilización del catalán, que es una aspiración de la mayoría de este país, pero sin abrir ninguna combinación amenazante con los adultos que desean seguir expresándose en castellano. P1F2 En la medida en que los partidos se aparten de esto, del sentido de la eficacia, de subordinar su propio brillo a lo que en la práctica haya más adhesión al catalán en la vida ordinaria de la calle, empezará a correr peligro la viabilidad real de la ley.

[32.9][2] LV_1937-420_El debate de la l...
El presidente Jordi Pujol suele afirmar que la convivencia es más importante que la lengua. P1F2 Efectivamente, de la paz lingüística depende la prosperidad de las dos lenguas oficiales y, en definitiva, el proceso de normalización de la catalán. P1F3 Quidar esta convivencia es fundamental. P1F4 Por ello, los legisladores procuraron que la constitución y el Estatut regulaban un afianzado equilibrio sobre política lingüística. P1F5

[342][1] Avui_1937-421_Ed_Convivència
□ P1F1 Tots els catalans preocupats pel futur de l'idioma propi de Catalunya s'estimen la convivència lingüística i la defensen amb tots els arguments i tots els fets que calgui. P1F2 De primer, per propia convicció, per propi tarannà. P1F3 I després, ni que sigui més tard, quan hi ha la més mínima insinuació de conflicte, sempre en surten perjudicats. P1F4 Perquè el català camini amb passos segurs cap a la recuperació destituida -par ara, per exemple, cap a la plena equiparació a tots els nivells amb el castellà-, la norma bàsica que ha d'inspirar qualsevol acció ha de ser el compenent i més ampli possible: la tranquil·litat. P1F5 Si algun àmbit social -immediatament al d'altre i, conegut aquets negatiu.

[34.7][6] Avui_1937-421_Ed_Convivència
□ P5F1. Aquestes veus consideren que el bilingüisme actual, "real, espontani i natural", no es veu afectat per l'avenç en les telecomunicacions que oblidat del tot el català. P5F2 La convivència a Catalunya és sagrada. P5F3 I l'estabilitat. P5F4 Com també ho és arar que, mantenint-los, el català continuarà equiparant-se al castellà en tots els àmbits. P5F5 I això, ara mateix, passa perquè la legislació d'aquest país contempli la nova situació. P5F6 Els nous àmbits en què el català perd força.

[32.20][5] LV_1937-420_El debate de la l...
La propuesta monolingüe no responde seguramente a lo que es Catalunya, y además es inviable. P4F2 Impone reformar Constitución y Estatut y elegir una mayoría de dos tercios en los dos ámbitos españoles. P4F3 Dejaras consecutivas, más un sueldo a quien toda España. P4F4 Proponer no pueden ser el único responsable. P4F5 Si alguien quiere algunos cambios de la Constitución de las lenguas es de obligar a los países. P4F6 El medio seguro. Cataluña ha sido conciliador. P4F7 Y algunos pueden romper. P4F7 No debe amargarse una convivencia que ha sido ejemplar, y que debe asegurarse para hoy y para el futuro.

[35.2][4] "Lengua y convivencia", El País...
El éxito de la convivencia lingüística que es Cataluña se base en la existencia de una comunidad de ciudadanos sin exclusiones lingüísticas -catalán es todo aquel que vive y trabaja en Cataluña- por lo que la frontera entre nosotros y ellos que señalaba este documento, además de obsoleto para una parte de la población, es inquietante para todos: apunta irresponsablemente hacia la quiebra de la concordia civil.

[35.3][6] "Lengua y convivencia", El País...
Si la debilidad del catalán puede demandar una discriminación positiva y su fomento, una Administración bilingüe o el reconocimiento oficial de la unidad de la lengua, nada puede por el contrario, legitimar una intromisión de las Administraciones en los usos privados. P4F4 Por poderosas razones morales, pero también por eficaces para no desentender, donde no lo hacen, ahora e intentar. P4F5 Las estadísticas demuestran que el catalán avanza, y lo hace porque toda la sociedad catalana sin ellos ni nosotros lo quiere. P4F6 Con esfuerzos será imposible elaborar una ley desde el consenso; y sin consenso no habrá una buena ley. Sin una frontera que dividirá a la sociedad entre vencedores y vencidos.

Annex 4: textos editorials i manifestos

Llistat

- “La llei del català”, Avui, 7-4-1983
- “Una normativa que intenta equiparar el catalán al castellano”, El País, 7-4-1983
- “La ley del catalán”, La Vanguardia, 9-4-1983
- “Sant Jordi”, El Periódico, 23-4-1983
- “Un conflicto evitable”, El Periódico, 21-7-1983
- “El mal somni ja es realitat”, Avui, 21-7-1983
- “Una impugnación gratuita”, El País, 23-7-1983
- “Contra la decisió del Parlament”, Avui, 27-6-86
- “La ley sigue siendo la ley”, El Periódico, 28-6-86
- “La batalla de las lenguas”, El País, 26-6-86
- “La lengua: absuelta”, La Vanguardia, 24-12-1994
- “Una sentencia sensata”, El Periódico, 24-12-1994
- “La ratificació d’un pacte”, Avui, 24-12-1994
- “En favor del bilingüismo”, El País, 24-12-1994
- “Ley de Normalización Lingüística: las aguas vuelven a su cauce”, El Mundo, 24-12-1994
- “TC: Luces y sombras”, ABC, 24-12-1994
- “La ley del catalán”, ABC, 14-1-97
- “La segunda ley del catalán”, El Periódico, 9-2-1997
- “La nova llei del català”, Avui, 10-2-1997
- “La ley del catalán”, ABC, 20-2-1997
- “Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-1997
- “Ley de lenguas”, El País, 24-2-1997
- “Quotes necessàries”, Avui, 25-2-1997
- “Instrumentalización del catalán”, ABC, 18-4-97
- “Falsa crispació”, Avui, 19-4-97
- “El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-1997
- “El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-1997
- “Convivència”, Avui, 21-4-1997

- “Lengua y convivencia”, El País, 22-4-97
- “Una feria de abril de puertas abiertas”, El Periódico, 27-4-97
- “Vuelve la moda de firmar manifiestos”, El Periódico, 30-4-1997
- “Bilingüismo”, ABC, 13-5-1997
- “Lengua y comercio”, ABC, 23-5-1997
- “Lenguas en libertad”, El País, 19-7-1997
- “Dos lenguas propias”, ABC, 28-9-1997
- “Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-1997
- “La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-1997
- “Consens lingüístic”, Avui, 30-9-1997
- “En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-1997
- “Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-1997
- “Una ley innecesaria: una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-1997
- “Màxim consens per al català”, El Periódico, 27-11-1997
- “La llei i els reglaments”, Avui, 30-12-1997
- “Un dislate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-1997
- “Núvols negres per la Llei del català”, El Periódico, 31-12-1997
- “Ley sin consenso”, El País, 31-12-1997
- “¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-1997
- “La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-98
- “Sí al fomento del Catalán, no a su imposición obligatoria”, El Mundo, 8-1-2006
- “Lo último de Hernando”, El País, 12-1-2006
- “Una lengua española”, La Vanguardia, 13-1-2006
- “Serial anticatalà: ara, la llengua”, Avui, 13-1-2006
- “El Estatut y la disuasión lingüística”, ABC, 31-1-2006
- “Castellano por vía judicial”, El Mundo, 02-02-2006
- “La llengua i l'ensenyament”, El Periódico, 3-2-2006
- “Lenguas de España”, La Vanguardia, 12-2-2006
- “Sin discriminación alguna”, La Vanguardia, 12-2-2006
- “Mariano Rajoy i el català”, El Periódico, 15-02-2006
- “Sempre les mateixes mentides”, Avui, 16-02-2006
- “El modelo social del Estatut”, ABC, 16-2-2006
- “Apoyemos la enmienda 6.1”, El Mundo, 27-2-2006
- “Una claudicación del PSOE que no tiene vuelta atrás”, El Mundo, 10-3-06

- “El desorbitado impulso del catalán”, El Mundo, 25-3-06
- “Que hablen las urnas”, La Vanguardia, 29-6-2010
- “Lo pactado obliga”, El Periódico, 29-6-2010
- “De l'Estatut dels catalans no se'n toca ni una coma”, Avui, 29-6-2010
- “Aval al Estatut”, El País, 29-6-2010
- “Una gran chapuza jurídica que debilita a España”, El Mundo, 29-6-2010
- “Zapatero, ante su último fracaso”, ABC, 29-6-2010
- “El Supremo avala la normalización”, La Vanguardia, 24-12-2010
- “CiU y PSC se rebelan contra el Supremo”, El Mundo, 23-12-2010

- “Manifiesto de los 2.300”, 25-1-1981
- “Per a un nou estatut social de la llengua catalana”, Associació per les Noves Bases de Manresa, 17-4-1997
- “Documento sobre el uso de las lenguas oficiales de Cataluña”, Foro de Babel, 29-4-1997

“La llei del català”, Avui, 7-4-83

1.1. Després de dos anys i mig de tasca parlamentaria el ple del Parlament de Catalunya aprovà ahir vespre amb una aclaparadora majoria -cent cinc vots a favor, cap en contra i una abstenció-, que integraven tots els grups parlamentaris presents a la Cambra legislativa catalana, el projecte de llei que amb el nom de llei de normalització lingüística de Catalunya -coneguda també popularment com a llei del català- regula les atribucions que l'article tercer de l'Estatut explicita per a la llengua catalana com a pròpia de Catalunya.

2.1. El procés que ha conduït a l'aprovació d'aquest nou text legislatiu -que entrarà en vigor així que sigui publicat al “Diari Oficial de la Generalitat” i que promulgarà en nom del rei el president del govern català s'inicià el setembre del 1980, quan fou distribuït als diputats dels diferents grups el 1 primer esborrany, elaborat pel departament de Cultura, per al seu estudi abans d'entrar en la fase de ponència.

3.1. Val a dir que, malgrat les discrepàncies, sorgides durant aquest llarg procés legislatiu entre els diferents grups -sobretot pel que fa a la qüestió de l'ensenyament-, el

desig que aquesta llei, que cal considerar transcendent, fos assumida pel més ampli consens unitari està plenament assolit.

4.1. Ja en un editorial publicat a l'AVUI el 25 de setembre d'aquell mateix any, tot comentant les observacions que les diferents forces parlamentàries havien fet al projecte de llei, recollíem que en conjunt totes elles estaven d'acord "en allò que és fonamental: la necessitat d'una llei d'aquesta mena, d'una llei que faci complir allò que l'Estatut deixa ben clar: el reconeixement del català com a idioma de Catalunya".

5.1. L'entrada en vigor d'aquesta llei -un dels textos fonamentals que s'haurà aprovat al Parlament en aquesta primera legislatura comporta l'equiparació en tots els àmbits del català com a llengua oficial en el territori de Catalunya. 5.2. Entre altres cal considerar cabdal l'article que estableix el dret que tot ciutadà tindrà a l'hora de relacionar-se amb les diferents administracions civils existents i també el que assenyala que el català és també la llengua pròpia de l'ensenyament a tots els nivells educatius. 5.3. Cal considerar així mateix en el text aprovat ahir el respecte envers la parla aranesa -variant occitana parlada en aquella comarca pirinenca-, car la Generalitat juntament amb les institucions de la Vall, impulsarà la seva normalització en tots els àmbits.

6.1. L'aprovació, doncs, de la llei del català, cal contemplar-la en la seva justa mesura amb optimisme, ja que redreçarà per via de la legalitat situacions que moltes vegades havien estat impulsades pels mateixos ciutadans, els quals, dissortadament es trobaven amb dificultats a l'hora d'exercir certs drets, uns drets inalienables com a membres d'una comunitat nacional -com la catalana- amb llengua pròpia.

7.1. Ara caldria vetllar perquè el seu compliment es dugui a terme.

“Una normativa que intenta equiparar el catalán al castellano”, El País, 7-4-83

1.1. La Ley de Normalización Lingüística en Cataluña consta de seis capítulos y 29 artículos. 1.2. En la exposición de motivos se expresa la preocupación de los legisladores por la precariedad de la lengua catalana, “caracterizada principalmente por la escasa presencia que tiene en los ámbitos de uso oficial, de la enseñanza y de los medios de comunicación social”. 1.3. La exposición afirma que “el restablecimiento del catalán en el lugar que le corresponde como lengua propia de Cataluña es un derecho y un deber irrenunciables del pueblo catalán, que han de ser respetados y protegidos”.

2.1. En el título preliminar se expresan los objetivos de la ley, que son amparar

el uso del catalán por parte de todos los ciudadanos y hacerlo extensivo al ámbito público y a los medios de comunicación social, así como asegurar la extensión de su conocimiento. 2.2. La ley expresa el derecho a usar el catalán o el castellano en Cataluña. Debido a un voto particular del PSUC se suprimirá el artículo cinco, que responsabilizaba al Institut d'Estudis Catalans de las cuestiones relativas a normativa de la lengua catalana.

3.1. El título primero está dedicado al uso del catalán por parte de la Administración. 3.2. Los organismos públicos dependientes de la Generalitat tienen la obligación de expresarse en catalán y en castellano. 3.3. La eficacia de las normas no puede ser afectada por el hecho de estar escrita en una u otra lengua. 3.4. Los ciudadanos tienen derecho a relacionarse con “la Generalitat, la Administración civil del Estado, con la Administración local y con las otras entidades públicas en la lengua oficial que escogiere”.

4.1. El título segundo, “De la enseñanza” era el considerado más importante por los diputados. 4.2. Se recoge el derecho de los niños a “recibir su primera enseñanza en su lengua habitual, sea la catalana o la castellana. 4.3. La Administración tiene que garantizar este derecho”. 4.4. Los alumnos no podrán ser separados en centros diferentes por razones de lengua. 4.5. El certificado de grado de la Enseñanza General Básica no podrá ser expedido a ningún alumno que no demuestre tener un conocimiento suficiente del catalán y del castellano. 4.6. En las universidades, tanto alumnos como profesores tienen derecho a expresarse en la lengua oficial que prefieran. 4.7. De acuerdo con las exigencias de su trabajo docente, los profesores han de conocer las dos lenguas oficiales.

5.1. Los medios de comunicación son el objeto del tercer título. 5.2. La Generalitat podrá subvencionar las publicaciones redactadas en catalán y contribuirá al fomento del catalán en el teatro, el cine, el libro y cualquier otro medio de difusión. 5.3. El siguiente título obliga al Consell Executiu a crear un organismo que tenga como objeto la dirección técnica de la normalización lingüística, la traducción de documentos y el asesoramiento en esta materia a la Administración pública. 5.4. Además, se garantizará la enseñanza del catalán a todos los funcionarios y el fomento del catalán en las actividades mercantiles, publicitarias, culturales, asociativas, deportivas y otras.

6.1. Finalmente, el título quinto regula la normalización del uso del aranés, equiparándolo al catalán dentro del territorio de la Vall d'Aran. 6.2. Las disposiciones adicionales y transitorias supondrán que todos los rótulos indicadores de toponímicos

han de estar escritos en catalán en el plazo máximo de dos años. 6.3. La Generalitat y las entidades públicas que dependen de ella deberán adaptarse a esta ley en ese mismo plazo. 6.4. En cuanto a la Administración del Estado, “la Generalitat promoverá acuerdos con los órganos competentes para la fijación de periodos de adaptación similares”.

“La ley del catalán”, La Vanguardia, 9-4-83

1.1. UN proceso de más de dos años ha permitido finalmente un consenso parlamentario sobre la ley de normalización lingüística en Cataluña, aprobada por unanimidad. 1.2. Con buen criterio se ha acudido al Consell Consultiu para que dictaminara y se han atendido sus indicaciones en lo que podría resultar inconstitucional en el redactado. 1.3. El punto de partida es la Constitución, en la que se establece la oficialidad del castellano en toda España y la oficialidad también de las demás lenguas españolas en las respectivas comunidades autónomas, de acuerdo con sus Estatutos. 1.4. Si la Constitución remite al Estatut, éste precisa que la Generalitat garantizará el uso normal y oficial de ambos idiomas, tomará las medidas necesarias para asegurar su conocimiento y creará las condiciones que permitan llegar a su igualdad plena en cuanto a los derechos y deberes de los ciudadanos de Cataluña.

2.1. Esta función, la Generalitat podía cumplirla por decreto o por ley. 2.2. Los decretos corresponden al Consell Executiu, y es como se ha venido haciendo. 2.3. Las leyes, al Parlament. 2.4. ¿Era necesario legislar sobre esta cuestión? 2.5. Algunos han estimado que la ley, además de poco habitual en cuestiones tan complejas y delicadas como el uso de las lenguas, no era necesaria y podía traer más complicaciones que ventajas. 2.6. Pero finalmente ha prevalecido el deseo de culminar un largo proceso que viene a consagrar cuando menos lo hecho hasta ahora.

3.1. POR lo demás estaba el deseo, poco menos que general, de ofrecer al desarrollo del catalán un marco legal que lo proteja y promueva, que asegure los derechos de los ciudadanos a utilizarlo en todos los ámbitos de su vida, que contrarreste una funesta acción represiva desarrollada a lo largo de muchos años.

4.1. Lo más obvio sería situar la frontera en 1939, pero la ley la pone en 1714. 4.2. Ya se ve, por lo tanto, que es más ambiciosa y llega más lejos que la Generalitat de la República. 4.3. Donde la rotulación era bilingüe, se va a lo unilingüe. 4.4. Donde la

enseñanza media mantenía los Institutos y el castellano en el ámbito de la enseñanza oficial, aquí se establece que el catalán, como lengua propia de Cataluña, lo es también de la enseñanza en todos los niveles educativos y que la Administración tomará medidas para que la lengua catalana sea empleada progresivamente a medida que los alumnos la vayan dominando.

5.1. No faltan quienes se preguntan si eso significa un horizonte en que desaparezca el castellano como medio de transmisión del saber en Cataluña, salvo para la escuela primaria. 5.2. Y si, en esta perspectiva, la elección de la lengua en que se enseña, que la ley da al profesor, no se verá condicionada por esa acción que queda encomendada a la Administración.

6.1. El Estatut encarga a la Generalitat la garantía del uso normal y oficial de ambas lenguas. 6.2. La palabra normalización, que la acción política sólo suele aplicar al catalán, puede tener varios sentidos. 6.3. Puede consistir en introducir y garantizar en la norma, en la ley, lo que es normal, corriente, ordinario en la realidad. 6.4. El uso del catalán, habitual, ordinario, corriente, estaba restringido y había estado prohibido en diversos ámbitos. 6.5. Hágase legal, hágase normal. 6.6. Este es un sentido, naturalmente plausible y de general consenso. 6.7. Por normalizar parece que entiendan algunos hacer ordinario, corriente, habitual algo a través de la norma, por medio de la ley. 6.8. La ley puede entonces obligar a hacer cosas que la espontaneidad de la vida social y la libertad de los individuos no haría. 6.9. Ese es el aspecto que lo mismo en la ley que en la práctica política habrá que ir aclarando. 6.10. Lo pedirá no sólo la buena convivencia, un bien precioso que no quisiéramos perder, sino también el sentido de Estado que corresponde a la Generalitat.

7.7. Pues si la Generalitat se limita a la protección de las ediciones y, en general, de las actividades culturales en catalán o la extiende tanto que venga a perjudicar las expresiones de la vida catalana en castellano, desde su industria editorial a los mismos medios de comunicación sometidos a una economía de mercado y que se mueven en un mundo de libertad constitucionalmente consagrada, dará al Gobierno de Madrid la mejor ocasión de que sean los mismos catalanes los que pidan de él la ayuda que les permita vivir en la unidad de mercado que es España.

8.1. Así la ley aprobada por unanimidad en nuestro Parlament puede ser un instrumento útil de defensa y promoción de la lengua catalana de modo a que se alcance la igualdad de derechos y el conocimiento general de ambas lenguas. 8.2. Pero podría, según como se utilizara, privar al hombre catalán de uno de sus instrumentos de acción,

expresión y difusión en España y en el mundo.

9.1. No sólo hay que poner en pie de igualdad de derechos y oportunidades a todos los catalanes, sea cual sea la lengua que en cada momento y uso quieran emplear, sino que los catalanes lógicamente aspiraremos a no estar en peores condiciones que el resto de los españoles en el uso de la lengua que no sólo es oficial en el Estado, sino que, además de usada en la vida cotidiana hoy y aquí, históricamente ha servido a lo largo de los siglos a muchos catalanes para estar presentes en la vida de España. 9.2. Un director de este diario, Gaziol, que escribió en castellano cuando podía escribir en catalán y en catalán cuando precisamente era más difícil, habló con elocuencia de la posibilidad de hacer catalanismo en castellano. 9.3. Por recuperar y consolidar el uso del catalán no se venga a pretender hacerlo a expensas del otro instrumento de comunicación que tenemos.

“Sant Jordi”, El Periódico, 23-4-83

1.1. CATALUÑA celebra hoy una de las festividades más fuertemente enraizadas en el sentimiento de sus ciudadanos: el día de Sant Jordi. 1.2. Símbolos tan hermosos como el de la rosa y el libro definen la esencia de una jornada que, junto al Onze de Setembre, marca el cenit del calendario festivo de Catalunya. 1.3. El día de Sant Jordi se ve en esta ocasión realizado por el hecho de que en esta concreta fecha de hoy entra en vigor la ley de normalización lingüística en Catalunya, comúnmente conocida como ley del catalán.

2.1. Este texto legal, de capital importancia en el proceso de consolidación de la autonomía catalana, desarrolla el artículo tercero del Estatut con el objeto de llevar a cabo la normalización del uso de la lengua catalana en todos los ámbitos y garantizar el uso normal y oficial del catalán y el castellano.

3.1. La regulación del uso del catalán en la enseñanza en todos los niveles educativos; el derecho a dirigirse en catalán, de palabra y por escrito, a la Administración, a las personas jurídicas y a las instancias judiciales constituyen las piezas básicas de un cuerpo legal cuya esencia se resume en el derecho de todos los ciudadanos de Catalunya a conocer su lengua y expresarse en ella en las relaciones y actos públicos, oficiales y no oficiales.

4.1. Con la entrada en vigor de esta ley -cuyo texto íntegro publicamos en este mismo número- se cumple, pues, uno de los hitos decisivos en el proceso de llenar de contenido real y efectivo el proceso autonómico. 4.2. Cabe confiar ahora que su aplicación se haga con los criterios de realismo, buena voluntad y, en ocasiones, prudencia que su propia importancia demanda.

5.1. Este día de Sant Jordi se ve, sin embargo, ensombrecido por la polvareda levantada alrededor de las acusaciones lanzadas en los últimos días contra el secretario de la Presidencia del Gobierno, Julio Feo, a quien se señala como autor de unas actuaciones contrarias a la bandera catalana y altas representaciones de la Generalitat.

6.1. Sobre este asunto, el comunicado oficial de la secretaría general de la Presidencia de la Generalitat creemos que apunta en el sentido correcto, más allá de capitalizaciones extemporáneas de los hechos que, en algunos casos pudieran- contener atisbos de aprovechamiento electoralista. 6.2. No llevar el tema a una polémica que por su acritud dificulte la colaboración con el Gobierno central y tratar el asunto al más alto nivel institucional, como propone la Generalitat, es, sin duda, una buena solución.

“Un conflicto evitable”, El Periódico, 21-7-83

1.1. En esta ocasión sí que hay recurso del Gobierno contra algunos artículos de la Ley de Normalización Lingüística en Catalunya, conocida como ley del catalán, aprobada por todos los grupos políticos representados en el Parlament, entre los que figuran los socialistas.

2.1. Son dos aspectos mínimos los impugnados, pero que, sin duda, serán capitalizados en contra de la Administración central. 2.2. Según el recurso, el Consell Executiu no puede actuar de oficio o a instancia de quien se haya sentido lesionado en sus derechos lingüísticos, tal como reconocía hasta ahora el artículo 4.2 de la ley. 2.3. Si el artículo es de dudosa constitucionalidad, tal como oficiosamente reconocen círculos jurídicos allegados a las instituciones catalanas, ¿cómo pudo escapar del estudio de la ley, por parte del Consell Executiu, creando un conflicto inútil e innecesario? 2.4. El segundo artículo recurrido, el 6.1, establece que en caso de duda entre las traducciones catalana y castellana de las leyes del Parlament publicadas en el Diari Oficial de la Generalitat, el texto catalán será el auténtico. 2.5. El Gobierno estima que ha de ser el

poder judicial el que resolva las interpretaciones dudosas. 2.6. ¿Es que son posibles las dudas y que pueden ser inexactas las traducciones entre dos lenguas tan afines?

3.1. Ha habido recurso, cuando se agotaba el plazo para que la ley entrara en vigor, y no faltarán ahora los que magnificarán la cuestión, planteando un conflicto que podía haberse evitado. 3.2. Será el Tribunal Constitucional, sin embargo, el que diga la última palabra. 3.3. Por cierto, antes de dos semanas s falla el recurso presentado contra la LOAPA.

“El mal somni ja es realitat”, Avui, 21-7-83

1.1. No es tracta d’escatir si els articles impugnats són més o menys importants; es tracta de la voluntat política palesada pel govern socialista de Madrid de no trobar una solució mitjançant el diàleg. 1.2. No es tracta que la decisió hagi estat presa ahir o fa una setmana; es tracta que el portaveu del president Felipe González, Eduardo Sotillos, va enganyar el president de la Generalitat. 1.3. No es tracta que el PSOE hagi desautoritzat el PSC (PSC-PSOE); es tracta que els socialistes volen manar a Catalunya, perquè siguem l’element ordenador del procés autonòmic.

2.1. Si la unanimitat va presidir l’aprovació de la llei de normalització lingüística, la mateixa unanimitat hi ha a qualificar de “greu error” i “manca de sensibilitat política” la decisió del govern de Madrid. 2.2. Fins i tot els socialistes catalans va reconèixer que la mesura no havia estat gens oportuna. 2.3. Sobretot perquè hauran de tornar a patir d’aquí a pocs mesos, els atacs de les forces polítiques rivals. 2.4. Però fóra dolent que ens deixéssim portar per les qüestions electorals.

3.1. El català, ja ho dèiem fa menys d’un setmana, és la nostra raó de ser. 3.2. És el nostre senyal d’identitat nacional més important. 3.3. I és per això que s’havia posat en aquesta llei el màxim d’interès, el màxim de precaucions legislatives perquè ningú no pogués atacar-la i, més encara, perquè ningú no pogués sentir-se marginat per ella.

4.1. Heus ací, però, que el govern de Madrid -que fins ara sempre havia destacat la voluntat de no recórrer al Tribunal Constitucional i arreglar les lleis amb el diàleg - ha decidit aquesta vegada, tot just quan es tracta de la llei del català, d’interposar recurs contra ella sense fer la més mínima consulta a la Generalitat de Catalunya. 4.2. Se’ns dirà que són articles tècnics. 4.3. No val aquest argument, car el Tribunal Constitucional podrà revisar-ne d’altres. 4.4. Se’ns dirà que són paràgrafs sense importància. 4.5.

Tampoc no ens serveix aquest argument, car es tracta de la voluntat política palesada pel govern de l'Estat de no fer cas de la voluntat del poble català, legítimament representada pels seus parlamentaris.

5.1. Ara cal esperar. 5.2. Esperar que l'alt tribunal decideixi sobre la llei del català. 5.3. Però no deixa de ser ridícul que un dels articles impugnats hagi estat obra dels socialistes catalans i que l'altre sigui aquell en què es diu que el text català de les lleis fetes pel nostre Parlament serà el vàlid en cas de dubte davant la traducció castellana. 5.4. No hi compta, doncs, la voluntat del legislador sinó la interpretació judicial. 5.5. Insistim, no es tracta d'analitzar els articles ni els arguments. Es tracta de constatar una voluntat política. 5.6. Voluntat que divendres passat volíem qualificar de mal somni. 5.7. Doncs bé, ens hem despertat i el mal somni ja és realitat.

“Una impugnación gratuita”, El País, 23-7-83

1.1. LA IMPUGNACIÓN de dos artículos de la ley del catalán, anunciada tras el Consejo de Ministro de esta semana, y en vísperas de la entrevista celebrada entre Felipe González y Carlos Garaikoetxea, es una muestra más de la torpeza de los planteamientos autonómicos del Gobierno. 1.2. Tienen razón quienes en estos momentos, para evitar una confrontación sobre el tema, subrayan que los recursos son anecdóticos, pues pretenden modificar meros aspectos formales, y recuerdan que lo fundamental, el fondo de la ley e incluso los detalles que resultaron más polémicos durante su elaboración, han quedado indirectamente revalidados al no estar incluidos en la impugnación. 1.3. Pero aunque no se haya impugnado nada sustantivo, lo sustantivo es el recurso en sí, por el que Cataluña entera se siente decepcionada, después de que la ley fue fruto de un consenso general por parte de todos los representados en las instituciones de autogobierno.

2.1. La responsabilidad de los socialistas catalanes es evidente. 2.2. Si en los puntos recurridos tiene razón el parlamento catalán, el PSC evidencia un escaso peso político a la hora de explicar sus puntos de vista a sus compañeros del PSOE en la Administración central. 2.3. Si las impugnaciones son, en cambio, razonables, tendrán que dar explicaciones de por qué prestaron su consenso. 2.4. En uno y otro caso salta a la vista que los socialistas catalanes son la única fuerza política que se hallaba en condiciones de evitar a tiempo el conflicto. 2.5. La gratuidad de éste parece más

evidente cuando se analizan los puntos que han sido objeto de la impugnación. 2.6. El primero de ellos, que facultaba a la Generalitat para actuar de oficio ante los tribunales en defensa de los intereses particulares de los ciudadanos que se sientan limitados en su derecho de usar el catalán, recogía, en definitiva, el derecho del Gobierno autonómico a mantener una actitud activa en este terreno. 2.7. La explicación del recurso no va contra este derecho, sino contra la aplicación concreta que les daba la ley, pues señala que una intervención de oficio de este tipo modificaría el marco legal existente sobre procedimientos judiciales, lo que es “competencia exclusiva del Estado”. 2.8. El otro artículo recurrido, que establecía que en caso de una interpretación dudosa de un texto legal bilingüe dictado por el parlamento catalán se consideraría oficial la versión catalana, resulta completamente intrascendente si las cosas se hacen correctamente y las traducciones -el parlamento de Cataluña suele deliberar en catalán- se realizan con la seriedad e impecabilidad que han de caracterizar a estos trabajos. 2.9. Ambos puntos, aunque sean retocables, no justifican que se arrojen sombras de anticonstitucionalidad sobre lo legislado por la Cámara catalana.

3.1. En un momento en el que las relaciones del Poder central con el País Vasco están gravemente deterioradas, cuando se ha creado la fricción con la Xunta gallega por la cuestión de la representación en la ofrenda ante el apóstol Santiago, crear problemas marginales entre Madrid y Barcelona refleja una falta de habilidad política. 3.2. Parece que asistimos a una forma de crispación autonomista por temas prácticamente formales -banderas, protocolos y esta impugnación que comentamos-, pero que pone de relieve la precipitación con que el PSOE aborda la cuestión autonómica y la facilidad con que cae en las provocaciones tendidas por HB, sean estas iniciales las de Herri Batasuna, en Euskadi, o las de Heribert Barrera, en Cataluña.

“Contra la decisió del Parlament”, Avui, 27-6-86

1.1. Quan el govern central impugnà la llei de normalització lingüística, restaren ben clars dos aspectes: 1) la impugnació era només parcial i no afectava l'essència de la llei; 2) precisament perquè tenia tan poc abast, era una falta de sensibilitat extrema denunciar una disposició legal que havia estat aprovada unànimement pel Parlament de Catalunya. 1.2. Ara, quan passats els anys, el Tribunal Constitucional dóna la raó al govern central, valen les mateixes consideracions.

2.1. Han hagut de transcórrer tres anys perquè hi hagués sentència, una sentència que s'ha fet pública gairebé immediatament després de les eleccions del dia 22 d'aquest mes. 2.2. Després d'un estudi tan llarg, el Tribunal nega al consell Executiu de la Generalitat el dret a actuar per fer "efectius els drets dels ciutadans reconeguts en l'article 3 de l'Estatut" i en la llei impugnada, i, a la vegada, nega prioritat al text original català de les lleis catalanes i la dóna, en canvi, a la seva versió oficial castellana.

3.1. Ahir es conegueren, també, les sentències sobre la normalització lingüística a Galícia i al País Basc: als gallecs, se'ls deslliura de l'obligació de conèixer la seva llengua i, als bascos, no els és permès de triar la seva i fer-la obligatòria en començar un procediment judicial. 3.2. Es tracta de dues aportacions més a la convivència lingüística de l'Estat, en la qual, si jutgem a partir de les sentències del Tribunal Constitucional, tot sembla preparat per a continuar confinant les llengües no castellanes al racó de l'oblit o de les coses innecessàries.

4.1. El respecte als tribunals i, fins i tot, el normal acatament de llurs sentències no pot ésser un obstacle al comentari lliure de llurs decisions. 4.2. La llei, sense els apartats 4.2 i 6.1, després de la sentència de l'alt tribunal, és la via jurídica ineludible, però que ningú no es pensi que Catalunya pot seguir-la amb entusiasme. 4.3. Si fins i tot un procés tan bàsic com el de la normalització lingüística topa amb obstacles importants i significatius, tot i que només siguin de detall, potser cal pensar que el marc general que empara aquesta normalització és massa fill d'un passat que cal superar. 4.4. Perquè, tot i que està dins d'un ordenament jurídic precís, la discrepància entre el Parlament de Catalunya, per una banda, i el govern central, per l'altra, avalada ara de manera definitiva pel Tribunal Constitucional, crea un clima d'inseguretat per a la mateixa normalització.

5.1. No cal dir que la resposta ha d'ésser la continuïtat en la normalització. 5.2. La llei, tot i retallada, és encara important i útil, i institucions i particulars han de lluitar per convertir-la en saba de vida de cada dia. 5.3. En aquesta perspectiva de continuïtat en el treball, la sentència esdevé una mena d'advertiment: que ningú no es pensi que hi haurà gaires facilitats en aquest camí, que ningú no es cregui erròniament que la feina, que tot just comença, ja s'ha acabat.

“La ley sigue siendo la ley”, El Periódico, 28-6-86

1.1. El Tribunal Constitucional, el supremo intérprete de nuestra ley de leyes, acaba de dictar sentencia. 1.2. Dos apartados de sendos artículos de la Ley de Normalización Lingüística, conocida popularmente como la ley del catalán, han sido declarados inconstitucionales. 1.3. El alto tribunal ha resuelto así el recurso que interpusiera el gobierno central. 1.4. Su misión no era la de entrar en el tema de fondo - la normalización de la lengua catalana, reconocida y amparada por la propia Constitución y el Estatut-, sino resolver, desde la perspectiva jurídica, la constitucionalidad de dos aspectos concretos de la ley.

2.1. No cabe en este sentido valorar la oportunidad o no de la sentencia desde una óptica política. 2.2. La responsabilidad corresponde en este campo al Gobierno central que decidió interponer recurso contra una ley que fue aprobada unánimemente por el Parlament. 2.3. Políticamente, la crítica cabría dirigirla a la descoordinación existente entre los socialistas catalanes -uno de los dos párrafos suprimidos corresponde a una enmienda introducida por el propio PSC- y sus colegas que apoyaron el recurso. 2.4. Una vez tomada esta decisión -en la esfera política-, el Tribunal Constitucional no debía hacer otra cosa que la que ha hecho: estimar si los preceptos recurridos se ajustaban a derecho, sin introducir valoraciones que no le corresponden, ya que donde la ley no distingue no caben distinguos.

3.1. La sentencia, y en este aspecto han coincidido los ponentes que elaboraron la ley y la propia directora general de Política Lingüística de la Generalitat, no cuestiona el fondo de un texto que podrá seguir siendo un valioso instrumento para la normalización del catalán. 3.2. En esta perspectiva es como merecen ser interpretadas las fuerzas políticas catalanas más representativas. 3.3. Catalunya avanza en un marco de pluralidad -las urnas lo han vuelto a constatar recientemente- y es bueno para la vertebración de nuestra nacionalidad y para el necesario entendimiento de nuestra sociedad civil que así sea. 3.4. La ley del catalán sigue estando vigente, es válida y es constitucional. 3.5. Éste es el mensaje que deben pregonar nuestros políticos para emprender los pasos necesarios a fin de que en Catalunya no se rompan los “frágiles puentes del diálogo” que añoraba el poeta.

4.1. Y sólo una acotación final. 4.2. Los que puedan caer en la tentación de instrumentalizar políticamente la sentencia jurídica que reflexionen antes. 4.3. Sería preciso recordarles que fue también el Tribunal Constitucional quien, entonces a

instancias del Parlament, declaró inconstitucional la polémica LOAPA. 4.4. No fueron dos párrafos los que quedaron en entredicho, sino el espíritu mismo del precepto. 4.5. Y el Gobierno central, como no podía ser de otro modo, acató la sentencia.

5.1. Catalunya sólo ha gozado de márgenes de libertad cuando España los ha tenido. 5.2. Y para salvaguardarlos se precisan organismos como el Tribunal Constitucional que se sitúen por encima de la *mêlée* política. 5.3. Y es preciso que así continúe siendo.

“La batalla de las lenguas”, El País, 26-6-86

1.1. LAS SENTENCIAS del Tribunal Constitucional sobre tres recursos del Gobierno acerca de las leyes de normalización lingüística de las Parlamentos catalán, vasco y gallego significan un paso trascendente en la construcción del Estado de las autonomías.

2.1. El criterio seguido por los magistrados para aceptar determinados recursos y rechazar otros ha sido el que marca el artículo 3 de la Constitución. 2.2. Ésta establece de forma bien clara que las lenguas de la comunidades autónomas son objeto de protección y de derechos, pero no de obligaciones por parte de los ciudadanos. 2.3. Así que el artículo primero de la ley del Parlamento gallego, que situaba en pie de absoluta igualdad la lengua vernácula y la castellana (hace referencia al deber de los gallegos de conocer su lengua), ha sido declarado inconstitucional. 2.4. Igualmente, el artículo 8.3 de la ley vasca, que contempla la posibilidad de que la Administración autónoma utilice en exclusiva el vascuence en determinadas situaciones es también declarado inconstitucional, ya que afecta a una discriminación del castellano. 2.5. La prioridad de éste es reconocida de manera explícita por la sentencia cuando dice: “...sólo del castellano se establece constitucionalmente un deber individualizado de conocimiento, y con él, la presunción de que todos los españoles lo conocen”. 2.6. Es decir, que si es un derecho de catalanes, gallegos y vascos el conocer y usar sus respectivas lenguas y un deber del Estado el protegerlas, sólo el castellano es de obligatorio y presumible conocimiento por parte de todos los españoles.

3.1. La actitud de los magistrados responde al intento de llegar a una situación de bilingüismo lo más perfecta posible allí donde coexisten dos lenguas oficiales. 3.2. Se rechaza todo tipo de norma que obligue al ciudadano a aprender una lengua que no

sea el castellano y se declaran inconstitucionales las leyes que tiendan a implantar, aunque sea parcialmente, el monolingüismo. 3.3. En este sentido, la sentencia clarifica el estatuto de co-oficialidad de las lenguas en las tres comunidades autónomas de referencia, y aporta al respecto matices novedosos e interesantes. 3.4. En primer lugar, se establece, en la sentencia sobre la ley vasca, que la co-oficialidad afecta no sólo a las Administraciones autónomas, sino a todos los poderes públicos, incluidos los centrales, radicados territorialmente en cada comunidad. 3.5. Ello lleva directamente a la exigencia de aplicación de la co-oficialidad en las fuerzas armadas y en sus relaciones con los ciudadanos. 3.6. En segundo lugar, en otro de los fundamentos jurídicos se apunta la necesidad de poner fin a la situación de hecho que atribuye a la Administración central la protección de los derechos lingüísticos relacionados con el castellano, y a las Administraciones autonómicas, iguales facultades para la protección de sus lenguas autónomas. 3.7. La sentencia declara que tanto el Estado como las comunidades autónomas deben garantizar y proteger el uso de ambas en cada comunidad. 3.8. En tercer lugar, se reconoce que los poderes públicos de las autonomías pueden establecer principios de prioridad lingüística en el reclutamiento de funcionarios adscritos a cada una de las comunidades.

4.1. La construcción de un Estado democrático y descentralizado, en el que se reconocen la pluralidad y la diversidad lingüística y cultural, no es fácil ni será rápida. 4.2. Tras 40 años de dictadura y varios siglos de mentalidad uniformadora, no se puede esperar que, de la noche a la mañana, llegue fluidamente el consenso y la normalización. 4.3. Las sentencias que comentamos constituyen un paso capital a la hora de evitar dramatismos y tensiones y de potenciar la riqueza lingüística de España.

“La lengua: absuelta”, La Vanguardia, 24-12-94

1.1. FINALMENTE, a pocas horas de la Navidad, el Tribunal Constitucional ha emitido su fallo sobre la Llei de Normalització Lingüística que se viene aplicando en Cataluña desde 1983. 1.2. Como se recordará esa fue una ley que el Parlamento catalán aprobó en su día con el voto unánime de todos los diputados. 1.3. En los últimos tiempos, y coincidiendo con una intensa campaña de prensa sobre una supuesta marginación de la lengua castellana en Cataluña, el Tribunal Supremo decidió atender el recurso del abogado Esteban Gómez Rovira. 1.4. Ese recurso se concretaba en el

decreto de inmersión lingüística en las escuelas catalanas y el hecho de haber sido aceptado por el Supremo provocó una justificada inquietud general. 1.5. La lengua propia de Cataluña ha sido siempre un tema fundamental, inseparable de la recuperación de las libertades. 1.6. La permeabilidad de la sociedad catalana ha hecho posible una integración lingüística espontánea y natural que en ningún momento ha desembocado en ningún tipo de conflicto. 1.7. La Llei de Normalització Lingüística ha sido importante para que la lengua catalana pudiera remontar el estado de postración pública tras el régimen franquista, pero en ningún caso ese remonte ha ido en menoscabo de la lengua castellana. 1.8. Hace poco una encuesta realizada por la Inspecció d'Ensenyament daba como resultado que los alumnos de las escuelas de Cataluña al finalizar la etapa de EGB muestran un mayor conocimiento de la lengua castellana que de la catalana. 1.9. No en vano la mayoría de los medios de comunicación o de producción cinematográfica y de difusión editorial siguen siendo hegemónicos en la lengua de Cervantes.

2.1. Pero el avance que ha significado esa ley podía quedar truncado en el caso de que el alto tribunal hiciera suyas las reservas del Supremo. 2.2. No ha sido así. 2.3. Es más: el Tribunal Constitucional no solo refuerza la corrección de la ley sino que recuerda que “este modelo de conjunción lingüística es constitucionalmente legítimo en cuanto responde a un propósito de integración y cohesión social en la comunidad autónoma, cualquiera que sea la lengua habitual de cada ciudadano”. 2.4. El Tribunal considera asimismo que es la lengua catalana “el centro de gravedad de este modelo de bilingüismo” e insiste en las necesarias garantías para que el castellano no quede excluido como lengua docente “de forma que quede garantizado su uso y conocimiento”. 2.5. Con este fallo el Tribunal Constitucional sanciona definitivamente una ley cuyo espíritu ya venía siendo practicado por los ciudadanos de hoy y los del futuro. 2.6. Sería bueno que la comprensión demostrada por los magistrados del TC hacia la ley no hiciera olvidar al Govern de la Generalitat la necesidad de prevenir los eventuales abusos que se pudieran cometer en la aplicación de los reglamentos. 2.7. El consenso que permitió alumbrar la ley hace once años debe continuar, manteniéndose con la misma serenidad de la que hoy Cataluña se puede jactar por encima de interesadas invenciones de conflictos inexistentes. 2.8. En 1983 la ley pretendía que el catalán saliera de su desamparo y se normalizara. 2.9. Ahora, por fin, esa normalización puede continuar avanzando de forma automática, a favor de la convivencia de todos los ciudadanos y, por supuesto, cuidando de no ir en contra de los derechos de nadie.

“Una sentencia sensata”, El Periódico, 24-12-94

1.1. Con la sentencia del Tribunal Constitucional, la Llei de Normalització Lingüística que aprobó el Parlament en 1983 logra el respaldo de la más alta instancia jurídica del Estado. 1.2. Se zanja la polémica, así como las dudas que expresión el Supremo sobre algún punto. 1.3. Y agota sus pasos, también, el recurso interpuesto por la Coordinadora de Afectados por la Defensa del Castellano (Cadeca). 1.4. La ley se convierte en inapelable. 1.5. Pero en aras del juego limpio, ahora es cuando resulta más sagrada la obligación de la Generalitat de extremar su celo para que su cumpla en todos los sentidos, para no consentir radicalismos de profesores sean del signo que sean, y para garantizar junto a la enseñanza del catalán la del castellano.

2.1. Pensamos que es un buen día para Catalunya. 2.2. Creemos en la conveniencia de un único circuito escolar (para que todos los estudiantes reciban la misma enseñanza, flexibilidades aparte, y sin crear guetos lingüísticos), en la inmersión, en la condición de lengua propia de Catalunya que tiene el catalán, en el bilingüismo real de la calle y en la necesidad de conservar la paz social que hay actualmente en Catalunya respecto de este tema.

3.1. El fallo coincide con la postura de casi todos los grupos políticos: al acabar EGB todos los estudiantes deberán conocer el catalán y el castellano. 3.2. El tribunal dice que “este modelo de conjunción lingüística es constitucionalmente legítimo en cuanto responde a un propósito de integración y cohesión social en la comunidad autónoma, cualquiera que sea la lengua habitual de cada ciudadano”. 3.3. Estamos de acuerdo.

“La ratificació d’un pacte”, Avui, 24-12-94

1.1. La reforma política que va possibilitar el retorn a la democràcia va comptar amb l'aportació de diversos segments ideològics que van arribar a uns punts mínims de consens sobre els quals aixecar l'edifici constitucional. 1.2. Per al catalanisme polític era essencial el reconeixement plurinacional de l'Estat -i així consta a la Constitució- i, també, la possibilitat de dotar-se dels mecanismes jurídics necessaris per retornar al català al lloc que li corresponia com a llengua pròpia del país. 1.3. Per això, tan bon punt es va constituir el primer Parlament democràtic, va ser discutida, i aprovada per

unanimitat, una llei de normalització lingüística que, en el terreny educatiu, proposava com a objectiu que els nens i nenes de Catalunya quan acabessin la seva escolarització bàsica es trobessin en condicions d'usar indistintament -és a dir, llegir i escriure- les dues llengües oficials del país.

2.1. Aquest objectiu de la llei de normalització lingüística és el que havia estat impugnat, primer, davant del Tribunal Suprem; finalment, davant del Tribunal Constitucional. 2.2. El fet que, després de tantes setmanes de suspens, la màxima instància judicial de l'Estat hagi dictat una sentència absolutament favorable a la llei ha de considerar-se com una ratificació del pacte polític implícit que va fer possible, en el seu moment, la reforma política. 2.3. En efecte, el catalanisme polític pot continuar tenint una acomodació dins de l'actual organització jurídica de l'Estat perquè li és permès de desenvolupar allò que considera un objectiu irrenunciable: el foment de l'ús social del català.

3.1. La sentència subratlla dos punts especialment importants. 3.2. D'una banda, que el català, tal com es reconeix en l'Estatut d'Autonomia, és la llengua pròpia de Catalunya. 3.3. D'una altra, i a un nivell més concret, que no és possible, a Catalunya, rebre únicament ensenyament en castellà. 3.4. Pot dir-se, doncs, ben legítimament que la sentència avala la política lingüística seguida fins ara per la Generalitat, que, a la vegada -cal recordar-ho-, és fruit del consens de tots els partits polítics representats al Parlament de Catalunya.

4.1. El contingut dels dos vots particulars que acompanyen la sentència il·lustra sobre la gravetat dels perills evitats. 4.2. En efecte, el reconeixement de la possibilitat de rebre ensenyament només en castellà implicaria l'existència de dues xarxes d'escoles públiques i, per tant, comportaria una divisió social inadmissible. 4.3. Cal recular fins a l'aprovació de la LOAPA per trobar, de la reforma política ençà, un altre moment en què les exigències del catalanisme polític haguessin estat posades tan en qüestió. 4.4. Afortunadament, tant en un cas com en un altre, el Tribunal Constitucional ha tornat a posar les coses al seu lloc. 4.5. Ha fracassat l'intent de dividir lingüísticament els ciutadans de Catalunya.

“En favor del bilingüismo”, El País, 24-12-94

1.1. LOS FUNDAMENTOS de la política lingüística catalana, consensuados por todos los partidos políticos, recibieron ayer un espaldarazo del Tribunal Constitucional, que consideró plenamente acordes con la Carta Magna los artículos de la Ley de Normalización Lingüística de 1983 impugnados por el Tribunal Supremo. 1.2. Es una confirmación de la constitucionalidad del bilingüismo integral, dirigido a garantizar a los jóvenes el pleno conocimiento de las dos lenguas oficiales -castellano y catalán- al final del ciclo escolar y la utilización de la denominada inmersión en catalán en el primer ciclo, como mejor método para evitar la segregación escolar y la formación de dos comunidades lingüísticas separadas, con presumible vulneración del principio de igualdad entre todos los españoles.

2.1. La primera reacción del Gobierno catalán ante la sentencia ha sido la de renovar pública y solemnemente su voluntad de garantizar el funcionamiento de la “doble oficialidad” -de la lengua castellana y de la catalana- en la enseñanza. 2.2. Es una sana actitud que sirve para despejar dudas sobre la aplicación de la ley y da pie a comprobar más adelante el cumplimiento efectivo de la promesa. 2.3. El Constitucional recuerda en su sentencia que la incorporación de los alumnos originarios de otras comunidades autónomas el sistema escolar catalán debe ser progresiva y requiere “medios de apoyo”, así como “medidas de carácter flexible” para atender las situaciones especiales. 2.4. No es ocioso subrayar que de la resolución satisfactoria de esta casuística dependerá a partir de ahora que la sentencia sea también comprendida y aceptada en el conjunto de España.

3.1. Además de resolver la constitucionalidad de la Ley de Normalización, el Constitucional ha dado una interpretación sobre el artículo 3 de la Constitución que sienta doctrina jurídica en una cuestión de enorme potencial conflictivo. 3.2. Se trata de la distinción entre la lengua castellana, como “lengua española oficial del Estado, que todos los españoles tienen el deber de conocer y el derecho a usar”, y “las demás lenguas españolas, (que) serán también oficiales en las respectivas comunidades autónomas”. 3.3. La ambigüedad del texto constitucional podía resolverse en dos direcciones: estableciendo una *lengua de primera*, la del Estado, que genera derechos y deberes, y lenguas *de segunda*, que se limitan a ser oficiales de las autonomías, con derecho pero sin deber alguno; o situando en plano de práctica igualdad, gracias al sistema escolar bilingüe, a las dos lenguas oficiales en las comunidades con lengua

propia.

4.1. Los magistrados del Supremo, en el auto que planteaba la cuestión de inconstitucionalidad, eligieron la primera interpretación, pero el Constitucional ha elegido la segunda, que es la que permitirá el mantenimiento del bilingüismo y la preservación de la convivencia lingüística. 4.2. No es anecdótico que los magistrados hayan considerado legítima una especie de *discriminación positiva* a favor del catalán para recuperar los años de discriminación y que la atención a la normalización lingüística lleve a que el catalán “sea el centro de gravedad de este modelo de bilingüismo”.

5.1. La sentencia no *corrige* a la Constitución en la obligatoriedad de conocimiento del castellano por parte de todos los españoles, pero acota en la práctica la preferencia al ámbito superior del Estado y a la preservación de los derechos lingüísticos de los ciudadanos que se desplazan temporalmente a una comunidad autónoma. 5.2. “Esta posición constitucional del castellano no entraña en modo alguno una marginación o exclusión (...) de las demás lenguas”, argumenta el Tribunal. 5.3. Es decir, el deber de conocer el castellano no significa excluir “el empleo del catalán como lengua docente” ni “genera un pretendido derecho a recibir las enseñanzas única y exclusivamente en castellano”, tal como pretendían los impugnantes de la Ley de Normalización.

6.1. Lo que se ha salvado con esta sentencia es lo mismo que el Constitucional ha utilizado como argumento central: la convivencia civil. 6.2. La sentencia subraya que el régimen lingüístico español (Constitución y estatutos) “presupone no sólo la coexistencia sino la convivencia de ambas lenguas cooficiales, para preservar el bilingüismo”, y explica también que los poderes públicos “deben garantizar el derecho de todos a no ser discriminados por el uso de una de las lenguas oficiales”.

“Ley de Normalización Lingüística: las aguas vuelven a su cauce”, El Mundo, 24-12-94

1.1. El Tribunal Constitucional no considera que estuvieran justificados los recelos del Supremo, con lo que la Ley de Normalización Lingüística del Parlamento de Cataluña ha sido declarada conforme a la norma fundamental del Estado. 1.2. El dictamen que el alto tribunal dio a conocer ayer, muy pormenorizado, viene a refrendar

lo que muchos hemos dicho y repetido a lo largo de los últimos meses: que la orientación de la Ley es correcta y positiva; que los problemas que se han presentado al respecto -pocos, pero no por ello desdeñables- nacen de su incorrecta aplicación. 1.3. Y sobre ello alerta. 1.4. Lo que también es positivo. 1.5. Reconozcamos que el dictamen del Constitucional tiene la ventaja añadida -que sin duda ha merecido consideración- de evitar un conflicto político de primera magnitud: buena parte de Cataluña habría tomado muy mal que se declarara inconstitucional la Ley. 1.6. Lo que tampoco hubiera sido correcto. 1.7. Pero las sensibilidades siguen estando demasiado a flor de piel. 1.8. Todas.

“TC: Luces y sombras”, ABC, 24-12-94

1.1. Por mayoría, el TC ha estimado que la ley catalana de “normalización lingüística”, no es contraria a la Constitución. 1.2. Se pone así término a un dilatado pleito que trae causa de la estimación por la Audiencia de Barcelona del recurso interpuesto por unos particulares contra algunas normas de desarrollo de la ley. 1.3. Recurrido el fallo por la Generalidad ante el TS, éste acordó plantear la “cuestión de constitucionalidad”.

2.1. Glosar con urgencia una sentencia complejísima, de más de cien folios, complementada con dos contundentes votos particulares discrepantes de los magistrados Díaz Eimil y Gabaldón, sería temerario. 2.2. Habrá que volver con sosiego sobre ella.

3.1. Anticipémonos, sin embargo, a advertir que el TC ha venido a corroborar la dilatada y coherente posición editorial de ABC -”La sangre del espíritu” (22.10.93); “ABC tenía razón” (2.3.94); “La realidad y la lengua” (10.3.94); “El catalán, gloria de España” (13.3.94); “En castellano también, por favor” (22.5.94)-, que nunca dudó de la constitucionalidad de una ley unánimemente votada y que distinguió siempre entre la norma y los abusos que en su interpretación y aplicación venían cometiéndose por la Administración educativa de la Generalidad. 3.2. Y que seguiremos denunciando.

4.1. De hecho, la sentencia, junto a la declaración de constitucionalidad, tiene un claro carácter exhortativo que la Generalidad no puede desconocer. 4.2. Así, cuando el TC advierte “que quienes se incorporan al sistema educativo en una Comunidad de cooficialidad lingüística han de recibir la educación en una lengua que puedan comprender”...para no ver afectado su derecho a la educación.

5.1. O cuando se subraya que los objetivos del modelo que integración que la Generalidad dice perseguir “no pueden ser alcanzados de forma inmediata o aceleradamente” y requieren medidas de carácter flexible para atender situaciones personales.

6.1. Pero tampoco podemos alejar la impresión de encontrarnos ante una sentencia condicionada por descarnadas circunstancias políticas que -digámoslo a las claras- debilita alarmantemente la preeminencia constitucional del castellano, anteriormente proclamada por el propio TC. 6.2. El retorcimiento de muchas de las construcciones conceptuales de la sentencia salta a la vista. 6.3. La distinción entre el “derecho abstracto” a utilizar el español y el derecho personal y concreto a exigir su enseñanza, es ininteligible. 6.4. La referencia de la lengua al elenco de los derechos humanos es inconsistente.

7.1. Y es que, como Díaz Eimil y Gabaldón, manifiestan en sus votos, la sentencia ha elegido el terreno menos espinoso -el derecho a la educación- eludiendo el núcleo duro del problema: el bilingüismo, la preeminencia de la lengua común, los límites competenciales de las Comunidades Autónomas en la materia.

8.1. Lamentamos tener que escribirlo así, pero esta sentencia -insistimos, no el sentido de su fallo sino su fundamentación- no va a prestar un gran favor al prestigio de nuestro TC y menos aún al de los políticos nacionalistas, que cometieron la indelicadeza de intimidarlo.

“La ley del catalán”, ABC, 14-1-97

1.1. El conseller de Cultura de la Generalitat, Joan Maria Pujals, se ha mostrado sumamente optimista respecto a la reforma de la Ley de Normalización del catalán. 1.2. En declaraciones periodísticas, aseguró el conseller que las intenciones del Govern sobre el nuevo marco jurídico de la lengua podrán ser asumidas por el PP, lo que a su juicio, sería que los redactores de la ley habrían hecho todo lo posible e imposible por legislar de modo óptimo y “agradable” a todas las partes. 1.3. Vale la pena destacar, no obstante, que una ley puede contar con todo el consenso político posible y, sin embargo, ser mala, absurda y, lo que es peor, innecesaria. 1.4. Más que un consenso de corte partidista, debería preocupar al Govern de la Generalitat contar con el apoyo social necesario para que una ley, más que un marco jurídico inevitable, será un instrumento

de convivencia. 1.5. Ciertamente que si la reforma se acomoda a los planteamientos del PP -y no sólo de este partido, sino también del PSC-, se habrá ejecutado con prudencia y respecto por los derechos lingüísticos de todos los catalanes y de quienes sin serlo vienen a trabajar, invertir, estudiar o vivir aquí de modo, en principio, temporal.

2.1. No obstante, el conseller iba un poco más lejos en sus planteamientos al afirmar que el Ejecutivo nacionalista no renunciará la potestad sancionadora, que piensa ejercer, según sus palabras, de “forma sensata”. 2.2. Esta intención ya puede ser foco de conflictos y, de entrada, ampara las sospechas y recelos de quienes temen una oleada de intolerancia lingüística administrativa. 2.3. Afortunadamente, Pujals dijo que se respetarán los derechos individuales, algo que en una situación normal no cabría ni matizar.

3.1. También apuntó el conseller que la nueva ley -cuya entrada en el Parlament está prevista para comienzos del verano- no debe ser necesariamente aprobada por unanimidad, con lo que todo lo dicho sobre sus esperanzas de que el PP acepte la reforma no es más que una galantería del conseller. 3.2. Con todo, habrá que esperar a conocer el nuevo texto antes de llegar a conclusiones.

Los partidos formarán una ponencia conjunta

“La segunda ley del catalán”, El Periódico, 9-2-97

1.1. Poco más de tres años después de otro intento que resultó frustrado por sus errores de planteamiento, la Generalitat intenta de nuevo la reforma de la Ley de Normalización Lingüística que se aprobó por unanimidad en el Parlament en 1983. 1.2. Desde entonces han pasado 14 años en los que el conocimiento del catalán se ha extendido, se han aprobado otras leyes que en algunos aspectos convierten en desfasado el texto y los tribunales han dictado sentencias decisivas, como la del Constitucional, que van incluso más allá que la propia norma.

2.1. Teniendo en cuenta estos antecedentes era, pues, planteable una reforma, que se aborda desde propuestas mucho más razonables que las intentadas en noviembre de 1993. 2.2. Frente a la imposición de cuotas en medios de comunicación o en el cine, la amenaza de sanciones y la no distinción entre la Administració pública y la empresa privada -criterios que se trataron de aplicar hace tres años-, el *conseller* Joan María Pujals ha optado ahora por las medidas de fomento del catalán mediante ayudas

públicas a las iniciativas privadas, el destierro de las cuotas en los medios no públicos y una solución inteligente para sortear la siempre polémica aplicación de las sanciones: no será la ley quien las fije, sino que el ciudadano podrá recurrir a otras normas sancionadoras, como la Ley del consumidor o la de la Función Pública, si se siente perjudicado en sus derechos.

3.1. Este traslado de la iniciativa al ciudadano, que se deriva de la concepción del derecho lingüístico como algo individual, es una de las soluciones más imaginativas del nuevo proyecto, que servirá también para defender el uso del castellano cuando alguien se sienta perjudicado por no ser atendido en esa lengua. 3.2. Es decir, la ley consagrará el derecho de las personas a ser atendidas en la lengua que prefieran. 3.3. Estos planteamientos, así como el elogiado ofrecimiento de que los partidos redacten la proposición en una ponencia conjunta -procedimiento no usado en el Parlament desde 1987-, auguran una tramitación más plácida y unos resultados eficaces para la protección y el uso de las dos lenguas oficiales de Catalunya.

“La nova llei del català”, Avui, 10-2-97

1.1. El conseller de Cultura, Joan Maria Pujals, i el director general de Política Lingüística, Lluís Jou, van explicar durant la setmana passada als representants dels partits polítics els punts bàsics que estructuraven la nova llei sobre l'ús de les llengües oficials. 1.2. El govern és conscient de les dificultats que suposa tirar endavant un text consensuat i acceptat per tots els grups polítics. 1.3. D'una punta a l'altra de l'arc parlamentari. 1.4. I hi ha coses que podrien resultar més senzilles -com ara convèncer els dirigents del PSC de la necessitat d'adequar el marc legal lingüístic a la realitat de Catalunya, catorze anys després de l'aprovació de la primera llei de normalització lingüística-, però que al final poden portar implícites moltes més complicacions de les previsibles. 1.5. El conseller i el seu equip ho saben i, malgrat tot, no han renunciat a un acte polític necessari: sondejar els diferents partits fent-los arribar les línies mestres del nou text legal per sumar totes les voluntats polítiques possibles a l'hora d'arrodonir-lo i aprovar-lo parlamentàriament.

2.1. D'entrada, la nova proposta ha estat plantejada des de la prudència necessària. 2.2. L'experiència de Lluís Jou ha estat impagable en tot aquest procés. 2.3. Jou sap fins a on es pot arribar perquè cap punt de la nova llei no sigui qüestionat

constitucionalment. 2.4. Els redactors de la proposta, per tant, han filat molt prim en un punt clau: el règim sancionador que haurà de garantir-ne el compliment. 2.5. Aquí és on hi ha les principals reticències per part d'alguns grups polítics -sobretot del Partit Popular- i aquí és també on podria haver-hi alguna possibilitat d'alterar determinades sensibilitats socials. 2.6. Per molt que es digui i s'escrigui que el text busca la defensa del drets lingüístics de tots el ciutadans de Catalunya, tinguin com a pròpia la llengua que tinguin, en l'àmbit comú de promocionar l'ús social del català. 2.7. En aquest sentit, la fórmula triada es podria qualificar de salomònica: seran els interessats els qui, en defensa del drets que determina la llei, podran recórrer a fórmules sancionadores *indirectes*, determinades per altres normes.

3.1. El nou text supera el de l'any 1983 perquè ja no centra quasi tot l'esforç legislatiu en la normalització de l'ús del català a l'escola. 3.2. Pretén abordar, doncs, tots els altres fronts socials on l'idioma pateix greus mancances i deficiències: mitjans de comunicació, administració de justícia, empreses, comerç... 3.3. La llei de normalització lingüística fa anys que ja ha tocat sostre. 3.4. Ha estat desbordada per l'evolució de la societat, per les distintes revolucions tecnològiques aplicades a les comunicacions -que per ara no fan més que afavorir el desequilibri informatiu en favor del castellà- i per la inèrcia abusiva en alguns sectors com ara l'àmbit judicial o l'administració perifèrica del govern central- on la presència del català és simbòlica. 3.5. Ningú pot argüir que la llei ja funciona i que ara només cal una empenta social en favor del català. 3.6. La llei, es vulgui acceptar o no, ha envellit. 3.7. I els *revulsius* socials pesen poc sense que els acompanyi una legislació que els afavoreixi.

4.1. El govern de la Generalitat s'ha plantejat com a deure i responsabilitat combinar dos objectius irrenunciables. 4.2. D'un costat, preservar la cohesió social existent a Catalunya. 4.3. De l'altre, afavorir l'ús del català per reduir l'actual desequilibri lingüístic, que perjudica un dels trets propis més essencials del país. 4.4. No és fàcil conciliar-los quan encara s'arrosseguen tantes inèrcies -socials, comercials, empresarials i comunicatives- que es consideren *normals* i que afavoreixen la preeminència de l'ús social del castellà. 4.5. I quan des del govern central, sigui quin sigui el color del partit que l'ocupi, es plantegen batalles jurídiques només en defensa de l'únic idioma oficial a tot l'Estat. 4.6. La nova llei farà avançar més el català en els àmbits que li són tan hostils només si, en funció de la cohesió social, no es renuncia a abordar fórmules vàlides perquè l'idioma del país trenqui tantes limitacions forçades. 4.7. Caldrà esperar-ne la redacció definitiva per sospesar-ho. 4.8. I caldrà insistir molt

més en el fet que tot això, sense un impuls més decidit de bona part de la societat, és ben poca cosa.

“La ley del catalán”, ABC, 20-2-97

1.1. LOS partidos políticos han recibido con dispar entusiasmo los criterios básicos elaborados por la conselleria de Cultura para diseñar una nueva ley de normalización lingüística que sustituya a la de 1983. 1.2. Las entrevistas que mantuvo el conseller de Cultura, Joan Maria Pujals, hace unos días, con los dirigentes de las fuerzas parlamentarias hacían presagiar no demasiados obstáculos en el camino de lograr el marcado consenso, factor que ha de conseguirse habida cuenta del asunto de que se trata, que afecta directamente a la cohesión social de Cataluña, como todo el mundo sabe.

2.1. Ayer, sin embargo, al conocerse algunos detalles de la propuesta de la Generalitat, empezaron a escucharse voces encontradas e incluso ya ha habido grupos parlamentarios que hablaron abiertamente de la posibilidad de romper el consenso y no incorporarse a la ponencia que habrá de elaborar la ley.

3.1. El PP, por ejemplo, no está de acuerdo -como ya lo había anunciado formalmente- con la imposición de cuotas o con la regulación del uso de la lengua en el ámbito de lo privado. 3.2. El proyecto de Pujals habla de exigir el conocimiento del catalán en establecimientos o empresas que tengan contacto con el público. 3.3. En el otro extremo, la capitidismuinida ERC reclama más rigidez y más intransigencia a la hora de fijar sanciones o multas y considera que el proyecto de la Generalitat es demasiado vago y genérico. 3.4. En el plano medio, el PSC, que mantiene una postura reticente con la necesidad de la ley, hizo saber, por medio Joaquim Nadal, su desacuerdo con que se intente regular la conversación entre personas, puesto que ésto es legislar “contra natura”.

4.1. Sacar adelante una ley sobre el uso de la lengua con la anuencia de todos los partidos no es tarea fácil. 4.2. El texto que ahora ha conocido -con una inoportuna filtración a un medio informativo catalán- tiene algunos aspectos que se habrán de r...dular. 4.3. El empeño parece complicado.

“Lengua y convivencia”, La Vanguardia, 23-2-97

1.1. La lengua no ha sido un factor de división en Cataluña desde la aprobación de la ley lingüística de 1983. 1.2. El consenso con que entonces fue aprobada la ley ha sido básico para que la convivencia haya sido normal durante este periodo de normalización de la lengua catalana. 1.3. Los tiempos, sin embargo, han cambiado y el Consell Executiu de la Generalitat acaba de aprobar los criterios básicos para la elaboración de una nueva ley lingüística que sustituya a la anterior.

2.1. Lo significativo de esta iniciativa es que insiste en la necesidad de que cualquier cambio en la materia se realice también por consenso. 2.2. El Gobierno de la Generalitat sólo ha aprobado los criterios básicos para la elaboración de un nuevo texto legal sobre el uso de las lenguas oficiales en Cataluña. 2.3. El Consell Executiu, por lo tanto, remitirá su propuesta a la ponencia conjunta del Parlament solicitada por todos los grupos. 2.4. Y si la propuesta del Gobierno catalán, pese a una sorprendente discrepancia en la misma coalición gubernamental, busca el consenso, la respuesta del resto de los partidos también deja abierta la puerta al entendimiento, por cuanto la oposición ha decidido participar en la elaboración de la ley sin condiciones previas.

3.1. El texto que se debe elaborar habrá de ser nuevo y no se limitará a una ley de reforma. 3.2. Con este planteamiento, sin duda ambicioso, el camino que queda por recorrer es largo. 3.3. Lo importante, sin embargo, es que se ha empezado bien: buscando el consenso necesario para que la lengua siga sin ser un factor de división en la sociedad catalana.

“Ley de lenguas”, El País, 24-2-97

1.1. EL GOBIERNO catalán, por iniciativa de su consejero de Cultura, Joan Maria Pujals, ha abierto el siempre conflictivo asunto de la legislación sobre la lengua en un momento políticamente complicado: cuando la insuficiente mayoría nacionalista en el Parlamento catalán necesita de los votos o de la abstención del PP partido reticente por definición a los proyectos lingüísticos de Pujol. 1.2. El consejero Pujals justifica la iniciativa en la necesidad de abrir una nueva etapa de política lingüística, en la que ya no se trata de normalizar una lengua que viene de una situación de inferioridad, sino de garantizar su uso en todos los ámbitos de la vida pública y adaptar una legislación

teóricamente obsoleta a las nuevas tecnologías, a la mundialización económica, a los cambios en la realidad sociolingüística y a la evolución del derecho.

2.1. Tales razones deberán ser demostradas muy cumplidamente si se quiere convencer a la opinión pública de la necesidad de derogar la Ley de Normalización Lingüística de 1983, que fue aprobada por todos los grupos parlamentarios catalanes y recibió el refrendo del Tribunal Constitucional. 2.2. La aplicación de esa ley ha sido en general satisfactoria, pero hay ámbitos de la realidad catalana, como el de la Administración de justicia, en los que no se ha producido todavía la normalización buscada.

3.1. El Gobierno catalán parte de la idea de que ya no hay que normalizar, sino garantizar los derechos lingüísticos de los hablantes de cualquiera de las dos lenguas. 3.2. De acuerdo con este principio, la ley aspira a garantizar que todos los ciudadanos sean atendidos en el idioma que escojan por parte de todas las instancias administrativas. 3.3. Esta garantía se extiende también a determinadas actividades privadas, profesionales o empresariales que tienen un marcado acento público: hospitales, bancos, notarios o registradores. 3.4. Todo ello encaja en el desarrollo de la actual legislación lingüística, pero hay otros ámbitos en los que puede ser un despropósito meterse a legislar.

4.1. Entre las ideas desafortunadas del texto destaca en particular la pretensión de fijar cuotas mínimas de catalán a los medios de comunicación privados. 4.2. Este exceso de celo se parecía también en el intento de obligar a los profesionales por cuenta propia y al pequeño comercio a que puedan atender en ambos idiomas, incluso bajo amenaza de sanción, punto este que ha merecido la crítica de Unió Democràtica, el partido de Duran Lleida que forma parte de la coalición gobernante en Cataluña.

5.1. En la actividad mercantil y económica privada, el derecho del usuario a optar por una lengua se manifiesta acudiendo o no a un determinado profesional o comerciante, que también debe tener salvaguardado su derecho individual. 5.2. En el ejercicio de esta libertad están en juego además eventuales perjuicios económicos, con las deslocalizaciones que suelen producir las intervenciones reglamentistas en actividades privadas, y la propia cohesión social de la que pueden hacer gala hoy día los catalanes. 5.3. Nadie en Cataluña se ha visto obligado hasta ahora a definir su identidad o adscripción lingüística, cosa que vendría exigida por la protección del derecho al uso de la propia lengua en toda relación comercial o contractual privada.

6.1. En todo caso, bien está que se parta del principio de respeto y protección de los derechos individuales de los hablantes. 6.2. Son ellos, y no las lenguas, quienes tienen derechos. 6.3. También es positivo que se considere el bilingüismo como una situación en sí misma deseable, y no como estación de paso hacia el monolingüismo catalán. 6.4. Finalmente, parece adecuado el método de debate propuesto para una materia tan delicada: el de una ponencia única con participación de todos los partidos, que empezará a estudiar con voluntad de consenso el texto de principios propuesto por el Gobierno.

7.1. Cabe esperar del debate que subsane los excesos apuntados. 7.2. Por lo demás, las reacciones que se han producido en los dos extremos del arco parlamentario revelan que las ideas de Pujals circulan por el centro ideológico y político y no deben andar muy desviadas respecto al sentir mayoritario de la población catalana. 7.3. El nacionalismo más radical ha tachado ya el texto como una “ley contra el catalán” y en el Partido Popular la ha querido leer como una burda propuesta de régimen de sanciones contra el castellano. 7.4. Probablemente no es ni lo uno ni lo otro, y necesitará algo más de debate para demostrar tanto su necesidad perentoria como que efectivamente sirve para proteger los derechos de todos los ciudadanos.

“Quotes necessàries”, Avui, 25-2-97

1.1. El projecte que el govern de la Generalitat ha presentat sobre la nova llei d'ús dels idiomes oficials de Catalunya ja ha despertat les primeres suspicàcies i reticències, fins i tot abans que hagi passat el filtre de la ponència conjunta que el debatrà. 1.2. Les suspicàcies, que han estat també a l'origen del darrer enfrontament públic entre els dos socis de la coalició de Convergència i unió, vénen del fet que la proposta vehiculi la necessitat que el comerç -sobretot el gran comerç- pugui contestar als seus clients en qualsevol dels dos idiomes oficials. 1.3. Les veus discrepants han criticat que això es faci com una “obligació” i fins i tot que la Generalitat pretengui incloure-hi mesures punitives, tot i que, en la pràctica, quasi descartaria la possibilitat sancionadora.

2.1. La primera força política a alimentar aquestes suspicàcies ha estat el Partit Popular de Catalunya. 2.2. Els seus dirigents actuals han negat que aquest “sigui el camí correcte” en al normalització del català. 2.3. El seu líder històric, Aleix Vidal-Quadras,

s'hi ha oposat amb molta més contundència i amb la falta de prudència política que sempre l'ha caracteritzat. 2.4. El mateix PP que a Catalunya es refereix amb tant d'entusiasme a la necessitat de no obligar ni coaccionar, no dubta a Madrid a l'hora d'aprovar normes que obliguin la presència del castellà en les etiquetes dels productes, amb les mesures punitives que calgui per fer-ho possible.

3.1. Les reticències han vingut de la mà d'algunes empreses de comunicació. 3.2. Perquè el text també pretén introduir quotes mínimes en la presència del català en la programació de les televisions i les emissores de ràdio privades. 3.3. El sector privat pot aduir que només atén les lleis de l'oferta i la demanda, és a dir, del mercat pur i dur, però això no és del tot cert. 3.4. I no ho és quan els governs europeus, tot i la voluntat de desmonopolitzar i desregularitzar el sector, i la mateixa Unió Europea són el primers que practiquen les quotes de pantalla "gran o petita" en la programació també de les empreses privades, amb la intenció de salvar o de promoure la pròpia indústria audiovisual. 3.5. Els governs europeus han destinat també part dels seus fons a subvencionar productores cinematogràfiques o televisives, en aquells àmbits on el mercat es mostra més inclement. 3.6. Perquè la competència dels productes nord-americans, d'una banda, o dels que busquen només l'entreteniment, de l'altra, ofeguen la creació i la difusió de les alternatives autòctones o de les que tenen pretensions culturals, artístiques o innovadores.

4.1. El gran públic pot tenir sempre la raó. 4.2. Però hi ha més raons. 4.3. I això no pot oblidar-ho la indústria privada que es mou en el sector, que exigeix ingerències institucionals quan es tracta de beneficiar-se'n directament en forma de suport a la creació i les rebutja quan ha de fer el més mínim esforç per la seva part, com en el cas de les quotes. 4.4. Aquesta mateixa indústria, en el cas de les televisions privades, per exemple, ignora olímpicament la pròpia llei de creació, que determinava unes hores setmanals de "desconnexió territorial", i la normativa posterior, que fixava aquestes zones de cobertura on s'havia d'emetre programació pròpia. 4.5. Cap de les tres cadenes privades que funcionen a Espanya ha complert, en aquest apartat, la llei que n'emmarca el funcionament. 4.6. I, tot i amb això, ja han començat a suturar les primeres reticències quan només s'insinuen unes quotes futures.

5.1. Les quotes són necessàries. 5.2. I funcionen arreu d'Europa, destinades a promoure la indústria pròpia. 5.3. Perquè la regulació del mercat no funciona amb llengües que pateixen la competència d'altres de més viables socialment. 5.4. És així de dur. 5.5. I de necessari. 5.6. Es pot debatre com fer-ho per no alterar el funcionament de

les empreses. 5.7. I s'han d'acompanyar amb moltes altres mesures més perquè, elles soles, no garanteixen res. 5.8. I són necessàries, també, per no conculcar els drets dels ciutadans. 5.9. Els d'aquells que veuen com la gran comunicació a Catalunya deixa cada dia més de costat el català. 5.10. Per la lògica del mercat, que no els permet ni triar la llengua.

“Instrumentalización del catalán”, ABC, 18-4-97

1.1. Primero fue la manifestación en la hoja parroquial auspiciada por los obispos trabucaires de Vic, Tarragona, Solsona y Gerona advirtiéndolo a los emigrantes, como si acabaran de llegar, que debían aprender la lengua de “nuestro territorio”. 1.2. A dos de los mencionados “propietarios”, el de Solsona y el de Gerona, se ha unido el obispo auxiliar de Barcelona, el abad de Montserrat, la mayoría de los rectores de Cataluña y más de trescientos intelectuales a parecer también “propietarios” de “su” tierra pidiendo que el catalán sea la única lengua oficial de la región, limitando el castellano al ámbito de los derechos lingüísticos individuales. 1.3. Es decir, a ningún derecho efectivo. 1.4. Por último, el secretario de organización del partido de Pujol, Felipe Puig, confesó ayer que su organización tiene esta reivindicación como aspiración última. 1.5. Es sumamente inquietante el cariz xenófobo que va adoptando en Cataluña la imposición del catalán por parte de personalidades o grupos minoritarios aunque significativos. 1.6. Sobre todo porque es utilizado como un arma para aplastar culturalmente a un sector no precisamente escaso. 1.7. La preocupación es mayor si se tiene en cuenta que la extensión del uso del catalán está progresando, según reconoce la propia Generalidad. 1.8. Si el empleo del catalán avanza, la explicación de la reclamación está en que se busca conscientemente la instrumentalización del idioma para excluir. 1.9. El que no quiera ver que estos planteamientos llevan directamente al conflicto o está ciego o es un inconsciente o ha perdido el sentido de la realidad.

“Falsa crispació”, Avui, 19-4-97

1.1. El diàleg i les aportacions de col·lectius i entitats a l'entorn de la plena normalitat en l'ús de la llengua catalana no són qüestionables. 1.2. Encara més: són

necessaris. 1.3. En el 83, el Parlament de Catalunya va aprovar una llei de normalització que ha anat incidint en la societat. 1.4. Catorze anys després, és obligatori fer-ne balanç. Només defugen l'anàlisi aquells que no volen modificar la situació actual, que presenta alguns punts ben preocupants. 1.5. Quan es va aprovar aquesta llei, la realitat social de l'idioma era una. 1.6. Amb els anys, en alguns àmbits -l'educació, per exemple- el català ha guanyat en vitalitat. 1.7. En uns altres, però, ha mantingut la precarietat -l'administració de justícia o els mitjans de comunicació-. 1.8. En l'era de la televisió per satèl·lit, de les plataformes digitals, en plena revolució de les telecomunicacions i quan nous àmbits -com l'Internet- abans insospitables ha irromput en la societat amb tanta força, només aquells que impulsen o toleren la submissió del català poden estar contra un debat necessari. 1.9. Si una societat és viva ha de replantejar-se, de tant en tant, quines són les realitats que van canviant i que li són més favorables o més hostils. 1.10. I ha d'acomodar-hi les intencions i les lleis. 1.11. Si una llengua minoritzada a la força es vol mantenir viva, els seus parlants han d'analitzar-ne cíclicament el nivell de salut, és a dir, l'ús social.

2.1. És aquest l'intent que ha proposat el govern i que han acceptat tots els partits amb representació parlamentària. 2.2. Una nova llei del català ha de buscar els mecanismes legals que impliquin que en aquells àmbits on l'idioma retrocedeix o no avança amb normalitat s'actui, també, des de les institucions. 2.3. I el camí que s'ha seguit és el correcte. 2.4. Una ponència formada per tots els partits parlamentaris ha de sondejar sectors socials representatius, ha de treure'n conclusions i ha d'omplir de contingut les línies mestres que el govern els ha presentat. 2.5. Mentrestant, però, és lògic -i convenient- que entitats o col·lectius hi diguin la seva. 2.6. Malament aniríem si això fos d'una altra manera. 2.7. Si la fibra més sensible de la societat no es mostra preocupada per les qüestions que l'afecten i se'n desentén, el resultat final, en forma de llei, serà difícilment aplicable, enmig d'un abúlia fatal.

3.1. Per això l'editorial del *Full Dominical* dels quatre bisbats catalans que es publicarà demà és tan important. 3.2. I per això, també, el manifest de tres-cents intel·lectuals catalans -amb l'aval de set rectors d'universitat- és també tan important. 3.3. ¿Què pretén qui en critica l'oportunitat o la mateixa existència? 3.4. Que tothom calli? 3.5. Que ningú digui res? 3.6. Només els intolerants consideren una *agressió* l'opinió calmada i raonada dels altres. 3.7. Hi haurà qui hi estarà a favor i qui hi estarà en contra. 3.8. Hi haurà, també, alguns col·lectius que voldran matisar-ne el contingut o replicar-lo. 3.9. Qui els diu que no ho han de fer?

4.1. Això concreta la vitalitat d'una societat disposada a intervenir -per mitjà de l'opinió- en els temes que l'afecta. 4.2. I tant de bo que es produís més sovint. 4.3. Pel que fa a la llengua, però, aquestes opinions han estat deformades per aquells que no volen cap llei nova -ni tan sols modificar l'actual- perquè ja se senten ben còmodes en l'actual situació i perquè no estan disposats ni a debatre modificar-la. 4.4. Hi ha sectors petits, intransigents, que pul·lulen dins i fora del Partit Popular, per exemple, que voldrien dissoldre la ponència, desactivar cap proposta de canvi en la legislació lingüística i, fins i tot, neutralitzar l'actual en favor dels seus interessos. 4.5. Són aquests sectors els qui han començat a parlar de *crispació*. 4.6. Falsament alarmats i provocadors, ells mateixos, d'alarma social, ja parlen d'una situació d'enfrontaments que s'ha de desactivar ràpidament, eliminant-ne, és clar, el debat, la ponència i la previsible modificació legal que ha de donar més vitalitat a la recuperació del català. 4.7. On hi ha la crispació? 4.8. En les propostes raonades? 4.9. ¿En el debat serè? 4.10. La cara més preocupant d'aquests pocs senyors -que l'altre dia reien tant en un debat de les cases regionals amb representants dels partits polítics- no és la pròpia, sinó la de les complicitats mediàtiques que ja han obtingut.

“El debate de la lengua”, La Vanguardia, 20-4-97

1.1. El presidente Jordi Pujol suele afirmar que la convivencia es más importante que la lengua. 1.2. Efectivamente, de la paz lingüística depende la prosperidad de las dos lenguas oficiales y, en definitiva, el proceso de normalización de la catalán. 1.3. Cuidar esa convivencia es fundamental. 1.4. Por ello, los legisladores procuraron que la constitución y el Estatut regularan un afinado equilibrio sobre política lingüística. 1.5. Según la Constitución, el castellano es la lengua oficial del Estado. 1.6. Y el Estatut afirma que el catalán es el idioma oficial de Cataluña, así como también lo es el castellano, oficial en todo el Estado.

2.1. La cooficialidad de los dos idiomas ha hecho de Cataluña un modelo de convivencia lingüística, cultural y social. 2.2. Pocas comunidades en el mundo pueden presentar un bilingüismo real, espontáneo y natural, regulado claramente por la legislación. 2.3. La convivencia bilingüe es un rasgo genuino catalán. 2.4. El modelo catalán es muy distinto del de Bélgica o Suiza. 2.5. Allí las lenguas oficiales son

territoriales. 2.6. Y el singular bilingüismo catalán no ha provocado conflictos. 2.7. En ese sentido también es modélico.

3.1. Ahora hay una enrarecida polémica, generada en parte por la iniciativa gubernamental de renovar la ley de normalización lingüística. 3.2. Un manifiesto de 350 ciudadanos -entre ellos obispos y rectores universitarios-, califica de “deseable” que el catalán sea la única lengua oficial en Cataluña. 3.3. Insistir en esta línea sería un error político, que no prosperaría legislativamente. 3.4. Además, el socialista Joaquim Nadal ha advertido que esa idea puede conducir a una “fractura social” entre defensores radicales de cada una de las lenguas. 3.5. Y, lógicamente, Pujol, en la última reunión del Consell, mostró su inquietud por una evolución del debate del idioma que podría alterar la convivencia.

4.1. La propuesta monolingüe no responde seguramente a lo que es Cataluña, y además es inviable. 4.2. Impone reformar Constitución y Estatut, y exige una mayoría de dos tercios en las dos cámaras españolas, en dos legislaturas consecutivas, más un referéndum en toda España. 4.3. Ese proceso no pueden avalarlo políticos responsables. 4.4. Agitar las aguas tranquilas de la cooficialidad de las lenguas es desestabilizar un paisaje sereno. 4.5. El modelo seguido en Cataluña ha sido conciliador. 4.6. Y algunos pueden romperlo. 4.7. No debe arriesgarse una convivencia que ha sido ejemplar, y que debe asegurarse para hoy y para el futuro.

Las coacciones y las sanciones, malas vías

“El impulso que necesita el catalán”, El Periódico, 20-4-97

1.1. Los partidos catalanes deberían hacer un ejercicio de responsabilidad y habilidad para aprovechar la elaboración de la nueva ley sobre el uso de las lenguas en Catalunya y dar un impulso a la utilización del catalán, que es una aspiración de la mayoría de este país, pero sin abrir ninguna confrontación amenazante con los adultos que desean seguir expresándose en castellano. 1.2. En la medida en que los partidos se aparten de esto, del sentido de la eficacia, de subordinar su propio brillo a lograr que en la práctica haya más adhesión al catalán en la vida ordinaria de la calle, empezará a correr peligro la viabilidad real de la ley.

2.1. Los castellano hablantes de Catalunya han de considerar los debates sobre la lengua catalana como naturales y no verlos como una agresión potencial en contra suya.

2.2. A cambio, el debate sobre la expansión del uso del catalán debe hacerse en un contexto de verdadero juego limpio y democrático. 2.3. Queremos decir que no sólo debe plantearse de una manera que no parezca una agresión a los disconformes, sino que en el fondo no debe serlo. 2.4. Por eso ha sido poco afortunado el cruce de los trabajos de la ponencia de la ley con el manifiesto que pide que sólo el catalán tenga rango de lengua oficial, del mismo modo que también sería poco acertado que, por ejemplo, la confederación de Entidades Culturales Regionales de Catalunya, siempre sensata, se plantease ahora recoger firmas para una revisión hacia atrás de la política lingüística en las escuelas.

3.1. Hasta ahora el sentido común, el tacto y el respeto mutuo popular, así como el acierto de **Pujol**, han permitido un sustancial avance en paz del proceso de recatalanización. 3.2. Toca, en esa línea, encontrar nuevos mecanismos de estímulo que no supongan coacción, fórmulas de contención que no sean propiamente sanciones, que sirvan como ejes de la actuación lingüística en una nueva etapa en la que Catalunya aspira a una utilización más generalizada de su lengua propia. 3.3. Y eso puede conseguirse con reflexión y trabajo, moderando todos al máximo las declaraciones interesadas y los deseos de protagonismo.

“Convivència”, Avui, 21-4-97

1.1. Tots els catalans preocupats pel futur de l'idioma propi de Catalunya s'estimen la convivència lingüística i la defensen amb tots els arguments i tots els fets que calgui. 1.2. De primer, per pròpia convicció, per propi tarannà. 1.3. I després, ni que sigui perquè els idiomes que comparteixen els parlants amb un altre de més fort, quan hi ha la més mínima insinuació de conflicte, sempre en surten perjudicats. 1.4. Perquè el català camini amb passos segurs cap a la recuperació desitjable -per ara, per exemple, cap a la plena equiparació a tots els nivells amb el castellà-, la norma bàsica que ha d'inspirar qualsevol actuació ha de ser el consens- el més ampli possible- i la tranquil·litat. 1.5. Si algun àmbit social -important i representatiu- manifesta temors, cal obrir-hi immediatament el diàleg i corregir aquest neguit.

2.1. Són afirmacions que no podria deixar de subscriure ningú que pretengui mantenir la lenta recuperació de l'idioma propi de Catalunya. 2.2. Però això no ha de suposar, com a contrapartida, que no es faci res per corregir situacions de desigualtat

que, a la llarga, acabaran perjudicant també l'idioma. 2.3. I que a la curta en dificulten la vitalitat. 2.4. Per exemple, el català no avança gens en l'administració de justícia. 2.5. Representants importants de la magistratura es manifesten sovint contra qualsevol avenç que passi per "la imposició". 2.6. Però es mostren tan contraris a cedir terreny al català, que no semblen deixar una altra opció perquè els percentatges d'ús dels dos idiomes s'anivellin mínimament. 2.7. Un altre cas: la televisió. 2.8. Fa uns anys, l'aparició de Televisió de Catalunya va ser crucial per a la vitalitat de la llengua. 2.9. En percentatges, les emissions en l'un i l'altre idioma quasi es van equiparar. 2.10. Però l'aparició de les televisions privades i, després, del satèl·lit ha tornat a encaminar la situació cap al mateix punt de partida. 2.11. Quan funcionin plenament les dues plataformes de televisió digital, la presència del castellà es dispararà. 2.12. El futur immediat pot ser molt més hostil encara que el present.

3.1. Davant la nova situació que es perfila, les iniciatives per millorar-la, no és que siguin lògiques, és que són del tot necessàries. 3.2. Així, el govern ha presentat una proposta que permeti reconduir l'ús de les dues llengües en aquells àmbits on la llei de normalització lingüística del 83 ha quedat desfasada. 3.3. S'ha format, a tal fi, una ponència parlamentària perquè hi treballi. 3.4. Al mateix temps, diversos col·lectius concrets hi han pres posicions. 3.5. Mentre que la ponència s'ha d'ajustar a la legalitat vigent -la Constitució i l'Estatut-, algunes de les veus que ja s'han deixat sentir van més enllà. 3.6. Un manifest, subscrit ha per més de mil personalitats, demana l'oficialitat única del català. 3.7. Hi tenen tot el dret. 3.8. I la ponència té el deure de continuar treballant dins els marcs legals més amplis.

4.1. També al mateix temps, però, alguns sectors -els contraris a qualsevol canvi, és a dir, els partidaris que el català perdi posicions- han aprofitat el ressò d'aquestes opinions per confondre-ho tot. 4.2. Han parlat d'"intolerància", de "divisions", i de "temors". 4.3. Fins i tot de "trencament de la convivència". 4.4. On ho veuen? 4.5. Han confós manifestos i debat social amb futures decisions polítiques. 4.6. Aquests sectors -en alguns cas, influents- no obren la boca quan el Congrés de Diputats vota que el castellà sigui obligatori en els etiquetatges i que el català només pugui funcionar sol quan es tracta de "productes tradicionals". 4.7. Aquests sectors veuen "imposicions" només en un modest full dominical que planteja únicament *obligacions morals* i en un document firmat per intel·lectuals sense conseqüències legals.

5.1. Aquests sectors consideren que el bilingüisme actual, "real, espontani i natural", no es veu alterat per l'avenç en les telecomunicacions que oblida del tot el

català. 5.2. La convivència a Catalunya és sagrada. 5.3. I l'estabilitat. 5.4. Com també ho és garantir que, mantenint-los, el català continuarà equiparant-se al castellà en tots els àmbits. 5.5. I això, ara mateix, passa perquè la legislació d'aquest país contempli la nova situació. 5.6. Els nous àmbits en què el català perd força.

“Lengua y convivencia”, El País, 22-4-97

1.1. EL GOBIERNO catalán ha planteado la necesidad de revisar la legislación lingüística de 1983, con el objetivo de avanzar en el uso social de la lengua catalana.

1.2. Pero el presidente Pujol ha querido dejar claro que la convivencia es un valor superior y ha propuesto que la revisión legal se realice no a partir de un proyecto del Gobierno, sino en una ponencia parlamentaria conjunta, con la intención de alcanzar un consenso similar al que respaldó la ley de 1983.

2.1. Aunque la ponencia ha convocado a todos los agentes sociales para que expresen su parecer, la batalla de la opinión pública ha empezado fuera del Parlamento, consiguiendo enturbiar el buen clima que rodeaba el debate hasta ahora. 2.2. Cuatro diócesis catalanas, a través de una hoja parroquial común, han conminado a los castellanohablantes a que aprendan el catalán como “nosotros hemos tenido que aprender su lengua”. 2.3. El éxito de la convivencia bilingüe que es Cataluña se base en la existencia de una comunidad de ciudadanos sin exclusiones lingüísticas -catalán es todo aquel que vive y trabaja en Cataluña-, por lo que la frontera entre nosotros y ellos que establece este documento, además de ofensivo para una parte de la población, es inquietante para todos: apunta irresponsablemente hacia la quiebra de la concordia civil. 2.4. No es de extrañar, pues, que otros obispos igualmente catalanes lo hayan criticado.

3.1. Otro texto, un manifiesto suscrito también por algunos obispos y rectores de universidades -con significativas ausencias de personalidades próximas a Convergencia-, declara “deseable” que el catalán sea la única lengua oficial en Cataluña, partiendo de la convicción de que, en una sociedad con dos lenguas, la minorizada -el catalán- no puede sobrevivir al lado de la lengua fuerte. 3.2. El único remedio sería, de aceptarse este dudoso diagnóstico, imponer por ley el monolingüismo. 3.3. Pero las hipótesis de ingeniería lingüística no pueden prescindir de la realidad y quienes lo proponen deberían evaluar si una Cataluña monolingüe por decreto es coherente con el pluralismo de la sociedad catalana. 3.4. “Es insensato o malintencionado”, dice el documento,

“reducir la protección de la lengua catalana a la afirmación de los derechos lingüísticos individuales de los ciudadanos de Cataluña sin tener en cuenta el criterio territorial”.

3.5. El criterio territorial ha de ser tomado en consideración con realismo, pero no hasta el punto de anular el derecho individual. 3.6. La Constitución establece el deber de conocer el español, pero ese deber también existe para los ciudadanos catalanes respecto a la otra lengua oficial desde el momento en que todos los colegiales -salvo los no afincados- deben acreditar que la hablan. 3.7. El uso de un idioma por parte del ciudadano debe respetar el principio de libre elección.

4.1. No se trata sólo de lograr la *supervivencia* del catalán. 4.2. Nadie como los propios catalanohablantes puede comprender las preocupaciones sobre el español que se han manifestado en el reciente congreso de México. 4.3. Si la debilidad del catalán puede demandar una discriminación positiva y su fomento, una Administración bilingüe o el reconocimiento oficial de la unidad de la lengua, nada puede, por el contrario, legitimar una intromisión de las administraciones en los usos privados. 4.4. Por poderosas razones morales, pero también por eficacia: para no despertar, donde no lo hay apenas, un rencor lingüístico que ponga en peligro una convivencia hasta ahora ejemplar. 4.5. Las estadísticas demuestran que el catalán avanza, y lo hace porque toda la sociedad catalana -sin *ellos* ni *nosotros*- lo quiere. 4.6. Con estruendos será imposible elaborar una ley desde el consenso; y sin consenso no habrá una buena ley, sino una frontera que dividirá a la sociedad entre vencedores y vencidos.

De García Prieto a Pujals, pasando por la lengua

“Una feria de abril de puertas abiertas”, El Periódico, 27-4-97

1.1. La llegada de la Feria de Abril organizada por las entidades andaluzas de Catalunya se ha convertido en uno de los buenos momentos de nuestro calendario. 1.2. Año tras años la organización mejora, hasta el punto de que la fiesta de Santa Coloma de Gramenet, aun como menores dimensiones y plasticidad que la de Sevilla, tienen aspectos en los que supera a la original, como por ejemplo en su fragancia general, que en la capital andaluza está cada vez más en crisis a causa de las excesivas heces de los caballos.

2.1. La feria colímbense de abril ha tenido siempre una característica: sus puertas abiertas a todos. 2.2. El tono generoso del carácter andaluz ha sabido dar desde allí su

lección anual de convivencia. 2.3. Catalunya es esencialmente integradora, pero la familia andaluza de Catalunya también, y ha sido siempre cálidamente acogedora, abriendo sus brazos para que quienes no forman parte propiamente de ella se sientan como en un su propia casa cuando la visitan.

3.1. En este contexto, se equivoca **Francisco García Prieto** cuando le pide al *conseller* **Pujals** que no visite la feria, dentro de la resaca de la reciente polémica lingüística. 3.2. **Pujals** tiene tanto derecho y merece tanto respeto cuando expone sus ideas sobre la lengua como el propio **García Prieto**. 3.3. La convivencia que ha regido hasta ahora en Catalunya se apoya precisamente en eso y en el gesto de no cerrarle nunca nadie la puerta a nadie por una cuestión de opinión. 3.4. Sería tan dramático que media Catalunya decidiese no cruzar voluntariamente la puerta del recinto ferial como que la otra media quisiese prohibirle el acceso.

4.1. Catalunya está condenada a seguir buscando los perfiles de su identidad y a resolver pacíficamente tanto la defensa de su lengua propia como el respeto al castellano. 4.2. Y eso lo saben perfectamente tanto Pujals como García Prieto. 4.3. La Feria debe servir para unir y limar -con un fino en la mano, música de fondo y baile como telón- lo que en otros momentos puede llegar a crispase dentro de la sequedad de la política o la complejidad de los debates periodísticos.

El uso del catalán y el castellano en Catalunya

“Vuelve la moda de firmar manifiestos”, El Periódico, 30-4-97

1.1. Cuando se empezó a reclamar diálogo para elaborar la nueva ley sobre el uso de las lenguas en Catalunya, parecía que el tema iba a ceñirse, desgraciadamente, a la clase política. 1.2. La sociedad civil no parece hallarse en buena forma en estos tiempos de aznarismos, de modo que el debate corría el riesgo de ser estrictamente parlamentario, con el *handicap* que comportan los apriorismos de las fuerzas políticas y sus tentaciones de partidismos.

2.1. Parecía poco probable que el país real estuviese dispuesto a opinar, pero no ha sido así y hay que considerar positivo lo que ocurre. 2.2. La calle ha tomado el debate como propio, y se vuelve a recurrir, como en los tiempos de las militancias antifranquistas, a la divulgación de manifiestos cargados de firmas para expresar diversos puntos de vista. 2.3. Nadie debe escandalizarse. 2.4. Nadie debe lamentar que

el tema haya escapado de los parlamentarios. 2.5. Nadie debe quejarse de que, por fin, se hable abiertamente sobre el uso del castellano y el catalán desde todas las tendencias.

3.1. El debate debe fijar las líneas maestras de una ley que nosotros continuamos considerando necesario actualizar. 3.2. Pero ni se trata de debatir si el catalán será en el futuro la única lengua oficial, ni de centrarse en el elogio del bilingüismo, ni de polemizar sobre el evidente derecho de los castellanohablantes adultos a no ser coaccionados. 3.3. El planteamiento de esta reforma era - y debe ser- buscar la manera de estimular un uso más extendido del catalán, dentro de las coordenadas del respeto a la libertad individual de todos y del reconocimiento de su condición de lengua propia de Catalunya. 3.4. Por lo que estamos viendo, las prisas excesivas y las actitudes demasiado tajantes les suenan enseguida amenazadoras a ambas partes. 3.5. Por eso, el debate debe continuar haciéndose desde la comprensión mutua y el ánimo de concordia. 3.6. Pero está bien que se produzca. 3.7. Lo único que no debemos hacer es convertir los manifiestos - que deben ser catálogos de razones- en armas arrojadas. 3.8. Hay una mayoría de catalanes, que nos atrevemos a decir que es absoluta, que no desea ningún tipo de guerra por este tema.

“Bilingüismo”, ABC, 13-5-97

1.1. Circula con profusión la teoría de que Cataluña no es un país bilingüe porque los únicos bilingües son los catalanoparlantes, que también hablan el castellano, mientras que no ocurre lo mismo con el resto de catalanes, que tan sólo conocen una lengua. 1.2. Reclaman los primeros un esfuerzo a los segundos para que se conviertan en auténticos bilingües, algo razonable pero escasamente viable y no por falta de buena voluntad sino otros motivos. 1.3. Aunque quisiéramos, no todos somos Borges que empezó a estudiar el finlandés con 63 años.

2.1. Sin embargo, no tiene en cuenta esta teoría que, con la inclusión del catalán en las aulas, las nuevas generaciones crecen ya perfectamente bilingües, en catalán y castellano. 2.2. Es un mero problema de tiempo, no de animadversión a un idioma, que no es el materno, como parecen insinuar quienes se quejan de que no existe ese bilingüismo formal en Cataluña.

3.1. Se está esgrimiendo acaloradamente una teoría que, en la práctica, dejará de ser cierta. 3.2. Cualquier muchacho o muchacha menor de veinte años es hoy total y

perfectamente bilingüe entre otras cosas, porque ha podido estudiar en las dos lenguas, lo que no ocurre desde que se implantó la inmersión en las escuelas, que el castellano desapareció de la faz de las aulas. 3.3. Cualquier catalán, sea cual sea su origen o sus raíces, anhela, ante todo, que sus hijos conozcan el catalán tan bien como el castellano, primero, por amor a la tierra en la que vive y trabaja y, en segundo lugar, por meros motivos prácticos, de índole social, laboral y económica.

4.1. Por eso es de lamentar que quienes décadas atrás razonaban con la vehemencia que les otorga la justicia, lo injusto, inconveniente y rechazable que resulta el que no se le permita a un niño estudiar en su lengua materna, ahora sin embargo justifiquen exactamente lo contrario. 4.2. Antes tenían razón. 4.3. Ahora, manipulan.

5.1. Poseer dos lenguas es una riqueza y no un arma política arrojada, que es ejercicio que con tanta frecuencia se practica.

“Lengua y comercio”, ABC, 23-5-97

1.1. BAJO este concepto, CiU pretende dar carta de naturaleza a una intromisión administrativa en las actividades privadas que se desarrollan de cara al público. 1.2. El “irrenunciable” principio de disponibilidad lingüística, aquel por el que todas las sociedades -del tipo que sean, públicas, privadas, con ánimo de lucro, receptoras...- deben garantizar que el personal a su servicio que desarrolle su trabajo de cara al público pueda atender en las dos lenguas oficiales de Cataluña. 1.3. Si la nueva ley del catalán se aprueba con tal principio, se habrá abierto la puerta no sólo a unos derechos sino también a la denuncia, al conflicto lingüístico, a la intolerancia y al temor. 1.4. El PP siempre ha considerado tal precepto como una irresponsable intromisión legal en actividades que se deben regir por parámetros que nada tienen que ver con el vehículo de expresión, sino con la expresión en sí, con la voluntad y la libertad de los ciudadanos, con su libre albedrío. 1.5. Es una idea tan absurda que sólo cabe planteársela en términos teóricos.

2.1. Contra tal principio reaccionaron duramente los comerciantes catalanes, quienes han llegado al punto de plantearse seriamente la posibilidad de fundar un partido que, da paso, les defiende de las alegrías de los políticos a la hora de conceder permisos para abrir grandes superficies comerciales. 2.2. No puede ser, por ejemplo, que un panadero deba preocuparse primero por la lengua que emplea en su despacho

que por el pan que hace. 2.3. Los reduccionismos legalistas de la Generalitat, de CiU, llevan a consideraciones tan ridículas como la planteada en el obrador.

3.1. El PSC, como el PP, también se ha puesto en contra del borrador de CiU, de la Generalitat, sobre este asunto, pero cabrá recordar a los socialistas catalanes -tan “entusiasmados” con la disponibilidad- que en 1993 votaron a favor de tal principio, recogido en el Estatuto del Consumidor, un texto que contó con el beneplácito generalizado de todos los grupos, salvo el PP, como casi siempre.

“Lenguas en libertad”, El País, 19-7-97

1.1. LOS COMERCIANTES no tendrán obligación de atender en catalán a sus clientes, en contra de lo que habían propugnado los redactores del primer borrador del proyecto de ley sobre el uso de las lenguas en Cataluña, suscitando numerosas críticas, incluso de Unió Democràtica de Catalunya, el socio democristiano de CiU. 1.2. Era absurdo e incluso dudosamente constitucional que se convirtiera en una obligación de cualquier empresa con atención al público, e incluso de los profesionales con despacho abierto, el hablar al cliente en catalán o en castellano si éste lo exigía. 1.3. Sólo por la desaparición de esta regulación conminatoria, el proyecto de ley que saldrá la próxima semana de la ponencia en el Parlamento catalán puede acogerse con alivio.

2.1. El nuevo texto incluye a cambio la obligación legal, redundante e innecesaria, de que cualquier empresa o profesional atienda a los clientes con independencia de la lengua en que soliciten sus servicios. 2.2. Es decir, que deberá hacerse lo que ya se está haciendo. 2.3. El dominio pasivo del catalán es habitual entre la mayoría de la población castellanohablante y es bastante insólito el caso de que alguien no quiera atender a un cliente por el hecho de que no le hable en la lengua de su preferencia.

3.1. La convivencia lingüística de la que puede hacer gala Cataluña no conducía obligatoriamente a la necesidad de legislar todavía más sobre el uso de las lenguas. 3.2. La ley de normalización de 1983, el decreto del Gobierno catalán sobre inmersión lingüística en la escuela y los correspondientes avales del Tribunal Constitucional constituyen un marco legal más que suficiente para permitir un desarrollo de la lengua catalana que la aleje de forma definitiva de la anormalidad que ha venido sufriendo históricamente. 3.3. Los progresos realizados en los últimos 20 años, desde que empezó

la actividad legislativa sobre la lengua con un decreto que introdujo por primera vez la enseñanza del catalán en la escuela, son bien claros y no permiten deducir, antes al contrario, que se haya agotado o paralizado el marco legal.

4.1. El nuevo texto consolida lo que ya existe. 4.2. Avanza en la imposición de cuotas lingüísticas para las concesiones radiofónicas y televisivas autonómicas, en la obligatoriedad de utilizar el catalán para rotulación, folletos y etiquetaje de información general, y en el mandato de un sistema sancionador indirecto, a través de la legislación sobre consumo, disciplina de mercados o función pública. 4.3. Estos aspectos sancionadores han suscitado una muy lógica preocupación en una parte de las fuerzas parlamentarias y de la propia opinión pública. 4.4. Cuando queda tanto por hacer en la aplicación de la legislación ya vigente -por ejemplo, en la consecución de un bilingüismo efectivo en toda la Administración periférica o en la misma asignación de más recursos para la enseñanza-, sería absurdo concentrar toda la tensión normalizadora en la aprobación de una legislación conminatoria que pudiera atizar un conflicto social o un retroceso legal en el Tribunal Constitucional.

5.1. En realidad, la aprobación de una nueva ley sobre el uso de las lenguas se ha revelado como una necesidad más política que social. 5.2. En algún momento parecía que el ruido producido por las ansias legisladoras del Gobierno catalán conseguían despertar algún león dormido y que todo tendía a lograr una distancia escenográfica entre CiU y el PP que compensara la imagen de intimidad producida por el apoyo a la investidura de José María Aznar, la aprobación de los Presupuestos de 1997 y la previsible aprobación de los de 1998.

6.1. Mantener la cohesión social, evitar la división de los ciudadanos en razón de su origen y de su lengua y alcanzar una sociedad bilingüe -es decir, formada por ciudadanos capaces de utilizar ambas lenguas- han sido hasta ahora los objetivos conductores de una política lingüística que ha funcionado razonablemente bien y ha proporcionado excelentes frutos de convivencia. 6.2. Bueno sería que, al terminar la tarea legislativa, todos tuvieran en cuenta la preservación de estos valores.

“Dos lenguas propias”, ABC, 28-9-97

1.1. PUJOL y las fuerzas políticas presentes en el Parlamento catalán no pueden volver la espalda a la ausencia de consenso social y a los riesgos de conflictividad y

fractura de la convivencia, inherentes a las pretensiones impositivas de la nueva «ley del catalán». 1.2. El derecho humano al uso de la propia lengua no puede sacrificarse al imperio de la desmesurada voluntad política de promover una cultura uniforme. 1.3. Paradójicamente, todos los argumentos que el nacionalismo catalán movilizó en defensa de la «inmersión» para compensar la situación subordinada del catalán, serían ahora utilizables para denunciar la posición discriminatoria y subalterna a la que pretende relegarse al castellano. 1.4. Grave es el alejamiento del espíritu y la letra de la Constitución española y del Estatuto de Cataluña, al ignorar lo que en una y otra norma significan «lengua oficial» y «lengua propia». 1.5. Pero más grave es la ignorancia de la gozosa y pacífica realidad bilingüe de Cataluña que el intervencionismo político pretende empobrecer y asfixiar.

“Paz lingüística”, La Vanguardia, 29-9-97

1.1. Cataluña disfruta de una convivencia plural y de una paz lingüística, pese a las visiones más o menos apocalípticas o, en cualquier caso, interesadas que, como el Guadiana, salen a la superficie. 1.2. En este sentido, la vigente ley del catalán de 1983 se ha empotrado como un instrumento extraordinariamente válido, que además, ha sabido mantener, gracias al consenso alcanzado, la paz lingüística en Cataluña. 1.3. No porque desde fuera de Cataluña se haya pretendido gritar a veces más fuerte o se haya querido dar la impresión de tener la lengua más afilada se puede rebajar el éxito que la ley de 1983 ha tenido en su desarrollo.

2.1. La explicación de este éxito es clara y obedece a diversa razones. 2.2. Primero, por el consenso con que la ley ha contado desde todos los sectores políticos y sociales de Cataluña. 2.3. Y, segundo, porque durante los catorce años que lleva vigente la ley del catalán, la lengua no se ha convertido, y no se ha querido convertir, en un arma política y partidista.

3.1. La situación puede parecer distinta ahora, cuando se discute la elaboración de una nueva ley del catalán. 3.2. El borrador de la proposición de ley que sigue los criterios enunciados por el Gobierno de *Convergència i Unió* ha levantado voces discordantes, tanto en el plano político como en el social. 3.3. En algunos casos, se ha reclamado la retirada del proyecto. 3.4. Y, en otros, se ha subrayado la conveniencia de

no barrer la Llei de Normalització Lingüística, la que fue aprobada por el Parlament en 1983, y no hay que olvidarlo, por unanimidad.

4.1. En este contexto, hoy se reúne la ponencia parlamentaria del catalán. 4.2. Y la ocasión es una buena oportunidad para reclamar que el debate, desde la necesaria responsabilidad, continúe manteniendo el grado de entendimiento alcanzado en 1983 y conservado hasta ahora.

5.1. Sin consenso no será posible otra ley del catalán. 5.2. La convivencia y la paz lingüística así lo reclaman, como también lo hace el sentido común. 5.3. Porque no hay que darle más vueltas: la utilización de la lengua, desde un lado o desde el otro, como arma política es un arma de doble filo que sólo puede dañar a la convivencia que, pese a quien le pese, disfrutamos los ciudadanos de Cataluña.

La ponencia parlamentaria llega a la encrucijada

“La ley del catalán: estímulo o presión”, El Periódico, 30-9-97

1.1. El actual borrador de la ley del catalán está entrando en una situación de naufragio. 1.2. Poco a poco, va solidificándose una amplia oposición a que entre las nuevas medidas para favorecer el uso social de esta lengua figure algún tipo de sanciones o la imposición de cuotas obligatorias de catalán que afecten a empresas privadas. 1.3. El PSC, formación fundamental para una aprobación consensuada de esta ley, considera sin ninguna ambigüedad que estos dos elementos podrían atentar contra los derechos de los castellanohablantes, lo que pondría en peligro la convivencia.

2.1. Otras fuerzas, desde ángulos distintos, tampoco están de acuerdo con el actual texto. 2.2. Por una parte, el PP, sin llegar a las posturas de la etapa de Vidal-Quadras, va más lejos que los socialistas en su crítica y, aunque ya no cuestiona abiertamente la inmersión lingüística, refleja su recelo a la filosofía de la normalización preparando nueve votos particulares contra el proyecto. 2.3. Por otro lado, cerrando la pinza alrededor del texto presentado por CiU, la dirección de Esquerra Republicana advierte que podría votar no si se modifica algo a la baja.

3.1. Ayer, en el Parlament la mayor parte de los diputados relacionados con este proyecto pedían prudencia a los informadores y señalaban que de momento aun estamos en las lógicas discusiones previas. 3.2. Sin embargo, da la sensación de que se está llegando al fondo de una materia sobre la que hasta ahora ha existido mucha hipocresía

y enormes ganas de aplazar eternamente el desenlace. 3.3. Está claro que Catalunya, en el sentido más general de la palabra, quiere nuevos pasos adelante en la catalanización. 3.4. Pero la encrucijada sobre si ese objetivo debe buscarse sólo por la vía del estímulo o también por la de la presión está ya delante de los legisladores. 3.5. Y parece necesario tomar la decisión a partir de un amplio apoyo parlamentario y de la calle que no puede existir sin CiU y el PSC juntos. 3.6. Llega, por lo tanto, el momento en que Pujol y los principales dirigentes del socialismo catalán han de ponerse definitivamente de acuerdo y atender a su alta responsabilidad ante la historia.

“Consens lingüístic”, Avui, 30-9-97

1.1. La nova llei del català porta camí de convertir-se en la llei del tres i dos. 1.2. Tres passos endavant i dos enrere. 1.3. Totes les forces polítiques amb representació parlamentària han redactat un esborrany que la ponència específica hauria d'enllestir avui. 1.4. Ha costat molt, massa arribar a punts bàsics d'acord. 1.5. En cadascuna de les decisions que els representants dels partits prenen hi pesa moltíssim el suposat preu electoral que ells mateixos consideren que se'n derivarà. 1.6. A la contra, suposen. 1.7. El PP no renuncia a abandonar els electors que va guanyar amb la línia dura que va marcar Aleix Vidal-Quadras. 1.8. Els dirigents actuals d'aquest partit no saben quin percentatge d'aquests votants van optar per la seva opció moguts per la inèrcia estatal general i quins els van avalar per l'espanyolisme dur que segrega l'expresident del partit. 1.9. Les reticències i les contradiccions populars es multipliquen i allò que aproven un dia amb condicionants, ho rebutgen de ple l'endemà.

2.1. El PSC es mou, també, en un terreny confús. 2.2. Els seus dirigents consideren la qüestió atenent al cost electoral que suposaria deixar el Partit Popular sol “en defensa” dels castellanoparlants. 2.3. Treballen amb mesura en la ponència i sorprenen, després, amb declaracions que ho invaliden tot. 2.4. Amb aquesta actitud fan molt més radical un text que ha estat aprovat des d'una suavitat exquisida. 2.5. Els socialistes catalans podrien aprovar sense gaires reserves l'esborrany que han contribuït a redactar. 2.6. Però constaten, sovint, entre la militància, moltes més complicitats cap a les posicions dures del PP. 2.7. O això es creuen. 2.8. Esquerra Republicana es mou entre el possibilisme i unes cotes més altes -i més coherents d'exigència. 2.9. Demanen a Convergència i Unió actituds més decidides. 2.10. Però ¿Tindria sentit i viabilitat un

text que només comptés amb el suport de CiU i Esquerra Republicana? 2.11. Finalment, la coalició nacionalista, que n'ha estat la impulsora des del govern, aguanta, com pot, les declaracions i les pressions d'alguns sectors socials i culturals, per bé que siguin minoritaris. 2.12. I troba reticències en alguns sectors econòmics -per exemple a l'hora de tirar endavant l'etiquetatge en català poc menyspreables. 2.13. El govern, a més, és qui més ha de forçar un equilibri tan necessari com precari.

3.1. Tot i això, hi ha alguns punts que els partits que es reclamen portadors d'una certa sensibilitat catalanista -tots, tret del PP- no haurien d'oblidar. 3.2. En primer lloc, apel·lar a la llei del 83 és una fal·làcia. 3.3. La llei de normalització lingüística s'ocupa, amb preferència, de l'àmbit educatiu. 3.4. I ho ha fet amb reticència. 3.5. Tanta, que n'ha exhaurit totes les possibilitats. 3.6. Qui parla de mantenir-la o de modificar-la no se l'ha llegida, no sap que és la revolució de les telecomunicacions o actua de mala fe. 3.7. Segona: suprimir qualsevol referència a sancions indirectes és convertir aquest text en un sermó. 3.8. Tercera: no imposar quotes és tant com deixar la llengua catalana en mans del mercat, i el mercat no està per determinades subtileces. 3.9. Quarta: reduir la qüestió a demanar "més recursos públics" és ofensiu. 3.10. És obvi que, com més recursos millor, però s'haurien de multiplicar per mil per intentar equiparar castellà i català només en el circuit cinematogràfic.

4.1. Les forces parlamentàries catalanes, tret del PP, poden assumir aquests conceptes bàsics i aprovar una llei que no sembla la millor però que potser es la millor que tots ells poden assumir. 4.2. Ningú pot invocar "la falta de consens" per trencar-lo prèviament. 4.3. Pot haver-hi consens en aquests quatre punts que són a l'esborrany que ha redactat la ponència. 4.4. I aquest consens avalarà, sobradament, la nova llei. 4.5. Quan es va aprovar la del 83, els dos representants andalusistes no acudien a les sessions. 4.6. I no la van votar. 4.7. Un diputat de Centristes de Catalunya -UCD es va abstenir. 4.8. Aliança Popular no tenia representació al Parlament. 4.9. Aquell consens és tan apel·lat com fals. 4.10. El mateix PP, des del Parlament, s'ha oposat sovint a un dels eixos bàsics derivats del text del 83: la cohesió de l'ensenyament a Catalunya, que no separa els alumnes per raó de llengua. 4.11. Hi ha, doncs, diferències d'interpretació bàsiques. 4.12. ¿Com es pot reivindicar un consens que mai no ho ha estat?

“En català, si us plau”, El Mundo, 8-10-97

1.1. La tolerancia lingüística viene siendo un hecho en Cataluña desde hace muchos años: desde que los cavernícolas que exigían que se hablara en cristiano dejaron de tener en sus manos las riendas del poder. 1.2. El pueblo de Cataluña se ha mostrado espontánea y pacíficamente bilingüe, y le ha ido muy bien con ello: todo el mundo reconoce que, en Cataluña, las polémicas sobre lenguas son patrimonio exclusivo de los partidos políticos. 1.3. En la calle, unos ciudadanos hablan en catalán, otros en castellano, y ya está: eso es todo.

2.1. Observa el dicho chino que, para enderezar la caña que durante años estuvo inclinada de un lado, hay que forzarla durante un cierto tiempo en sentido contrario. 2.2. Es sin duda verdad que, para lograr una plena normalización de la lengua catalana, durante muchas décadas discriminada, debe dársele ahora un trato especial de ayuda. 2.3. Para conseguir, por ejemplo, que esté más equitativamente representada en los medios de comunicación -incluida la prensa escrita-, en los que sigue siendo francamente minoritaria.

3.1. Pero algunas de las propuestas que están siendo discutidas en relación al proyecto de Ley de Usos Lingüísticos en Cataluña de cara a su próximo debate en el *Parlament*, no apuntan en esta vía, de voluntad igualitaria, sino que aspiran de modo inequívoco a conceder a la lengua catalana un estatuto jurídico de rango superior. 3.2. Las muestras de ello son muchas: van desde la obligatoriedad de que los documentos bancarios aparezcan redactados “al menos en catalán” a la exigencia de que el etiquetaje de los datos obligatorios de los productos alimentarios envasados y de los productos tóxicos y venenosos producidos en el Estado español y distribuidos en Cataluña haya de aparecer igualmente “al menos en catalán”. 3.3. Según ese criterio, los ciudadanos de Cataluña que no conozcan o no conozcan bien la lengua catalana podrían tener dificultades para entender el contenido de sus documentos bancarios o las advertencias de las etiquetas de determinados productos.

4.1. Lo de menos es la anécdota; lo de más, la cuestión de fondo: no cabe tratar de mejorar la situación de la lengua catalana a costa de los derechos de los castellanohablantes de Cataluña. 4.2. Que mejore, y cuanto más mejor. 4.3. Pero porque sea preferida, no porque se vea coactivamente impuesta. 4.4. “Desgraciada de la lengua que tenga que depender de una ley”, ha dicho Rafael Ribó, con toda la razón. 4.5. En

ese mismo sentido se ha pronunciado el llamado *Foro Babel*, que agrupa a intelectuales y artistas de muy diversas adscripciones políticas.

5.1. Han de ser conscientes los políticos catalanes de que las lenguas no tienen derechos: los tienen quienes las hablan. 5.2. Y la mitad de los catalanes hablan -y sienten y aman- en castellano. 5.3. El lema correcto, que tanto preconizaron los catalanistas de hace veinte años, es el viejo, *En català, si us plau*. 5.4. Literalmente: en catalán, si le place. 5.5. Y bien está que le plazca. 5.6. Pero, si no, si se siente más comfortable hablando en castellano, hágalo con entera libertad. 5.7. Sin que nadie lo tenga por catalán de segunda. 5.8. O -peor aún- por mal catalán.

“Ni cuotas ni sanciones”, El País, 9-10-97

1.1. LA PONENCIA conjunta del Parlamento de Cataluña que ha elaborado la ley del uso de las lenguas terminó trabajos de forma poco satisfactoria. 1.2. El consenso que rodeo a la ley de normalización de 1983, el blindaje jurídico que le proporciono el Tribunal Constitucional y las posibilidades legales todavía no agotadas de profundizar en una política lingüística de fomento de una lengua históricamente discriminada obligaban al Gobierno catalán a la mayor prudencia a la hora de emprender nuevas iniciativas legislativas. 1.3. Era imprescindible que demostrara la perentoriedad de una nueva ley que actuara con el máximo consenso político y social y que no pusiera en peligro el patrimonio de cohesión social que puede exhibir legítimamente la Cataluña autónoma.

2.1. La ponencia conjunta de todos los grupos era el método adecuado para atender a estas exigencias. 2.2. Pero sus trabajos han dejado tantos temas abiertos y ofrecen discrepancias tan palmarias que solo cabe esperar una agudización de las diferencias hasta convertir el debate de la ley en una batalla política con fuerte incidencia de las conveniencias tácticas de los partidos. 2.3. CiU ha renunciado a uno de los aspectos más polémicos de su proyecto: la exigencia de que los comerciantes y profesionales respondieran al cliente en el idioma que éste eligiera, catalán o castellano. 2.4. Pero la persistencia de un régimen de sanciones y de cuotas aplicado indirectamente a través de la normativa comercial, convierte en inaceptable el texto actual. 2.5. El debate político y social abierto ha demostrado que el Gobierno catalán lanzó la iniciativa sin tener garantizado un consenso básico ni haber previsto resistencias

sociales como las de círculos económicos ideológicamente nacionalistas pero que ven un peligroso peaje en la obligación del etiquetado en catalán de algunos productos, lo que podría afectar a la libre circulación de mercancías en España y en la UE.

3.1. Aunque la ley de 1983 no resuelva todos los problemas de presencia institucional y social del catalán, es difícil pensar que la solución está en su sustitución por una ley tan intervencionista. 3.2. Quienes apoyan una nueva ley enumeran casos de discriminación en la legislación general. 3.3. Pero la solución a este problema no podrá ser una réplica al revés catalana, sino la rectificación de las leyes españolas discriminatorias. 3.4. Sería preocupante que en lugar de buscar un consenso facilitado por la alianza PP-CiU en el ámbito español se hubiera elegido esta opción para marcar distancias en la política catalana.

4.1. Garantizado a través de la normativa escolar que todos los ciudadanos de Cataluña conocerán el catalán, es bien legítimo garantizar ahora la posibilidad de usarlo a través del fomento de todas sus manifestaciones y la estricta vigilancia de la igualdad institucional: pero no por imperativo de una ley con rasgos intervencionistas y coercitivos, elaborada sin consenso y cuya aplicación plantea riesgo de fractura cívica.

“Una ley innecesaria-una mala ley”, El Mundo Cataluña, 15-11-97

1.1. Jordi Pujol llegó ayer a un acuerdo con el secretario general del Partit per la Independència (PI), Angel Colom: la nueva Ley de Usos Lingüísticos incluirá no sólo el derecho, sino el deber de conocer el catalán.

2.1. El *conseller* de Cultura, Joan Maria Pujals, aclaró rápidamente que se trata de un “deber genérico”, que no obligará a los ciudadanos de Cataluña a nada concreto. 2.2. Una ley que explicita deberes que no son obligatorios es, desde luego, toda una innovación. 2.3. Pero al PI le vale para dejar de lado sus anteriores críticas y sumarse al pacto establecido hace unos días entre el propio Pujol, en nombre de CiU, y Narcís Serra, en representación del PSC.PSOE. 2.4. Todo indica que Esquerra Republicana de Catalunya e Iniciativa per Catalunya, por más que todavía se muestren algo reticentes, acabarán sumándose también al bando de los defensores del proyecto de ley. 2.5. Con lo que sólo el PP quedará fuera.

3.1. Sólo el PP...y con él muchísimos catalanes, que consideran que no hacía la menor falta encorsetar el relajado y pacífico bilingüismo que de hecho existe en

Cataluña, sometiéndolo a una colección de normas leguleyas que, de servir para algo, será sólo para crear tensiones y conflictos donde no los había, o no los habían apenas. 3.2. Así lo han subrayado los componentes del llamado *Foro Babel*, compuesto por intelectuales y personalidades de muy diversas tendencias, pero en el que abundan sobre todo los situados en la órbita del socialismo, en general, y del PSC, más en concreto. 3.3. Estos han reaccionado criticando con dureza que Narcís Serra haya cedido su apoyo a un proyecto de ley que apunta, directamente contra el espíritu del bilingüismo, incluso después de haber sido depurado de sus aspectos más hirientes, como eran los tocantes a cuotas y sanciones. 3.4. Crece la sospecha de que Serra haya obedecido más a su deseo de lograr que se dejara de hablar del *caso Filesa* que al de conseguir una legislación lingüística acorde con el sentir de su propia base militante.

4.1. El PP duda entre abstenerse o votar en contra del proyecto. 4.2. En ningún caso lo apoyará. 4.3. Lo cual es francamente problemático. 4.4. La aún vigente Ley de Normalización Lingüística se aprobó en su día con el apoyo de todos los partidos parlamentarios. 4.5. Que esta nueva ley no tenga el respaldo de un partido que representa al 13% de los votantes de Cataluña supone una ruptura grave del consenso. 4.6. Doblemente difícil de entender, si se cuenta con que la nueva dirección del PP catalán no es nada beligerante en contra del catalanismo.

5.1. Se está tomando partido por la confrontación. Por una confrontación que es, además, innecesaria. CiU debería reflexionar sobre ello. Y tomar ejemplo de la paz lingüística que reina en las calles de Cataluña.

El 80% del Parlament, favorable a la nova llei

“Màxim consens per al català”, El Periódico, 27-11-97

1.1. Amb el suport de Convergència i Unió (CiU), el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC), Iniciativa per Catalunya-Els-Verds (IC-EV) i el Partit per la independència (PI), el dictamen de la nova llei del català ha quedat aprovat per la Comissió de Cultura del Parlament. 1.2. D'aquesta manera s'ha aconseguit el màxim consens possible al voltant d'una llei de gran importància per a la convivència, que per excessos o per defecte de continguts ha conduït el Partit Popular (PP) i Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) a l'automarginació de l'acord. 1.3. Totes les postures

son respectables, però els que dissentien²⁰¹ dels criteris bàsics de la futura norma no poden ignorar que, com és previsible, la llei serà aprovada pel 80% de la composició del Parlament.

2.1. En un tema tan delicat com el de la llengua, hauria estat preferible un consens al 100%, com va passar amb la llei de normalització del 1983. 2.2. Però les circumstàncies polítiques no son les mateixes al cap de 14 anys. 2.3. ERC era llavors una força testimonial compromesa amb CiU en el pacte de legislatura, cosa que permetia a Heribert Barrera ocupar la presidència de la Cambra. 2.4. El PP ni tan sols existia i la seva antecessora, Aliança Popular, no estava representada al Parlament. 2.5. El més pròxim a una dreta vinculada a Madrid era Centristes de Catalunya, versió catalana d'Unió de Centre Democràtic, que recolzava igualment el nacionalisme representat per Pujol. 2.6. Amb el suport de tots els grups polítics, va sortir una primera llei amb la qual s'intentava la recuperació de la llengua catalana. 2.7. Ara se'n vol estendre l'ús social.

3.1. Els partits han procurat pactar un text que finalment ha quedat llimat en moltes de les arestes més coercitives. 3.2. Però encara és possible el diàleg, i, en aquest sentit, amb el PI atret ja cap al consens, seria desitjable que el PP i ERC evitessin el vot contrari i optessin, almenys, per l'abstenció. 3.3. La negociació que ha desembocat en el pacte a quatre, incloent-hi el PI, demostra que les solucions son possibles i, per això, s'ha d'intentar un últim esforç per a l'acord.

“La llei i els reglaments”, Avui, 30-12-97

1.1. El ple del Parlament aprovarà avui amb els vots a favor de Convergència i Unió, el Partit dels Socialistes, Iniciativa per Catalunya i el Partit per la independència, la llei de política lingüística. 1.2. Esquerra Republicana i el Partit Popular -per raons òbviamment oposades votaran en contra d'aquesta nova llei del català. 1.3. Després d'un any de dures i llargues negociacions, ha arribat el moment oportú per fer-ne un balanç, amb la consideració necessària, també, del punt de partida i de les dificultats que han

---

²⁰¹ Errata:

Totes les postures són respectables, però els que dissentien dels criteris bàsics de la futura norma no poden ignorar que, com és previsible, la llei serà aprovada pel 80% de la composició del Parlament.

esquinçat tot el tràmit parlamentari. 1.4. La premissa inicial es ben clara: la llei de normalització Lingüística del 83 havia fet el seu paper però havia quedar obsoleta del tot. 1.5. Va ser concebuda com un instrument per introduir el català com a llengua pròpia en l'Administració i, sobretot, en l'àmbit -essencial- de l'ensenyament. 1.6. Però no responia en absolut al model comunicatiu que ha anat obrint-se pas -televisions i ràdios privades, emissores municipals, irrupció del satèl·lit, revolució de les telecomunicacions...- i encara menys al que ja es perfila de cara al pròxim segle, en el qual el català podria entrar en un procés de marginalitat perillosíssim. 1.7. Ni tampoc neutralitzava tota la teranyina normativa que el govern central i la Comissió Europea han anat teixint per regular l'ús fins a l'últim àmbit d'obligatorietat lingüística. 1.8. Calia, per tant, una nova llei. 1.9. Però aquesta necessitat no era compartida, ni de bon tros, per totes les forces polítiques amb representació al Parlament de Catalunya. 1.10. Convergència i Unió, el PI i Esquerra defensaven la redacció d'un text legislatiu que omplís tots els grans espais que havia anat deixant sense cobrir el del 83. 1.11. El PSC i en alguna mesura, Iniciativa demanaven retocs i normativa complementària per actualitzar-la. 1.12. El Partit Popular, situat a l'altre extrem, en regatejava, encara, l'aplicació a les escoles. 1.13. Van ser els socialistes els que, com a argument bàsic per no redactar cap nova llei, adduïen la necessitat de mantenir consens del 83. 1.14. Però, ¿quin sentit té respectar un acord que significa deixar àmbits decisius a la "lliure dinàmica del mercat"? 1.15. A més, en el cas que el govern s'hagués decidit per la redacció d'una normativa complementària, ¿el rebuig previsible dels populars al marge o en contra sempre, per estratègia pròpia, de qualsevol avenç de l'ús del català no hauria significat també el trencament de la unanimitat?

2.1. Acceptada la necessitat d'un nou text, molt més ambiciós, que abordés tots els àmbits que la llei del 83 no havia pogut preveure, perquè tingués viabilitat social calia, almenys, l'acord entre CiU i PSC. 2.2. Una nova llei de la llengua hauria tingut unes possibilitats escassíssimes d'aplicació eficaç si hagués deixat de banda els segments socials representats per les dues forces majoritàries a Catalunya. 2.3. Però aquesta necessitat òbvia s'havia de fer compatible, també, preferiblement, amb el suport de forces polítiques més reivindicatives en aquest àmbit, com ara el Partit per la Independència i, sobretot, Esquerra Republicana. 2.4. Aquest darrer suport no ha estat possible. 2.5. Els dirigents de la coalició nacionalista no han pogut ajustar les exigències del PSC i les d'Esquerra. 2.6. Les unes impossibilitaven les altres, com s'ha vist en la pràctica. 2.7. Potser hi ha hagut, també, errors en els plantejaments tàctics -i sobretot,

estètics- dels acords, però haver-ho fet d'una manera més eficaç tampoc no hauria garantit el doble encaix

3.1. Afirmar Esquema que la llei no és un avenç, que és una “trampa”. 3.2. El primer tret és injust. 3.3. Només cal comparar-la amb el seu antecedent del 83. 3.4. I en definitiva, si no ha anat més enllà i encara, si no ha satisfet totes les expectatives dels seus inspiradors-, es perquè precisament l'acord necessari no ho ha permès. 3.5. La realitat política d'aquest país -reflex, es vulgui o no, de realitats socials ben concretes- al marge dels sectors més conscienciats, es ben tossuda. 3.6. I en ocasions, hostil. 3.7. Modificar-la és qüestió de temps, intel·ligència i, sobretot, insistència. 3.8. Pel que fa a la trampa, ho seria si el govern no avances en dos reglaments posteriors que seran determinants: el de l'etiquetatge en català i el de les quotes de cinema doblat o subtítulat. 3.9. L'executiu ha optat per no fer constar el primer a la llei per evitar recursos previsibles basant-se en la normativa de la UE. 3.10. El segon requerirà l'acord amb la indústria de la distribució i l'exhibició cinematogràfiques. 3.11. Però aquests dos punts són bàsics. 3.12. Podria haver-hi “trampa” si els dos reglaments quedessin en el calaix de les bones intencions, però es del tot agosarat aventurar-ho. 3.13. Paral·lelament a l'aprovació de la llei, queden unes altres qüestions vitals per a la viabilitat del català. 3.14. Qüestions que passen pel reforçament de la demanda i l'exigència dels catalanoparlants, d'una banda, i entren en l'àmbit de la sobirania necessària per contrarestar els efectes futurs del mercat, de les telecomunicacions globals o de la legislació espanyola o europea, de l'altre. 3.15. Però això, ara, no ho esmenaria cap llei del Parlament català. 3.16. Entra en el terreny d'un futur immediat on, ben segur, caldrà reivindicar aquesta sobirania. 3.17. Perquè es ben clar que encara no n'hi ha prou. 3.18. Aquesta necessitat, però, no justifica ara renunciar a un avenç -cal remarcar-ho, un avenç- relatiu, perquè és fruit del pacte, però necessari.

“Un dilate del esencialismo catalán”, El Mundo Cataluña, 30-12-97

1.1. Muchos gobernantes sienten la tentación de acabar a golpe de ley con los aspectos de la realidad que no le gustan. 1.2. La Historia registra casos que, de puro extremos, resultarían cómicos, si no hubieran tenido efectos trágicos.

2.1. Los diputados que hoy van a aprobar la Ley del Catalán en el Parlamento autónomo son, por lo común, gentes comedidas sensatas, escasamente dadas a adoptar

posiciones extremistas. 2.2. Sin embargo, en esta oportunidad parecen estar dispuestos a romper con esa tradición.

3.1. Es de temer que estén siendo víctimas de un vicio de origen. 3.2. El nacionalismo catalán ha transformado la lengua en esencia de su identidad nacional, lo que se comparece mal con una realidad social que, de hecho, es bilingüe. 3.3. Tomada la lengua como seña de identidad prácticamente única de la nación catalana, los catalanes de origen o de adopción que se expresan en castellano sólo pueden ser considerados catalanes de segunda. 3.4. O no catalanes, directamente. 3.5. Hace ya meses que Duran Lleida llamó la atención sobre los riesgos de esta deificación ideológica de la lengua, trasformada en medida de todas las cosas. 3.6. Parece que su advertencia no ha servido para gran cosa, por lo menos hasta ahora.

4.1. El Foro Babel -grupo de intelectuales catalanes en su mayoría de izquierda que se han unido para mostrar su rechazo a este proyecto de Ley- viene denunciado desde hace mucho tiempo los variados errores y dislates de su articulado, algunos de los cuales han ido siendo corregidos, o matizados. 4.2. Pero esa no es su principal crítica. 4.3. Sostienen los del Foro Babel que lo peor de esta iniciativa legislativa es que no viene a atender ninguna necesidad de la sociedad catalana, que ha demostrado su perfecta capacidad para conseguir que las dos lenguas cooficiales del Principado coexistan sin mayor conflicto. 4.4. En efecto, esta Ley responde únicamente a una necesidad de los esencialistas de la lengua, que quieren empujar por la fuerza a Cataluña hacia el monolingüismo. 4.5. De ahí toda la panoplia de medidas coercitivas que propone, llena de cuotas lingüísticas para los medios de comunicación subvencionados, de normas sobre el etiquetado y los avisos, de distinciones entre lo que es atender y lo que es responder...4.6. Un abigarrado montón de normas, todas ellas de muy difícil, cuando no de imposible aplicación, pero que satisfacen, al parecer, sus ansias de monolingüización forzosa.

5.1. El Foro Babel ha expresado su temor de que la posición de los partidos más sólidos de la izquierda catalana (PSC i IC), favorable a esta Ley, decepcione a una parte significativa de su electorado, lo que podría traducirse en un crecimiento de la abstención, o bien en un significativo trasvase de los votos de la izquierda a “opciones de signo contrario”. 5.2. Alude, obviamente, al PP, partido que votará hoy en el Parlament en contra de este proyecto de Ley, en reivindicación del bilingüismo real. 5.3. No es imposible que tal caso ocurra. 5.4. Será el precio que pagarán por su desprecio hacia los valores de la convivencia. 5.5. Y por su falta de respeto a la realidad -se dice

pronto- de media Cataluña.

Augmenta la tensió en el debat lingüístic

“Núvols negres per la Llei del català”, El Periódico, 31-12-97

1.1. L'aprovació pel Parlament de la Llei de política lingüística havia de ser una jornada històrica. 1.2. De tota manera, el final del recorregut parlamentari d'aquesta segona llei del català deixa un regust agredolç. 1.3. La sensació d'avenç decisiu en la normalització del català que va transmetre l'aprovació de la primera llei, la del 1983, ara no es percep, segurament perquè el text de fa 14 anys va comptar amb el suport de totes les forces polítiques sense excepció, cosa que no passa ara. 1.4. A més, durant la tramitació del text legislatiu hem assistit a una radicalització creixent de posicions. 1.5. No cal esquinçar-se les vestidures perquè el PP o ERC -amb plantejaments oposats- hagin votat no a la llei. 1.6. Però sí que resulta preocupant que alguns sectors instin a la desobediència civil davant la nova norma o que d'altres subratllin que es vulnera el principi d'igualtat d'oportunitats. 1.7. A més, el debat lingüístic català ja ha començat a ser utilitzat a la resta d'Espanya pels sectors més reaccionaris per la qual cosa podem assistir a una campanya contra el català d'un to semblant a la que es va viure durant l'última legislatura del Govern socialista.

2.1. Tot i així, la llei aprovada ahir conté elements positius d'increment de l'ús social del català, mentre que aquells menys desitjables -en especial, el capítol de les sancions- han quedat degudament matisats. 2.2. Per tot això, la nova llei no afectarà tant el ciutadà del carrer com algunes veus apocalíptiques pretenen vendre. 2.3. Que el català avanci en el terreny de l'Administració pública, dels mitjans de comunicació i del comerç no ha de causar cap mena d'inquietud a la societat. 2.4. Però sí que ho faci sense consens i enmig d'una batalla política oberta a tot tipus de demagògies.

3.1. El vot en contra del PP al text deixa en entredit l'acord de governabilitat subscrit per CiU amb els conservadors. 3.2. Que el partit d'Aznar hagi rebutjat frontalment el projecte emblemàtic de Pujol en aquesta legislatura autonòmica tindrà, diguin el que diguin ara els uns i els altres, conseqüències negatives en el pacte.

“Ley sin consenso”, El País, 31-12-97

1.1. POR SEGUNDA vez en dos semanas, Convergència i Unió y el Partido Popular se han encontrado enfrentados en dos proyectos legislativos en los que cada aliado había puesto todo su empeño político. 1.2. El 16 de diciembre, el Gobierno perdió la votación del decreto de humanidades gracias a los votos en contra de CiU, y ayer, la coalición que encabeza Jordi Pujol consiguió aprobar la ley del catalán a pesar de los votos en contra del PP. 1.3. Aunque éste ha querido rodear su voto negativo a la ley del catalán de la mayor normalidad, como si en nada afectara a su pacto con CiU, es inevitable que provoque un desgaste en las relaciones entre ambas formaciones. 1.4. El cruce de acusaciones entre el vicepresidente del Gobierno Francisco Álvarez Cascos y el presidente catalán momentos después de la aprobación de la ley, se encargó ayer mismo de demostrarlo.

2.1. En realidad, ambos socios habían planteado el debate sobre la ley en términos de rendimiento electoral, hasta tal punto que se advertían complicidades en el reparto de papeles y en su enfrentamiento. 2.2. La iniciativa legislativa tenía que ver más con la necesidad de CiU de tomar distancias respecto al PP que con las demandas sociales y políticas de los ciudadanos de Cataluña. 2.3. Así ha sido percibido por la sociedad catalana, que ha vivido con más indiferencia que interés los 10 meses de ponencia y de debate público sobre una cuestión de los políticos y para los políticos.

3.1. Del inicial proyecto presentado a principios de 1997 queda poca cosa después de un proceso en el que CiU ha conseguido crear un consenso con las formaciones, el PSC, Iniciativa per Catalunya-Els Verds y el Partit per la Independència. 3.2. El repaso jurídico efectuado por el Consejo Consultivo de la Generalitat que halló ocho puntos de inconstitucionalidad, atendidos casi en su integridad, ha dejado el texto muy cambiado respecto al original y listo para recibir un apoyo de 102 votos a favor, 25 en contra -los de Esquerra Republicana por escaso intervencionismo y los del PP por excesivo- y una abstención.

4.1. Dos de los elementos más polémicos han quedado arrumbados. 4.2. Han desaparecido la obligación de atender en catalán al público por parte de comerciantes y profesionales y de toda la Administración periférica del Estado y la de etiquetar en catalán los alimentos envasados, los productos tóxicos y los peligrosos. 4.3. Destaca, en cambio, la obligación de todos los comerciantes y profesionales con atención al público de mantener un sistema de rotulación y de informaciones básicas al menos en catalán,

para lo que se establece un plazo de entre dos y cinco años. 4.4. La ley convierte así en norma algo que se viene observando como tendencia en el comercio en Cataluña, como es el incremento de la rotulación catalana o bilingüe en detrimento de la rotulación exclusivamente en castellano.

5.1. Ciertamente, no es bueno que cambios de comportamiento de este tipo, en principio lógicos y parte de la normalización lingüística del catalán, se produzcan por ley o por imposición. 5.2. Más bien al contrario, lo mejor es que sean fruto paulatino de la voluntad de todos, y que si llegan a plasmarse en ley ésta sea consensuada y compartida, para evitar precisamente que cualquier obligatoriedad, por suave que sea, se convierta en bandera política y en motivo de división entre los ciudadanos. 5.3. Algunas reacciones suscitadas por la ley entre quienes más la combaten señalan ya este camino, a pesar de la exageración en que incurren, como es el caso de hablar de “norma totalitaria” o de llamar a la desobediencia civil, como ha hecho el senador popular Alejo Vidal-Quadras.

6.1. Idénticas consideraciones merecen el sistema de sanciones y cuotas, por limitado y menor que sea. 6.2. Las sanciones, siempre indirectas a través de la legislación vigente anteriormente, no afectaran a los ciudadanos en cuanto a tales pero si a las empresas, los funcionarios e instituciones que la incumplan. 6.3. Las cuotas afectan a los medios de comunicación de concesión autonómica y podrán afectar al cine. 6.4. Ambas inciden en el principio más importante en el que ha conseguido avanzar CiU, y es el de que hay que seguir legislando sobre la lengua, cosa que, además de discutible, suscita la controversia en exceso.

7.1. La mejor ley lingüística era no hacer ninguna ley, vistos los antecedentes de consenso obtenidos por la anterior de 1983, los avales del Constitucional recibidos y los avances que ha experimentado el uso del catalán en estos 14 años. 7.2. Pero una vez aprobada, ni la ley es tan mala como pretenden unos ni tan insignificante como pretenden otros. 7.3. Cabe esperar que se administre con sensatez y generosidad, y sirva para regresar al consenso lingüístico y no para seguir legislando y ensanchando las divergencias.

“¿Igualdad plena?”, ABC, 31-12-97

1.1. El Presidente de la Generalitat compareció ayer ante los medios informativos una vez que la Ley de Política Lingüística recibiera la aprobación mayoritaria -que no unánime- del Parlament. 1.2. Esta normativa ha sido el principal empeño político desarrollado por CiU para justificar ante su militancia el apoyo que presta al Partido Popular. 1.3. Pujol mostró ayer especial empeño en señalar que desde su partido se ha procurado mantener un silencio respetuoso durante estos largos meses de polémica, para no enredar en su asunto complicado ya desde su misma raíz. 1.4. No han sido así las cosas, y el propio Pujol bien lo sabe. 1.5. Por eso quizás se atragantaba tanto ayer en su comparecencia periodística. 1.6. CiU intentó sacar adelante una ley del catalán que pretendía aprobar en dos meses.

2.1. Pero el alcance de la nueva normativa y, sobre todo, el rechazo social que produjo desde el primer momento, obligó a los nacionalistas a frenar su ímpetu y a desplegar una serie de consultas en diversos frentes sociales. 2.2. Pujol, por cierto, presentó ayer estos debates como una especie de generosa concesión desde el Govern hacia aquellos sectores poco convencidos con los esquinados perfiles de esta ley. 2.3. Un signo más de la prepotencia con la que el Govern se ha empleado en toda esta cuestión.

3.1. En su atropellada intervención de ayer (en la que, por cierto, el conseller Joan Maria Pujals ocupó un papel irrelevante) el presidente de la Generalitat recitó de nuevo una letanía que a pocos convence. 3.2. Insistir en que borrar el castellano de las escuelas y de los ámbitos de la administración pública en todas sus escalas, el imponer cuotas, el señalar sanciones, el irrumpir en el ámbito de la empresa privada, no sitúa aún al catalán en «igualdad plena» en relación a la otra lengua oficial de Cataluña es, más que una ironía, una broma sardónica. 3.3. Sus justificaciones de ayer eran excusas poco creíbles para quienes no comulguen con las ruedas de molino de un nacionalismo empeñado en el diseño de una Cataluña monolingüe.

4.1. Pujol se ha sacado de encima un serio problema. 4.2. Puso en marcha una iniciativa que ha estado a punto de descarrilar. 4.3. El vergonzante apoyo de Narcís Serra (un clamor de rechazos se escuchan ya en el seno del PSC) y de un Ribó al frente de un partido en su ocaso, le han sacado las castañas del fuego.

5.1. Cuando Pujol habla de «igualdad plena» quizás le traicione el subconsciente y se olvide de lo que rezan unos cuantos párrafos fundamentales tanto de la

Constitución como del propio Estatut de Catalunya. 5.2. Pero ayer, hablar de ciertas «igualdades» sonaba a rechifla.

“La ley del catalán”, La Vanguardia, 3-1-98

1.1. LA nueva ley del catalán ha sido aprobada, después de un largo y tortuoso camino, con un amplio consenso parlamentario. 1.2. Tal y como estaba anunciado desde principios de noviembre, cuando convergentes y socialistas rubricaron el acuerdo que significó el desbloqueo definitivo del proyecto, la nueva ley fue aprobada el pasado martes con los votos favorables de CiU, PSC, IC-EV y el PI; es decir, fue aprobada por el 80 por ciento de la Cámara. 1.3. Y sólo se registraron dos excepciones: el PP y el independentista ERC, que, por razones diametralmente opuestas, votaron en contra. 1.4. Hace dos meses, con motivo del acuerdo entre convergentes y socialistas, desde esta misma columna se advertía de la necesidad que tenía el Parlament de legislar prudentemente en una materia como la referente a la lengua, en la que el consenso exige mucho más que la aritmética parlamentaria. 1.5. ¿Se puede considerar así, una vez aprobada la ley, que el consenso obtenido es suficiente para sacar adelante la nueva ley sin que represente una amenaza a la convivencia social existente en Cataluña?

2.1. Lo ideal es que el consenso alcanzado hubiera sido prácticamente total, incluido - por qué no?- el PP. 2.2. Pero pasar de puntillas por el respaldo del 80 por ciento alcanzado, como hacen muchos de los que ahora se vuelcan desde fuera de Cataluña con mensajes apocalípticos, no sólo no es de recibo sino que, en último término, sólo puede animar una división social que no ‘existe en Cataluña.

3.1. Los atizadores de la polémica prefieren ignorar, por ejemplo, que dos de los elementos más polémicos del proyecto de ley han sido eliminados. 3.2. Son los puntos que hacían referencia a la obligación de atender en catalán al público por parte de comerciantes y de toda la Administración periférica del Estado y la de etiquetar en catalán los alimentos envasados y los productos tóxicos. 3.3. Y al actuar así pretenden dar pábulo a la versión inexacta de que en Cataluña se penalizará el uso del castellano por parte de sus ciudadanos.

4.1. Desde esta misma columna también hemos expresado anteriormente nuestras reservas a que la normalización lingüística del catalán se produzca por imposición. 4.2. Pero, para empezar a administrar la ley, hay que ser respetuosos con lo

decidido por el Parlament. 4.3. Y debe ser así no sólo porque, en democracia, es lo que hay que hacer, sino también porque ignorar el consenso alcanzado es jugar con fuego. 4.4. Muchos de los que pretenden para ‘petarse en la votación negativa de los diputados del PP prefieren ignorar no sólo que la ley ha sido aprobada con el 80 por ciento de los votos parlamentarios, sino también que el mismo PP de Cataluña, a pesar de sus reservas, ha anunciado una actitud no beligerante hacia la ley, que dice acatar-desde el momento en que ha sido aprobada.

5.1. No todo, sin embargo, ha salido perfecto. 5.2. La ley no es ni la amenaza que dibujan unos ni el fuego de artificios preelectorales que pretenden atisbar otros. 5.3. Pero sigue conteniendo puntos controvertidos, como la posibilidad de sanciones a empresas, funcionarios e instituciones que incumplan la ley. 5.4. Los ingleses dicen que es en la letra pequeña y en los reglamentos donde se esconde el diablo. 5.5. Y así suele ser. 5.6. Por eso, si esta nueva ley era necesaria, ahora se trata de que quienes la han apoyado sepan explicar sus objetivos a la ciudadanía de Cataluña y de fuera de Cataluña. 5.7. Y hay más. 5.8. El presidente Jordi Pujol acierta cuando dice que la convivencia es el mejor bien que tiene Cataluña. 5.9. Precisamente por eso es por lo que es obligado que la ley sea administrada con amplitud de miras. 5.10. Sólo desde la sensatez, la nueva ley permitirá que el consenso lingüístico se vaya ampliando, ya que la sociedad catalana no está dispuesta a arrojar por la borda algo en lo que todos nos hemos empeñado desde hace mucho tiempo y a lo que no queremos renunciar: la convivencia

“Sí al fomento del Catalán, no a su imposición obligatoria”, El Mundo, 8-1-06

1.1. El Gobierno llegó el jueves 29 de diciembre a un pacto con todos los partidos catalanes excepto el PP para mantener en su integridad las disposiciones del proyecto de Estatuto relativas a la política lingüística. 1.2. Se trata sin duda de una de las mayores concesiones que los socialistas podían hacer a los nacionalistas, quienes, como asegura el vicepresidente de la Asociación por la Tolerancia, José Domingo, en su esclarecedor artículo sobre la cuestión que hoy publicamos, «forjan su proyecto independentista con una cadena de tres eslabones: Lengua, Nación y Estado».

2.1. Desde los años de la Transición, las autoridades catalanas han ido pasando gradualmente de un legítimo y encomiable fomento de la lengua a una política de

imposición que alcanza ahora su máximo exponente con el Estatuto. 2.2. En dicho proyecto, por ejemplo, se establece por primera vez en una ley la «obligación de conocer el catalán» y se impone que ésta sea la «lengua vehicular» de todos los niveles de la enseñanza, universitaria y no universitaria.

3.1. Al aceptar tales disposiciones, Zapatero está entrando en contradicción directa con la jurisprudencia del Constitucional, que tanto para el catalán como para el euskara y el gallego se ha pronunciado repetidamente en contra de equiparar las lenguas cooficiales con el castellano en cuanto a la obligación de su conocimiento. 3.2. Es más, fue el propio Partido Socialista el que en 1983 presentó un recurso de inconstitucionalidad contra la Ley de Normalización del Gallego que contenía un artículo similar al del Estatuto que ahora apoya.

4.1. Quizá haya quienes dentro del PSOE piensen que su cesión sólo va a reflejar en la ley lo que ya está ocurriendo de facto en Cataluña. 4.2. Y algo de razón no les falta, en el sentido de que la imposición del catalán y la consiguiente discriminación del castellano es un empeño de los Gobiernos catalanes desde hace años, como demuestra la serie de investigación y análisis cuya publicación comienza hoy nuestro periódico.

5.1. Sin embargo, pretender otorgar carta de derecho a una realidad inconstitucional por el mero hecho de que ya está ocurriendo es de una gravedad insoslayable. 5.2. De mantener su pacto, el Gobierno español estará dando patente de corso al Ejecutivo catalán para sancionar a los comercios que no rotulen en catalán, hacer que el castellano desaparezca definitivamente de la enseñanza -contra las reiteradas sentencias del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña- y permitir, por ejemplo, que se produzcan despidos laborales alegando como razón objetiva que el trabajador no conoce la lengua autonómica. 5.3. Los nacionalistas conocen tan bien la importancia de este triunfo que sólo por ello están dispuestos a ceder momentáneamente en el resto de sus reclamaciones.

6.1. No se ha dejado puntada sin hilo, y la prueba es que ni siquiera la imposibilidad de aplicar la ley con carácter retroactivo se respeta. 6.2. Así, a la «obligación de todos los magistrados, jueces y fiscales de acreditar su conocimiento del catalán para obtener una plaza en Cataluña» se añade la de hacerlo «para obtener una plaza en los concursos de traslado», lo que en la práctica afectará absolutamente a todos.

7.1. Todo esto es lo que está respaldando Zapatero con su aprobación del Estatuto: un nacionalismo lingüístico que, como hoy explica el filósofo Eugenio Trías, miembro del Consejo Editorial de EL MUNDO, quiere negar y destruir paulatinamente,

a través de su insaciable espíritu intervencionista, lo que es hoy la realidad social de Cataluña: el bilingüismo.

“Lo último de Hernando”, El País, 12-1-06

1.1. LAS DECLARACIONES del presidente del Tribunal Supremo y del Consejo General del Poder Judicial, Francisco J. Hernando, comparando su interés como juez por la lengua catalana con el que tiene en aprender a bailar sevillanas, según su destino sea Cataluña o Andalucía, no desmerecen del personaje. 1.2. Hernando se ha caracterizado por sus tomas de posición estridentes, impropias del cargo institucional que desempeña y generalmente alineadas con el Partido Popular. 1.3. De ahí que su fijación obsesiva por el proyecto de Estatuto catalán no solo le lleve a decir inconveniencias insultantes como que el catalán “no tiene una proyección positiva en otros aspectos de la vida”, sino a interferir con el mayor descaro en el debate político haciendo el juego al PP; a inventarse riesgos inexistentes como el de que un mismo hecho pueda ser delito en una comunidad autónoma y no serlo en otra -patraña recogida en el pronunciamiento del sancionado teniente general Mena durante la Pascua Militar-y a utilizar el Consejo General que preside para hacer informes contrarios al Estatuto que nadie le ha pedido.

2.1. Pero quizás lo más grave de la actuación pública de Hernando es haber abandonado la función mediadora que siempre se ha atribuido a la presidencia de este Consejo, incluso en sus momentos más conflictivos, alineándose con su actual mayoría conservadora y actuando de hecho como su jefe de filas. 2.2. Por ello, no ha dudado en amparar con su voto decisiones que dividían gravemente el órgano que preside y en impulsar iniciativas que no le corresponden. 2.3. Como hacer informes por su cuenta, ahora sobre el proyecto de Estatuto catalán o antes sobre el proyecto de matrimonio homosexual, diciendo cosas tremendas de las que no tenía más remedio que desdecirse después.

3.1. Hernando dejara poco antes de un año un Consejo General del Poder Judicial más desacreditado que nunca en sus 25 años de existencia. 3.2. Y a ello han contribuido de manera especial actuaciones verdaderamente asombrosas en el presidente del máximo órgano jurisdiccional del país, como dar su apoyo a la orden de “disparar a matar” a los sospechosos de terrorismo dictada por el Gobierno de Blair y

que se llevo por delante en Londres a un ciudadano inocente, el brasileño Jean Charles de Menezes. 3.3. Declaración que se vio obligado a matizar después. 3.4. Con su más reciente reflexión Hernando ignora algo tan elemental como que el conocimiento de las lenguas del lugar donde ejerce su función tiene para el juez un valor instrumental que excede del mero enriquecimiento personal: aporta calidad a su trabajo y le acerca al justiciable, una exigencia básica de la justicia. 3.5. Puede que el conocimiento voluntario de algunas de ellas tenga para Hernando una escasa “proyección positiva en otros aspectos de de la vida”, pero no hay duda de que la tiene para todos en el aspecto más fundamental, que es la convivencia.

“Una lengua española”, La Vanguardia, 13-1-06

1.1. SABIDO es que la ignorancia de la ley no exime de su cumplimiento. 1.2. De ignorancia jurídica e ignorancia a secas cabe calificar ciertas consideraciones sobre la lengua catalana que se oyen a raíz de la tramitación del nuevo Estatut. 1.3. Es el caso paradigmático de Francisco José Hernando y sus folklóricas declaraciones sobre el catalán. 1.4. El presidente del Tribunal Supremo y del Poder Judicial, que ha intentado enmendar el error mostrando su respeto y admiración por esa lengua, ha despreciado la legislación vigente. 1.5. La Constitución, en su preámbulo, proclama ya la necesidad de proteger a los pueblos de España, sus lenguas y culturas, y en su artículo tercero establece que “las demás lenguas españolas” -el catalán entre ellas serán cooficiales en las respectivas comunidades de acuerdo con sus estatutos. 1.6. Fue precisamente esta consideración el argumentario que esgrimió el Estado español para introducir la cooficialidad del catalán en Europa.

2.1. Resulta pues un contrasentido político y jurídico que aquello que se postula en la UE se intente negar ahora en España. 2.2. La consideración del catalán como lengua propia de Catalunya no implica que el castellano sea lengua impropia ni extraña; ambas forman parte del acervo cultural de un país que tiene en el bilingüismo una de sus riquezas. 2.3. Y se equivocan los que pretenden imponer un falso y estéril monolingüismo. 2.4. Dicho esto, encaja perfectamente en el marco constitucional el texto transaccional que se propone para el nuevo Estatut: “Todas las personas tienen el derecho de utilizar las dos lenguas oficiales y los ciudadanos de Catalunya el deber de conocerlas”.

3.1. La defensa de una lengua, en la era globalizada, no debe ser bandera de un nacionalismo ni contrabandera de otro. 3.2. Se trata, ante todo, de una consideración cultural y humanística. 3.3. Así lo entendió la Unesco al aprobar la convención sobre la protección de la diversidad cultural. 3.4. Recordábamos entonces, y repetimos ahora, aquella reflexión de Steiner: “La muerte de una lengua es irreparable y disminuye las posibilidades del hombre”. 3.5. El catalán, como una lengua española, forma parte del patrimonio cultural hispánico, y los poderes del Estado están llamados no solo a respetarlo, sino a fomentarlo.

“Serial anticatalà: ara, la llengua”, Avui, 13-1-06

1.1. Els fabricants de motius per atiar la fòbia anticatalana arreu de l'Estat n'han trobat ara un de vell. 1.2. La premsa i la ràdio que despleguen cada dia el guió que després es constituirà en estratègia política del PP han recorregut de nou als vells tòpics sobre la marginació del castellà a Catalunya. 1.3. Aquests teòrics de l'enfrontament han reinventat una realitat segons la qual el castellanoparlants no tenen cap possibilitat de fer servir el seu idioma amb normalitat en aquest país. 1.4. L'aprovació de l'Estatut que “una minoria d'independentistes” ha imposat a José Luis Rodríguez Zapatero, al seu parer, ho complicarà tot encara més, perquè el seu text inclou el deure de conèixer el català, una pretensió, no cal dir-ho, “anticonstitucional”. 1.5. En aquest nou episodi, els periodistes que doten d'arguments el PP han tornat a entrar en una escalada delirant. 1.6. I el partit que lidera Mariano Rajoy s'hi ha apuntat amb entusiasme. 1.7. Ahir el mateix Rajoy va declarar a Toledo que la defensa del castellà es convertirà a partir d'ara en un dels eixos bàsics de l'ofensiva del seu partit, perquè no es pot tolerar la “persecució d'un idioma que parlen 450 milions de persones”. 1.8. El PP presentarà mocions en tots els ajuntaments i diputacions on governa a l'Estat contra “la discriminació lingüística”. 1.9. Els uns apunten objectius i els altres disparen tensió. 1.10. Algun dia Mariano Rajoy i els dirigents del seu partit hauran de respondre de tot l'odi que han atiat i de les conseqüències indesitjables que se'n derivaran en la relació entre Catalunya i Espanya.

“El Estatut y la disuasión lingüística”, ABC, 31-1-06

1.1. El proceso estatutario catalán se ha caracterizado, hasta el momento, por la diplomacia secreta puesta en práctica, con innegable sentido oportunista, por el presidente del Gobierno y por la superposición de una retórica laudatoria de sus efectos al horizonte conflictivo que provocará. 1.2. El propio Rodríguez Zapatero ya ha dicho que España “está más unida que nunca”, así que es fácil presumir que el optimismo presidencial sobre la realidad nacional llegará a mayores cotas cuando el nuevo Estatuto catalán esté aprobado. 1.3. Sin embargo, lo que entra en vigor no es la ficción ni la fabulación de la clase política, sino la ley que se publica en el Boletín Oficial. 1.4. Y las realidades sociales se ven transformadas por esas normas que, paradójicamente, se presentan como supuesto antídoto (mas unidad) de los efectos que realmente acaban produciendo (mas disgregación).

2.1. Por eso, a medida que se analizan los términos del acuerdo entre Rodríguez Zapatero y Artur Mas se consolida la impresión de que el resultado final de este proceso revisionista del modelo constitucional consistirá en que Cataluña se va a desconectar de la vida en común con el resto de España. 2.2. Al margen o en paralelo a los juicios técnicos sobre la constitucionalidad del preámbulo o de la consagración de los derechos históricos como fuente de legitimación política de la Generalitat; y a la cuantificación de los agravios financieros que se avecinan entre comunidades, el problema nacional más grave y profundo es que este acuerdo estatutario consagra la pretensión nacionalista de que Cataluña y el resto de España tengan cada vez menos intereses comunes.

3.1. El cúmulo de competencias que se transfiere a la Generalitat, así como la extensión al corazón del Estado (Administración General, Justicia) de un sistema de cooficialidad lingüística pensado para la disuasión de los castellanohablantes, van a generar un sistema político-social impermeable a cualquier sentimiento de comunidad con España. 3.2. De hecho, el acuerdo estatutario de La Moncloa limita los vínculos entre Cataluña y el resto de España a una mera relación estatal y bilateral a través de órganos e instituciones políticas y financieras. 3.3. Lo propio de un sistema confederal. 3.4. Pero el mantenimiento y la generación de relaciones sociales (en toda la extensión del término) recíprocas entre Cataluña y las demás comunidades españolas está abocado a unas dificultades insuperables, impropias de un país tan unido como dice el presidente del Gobierno. 3.5. Que la constatación de estos efectos no sea inmediata no significa que no se vayan a producir, pues con el actual ordenamiento jurídico ya se sabe a qué

conduce el repliegue de la vocación nacional del Estado frente a las demandas nacionalistas.

4.1. Este pronóstico es evidente en los ámbitos de la cultura, la educación, la acción administrativa, el ejercicio de las profesiones liberales o la función pública de la Administración del Estado. 4.2. Y también, por supuesto, en el judicial, donde el pacto ofrecido por Rodríguez Zapatero a CiU supone el desbordamiento del único poder constitucional que el Estado mantenía en régimen unitario. 4.3. Está escrito que los jueces, magistrados y fiscales que ejerzan sus funciones en Cataluña deben acreditar un “conocimiento adecuado y suficiente” del catalán. 4.4. También que el Consejo de Justicia de Cataluña será un órgano “desconcentrado”, no descentralizado (diferencia fundamental), del Consejo General del Poder Judicial, que no podrá revisar determinadas competencias atribuidas con carácter soberano a este nuevo órgano autonómico de la Justicia. 4.5. Dicho queda que este Consejo catalán podrá convocar concursos para cubrir vacantes judiciales en Cataluña. 4.6. Y, finalmente, se prevé que la Generalitat asuma la más amplia competencia sobre los funcionarios no judiciales de la Administración de Justicia, por ahora cuerpos nacionales.

5.1. Estos rasgos, por sí mismos y sin necesidad de declarar formalmente la existencia de un poder judicial catalán (entre otras razones, porque no hace falta para el propósito nacionalista a día de hoy), son suficientes para provocar la segregación de la Justicia en Cataluña a través de la disuasión lingüística a jueces, fiscales, magistrados y funcionarios de la oficina judicial. 5.2. Este planteamiento lingüístico de la actividad judicial en Cataluña es inconstitucional, pero, además, desde el punto de vista social es puramente segregacionista, al levantar una frontera idiomática con el objetivo de llevar el sentido identitario a los ámbitos del poder público estatal ejercido en Cataluña y sugerir la salida (o desanimar a entrar) a quienes no se sientan cómodos en la nueva y reforzada sociedad nacionalista que se ha pactado en La Moncloa.

“Castellano por vía judicial”, El Mundo, 02-02-06

1.1. Los ciudadanos que luchan porque en Cataluña se respete el derecho de sus hijos a ser escolarizados en castellano volvieron ayer a recibir el apoyo de la Justicia.

1.2. El Tribunal Superior de Cataluña ha emitido un auto por el que obliga -por la vía fulminante de las medidas cautelares- a un colegio de Badalona a impartir la asignatura

de Lengua Española. 1.3. Este centro había eliminado dicha clase con la absurda estratagema de subsumirla en Gimnasia o Talleres, según denunció EL MUNDO. 1.4. Asimismo, el Tribunal establece que el centro debe prestar al alumno cuyo padre presentó el recurso «atención y soporte individualizado» en castellano. 1.5. Esta última es una victoria muy relativa, pues lo que este padre pedía es que su hijo pudiese recibir la enseñanza en su lengua habitual, el castellano, tal y como reconoce la Ley de Política Lingüística de 1998, y no que se le margine como a alguien incapaz de seguir las materias como el resto de sus compañeros.

2.1. La suya es la misma solicitud aún sin atender de Carmelo González, quien ayer en la Cope la resumía de forma contundente: «Pedimos algo tan sencillo como que nuestros hijos tengan el derecho de ser educados en la lengua de su país».

3.1. Esta llamada de atención debería resonar en Zapatero, quien proclamaba el mismo día en Ceuta que «es un deber del Gobierno que todos los españoles tengan el mismo trato y consideración». 3.2. Si no quiere dejar en evidencia que tal afirmación es pura retórica vacía de contenido, debería hacer del problema de estos padres una de sus prioridades.

4.1. Es ya evidente que no se trata, como él mismo aseguró, de «casos aislados». 4.2. El Defensor del Pueblo ha recibido centenares de denuncias al respecto. 4.3. De hecho, en el colegio de Badalona que ha sido objeto del auto más de un 90% del alumnado utiliza el castellano como lengua habitual, lo que hace aún más estrambótico que tengan que intervenir los tribunales para que su lengua no desaparezca de las aulas.

5.1. Es verdad que no todos los padres contrariados denuncian el problema, pero es que la Generalitat ha desarrollado una política sistemática de poner a quienes solicitan la enseñanza en castellano ante el terrible dilema de admitir que se despoje a sus hijos de un derecho o ser los culpables de su segregación; incluso se les ha llegado a amenazar con ponerlos en clases de alumnos con necesidades especiales. 5.2. No es de extrañar que muchos opten por pasar por el aro y que incluso aquéllos que han decidido dar la cara se esfuercen al máximo por mantener el anonimato de sus hijos.

6.1. Que el colegio de Badalona se vea obligado por los tribunales a impartir clases de castellano es una buena noticia y es de esperar que anime a otros padres a denunciar la vulneración de sus derechos. 6.2 Pero éstos sólo se verán realmente protegidos cuando el derecho de aprender en castellano sea entendido como la posibilidad de recibir clases en dicho idioma, y no como un refuerzo para aprender en catalán.

La llengua i l'ensenyament", El Periódico, 3-2-06

1.1. El Tribunal Superior de justícia de Catalunya ha ordenat esmenar dues disfuncions del model d'ensenyament per immersió lingüística que feia un col·legi de Badalona. 1.2. El seu acte qüestiona unes males pràctiques que no s'havien d'haver produït. 1.3. Una, negar l'atenció individual en castellà als alumnes de fins a 7 anys. 1.4. Una altra, no incorporar la classe lectiva de castellà des de primer curs de primària i endarrerir-la fins el tercer.

2.1. La sentència, que esta sent acatada, no qüestiona el model català d'ensenyament. 2.2. Creiem en els avantatges de la immersió, un mètode pedagògic que té el suport dels ensenyants i l'aval dels tribunals, incloent-hi el Constitucional. 2.3. Quan, en la transició, es va debatre aquest tema, la majoria del país va rebutjar la segregació escolar en funció de l'idioma. 2.4. Ara, tots els alumnes que volen saber català i castellà quan deixen l'escola.

3.1. Hi ha una campanya instigant a generalitzar el castellà quan sigui la primera llengua de l'alumne. 3.2. No s'ha d'atendre: això aixafaria l'idioma propi de Catalunya i conduiria a les dues societats impermeables. 3.3. Però s'ha de respectar escrupolosament, a Badalona i a tot arreu, l'esperit i la lletra del model que hem decidit aplicar.

[Els radicalismes dels uns i dels altres no han d'apartar Catalunya del seu model lingüístic integrador].

"Lenguas de España", La Vanguardia, 12-2-06

1.1. LA lengua catalana vuelve a estar en el centro de la diana crítica. 1.2. Alrededor del eje lingüístico, que es el más sensible, el más emocional, parece estar girando ahora el crispado debate territorial. 1.3. Es democráticamente necesario que las propuestas catalanas (opa de Gas Natural sobre Endesa, Estatut, los papeles de Salamanca) provoquen discusión y oposición. 1.4. Es lícito incluso que sean genéricamente impugnadas. 1.5. Pero no es de recibo que lo que se propone por el camino constitucional sea demonizado. 1.6. No es de recibo, no es responsable y es tremendamente peligroso que, bajo el manto de la crítica, se fomenten los más bajos

sentimientos anticatalanes. 1.7. No es de recibo que toda manifestación de la catalanidad provoque molestia o desprecio.

2.1. Y eso es, precisamente, lo que está sucediendo una vez más con la lengua catalana. 2.2. Una cosa es criticar, cuando se detectan, los excesos en la aplicación de la ley de Normalització Lingüística, y otra distinta es sospechar por sistema de la realidad sociolingüística catalana. 2.3. Una cosa es criticar el exceso de celo en la enseñanza del catalán en una escuela y otra convertirla en la descripción general de lo que sucede en todas las escuelas de Catalunya. 2.4. Una cosa es velar por la correcta enseñanza del castellano entre los escolares catalanes y otra es sospechar por sistema de los esfuerzos institucionales para recuperar el uso social de una lengua milenaria, perseguida durante siglos por el Estado, que es la lengua íntima de varios millones de ciudadanos españoles. 2.5. Una cosa es analizar con lupa algunas propuestas que presenta el proyecto de Estatut en relación con la oficialidad del catalán y otra afirmar por sistema que la lengua castellana está en peligro en Catalunya y que el Estatut pretende hacerla desaparecer del mapa.

3.1. Esta semana en el Congreso se ha intentado encender un fuego allí donde no existía, puesto que las lenguas castellana y catalana forman parte de la vida civil de Catalunya con naturalidad y poquísimas fricciones. 3.2. Dependiendo de los ámbitos, tienen un peso distinto. 3.3. He ahí unos ejemplos. 3.4. Pesa más el catalán en la escuela, pero muchísimo más el castellano en los medios de comunicación. 3.5. Y, dado que no podemos obviar la formidable influencia de la televisión en los niños, basta con escuchar lo que se habla en el patio de la misma escuela está demostrado que los niños tienden a jugar en castellano más que en catalán. 3.6. Las administraciones catalana y municipal, de acuerdo con la ley de Normalització Lingüística, priman el catalán, pero un buen número de los funcionarios de estas administraciones se dirigen al ciudadano en castellano. 3.7. La administración del Estado es, de iure, formalmente bilingüe, pero, de facto, monolingüe castellana. 3.8. Algunos jueces se muestran preocupados por los derechos de los compañeros que van ser destinados a Catalunya, pero olvidan por sistema el derecho de los ciudadanos catalanes a declarar o a ser juzgados en su lengua materna catalana. 3.9. En la mayor parte de las grandes corporaciones estatales, comerciales o de servicios, es excepcional o minoritario, cuando no inexistente, el servicio de atención en lengua catalana. 3.10. El resultado de las políticas públicas en el ámbito de las lenguas ha desmentido a los apocalípticos de uno y de otro extremo el castellano sigue vivísimo en la sociedad catalana y, con la nueva inmigración, adquiere

diariamente nuevos hablantes. 3.11. Y el catalán, pese a los peligros que corre como toda lengua demográficamente pequeña, afronta los retos de la globalización.

“Sin discriminación alguna”, La Vanguardia, 12-2-06

1.1. EN una sociedad democrática, los derechos individuales son sagrados, aunque su mera invocación no invalida la política lingüística. 1.2. Y es que los derechos individuales son invocados contradictoriamente; unos individuos quisieran más catalán, pero otros, lo contrario. 1.3. Los derechos individuales implican un límite a las actuaciones públicas a favor del catalán (como se ha visto en el caso de Badalona), pero a la vez son una justificación de la defensa pública del catalán. 1.4. Son y han sido poquísimos los ciudadanos castellanohablantes que se han considerado perjudicados por las leyes de protección del catalán. 1.5. Primero, porque el castellano goza de magnífica salud en Catalunya, y segundo, porque la mayoría de los catalanes que no tiene el catalán como lengua materna entiende la importancia afectiva, simbólica, cultural y social de la lengua catalana. 1.6. El más preciado tesoro que la mayoría de los catalanes no quiere arruinar es la convivencia, empezando por la convivencia lingüística. 1.7. Y eso exige seguir garantizando que nadie pueda ser o sentirse discriminado por el uso del catalán o el castellano, dos lenguas españolas a tenor de la Constitución vigente.

2.1. Cíclicamente se pone de moda criticar la inmersión escolar en catalán. 2.2. Entre las muchas barbaridades que se han escrito estos días está la de compararla con un campo de concentración. 2.3. Es penoso tener que recordar, una vez más, que la inmersión escolar responde a una ley aprobada por amplísima mayoría y que busca evitar escisiones del tipo vasco o norirlandés: la división de los catalanes en dos comunidades segregadas. 2.4. Los estudios oficiales demuestran, por otra parte, que el nivel conseguido por los escolares catalanes en lengua castellana, al final de proceso educativo, no resulta menor que el de los escolares de la España monolingüe. 2.5. Por desgracia, sin embargo, el nivel lingüístico general español es lamentable. 2.6. Nuestros jóvenes no saben inglés y se expresan penosamente en español (y en catalán-valenciano, vasco o gallego).

3.1. Cambiar esa decepcionante tendencia tendrá a que ser el objetivo número uno de nuestros políticos. 3.2. Y no el de enfrentar a los españoles por sus lenguas maternas. 3.3. En Catalunya los nacionalistas deberían aceptar con mayor naturalidad

que el castellano es no solo la lengua de muchísimos catalanes (y así debería constar en el Estatut), sino también un formidable patrimonio social, cultural y económico. 3.4. Una y otra vez ha demostrado ser un peligroso boomerang todo intento de hacer política lingüística más allá de esta razonable premisa. 3.5. Pero ya va siendo hora de que el resto de los españoles, con sus partidos al frente, abandone la antipática reticencia: el catalán es una lengua española que merece, no insultos, sospechas y desprecios, sino cariño, respeto y protección.

“Mariano Rajoy i el català”, El Periódico, 15-02-06

1.1. L’afirmació realitzada ahir per **Mariano Rajoy** al dir que a Catalunya “es fa amb el castellà el que en època de **Franco** es va fer amb el català”, eleva la companya del PP contra l’Estatut a un pla superior al que coneixíem. 1.2. Només en el context del tot s’hi val hi ha lloc per ala barbaritat de frivolitzar amb finalitats polítiques sobre el fet que el català va ser bàrbarament assetjat per la dictadura. 1.3. Amb aquesta visió confusa del que passa i del que va passar, **Rajoy** a més a més es contradia. 1.4. Perquè poques hores abans havia reconegut a TV-3 que “el castellà no està perseguit a Catalunya”.

2.1. Hi ha pocs dubtes que el PP ha renunciat a tot allò que no sigui tensar la corda. 2.2. Si no fos així, **Josep Piqué** hauria d’haver aconsellat al seu cap que no és just dir que el castellà comença a ser un idioma privat a Catalunya.

3.1. Pot ser que amb aquesta estratègia el PP galvanitzi a curt termini els vots espanyolistes a Catalunya. 3.2. Així ho registrava el baròmetre que dilluns va publicar EL PERIÓDICO, on apareixia com l’única força amb ascens electoral. 3.3. Però que ningú dubti que la fustigació injusta que pateix la societat catalana també està creant independentistes. 3.4. Aquesta és una espiral que tindrà conseqüències imprevisibles.

[El PP fa demagògia a l’equiparar la situació del castellà a Catalunya a la del català amb Franco]

“Sempre les mateixes mentides”, Avui, 16-02-06

1.1. Hi ha molts símptomes que evidencien el cansament de la societat catalana, farta de veure's convertida per força en la moneda de canvi de la lluita de poder entre el PP i el PSOE a Madrid. 1.2. Les hemeroteques demostren que els populars estan avui utilitzant els mateixos arguments que van fer servir el 1993 per intentar trencar els acords entre Felipe González i Jordi Pujol. 1.3. Ara ho fan amb molta més intensitat i amb molts mitjans al seu abast, tant perquè controlen encara algunes institucions de l'Estat com perquè les seves plataformes mediàtiques són molt més potents que descarades. 1.4. El fet que hagin aconseguit, en poc més de tres setmanes, introduir el debat sobre la llengua a Catalunya en l'agenda política espanyola evidencia l'eficàcia dels seus mètodes. 1.5. N'han tingut prou amb uns dies per convèncer una part de l'opinió pública de tot l'Estat que el castellà pateix una forta persecució en aquest país. 1.6. Una afirmació delirant. 1.7. Ho saben els que ho diuen des de Madrid i ho saben igualment els que ho diuen a Barcelona. 1.8. D'una mentida mediàtica han passat a una mentida parlamentària i finalment a una mentida social, com demostren les falques que ha començat a emetre el PP a Andalusia. 1.9. El punt culminant ha estat que Mariano Rajoy comparés la política lingüística de la democràcia amb la del franquisme.

2.1. Des de Catalunya cal pensar molt bé quina és la millor resposta. 2.2. Després de l'aprovació de l'Estatut al Parlament s'han reiterat les crides a la moderació. 2.3. Una moderació que ha tingut com a conseqüència política immediata l'acord entre Mas i Zapatero, subscrit també pel PSC i ECV. 2.3. Però la recta final del tràmit de l'Estatut no ha rebaixat la dinàmica de la crispació encetada pel PP. 2.4. De fet, la llengua no canvia el seu estatus escolar en el nou Estatut. 2.5. Els dirigents populars fan demagògia amb una llei aprovada pel Parlament el 1983, curiosament amb els vots a favor de la UCD i amb una aposta per la immersió lingüística que va promoure el PSC, tot i que CiU era la força que governava. 2.6. Aquesta anècdota demostra que l'aposta catalana pel consens i pel diàleg -fins i tot per la renúncia- no frena els que utilitzen Catalunya i els seus drets per debilitar el govern de l'Estat. 2.7. Potser ha arribat el moment de dir prou amb molta més contundència a tanta manipulació, perquè el cansament fins i tot s'ha estès als sectors més moderats de la societat catalana, com ho demostren les paraules del president del Círculo Ecuéstre, Manuel Carreras, davant de Rajoy.

3.1. Igualment, el president espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, hauria de reflexionar sobre els seus silencis clamorosos i les seves concessions argumentals a les falsedats del PP quan parla de Catalunya. 3.2. Per què ha de demanar al president Maragall que no es discrimini el castellà a Catalunya si mai no ho ha estat? 3.3. La reculada conceptual i política de Zapatero en la qüestió catalana és en aquests moments clamorosa i pot arribar a posar en evidència els seus coreligionaris, socis actuals i aliats de futur. 3.4. Mentre el màxim responsable de la Moncloa no entengui que la claudicació davant la mentida és un símptoma de debilitat que esperona l'estratègia de crispació del PP, serà molt difícil que tant el PSC, com ERC o la mateixa CiU li puguin donar el suport que el va portar fins al poder i que li ha permès mantenir-s'hi dos anys.

“El modelo social del Estatut”, ABC, 16-2-06

1.1. LOS primeros acuerdos de la ponencia encargada del proyecto de Estatuto para Cataluña confirman que el texto remitido por el Parlamento de esta Comunidad ambiciona mucho más que un nuevo régimen jurídico para la autonomía. 1.2. Lo que se está aprobando trasciende los límites de la normativa de una organización de instituciones dotadas de autogobierno. 1.3. Es, realmente, un Estatuto de corte constitucional que ha empezado por establecer un capítulo de derechos y deberes para los ciudadanos catalanes, con tales características propias que permite hablar de una ciudadanía distinta de la que prevé la Constitución para el resto de españoles. 1.4. El hecho mismo de que un Estatuto de Autonomía regule una relación específica de derechos y deberes de sus ciudadanos resulta, como mínimo, una excepción a la regla general de los actuales estatutos, incluido el catalán, que en esta materia se remiten, sin más, a la Constitución española o, como la Ley de Amejoramiento del Fuero Navarro, establecen un principio de igualdad absoluta entre los españoles.

2.1. No fue, por tanto, una interpretación maliciosa la que vio en el proyecto aprobado por el Parlamento de Cataluña el instrumento para instaurar no solo un régimen de autogobierno que avanza hacia un modelo confederal, sino también un modelo social, en el más amplio significado del término. 2.2. Por supuesto, un modelo social que responde fielmente a los postulados nacionalistas y de izquierda que inspiran radicalmente esta reforma estatutaria. 2.3. Esta pretensión de crear una “sociedad nueva” se vio claramente reflejada en los debates sobre el capítulo I del proyecto de

Estatuto, dedicado a derechos y deberes. 2.4. Y no fue esta vez el Partido Popular quien dio la voz de alarma, sino Convergencia i Unió, cuyo voto favorable al conjunto del texto, emitido en el Parlamento de Cataluña el 30 de septiembre pasado, tenía la salvedad de este capítulo, en el que la coalición nacionalista -especialmente Unión Democrática- veía un régimen de derechos incompatible con sus planteamientos democristianos. 2.5. Incluso Duran i Lleida llegó a condicionar el voto final sobre el proyecto a la modificación de determinados artículos que, a su juicio, podrían dar cobertura al aborto libre, la eutanasia activa o la poligamia. 2.6. Sin embargo esta oposición inicial, que reaccionaba a la intención de crear un estatuto ciudadano propio para Cataluña, quedó vencida por la directriz nacionalista que alimenta el proyecto, y en vez de plantear un impugnación de fondo a unos artículos que conllevan una fuerte carga social y ética, CiU se ha conformado con unas enmiendas ornamentales que no eliminan los motivos de su primera preocupación, pero satisfacen la causa nacionalista.

3.1. El problema de fondo es que el capítulo de derechos y deberes ciudadanos que se prevé para Cataluña va a forzar cambios en la legislación estatal, provocando en algunas materias un efecto en cadena que es innecesario, porque no lo demanda el conjunto del país y temerario, porque endosa al resto de autonomías extensiones competenciales que afectan a la integridad política del Estado. 3.2. Así va a suceder con la obligación -pues tal es, se diga lo que se diga- de que jueces, magistrados, fiscales y demás funcionarios de Justicia aprendan catalán, o la lengua cooficial que corresponda, para poder optar a plazas, en comunidades bilingües. 3.3. El tratamiento de la cooficialidad lingüística en el ámbito judicial entra así en un proceso de conflicto asegurado, al derogar el sistema actual, suficientemente eficaz, previsto no por la Ley Orgánica del Poder Judicial, que garantizaba lo que realmente importa, que es el derecho al uso individual de la lengua cooficial. 3.4. El acuerdo parlamentario sobre esta reforma -que exige un conocimiento “adecuado y suficiente” del catalán-, aparte de ignorar la extrema dificultad de su implantación y control en un Estado con cuatro idiomas cooficiales (catalán, valenciano, euskera y gallego), es contrario al carácter nacional de estos cuerpos de funcionarios, al restringir la movilidad de la mayoría de sus integrantes al territorio nacional monolingüe. 3.5. En definitiva, los cambios que se están abordando en el proceso estatutario catalán son de mayor calado que los propios de una reforma meramente autonómica, y prueba de esto es que su desarrollo va a convertir numerosas leyes del Parlamento Nacional en tributarias de estos experimentos confederalistas.

“Apoyemos la enmienda 6.1”, El Mundo, 27-2-06

1.1. Hoy se presenta oficialmente la iniciativa Enmienda 6.1, cuyo principal objetivo es la defensa del castellano en Cataluña. 1.2. No en vano, el proyecto ha sido bautizado con el número del artículo del nuevo Estatut que se refiere al uso de la lengua.

2.1. Los argumentos jurídicos que exponen sus promotores son impecables y no ofrecen lugar a discusión. 2.2. Para Enmienda 6.1 Cataluña no es sujeto específico de Derecho, como tampoco lo es la lengua. 2.3. Los sujetos son los individuos. 2.4. Es decir, las leyes deben proteger a las personas, y no a Cataluña o a la lengua catalana. 2.5. Partiendo de este razonamiento, el derecho a utilizar una u otra lengua pertenece a los ciudadanos, y no a los territorios. 2.6. En consecuencia, las instituciones deben proteger la libertad de los catalanes para emplear el castellano y el catalán. 2.7. En este momento, el artículo 6.1, que aparece redactado de manera maniquea, certifica el catalán como “lengua propia de Cataluña” y de uso “normal y preferente en las administraciones y medios de comunicación públicos”, además de ser la “lengua vehicular” en la educación. 2.8. Como ya ha subrayado este periódico, el nuevo texto contribuye a discriminar el castellano en Cataluña.

3.1. El proyecto Enmienda 6.1, que ha reunido en su primera mañana de actuación -dado que las primeras inserciones publicitarias aparecieron en la prensa de ayer- más de 5.000 firmas, aboga por equiparar ambas lenguas, de modo que se protejan más eficazmente los derechos de los ciudadanos. 3.2. Para ello, el citado artículo debería redactarse de la siguiente manera: “Las lenguas propias de los catalanes son el catalán y el castellano”, añadiendo que ambas han de ser de uso normal en la Administración y ambas también vehiculares en la educación.

4.1. La campaña, concebida y planteada en Barcelona, reúne a varias asociaciones de centro izquierda, entre ellas la plataforma de intelectuales con vocación de constituirse en partido político, Ciutadans de Catalunya; el sector crítico del PSC, Socialistas en Positivo; la Asociación por la Tolerancia y algunos sindicatos. Su actividad incluirá desde conferencias y debates hasta recogida de firmas, conciertos y buzono.

5.1. EL MUNDO comparte plenamente los presupuestos de esta iniciativa que pretende movilizar a la sociedad civil y pide a sus lectores que se adhieran a través de Internet (www.seispuntouno.org) o llamando al teléfono 902 104 293. 5.2. Pero además

este proyecto presenta una oportunidad singular para los dos grandes partidos nacionales: el PSOE está a tiempo de reconsiderar su posición, y el PP de movilizarse al servicio de este derecho de todos los catalanes.

“Una claudicación del PSOE que no tiene vuelta atrás”, El Mundo, 10-3-06

1.1. El Congreso dio ayer un paso que no tiene vuelta atrás: la aprobación por parte de la Comisión Constitucional del título preliminar del Estatuto catalán, en el que se reconocen los derechos lingüísticos, que la lengua propia de Cataluña y sus instituciones es el catalán y que su bandera, su himno y su fiesta son “símbolos nacionales”.

2.1. Ya no será posible presentar enmiendas a la redacción de este título preliminar, que será votado en bloque junta al resto del Estatuto por el Pleno del Congreso a finales de marzo. 2.2. Por tanto, la redacción aprobada ayer es la definitiva.

3.1. En el último momento, el PSOE aceptó la propuesta de CiU de modificar el artículo 8, que hasta ahora definía la senyera, el himno de Els segadors y la Diada del 11 de septiembre como símbolos de Cataluña. 3.2. Pasan a ser considerados “símbolos nacionales” si bien los socialistas aceptan tal cambio a condición de incluir en el mismo artículo que hay que entender ese carácter “nacional” en el contexto de una “Cataluña definida como nacionalidad”.

4.1. No es un galimatías sino un intento de disimular la claudicación ante unos nacionalistas que se vuelven a salir con la suya, ya que, de ahora en adelante, podrán decir que sus símbolos son “nacionales” con el mismo rango que los del Estado.

5.1. Es un disparate más, que refleja la debilidad del PSOE frente a sus aliados y su falta de criterio en lo esencial. 5.2. Los socialistas votaron ayer a favor del artículo 6, uno de los más importantes del Estatuto, que afirma textualmente que “la lengua propia de Cataluña es el catalana”. 5.3. En consecuencia, “el catalán es la lengua de uso normal y preferente en las administraciones públicas de Cataluña” y la lengua “vehicular” en la enseñanza.

6.1. CiU ha impedido cualquier cambio en este artículo, que consagra la hegemonía del catalán y que legitima la política de normalización lingüística, eufemismo que encubre una serie de prácticas coactivas para erradicar progresivamente el castellano.

7.1. El Congreso dio luz verde también al artículo 5, que afirma que el autogobierno de Cataluña se fundamenta sobre los derechos históricos del pueblo catalán, en clara contradicción con el artículo 1 de la Constitución, que proclama que la soberanía reside en “el pueblo español”. 7.2. El artículo 5 instituye al “pueblo catalán” como nuevo sujeto de soberanía.

8.1. Perez Rubalcaba, el portavoz del PSOE, aseguro ayer que el texto aprobado es constitucional y que el reconocimiento de Cataluña como nación en los términos del preámbulo carece de “valor jurídico”. 8.2. Es evidente que si lo tiene y valga el ejemplo de lo que sucedió ayer con los símbolos: si Cataluña es una “nación”, sus atributos son lógicamente “nacionales”. 8.3. Si solo fuera una “nacionalidad” no podrían denominarse así.

9.1. Rajoy volvió a insistir en que hay que reformar la Constitución para fijar las competencias del Estado y evitar que sean los Estatutos quienes las determinen. 9.2. Es el único camino para portar fin a este dislate que va a tener consecuencias nefastas a largo plazo para la estabilidad y la unidad de España.

“El desorbitado impulso del catalán”, El Mundo, 25-3-06

1.1. El Govern ha dedicado casi 120 millones de euros a las políticas de impulso al catalán durante el año 2006, según el Informe de Política Lingüística elaborado por la Conselleria de la Vicepresidència que encabeza Josep Lluís Carod-Rovira. 1.2. La aportación realizada, sin embargo, no se hace a través de un ente o un organismo concreto, sino que se realiza transversalmente, es decir, que cada Departament aplica al impulso del catalán determinadas cantidades. 1.3. Así, Educació destinó a la tarea 48,1 millones y cultura, otros 19,1 millones, por ejemplo.

2.1. En principio, este diario nada tiene que objetar a que el Gobierno de la Generalitat disponga de una política concreta para el impulso de una lengua propia como puede ser el catalán y es lógico que ese impulso se traduzca en un apartada presupuestaria concreta. 2.2. Pero otra cosa es destinar a tal fin una cantidad tan desorbitada como los casi 20.000 millones de las antiguas pesetas en sólo un año.

3.1. Y ello es así porque, en primer lugar, un Gobierno responsable y serio ha de priorizar los temas que inciden directamente en el bienestar del ciudadano. 3.2. Y el impulso de una lengua, por mucho que nos esforcemos, no entra dentro de esta

categoría. 3.3. En segundo lugar, porque ese dinero se ha gastado en el impulso de una de las dos lenguas oficiales de Cataluña. 3.4. Para el impulso de la otra lengua, el castellano, no se ha destinado ninguna partida. 3.5. Ciertamente es que el catalán es aún, hoy por hoy, más minoritario que el castellano, pero lo preocupante es que las instituciones catalanas dejan escapar en ocasiones, tics de menosprecio hacia la lengua más hablada. 3.6. Y, mal que les pese, el castellano sigue siendo un idioma tan catalán como el otro.

“Que hablen las urnas”, La Vanguardia, 29-6-10

1.1. Cuatro años después de su aprobación en referéndum popular, el Tribunal Constitucional acaba de dictar sentencia sobre el Estatut de Catalunya. 1.2. Cuatro años. 1.3. Una dilación injustificable que ha tenido efectos muy negativos en la confianza de los ciudadanos en las instituciones. 1.4. No hay excusa. 1.5. En estos cuatro años ha pasado de todo en el Alto Tribunal.

2.1. Un magistrado fue recusado tras densa maniobra, otro falleció, cuatro se hallan con el mandato fuera de plazo y siete ponencias han fracasado por falta de una mayoría coherente. 2.2. Este forcejeo táctico ha fabricado la pésima imagen de un Tribunal Constitucional constituido, por la vía de los hechos consumados, en cuarta cámara legislativa, superpuesta al Parlament de Catalunya, al Congreso de los Diputados, al Senado y al propio sufragio popular. 2.3. No es de extrañar, por tanto, que tan disputada sentencia suscite hoy, antes de conocer todos sus extremos, una sensación de infinito cansancio. 2.4. El fallo del Tribunal Constitucional llega cansado y fruto de un alambicado proceso que ha culminado con la votación del texto estatutario capítulo por capítulo. 2.5. El preámbulo ha sido refrendado por seis votos a cuatro. 2.6. La consideración de Catalunya como nación queda salvada, subrayándose que el preámbulo carece de “eficacia jurídica”.

3.1. El fallo posiblemente incluirá una prolija referencia a la indisoluble unidad de España, insistentemente exigida por el juez Manuel Aragón, magistrado de corte azañista en su día propuesto por José Luis Rodríguez Zapatero. 3.2. El artículo 97, referido a la creación del Consell de Justícia de Catalunya, ha sido declarado totalmente inconstitucional, e importantes preceptos de otros 14 artículos (cuatro de ellos relacionados con el citado 97) también han sido anulados. 3.3. Ha sido anulado el uso preferente de la lengua catalana en las administraciones y diversos aspectos de la

regulación del Consell de Garanties Estatutàries y de la Sindicatura de Greuges. 3.4. También han sido liquidados tres preceptos referidos a las competencias básicas. 3.5. Merece una especial atención la siguiente anulación: la exigencia de un límite al esfuerzo fiscal de la sociedad catalana ha quedado fuera del Estatut. 3.6. No es un dato menor. 3.7. No lo es.

La lengua, respetada

4.1. Los símbolos seguramente flanqueados por una prosa muy defensiva sobre la unidad española han sido respetados. 4.2. Y lo que es más importante, la lengua: elemento central de la personalidad nacional de Catalunya. 4.3. El modelo lingüístico queda a salvo. 4.4. El modelo educativo no es perforado. 4.5. El modelo de convivencia sale ileso de la emboscada. 4.6. Es importante subrayarlo. 4.7. Quienes imaginaban la sentencia del Estatut como el desfiladero ideal para tener una emboscada irreversible a la centralidad de la lengua catalana han fracasado. 4.8. Han fracasado. 4.9. La fantasmagórica operación del Manifiesto por la lengua común ha fracasado. 4.10. Y hoy lo veremos reflejado en algunas portadas de la singular prensa madrileña.

5.1. A la espera de conocer el fallo y sus argumentaciones, el primer balance es necesariamente ambivalente. 5.2. El Estatut ha sido frenado en algunos de sus flancos importantes, pero su espíritu, su alma, el deseo de la mayoría de la sociedad catalana de contar con un amplio y eficaz marco de autogobierno, ha sobrevivido a un proceso político y judicial deplorable. 5.3. La sentencia rezuma miedo y prevención, pero el alma del Estatut sigue libre. 5.4. No estamos ante un colosal hachazo a la autonomía catalana, ni estamos ante una bajada de pantalones del Constitucional ante las exigencias del soberanismo catalán. 5.5. Estamos ante una sentencia alumbrada con fórceps, con elementos positivos, con serias decepciones y con muchas zonas de sombra.

6.1. Años de pleitos nos aguardan. 6.2. La sentencia no cierra los contenciosos entre la corriente principal de la sociedad catalana y el Estado español. 6.3. Hay elementos positivos en la sentencia, particularmente el respeto por la convivencia lingüística, pero el pleito sigue abierto. 6.4. ¿Cuatro años para eso? 6.5. ¿Tanto desgaste de las instituciones para eso? 6.6. Cada uno debe asumir sus responsabilidades. 6.7. En primer lugar, el presidente del Gobierno. 6.8. Queda demostrado que José Luis Rodríguez Zapatero actuó movido por razones prioritariamente tácticas (aislar al Partido Popular y romper sus alianzas) y con un desconocimiento de la realidad profunda de Catalunya que hoy, visto lo visto, nos atrevemos a calificar de temerario y muy

preocupante.

PP y PSOE deben reflexionar

7.1. Hay una verdad de fondo en el fallo: España necesita a Catalunya. 7.2. España no puede empujar a Catalunya a la cuneta. 7.3. De la misma manera que Catalunya que nadie se equivoque al respecto necesita un vínculo constructivo con España. 7.4. Un vínculo objetivado por el autogobierno, sometido, si es necesario, a discusión perpetua, y en el que caben las más diversas subjetividades y sentimentalidades. 7.5. Abollado su prestigio, agotada la paciencia de la ciudadanía y con el país en una grave situación económica, creemos que el Tribunal Constitucional ha evitado in extremis lo peor: la prepotencia, el escarnio, el menosprecio, el seco rechazo a las reclamaciones catalanas.

8.1. La dignidad de Catalunya queda a salvo con la sentencia aprobada ayer. 8.2. La dignidad queda a salvo, pero los daños y las erosiones están ahí. 8.3. El Gobierno de España debiera reflexionar sobre ello y de una manera muy particular el actual cuadro directivo del PSOE. 8.4. Y por supuesto debe reflexionar la parte demandante, que pretendía la anulación de 120 artículos. 8.5. El Partido Popular debe pensar seriamente sobre lo ocurrido y sobre su desenlace. 8.6. ¿Para qué tantas furias desatadas en la sociedad española a propósito de Catalunya? 8.7. ¿Tantas tensiones malgastadas para llegar a la contundente evidencia de que en España no cabe otra vía que el pacto?

9.1. Con sus claroscuros, la sentencia dejará un sabor muy agrisado en la sociedad catalana. 9.2. Los ciudadanos de Catalunya han de pronunciarse. 9.3. Y este final de trayecto sólo tiene una respuesta. 9.4. La más cívica de todas. 9.5. La más pacífica. 9.6. La más democrática. 9.7. La más eficaz. 9.8. La más inapelable. 9.9. Catalunya debe ser convocada inmediatamente a las urnas. 9.10. Políticamente agotada desde hace meses, la legislatura catalana ha tocado a su fin. 9.11. Nada justifica una demora táctica ante un otoño fatídico. 9.12. La sociedad catalana debiera ser convocada a las urnas inmediatamente después del verano para que sea el pueblo quien dicte sentencia. 9.13. Emplear el tiempo que falta hasta las elecciones en demostraciones testimoniales es una tarea estéril que no reforzará la unidad de los catalanes. 9.14. Despejemos el horizonte electoral y pensemos en el futuro como un pueblo serio y milenario que siempre encuentra la respuesta adecuada ante las incertezas de la historia.

“Lo pactado obliga”, El Periódico, 29-6-10

1.1. Más de cuatro años después de que el pueblo de Catalunya refrendara el Estatut, el Tribunal Constitucional dictó ayer un fallo que anula 14 artículos, reinterpreta otros 23 y acepta el preámbulo pese a negar eficacia jurídica a las alusiones a Catalunya como “nación” o “realidad nacional”. 1.2. Con lo poco que se conoce de la sentencia es difícil hacer una valoración precisa, pero se puede adelantar que el tribunal revisa a la baja el pacto político que representó en el 2006 la elaboración y aprobación de la Carta, respetuosas con los requisitos legales establecidos. 1.3. En La dignidad de Catalunya, el editorial conjunto de la prensa catalana, ya subrayamos que en nuestro ordenamiento jurídico pacta sunt servanda, lo pactado obliga. 1.4. Aquella demanda cobra hoy especial vigencia.

2.1. El Tribunal Constitucional (TC) enmienda menos de un tercio de lo impugnado por el PP. 2.2. Esta primera constatación es un evidente paso atrás, aunque a continuación hay que añadir que, al parecer, la sentencia mantiene los artículos fundamentales del Estatut, a salvo de que la reinterpretación de algunos que conciernen a la lengua catalana y a la financiación autonómica no les prive de su sentido original.

3.1. Los artículos declarados inconstitucionales se refieren básicamente al capítulo de la justicia, que prácticamente todo el mundo daba por perdidos por la imposibilidad de salvar el corporativismo del tribunal, y a la figura del Síndic de Greuges independiente del Defensor del Pueblo.

4.1. La presidenta del TC, María Emilia Casas, logró sacar la sentencia con la séptima ponencia, elaborada por ella misma sobre la base de la que había presentado anteriormente la magistrada Elisa Pérez Vera. 4.2. No se llegó a votar artículo por artículo, aunque sí se hizo por bloques.

El PP no ha ganado

5.1. El hecho de que la constitucionalidad de la mayoría del texto fuese aprobada por seis de los votos considerados progresistas contra los cuatro conservadores anula la pretensión del Partido Popular de apuntarse la victoria, como sus portavoces intentaron hacer ayer. 5.2. De las cuatro votaciones, los conservadores solo se impusieron en la del preámbulo, y no para eliminarlo, sino para interpretarlo.

6.1. Como dijo anoche el president Montilla, el PP “no ha podido liquidar el Estatut, pese a sus continuas agresiones y presiones sobre el tribunal”. 6.2. El presidente de la Generalitat reaccionó al fallo de la sentencia con una declaración institucional en

la que mostró firmeza y reclamó al mismo tiempo serenidad para oponerse a la decisión del TC. 6.3. Acató la sentencia, pero “acatar no quiere decir compartir” ni “renunciar” a “nada de lo que se ha pactado, firmado y votado”, añadió inmediatamente.

7.1. Montilla utilizó tantas veces las palabras “indignación” o “decepción” como “serenidad”. 7.2. Esos términos se traducen en las cinco iniciativas que anunció, que van desde el intento de acordar con los partidos políticos una respuesta unitaria y su comparecencia ante el Parlament hasta el llamamiento para que los catalanes respondan masivamente a la manifestación que las fuerzas políticas y sociales organizarán para “expresar cívica y democráticamente” la voluntad de afirmación del autogobierno de Catalunya.

Rehacer el pacto

8.1. El president quiso también en su alocución evitar una crisis de confianza política al subrayar que la sentencia es responsabilidad exclusiva del tribunal y no es “un juicio del resto de España contra Catalunya”. 8.2. Una vez dictada la sentencia, esta idea persigue rehacer el pacto político con el Gobierno central y las instituciones del Estado para superar las consecuencias políticas y jurídicas del fallo. 8.3. Montilla se mostró convencido de que Catalunya tiene los instrumentos necesarios y la voluntad política para lograr todos los objetivos contenidos en el Estatut.

Firmeza y unidad

9.1. Las demás fuerzas políticas reaccionaron de forma previsible, Aunque Artur Mas discrepó de Montilla al afirmar que el TC toca “la columna vertebral y el núcleo duro” del Estatut, coincide con el president en que la respuesta debe darse tanto en la calle como en el Parlament.

10.1. Antes de que se articulen esas respuestas, hay que pedir a todas las fuerzas políticas que actúen con firmeza, pero también con generosidad y responsabilidad para que la sentencia no divida a la sociedad catalana más de lo que ya lo hará la confrontación preelectoral que se anuncia para los próximos meses. 10.2. La unidad entre los partidos políticos es imprescindible en esta hora.

“De l'Estatut dels catalans no se'n toca ni una coma”, Avui, 29-6-10

1.1. La voluntat del poble de Catalunya és sobirana i cap actuació judicial que la contradigui pot ser considerada un acte de justícia. 1.2. El Tribunal Constitucional

espanyol ha actuat d'una manera legalment discutible, jurídicament barroera i políticament intolerable. 1.3. Perquè citar vuit vegades en un document jurídic la «indivisible unitat d'Espanya» només es pot fer des d'una clara voluntat d'incidència política i amb una inclinació prepotent d'humiliar els ciutadans de Catalunya i les seves aspiracions nacionals.

2.1. No caldria repetir, però és bo recordar-ho, que aquest Estatut és ja una carta de mínims sorgida del Parlament del nostre país, negociada amb Espanya i aprovada per les Corts Generals, refermada per la voluntat popular expressada en un referèndum i, fins i tot, signada pel Rei. 2.2. Un impecable procés democràtic que ara ha rebut l'ultratge d'una sentència injustificable promulgada per un tribunal mancat de la més mínima honorabilitat.

3.1. Catalunya és una nació, digui el que digui una resolució judicial absurda. 3.2. Catalunya té una llengua pròpia, la catalana, que necessita la màxima protecció i que ahir va ser ultratjada i menystinguda. 3.3. Catalunya ha de ser el que la seva gent vulgui. 3.4. I el poble català, majoritàriament, ha manifestat clarament que vol, com a mínim, l'Estatut aprovat i vigent des del 2006. 3.5. I en aquest voler no hi ha percentatges que valguin. 3.6. Perquè l'Estatut no és una suma d'articles que s'interpretin a pes sinó que cada un té un pes determinat, tots igualment irrenunciables però molts d'absolutament nuclears com ara alguns dels que han estat afectats per la resolució.

4.1. En vista d'aquest atac intolerable, el país, que és el poble i les seves institucions, ha d'actuar d'entrada amb una resposta conjunta, unànime i insubornable. 4.2. De l'Estatut, no se'n toca ni una coma. 4.3. Aquest és el lema que pot mobilitzar una immensa majoria dels catalans.

5.1. Ara és l'hora de desoir els cants de sirena del conformisme, de fer el buit al cinisme dels instigadors d'aquesta atzagaiada legal i d'actuar amb una fermesa granítica en la defensa de la norma que s'ha atorgat la nació catalana. 5.2. Fins que sigui l'hora de renovar els representants del poble, el màxim consens és l'única divisa possible. 5.3. Quan arribi l'hora, ja imminent, de tornar a passar per les urnes, la ciutadania d'aquest país no estarà únicament davant la renovació del seu Parlament legítim, sinó que sobretot estarà en una cruïlla històrica per decidir, de manera valenta, conscient i desacomplexada, si ja està farta que decideixin en nom seu.

“Aval al Estatut”, El País, 29-6-2010

El Constitucional da el visto bueno al 95% del texto original, sin satisfacer a la Generalitat

1.1. Cuatro años después de su aprobación por el Parlamento, las Cortes Generales y los ciudadanos de Cataluña en referéndum, el Tribunal Constitucional ha emitido su fallo sobre el Estatuto catalán. 1.2. La sentencia, votada en cuatro bloques, avala en su conjunto la gran mayoría de artículos, aunque invalida 14 artículos de los 129 preceptos recurridos e interpreta otros 27. 1.3. La inconstitucionalidad de estos 14 artículos ha recibido el aval de 8 de los 10 magistrados, aunque el grueso de la sentencia ha obtenido seis votos a favor por cuatro en contra.

2.1. Habrá que esperar a conocer el conjunto de la sentencia, con sus fundamentos y votos particulares, pero es seguro que la eliminación de estos artículos, la interpretación del término nación y la mención en el dictamen hasta en ocho ocasiones a la “indisoluble unidad de España” darán abundante munición retórica en un ambiente preelectoral como el que vive Cataluña. 2.2. Más allá del debate terminológico, el fondo del texto parece escasamente modificado y hace desaparecer los peores augurios de un gran recorte. 2.3. No afecta tampoco al modelo de inmersión lingüística, validado en diversas sentencias del Tribunal Supremo. 2.4. Y para la tradición catalanista, la lengua y la cultura siempre ha sido más importante que la esencia.

3.1. También habrá que esperar a los próximos días para ver qué sucede con un texto que ya lleva más de 40 leyes desarrolladas. 3.2. El presidente catalán, José Montilla, ha anunciado que un equipo de juristas estudiará las consecuencias de la sentencia y la resolución de los problemas prácticos que planteen los artículos anulados o reinterpretados. 3.3. Mejor que manifestaciones callejeras como la que también ha anunciado Montilla, ésta es la forma de enfrentarse a los aspectos desfavorables de la sentencia.

4.1. Montilla se encuentra en la posición más difícil, obligado a mantener un equilibrio entre quienes consideran cerrada la vía autonomista, presentes tanto en su propio Gobierno como en la oposición, y sus compañeros del PSOE, que consideran perfectamente aceptable y viable el Estatuto salido del Constitucional. 4.2. Por eso su reacción combina de forma contradictoria una valoración positiva sobre la constitucionalidad del 95% del texto con severos reproches al Tribunal por las

modificaciones introducidas. 4.3. Por obvio que parezca, hay que decir que la sentencia debe acatarse y cumplirse, y así lo ha reconocido el presidente catalán y deben hacerlo todos, incluidos quienes la consideran el punto final del Estado autónomo.

5.1. Será inevitable que la sentencia se convierta en argumento electoral: desde el PP, porque da la razón parcialmente a sus sospechas de inconstitucionalidad; desde Esquerra o Convergència, porque se confirman sus augurios sobre la España cicatera de sus discursos. 5.2. Pese al calor de la campaña, debiera evitarse, en todo caso, que sea leída como una suerte de dictamen sobre la viabilidad del sistema constitucional, tanto por parte de quienes ven el futuro de Cataluña en el soberanismo, como de quienes recurrieron el Estatuto porque consideraban que afectaba a la unidad de España.

“Una gran chapuza jurídica que debilita a España”, El Mundo, 29-6-2010

1.1. CUATRO AÑOS después del recurso de inconstitucionalidad que el PP presentó contra 126 artículos del Estatuto de Cataluña, el Tribunal Constitucional emitió ayer un fallo en el que considera conformes a la Carta Magna los artículos fundamentales del texto, aunque 14 de ellos han sido declarados inconstitucionales. 1.2. La sentencia fue posible gracias a un apaño de última hora de María Emilia Casas, empeñada en que el fallo se produjera casi de cualquier manera. 1.3. La presidenta se avino a la exigencia de Manuel Aragón de dejar claro en la sentencia que tanto la definición de «nación» incluida en el Preámbulo del Estatuto como las referencias a «la realidad nacional catalana carecen de eficacia jurídica interpretativa». 1.4. Por enrevesado que parezca, la presidenta, autora de la propuesta, votó en contra, pero este punto salió adelante gracias a los votos del citado magistrado, elegido en su día por el Gobierno, y los cinco vocales conservadores que han venido defendiendo la indisoluble unidad de la nación española que consagra la Constitución.

2.1. El resultado de esta maniobra a la desesperada de la presidenta del tribunal ejemplifica bastante bien un fallo que, el tiempo lo dirá, tiene mucho de chapuza desde el punto de vista jurídico. 2.2. Tanto este diario como prestigiosos especialistas en Derecho Constitucional hemos venido sosteniendo que la inconstitucionalidad impregnaba todo el texto estatutario, y no sólo algunos artículos completos. 2.3. Por citar un ejemplo, entre los artículos declarados inconstitucionales figura el 6.1 que consagraba el catalán como lengua «preferente» de las Administraciones Públicas. 2.4.

De nada servirá retirar el calificativo «preferente» si la sentencia permite mantener la Ley de Normalización que impide a los padres escolarizar a sus hijos en castellano. 2.5. Como tampoco tiene mucha virtualidad que se anule el «carácter vinculante» de las resoluciones del Consejo de Garantías Estatutarias, si se perpetúa dicho órgano como si sirviera para algo.

3.1. De igual modo se mantienen los artículos que consagran la bilateralidad en las relaciones de Cataluña con el Estado. 3.2. Ello significa que el Tribunal Constitucional ha dado el visto bueno en algunos capítulos a un texto más propio de un Estado confederal, mientras en otros se ha ceñido a la Constitución. 3.3. Curiosamente, o quizá no tanto, el fallo ha sido especialmente contundente en materia de Justicia. 3.4. El Poder Judicial paralelo que figuraba en el Estatuto ha sido anulado por el TC en defensa de la unidad jurisdiccional.

4.1. El tribunal deja en el limbo de la interpretación jurídica conforme nada menos que 27 preceptos del Estatuto, entre ellos el que se refiere a «los derechos históricos del pueblo catalán, sus instituciones seculares y la tradición jurídica catalana», en los que el Estatuto viene a establecer una especie de soberanía nacional catalana.

5.1. En todo caso, la sentencia permite augurar un periodo de elevada conflictividad entre Cataluña y el Estado, en el mejor de los supuestos, es decir, aquel en el que el Gobierno central quisiera hacer uso de sus atribuciones para no permitir interpretaciones soberanistas de un texto al que el TC ha dado el visto bueno. 5.2. La mayoría del tribunal -puesto que cuatro de sus magistrados han anunciado votos particulares- y en concreto su presidenta, María Emilia Casas, serán a la postre los responsables de esta chapuza jurídica de la que España sale debilitada.

“Zapatero, ante su último fracaso”, ABC, 29-6-10

La conclusión política de esta sentencia es que el PP tenía razones suficientes para denunciar la inconstitucionalidad del Estatuto y que su recurso ante el TC fue un servicio al Estado

1.1. LA sentencia del Tribunal Constitucional sobre el Estatuto de Cataluña ha ratificado la decisión de todos cuantos presentaron contra él un recurso de inconstitucionalidad. 1.2. Aunque la decisión final haya limitado la anulación a catorce

artículos e interpretado una treintena más -abusando así del peligroso método de la sentencia interpretativa que declara constitucional no lo que dice la norma, sino cómo debe ser aplicada-, el Estatuto de Cataluña lesionaba gravemente la Constitución Española de 1978 y gracias a los recursos -encabezados por el PP- se ha reparado en parte esta vulneración. 1.3. En efecto, el Poder Judicial se mantendrá unitario para todo el territorio nacional, sin caer en el sistema confederal que preveía el Estatuto, auténtica ruptura de la unidad jurisdiccional del Estado. 1.4. También gracias al recurso del PP, el Estatuto no será la base legal de la imposición monolingüística que defienden el socialismo y el nacionalismo catalanes. 1.5. Y queda meridianamente claro que Cataluña no es una nación más que en el diccionario nacionalista y en el terreno de los símbolos. 1.6. La inclusión de este término en el Preámbulo del Estatuto es, según el TC, irrelevante porque no tiene valor jurídico, sino testimonial. 1.7. Gracias a esta declaración, la presidenta del TC, María Emilia Casas, logró el apoyo del magistrado Manuel Aragón, hasta ayer baza principal de quienes confiaban en que el Alto Tribunal aprobara un pronunciamiento más defensivo del orden constitucional y del Estado. 1.8. En suma, casi la mitad de los artículos impugnados por el PP tenían tachas de inconstitucionalidad.

2.1. La conclusión política inmediata de esta sentencia es que los recurrentes tenían razones más que suficientes para denunciar la inconstitucionalidad del Estatuto, que su recurso ha sido un servicio al Estado y a la Nación, y que el TC ha reparado en parte la frivolidad con la que Rodríguez Zapatero embarcó a España en una aventura confederal, cuyo objetivo no era otro que sellar una política duradera de pactos con el nacionalismo catalán. 2.2. Al final, ni una cosa ni otra. 2.3. El Estatuto con el que se identifica el PSOE, según su secretaria de Organización, atacaba bases esenciales del Estado y su responsabilidad política por haber aprobado esta ley es innegable. 2.4. Ahora vendrá una estrategia de propaganda tendente a mitigar los efectos políticos de la sentencia del TC, refugiándose en la minoría del llamado bloque conservador -cuyos cuatro integrantes han anunciado votos particulares a la decisión- y en el limitado número de artículos anulados en proporción a los que fueron impugnados. 2.5. Será la enésima maniobra de distracción para evitar asumir el daño que el Gobierno y el PSOE han causado a la estabilidad del Estado introduciendo en su ordenamiento jurídico un auténtico «caballo de Troya» contra la soberanía del pueblo español y la unidad constitucional.

3.1. La satisfacción impostada del Gobierno socialista ya contó ayer con las primeras reacciones exacerbadas del tripartito catalán y del nacionalismo, convocando a la sociedad catalana a arremeter contra el TC. 3.2. Su estrategia más reciente ha consistido en negar al TC cualquier legitimidad para decidir sobre el Estatuto, porque había sido votado en referéndum por los catalanes. 3.3. También este desafío se ha saldado con una derrota de los postulados social-nacionalistas, porque queda claro que la Constitución está por encima de cualquier ley aprobada por el Parlamento, aunque sea ratificada en referéndum. 3.4. Solo las reformas constitucionales aprobadas por el pueblo español, titular de la única soberanía nacional existente en España, quedan al margen de la competencia del TC.

4.1. Una vez que se conozcan los criterios interpretativos aprobados por el TC para la treintena de artículos que la sentencia acomoda a la Constitución, podrá valorarse de qué manera se gestionará el día siguiente a la sentencia. 4.2. Porque hay dos opciones: o meter a Cataluña en un proceso de insubordinación constitucional, o abrir un período de recomposición del Estado autonómico. 4.3. La responsabilidad de elegir correctamente es solo de los gobiernos central y autonómico, y especialmente del PSOE y del PSC. 4.4. Mariano Rajoy ha hecho lo que tenía que hacer: defender, y con éxito, el interés nacional. 4.5. El problema es ahora de los socialistas entre sí, porque tendrán que resolver sus contradicciones internas. 4.6. El TC ha despejado del escenario catalán una incógnita que condicionaba el período preelectoral y las relaciones entre partidos. 4.7. Al PP ya no se le puede exigir que retire el recurso, porque está resuelto, ni reprocharle que lo interpusiera, porque tenía razones para hacerlo.

5.1. Pese a que el TC ha reducido la intensidad de los daños causados por el Estatuto, la sentencia se queda corta, porque queda en pie buena parte de una norma estatutaria que se generó como competidora de la Constitución. 5.2. Por eso, su vicio de inconstitucionalidad era mucho más radical que parcial.

“El Supremo avala la normalización”, La Vanguardia, 24-12-10

1.1. TRES sentencias del Tribunal Supremo (TS) imponen un reequilibrio de la presencia de la lengua castellana en el sistema educativo catalán. 1.2. La noticia ha sido recibida en Catalunya como un jarro de agua fría, pues la política de inmersión lingüística responde a una voluntad transversal, apoyada por casi todos los partidos y

por el grueso de la sociedad catalana, tendente a conseguir dos grandes y positivos objetivos: salvar la unidad social catalana, evitando la segregación de los alumnos por razón de su lengua materna, y promover el conocimiento de las lenguas catalana y castellana por parte de todos los alumnos, sea cual sea su lengua familiar.

2.1. Ya la sentencia del Tribunal Constitucional (TC) sobre el Estatut anticipaba esta corrección concediendo al castellano el derecho a ser lengua vehicular de las escuelas catalanas junto con el catalán. 2.2. El Constitucional mantenía ambos derechos en abstracto, recordando, por otra parte, la legitimidad de una política compensatoria, normalizadora de la lengua históricamente discriminada. 2.3. Es inevitable evocar aquí un error del legislador catalán: al introducir en el nuevo Estatut el adjetivo “preferente” referido al uso de la lengua catalana, rompía la ambigüedad del anterior estatuto. 2.4. Y al desaparecer la ambigüedad, obligaba en cierta manera a los jueces del TC (sometidos en los últimos tiempos a la presión mediática, intelectual y política que reclama y proclama sin cesar la superioridad de la “lengua común”) a pronunciarse negativamente sobre una política lingüística y educativa que, paradójicamente, este mismo tribunal, así como el Supremo, había sancionado positivamente en anteriores recursos y demandas.

3.1. Después que el TC hubiera sentenciado en abstracto, la demanda de unos pocos padres disconformes con el modelo educativo vigente en Catalunya ha obligado al Tribunal Supremo a concretar el discurso del nuevo Estatut. 3.2. Dicha concreción dista mucho de ser precisa. 3.3. El Supremo no concreta el tiempo ni las materias que deben impartirse en castellano. 3.4. Se limita a dar una pauta orientativa que deja las manos del Ejecutivo catalán a la vez atadas y libres: el uso del castellano como lengua vehicular deberá producirse “en la proporción que proceda dado el estado de normalización lingüística alcanzado por la sociedad catalana”. 3.5. Las nuevas sentencias, por tanto, no deben dar pie a interpretaciones exageradas. 3.6. La política educativa catalana deberá corregir el tiro, pero no alterar su dinámica fundamental. 3.7. La unidad escolar y la normalización del catalán no han sido cuestionadas.

“CiU y PSC se rebelan contra el Supremo”, El Mundo, 23-12-10

1.1. LA PUBLICACIÓN de la sentencia del Supremo adelantada el martes por EL MUNDO que obliga a la Generalitat a que incluya el castellano como lengua de aprendizaje en la enseñanza es de enorme trascendencia y marca un antes y un después

en materia de política lingüística. 1.2. El fallo obliga a cambiar el sistema de inmersión catalán tras constatar el Tribunal que causa una «exclusión de hecho del castellano», y eso «pervierte el modelo lingüístico establecido en la Constitución de conjunción lingüística o de bilingüismo integral».

2.1. CiU, que verá cómo Artur Mas es investido hoy presidente de la Generalitat, anunció ayer su intención de dejar las cosas como están, con el argumento de que el Supremo no es quien para imponer la enseñanza en castellano, puesto que carece de «jurisdicción» para ello. 2.2. Sin embargo, cabe recordar que la Constitución, en su artículo 123, establece que el Supremo es el «órgano jurisdiccional superior en todos los órdenes», y ahí se incluye el administrativo, que es en el que se mueve en este caso la Generalitat.

3.1. Resulta sintomático que, a última hora de ayer, los socialistas pactaran abstenerse en la investidura de Mas y se comprometieran con los nacionalistas a «blindar» el actual modelo lingüístico. 3.2. Es decir, el PSC ofrece todo su apoyo a CiU para incumplir la sentencia. 3.3. Es gravísimo y resulta inconcebible que el PSC se aplique a la tarea de destruir el Estado de Derecho, cuyo principio consiste, precisamente, en cumplir las leyes. El PSOE debería obligar al PSC a rectificar de inmediato o replantearse sus relaciones con un partido que desafía a la legalidad.

4.1. Frente a esa rebelión política, el fallo del Supremo es jurídicamente impecable. 4.2. El Alto Tribunal invoca el pasaje de la sentencia del Constitucional sobre el Estatuto que establece que el castellano también debe ser «lengua vehicular» para exigir que éste «sea reintroducido» de forma «equitativa» como lengua de aprendizaje; y eso es crucial, porque significa que no basta con que los alumnos acaben conociendo el castellano a base de estudiarlo como una materia más del currículo.

5.1. La gran virtud de la sentencia del Supremo es que, por primera vez, desmonta la mentira mil veces repetida por las autoridades catalanas de que no se margina al castellano en la enseñanza. 5.2. Tras el estudio de los informes de la propia inspección educativa catalana, el Tribunal llega a la conclusión de que el modelo es contrario a la Constitución.

6.1. Es verdad que la sentencia permite un margen a la mala fe, puesto que deja en manos de la Generalitat la facultad de establecer la «proporción» en que deban convivir catalán y castellano en el sistema. 6.2. Vista la reacción de los nacionalistas y del PSC, es seguro que CiU tratará de eludir de facto el cumplimiento del fallo. 6.3. Sin embargo, el Supremo advierte de que la «proporción» del castellano en la oferta

educativa nunca podrá ser la que existe actualmente, pues las autoridades no podrán «convertir en artificio» ni hacer «ilusoria» su consideración como lengua vehicular.

7.1. La negativa de las autoridades catalanas a ejecutar la sentencia obligará a los padres que quieren que sus hijos estudien en las dos lenguas oficiales en Cataluña a seguir peleando por sus derechos en los tribunales; ahora bien, la Generalitat se arriesga a que el Supremo acabe marcándole el porcentaje de castellano a respetar en su modelo educativo.

8.1. El Tribunal ha puesto la primera piedra para que las cosas cambien en Cataluña y llegue la verdadera normalización, que tendría que consistir en que las dos lenguas oficiales tuvieran, como mínimo, el mismo tratamiento en la escuela.

“Manifiesto de los 2.300”

Barcelona, 25 de enero de 1981.

1.1. Los abajo firmantes, intelectuales y profesionales que viven y trabajan en Cataluña, conscientes de nuestra responsabilidad social, queremos hacer saber a la opinión pública las razones de nuestra profunda preocupación por la situación cultural y lingüística de Cataluña. 1.2. Llamamos a todos los ciudadanos demócratas para que suscriban, apoyen o difundan este manifiesto, que no busca otro fin que restaurar un ambiente de libertad, tolerancia y respeto entre todos los ciudadanos de Cataluña, contrarrestando la tendencia actual hacia la intransigencia y el enfrentamiento entre comunidades, lo que puede provocar, de no corregirse, un proceso irreversible en el que la democracia y la paz social se vean gravemente amenazadas.

2.1. No nace nuestra preocupación de posiciones o prejuicios anticatalanes, sino del profundo conocimiento de hechos que vienen sucediéndose desde hace unos años, en que derechos tales como los referentes al uso público y oficial del castellano, a recibir la enseñanza en la lengua materna o a no ser discriminado por razones de lengua (derechos reconocidos por el espíritu y la letra de la Constitución y el Estatuto de Autonomía), están siendo despreciados, no sólo por personas o grupos particulares, sino por los mismos poderes públicos sin que el Gobierno central o los partidos políticos parezcan dar importancia a este hecho gravísimamente antidemocrático, por provenir precisamente de instituciones que no tienen otra razón de ser que la de salvaguardar los derechos de los ciudadanos.

3.1. No hay, en efecto, ninguna razón democrática que justifique el manifiesto propósito de convertir el catalán en la única lengua oficial de Cataluña, tal como lo muestran, por ejemplo, los siguientes hechos: presentación de comunicados y documentos de la Generalidad exclusivamente en catalán; uso casi exclusivo del catalán en reuniones oficiales, con desprecio público del uso del castellano, como ha ocurrido en el mismo Parlamento Catalán, en el que un parlamentario abandona ostensiblemente airado la sala en cuanto alguien hablaba en castellano; nuevas rotulaciones públicas exclusivamente en catalán; declaraciones de organismos oficiales y de responsables de cargos públicos que tienden a crear confusión y malestar entre la población castellanohablante, como las recientes del Colegio de Doctores y Licenciados de Cataluña y otras emanadas de responsables de las Consejerías de Cultura y Educación de la Generalidad; proyectos de leyes, como el de «normalización del uso del catalán», tendentes a consagrar la oficialidad exclusiva del catalán a corto o medio plazo, etc.

4.1. Partiendo de una lectura abusiva y parcial del artículo 3 del Estatuto, que habla del catalán como «lengua propia de Cataluña» -afirmación de carácter general y no jurídico-, se quiere invalidar el principio jurídico que el mismo articulado define a renglón seguido al afirmar que el castellano es también lengua oficial de Cataluña. 4.2. No podemos aceptar su desaparición de la esfera oficial, sencillamente porque la mitad de la población de Cataluña tiene como lengua propia el castellano y se sentiría injustamente discriminada si las instituciones no reconocieran -de hecho- la oficialidad de su lengua. 4.3. El principio de cooficialidad, pensamos, es jurídicamente muy claro y no supone ninguna lesión del derecho a la oficialidad del catalán, derecho que todos nosotros defendemos hoy igual que hemos defendido en otro tiempo, y acaso con más voluntad que muchos de los personajes públicos que ahora alardean de catalanistas.

5.1. No nos preocupa menos contemplar la situación cultural de Cataluña, abocada cada día más al empobrecimiento, de continuarse aplicando la política actual tendente a proteger casi exclusivamente las manifestaciones culturales hechas en catalán, como lo mostraría una relación de las ayudas económicas otorgadas a instituciones oficiales o particulares, grupos de teatro, revistas, organización de actos públicos, jornadas, conferencias, etc. 5.2. La cultura en castellano empieza a carecer de medios económicos e institucionales no ya para desarrollarse, sino para sobrevivir. 5.3. Esta marginación cultural se agrava si pensamos que la mayoría de la población castellanohablante está concentrada en zonas urbanísticamente degradadas, donde no

existen las más mínimas condiciones sociales, materiales e institucionales que posibiliten el desarrollo de su cultura.

6.1. Resulta en este sentido sorprendente la idea, de claras connotaciones racistas, que altos cargos de la Generalidad repiten últimamente para justificar el intento de sustitución del castellano por el catalán como lengua escolar de los hijos de los emigrantes. 6.2. Se dice sin reparo que esto no supone ningún atropello, porque los emigrantes «no tienen cultura» y ganan mucho sus hijos pudiendo acceder a alguna. 6.3. Sólo una malévola ignorancia puede desconocer que todos los grupos emigrantes de Cataluña proceden de solares históricos cuya tradición cultural en nada, ciertamente, tiene que envidiar a la tradición cultural catalana, si más no, porque durante muchos siglos han caminado juntas construyendo un patrimonio cultural e histórico común.

7.1. Que una desgraciada situación económica y social obligue a cientos de miles de familias a dejar su tierra, es ya lo bastante grave como para que, además, quiera acentuarse su despojo con la pérdida de su identidad cultural. 7.2. Cuando esta situación se da, cumple a la sociedad el remediar en los hijos la injusticia cometida con sus padres. 7.3. Nadie, sea cual sea su origen, nace culto, pero todos nacen con el inalienable derecho a heredar y acrecentar la cultura que sus padres tuvieron o debieron tener. 7.4. Nadie nace con una lengua, pero todos tienen derecho a acceder a la cultura mediante ese vínculo afectivo que une al niño con sus padres y que, además, comporta toda una visión del mundo: su lengua. 7.5. Que este principio pedagógico elemental tenga que ser hoy reivindicado en Cataluña prueba nuevamente la gravedad de la situación.

8.1. Resulta, por tanto, insostenible la torpe maniobra de pretender que esa inmensa mayoría de emigrantes, que comparte la lengua castellana, no forma una comunidad lingüística y cultural, sino que sólo posee retazos de culturas diversas reducidas a folklore. 8.2. Que digan esto los mismos y razonables defensores de la unidad idiomática de Cataluña, Valencia y Baleares -unidad si acaso, menor que la de las diversas hablas del castellano- resultaría risible si la intención no fuera disgregar esa conciencia cultural común. 8.3. ¿Habría que recordar que pertenecemos a una comunidad lingüística y cultural de cientos de millones de personas y que la lengua de Cervantes, en la actualidad, no es ya el viejo romance castellano, sino el fruto de aportaciones de todos los pueblos hispánicos? 8.4. ¿En virtud de qué principio puede negarse a los hijos de los emigrantes de cualquier lugar de España el acceso directo a esa lengua y a ese patrimonio cultural? 8.5. ¿Acaso en nombre del mismo despotismo

que pretendió borrar de esta misma tierra una lengua y una cultura milenarias? 8.6. La historia prueba que esto fracasa.

9.1. No parece, por tanto, que la integración que se busca pretenda otra cosa que la sustitución de una lengua por otra, sustitución que ha de realizarse «de grado o por fuerza», como se empieza a decir, mediante la persuasión, la coacción o la imposición según los casos, procurando, eso sí, que el proceso sea «voluntariamente aceptado» por la mayoría. 9.2. Se dice que la coexistencia de dos lenguas en un mismo territorio es imposible y que, por tanto, una debe imponerse a la otra; principio éste no sólo contrario a la experiencia cotidiana de la mayoría de los ciudadanos de Cataluña -que aceptan de forma espontánea la coexistencia de las dos lenguas-, sino que, de ser cierto, legitimaría el genocidio cultural de cerca de tres millones de personas.

10.1. Se suele presentar en contra de las afirmaciones dichas hasta aquí, el hecho conocido de que gran parte de los medios de comunicación (cine, televisión, prensa), siguen expresándose en castellano, por lo que esta lengua no corre ningún peligro. 10.2. No creemos que pueda ser negativo el que existan medios de comunicación que se expresen en castellano; si acaso, sería deseable que su castellano fuera mejor y que no informaran tan poco y tan mal sobre la comunidad de lengua castellana y sus problemas. 10.3. Lo único negativo sería que no se crearan otros tantos medios, o más, de expresión en catalán.

11.1. Por otra parte, de esta falta de medios de comunicación en catalán no son responsables los castellanohablantes. 11.2. Póngase remedio a esta situación en sentido positivo, construyendo y desarrollando la lengua y cultura catalanas, y no intentando empobrecer y desprestigiar la lengua castellana. 11.3. Se evidencia cierta falta de honestidad para afrontar las verdaderas causas lingüísticas, culturales y políticas que puedan impedir el desarrollo de la cultura catalana en este intento de culpabilizar a los castellanohablantes de la situación por la que atraviesa la lengua catalana. 11.4. Hay, por ejemplo, razones comerciales evidentes a las que nunca se alude y cuya responsabilidad no recae precisamente en los no catalanes.

12.1. No podemos pasar por alto en este análisis la situación de la enseñanza y los enseñantes. 12.2. El ambiente de malestar creado por los decretos de traspasos de funcionarios ha puesto de manifiesto una problemática a la que ni el Gobierno central ni el Gobierno de la Generalidad quieren dar una respuesta seria y responsable. 12.3. No se quiere reconocer la existencia de dos lenguas en igualdad de derechos y que, por tanto, la enseñanza ha de organizarse respetando esta realidad social bilingüe, mediante la

aplicación estricta del derecho inalienable a recibir la enseñanza en la propia lengua materna en todos los niveles. 12.4. El derecho a recibir la enseñanza en la lengua materna castellana ya empieza hoy a no ser respetado y a ser públicamente contestado, como si no fuera este derecho el mismo que se ha esgrimido durante años para pedir, con toda justicia, una enseñanza en catalán para los catalanoparlantes.

13.1. De llevarse adelante el proyecto de implantar progresivamente la enseñanza sólo en catalán -no del catalán, que indudablemente sí defendemos-, los hijos de los emigrantes se verán gravemente discriminados y en desigualdad de oportunidades con relación a los catalanoparlantes. 13.2. Esto supondrá, además, y como siempre se ha dicho, un «trauma» cuya consecuencia más inmediata es la pérdida de la fluidez verbal y una menor capacidad de abstracción y comprensión.

14.1. Se intenta defender la enseñanza exclusivamente en catalán con el argumento falaz de que, en caso de que se respetara también la enseñanza en castellano, se fomentaría la existencia de dos comunidades enfrentadas. 14.2. Falaz es el argumento porque el proyecto de una enseñanza sólo en catalán puede ser acusado -y con mayor razón- de provocar esos enfrentamientos que se dice querer evitar. 14.3. Se quiere ignorar, por otra parte, que actualmente ya existe esa doble enseñanza en castellano y catalán, para demostrar lo cual bastaría hacer una estadística de los colegios en los que se dan clases exclusivamente en catalán y aquéllos en los que se sigue dando en castellano. 14.4. Mayor causa de enfrentamientos será, indudablemente, que se respeten los derechos lingüísticos de unos y no los de otros.

15.1. Tampoco podrán achacarse a la coexistencia de las dos lenguas los posibles conflictos nacidos de las diferencias sociales que coinciden en gran parte con las existentes entre catalano y castellano hablantes. 15.2. Desde esta perspectiva no cabe duda de que la lengua se ha convertido en un excelente instrumento para desviar legítimas reivindicaciones sociales que la burguesía catalana no quiere o no puede satisfacer, aunque la deuda que la sociedad catalana tiene para con la emigración sea inmensa y en justicia merezca mucho mejor trato. 15.3. Sin embargo, en este momento de crisis el conocimiento del catalán puede ser utilizado - y ya lo está siendo-, como arma discriminatoria y como forma de orientar el paro hacia otras zonas de España. 15.4. En efecto, el ambiente de presiones y de malestar creado ha originado ya una fuga considerable no sólo de enseñantes e intelectuales, sino también de trabajadores.

16.1. No es menos criticable el acoso propagandístico creado en torno a la necesidad de hablar catalán si se quiere «ser catalán» o simplemente vivir en Cataluña.

16.2. Se ha pretendido con esta propaganda identificar a la clase obrera con la causa nacionalista, y aunque se ha fracasado en este empeño, la mayoría de los trabajadores se están viendo obligados a aceptar que las expectativas, no ya de promoción social, sino simplemente de que sus hijos prosperen, no pueden pasar por serlo. 16.3. Se llega así a la degradante situación de avergonzarse de su origen o su lengua ante los propios hijos, a cambiarles el nombre, etc. 16.4. Esta humillante situación constituye una afrenta a la dignidad humana y es hora ya de denunciarla públicamente.

17.1. Mientras no se reconozca políticamente la realidad social, cultural y lingüísticamente plural de Cataluña y no se legisle pensando en respetar escrupulosamente esta diversidad, difícilmente se podrá intentar la construcción de ninguna identidad colectiva. 17.2. Cataluña, como España, ha de reconocer su diversidad si quiere organizar democráticamente la convivencia. 17.3. Es preciso defender una concepción pluralista y democrática, no totalitaria, de la sociedad catalana, sobre la base de la libertad y el respeto mutuo y en la que se pueda ser catalán, vivir enraizado y amar a Cataluña, hablando castellano. 17.4. Sólo así podrá empezarse a pensar en una Cataluña nueva, una Cataluña que no se vuelque egoísta e insolidariamente hacia sí misma, sino que una su esfuerzo al del resto de los pueblos de España para construir un nuevo Estado democrático que respete todas las diferencias. 17.5. No queremos otra cosa, en definitiva, para Cataluña y para España, que un proyecto social democrático, común y solidario.

Firmas: Amando de Miguel, Carlos Sahagún, F.J. Losantos, José Luis Reinoso, Pedro Penalva, Esteban Pinilla de las Heras, José María Vizcay, Jesús Vicente, Santiago Trancón, Alberto Cardín y 2.300 firmas más.

“Per a un nou estatut social de la llengua catalana”

En ocasió de la discussió d'una nova llei sobre la llengua catalana al Parlament de Catalunya, creiem necessari fer les consideracions següents:

1.

1.1. Creiem que la societat catalana és un exemple reeixit de fidelitat a la llengua pròpia i d'obertura a les altres llengües. 1.2. Els immigrants de llengua espanyola o d'altres llengües hi han estat i hi són acollits amb actituds de respecte i de simpatia envers la seva llengua i la seva cultura. 1.3. Denunciem, per tant, les informacions que

injustament volen presentar la convivència lingüística catalana com si els catalans de llengua no catalana sofrissin discriminació o rebuig social.

2.

2.1. La llengua catalana es pot considerar normativitzada, és a dir, normalitzada des del punt de vista de la seva estructura. 2.2. És una llengua que pot ser utilitzada en tots els àmbits de l'activitat humana. 2.3. Però és una llengua encara no normalitzada des del punt de vista del seu ús social. 2.4. La seva progressiva introducció com a llengua de l'ensenyament no ha significat una recuperació suficient com a llengua d'ús social. 2.5. La llengua espanyola és encara avui la llengua que té, a Catalunya, una més gran presència social i més avantatges per a la difusió pública. 2.6. L'oficialitat exclusiva de l'espanyol a les institucions generals de l'Estat i l'oficialitat compartida a Catalunya creen un marc jurídic desigual i desfavorable a la normalització social del català. 2.7. En la pràctica, aquestes lleis fan que l'única llengua obligatòria a Catalunya sigui l'espanyola, i que el català no sigui necessari per a viure a Catalunya. 2.8. Seria desitjable que s'avancés en un canvi legislatiu que, en qualsevol hipòtesi de futur de l'articulació de Catalunya amb Espanya, establís la llengua catalana com a única llengua oficial a Catalunya, sense perjudici del reconeixement recíproc de drets lingüístics individuals.

3.

3.1. Fins i tot en el marc de les lleis actuals que estableixen l'oficialitat de les dues llengües es pot imaginar una nova llei lingüística que reforci la vida pública de la llengua catalana com a llengua pròpia de Catalunya i superi l'actual situació de desavantatge, de forma que el català recuperi la condició de llengua comuna en tots els usos públics i una oficialitat plena sense limitacions. 3.2. Volem fer constar que la majoria de les comunitats lingüístiques del món actual han de protegir el seu espai lingüístic perquè els processos de globalització de l'economia i de les indústries culturals beneficien de manera clara les grans llengües internacionals i les llengües més fortes des del punt de vista demogràfic, econòmic i polític. 3.3. És insensat o malintencionat reduir la protecció de la llengua catalana a l'afirmació dels drets lingüístics individuals dels ciutadans de Catalunya, sense tenir en compte el criteri territorial. 3.4. Per descomptat, qualsevol norma ha d'incloure el respecte envers els drets lingüístics individuals.

4.

4.1. El procés de normalització social de la llengua catalana no es pot aconseguir amb mitjans exclusivament legals. 4.2. Cal establir una dinàmica social que converteixi la normalització en un procés consensuat per l'àmplia majoria de la població. 4.3. Pensem, per tant, que la societat catalana s'ha de proposar com a objectiu convertir la llengua catalana en la llengua pública normal de Catalunya. 4.4. Això vol dir aconseguir que la llengua catalana guanyi espais que ara no ocupa per causa de les diverses repressions que ha sofert o per causa de la comoditat que suposa utilitzar llengües de difusió més àmplia. 4.5. Considerem que la normalització social de la llengua catalana depèn més de la decisió de tots els col·lectius de Catalunya que del necessari marc jurídic o de l'encara més necessària escolarització en llengua catalana. 4.6. Reclamem, per tant, a tots els professionals, i a les institucions i entitats de tota mena, públiques o privades, que contribueixin a aconseguir el nou estatut social de la llengua catalana, en nom d'una millor qualitat dels seus serveis i productes.

5.

5.1. Creiem que la noble causa de la normalització social de la llengua catalana ha de ser acollida amb interès i solidaritat per totes les persones que utilitzen altres llengües però no tenen prejudicis contra la llengua catalana. 5.2. És evident que la normalització social de la llengua catalana suposa demanar a totes les persones que exerceixen funcions públiques (no només oficials) a Catalunya, que coneguin prou bé el català per a no obligar els catalanoparlants a canviar de llengua. 5.3. Creiem que el modest objectiu de poder viure en català a Catalunya pot ser acceptat per tots els ciutadans perquè és un projecte de convivència raonable i just. 5.4. Pensem que les persones que s'oposen a aquest objectiu amb l'excusa que els immigrants no entendran les raons de la normalització social de la llengua catalana no valoren prou bé la intel·ligència i el sentit de la justícia de la població immigrada, que en cap cas no ha de ser utilitzada demagògicament com a coartada per impedir l'ús social del català.

6.

6.1. La normalització social de la llengua catalana troba alguns obstacles que són de naturalesa política. 6.2. El malestar que ha generat la tímida recuperació de la llengua catalana i les reticències que suscita qualsevol projecte a favor d'un ús social normal de la llengua catalana tenen molta relació amb les conegudes velles idees del centralisme polític que vol ignorar els progressos de l'esperit democràtic. 6.3. A Catalunya hi ha petits grups militants contra la normalització lingüística catalana. 6.4. En l'actual

context polític utilitzen expressions que poden confondre, com ara tolerància o drets lingüístics. 6.5. Com a demòcrates respectem les seves idees i els seus objectius polítics, però advertim que treballen per un model de convivència lingüística que vol perpetuar el procés de minorització que ha sofert la llengua catalana.

7.

7.1. Volem recordar que en el procés de normalització de la llengua catalana és imprescindible defensar tota la comunitat lingüística. 7.2. En aquest aspecte s'ha de denunciar la volguda fragmentació política dels territoris de llengua catalana que ha tingut com a conseqüència les creixents agressions a la llengua al País Valencià, la deixadesa institucional a les Illes Balears i l'ofegament del català a la Catalunya Nord. 7.3. Cal establir un marc legal i una cooperació institucional que permetin una interrelació i una projecció exterior normals del conjunt de la nostra comunitat lingüística, com les de qualsevol altra llengua europea. 7.4. Cal desautoritzar les irresponsabilitats dels polítics que intenten crear llengües valenciana o balear al marge de criteris científics. 7.5. Cal que les diverses variants de la llengua puguin viure sense interferències polítiques i amb la normal interrelació que les enforteixi.

8.

8.1. En el fons del desig de normalització social de la llengua catalana hi ha la convicció que donar vida a totes les identitats culturals ens ajuda a crear un món més just on la diversitat provoca l'enriquiment mutu i l'harmonia. 8.2. Si ens preocupa la feblesa de la llengua catalana és perquè volem un món ric en diversitat, i les llengües són un patrimoni que hem de protegir de manera efectiva, amb mesures polítiques, socials i legals adequades. 8.3. Per aquesta raó demanem una nova mobilització per aconseguir un estatut social de la llengua catalana que en garanteixi la salut i el futur. 8.4. Desitgem que els joves de la nostra comunitat lingüística no dubtin de la necessitat d'estimar i defensar la llengua pròpia de Catalunya. 8.5. Les generacions anteriors han salvat els mots, però ara es necessita un relleu efectiu en un context on les llengües mitjanes i petites moren de mort natural si les comunitats humanes no fan opcions lingüístiques sàvies i desacomplexades a favor de la llengua pròpia.

9.

9.1. Proposem, per tant, un gran pacte social i polític per aconseguir un nou objectiu per a la llengua catalana: que totes les manifestacions de la vida catalana s'expressin normalment en llengua catalana. 9.2. Cal que la societat ho vulgui i que les lleis ho facilitin. 9.3. Ho proposem perquè la llengua no és només un instrument de

comunicació sinó també una manera de veure el món, un lloc on es configuren mites i desigs, una casa que ajuda a convertir en poble els que l'habiten. 9.4. Proposem ser un poble normal i amb capacitat d'intervenir en el món actual des de la serena afirmació de la nostra cultura i de la nostra llengua.

abril de 1997

“Documento sobre el uso de las lenguas oficiales de Cataluña”

1.1. Los síntomas de intranquilidad con que una parte de nuestra sociedad ha acogido el anuncio del contenido de una ley sobre el uso de las lenguas oficiales de Cataluña ponen de manifiesto la dificultad para legislar en esta delicada materia. 1.2. En los últimos años, y desde posiciones muy diversas, se ha reconocido que el conjunto de la sociedad catalana ha realizado un notable ejercicio de convivencia civil. 1.3. Hay que destacar y valorar especialmente la actitud abierta y tolerante de muchos ciudadanos a quienes los cambios lingüísticos les ha supuesto un notable esfuerzo de adaptación.

2.1. Los firmantes de este documento creemos que esta convivencia nunca debería ser puesta en peligro por una acción de los poderes públicos que podría crear problemas allí donde no los hay. 2.2. El derecho de un ciudadano a utilizar una de las dos lenguas oficiales tiene como límite el derecho de otro ciudadano a utilizar, también, la otra lengua oficial. 2.3. Sólo una legislación, y una aplicación de la ley, que haga compatible el ejercicio en igualdad de los derechos de todos podrá dar lugar a una sociedad auténticamente basada en los valores de libertad, justicia y pluralismo, que son el fundamento de toda convivencia democrática.

3.1. Han sido muchos los cambios que, en el terreno lingüístico, se han producido en nuestra sociedad desde la aprobación de la ley vigente. 3.2. Ésta tenía como finalidad principal garantizar el uso oficial del catalán y el castellano con objeto de asegurar especialmente los derechos lingüísticos de los ciudadanos catalanohablantes, derechos inexistentes en el régimen anterior. 3.3. Se trataba, por lo tanto, de crear las condiciones y desarrollar los mecanismos adecuados para pasar a una situación de plena normalidad después de un período de grave excepcionalidad. 3.4. Hoy se puede decir que la situación de excepcionalidad ha sido superada y que el catalán ha entrado en una fase de normalidad.

4.1. Este documento, suscrito por un grupo de ciudadanos de Cataluña preocupados por esta problemática y dirigido al Gobierno de la Generalitat, a los grupos parlamentarios y, en general, a la opinión pública catalana, pretende, sencillamente, señalar los presupuestos y los principios que, a nuestro entender, han de configurar una legislación democrática en este ámbito, así como también su interpretación y aplicación.

Presupuestos básicos

5.1. Cataluña constituye una comunidad de ciudadanos que, por razones históricas diversas, es socialmente bilingüe. 5.2. En una correcta aplicación del principio de igualdad, nadie ha de ser discriminado por razón de lengua: ni en su relación con las instituciones políticas y administrativas ni en su vida social y laboral.

6.1. Según el Estatuto de Autonomía, el catalán es la lengua propia de Cataluña. 6.2. Esto significa que la sociedad catalana tiene en la lengua catalana un elemento que la identifica, la especifica culturalmente y la diferencia de otras comunidades. 6.3. El texto estatutario excluye, sin embargo, que el castellano sea una lengua impropia o jurídicamente subalterna respecto a la lengua catalana, ya que ello sería discriminatorio para muchísimos catalanes. 6.4. La lengua castellana es la lengua materna y de identidad cultural de una parte sustantiva del pueblo catalán, y su uso es, obviamente, normal. 6.5. La realidad cultural y la norma estatutaria no pueden diferir cuando se califica al catalán como una lengua propia de Cataluña : "propia" no quiere decir "única" ni "preferente", cosa que constituiría una evidente discriminación, sino lengua "diferenciadora" y "específica".

7.1. La finalidad primordial de cualquier nueva ley ha de ser que todos y cada uno de los ciudadanos catalanes puedan tener plena capacidad e igual facilidad para expresarse correctamente en las dos lenguas. 7.2. Sin embargo, la consecución de esta finalidad no puede considerarse como un objetivo que se pueda alcanzar de manera inmediata, sino que requiere un plazo suficiente para que las personas de diferentes orígenes y clases sociales - en especial, en lo que respecta a los sectores sociales más marginados - puedan llegar a este conocimiento de las dos lenguas en un clima social sin crispaciones y sin discriminaciones de ningún tipo. 7.3. Imprimir el ritmo adecuado y encontrar los instrumentos precisos para llegar a este objetivo es el elemento clave de una adecuada política lingüística.

8.1. Esta realidad bilingüe se ha de proyectar también a los poderes públicos, es decir, a las instituciones políticas y administrativas que son producto de la voluntad de los ciudadanos expresada democráticamente. 8.2. Estas instituciones deben utilizar de

igual forma ambas lenguas oficiales y deben atender a los ciudadanos también en las dos lenguas, única manera de no tratar discriminatoriamente a una parte importante de la población catalana.

9.1. En las relaciones entre particulares en la vida laboral y económica, los poderes públicos no tienen legitimidad para obligar a usar una u otra lengua.

10.1. La producción cultural en lengua catalana ha de ser objeto de una protección específica por parte de los poderes públicos, tanto estatales como autonómicos y locales. 10.2. Las medidas que se tomen en esta dirección no han de afectar al principio de libertad de uso de las lenguas sino que deberán ser medidas de fomento, necesarias para que todos los ciudadanos puedan acceder a los bienes culturales en igualdad de condiciones.

11.1. Así mismo, el Parlamento de Cataluña ha de tomar las iniciativas legislativas pertinentes para promover que las leyes estatales y las instituciones generales del Estado respeten la pluralidad lingüística en España y, más concretamente, en Cataluña, instando a la modificación o derogación de las normas que la vulneren.

Principios configuradores

12.1. Partiendo de estos supuestos, toda política lingüística se ha de vertebrar de acuerdo con los siguientes principios:

12.2. Todo ciudadano de Cataluña tiene derecho a usar libremente cualquiera de las dos lenguas, tanto en sus relaciones con particulares como en sus relaciones con las instituciones políticas y con la Administración pública.

12.3. El deber de conocer las dos lenguas oficiales se hará efectivo de forma progresiva y los niveles exigibles serán proporcionales a la formación lingüística recibida por cada uno de los ciudadanos.

12.4. Las instituciones políticas y las administraciones públicas con sede en Cataluña están obligadas a atender a los ciudadanos, con igualdad de condiciones, en las dos lenguas oficiales, y no es legítimo considerar como propia de estas instituciones y administraciones públicas solamente una de las dos lenguas.

12.5. Las relaciones entre particulares están regidas por el principio de autonomía individual de las partes y, en consecuencia, se ha de aplicar el principio de libre uso de las lenguas. 12.6. Los poderes públicos sólo pueden incidir en ellas, si procede, por medio de medidas de fomento.

12.7. El objetivo de todos los centros de enseñanza, públicos y privados, en lo que respecta a la lengua, ha de ser que los alumnos, al final de los estudios obligatorios,

utilicen de forma normal y correcta tanto el catalán como el castellano. 12.8. Con esta finalidad, tanto la una como la otra serán lenguas vehiculares a lo largo de todos los ciclos de la enseñanza obligatoria. 12.9. La proporción entre una y otra lengua será similar, pero podría variar en función del entorno lingüístico y cultural de cada centro escolar. 12.10. En ningún caso los alumnos serán separados, en la escuela o los institutos, por razón de lengua.

12.11. El acceso a la función pública ha de ser en igualdad de condiciones y, por lo tanto, con independencia de la lengua materna del aspirante. 12.12. En la asignación de lugares de trabajo, la exigencia del conocimiento de las lenguas será proporcional a las necesidades de la función desarrollada.

12.13. Sometemos este documento a la consideración de la sociedad catalana, con el afán de contribuir a un debate abierto y democrático sobre esta materia, un debate que creemos que es especialmente necesario en la Cataluña actual.